

A
3
194

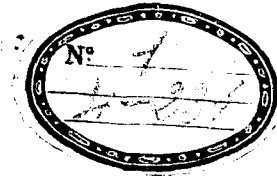
Pl.
onpro

de Lemm de Cong de Lemm

184 P. Josef de Leiva de la Cong de San
Compro este libro.

Biblioteca Universitaria	
Categoría	
Clase	A
Subclase	3
Autor	
Año	
194	

Del Coll^o della Com^u de N^o de Brancia, 1798
B. 2410

230-8-13

DANIEL,

Sive

DE STATV, VITA,
VIRTUTE AVLICORVM

atque

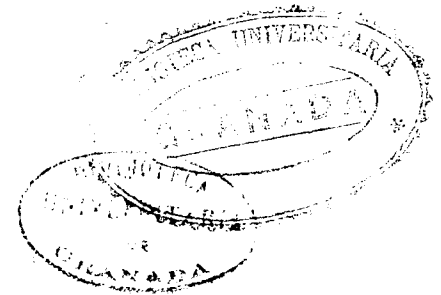
MAGNATVM.

Authore

R. P. ADAMO CONTZEN

E Soc. Iesv, ss. Theol. Doct.

PERMISSV SVPERIORVM;

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud IOANNEM KINCKIVM sub
Monocerote.

ANNO M.DC. XXX.

SERENISSIMO
PRINCIPI AC
DOMINO,

MAXIMILIANO,
COMITI PALATINO RHENI,
VTRIVSQUE BAVARIAE
DVCI,

SACRI ROMANI IMPERII
ARCHIDAPIFERO ELECTORI,

Domino meo clementissimo,

DANIEL regio genere, summo ingenio, innocentissima educatione nobilis, Chaldaea, Medicae, Persicae monarchiae Legislator, & praeses: quinque maximorum imperatorum, qui se iure merito reges regum vocabant, Nabuchodonosoris magni, Euilmerodachi, Balthafaris, Darij, Cyri collega, conuiuia, comes Palatinus,

EPISTOLA

magister aulae, propheta, monitor,
vir desideriorum, angelorum fami-
liaris, experientia centum annio-
rum aulam edoctus, omnium im-
periorum ad supremum usque mun-
di diem ex oraculis praescius, sapi-
entia supra omnes mortales emi-
nens, sanctitate Noacho & Iobo
comparatus, ad Serenitatem Tuam
maxime & prudentissime Princeps
Elector affectat viam. Multa nimi-
rum Danieli & Maximiliano com-
munia, genus regium, ingenium par-
generi, in magno imperio dignitas,
in comitatu imperatoris iudicandi
facultas, quaeque illis praestantiora
sunt, sapientiae studium, pietatis ar-
dor, animi constantia, consanguini-
tasque virtutum, quae nec locorum
spatijs, nec aetatum intervallis affe-
ctus minuit. Aequum etiam est, ut

alter

DEDICATORIA.

alter alterum conciliet eadem gu-
bernandi disciplina, consulendi in
publicum benevolentia, sumptuum
ac laborum impendia, quibus Rem-
publicam ad Danielis normam, re-
cta ad Deum conscientia, nulla pri-
uati emolumenti, nulla dominandi,
nulla gloriae cupiditate, administras,
tueris, exornas.

Merito igitur magnus, ac sapiens
ille tot monarcharum Comes Pala-
tinus, Boici electoratus ostia pulsat,
& cum vitae suae heroico exemplo,
simul imperatoriae prophetiae faci-
lem ac moralem doctrinam defert,
non incognitam, & nunc coelesti
auctoritate commendatam, inte-
gros aliquando, si Deo visum fuerit,
commentarios laturus.

In cruenta regum barbarorum
aula, apud Babylonios proceres Di-

EPISTOLA

uinæ Danielis virtuti locus fuit: spero illius præconio etiam inter primores Boiorum, & Christianorum Principum intra portas locum fore, nec infructuosum Germanicæ nobilitati, quæ ea lege, & sine terrenis potestatibus assistit, vt cum rege regum, & domino dominantium regnet æternum. Danielis prophetia, vitaque à capite ad calcem vsque, à pueritia ad vltimam senectam tota regifica est, tota aulica, de regijs, aulicisque officijs, & vitijs, ipse in aula, perpetuò tractat; qua de causa ex illo ad instruendam Procerum excitandamque virtutem documenta collegi, quæ Tuæ Serenitati lubens volens offero, dedicoque, vt tanto patrocinio fulta, alijs quoque prodesse valeant.

Quemadmodum autem viri sancti, qui ab omnibus mundi turbis secedunt,

DEDICATORIA.

dunt, vt propius ad eum, qui omnia condidit, accedant, & in solis desertisque locis numen impensius colunt, Eliam, Ionadabum, Baptistam, Antonium, Basilium, Benedictum, Brunonem priuatæ, atque in se collectæ pietatis profitentur auctores: ita magnatibus ac principibus in optimam mundi gubernationem semper intentis, per ardua periculorum euntibus, Daniel lumine corusco sapientiæ, quæ in eo plus quam in cunctis viuentibus erat, viam regiam signat, sequentesque normam exercitatæ virtutis è labyrinthæis flexibus nusquam incertus antecessor educit, doctrina, exemplo, votis. Omnes qui Rempublicam capeffunt, in mari magno, vt vocat Daniel, nauigant, conantur medijs aquilonibus ire per altum: siue in prora confidant, siue temonem tor-

EPISTOLA

queant, ab omni latere verberantur procellis, viam illam Daniel centum annorum nauigatione decurrit, & nunc salutare coelo fixum fidus, multò quàm cynosura, aut Helice felicius Palatinas rates dirigit, & innoxium per turbida liquentis elementi iter ostendit. Daniele m fidenter aspiciant proceres: quicquid in vasto balænarum, & delphinum regno, aut flatibus turbulentum, aut fluctibus vndosum, aut malacia fallaciter blandum, aut syrtibus tenax, aut scopulis asperum est, magno animo ille vicit, & proceres vincere docuit. Summa sapientiæ Danielis est rectum de rebus humanis iudicium. In potentissima monarchia, in honoratissimo illius ministerio omnes discriminum casus, partem felicitatis nullam inesse. In palatio nullum æmulari, nullum metuere æ-

mu-

DEDICATORIA.

mulum. Ad regnum illud aspirare, in quo nullus ambitus inimicos, caritas omnes confortes facit. nemo enim fulgore maiestatis, sed recto potestatis vsu felix est: eoque solo reges aulicique iusti ab iniustis discernuntur, quod eleganter, ac Danieli consentaneè Hipponésis antistes exposuit, lib. 5. cap. 24. de ciuitate Dei. Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideo foelices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicæ domuerunt, vel inimicos ciues aduersus se insurgentes, & cauere, & opprimere potuerunt. Hæc enim & alia vitæ huius ærumnosæ, vel munerera, vel solatia, quidam etiam cultores doemonum accipere meruerunt, qui non pertinent ad regnum Dei, quò pertinent illi. Et hoc

† 5

ipfius

EPISTOLA

ipſius miſericordia factum eſt, ne ab illo iſta, qui in eum crederent, velut ſumma bona deſiderarent. Sed foelices eos dicimus, ſi iuſtè imperant: ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter ſalutantium non extolluntur, ſed ſe homines eſſe meminerunt: ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maximè dilatandum, maiestatis eius famulam faciunt: ſi Deum timent, diligunt, colunt: ſi plus amant illud regnum, ubi non timent habere conſortes: ſi tardius vindicant, facilè ignoſcunt: ſi eandem vindictam pro neceſſitate regendæ tuendæque Reipublicæ, non pro ſaturandis inimicitarum odijs exerunt: ſi eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, ſed ad ſpem correctionis indulgent: ſi quod aſperè coguntur plerunquè decernere, miſericordiæ leni-

DEDICATORIA.

lenitate & beneficiorum largitate compenſant: ſi luxuria tanto eis eſt caſtigatior, quanto poſſet eſſe liberior: ſi malunt cupiditatibus pravis, quàm quibuslibet gentibus imperare. Et ſi hæc omnia faciunt, non propter ardorem inanis gloriæ, ſed propter charitatem foelicitatis eternæ: ſi pro ſuis peccatis humilitatis, & miſerationis, & orationis ſacrificium, Deo ſuo vero immolare non negligunt. Tales Chriſtianos Imperatores dicimus eſſe foelices: interim ſpe, poſtea re ipſa futuros, cum id quod expoſcimus, aduenerit. Hæc eadem omnia in regum adminiſtros planè conueniunt. Spectatiorem omnino in excelfo virtutem poſtulat, qui proceribus locum altiorem tribuit. Nunquam audiendi, qui vitia ſua moribus, aut legibus palatij excuſant. Segnitiam & impudentiam

EPISTOLA

illis Daniel exprobrat, in aula regis
 vltra omnem terram pessimi, in pa-
 latijs Babylonis, hoc est Orbis uni-
 uersi prostibulo, animum ac corpus
 incontaminatū conseruauit. Osten-
 dit contraveram virtutem nihil pos-
 se insanientis imperij vitia: Danielis
 virtus inter malos speciosior & pro-
 bator, procerum inter Christianos
 aulicos tutior est. Praue consuetudi-
 ni oblectandum, non cedendum
 magister ille docet. Nunc quoq; ca-
 uendus error stultorum exitiabilis,
 qui precepta virtutum ad sacros ho-
 mines relegant, sibi velut mundanis,
 qualubet, ire via, permissum instant,
 Quasi non eadem omnibus & vir-
 tutis amandæ, & vitij detestandi de
 celo leges figantur. Non ignoro, &
 dolenter confiteor, eò lapsos quorū-
 dam mores magnatū, vt vsitata vitia
 precepihus habentur. Madere vino,

in-

DEDICATORIA.

indulgere genio, in purpura gēmaq;
 tumescere, inimicari, iniuriam ma-
 nu vlcisci, subiectos opprimere, ma-
 iorum vitij adulari, de fama detra-
 here, fallere, irridere, inuidere, stoli-
 dis prudentia videtur, & viro nobili
 non indecora libertas. Hæc Daniel
 & ipse fugit, & consuetudinem de-
 linquendi, continua consuetudine
 puniendi abrumpi docuit, suo æuo
 illa minatus est, & cunctis regnis
 tum futuris, nunc magna parte præ-
 teritis, vaticinatus est. Palatiorum
 studia, artes, fraudes, scelera, interi-
 tus, omnes euentus, etiam Heroum
 constantiam, pietatem, decora, præ-
 ciosas in conspectu Domini mortes,
 quasi ex intimis consilijs historicus
 descripsit, vt posteri euentura cre-
 dant, quæ nondum ætas attulit, cum
 facta legunt, & eadem de priscis &
 suis temporibus sinceritate iudicēt.

Om-

EPISTOLA

Omnia ad Deum & prouidentem, & prædicentem referant, vt immensitati omnipotentis seruiat hominū qualiscunque, certè breuis, magnitudo. Cœteri Prophetarum Israëlis, & finitimarum gentium fata prænunciarunt, & oraculorum veritatē nūquam ante satis creditam, euentā comprobarunt. Daniel omnes monarchias, etiam nostram, omnem mundi ætatem, etiam nostros annos, & actus complexus est. Testimoniū illi Saluator dedit, cūm Christianos visuros affirmat desolationem prædictam à Daniele propheta, stantem in loco sancto.

Ne vero quispiam Danielis imitationem, aut disciplinam difficilem esse causari queat, plurimorum regum, principum, procerumque exemplis ostendo, in aulis non modo terrenæ dignitatis apicem, verum

cœ-

DEDICATORIA.

cœlestis quoque philosophiæ culmen à Deo constitutum. Sanctissimi in Ecclesia Præsulum, gloriosissimi Martyrum de palatio venerunt: illud enim generosos animos non corrumpit, sed probat, & euehit. Danielem igitur audiant, Proceres, qui vera sapientia, & virtute animos informat, contra omnia, quæ fortuita videntur, à Deo autem præuisa, & prædicta fuerunt, mentem firmat. Omnes ille in sublimi collocat, vt regnorum ortus atque occasus, mūdiq̄ue incendia ac ruinas intuiti, ne misrentur in cinerem abituras & opes, & dignitates; sed animos parent creatori, iudiciq̄ue suo, vt cum iudicijum sedebit, aut auferatur potētia, & coneratur, & dispereat vsq; in finem. Regnum autem & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omnē cælum, detur populo sanctorū altissimi-

tissi-

EPISTOLA DEDIC:

tissimi; cuius regnum, regnum sem-
piternum est, & omnes reges serui-
ent ei, & obediēt. Quos inter San-
ctos, & reges stationem honoratam
Serenitati Tuæ, ex vita piè acta spe-
ro, voueo, & quotidianis precibus,
sacrificijsque exposco.

Serenitatis Tuæ

Humillimus seruus

Adamus Contzen

INDEX

INDEX CAPITVM

In hoc opere contentorum.

CAP. 1.	Scopus totius operis	fol. i
CAP. 2.	Magnatibus, Aulicis, Nobilibus, senatoribus, scribere operæ precium esse,	4
CAP. 3.	Curiam ac Aulam sacræ doctrine ac virtutis esse capacē,	7
CAP. 4.	Danielem Aulicum, & Aulicorum principem, Curia doctorem esse.	11
CAP. 5.	Summa Danielis experientia & dignitas,	17
CAP. 6.	Danielis externus splendor.	23
CAP. 7.	Danielis prophetiam omnino aulicam esse, Regibus proceribusque primario scriptam, nec non toti nobilitati,	26
CAP. 8.	Aula, procerum ac Curia mala,	32
CAP. 9.	Aula defensio,	39
CAP. 10.	Quatuor in aula difficilia omnibus, pariterque in senatu,	49
CAP. 11.	Repub. & Aulam ad eū prima cura sit placere Deo	56
CAP. 12.	Fidelitas palatii & curiæ, illa principi & Deo præstanda est,	61
CAP. 13.	Fidum homini neminem esse qui Deo non credit,	68
CAP. 14.	Improbos constanter Regibus caros non esse, nec principes malos habere amantes sui,	78
CAP. 15.	Bonos in aula euehendos, malis nihil committendum in Rep.	86
CAP. 16.	De duplici spe aulicorum, & procerum, & errore sperantium,	95
CAP. 17.	Causa cur Magnates & Aulici vtraque spe sæpè exci- dant, eam in ipsis herere,	103
CAP. 18.	Metus imminentium in aula grauis: atq. omni Rep. mo- deratio illius & victoria,	111
CAP. 19.	Magistratibus ac Palatinis feruenter orandum exemplo Danielis,	120
CAP. 20.	Danielis imitatores omnes fideles, præcipue Palatinos, Ma- gnates, nobiles, Tribunos & centuriones, esse,	125
CAP. 21.	In aula esse pietati pericula, & in omni administratione publica,	132
		CAP.

CAPITV M

CAP. 22. <i>Causa cur in Aula pietas facile in tepefcat, remedia & adhortatio,</i>	137
CAP. 23. <i>Aulica impietatis singulari seueritate Deus ultor,</i>	144
CAP. 24. <i>Obex virtute & consuetudine & exemplis aulicis, & viiis nobilitatis & Præsidum,</i>	153
CAP. 25. <i>Ad bene in Aula ac Curia viuendum opus esse summa sapientia,</i>	162
CAP. 26. <i>Nullam hominis sapientiam vita in Aula aut curia de-genda sufficere,</i>	170
CAP. 27. <i>Sapientiores fere regibus esse Consiliarios & Familiares & de consilio dando,</i>	172
CAP. 28. <i>Ad sapientiam discendam admonitio, de studio nobiliū Palatinorum & exercitationibus,</i>	178
CAP. 29. <i>Astutia & doli aulici ex Daniele eorūq; exitus,</i>	190
CAP. 30. <i>De falsa sapientia & dolo malo cauendo in administra-tione & cura publica,</i>	207
CAP. 31. <i>Obsequiū in aula sincerum & obedientia necessaria,</i>	217
CAP. 32. <i>Laboriosa in Palatio obedientia & noxium otium,</i>	226
CAP. 33. <i>Industriam, Diligentiam & celeritatē in curia atq; aula plurimum requiri, precipitantiam fugiendam,</i>	229
CAP. 34. <i>De palatinorum familia senatorumq; ac nobilium,</i>	235
CAP. 35. <i>Oeconomiaratio in adibus magnatum,</i>	241
CAP. 36. <i>Aula accuratissimam verborum cautionem postulat, Maiorem senatus,</i>	247
CAP. 37. <i>Contumelia, Calumnia & obrectationes in Aula, vrbe, Curia,</i>	253
CAP. 38. <i>Contumelia & Calumnia ferenda omnibus in sublimi positis & eorum seruis,</i>	259
CAP. 39. <i>Accusationem ciuiliū aulicarum delationum, obre-ctationum, calumniarum detestatio,</i>	263
CAP. 40. <i>Adulationes Aulica & loquendi libertas in Curia,</i>	266
CAP. 41. <i>Comitas Aulica, Vrba, nobilitas, humanitas,</i>	274
CAP. 42. <i>De fide secreti in senatu, Aulaq; maxime necessaria</i>	280
CAP. 43. <i>Beneficia considerate petenda,</i>	282
CAP. 44. <i>Ira & ferocia, Palatinorum, nobiliū, Patriitorū,</i>	286
CAP. 45. <i>Contra iram remedia, & mansuetudinis præcepta ma-gnatibus idonea,</i>	296

CAP.

CAPITV M.

CAP. 46. <i>Magnam Patientia palastram esse Palatium ac curi-am,</i>	310
CAP. 47. <i>Constantia, fortitudo & generositas principum & ma-gnatum familiaritate digna,</i>	315
CAP. 48. <i>Fortitudinem ac magnanimitatem veterum nobiles & palatinos nosti os imitari,</i>	326
CAP. 49. <i>Pertinacia constantia larua vitanda, eampotentibus periculosam sed consuetam,</i>	330
CAP. 50. <i>Audacia aula & iactantia, Patricia arrogancia,</i>	335
CAP. 51. <i>De opibus in Aula parandis eorumq; vrba in curia studio,</i>	338
CAP. 52. <i>Vsus opum, liberalitas, & qualis in magnatibus, In aula sit necessaria,</i>	348
CAP. 53. <i>Iustitia & aequitatis in Aula tutela, & in senatu præfidi-um,</i>	366
CAP. 54. <i>Caritas, amicitia, concordia, odia, inimicitia, discordia in aula & in administratione,</i>	374
CAP. 55. <i>De aula temperantia, de deliciis, de abstinentia, sobrieta-te magnatum, nobilium,</i>	385
CAP. 56. <i>Sanitati & longauitati conuenire temperantiam, copi-am obesse,</i>	392
CAP. 57. <i>Alia mala ebrietatis aulica & procerum,</i>	397
CAP. 58. <i>Castitas aulica, nobilium, diuitem,</i>	403
CAP. 59. <i>Ratio seruanda in aula, ac potentia, opibusque casti-tatis,</i>	412
CAP. 60. <i>Honestas & verecundia verborum in aula, turpiloqui-um fugiendum,</i>	418
CAP. 61. <i>Danielis modestia eiusque de superbia magnatum & ambitione sententia,</i>	423
CAP. 62. <i>Magnis vera humilitas suadetur, & de vitanda su-perbia,</i>	433
CAP. 63. <i>De fama & honore, eoque vindicando,</i>	447
CAP. 64. <i>Humana vita miserias in proceribus spectabiles esse, & vnumquemque admonere modestiæ,</i>	451
CAP. 65. <i>Magnatum ac Aule felicitas vera, falsa, eius estimatio, moderatio,</i>	462
CAP. 66. <i>Nobilium virotum animos ad tristitia durandos, omni-umque</i>	

** *

umque

INDEX CAPIT

<i>umque qui ad temp. accedunt,</i>	466
CAP. 67. <i>Nobilitatis estimatio,</i>	475
CAP. 68. <i>De aula vestitu, externis ceremonijs, atque errore nobilitatis, ac Diuitum,</i>	485
CAP. 69. <i>Conscientia cura & innocentia commendata ante omnia magnatibus.</i>	496
CAP. 70. <i>Magnatibus, Palatinis, Magistratibus seria, & grauis poenitentia concernit,</i>	504
CAP. 71. <i>Iudicij diuini in aulis & nobilitate ac magistratibus consideratio ex Daniele,</i>	510
CAP. 72. <i>Omnium rerum, quae in mundo sunt, aspectu iudicij extremi memoriam ingeri,</i>	524
CAP. 73. <i>Omnibus hominum conatibus ac gestibus extremi iudicij signaturam à Deo impressam,</i>	533

APPRO-

A P P R O B A T I O R. P.
 P R O V I N C I A L I S G E R M A N I Æ
 S V P E R I O R I S , S O C I E T A T I S
 I E S V .

Hunc Librum, cui titulus, DANIEL, seu de statu, vita, virtute Magnatum atque Aulicorum, à R. P. Adamo Contzen, Societatis nostræ Doctore Theologo conscriptum, atque à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum, Ego Gualterus Mumbrot Societatis I E S V, per Germaniam superiorem Prouincialis, concessa mihi potestate ab admodum R. P. N. Mutio Vitellescio, Societatis nostræ Praeposito Generali, Typis mandari permitto. 18. mensis Martii, Anno à Christo nato M.D.C. XXX.

Locus sigilli

Gualterus Mumbrot.

** 3

IN-

INDEX RERUM MEMORABILIVM

*Danielis, de statu, vita, virtute aulicorum atq;
magnatum.*

A
A Adias in aula impij regis vir
 sanctus, 45
Abrahā liberalis in pauperes, 357
Abdallus Saracenus crudelis turri
 oppressus, 302
Abiectus animus est, qui ob le-
 ues causas magna pericula a-
 dit, 337. & seq.
Abstinentia in palatio laudatio,
 390.
A culpa auocare magna caritas
 est, 382
Adoratio ciuilis, 25
Adriani martyris fortitudo &
 constantia, 324
Adulatio dulce venenum, 266.
Adulatorum stulticia, 270
Agnes hominem à diabolo occi-
 sum vitæ restituit, 377
Agypto inhiatur Antiochus,
 199. ob violentiam in prouit,
 ciam redacta, 400
Aequalitas inter amicos quæren-
 da, 381
As alienū non contrahendū, 243
Africanæ humilitatis memorabi-
 le exemplum, 442
Albinus Carolus Franciæ regis
 filium laruatam ignoas occi-
 dit, 337
Albinus in vxorem crudelis per
 cam occisus est, 302. crudele
 vorum reuocat, 306
Actiolianus immapis tyrannus
 quomodo perierit, 303
Alexandri martyris in tormentis
 constituti forte dictum, 159
Alexander Magnus suorum per-
 fidia vexatus & necatus, 69.
 193. eius efferrata ira 288. vino-

lentus sœuijt, 400. eius super-
 bia, 429 infelicitas, 430
Alexandri ob dicacitatem cœli-
 255
Alexandra imperatrix Deo & ma-
 rito fidelis, 65. eius martirium
 ibid.
Alphonsus Hispaniæ rex de cho-
 reis quid dixerit, 161. eius mā-
 fucto, 305. liberalitas, 364
Amicitia impiorum breuis & cur-
 82.
Amicitiæ veræ indicium, 377-380
Amici veri rari, 381
S. Amator Germanū sibi aduer-
 sarium ad Episcopatum pro-
 mouit, 378
Amaror proximi duplex, naturalis
 & sup. naturalis, 83
Amor fictus & adulterinus in
 multis prociis, 52
Amor humanus debilis, 83. donis
 fulcitur, 84
Amos de agro parabolas sumit,
 28
Anaxagoræ dictum, 109. stultā
 affectio de niue, 331
Andreas Chiuis fortis martyr, 66
Animi bona perenda, 143
Anichristi aula potentissima &
 impiissima, 137
Antiochi Magni infidus & scele-
 ratus animus, 79. & seqq. 194.
 poema. 195. de eo multa 199. &
 seq. eius nepotum miseria. 454
Antiochus Epiphanes Antichri-
 sti typus, 81. & 137. de eo multa
 203. & seq. eius superbia, 431
Antonij Gueuaræ liber de aulæ
 vituperatione, 35
Antiocheni idolothytis vesceba-
 tur

INDEX

curcum gentiliū irrisione, 112
Anthymi comitas, 277
Anichristus superbissimus, 432
Antonianus Imp. magistris suis
 status erexit, 187
S. Antonini Episcopi visio, 362
Antonij Siculi forte dictum ad
 Turcam, 272
Aphianus Martyr tyrannum of-
 fendit, 59
Aquæ potus commendatus, 395
Arabes crudeles in familiam, 239
Arcefilai elemosyna, 363
Aristidis dictum ad Dionysium
 regem filiam auptui peten-
 tem, 43
Artemij amor in Deum, 379.
Artemonis timor, 116
Asclepiadis vanitas, 436
Assyrj equites, 180
Athanasio gratiæ aguntur ob do-
 natam viuam impatientem,
 312. & seq.
Atheismi fructus, 73
Asturia sapientiæ imitatrix, 190.
 in aulis regnat, ibid. facile pu-
 rescit, 191. nihil predest, 214
Astuti suo vitio plectuntur, 191.
 non apti ad disciplinam, 214
Attali calliditas, 197
Auaritia procerum perniciofa,
 338. opibus crescit, ibid. com-
 mune vitium, 339. proceres
 magis infestat, 340
Auctoritas parsimonia quari-
 tur, 244
Audacia est æmula fortitudinis
 335. vel potius larua, ibid. vana
 iuuenum, 336. magnorum ma-
 lorum causa, ibid. eius turpitu-
 do, 337
Audaces in malis in bonis sunt
 eimidi, 337
Aulici Christiani in aulis impio-
 rum principum, 47. quis eorū
 debeat esse finis, 108
Aula à multis principibus pur-
 gata, 43. ei prudentia accessa-
 ria, 397
Aulæ impiorum pios habuerunt,
 9. & 10.
Aulæ magister Daniel, 27
Aulæ vitia, 33. scandala, 34. serui-
 tus, ibid.
Ex Aula terrena iter debet esse ad
 celestem, 2. Aula magistra im-
 pietatis, 136
Aulicorum peccata grauius pu-
 nienda, 3. terror, 57. in mari vi-
 uunt, 121. se mutuo perdūt, 243
Aulicorum quo: ūdam dimidiata
 pietas, 139.
Aulicorum iuniorum officium,
 187.
B
Babylon quam magna olim,
 452.
Babylon vrbs impia, 33. ebria pe-
 ruit, 388. meretrix, 403. eius pec-
 na, 405
Babylonicæ aulæ præfectus Da-
 niel, 19
Babyloniorum furiosa stulticia,
 331. poema, 369
Babylus martyr Apollinem elia-
 guem reddidit, 103
Balduini Solymorum regis casti-
 tatis, 416
Balthasar quid significet, 13. &
 seq.
Balthasar rex Babylonis Danielē
 spreuit, 20. hæres paternæ im-
 pietatis sed non poenitentia.
 136. superbia, 427
Bābanus Vngariæ reginā occidit
 ob conciliatū adulterium, 162
Barbara Imperatrix impia, 138
Barbaris grata imperitia, 187
Barnabas Dux Mediolanensis crudelis

delis & venator quomodo per-
rierit, 303
 Beatrix virgo occisa propter
dium, 209
 Basilium iudicem se capere vo-
lentem liberat, 142
 Belli iniusti auctores, pereunt, 370
 Beneficia perentium errores, 272
 Benjamin Diaconus Persa mar-
tyr fortis & fidelis, 77
 Beneficia paucos faciunt amicos,
sed multos ingratos, 382
 Bernardini verecundia, 420
 Bertholdi Marchionis impietas
& sacrilegium, 19
 Bestiæ mitiores hominibus, 29
 Boleslaus Polonus Boleslau Bo-
hemum occidit, 72. eius perti-
nacia & pœna, 334
 Bonifacius Ferentianus Episcopus
precibus suis vinum multipli-
cat, 100
 Boso rex Arelarensis capite dam-
narus quod Episcopo aliam
influxisset inter sacrificiũ, 142
 Braecius audita inimici morte si-
bi quoque interitũ prædicit, 462
 C.
 Abades Persarum rex vxores
communes esse voluit, eius-
que pœna, 410
 Calanus Indus rogũ ascendit cũ
spectatorum irusione, 442
 Callinicus martyr militibus ipsi-
ducentibus pluuiam impetra-
uit, 303
 Callisthenes Bacchum fugit ne
comitem haberet Æsculapi-
um, 394
 Caluiai calumnia in Danielẽ, 24
 Calumnia optimos sternit, 253
 Calumniae aulicæ exempla, 253
 mala, 258
 Calumniator patitur calumnia-
m, 254. pœna, 256, & seq.

Carantani quomodo facti Chri-
stiani, 443
 Caracalla patre occidere tentauit
& multos alios occidit, 85
 Caroli Crassi animi magnitudo,
303
 Caroli Magni in orando studium,
127. eruditionis cura, 188
 Casimiri patientia & benignitas,
306
 Castrucius quomodo sevlus, 302
 Cæsaribus iniuctos suspexit, 373
 Causa deos negandi, 75
 Causæ veræ, neglectæ pietatis in
aulicis, 139
 Celeritatis Alexandri, 229
 Cerealis dictum de vita, 464
 Certamen iater diuitem & pau-
perem, 360
 Chaldæi sapientiz amatores, 179
 Chaldæorum regum potentia, 18
 Caritas maior miraculis, 376
 Christiani veteres heroës, 318
 Christianorum pietas, 126
 Christianorum principum aulicis
meliori loco quam Ethnico-
rum, 162. & seq.
 Christianus nulli inimicus, nisi
malus, 378
 Cibis sobrius salutaris, 303
 Ciborum varietas noxia, 393
 S. Cihani Episcopi Herbiopolitanis
occidendi dictum, 120
 Clementis homini propria, 309
 Claudij & Anabij pertinacia,
334
 Cleopatraz odium contra patrem
Antiochum, 201
 Clericorum auaritia taxatur, 340
 Clericorũ ebriorũ olim pœna, 391
 Cæcis similes adolefcentes, 179
 Cogitationes cohibendæ, 227
 Comitatus ornat virtutes, 275. eius
signum, 276. pauperibus exhi-
bendæ. ib. exempla, 277

Con:

Concordij martyris responsũ, 110
 Consilij mali merces, 177
 Consiliiarij regibus prudentiores,
173. 175. eorum officium, 175
 Consilium multi petunt, sed non
syacere, 177
 Consortium malorum periculo-
sum, 155
 Consalui Magai mäsuetudo, 299
 Constantini Imp pietas, 125
 Consuetudinis vis in aulis, 37.
153. tauro similis, 38
 Contemptus à mundo, à deo ho-
noratur, 435
 Contumelia etiam in vero cri-
mine fit, 255. nõ inferenda sed
ferenda, 256
 Contumeliæ & calumniæ omni-
bus principibus velint nolant,
ferendæ, 259
 Criticæ crudelitas singularis, 302
 Crotildis oratione hostem pro-
fligauit, 128
 Cupiditas mensuram nescit, 344
 Cupido laudis noxia, 454
 Cyri Persarum regis regimẽ qua-
dam mentia, 31. crudelitas,
44. infausta progenie, 452
 D.
 Dæmonactis aurea doctrina, 251
 Daniel aulicorum princeps. in e-
ius nobilitas, 12. in virtute cõ-
stantia, 13. nomen, ibid. studia,
14. quanto tempore fuerit in
regum obsequio, 15. non redijt
Ierosolymam, 16. magnus fuit
in aula circiter nonaginta an-
nos. ibid. eius experientia, sa-
pientia, sanctitas, 17. præfectus
aulæ Babylonice, 19. à Baltha-
saro rege spretus, 20. eius mag-
nificientia, 23. quomodo à re-
ge adoratus, 24. adoratione nõ
admittit, 25. eius propheta au-
lica, 28. colloquia cum angelis
aulica, 29. à Deo vocatus ad au-
lã, 40. Dei causam egit, 62. bo-
nos promouit, 86. sua virtute
seipsum regi commẽdauit, 87.
eius in rebus gerendis finis,
105. assiduus orator, 121. oratio-
nem suam latere noluit, 122. e-
ius sapientia, 163. scientia, 179.
& seq. simplicitas, 192. regum
fraudes prædicit, 193. obedien-
tia, 218. solertia, 229. eius fami-
lia inculpatissima, 235. insignis
œconomus, 242. cautè docet,
248. eius libertas, 249. comitas,
274. & seq. nihil petens omnia
accepit, 82. patientia, 310. for-
titude, 317. iustitia, 367. casti-
tas, 403.
 Damnatorum maxima pars de-
tractores, 263
 Dauidis abstinentia, 390
 Desiderius rex simulata religione
Romam ingressus, 209
 Detraكتورũ detestatio, 263. & seq.
 Deus regi aulam dat, aulicos vo-
cat, 44. reges conciliat, 58. in
eum omnis sollicitudo rejici-
enda, 99
 Deo infidelis non est homini fi-
delis, 70. absq; eo res suas pro-
mouere velle stultum est, 98
 Deum spernant qui improbis
ministris vtuntur, 93
 Deus contumelijs afficitur, mul-
to magis humines, 219. eius in-
imicum esse stultissima auda-
cia est, 335
 Dei amor proximi amorem se-
cum trahit, 378
 Diligentia & celeritas laudabilis,
229
 Doletiani, licet impij, aula ha-
buit viros sanctissimos, 9. eius
superbia & pœna, 459

** 5

Dio.

Dioxippus per calūniam ad mortem adactus, 255
 Discrimen ambitiosi & magnanimi, 449
 Diues an amicos habeat ignorat nisi ad paupertatē veniat, 381
 Diuitiæ bonis sunt materia virtutum, 23
 Diuitum remissior oratio & vade, 140
 Diuites difficillimè saluantur, 343. pauperum æconomii, 358.
 Diuitū & pauperū differentia, 345
 Doctrina sacra audienda, 9
 Docti multi futuri tempore Antichristi, 184
 Documenta vitandarum fraudum, 216
 Dolosus capitur dolis, 210
 Dolosi semper ad nocendum in tentati, 212
 Dolus non diu tegitur, 212. niui similis, 213
 Domini mali amant seruos similes, 241
 Dorothei aulici virtus, 9
 Duella & litis quærens Ethnico deterior est, 299
 S. Dunstanus aulicus Danieli simillimus, 54. & seq. eius noble factum, 55
 Dura non fugienda, 326
 E. Broini obstinata contumacia, 332. poena, 333
 Ebrietas regna & reges perdit, 388. omnibus hominibus perniciofa, 389 & seq. turpissima Ecclesiasticis, 390. & seq. est cetera naturam, 396. graue peccatum, 398. furor, 399.
 Ebrii imprudentes, 397. eorum poena & cōtempus, 398
 Ecclesie lex contra scortatores clericos, 407. & seq.

Edmundi castitas, 421
 Eduinus Angliæ rex ipso inaugurationis die relictis proceribus ad scorta diuertit, 55. pellicur, 56
 Eleemosyna suaderetur regi, 348. Deo grata, 3. o. signū prædestinationis, 351. eius præceptum, 353. qualiter danda, ibid. cōtra eam cūpationes diuitum, 354. & seq. eius fons frugalitatis, 3. 8. est necessaria, 359
 Eliphius Danos à depredationibus absterrens occidit, 339
 S. Engelberti Episcopi iniuria vindicata, 258. eius clementia cum iustitia coniuncta, 309.
 martyrium, 310
 Ennodij perulantia in S. Gallum Episcopum, 257. poena, ibid.
 Ephesij Hermodorum expulserunt & cur, 58
 Erasmi de principibus contumeliosa sententia, 37
 Eudoxij martyris benignitas, 305
 Euilmerodach rex Babylonis ludæis eorumque regi benignus, 20.
 Euphemie virginis oratio & martyrium, 135
 Eusebij amor in hostes, 377
 Eustachij varia fortuna & martyrium, 99
 Eutropij auaritia & scelera, 91. & tandem probrosa mors, 116
 Exempla comitatis, 277. iratorum, 294. & seq. valde efficacia, 153
 Exercitatio veterum, 180
 Exteri non contempnendi, 14. sed tamen examinandi, 15
 Externa est splendida non faciunt hominē foelicem, 464
 Fabia-

F. Fabiano Iudici quid Pótianus Fortes aula non corrumpit, 46: martyr responderit, 325 in aula esse debent, 318
 Fabula quæ in aulis agitur qua. Fortitudo vera in quo sita, 316. eius officium, ibid. non est solalis, 52
 Facini tyranni dictum crudele & inhonestum, 244
 Felicitas in quosita, 463
 Fallentem falli vītatū est, 207
 Falli nemo vult, multi fallere, 207
 Falsa amicitia, 79
 Fama quomodo & quando defendenda, 261
 Fama tauorem efficit, 53
 Familiam honestam debet habere dominus, 235
 S. Faro Episcopus Meldensis, 174
 Fuga orationis signū est grauius eius prudētia, ib. clementia, 309
 Fardulphus sacerdos infidias regi indicat, 67
 Favor malorum mutabilis, 78
 Facultas fugienda, 215
 Favor hominum breuis & fallax, 384
 Ferenda communia, 312
 Fictio amore reges produntur, dele & petulans dictum proprouincie expulatur, 85
 Fidelitas regi necessaria, 45. in aula prima virtus, 62. in quo consistit, 63. in scelere non consistit, 64.
 Fidelis verus quis sit, 65
 Finis prophetarum & legis est ad Christum adducere, 29
 Finis aulicorum quis esse debeat, 108
 Eliolus Gorhorum rex ebrius Gallicanus quomodo Christianus factus, 401
 Fæda in sacris viris intemperantia, 390
 Fœneratoris cuiusdam dolositas, 212
 Fons eleemosynæ frugalitas, 35
 Fornicationis rara pœnitētia, 408.

eius causa, ibid.
 non corrumpit, 46:
 esse debent, 318
 in quo sita, 316.
 ibid. non est sola
 318
 Fortitudo bellica laudanda nobilibus, 327
 S. Fracrus mōnasterio condendo mirabilem sulcum ducit, 101
 Fraus impia Antiochi & punita, 200. & seq.
 Fraus astutia soboles in aulis referenda, 190. eius finis, 191
 Fraudes quomodo vitandæ, 207
 Fraudes aulæ Macedonicæ, 193
 Fuga orationis signū est grauius peccatorum, 140. & reprobationis, 141
 Frugalitas veterum, 191
 G. Galzie gemmæ natura, vt igne non calefiat, 372
 Galeazius præstigiatorum stragulari facit & cur, 211. ob crudelitatem dictum proprouincie expulatur, 302
 Gallieno imperante misera Roma, 407. eius tyranis, 320
 S. Gallus Aruernensis Episcopus patiens in contumelijs, 257
 S. Gallus quando vixerit, eiusque prudentia, 174
 Galli & Hispani an vnquam à Chaldæis inuasi, 18
 Gallicanus quomodo Christianus factus, 401
 Gamaliberrus ab angelo ad studium inuitatur, 188
 Genesij martyris fortitudo, 319
 Genes delicijs deditur, 394
 Gentiles nomine tantum fortes, 320
 Ge-

INDEX

Genus hominum duplex aduersus Ecclesie temporibus, 183
 Gerardus vir nobilis iam senex ad studia se contulit, 188
 Germania ebrietati dedita dar pœnas, 398
 Germanorum principum moderatorum tam bonorum quam malorum vitia & virtutes & pœna, 370. & seq.
 Germani principes ob ebrietate comitia frustra celebrant, 401
 Georgius Martyr pro Christianis perorat, 10
 Gloria magnatibus non querenda sed virtus, 433
 Gordiani Centurionis & martyris fortitudo, 312
 Gratia Dei naturæ nostræ concors, 27
 Gratia & gloria à solo Deo, 95
 Guarnerus prædator Austregisillum viuum & mortuum habuit obstitentem, 342
 Gundacari impietas & pœna, 151
 H
 Haraldus Danicæ rex crudelis à Tocone occisus, 302
 Hæresis in atheismum definit, 73
 Hannonis Episcopi Colonienfis iustitiæ tenacitas, 372
 Hedvigiis pia & innoxia fraus, 215
 Hermanni Pragenfis Episcopi iam morituri dictum, 7
 Heroum filij noxæ & vnde, 37
 Hiero ob rursilloquium amico suo grandem multam imposuit, 421
 Hieronymi Oligiati moriturus dictum stolidum, 436
 Hilaris pecuniam accipiens ne idola tollerentur, punitus, 209
 Hippatæses risui sacrificabāt, 277
 Hispania ob libidines Mauris tradita, 410
 Histriones cuiusdam factum, 213
 Homines quidam longæui, 459. & seq.
 Honore delictari non est sapientis, 436. eum tamen querere per se non malum, 448. non tamen sciendus, 450. quomodo eum optare liceat, ibid.
 Hormisda Persa martyr insignis & Deo fidus, 77
 Hostem fallere difficile, sed amicum facile est, 377
 Humanus animus naturam violat
 Humilitas Deo grata, 445
 I
 Iacobus Intercifus aula Persicę artibus deceptus Christum negat, sed postea pro Christo occiditur, 38
 Iacobus Nisibeni oratione hostem profligauit, 128. fluxu in partes dissiliente iniustitiam arguit, 372. puellus impudicus quomodo puniuerit, 416
 Iason Apostata quomodo punitus, 81. & seq.
 S. Ignatius proeclatæ ætatis ad studia se contulit, 188. amicum libidini deditum quomodo conuenterit, 382
 Igaui est petere mortem, 115
 Ignocentium exempla, 304
 Inbecillitas mentis humanæ in diuinis intelligendis, 26
 Imperitia causa malorum, 185
 Impietas duplex, 144
 Imperia non examinanda, 218
 Impius infidus est, 68
 Impiorum breuis amicitia & cur, 82
 Improbi infideles sunt, 71. ijs nihil committendum, 91
 Im;

R E R V M

Impudicitie stupor, 410
 Ioachim rex Iuda carcere educatus, 20
 Iugo Dux Carantanorum Iulij militis fides & constantia, 159
 do suos fecit Christianos, 443
 Ingenium excolendum & scrijs applicandum, 188
 Iustitiæ pœna, 368. duplex, 371
 Inobediencie aulicæ grande malum, 220
 Innocentia Deo placet, 51
 Inimicitia fugienda, 383
 Initij luxuriz obstanda, 417
 Inopia sequitur ex raptu rerum Ecclesiasticarum, 152
 Intentio dat operi nomen, 105
 Ioannes martyr edictum contra Christianos discepit, 59
 Ioannis Buzai liber de statibus hominum, 4
 Ioannes Angliæ regis præfracta malitia, 150
 Ioannes Eremita Theodosij consiliarius, 176
 Iocularis cuiusdã pœna, 423
 Ioseph Pharaonis aula magister, 11
 Iustitiam fauore vltus & quomodo, 54
 Christi figura, ib.
 Irati quibus similes, 289. à seipsis leduntur, 293. coru aliquor exempla, 294. & seq.
 Ira corpori nocet, 289. eius impetus sine consilio, 293. remedia, 296
 Ira magnatum pertinax, 292
 Irarum leues causas, 294
 Isaiæ prophetia grauis, 27
 Irene Imperatrix deiecta gratias agit, 313
 Isocraris morientis dictum, 116
 Italia barbarorum præda, 376
 Index quidã ob pecuniã pueri in manibus Indorum cruciandũ relinquit, 345. & seq.
 Iudicium & ira reprimenda, 308
 Iulitta heroicus animus, 329.
 Iudithæ Britonum regis filie dictum, 61
 Iuliani Cardinalis dictum, 189
 Iulianus Saba Episcopum malum precibus occidit, 134
 Iuliani Apostatæ nequitia in ciuis idololatrię dicendis, 142. cur hiberit, 185. & seq.
 Iustas neminem fallit, 75
 Iustitiam Iunioris horrida & pertinax ira, 300
 Iustitia regnis necessaria, 366. eius præcepta, 367
 Iuuenum imprudentia, 169
 L
 Labor non delectatio querendum, 221. eius necessitas, ibid.
 Labor manuum honestus, 224 & factus, ibid.
 Labori præmium datur, 228
 Lacedæmonij secretorum tenaces, 280
 Ladislaus Vngariæ rex precibus exercitui suo commecatim impetrat, 127. eius in victos hostes clementia, 306
 Laodice maritum veneno occidit, 195
 Largitiones inutiles cauendæ, 246
 Laurentius Dublinensis Episcopus percussori indulget, 304
 Leuæ natura, 36. ei assimilatur imperium Chaldeum, ibid.
 Lectio pia omnibus utilis, 8
 Leodegarius Augustudunensis Episcopus, eiusq; prudentia, 174
 Leonis natura, 30
 Leopardus quale animal, 31
 Leopoldus Austriæ præfectura donatus ab Imperatore ob sceleritiam, 893
 Lef.

Lescus fraude regnum quærens
discerpitur, 210. & seq.
Lex aulæ celestis nullius proba-
re crimen, 161
Lex Dei mâfuetudinem requirit,
299
Liberalitas ia pauperes signum
prædestinationis, 351
Libertas quorudâ, 271. & seq.
Libido legibus coercita, 407. e-
ius rara poenitentia, 408. regnâ
perdit, ibid. & seq.
Linguz periculum in aula, 247.
abusus, 249
Linguz maledicorum serpenti-
bus cinctæ, 254
Lodoici Gôzagæ verecûdia, 420
Lodouicus Lâdgravius rusticû
in se vituperatè patieter audit, 261
Lodouicus Pius apparet filio &
petit suffragia, 233
Lodouicus xi. Galliz rex medi-
cua suo obnoxius, 116
Lucia quomodo eleemosyna dâ-
da sit, matrem docet, 363
Lucretius præfes ob occisam Be-
atricem virginè vt prædio eius
potiretur, à dæmone arreptus
& occisus, 209
Luxuriæ frenandæ rationes, 412
Lycurgus ignauiam veruit, tan-
quâ Reipub. proditricem, 223
Lylandrî filiz pauperes à sponfis
relictæ, 347

M.

Macedones ia se mutuo cru-
deles, 32
Macedonicæ aulæ fraudes, 193
Macedoniæ clades, 456
Machabæi vltimorum temporû
figuræ, 184. eorû scientia, ibid.
Magnæ natura consuetudini
aptata, 157
Magnatum peccata grauiora, &
pœna acerbior. s. mouitis of-

fenduntur. 21. 35. eorum pecca-
ta latere non possunt. 42. quo-
do familiam regere debeant.
236. eorum est ignoscere. 301
Machometis II. truculentia, 294
Mali consilij merces, 177
Malorum duo fontes & qui, 98.
facilior imitatio, 158
Mamantis martyris humanitas.
278
Marci Aretusij constantia in fi-
de, 141
Mâfuetudinem lex Dei requirit,
299
Martyrium non in sola passione
tormentorum ob idola confi-
sistit, 319
Martyres multi mirabiliter in
tormentis à Deo confortati, 102.
eorum fortitudo, 322
Materia sermonû in aula, 252
Matthæiz fortitudo in aduer-
sis, 154. nò sequitur aliorû sce-
lera, ibid. prudentia, 184
Mauritius Imp. occisus cum
uxore & liberis, 302
Medi & Persæ athei, 74
Memoria quorundam insignis
& occisus, 183. quibusdam adempta, 189
Mendaci non credendum, 216
Metus futurorum malorum gra-
de malum, 111
Metus aulicorum eiusque causa,
113

Merus multa scelera efficit, 115
Mezentius vinolentus, 399
Militum quorundam ardor in
prostitenda fide, 66
Ministris principis ociosis quid
faciendum, 237
Miser est qui placet malis, 385
Mocenaris luxus & morbi, 398
Mora iratis adhibenda, 300
Morbi animorû magis cauendi
quâ corporum, 156. & seq.

Mors

Mors principis iniusti populus
læta, 371
Mors leui ex causa hominem tol-
lit, 461. & seq.
Mulieres cur claus portet, 240.
Oeconomiam curent, 245
Multiloquium vitandum, 250
Mundani duplici significato di-
cuntur, 109. eorum & Monacho-
rum idem finis, 110
Mundus sui interitus exemplum,
30. nò potest esse æternus, 460
N.

Nabuchodonosor exterius
solus, interius infelix, 111
duplici modo impius, 145. su-
perbus, 426
Nabuzardan templû spoliât, 340
Narratio de quodam temerè iu-
dicante, 308
Narseres perfide occisus à Phoca
& quomodo, 301
Neglectus cõsiliorum in aula, 158
Negligentia Lodouici Pij seuerè,
post mortem punita, 233
Neronis aulici ceteris Christia-
nis Prælati, 46. eius ob Galbæ
defectioem timor, 116
Nestor Episcopi & martyris pa-
tientia, 314
Nobilium sacrilegia punira, 152
Nomina mutandi conuictudo a-
pud Peras & alios, 40
S. Norberti comitas, 277
Notabilis viri nobilis querela.
107. & seq.
Nulli impunita fuit improbitas,
342
Numis contemptores qui, 74
Nunquâ malè parata profunt, 342

O.

IN Palatio quid discendum,
179
Pancratij pueri sapientia Christi-
ana, 171
Paris Helenâ non amauit & quo-
modo, 52
Patientia necessaria, 310. onus le-
ue reddit. 311. vtilis. 312. læta,
313
Patientia multorum martyrum
memorabilis, 321
Peccas est dignus cõtumelia, 260
Pauperes cur Deus esse velis, 332
Peccati breuis fauor, 161
Pæ-

Pæ-

Perfidia insignis pœna. 149 & 150
 Peritandri crudelis timor. 115
 Periculum fastidientium sacram doctrinam. 8
 Persecutoribus & hostibus ignoscendum. 374
 Perseæ cupiditate epularum pugnant. 389
 Per suū salutem. 33. ingluuies 389
 Perit nacia in peccato graui est propria reprobolium. 351
 Perit iaces omnia ruere cupiunt. 333
 Petrus à nouo castro percussori indulget. 304
 Petrus Vineæ arrogans aulicus eiusq; tandem pœna. 49
 Phylarchi Arabis gratitudo. 307
 Philæas martyr insignis. 76
 Phocas ob scelera populi imperator factus. 90. occisus & quomodo. 302
 Pietas ad omnia utilis. 11
 Pigmenius Iuliani Apostatae præceptor ob Christianam religionem exilium actus. 60. eius dictum. ibid.
 Pipinus oratione Saracenos vicit. 127. Placere ducibus volentes scurris similes. 160
 Pœna impietatis. 146. fallentiū
 Populus aliquando peior aulicis. 41
 Populus bellua multorum capitum. 53
 Popilius Antiochum circulo includit. 205
 Potestas irata seipsum malum. 290
 Præcipitancia fugienda. 231
 quid sit. ib. eius incommoda. 232
 Præfectura Augustalis quæ. 379
 Præfecturæ non facillè danda. 89
 Principum quorundam domestica parsimonia. 244
 Priuatorum in reges imperia noxia. 220
 Procetes tenentur dare operam sapientiæ. 181. ali plebe deterrere. 186. eorum pertinacia grauis. 331. auaritia perniciosa. 338
 Procopij libertas. 272
 Prophetæ Ezechielis sacerdotalis 28
 Prophetia Danielis difficultas. 26
 Prophetia Danielis aulica. 28.
 Ptolomæus cur dictus Euergetes 196. eius fraus. ib. auaritia. 311
 Ptolomæus Lagi rex Ægypti uacitur à Seleuco. 194. moderatus & clemens præ exteris. 297. potēs fuit & diu regnauit. ib. & seq.
 Ptolomæi Philadelphi fraudes 194
 Ptolomæus Philopater patrē occidit. 196. templū uult ingredi & in Iudæos sœuit. 197. occidit. 198
 Ptolomæus Philometor regno eiectus. 204

Q

Verela de extincta libertate reprehendendi vitia principum. 274
 Quintiæ martyris fortitudo & constantia miraculo adiura. 328
 Quisque sibi tribuere debet quod in cœmuni dicitur. 6
 Quomodo fraudes vitandæ. 207
 Quomodo loquendum. 251
 Quorundam impatiencia. 312

R

Radbodi Frisij sultra superbia. 443
 Radegūdis reginæ humilitas. 446
 Radaphi clementia. 303
 Ragernarij Normannorum Ducis sacrilegiū & insignis pœna. 150
 Ratio bonā contra omnia peccata. 244

cata. 330
 Recreationes cur permittantur. 225. earum peccata. 226. earum debet costare utilitas. ibid.
 Regna de scelere ferè oriuntur. 30
 Reges martyres. 320
 Reges mali cur dētur. 89 & seq.
 Regū quorundam infelix exitus 451
 Regum stulticia. 36. sobriorū exēpla. 391
 Regū & nobilium est oratio. 129
 Regibus cur cōsiliarij plerūq; prudentiores 175. eorum officiū. 176
 Rex propter Deum diligendus. 84
 Regiæ liberalitatis exemplar. 364
 Regum status infelix. 454
 Remedia iracundiæ difficilia & curia. 296
 Regna & Imperia pleraq; perierunt. quando præsidium auaritia inualuit. 341
 Religio humiles requirit. 443
 Remedia seruandæ castitatis. 421. & seq.
 S. Richardi Licedrensis Episcopi patientia. 269
 Risus decorus beneuolentiæ in dicitum. 278
 Risus in dēcorus quis. 278
 Risus immoderatus quis. 279
 Roberti Normanni Ducis inoderatio. 306
 Robur corporis inane. 315
 Romanum imperium per bestiam descriptum. 32
 S. Romualdus à suis monarchis ueratus & pulsus. 43
 Rosimūda cogitū uenēnū bibere & alteri propinauerat. 120
 Rumualdus filius regis Scoriæ orationi deditus. sic Episcopus & martyr. 138
 Sabinianus mart. orās à persecutoribus non est vincit. sed vtrō eos est secutus. 134
 Sacerdos Episcopo oranti insul-tas cōcidit exanimis. 34
 Sacrilegia nobilium punita. 152
 Sacrilegi puniti. 147. & seq. 150
 Sacros codices persecutoribus tradere impium iudicabant veteres Christiani. 142
 Salomon quā sumptuosus & splendidus. 386
 Sanitatis cōsiliatrix temperātia 392
 Sancti solum Deū timent. eos in oratione dignitas. 134
 Sapiens bonā temporis rationem habet. 179
 Sapientia duplex. 166. falsa. 167. sapientiæ vis. 165. antiquitas. 167. prodest. non nocet. 169. liberat. 172. eius dignitas. 180 iū-gēnda scientiæ. 181. ubiq; disci-pōtest. 182
 Saturninus aulicus propter Christi præcipitatus. 38
 Scientia anima nō contaminatur sed expolitur. 179
 Secreta magnatū periculosa. 281
 Secreta propria celanda. 282
 Scianus Tiberio prius amicissimus. postea exosus & occisus. 82
 Seleucus Ptolomæum Lagi Ægypti regem vincit. 194. latè regnar. ib. fraude vincit & fratrem de perit. 195
 Senectus vera & utilis quæ. 178
 Senes à luxuria vinci turpissimū. si eam vincat non gloriosum & cur. 406
 Setuorum quorundam fides erga dominos suos. 67
 Sibaritarum luxus. 401
 Simplicitas innocens. 184
 Simularor seipsum fugere non potest. 215
 Sabinianus mart. orās à persecutoribus non potest. 215

Sobrietates & castitas simul incedunt, 403
Sobriorum regum & principum exempla, 391
Solonis in docendo Cræso prudentia, 6
Sofistratis Gnidij vanitas, 434. & seq.
Spartani auaritiã puniunt, 347
Spartanorum superbia exteros contemnentium, 15
Spes vnicum bonum miserorum. 95. sæpe fallit. 104
Status armatæ apud Spartanos, 223.
Status ratio non excusat diuites à dandis elemosynis, 359
Stulti non sunt apertissimi ministri sapientiarum, 183
Stultorum est omnibus velle placere, 160
Stultitia intemperantiarum, 401
Sumptus domestici inutiles, in Deum iniurijs sunt & in pauperes, 243
Superbia vilium est & damnan-dorum, 427. comitu Alexandri, 430
Superbiarum fons est rerum affluentia 344. eius duo genera, 440
Superbijs seruari non possunt. 428. eos Deus odit. 437. & homines, 438
Superstitio timida, 115
Superborum cædes, 438
Sufanna fortitudinis exemplum, 317
Sylla consulatum inopportunijs petentem sua manu occidit. 272
Syphus astutus eiusque labor grauis & inanis, 210

T.

Tartari crudeles in familiam. 239. eorum stoliditas, 436
Templum domus orationis, 139
Temperantia Danielis, 386
Temperantia principum quorundam, 391
Tempora bona sunt, sed nos male habemus vitur, 118
Terra paulatim minuitur, & ad interitum properat, 461
Terentij Ducis constantia, 143
Terrena solatia sanctis data, 109
Theodebertus rex contemptor iuris Ecclesiastici à dæmone consuaditur. 148. & seq.
Theodori martyris constantia. 103
Theodosij Imp. pietas & orandi consuetudo. 126. amor in hostes. 377. lex contra scortationes, 419
Timens vix viuunt, 114
Timonis & Apemanti conuiuium, 279
Timor bonorum & malorum longe diuersus, 141
Timor futuri, molestia est sine emolumento, 117
Timor veri mali, vanum timorem excutit, 119
Timor nullus pijs adigit ad crimina, 329
Timotheus & Maura nouem dies in cruce pependunt, 321
Tiridates Armeniarum rex Neroque quomodo adulatus, 271
Tinnij ridiculi & eorum sacrificium, 279
Titij Imp. moderatio, 261
Traditores qui, 142. & seq.
Translatio regni dolosa ad syncerum, 198
Tres condiciones quibus Deo grati esse possumus, 119
Turpiloquium vitandum, 418, non audiendum, 421. peccatum mortale. 422
Turpitudine fraudum. 211

Tyrionum serui dominos occiderunt, 239
 V.
Valentinianus ædituo Idolij colaphum infregit ob asperionem aquæ lustralis, 141. & seq.
Valentis Imp. dum Catholicos persequitur infœlix mors, 98
Vectius Epagathus aulicorum doctissimus, & martyr, 252
Venationes nimis & cum incommodo subditorum principibus cauendæ, 303
Vera fidelitas quæ sit, 65
Verbum turpe venenum est, 419
Victoris martyris fortitudo. 61 dictum, 319
Vina morbos generant, 394
Vinolentia læua, 399
Vinum terræ sanguis, 400
Vindices sui Deus vlciscitur, 301
Vindicta diuina in quosdam obstinate malos, 332
Vir bonus est imago Dei, 88
Virtus vnicum aulæ decus, i. via regia ad felicitatem. 5. ei in aula vix locus, ibid.
Vita fortior morte & quomodo, 50
Vita hominum misera. 451. similis piscibus in mari. ibid. in Italia, 453
Vitia potentum non probanda, multo minus imitanda, 155
Voluntatis pertinacia pessima, 353
Vrbes regnoque coronæ, 1

Vrbes nonnullæ aulis deteriores, 49
Vrcæ Codri insignis impietas, 150
Vrsorum natura Persico regno assimilata, 30. & seq.
Vsthaanes Persa quæ fauorem à rege petierit, 385
Vtilia discenda, 189
Vtilitas saxi molaribus similis, 385
Vulgi dicta spernenda, 39
Valerius turpiloquium fugit, 422.
Wenceslaus Bohemiarum Dux oppugnat in solo Deo confidens vincit, 100
Winoci elemosyna in pauperes angelorum ministerio adiuta, 234

X.

Xerxes persarum rex potentissimus, eius arrogantia plusquam humana. ibid. eius exercitus à Grecis cæsus. ibid. occiditur. ibid. eo vix vltus crudelior, auarior, superbior & stultior, 341

Z.

Zenobij Episcopi in tormentis constantia & visio, 102
Zeno philosophus quem sapientem dixerit, 219
Zeulei lex pro ægrotis, 395
Zelus quorundam in principes delinquentes, 273

DANIEL,

Sen

DE STATV, VITA, VIRTUTE MAGNATVM ATQVE AVLICORVM.

CAPVT I.

Scopus operis totius.

¶ 1.

ORONÆ regnorum sunt vrbes, vr-
biu porro gemmæ, palatia; ho-
rum ornamenta principum proce-
rumq; virtutes: Quicquid enim vel
materia preciosum atq; augustum,
vel arte eximium ac rarum regia mi-
rantium oculis ostentat, præ virtute lutum est, ludi-
crumq;. Vastæ marmorum moles, saxorum colores,
texta peristromatum, lucentes peraurata laquearia v-
niones, ludentes in Seruū vellere Smaragdi, fulgen-
tes ex omni ceruice pyropi, gemmani calices, auratæq;
lances, oculorum oblectamenta sunt, breuia, inania,
assuetudine vilescunt, aduenis spectaculo sunt, inco-
lis fastidio, neutros iuuant. Non enim, nisi ertantium
iudicio vera ac solida bona sunt, quæ contemnere,
summa sapientia est. at virtutum fulgor ab animo est,
precium è cœlo, fructus in cœlo. illa expers periculi iu-
sta cunctos admiratione rapit, detinet, sine satietate

*Virtus u-
nicum dicitur
la docet.*

A dele-

Errata beneuolus lector sic corrigat.

PAG. 14. l. 16. erzelij p. 17. l. 12. Tyri p. 18. l. 6. Chaldæorum interi-
rum. p. 18. l. 7. à fin. tribuunt. p. 20. l. 9. à fine Baltasare. p. 23. l. 6.
appellat. p. 25. l. 16. Danieli. p. 25. l. 10. Daniel. p. 27. l. 14. à fin. Indidit
p. 34. l. 3. à fine, fertur. p. 36. l. 7. Agaperus. p. 39. lin. 13. vtili. p. 49. l.
22. halitu. p. 52. l. 14. à fine procorum. p. 54. l. 10. à fine funus p. 59.
l. 16. edictum. p. 60. l. 11. offert. p. 61. l. 13. ablatæ. p. 82. farum. p. 85. ex-
pilare. p. 87. Oolbamæ & Oolla. p. 90. Adrapus. p. 94. Numini. p.
98. l. 16. à fine deuolunt. p. 100. l. 4. à fin. vnus. p. 100. l. 2. à fin. d-
ti. p. 100. linea vlt. ar. p. 101. l. 4. Facio. p. 102. l. 11. nisi qui. p. 102. l.
15. ex. p. 105. l. 17. cornibus. p. 108. l. 1. auitarum. p. 113. l. 10. à fine. relin-
qui. p. 112. l. 4. à fine. omnia in ferrem. p. 114. lin. 9. à fine æreus. p. 117.
linea. 17. à fine. omnia. somnia. p. 117. linea. 12. à fine premit. p. 130. l.
11. Deus. p. 159. linea. 17. facit. p. 168. linea. 4. à fine. mens. p. 177. lin. 7.
solet. p. 19. linea. 19. naufragum. p. 200. linea. 8. defenderunt. p.
218. lin. 10. à fine regnum. p. 219. linea. 9. à fine. summum. p. 255. linea.
13. fuerum. p. 256. linea. 15. vorent. p. 260. linea. 8. mirari. p. 261.
linea. 14. restitutione. p. 273. linea. 16. Thomas Cantuariensis. p. 275.
linea. 16. dolus inducatut. p. 275. l. 7. à fin. miscet. p. 276. l. 18. gratui-
æ. p. 276. l. 10. à fin. inopia. p. 294. l. 13. balneum. p. 344. l. 8. villas. p.
377. l. 5. suum. p. 373. l. 12. definiuit. p. 406. l. 6. contumeliam. p. 422. l.
3. à fin. exemplum. p. 427. l. 17. vilitate. p. 431. l. 12. omisum est anōs.

DANIEL

delectat, sine fraude pascit, familiaritate vsuq; iucundior: nunquam inueterascit, senecta formosior, semper vt noua suspicitur, atq; amatur. Nimirum æterni numinis sententia verum est, vnicumque humani generis bonum, scopus & meta nostri laboris, bonum quod quari solum debet, & solum non quæritur. Quicquid absolutum aut natura produxit, aut ars expoliuit, quod aliqua dote virtutis præstantiam adumbret, ideo æstimari debet: omnium enim rerum præcia, in summa virtutis maiestate inclusa sunt, quæ nobis non ad vanitatem luxurivæ, sed ad doctrinam ad pietatem collata sunt, [a] vt ex auro, & lapidibus preciosis, architecto Jesu Christo, domum ædificemus. quam ignis probet, non absumat. [b] Scimus enim (inquit Apostolus) quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est superinducupientes: si tamen vestiri, non nudi inueniamur. Nam, & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gratiati: eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri; vt absorbeat quod mortale est, à vitâ.

§ 2.

Hæcaula, ô principes ac Palatini, meæ scriptionis, argumentum est: in qua virtus pietasq; cælo deuecta candidatos æterni regni ad originem suam reducat, mentem instruat, consilia animet, imperia regentium, obedientiam subiectorum gubernet, ex qua prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo innocentia ac cælicitas tanquam è terrestris cælo in omnem prouinciæ plagam descendat. Vt apud animos vestros solliciti cogiteris, quâ via de luteo palatio ad cæleste sit eundem ad quod non pedum gressu, sed rectæ voluntatis affectu ducimur. Etenim si vos fastigia turrium, splendor attritorum, si rerum species dignitasque delectat: non committendum est tamen, vt in limo, fiscoq; nobilitas vestræ mentis acquiescat: sed excitandus animus,

Ex aula
terrena
ad cæle-
stem iter.

mus, vt in augustissimam cæli regiam cogitationes ac desideria transferat. Nihil sublime, nihil sua magnitudine dignum arbitretur, quod humi iacet, quod depulvere concreuit.

Anxios vos habeant, ac terreant innumera aulicorum exempla, qui post toleratas in regum obsequio ærumnas graues & periculosas, post gestos sæuiores periculo honores, sæpe etiam post rerum omnium, famæq; naufragia, post mortes cruciatu ac contumelia acerbis, arcano Dei, iusto tamen iudicio, ignibus Barathri excipiuntur, cum potentibus poteter torquendi aulicis enim, si officium deserant, pœna superincubatur asperior. Quemadmodum fidelis, si peccet, fidem negauit, & est infideli deterior, ita magnates quoque plebe sunt nequiores, postquam Deum, à quo magni sunt, spreuerunt. Iudices quidem huius mundi magnis grauißima, paruis vix minima delicta condonant: Non ita ille, qui non veretur magnitudinem cuiusquam, quia magnum fecit, & paruum. Nec enim magis opus suum timet plastes omnipotens postquam fecit, quam ante mundum conditum, cum nihil esset. Impensius igitur nobis illa mala fugienda sunt. Tristior futura pœna est teneris & gloriosis, si eos aliquando vastum chaos à beatitudine secludat, si regali opulentia semper assuetos perpetua sitis vrat: acrius enim post gloriam dedecora cruciant, & post delicias tormenta. Acerbior autem pœna, quia longelateque patens malum est, peccatum aulae. Nautæ ac remigis inficitia leue damnum adfert, error naucleri pernicies est nauigantium. In republica cum subditi delinquant, sibi quisque nocet, cum rectores, & eorum domestici, & sibi, & cæteris detrimentum adferunt, vt egregius principum doctor Agapetus demonstrat. Ab his malis ad illa bona, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, duce ac comite gratia Dei transibitis.

Delicta
Magnatū
grauiora,
& pœna
acerbior.

Hic finis est meæ scriptionis. Vtinam etiam vestræ

seruitutis & vitæ, seruitutis splendidæ, vitæ ærumno-
sæ. Interim hoc meditemur, quicquid sumus, pere-
grini sumus, genus, dotes corporis, spem nostram, di-
gnitatem, mentem habemus in cælis, si Christiani
sumus.

C A P. II.

*Magnatibus, Aulicis, nobilibus, senatoribus scribere
opera precium esse.*

§ I.

NEC vero labor meus inter librorum centurias,
quibus ad virtutem hominum instruitur ruditas,
& infirmitas manuducitur, superuacuus debet videri.
Virtus in publico posita est, bonum commune, eod-
em in circo virtutis doctrina, eadem omnibus, vna
omnium norma voluntatum, quam æterna sapientia
direxit: non in omnibus tamen idem virtutis est mo-
dus, eademque in singulis leges. Hinc aliis laudi datur,
quod cum reprehensione alij faciunt, non quia non
vna sit vbique honesti natura, & diuinæ legi consen-
tens virtutum rectitudo, sed quod circumstantiarum
varietas diuersam postulet amissim. Vinum cado, au-
rum libella metimur: illud gustu, hoc lydio lapide,
gemmas scalpro probamus & pondere, adamantem
incude, & malleo, Smaragdum sole. Quod in rebus
est natura, hoc in hominibus est vitæ conditio siue sta-
tus. Ea causa bene meriti sunt de vniuersis, qui singu-
lis hominum statibus leges, ac viuendi rationem præ-
scripserunt, uti meus præceptor Joannes Butæus insi-
gni opere de hominum statibus. Hinc tam multa de
coniugum, de cælibum vita, de iudicibus, de magi-
stratibus, militibus, sacerdotibus, religiosis, conciona-
toribus, Episcopis etiam, Cardinalibus & Pontifice.
Non quod non omnibus multa communia, sed quia
multa quoque cuique propria, & suo quodam modo per-

*Singulis
hominum
statibus
precepta
dare con-
uenit.*

*Ioannes
Butæus de
statibus
hominum.*

peragenda. Quod cum in vita Palatina præcipue cer-
natur, mirari potius oportet, cur nemo de illa integre
scripserit, quam ex me quærere, cur illud oneris in hu-
meros susceperim.

§ 2.

Occurrere non nemo posset: Communibus vitæ
Christianæ præceptis satis instrui mores aulicorum,
nihil opus esse singulari tractatu. at illa ratiocinatio-
ne cunctos de diuersis hominum statibus libros amo-
ueris. De publico sumunt omnes, quod fructuose sin-
gulorum ingenio, negociis, periculis, saluti accommo-
dent. Ad felicitatem quam omnes exoptant, pauci as-
sequuntur, vna via regia virtutis est: at vero iter agen-
tibus, sua cuique natura, propensio, mores, consuetu-
do, vitia, studia raro eadem, exitus diuersi, vt pluri-
mum calamitosi. via ipsa inæqualis, & sibi dispar, lata,
angusta: flexus inobseruabiles, loca ardua, prona: a-
spæra, lubrica: æstuosa, vliginosa; amœna, tristitia:
nulla sine discrimine, omnia cum labore. Quapro-
pter sua quemque pericula & præsidia cognoscere ne-
cesse est, occasionesque & tempora sine noxa transeun-
di. Nusquam maior, quam in aulis adhibenda cau-
tio. Hic conspectior est innocentia, vberima virtuti
materies, exercitia laboriosa, anxia, Dei colendi in-
gens occasio. Insunt tamen difficultates, non nisi pe-
ctore generoso exuperabiles, vitia non suis magis ille-
cebris, quam contubernalium exemplis valida, dupli-
ci violentia, velis & remis in exitium raptantia, vt ver-
bo dicam: Virtuti in regia deliciarum sedes haud op-
portuna. Vbicunque Sirenes voce mulcent, ibi fran-
gunt & scopuli, sæuit mare, blandis vocibus horridum
immurmurant procellæ. Præter vîitata iraq; bene a-
gendi præsidia, singulatim quædam aulicis conueni-
unt, & contra morbos animorum remedia, & ad ho-
nesta prosequendum incitamenta: quæ breui scripto
comprehensa etiam aliis profutura confido. Præcipue
tamen Palatinis scribo, atque hoc quicquid operis est

*Singulis
accommo-
danda præ-
cepta com-
munia.*

*Efficacis-
sima do-
ctrina in
singulari.*

consecro. Quemadmodum enim horarum indices, Sphæræq; & Machinæ eruditorū Mathematicorum tum demū vsus suos habēt, cum pro situ climatum statuuntur, & ad immobiles cœlorum axes diriguntur, ita doctrina quoq; virtutis vtilissimæ traditur, cum singularis in statione sua excubantibus vis illius, ratioq; singularim exponitur: thesif ad hypothesin reuocatur, vt velut ex propinquo penitus eius maiestas inspiciatur atq; diligatur.

§ 3.

*Sibi quis-
que tribu-
ere debet,
quod in
commune
dicitur.*

Qui suspicionibus indulgent, omnem sermonem, nutumq; ad seipso referunt, & cum vitia publica carpuntur, in suam contumeliam accipiunt verba monitoris, praua animi inductione, desperationiq; similima: Inter desperatos namque æger censetur, qui medico irascitur, & nullum mortis indicium certius est, quam nolle sanari. Hoc imitari debet, qui bonos adhortatur, ac singulis applicare sermonem, vt sibi quisque, non aliis, dictum arbitretur, qui proficere velit: Multi enim sunt, qui peccatis fieri conuiuium gaudent, nec in suam tamen conscientiam descendunt, latebrasque, & recessus explorant, non vitia emendant. In Palatio autem multa ferenda sunt, quædam laudanda, quæ in cœtu ciuium, studiosorum, rusticorum reprehensionem sunt obnoxia. Prudentissime Solon, Athenis profectus Sardeis ad Cræsum, cuius nunc quoq; in prouerbio sunt opes, Philosophatus est. Regi illi vt nihil opum, & potentia deerat, ita splendor aulae, satellitij multitudo, magnatum pompa ipsas superabat opes, Solon ipse toto orbe celeberrimus accipiendus erat ea magnificentia, quæ vtrunq; deceret. Primum igitur amplo ornatuq; comitatu Sartrapas occurrit, quem regem Solon existimabat, subinde alius atque alius angustiore splendore, in quibus eundem errorem errabat, donec ad ipsum Cræsum veniens toties deceptus dubitare cœpit: indicauit se tamen magnus rex maiori hospiti, & de sua maiestate, ac felici-

*Solon is in
doctr. do-
Cræso pri-
uatis.*

felicitate quid sentiret, comiter interrogauit. Solon et si inopinato in tantum factum incurrisset, & nouitas admirationem fecisset, non tamen reprehendit, gnarus alio modo reges procedere, alio Philosophos Athenis ire obsonarum: satis habuit ostendere non esse in opulentia, & ostentatione potentia summū hominis bonum. Non esse felices quibus ista affluant, nec eos miseros quos tam onerosa familia, sarcinæque non premunt. Tantumque effecit, vt Cræsus inter opes stultus, captius deinde ob sapientiam Cyri consilia rexit. Hoc in aula quoque obseruandum, nec omnia culpanda putemus: quod alibi superfluum, hic necessarium: quod in ciue superbum, in aula decorum videretur. Sola vitia reprehendenda, suadendæ sunt virtutes, cæterorum liber est, sed moderatus vsus. Plerumque tamen peccatur excessu, etiam à viris sacratis. Hermanni Pragensis antistitis iam morientis extremas voces recentet [a] Dubrauius. Plus temporis operæ a L. II. hist. que se Palatio, quam templo impendisse, luxum Bob. & vitia aulae, quæ corrigere debuisset adiunisse, auxisse, atque ita multo peccati dolore, trepida spe diuinæ clementia, plurimo astantium horrore, anceps sui anima æternitatem ingressa est.

C A P. III.

*Curiam ac Aulam sacra doctrina & virtutis
esse capacem.*

§ I.

EVntem tamen iniecta tragula retrahit, atque admonet amicus. Incaustum ista strui, oleum, operamq; perdi. Scribere sapientibus assenerat esse superfluum, officium suum illi morunt, nec ignorantia, sed affectu labuntur. Quid prodest, in sylvas frondes, in

mare aquas ferre? soli lucernam accendere? Docere autem stultos infelicis est magistri, disciplinam non capiunt. Viuendi leges figere felicibus, inuile. Regi prudentia nolunt res nimium prosperæ. cum pleno sinu secundos flatus excepere vela, nulla vi nauem, nulla arte sistas, etiam in scopulos vorticesq; ituram. Nec discrimen est, siue vere felices, siue opinione sua censeantur, idem vtrinque tumor, ex falso tanto maior, quanto vanior. Cum igitur sapientia vitæ lux alieno ductu non egeat, stulticia monitiones non capiat, felicitas non admittat, arrogantia contra docentem excandescat, in irritum casurus labor videtur. Metamen illa incitant ad scribendum, non deterrent. Sapientes legendo proficiunt, imprudentes ignorantiam ponent, felices in secunda fortuna aduersam meditantur, inflati veritatis aculeo confixi detumescunt, adhortatione enim boni redduntur optimi, mediocres vero boni, ex æreis aurei. Nec optimis infructuosa lectio, virtutis enim conseruatio haud minus ardua est, quam acquisitio. nam quotidiana de eius possessione dimicatio est, & noua bella fastus inferre solet, qui ex gratia oritur.

¶ 2.

Tædij maioris est cum fastidiosis certamen. Haud facile paratu est, quod delicatis allubescat, quicquid nauseanti offertur, intempestiuum est, horrore sunt salubria nocitura peruntur, morbis enim sunt affinia, finitima morti. Talium animus, & palatum non dispare ægritudine fatiscunt. Regum sunt conuiuia, quorum mensis ministrat orbis, in illo tamen cupediarum aggestu vix inuenitur, quod languentem stomachum excitet, nihil ad leuanda fastidia tot hominum flagellati ventres, tot attritæ manus proficiunt, manet viscerum languor, & tabes, sic animus corruptus & væcorum salutem fastidit. Neque ex tot eruditis, disertis, sanctis reperiri potest vllus, cuius scripta cum profectu voluant, quomodo illi loquantur non quid facere

Omnibus
utilis pia
lectio.

Perculsi
fastidien-
tium sa-
ciam do-
ctrinam.

ipsas conueniat, superciliose iudicant. Audiunt, legunt, disputant, nonnunquam etiam mouentur, nec ad scopum tamen perueniunt, sed in circuitu ambulat, veluti cum gyro trochus exercitus celerrime voluitur, in eodem tamen loco permanet, sic multi tot annos monita concionesq; audiunt, in pristinis tamen vitiis, & in illis vitia perseuerant. Facit hoc contemptus sacræ doctrinæ, atq; incuria salutis, triste æternæ reprobationis præsagium, non modo sanctorum iudicio, sed diserta iudicis nostri sententia. Qui enim verba Dei non audit, non est ex Deo. Audiebant verba Dei Judæi, sed aure carnis, non obedientia cordis, ad damnationem, non ad salutem. Audiendus enim est Dominus, quod est plurimorum; obtemperandum audito, quod est electorum. Inuitat redemptor; Venite ad me omnes. Non vacat audire inuitantem? audies expellentem; *Ite maledicti in ignem æternum.* Hæc ergo nausea febrientis animi, hæc mollities excutienda est, roborandus est intelligentiæ stomachus, vt obuios cibos admittat & in vegetabiles succos decoquat.

¶ 3.

Non sunt ignominia notandæ fidelium principum aulæ, vt ne gemus in illis virtuti, innocentia, pietati locum esse; in regum tærrimorum palatiis semper aliquorum integritas & iustitia eluxit. Diocletiano nemo fuit in Deum iniuriosior, in homines innocentes sæuior, aula tamen illius sanctissimos viros semper habuit. Dorotheus [a] Palatij præfectus Gorgonium collegam, cæterosque & rerum, & cubiculi administratos, in feruentissima persecutione erudiebat, in fide confirmabat, deinde animi constantiam non spe veniæ, sed expectatione mortis patefecit: cum enim martyrum quosdam exquisitissimis tormentis lacera-ri, vrique spectaret, gloriosæ mortis consortium feruenter ambiuit, seque Christianum professus per omnia, quæ sunt in natura tristissima diu tortus cæleste regnum violentus occupauit, aulicorum omnium

Audien-
da doctri-
na sacræ.

Aulicim-
piorum pios
habuerunt.

a Ado. Su-
rius Mar-
tyrol. Rom.

Dorothei
aulici vir-
tutis.

Georgius
pro Christi-
anæ
perorat.

exemplar, & nunc patronus. Illa quoque aula Cæsaris infantis Georgium nobis exhibuit virum nobilem, senatorem, tribunum militum, inter comites primum, qui contra crudelissimi tyranni furorem summa libertate, pleno senatu pro Christiana religione peroravit, nec vultum instantis beluæ, nec Senatus inimici offensam veritus, quo minus ingeminarer: [b] Quousque persequimini innocentes? idola non sunt dii, illum nec Consul Romanus in senatu disputans, nec Imperator vel tanquam filio insidiosè blandiens, vel tanquam ministrum imperiosè territans à generosa confessione abducere potuit, sanctissimo igitur obitu per cruciatu magnos in vitam beatam transit, & valuit eius pietas inaccessa blanditiis, inuicta tormentis, ad religionis, multorum accessu, crescentis augmentum.

Religionis
in aula
presidiis.

Orat. 3.

In aula
impiorum
pii.

§ 4.
A Palatio excludi virtutem, qui iudicant, vehementer errant, in regia eius tutela præcipuè constitit, nobilissimi martyrum ex aula venere. Julianus apostata subdolam, immanemque persecutionem à Palatinis inchoavit, quod familiare omnibus persecutoribus fuisse docet Greg. Nazianzenus. [c] Neq; enim externos aggredi se posse putabant, si domestici dissiderent, quemadmodum ab Imperatore dissidens exercitus in hostem duci non potest. Studium ergo illis fuit, illos vel ablegare, vel è medio tollere, militum simplicitatem fallere. Si igitur Palatia sæuissimorum tyrannorum, aula Busiridum, Phalaridum, Diomedum, Neronum, Domitianorum, Diocletianorum, ferarum lustra, & syluæ virulentorum fructuum feraces, tam nobiles plantas tulere, & posita feritate mansuescere potuerunt, vt poma ferrent dulcia, in odorem suavitatis Deo.

Sic Deus inserens novos furculos, succos emendat acerbos,

Ferre novus cogit frondes, & non sua poma,

vt ex

vt ex horridis illis resquis, & tristibus arbutis,

Carpas adoptiuos inuito stipite fructus.

Si isti in arido ligno flores, cur non in bene constitutis arcibus regum Christianorum coli, & perfici virtus queat? Exemplo nobis est Daniel, omnium videntium suo tempore sanctissimus, & sapientissimus, à quo discere sapientes, quem imitari omnes debent. Ille ex cultissima terra, nobilissima & regia stirpe translatus in aulam regum barbarorum, pulcherrimos fructus protulit.

Daniel aulicorum princeps.

— Nec longum tempus, & ingens

Exiit ad cælum ramis felicibus arbos.

Edificium spiritale in media Babylonis arce fundavit, multo elegantius, firmiusq; turri, quam eum in Susiana eduxisse narrat Josephus, [d] quam nec suo quidem tempore novitatis amisisse gratiam affirmat. Lapidum & cæmentorum quamuis concinna, & expolita congeries ruinas suas meruit, & experitur, virtus ætate nõ marcescit, auctoritate senectute firmat, pulchritudo eius longævitate florescit: non enim ad interitum descendo, sed ad immortalitatem crescendo iter facit, par quodam modo cælestibus corporibus, quorū est immutabilis, atq; inscia sordium natura, cætera quæ durare perhibentur, ætatem non ferunt, [e] aurum ipsum tardiore quidem, ævo tamen putrescit.

Zabarella
de metallis.

C A P. IV.

*Danielem aulicum & aulicorum Principem,
curia doctorem esse.*

§ I.

PRæ^oantium igitur virorum indoli, & virtutibus aula nõ obstat. Josephus Pharaonis aulae magister, summa post regem potestate annos octoginta Ægypto imperavit. Annorum triginta erat, cum de carcere educus oracula regi panderet. [a] Triginta autem erat annorum, quando stetit in conspectu regis Pharaonis.

x Gen. 41.
46.

b Mor-

b....

Sanctissimi in aula viri.

[b] *Mortuus est expletis centum decem vita sua annis. Aula non pressit ingenium viri excellentis, sed prouexit, vt & factis suis, & ad figurandum redemptorem Saluator mundi diceretur. In eodem Memphoeo palatio, inter barbara pyramidum miracula, superbiæ regnantis trophæa educatus est annos quadraginta Moses, in omni sapientia, & opibus nobilis, quibus protulit imperium Christi, à Deo ad exitum tyranni, ad libertatem populi Israëlitiçi prædestinatus. Ephebus aulicus, Saulis armiger, tribunus militum, gener regis fuit Dauid, & inter illa officia, non desuit esse vir secundum cor Dei. In aula Assueri dominatus est Mardochæus, qui Israëlitem sublatò in crucem Amanem liberauit. Aulicus Artaxerxis & pincerna Nehemias fuit, Persis Atherfata dictus, alter conditor Ierosolymorum. At nunc de Daniele mihi sermo est, omnium aulicorum principe, atque exemplo, cuius ex virtutibus, factis, scriptisq; aulam instruendam suscepi.*

¶ 2.

c Heres. 50. d 6.39-70.

c 6.1-8.

f c.2.6.

Nobilitas Danièle.

Illibata Prophetæ, quæ prima dos aulæ putatur, nobilitas fuit. Regium illi genus Epiphanius tribuit, [c] ex Isaiâ propheta testimonio vsus. [d] Agnatum Sedeciæ Dorotheus in Synopsi asserit. Verum vt cunque illa habeant, sane de tribu Juda genus duxit, ex qua & ille sanguis, qui precium mundi fuit, & in quo nos dealbamur, profluxit. Ita ipse testatur: [e] *Et ait rex Asshenex. proposito Eunuchorum, vt introduceret de filiis Israël, & de semine regio & tyrannorum.*

Deinde [f] *Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias.*

Laudi fuit Danieli non probro nobilitas, quam nullis infectam vitis profapia virtutis impleuit. Ierosolymis patriis, quamuis illo æuo corrupti mores exitium gentis vrgebant, sancte atq; innocenter educatus est: inter impios pius, inter noxios insons, cum rege consanguineo, Ioakimo Babylonem deductus calamitatem exilij pietate pensauit. vt principio ipse testatur:

stat. [g] *Anno tertio regni Ioakim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & obsedit eam: & tradidit Deus in manu eius Ioakim regem Iuda, & partem vasorum domus Dei: & asportauit ea in terram Sennaar in domum Dei sui.*

De maiorum igitur vrbe, & templo, in arcem sæuissimi tyranni translatus, super flumina Babylonis sedit, & in contritione lumborum

Iudæa cineres, excisa busta Sionis

Fleuit, & Assyriâ diruta templa manu.

Nec legem tamen Dei sui in obsequio deterrimorum regum, inter elatos, crudelesq; idolorum cultores neglexit. In illa scelerum officina, turpitudinum cloaca, verbo dicam: Babylone, qua quicquid toto mundo dirum erar, atq; horrendum, cum imperio confluit. Babylone inquam, Danielis innocentia incontaminatis fulsit honoribus, &

Firma stetit virtus ipsis animosa periclis.

¶ 3.

Nomen illi duplex, Daniel à parentibus nominatus est, hoc est, Iudicium Dei. Illo enim nascente, & in captiuitatem abducto, in domum exasperatricem Deus iudicium exercuit, & ipse aureæ Monarchiæ supremus iudex orbem administrauit, sententiam Dei de regibus & tyrannis etiam futuri temporis edixit, & facta nasciturorum, quæ ipsi ignoraturi erant, conscripsit. Alterum nomen ab Assyriis & Chaldæis inditum Baltassar, cuius ipse quoque testis est, [h] *Danieli Baltassar, & [i] Daniel, qui cognomento Baltassar, piore notior est Iudæis & Ecclesiæ, altero gentibus. Illo enim in sententia pronancianda, & editis vtebatur. Nec nomen illud sine oraculo, sine numine inditum, Nabuchodonosor hoc ipsum agnoscit. [k] *Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritam Deorum sanctorum in semet ipso: & somnium coram ipso loquutus sum. Varia nominis eius interpretatio. Hieronymus; de locis**

Danielis nomen.

h c.1.7. i c.10. Nomen Baltassar.

k c.4.5.

Hebrai-

Hebraicis. *Capillus capitis*. Hugo Brugthonus, dator opum; abscondite thesaurizans, in malleatore thesaurizans, occulte ferens angustiam. alij, Dominus occulte ferens angustiam; alij, cordis occultus thesaurus. asperior est Chaldæa pronuntiatio, dicitur enim Baltaschatfar, & sæpe Baltatfar, quod malo interpretari; Dominus occulti thesauri. cum enim rex Chaldæus dicat nomen illius esse secundum nomen Dei sui, non sit autem dubium, quin nomen Chaldæum sit Bel, seu Bal, quod Hebræis Baal, hoc est, Dominus. alij Beal, & Beil, primæ syllabæ non est dubia significatio, *Tasch* vero occultum, atque *sar*, seu *azar* thesaurum significat. Magnus omnino; in Daniele thesaurus auro & lapide precioso præstantior sapientia, prophetia vero mundi ad finem usque fata complectens: quæ etiam sententia est, viri doctissimi, præceptoris meis, Baltasaris Etrolij Danieli cognominis.

¶ 4:

Studia
Danielis.
1 c. 1. 18.
Nunc cum Daniele aulam ingrediamur, in ea triennio studiis operam dedit: [l] *Completis itaq; diebus post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.*

m Dan. 1.
17.
Magnos progressus fecit: [m] *Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.*

n Dan. 2.
42.
Inter honoratos postquam somnium exposuit haberi cœpit. [n] *Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Daniele adoravit, & hostias, & incensum præcepit, vt sacrificarent ei.*

Exteri nõ
contem-
nendi.
Laudabile prorsus regis barbari institutum, qui vitæ gentis nobilitatem miseratus est, nec modo opibus peregrinis, sed ingenii etiam vti voluit, eaque excolere, nam indolem disciplina, & eruditio, vt terram, aratrum apeit, quò fruges ferat, talis enim ager, qualis cultus, talis ciuitas, qualis educatio iuuentutis. Ludibrio sunt, qui tantum sua mirantur, & in-

Cultus
ingenio
rurum.

genti

genia suis mœnibus metiuntur, quibus nihil nisi domesticum probatur. Vitium olim illud erat Sparta, solos se hominum numero censebant, solos liberos, Agesilaus non oratores, non Philosophos audire, eorum se discipulum duntaxat profiteri, quorum & filius esset, [o] stulte prorsus, cum nec à solis parentibus vestiantur, nec armentur. Nec tamen absque examine admittendi peregrini. Quemadmodum enim exera pharmaca, ita & ingenia imposturam faciunt, profecto transmarini fructes, lapides, saniesque terrarum sine fraudulentia precium non haberent. Verum omnia longinqua miramur, solam sapientiam peregrinam odimus. Sed ad Danielem reuertamur.

¶ 5:

Vitam in Palatio egit omni tempore captiuitatis Judæ; hoc est, totos septuaginta annos, si illius initium lumas à captiuitate regis Joacimi. Si autem à capta & deleta ciuitate, seu anno vndecimo Sedecia, etiam plures annos. Nam Joakim pro fratre victo rex constitutus est, & victus in Babylonem ductus est, sed in regnum remissus, anno tertio rebellauit, cum eo ductus est Daniel [p] & filij principum. annos vero vndecim [q] regnauit. Abiectus deinde est postquam captus secundò est, Jeremia teste, [r] *Cadaver eius proicietur per diem ad æstum, & ad gelu per noctem, [s] vt prophetauit Jeremias.* Porro Joacimum in Babylonem ductum docemur ex Paralipomenorum libris. [t] *Contra hunc ascendit Nabuchodonosor Rex Chaldæorum, & vincit eum cathenis duxit in Babylonem.*

Cum regnare desisset Joacimus successit Joachin filius eius octo annorum, qui tribus mensibus & diebus decem regnauit, & malum fecit, & ductus ille quoque est in Babylonem. [u] *Deinde securus Sedecias sub quo vastata terra est, templum desolatum, ab hoc igitur si annos captiuitatis inchoamus, iam ante*

Daniel

Plur. in
Agesil.

Peregrini
examinandi.

Tempus
Danielis in
regum obs-
quio.

Joacimus.

p 4. Reg. 23.

q 1. Par. 36.

r 4. E. 4.

s 1 c. 36. 30.

s 6. 12. 18.

t c. 36. 6.

Joachin. seu
Techonias.

u 2. Paral.

6. 8.

Daniel in aula Babylonica vixerit, est necesse, nimirum annos vndecim, quibus regnavit Sedecias, tres menses & decem dies lechonix, quia vero Ioacimus anno quarto aut quinto regni sui ductus est in Babylonem, deinde remissus septem regnavit, efficiuntur anni octo & decem, qui efficiunt annos, octoginta octo additis septuaginta, vsque ad annum primum Cyri, quo ab exilio remissi sunt. Ita Daniel ipse: [x] Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri regis.

x c.1.11.

c.2.49.

Et porrò Daniel autem postulavit à Rege, & constituit super opera provincie Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

y c.10.1.

Iungendi his annis tres quibus cum Cyro vixit. vt habet Scriptura. [y] Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum reuelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitq; sermonem: intelligentia enim est opus in visione.

Nonne dicit Iero- solymam.

Nonaginta igitur & vnum annum in aula vitam egit, si hanc temporis rationem teneamus. Cum Zorobabele in Iudæam profectus non est, sed cum Cyro mansit, Cyri imperio, Iudæorum precibus, Dei voluntate, vt nimirum populo Dei procul dissito, Satraparum, & finitimorum iniuriis obnoxio in regia esset aduocatus, manentibus in Chaldæa doctor & consolator. Sane non peccasse eum manendo, docet eius summa cum Deo & angelis familiaritas, reuelationes, inter quas gratissima, de eius in vitam æternam electione. [z] Tu autem vade ad profinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

z Electio Danieli reuelata.

Post illa non diu vixisse probabile est, nihil de eo legitur, finis Prophetiæ esse dicitur, ad æternam quietem inuitatur. mox etiam Cyrum à Iudæis calumniatores abalienarunt, ædificationem templi impediunt, quod viuo Daniele potuisse obtineri credibile non est, qua de re consulendus Esdræ liber. [a] Magnus ergo Daniel in aula, & longo tempore, summa experientia, qualem nunc vix vilius vita capere potest.

a l.1. c.1.

c.2.

Expe-

Experientiæ diuturnæ coniuncta fuit summa prudentia, de qua Spiritus Sancti testimonium tenemus: *Danielis experientia.* [b] Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis: vt Daniel, Ananias, Misael & Azarias, & steterunt in cõspectu regis. Et omne verbum sapientiæ, & intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos, & magos, qui erant in vniuerso regno eius. *b. Dan. 1.29.*

Daniel ipse non iactator bonorum suorum, sed gratus auctori Deo confitetur, se cunctis sapienterem esse, [c] Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plusquam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires. *c. Dan. 2. 30.*

Ezechiel [d] quoque regem Cyri increpat, quod sibi videretur Daniele sapientior. Nec impar sapientiæ sanctitas, sine qua Sapientia fere astutia est, noxia & indecora. De sanctitate testimonium dicit per Ezechielem [e] Deus. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. *d. 28.3. c. 14. 12. e. 20.*

Omnibus igitur in aula degentibus magister, & dux, proponitur Daniel, sanctissimus, sapientissimus, expertissimus.

C A P. V.

Summa Danielis experientia & dignitas.

§ I.

NON omnis terra fert cedrum, oleam, aut vites, non omnis aula absolutum perfectumq; palatinum. Sunt aulae regulorum, quæ in arce parua, nec facere, nec ferre possunt magnos. At vero nec in maximis experientia omnium est, maximis in castris lixæ & calones non eadunt bellatores, Cæsarum in palatio aquariorum & cini- *Non omnes aulici.* fiones laborum fordidorum duntaxat norunt obsequia.

B

Daniel

Daniel sapientiæ, & virtutis suæ theatrum maximum consecutus est, Monarchiam Chaldæorum, deinde Persarum & Medorum.

In vtraque supremo post Monarchas fastigio stetit. Insignes etiam temporum varietates, rerumque expertus est commutationes, Chaldæorum, interitum, Persarum concusso mundo exortum. Monarchas quinque; seruitio enixus tulit, Nabuchodonosorem crudelem, superbum, iracundum, deinde mansuetum, & diuinæ potentia præconem, Euilmerodachum moderatum: Balthasarem sæuum, luxuriosum, qui in summa potestate, quid summa vitia possint, & quid mereantur, ostendit. Darium Medum iam rebus gerendis imparem æquitatis amantem. Cyrum populo Dei per Isaiam promissum, & omnium gentium scriptis celebratum, cuius initia, ut fere solent, lenia fuerunt, media plena crudelitatis & fastus, exitus cruentus.

§ 2.

Quæ fuerit regni illius potentia ac maiestas Daniel ipse demonstrat. [a] *Turex regum es: & DEVS Cæli, regnum, & fortitudinem, imperium, & gloriam dedit tibi. Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum: & regnū tertium aliud æreum, quod imperabit vniuersæ terræ.*

Reges se regum etiam Persæ vocabant, ut de eorum Monarchia Briffonius ostendit. [b] Alexander quoque accepto imperio regem se terrarum omnium, ac mundi appellari iussit, auctore Iustino, [c] imitatus superbiam inclutam Chaldæorum. Ingentem huius regni latitudinem faciunt Iosephus, [d] Eusebius [e] testes producit Berosum, Philostratum, Megasthenem, qui immensos terrarum tractus illi tribunt ab India ad Æthiopiā vsque; Abydenus ex Megasthene Lybiam adiicit & Iberiam, ne vero de Iberis orientalibus, seu Asiaticis accipiamus, obstat Strabo, qui eisdem auctoribus [f] Iberos occidentales & Celtas nominat, eosque translatos ait ad Pontum, Colchidem, & fluuium Ataxem. Mirari illud de Celtis & Hispania magis libet,

libet, quam credere, Illo tempore Seruius & Tarquinius Romæ tenebant regnum, nec de Chaldæis metuisse videntur, cum tantæ classes in Hispaniam & Africam sine Italiae consternatione proficisci non potuerint. Ieremias eos potentissimos fore prædicit [g] *Gens g. c. 27. 8. autem & regnum, quod non seruiet Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumq; non curauerit collum suum sub iugo regis Babylonis, in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentē illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu eius.*

De gentibus illis, quæ monita fuerunt, ut se Chaldæo subderent, intelligo. Nam ad intimam Æthiopiā, & occidentales eos venisse, nemo dixerit. In nobilissima igitur aula, seu capite aureo versatus est Daniel, deinde venit ad regnum minus, pectus argenteum, hoc est regnum Persarum, & Medorum. Non tamen inficiabor, insulas maris, Afros, Græcos, forte alios Europæos magno regi aut vestigales fuisse, aut sœderatos, deteriore tamen conditione, quod amat fieri in amicitia impare, ut comiter potentiorum maiestatem obseruare iubeantur imbecilliores. Nam reges subiectos habere, non euertere solitos, Scriptura nos docet, nisi extrema meruissent. Itaque; Iosacimo victo regnum restituit, & Sedeciam deinde regnare iussit.

§ 3.

In augustissima quoque; aula honoratissimus fuit locus Danieli. Quæ dignitas exponitur, ab ipso Danieli *Daniel præfectus aulae*. Postquam enim dixisset locos suos positos super opera Babylonis, hoc est super omnia negocia Monarchiæ, subdit, [h] *Daniel autem erat in foribus regni.* h. c. 2. 49.

Chaldæus Bithragh, in porta, qua loquendi ratione summum aulae præfectum, iudicemque; prouinciarum, & consiliorum præsidem significabant: in porta enim tribunalia erant, & senatores. A porta ut primaria Palatii parte, tota regia nomen accipit. Manet consuetudinis præfixæ in aula Turcica vestigium, Palatium enim

Reges domini Danielis.

Potentia Chaldaea. a. c. 2. 37. & 39.

bl. 1. p. 2.

cl. 12.

dl. 1. contra Appionem. cl. 9. de præp. E. ang.

fl. 1.

portam excelſam nominant. Rex magnus, rex regum collegam illum appellat [i] *Donec collega ingreſſus eſt Daniel.* Quod quidem verbum ab editione Septuaginta interpretum abeſſe & Origenes, & Hieronymus queritur [k] Tres tamen Græcas editiones habere, atque etiam Theodotionem conſtat. Chaldæus habet Acharim, quod alium, ſocium, collegam ſignificat. Honoris illius ſpecies apud Perſas deinde in illis quos vocabant *ομοτιμους*, perfeueravit. Hoc eſt, eiusdem honoris participes.

¶ 4.

Nabuchodonoforis ſucceſſor Euilmerodach clemens & æquus erga Iudæos, patris monitu, & Danielis inſtitutis Ioachimum è carcere, nec dubium quin prophetæ rogatu, eduxit, reg oq; cultu habuit, ex quo duces, & deinde natus eſt ille, in quem omnes Monarchiæ erant deſtituræ, vt ſcriptura docet. [l] *Factum eſt vero in anno trigefimo ſeptimo tranſmigrationis Ioachim regis Iuda, menſe duodecimo, vigefima ſeptima die meſis: ſubleuauit Euilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Ioachim regis Iuda de carcere. Et locutus eſt ei benigne: & poſuit thronum eius ſuper thronum regum, qui erant cum eo in Babylone. Et mutauit veſtes eius quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu eius cunctis diebus vite ſuæ. Annonam quoq; conſtituit ei ſine intermiſſione, qua & dabatur ei à rege per ſingulos dies, omnibus diebus vite ſuæ.*

¶ 5.

Regnâte Balthaſare minor Danieli honos. Siue corruptiſſimam aulam, in qua monenti nemo parebat, propheta fugiebat, ſiue rex perdiſſimus, cui nulla honeſti cura, virtutem tacite ſcelera exprobrantem ode- rat. Sane velut ignorum alloquitur [m] *Tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, quem adduxit Pater meus Rex de Iudæa.*

Regina tamen nouerat matrona meliore marito digna. [n] *Regina autem pro re que acciderat regi, & optima- tibus*

tibus eius, domum conuiuii ingreſſa eſt: & proloquens ait: *Rex in æternum viue: non te conturbent cogitationes tuæ, neq; facies tuæ immutetur. Eſt vir in regno tuo, qui ſpiritum Deorum ſanctorum habet in ſe: & in diebus patris tui ſcientia & ſapi- entia inuenta ſunt in eo: nam & rex Nabuchodonofor pater tuus, principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruſſi- cum conſtituit eum, pater, inquam, tuus, ô rex: quia ſpiritus amplior, & prudentia, intelligentiaq; & interpretatio ſomniorum & oſtenſio ſecretorum, ac ſolutio ligatorum, inuenta ſunt in eo, hoc eſt in Daniele: cui rex poſuit nomen Balthaſar: Non mirum in aula iam morientis monarchiæ, & à priſcis etiam vitis degenerante prophetæ locum non fuiſſe. Xenophon ſane regem Babylonis ſcleroſiſſimum fuiſſe narrat. Studio procerum atque infanientis aulae fraudibus, honoris ſpecie in Suſianam prouinciam, *Daniel Suſi.* quæ tum Chaldæo parebat, ablegatū crediderim, fuit & Perſidos illa portio, Elymais vocitata. Anno tertio ſe fuiſſe in caſtro Suſis dicit Daniel. [o] *Anno tertio Re-* oc. 8. 1. & 1. *gni Balthaſar regis viſio apparuit mihi. Ego Daniel, poſt id, quod videram in principio, vidi in viſione mea, cum eſſem in Suſis caſtro, quod eſt in Ælam regione: vidi autem in viſione eſſe me ſuper portam Vlai.**

Nec priuatus viuebat, ſed negotijs præerat, [p] *Et p. 8. 17. ego Daniel langui, & agrotavi per dies: cumq; ſurrexiſſem, faciebam opera regis, & ſtuebam ad viſionem, & non erat, qui interpretaretur. Occaſionem abſentia quæſitam Pro- phetæ fuiſſe non dubito, vt qui ex ratione temporis, & morum, videret aurei capitis ruinam, toto orbe ingenti fragore ſonaturam? Regi etiam & purpuratis ſa-* *Monitis offen- ſi magnat. es.* *na conſilia, monitaque fuiſſe moleſta nemo dubitare poteſt. Nec omittere tamen Daniel illa potuit: qui enim pereuntem periculi non admonet, perinde facit, atque is, qui venena non tollit ab eo, quem vipera momordit, aut aculeo ſcorpium fixit. Magnum hac in cauſa bonis viris certamen: fides poſtulat, vt de periculis moneant, pericula deterrent.*

Nec modo in regno dæmonum, lubricoque vitio-

ic 4. 54.

k com. in 4. Dan.

Euilmerodach.

l 4. reg. 25. 27

Balthaſar Daniælem ſpreuit.

m Dan. 5. 13.

n Dan. 5. 10.

in dominatu, sed in illorum quoq; palatiis, quorum in frontibus, & turribus Christi insignia fulgent. Acerba sunt plurimorum exempla, vt Lamberti, FridERICI, aliorum, cœpere â cæde præcurforis desinent in morte Enochî & Eliæ. Viri sancti ferre regum vitia cōguntur, Deo tamen vindicanda relinquunt.

¶ 6.

q Dan. 6. i.

Babylonis tamen excidio illum adesse Deus voluit, vt suis ipse vaticinijs frueretur, regem moneret, & nobili prophetia Dario commendaretur, ex primis enim principibus illius fuit, & coniua regis. [p] *Placuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, vt essent in toto Regno suo. Et super eos principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes Principes & satrapas: quia spiritus DEI amplior erat in illo: porro rex cogitabat constituere illum super omne regnum.*

¶ Dan. 5. q. ult. Daniel nominatus Dario.

Sed brevis honor: annum enim Darij fuit imperium, quod ille suscepit natus annos sexaginta duos [r] At quomodo Danielelem bis captum, neglectis illis per quos vicerat, inter initia ad supremum apicem dignitatis extulit? Nemo sane mirabitur, si perpendat Danielelem in celeberrimo regno notissimum, tot annos rerum moderatorem, fœderum, belli, pacis arbitrum, cui apud omnes gentes

—Maxima rerum Verborumq; fides.—

Dario Cytoq; vti vicinis regibus, quibuscum etiam pacis tempore multa peragenda erant (multæ enim inter finitimos lites) notus, atque etiam familiaris fuit.

C A P. VI.

Danielis externus Splendor.

¶ I.

Danielem Josephus totius regni *ἑπιτροπὸν* moderatorem, præsidemq; , sacre Scripturæ conuenienter appellat. Erat eorum plane regia dignitas, splendor, opes, sane legatus Sennacheribi Ezechia exprobrat, non posse eum vel vni satraparum, ex seruis domini sui minimis obistere. Holofernes quam ambitiosa pompa regis sui maiestatem repræsentarit, Judithæ nobis aperit historia. Eadem erant instituta Assyriorum, Chaldæorum, Persarum, crescente semper, & pronû est, magnificentia. Persis belli dux erat Surenas, idem in pace inter proceres summus. Persica Monarchia ad Chaldæam, quam oprimis legibus & consiliis Daniel administrauit, attemperata fuit, Daniel inter Megistanas Babylonios seu maximates principatum tenuit, & Darij tempore apud Persas. De Surenæ magnitudine multa Marcellinus [a] & Plutarchus [b] suppellectilem eius memorat mille camelis vectam, pellices ducentis curribus, in obsequio habuisse decem equitû millia, ex his mille cataphractos, cætera ad eum modum. Danielelem ad tutelam sui, ad auctoritatem, & decus imperij, ad coercendos improbos forti fidoq; satellitio vsum, magnificos etiam sumptus fecisse nō dubito, nam multa & magna illi munera rex dedit: Pellices & instrumenta libidinum ab aula viri sanctissimi prorsus remoueo. Hæc dignitas Baltassarî, atq; opulentia, cui nemo ex aulicis nostratibus, ne regibus quidem par fuerit. Nec per hæc tamen ille magnus, aut fœlix, eo solum laudandus, quod nec delicia animi eius emolliuerint, nec honos in altum extulerit. Honor & opes cum à sanctis possidentur, materia sunt virtutum, æternæ felicitatis typi & symbola, stens.

Principum dignitas, & opes.

a l. 14. & 30. b In Crasso.

Danielis magnificentia.

Dignitas quid præstet.

contumeliæ, paupertasque ad virtutem eos exercent. In exilio tam honorato animæ puræ patria Deus erat, illa sedes sapientiæ, corpus pro sepulchro, omnem pompam pro cypresso, & funerali instrumento habebat, efferi se non procedere indicabat. Non mirabatur ista, quasi magna, ideo verè magnus. Nihil enim in mundo magnum, nisi animus mundi contemptor, Deo plenus, qui rerum affluentia ad miserorum egestatem subleuandam vtatur.

¶ 2.

Honor pro-

c l. 3.

d l. 17.

e Dan. 2.

46.

Magno igitur in honore regnorum proceres, quos etiam *συνῆγοις*, cognatos vocabant reges, confidebant illi coram rege, venientem osculo excipiebant, non fugebant vestigiis basia prostrati. Tales quinque millia Darii habuisse, auctor est Curtius, [c] & Diodorus Siculus. [d] Horum princeps Daniel, adeo, vt illum rex adoraret. Tunc rex, [e] inquit Scriptura, cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit, & hostias, & incensum præcepit, vt sacrificarent ei.

Caluinus.

f lin. 2.

Dan.

g Eodem loco.

Daniel ad-
oratus.

Qua de re non vna est interpretatio, ideoque pauca pro Danielis defensione dicenda. Porphyrius adorationem negat. Nostri temporis *Heresiarcha aulicis moribus corruptum, passum se adorari affirmat*, vt docet Maldonatus, [f] sed illa calumnia est, quam etiam *hæresiarchæ comites Junius & Tremellius à Propheta amoliuntur*. Hieronymus [g] triplicem expositionem adducit, vt in singulis tamen excuset Danielem. Prima interpretatio: Regem communi errore adorasse tanquam Deum, vt in actis Apostolorum Lycaones Paulum, & Barnabam: nec inuitatus in rege error: Paulo post statuat adorationem proponit. Altera: Regem signorum magnitudine turbatum, nescisse quid ageret. Tertia: A rege non Danielem, sed in Daniele Deum esse adoratum; coram Daniele, non Danieli, sed Deo hostias oblatas. Hanc sententiam secutus est Theodoretus. Nam rex causam adorationis subiungit. [h] Vere Deus vester DEVS Deorum est, & Dominus regum, & reuelans

h e. 2. 47.

lans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc Sacramentum. Daniel quoque omnia ad Deum retulit, [i] Sed est Deus in celo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, qua ventura sunt in nouissimis temporibus. i. c. 2. 28.

Adorare Danielem rex potuit sine scelere, vt Abrahamus populum terræ, Dauidem Bethsabæa: cultus enim ille ex adorandi causis spectatur Menander reges adorari dicit, vt viuas Dei imagines: Principem enim dat Deus, qui erga genus humanum sua vice fungatur, vt vere testatur Plinius. [k] Ea cautela Perfarum reges adorari Artabanus disputabat, velut imaginem cuncta seruantis Dei: ita Plutarchus. [l] Postea tamen crescente fastu, alimenta suggerentibus parasitis adoratio ciuilibus in diuinum conuersa: Brissonius. [m] Hoc modo Nabuchodonosor excusari potuit, quia tamen sacrificia iubet offerri Daniel vitiosam etiam adorationem, & victimas idololatricas fuisse existimo à turbato, & errante rege præceptas: quemadmodum Lycaones Paulum Mercurium, Barnabam Iouem credebant. Nec tamen illa Danieli, admisit, verum omnibus modis obstitit, etsi id scriptura non commemorat, factis enim ex aliis factis colligi poterat. Quomodo enim se pro idolo prostitueret, qui ne regio quidem cibo contaminari voluit? quomodo aulicis moribus corruptus tam submissa prece somnij cognitionem, & interpretationem diuinitus acceperat? regem instruxerat, non esse illa virium humanarum, at vero, cur non indicauit se repugnasse? Neminem tam suspicacem existimauit, vt putaret honores diuinos à se admissos. Quod si cauillis eiusmodi locum damus, Paulum Apostolum eadem argumentatione infamabimus: Melitenses enim cum excussa vipera innoxium vulnus cernerent, Deum esse dicebant. [n] At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, & subito casurum & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se, dicebant eum esse DEVM. Nec tamen se Paulus errorem illum refutasse tradit. n AB. 2. 8. 6.

Adoratio ciuilibus.

k in panegy. l in Themist.

m l. 1. in Persicis.

Daniel adorationem non admisit.

diffimulasse credendus est: nullo modo; præstabat morfu eius interire corpus, quam praua taciturnitate animos spectantium in errore confirmari. Hunc igitur in modum res contigit: Danielem rex D. um arbitratus in faciem cadens adorauit, & sacrificia offerre imperauit. Daniel summa modestia regem subleuat, se hominem, Dei ministrum, non Deum esse docet, adorationem & sacrificia cum magna obtestatione deprecatur, tum rex ad se reuersus, & Prophetæ credens, in verba illa prorupit. [o] *Verè Deus vester DEVS Deorum est, & Dominus regum, & reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc Sacramentum.*

C A P. VII.

Danielis Prophetiam omnino Aulicam esse, regibus, proceribusq; primario scriptam, & toti nobilitati.

§ I.

*Difficilis
Danielis.*

*Imbecillitas
in diuinis
intellegendis.*

DEterret multos à lectione Danielis magna difficultas. Legunt in eo statuas, montes, arbores, ventos, bestias, maria, angelos, hebdomadas. Diuina esse credunt, tot autem obrepta velamentis, vt post lectionem pluribus, quam antea pulsentur quætionibus, & scientiam labore partam, nouos semper parturire labores experiantur. Neque mirum, qui fixo obrutu solem aspectant, nec diuturno visu radios distinctius notant, & telis illis verberati hebescunt, memoriaque vacillant. Mens nostra ad arcana Scripturarum lucemque diuinitatis inaccessam obstupescit, & nisi certo ordine modoque Scripturarum Sacramenta scrutetur, à gloria increatæ maiestatis

tis opprimitur. Recondita sunt, multisque allegoriarum inuolucris circumcincta Danielis oracula: nec pauca tamen veniunt primo intuitu intelligenda, & moribus bene formandis sponte se offerunt, vt diuinæ legis amor, Danielis abstinentia, eiusdem & sociorum constantia, contemptusque mortis, imperiorum orbisque in se collisi commutationes, superbix, auaritiæ, fraudum pœnæ, rerum omnium instabilitas, Christi regnum & beatorum æternum, pereuntium sine fine duraturi cruciatus. Etiam prudentia, comitas, doli fraudumque euitatio, factorum verborumque cautio.

Danielis enim Prophetia plane regia est, & Pa- *Aula ma-*
latina, quicquid bene aut male in aula geritur, in *gister Da-*
Daniele exemplum, & doctrinam habet. De mo- *niel.*
ribus igitur & pietate ex illo Propheta documenta hauriam, integros Commentarios etiam aliquando, si DEO visum fuerit, daturus. Hæc quo ab omnibus percipi possunt, si legantur, ad secretissima quoque Prophetæ mysteria manu ducent.

§ 2.

Admiranda sane est naturæ quam nobis creator indit, & gratiæ quâ illam ornauit, in singulis conuenientia ac contesseratio. Quamuis enim ab insita natura, *Gratiã na-*
ac consuetudine gratiæ dignitas efficientiaque non de- *tura con-*
pendeat, quæ supra naturam est, & operatur; non *cors.*
tollit eam tamen, sed expolit, & perficit, propensiones promouet vitiositate correctæ, quod cuique proprium, aut consuetum est; ad virtutem excitat, atque accommodat, quod tum in Daniele, tum aliis prophetis cernimus. Isaias regij sanguinis inter Magnates e- *Isaia Pro-*
ducatus, graue, sonorum, neruofum orationis genus *phetia gra-*
habet, naturæ & educationi consentaneum. Jeremias *uis.*
sacerdos odorama & victimas cum multis lacrymis immolare solitus, flebiliter clades prædicit immi-

nentes, & deplorat illatas, ipse populi & procerum odiis agitatus perpetua in tristitia vixit. Ezechiel quoque de templo, Cherubim & Seraphim, de animalibus, de quibus sacerdos erat meditatus, loquitur, Prophetiam illius de altari & sanctis sanctorum sumptam merito dixeris. Quin Amos de pastoribus Thecuellicans fycomoros, de rure ferè loquitur, numine hominis ingenio, & consuetudini dona sua attemperante. Ille Prophetiam ab agro orditur. *Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: luxerunt speciosa pastorum, & exiccatus est vertere Carmeli.* Hinc illud: *stridebo [a] subter vos, sicut stridet plaustrum onustum feno.*

a c. 2. 13. Et: *Audite [b] verbum hoc vacca pingues, quæ estis in monte Samaria, quæ calumniam facitis egenis.*

Hinc pluias, ventos, siccitates, planctum in vinea, arationem, aliaque agricolis tristitia commemorat. [c] Hinc vnicinus pomorum. [d] Deum ipsum vocat fictorem locustæ, bestiolæ vilis, sed rusticis formidatæ. [e] Hinc felicitatem vitæ æternæ, regni cœlestis opes terrarum vbertati comparat, [f] *Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator vnam mittentem semen: & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt. Et conuertam captiuitatem populi mei Israël.* Atque illam prophetandi rationem tenet, exempla & similitudines de agris & pascuis, tanquam de propriis sumit, diuinis autem reuelationibus secundum ingenium suum deletatur, qui professus est coram impio rege. [g] *Non sum Propheta & non sum filius Propheta: sed armentarius ego sum vellicans fycomoros.*

Non quod ille, quem ad arcana consilia rex mundi vocauit, parum idoneus ad pœreuntis aulæ negotia tractanda videretur: sed quod is, qui virorum sanctorum operâ vtitur, etiam secundum illorum ingenia, indolemq; vsurpet. Quapropter cum Daniele ad periculosas regum barbarorum amicitias euexit, eumq; alto in culmine dignitatum collocauit, animum eius pietate,

pietate, constantiaq; solidum atque immobilem politica regiaq; prudentia imbuit, eoq; propensiones flexit, vt ex aula cognata veniēs, in aulica disciplina educatus, de regnis, Monarchiis, rerum conuersionibus, malis iuxta ac bonis Magnatum artibus perpetuo loquatur, & quemadmodum regum clypei, vexilla, palatia, leonum, vsorum, tigrium, monstrorumque formis insigniuntur, ita ille his quoque vtitur hieroglyphicis. De ipsiis angelis non alio modo quam regnorum respectu loquitur, alium Persarum, alium Græcorum principem vocat, Michaëlem ducem populi Dei agnoscit. Quin angelorum etiam cum illo habita colloquia de regnis, gestis, & moribus aulæ tractant Christum ipsum, ne à politia recedat, ducem vocat. * Ille in aureo capite staruæ, diuitem Chaldææ potentiam, in argenteo pectore Persarum durius imperium, in ventre æneo Macedonum sædissimæ gentis auaritiam, atque ingluuiem, in tibiis, & pedibus partim ferreis, partim luteis Imperij Romani foris inuictum robur, domi discordiis fragilem, sibiq; insociabilem rempublicam describit. [h] Regia etiam prophetia est, quæ miserabilem Nabuchodonosori Metamorphosin [i] i c. 4. Baltasari exitium prædicit [k].

Danielis cum angelis colloquia aulica.

* c. 9. 25.

h c. 7.

i c. 4.

k c. 5.

¶ 3.

Nimirum finis Prophetarum est, & legis, vt ad Christum deducant electos, illud modo à Dei spiritu præscripto quisq; facit. Daniel per imperiorum euerfiones, & exortus, per purpureas tyrannorum mortes, per omnium interitum, quo auferuntur sicut puluis, vt regnum Christi & sanctorum crescat in montem excelsum. *Quod autem, inquit, [l] vidisti ferrum mistum testæ ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adharebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ. In diebus autem regnorum illorum suscitabit DEVS cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum.*

Nullum

Apollonius apud Philostratum affirmat, omnes bel-
uas ab illis sæuitia superari. Caput illis infirmum, oculi
hebetes, summa laborum tolerantia, fortia brachia,
tarditas, ita Aristoteles, [t] Ælianus. [u] Miris modis
ista in Persicum regnum, vrsis suis non dissimile con-
ueniunt. Darius caput infirmum, cui nihil ex regno, ni-
si titulus maiestatis in sepulchro. Cyrus quidem forte
caput, sed prudentia minore: iactatur omnium ore
Cyri dementia Gyndes: Tempora belli in amnis pœna
consumpsit, nec faciliè maiora vsquam regum deliria
mihi lecta sunt. Alioqui Persici reges hebetes, stolidi,
alienis imperiis obnoxij, seruorum suorum famuli, in
summis opibus inopes. Vrsæ dentium ordo triplex, tria
regna: Medicum, Persicum, Chaldæum. Vrsæ dicitur:
Surge, comede carnes plurimas. In Persis sanguinis infatia-
bilis ardet. Leæna carcere, ærumnis, laboribus capti-
uas nationes attriuit, sanguinis parcior, seruitio gau-
debat: nam

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,
Sed lupus & turpes instant morientibus vrsi.

de crudelitate Persarum Herodotus, [x] Justinus, [y] y l. 1.
Xenophon, [z] Heliodorus, [a] Plutarchus, [b] Dio-
nophon, [c] Aristides, [d] Marcellinus, [e] Strabo, [f] A-
Seneca. [g] b In Ar-
taxarce.

Quanta fuerit Vrsæ venantis immanitas, cum sage-
na militari integras insulas peruaderent, puberes que
trucidarent, explicuit [h] Plutarchus.

¶ 5.

Belluæ supra omnes sæuæ, & voraci dentes Leopardus excussit, seu Pardus; seu Panthera cognatæ enim
naturæ sunt, generis Leonini: sed degeneris, Macedo-
niæ symbola. Bestia est odora, mobilis, impetu valens,
dolosâ, vinosâ, frustrata in magistrum vertitur. Hæca-
pud Aristotelem, Plutarchum, Pollucem, Ælianus,
inuenies. Alexandro, Ptolomeis, Seleucidis, mirificè
conueniunt; & passim in historiis obuia sunt. Hoc sin-
gulare, quod in Alexandrum, & diuiso imperio in pro-
geniem eius bestia versa est. Nam intra annos quin-
decim

c l. 2. hist.
c. 3.
u l. 5. c. 5.
Darius in-
firmus.

Cyri demon-
tia.

Persarum
sanius.

x l. 6.

y l. 1.
z l. 3.
a l. 3. Æ-
thiop.

b In Ar-
taxarce.
c l. 18.
d ...
e l. 30.
f l. 16.

g l. 3. de ira.
h l. vtra a-
nimalia, a;
pientiora.
Leopardi
natura.

Nullum enim mundi perituri argumentum euiden-
tius, aut tristius documentum, quam mundus ipse se-
se perpetuo premens, in sua viscera sæuiens, sese enim
impetit, & à se diuellitur, nunquam quietus. Hoc qua-
tuor venti in mari magno compugnantes figurant, qui
cient in æquore fluctus, ex motu turbulento tanquam
de spuma nascuntur quatuor bestię, quæ feritate origi-
nem produnt suã, oriuntur de scelere insanientis mun-
di, & eisdem de causis occidunt: nusquam maior iniu-
stitia, quam in aditu nouorum imperiorum. Videt Da-
niel [m] Leænam alarã, mox implumem, regnũ Chal-
dæorum, ad cuius clauum sedebat dignitate secundus,
consiliis primus. Leænx minor audacia, maior est, quã
Leoni sæuities ira præceps, pili crispi, ossa dura, magna,
ceruix vno osse rigida, torua facies, pupularum vis i-
gnea, serrat dentes, lingua aspera, sanguinis suctu in
rabiem irritatur feritas, oculi in somno patentes. Hoc

en comio bestiam describit Aristoteles, [n] Plinius, Po-
lybius, [o] Ælianus, Strabo. [p] Quam similis Chaldai-
cæ Monarchiæ illa belua? Rex vinctis suis non operuit
carcerem; quos volebat, occidebat, & quos volebat, viuifica-
bat. [q] Leænum esse imperium illud testatur Abacuc.
[r] Quia ecce suscitabo Chaldaeos, gentem amarã & velo-
cem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat taber-
naculã non sua. Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa iudi-
cium & onus eius egredietur.

Jeremias aquilis Chaldæos comparat. [s] Hæci-
gitur Leæna cuius rabiem quã poterat Daniel tempe-
rabat, duobus ex fortissimis, & rapacissimis anima-
lium conflatum erat portentum, ad genus etiam ter-
ræ Propheta alludit, Chaldæa robustissimos leonum,
Susiana maximas aquilarum nutrit, vt consensu do-
cent auctores.

¶ 4.

Accurate etiam Persici regni, morum que crudelita-
tem, in vrsã Leænx victrice depingit. Vrsorum fœdus
aspectus, nulla generositas, cruda sæuities, Vrsi Persici
vltra omnem rabiem sæuiunt, teste Marcellino, &

Vrsorum
natura.

n l. 2. de
partib. ani-
malium,
l. 3. hist. c.
20.
o l. 13.
p l. 16.
q Dan. 5.
Leæna im-
perium
Chaldæi.
r c. 16.
s Thren. 4.
19.

Apol-

Macedones in se mutuo crudeliter.

decim postquam Alexandrum magistrum veneno sustulit. matrem eius, filios, vxores, fratrem, totam domum extinxit, duces eius & commilitones mutuis vulneribus concidere, quorum posterii superfuerunt, in continua lanienâ vixerunt.

¶ 6.

Romanum imperium.

Quarta bestia Romana est, omnibus dissimilis, etiam sibi ipsi discors, sub regibus, consulibus, tribunis, patritiis, plebeis, Augustis, Monarchis, Aristocratiâ, Democratia, fortior, aliis diuturnior, comedens, & pedibus conculcans, quæ integris voluminibus Romani scriptores exponunt. Quæ vero c. 9. 10. 11. 12. prædicat tanta breuitate & veritate proponit, de Perfide, Græcia, Romanis, Antichristo, vt regibus nascituris intimis Consiliariis, & arcanorum omnium participes fuisse videatur. Sane consilia, dolos, euentus, scelera, ipse tot centenos annos, & millenos ante cognouit, quam fierent, non experientia modo: sed etiam futuri cognitione præstans. Daniel igitur aulicus est nõ vnus sæculi, neque sui tantum temporis, sed omnium ætatum, donec vniuersum hoc in cineres abibit, libri aperientur, & iudicium sedebit, in quo & bestia exurentur, & regnum populo sanctorum dabitur: quæ nunc etiam in imperio geruntur describit, vt talem nemo magistrum dedigneretur, qui maximorum monarcharum, magister supremus aulae, imperia rexit: & quæ post futura erant, melius quam reges ipsi, proceresque perspexit.

C A P. VIII.

Aula mala, & procerum, curiaq.

¶ 1.

Vtinam in reliqua parte mundi tam deessent mala, quam in aula supersunt. Facile est carpere mores palatorum, & benigna materia in vitia dicere: quod

vtinam

vtinam cum Nazianzeno faciant omnes, vt aliena peccata lugeant, non vt exprobrant. Vtinam tam vera esset aliorum in vrbibus, in Ecclesiis, in Cænobiis videntium laudatio, quam promptum est regis vituperium. Contra aulicos tamen dicere quid vetat? Daniel ipse aulicorum Princeps & Doctor, de aula quod *grauior pugna.* narraret boni, nisi regis Nabuchodonosoris penitentiam, nihil habuit. Omnia plena fraudibus, flagitijs, corruptelis. Solus Daniel & tres eius socij, profanis cibis non polluebantur, cæterorum puerorum infirmitas turbam sequebatur. Malasari pietas Danielis, furti causam præbuit. [a] Porro Malasar tollebat cibaria & vinum a Danielis potus eorum: dabatq. eis legumina. Mox quæ m. sæua regis. 16. ira sine discrimine etiam innoxios ad eandem destinans? [b] Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit, vt perirent omnes sapientes Babylonis. Quæ m. dixit calumniæ procerum collegas Danielis accusantium? [c] c. 6. 5. 12. Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis. Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: Deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. Et deinde Medorum & Persarum optimates omnes impium consilium ineunt, & conspirant in Danielem, [d] mons ille nebulosus, mons Pestifer, Babylon, incluta illa Babylon, vt pœna sua legem DEI sanciret, quam factis violarat, omnium gentium erat scelestissima. Exitij tamen causam in regem & aulicos Daniel confert, non populi peccata, [e] Idcirco ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est. Deinde vero beluæ omnes sæuæ, iniquæ, libidinosæ. [f] Quæ deinde de regnis prædicat, scelera tantum regum & procerum, virtutes nullas continent. [g] Erat enim respublica malorum, & g. c. 10. & cruentæ regis, in quibus nihil laudabile Propheta præuidebat. In oppidis crimina committuntur, in palatio regnant. Omnia in Monarchiis sunt exempla, in Chaldaea illustrissimum: Magnatum sanctæ Ecclesiæ, & captiue quidem, persecutio, proponitur statua au-

rea, victis populis & victoribus adoranda, tubæq; & litui, omnia instrumentorum & vocum delinimenta, atq; ad idololatriam incitamenta, inde fornax ardens, ignibus suis minax tanquam Æthra in fontes haustura. Grauis & periculosa tentatio, non nisi adiutorio cælesti vincenda. Sed aulicis formidolosior: cæteris ardebat fornax vice simplice, viris illis quos rex posuerat super opera Babylonis, septem gemina flamma succenditur, [h] & præcepit vt succenderetur fornax septuplum, i c. 3. 19. quam succendi consueuerat. Ita; maior vis flammæ, [i] & effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta nouem. Non faciebat hoc ad cruciatuum augendam atrocitatem, quo illa acrior, eo dolor breuior, sed vt appareret, in aula septem dæmoniis innocentiam expugnari, in aliis vno duntaxat.

¶ 2.

Ratio porro notior est, quam vt negari queat. Palatini aureis vincti catenis, vt in ambitiosis etiam pœna honoretur, ad ærumnesos labores in amplo latoq; ergastulo educantur, in eminentissimo mundi loco stationem habent: hinc illorum vtraq; latera perpetes verberant procellæ.

Æstiuæq; niues vrunt, atq; inscia veris
Frigora constringunt scopulos.

Quisquis se turbis inserit, turbas patitur: & queri non potest, si eliditur, vt fieri cõsuevit, cum ad spectacula venitur, & de loco pugnatur: quem sibi quisque commodissimū quærit. Aditus ad supernalimina periculo plenus est; ignobili seruitute, probrosis sordibus emunt viri magni, vt aliquando fulgeant. Quot arrogantium supercilia ferre coguntur, vt aliquando ipsi imperet? quo cum venerunt, hinc vitæ, inde innocentia periculum intèratur. quorum illud magis timetur, hoc magis timendum est, illo nocentius. Bona fluxa, bona fugientia persequuntur, sua quisq; cupiditate & spe feruntur ad illa bona, quæ sperant omnes, adipiscuntur pauci, atq; illi ipsi aut partis excidit viui, aut mortui deseruntur, dum ad hæredem transfugiunt opes.

Quem-

In aula
gravior
tentatio.

h c. 3. 19.
i c. 3. 47.

In alto
positi pro-
cellis ob-
noxii.

Seruis
aulæ.

Quemadmodum regem in summo Carchesio curantem violentæ feriunt auræ, sic aulicos illi proximos vexat Eurusq; Nothusq; creberq; procellis

Africus, & tumidas voluunt ad tartara mentes.

Non sic Lybicus Syrtibus aquor

Furit alternos voluere fluctus

Vt precipites aula casus

Fortuna rotat.

Sic Deus voluit, qui in præcipiti dubioq; excelsa locat. Hinc alia ex alia cura fatigat vexatq; animos noua tempestas. Licuit Senecæ dicere in media aula, & aula cruenta,

— iura pudorq;

Et coniugii sacrata fides, fugiunt aulas.

Quid igitur in locum fugientis boni succenturiatur?

sequitur tristis

Sanguinolenta Bellona manu,

Quæq; superbos vrit Erynnis,

Tumidas semper comitata domos,

Quas in planum qualibet hora

Tulit ex alto.

Oranium in ore est illud eminentis aulici.

Exeat aula, qui volet esse pius.

Hoc etiam impij vsurpant.

De aula vituperatione librum conscripsit Antonius Gueuara vir doctissimus, qui in aula vitam penè contriuit.

¶ 3.

Illud porro non minimum aulae malum, quod difficile remedium mali vehementis: non capiunt monita magnates. Quos arthritis vrit, aut vlcera cruda, & flammata excruciant, ad suspicionem tactus exclamant. Tanta vis in summâ morbi atrocitate, plumulam, & mulcentem manum tanquam saxa, & vngulas exhorrescunt, non alius animus est, qui potestate & honore inflatus, & vitis grandibus est labefactus, nihil magis horret, quam medicum. Nec tamen à monitione cessandum.

Seneca in
Agam.

Lucanus.

Antonius
Gueuara.

Peccare, & non cohibere peccantes iuxta æstima: si quis enim in ciuitate vitam quidẽ ipse traducat, æque toleret autem viuentes iniquè, socius malorum apud DEVM iudicatur, quod si velis bifariam approbati, pulcherrima quæq; gerentes honora, ira teterrima patrantibus succense, vt prudenter Justinianum moxet Ægapetus. Et monendi etiam cum periculo: quamuis extrema expectentur. Exempla nimium sunt multa: Clitus, Callisthenes, Parmeno. Maximè Joannes Episcopus, cuius salutaria, sed flagitiis inimica monita Junipertus cum ferre noller, iratus equo indomito infontem iussit imponi, quod ostenderet, non magis se bonis consiliis, quam bestiam ferocem frenis, compesci posse: atque ita molestum censorem excuteret ac perderet. Sed iumenta domari possunt, peruicax arrogantia frena perrumpit. Obstinatio autem signum est mala voluntaria, ab habitu, & non per ignorantiam fuisse. Qui reprehensus irascitur, culpam maiorem non tam agnoscit, quam celare non potest. Quod in aula fit. Correctionem autem ferre absq; commotione & excandescencia, argumentum est, quod aut victus, aut ignorans fuerit.

§ 4.

Malis omnibus vitam & vigorem suppeditat regum stultitia & malitia, improbitasque, non nouum est, vt sub furioso capite distorti, ac monstrofi membrorum oriantur motus. Nescio quam sapienter, historicè profecto locutus est, qui dixit: *Aur regem, aut fatuum oportere nasci*, Acerbe sane Romanus sapiens, Claudium tam stultum fuisse, vt regnare posset, sed blandiens Neroni, dixit. Quid porro aliud historia generis humani, quam

Stultorum regum & populorum continet astus?

Ex regibus Chaldæorum, Persarum, Græcorum, priscisq; Romanorum, furentibus plures, quam prudentibus similes fuere. Nolo ista ad Christianos principes aut reges traducere. Nimium contumeliose Erasmus

in A-

in Adagiis: *Si annales veterum, & neotericorum euoluatur, vix sæculis aliquot vnum alterumve existisse principem, qui non insigni stultitia maximã perniciem inuexerit rebus humanis.* Christianis temporibus fuere plurimi principes prudentissimi, & optimi cladibus amolendis nati: in comparatione tamen improborum, pauci. Alioqui & laudatorum principum sunt errata, & ex illis populorum strages. Regum facta primum familiares corrumpunt, per hos plebs in vitia trahitur, celeriter in magnates pestis transilit, populus quasi extra teli iactum contra primos impetus securior est, aulici in prima acie periclitantur, populus post præsidia subsidit. Ea causa est, cur heroum filij noxæ, non occulto nascendi fato, sed aula, & domus opulentæ corruptelis.

§ 5.

Auctoritati regis, quam etiam criminum atrocissima vrgentem profanissimi hominum sacrosanciam esse iusq; fasque censent, iungitur consuetudo, quam merito Iustinus martyr turbulentam appellat. Plerumque violenta trahit, in aula violentissima rapit inuitos, propellit resistentes, veritate ipsa valentior. Illa efficit, vt grandia scelera, quæ ne in mentem quidem hominis venire posse, viti boni purant, ne pro delictis quidem habeantur. Honestum esse iudicant, quod fit à multis & magnis, Tyrannicum est consuetudinis imperium adeo vt si quis illi us flagitiis legem Dei opponat, pœna dignus iudicetur. In aula vero maior regis est, quam Dei auctoritas, vt regi placeant, inimicitias cum Deo suscipiunt: ne vitia inolita deserere cogantur, cum cœtera deficiunt, consuetudine se tuentur, quasi id quod more peragitur, etiam iure fiat. Duabus igitur anchoris vitia Palatina firmantur, potentia regnantium, & consuetudine ferrea peccantium, cui etiam impar est dominatus.

Quantum principis mores officiant, in signe documentum præbuit, sed longo post Daniele interuallo aula Persica. In illa primum dignitatis & gratiæ locum

Sur. V. su- ardua. Iacobus intercifus. tenebat Jacobus, genere & virtutibus nobilissimus; Christi cultor eximius, ciuili, & militari prudentia nulli secundus, æqui amantissimus; at familiaritate regis, & blandimentis inductus, cum ferro, igne, bestiis in Christianos sæuiretur à fide defecit, & dæmonum sacrificiis est pollutus; quod cum illi mater, vxor, alius martyrum exprobrasset, facti pœnitens lamentabili voce defectionem, & aulicas artes detestatus, nouo sese certamini obtulit, regi que se indicauit, & Christi numen inuocans membratim dissectus est, vt multis per omnia membra mortibus defungeretur, quã ob causam intercifus est cognominatus, salutem vtile regis ira adeptus, quam lenocinio eius perdidit.

S. Saturninus. Ado. Mar tyr. Rom. Sarius. Aula tauro feroci similis. Saturninus pari nobilitate, & animo generoso de regia religionis causa in carcerem ducitur, & ob constantiam damnatus, feroci tauro alligatus de gradibus Tarpeis præcipitatur, impetuq; suo & bestię ruens caput illisit, atq; in cœlum liber euasit: tauro similis est aulicę consuetudinis malum, miseris suapte sponte in decliua vergentes colligata in mortem non felicem, qualis Saturnini fuit, sed in sempiternam secum raptat, & propellit, malum grande, & indomitum, contra rationem non disputat, sed fertur obstipulo collo, ducit rigida ceruice.

Nullus hic admonitionis fructus, si deterreas pari par semper reponit, nec teneri cadens potest, alios facile secum raptat. ad mala prona est via, etiam si nemo dux sit, at vbi omnia illa ad sunt, potestas quæ metum, socij qui verecundiam demant: diuinus sit animus oportet, qui resistat: stupam & naphtham ignis etiam ex vicino corripit, materiem sibi affinem: tam facile Babylonis incendia corda miserorum inflamman, atque velut saxa in calcem & pulueres decoquunt. Nec spes est obduratos emendandi. Paululum absinthij meli admistum amarum efficit, at vero si decuplum meli absinthio inieceris, non tamen tristem amaritiam

vice-

viceris. Fermenti pugillus ingentem massam acidam efficit, maetra plena fermento acorem non minuet. Flumini ruptis aggeribus obsisti non potest, violentia sua obices secum rapit, malis fortibus & magnis quicquid opponitur, magnitudine obruitur, ruenti tutri nemo opponit humeros, vt casum sistat, fuga melius declinantur, quæ corrigi non possunt. aulæ igitur mala fugienda sunt ipsa vitanda, quæ sine tot malis non regitur.

Hæc sunt capita eorum, quæ contra vitam palatinam, & mores aulicos declamant, ac concludunt vitam aulicam nulli suadendam, ab aula deterrendos omnes. Quibus tamen adeo nihil efficitur, vt maximos quotidie ad splendidam miseriam concursus fieri animaduertamus.

C A P. IX.

Aula defensio.

§ I.

NEq; nihil, neq; omnia sunt, quæ contra principum familiam dicuntur. multa iactat rude vulgus, plura regum ministri in sua probra disertis, Populi voces facile sapiens contemnit; maledici sunt enim ciues, & fortuna spectatior ciet inuidetiam, vt Pindarus canit. [a] In plebe plurimum obtrectationis est, etiam cum vera narrantur. Miser illi animus est, cui vicina felicitas figit vulnus: quo cæco pectore latens viscera depasceret, nisi maligna voce proderetur. In aula, inquit, omnia fieta, turbulenta, in aula delicia, ambitio, inuidia, doli, fraudesq; stabulant.

Per magna discrimina ascenditur ad maiora, per ista ad summa vt longius audiatur sonitus ruinae. Non est meum ista negare, non est prudentis inficiari, quæ experientia probantur. plus famę credendū est, quam singulis, sunt vtique ista in palatiis regum. Sunt vtique

C 4 vbiq;

Vulgi dicta spernenda a i. Pyth.

Consuetudinis vitæ.

Nonnulla vbiq; vbi sunt & homines. Sæpe etiam extra aulam deteriora, adeoque in vrbibus, vbi nulla est aula. Athenas, Corinthum, Ephesum, Sybarim, Capuam, Tarentum, Alexandriam, Cyrenas aspice: nostris vrbibus parcò, ne vera dicenti diem dicant. Multæ sunt vrbes & Respublicæ deprauatiores, quam aulæ principum maior ambitio, quamq; hæc semper parit, inuidia. At mihi omnium instar est Daniel, & collegæ Danielis, viri sancti, nobiles, martyres, numinis sanctissima prouidentia ac voluntate, non Barbarorum nutu Daniel in aulam teterimam in aulam Babylonis adlectus est, DEVS cuius in manu cor regis erat, ad hoc eum impulit, vt benigne captiuos haberet. [a] Et ait rex Asphenex præposito Eunuchorum, vt introduceret de filiis Israel, & de semine regio & tyrannorum, pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, vt diceret eos literas, & linguam Chaldaeorum. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis. Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina; Danieli Balthassar; Anania, Sidrach, Misæli, Misach; & Azarie Abdenago.

Nomina mutata.

Noluit curam tacere regis Spiritus sanctus, qui vt plane faceret Chaldæos, etiam nomina mutauit. Fecit id in Iosepho Pharao, Romani libertis nomina sua imponebant. Duplicia fere Assyrius & Chaldæis nomina Julius Scaliger Baladan priuatum, Nabonassorem regium nomen affirmat. [b] Sic Pharao Joacimum nominat, qui ante Eliacimus vocabatur. Nabuchodonosor Matthaniam vocat Sedeciam, postquam regem constituit. Mansit ea in Perfide consuetudo, vt Ctesias testatur. [c] Ea lege Nehemias Atherfata, Zorobabel dicitur Salsabasar. [d] Causa regi erat, vt sic plane in patrios regni mores abirent, ne peregrinitatis odio, & nomen ipsum indicaret, premerentur: Dei autem voluntas, vt parentia incliti, ferociam Barbarorum cetererent, & populum sanctum defenderent. Ananias Hebræ-

Hebræis dictus, quod à Deo donatus, idem quod Jochanan, siue Joannes; à Chaldæo vocatur Sidrach, præda tenera, miseratione credo ætatulæ, mox à cunabulis in seruitutem abactæ. Misæli, à Deo ablati, in Mesachum conuertitur, quod deducentem, aut sepietem aquas significat. Azarias, auxilium Dei, vocatur, Abdenago, seruus claritatis, seu clarissimus. atque hæc omnia Dei nutu acta, vt fide & pietate retenta Chaldæis similes euaderent. Voluisse Deum vt starent illi in conspectu regis, & Daniel in foribus regis, ex eo cognoscitur, quod sapientiam, & doctores idoneas contulerit. [e] Pueris autem his dedit DEVS scientiam & disciplinam, in omni libro & Sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

Hoc si negasset, ab aula facile indoctos, & stupidos remouere fuisset. Daniel quoq; diuinæ voluntatis conscius, Socios ad dignitates promouit. [f] Daniel autem postulauit à rege; & constituit super opera prouincia Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis. Ipse quoq; regnante Balthasare quamuis honorem non ambiuit: oblatum ramè recepit. [g] Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo eius: & predicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno suo. Sub Dario quoque & Cyro in magistratu vixit, nihil veritus improborum emulationes.

¶ 2.

Quæ contra aulicos antiqui scripserunt ad regum impiorum atq; infidelium palatia pertinent, quorum tamen insolentiam sæpe ciuium nequitia adæquauit. Daniel exemplum nobis exhibet. Senum ac iudicum captiuorum in conseruas libido exarsit, amore deinde frustrato, in odium ac seuitiam conuersi Susannam cõdemnant, calculum populus præcipitat, innocentem tuetur Ephebus ex aula. [h] cumq; duceretur ad mortem, suscitauit Dominus Spiritum S. pueri iunioris, cuius nomẽ Daniel: Et exclamauit voce magna: Mundus ego sum à sanguine huius

Nonnulla vbiq; vbi sunt & homines. Sæpe etiam extra aulam deteriora, adeoque in vrbibus, vbi nulla est aula.

Nonnulla vbiq; vbi sunt & homines. Sæpe etiam extra aulam deteriora, adeoque in vrbibus, vbi nulla est aula.

Nonnulla vbiq; vbi sunt & homines. Sæpe etiam extra aulam deteriora, adeoque in vrbibus, vbi nulla est aula.

Nonnulla vbiq; vbi sunt & homines. Sæpe etiam extra aulam deteriora, adeoque in vrbibus, vbi nulla est aula.

Nonnulla vbiq; vbi sunt & homines. Sæpe etiam extra aulam deteriora, adeoque in vrbibus, vbi nulla est aula.

Daniel vobiscum ad aulam.

cx. 17.

6. 2. 49.

6. 5. 29.

Israel prior aula.

h Dan. 13.

45. & 46.

huius. Pares hic non Babylon, & aula, sed Israel & aula imo hæc melior, populi feruentis correctrix. Si crimina accusamus, ubiq; abundant, & sanguinem tangit sanguis. Non ideo nostra religio culpatur, quod eam fures, adulteri, latrones profitentur; quorundam scelera non contaminant famam omnium. In aula ut in templo imo in adytis ac sacrariis boni ac mali miscentur, antiquitus virtutes & vitia iuxta aluntur. Omnia mala fugienti, homines etiam ipsi fugiendi sunt, loca sola petenda, & forte tibi ipsi à te ipso exeundum. Non maiora semper crimina palatiorum sunt, sed videntur quia conspectiora.

*Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.*

*Magnitudo
vitia in
conspectu
sunt.*

Regiæ splendor, personæ magnitudo latere peccantem vetat. in partem populus venit, qui libèter magnatum vitia traducit. Illustres fortunæ materies obrectationibus est. præposterum malitiæ ingenium est; contra illos loqui amat, à quibus timet. maledicèdi incitamentum est periculum sermonis. Interim fora, compita, vicini, theatra, cauponæ, fornices, priuatorum ædes malis inundat; sed pessimus quisq; sua vilitate securus vicit, infamia circum alta capita volitat. Multa in porticu millia deambulant, soli magnates in se oculos, atq; ora ciuium conuertunt, vestitu, equis, satellitio, aliave re conspicui. Ornatus eorum, vultus, incessus, comites, vitia quoq; & virtutes in fama sunt, florent arentque pro vulgi fauore aut malignitate.

¶ 3.

Aula honesta.

In aula, inquit, bonis legibus praua exempla prævalent. Vtinam negare fas esset. Verum illa non cogunt nolentes, & crebro emendantur à principibus, etiam non optimis. Julius senatum indignis impleuit, Augustus purgauit, Tiberius reiculos quoque venire vetuit; Seuerus nomina eorum edebat, quibus erat magistratum mandaturus, ut si quid obiici posset, mature accusatio institueretur; si accusator non probaret, erat

pœna

pœna talionis. Alexander Seuerus aulam suam magna seueritate correxit, turpes, atq; infames eiecit. Vlpianum iuriconsultum purpura protexit, quod innocentem iudicaret. Grauior Armuziensium regum coercitio, Lufitanæ classis præfectus quindecim inuenit reges, qui malè gesta republica oculis priuati à regis procuratoribus alebantur. [i] Nec tamen sola aula, sed mundus totus prauarum legum, & morum tenax est. In Episcopis, in Canonicorum collegiis, in monasteriis religiosorum, quoties Christianæ pietatis non res modo, sed etiam species amissa est? Sane lego in sacris gestis, & S. Benedicto, & S. Godefrido venenum à sacratis hominibus, quorum mores ad normam Diuinæ legis exigebant, oblatum, S. Godefridus Præsul Ambianensis bis Romam proficisci coactus est, ut monachos S. Valerici compesceret, qui vitiiis suis canonum prætextu & Romanæ sedis auxilio, patrocinia quærebant. Wilhelmus quoq; vir nobilis & sanctus, nec canonicos ad Genouefæ, nec monachos in Dania ad frugem reducere potuit, vtrosq; hostes grauissimos expertus. [k] Romualdum summi generis, prudentiæ, Sanctitatis religiosi quos ad vitæ integritatem, perfectionemque religiosam hortaretur, occidere conati sunt. [l] Ille idem à suis fratribus ex monasterio, quod suo sumptu struxerat, ac fundarat fustibus, sudibusq; expulsus est. Oswaldus episcopus Wigorniensis cum commissum clerum, nec corrigere, nec deponere posset, sponte cessit, adultis vitiiis impar. Atque vtinam non plura eiusmodi exempla sæculorum hæc se proferrent. [m]

*i Orosius de
gestis Em-
man.
In Ecclesia
deprauatio.*

*k Cranzium
Surius.*

*l Dam in
eius vita.*

m Hist. Anglic.

¶ 4.

Plurimum itaque aberrant, qui nemini sine culpa posse suaderi vitam aulicam arbitrantur, & ipsi omnibus consulentibus dissuadent. Aristidem aiunt Dionysio filiam petenti respondisse: malle illam ad libitinam, quam ad arcem tyranni ire. [n] at ille tyrannus erat, qui regnum iniuria partum, iniustissime administrabat. Neroni Cæsari multi Christiani in aula seruierunt,

*Sancti in aula
impiorum.
n Plutarch.
in Aristide.*

runt, nemo illi vim intentavit, quanquam multigen-
tilium in eum conspirarint, inter quos Sulpitius A-
sper interrogatus cur conspirasset, asperrimè respon-
dit, aliam scelerum eius finendorum se rationem non
vidisse. [o] At potius audiendus Daniel, qui regibus im-
piis nõ negavit obsequiũ, nullius criminis suasor, aut
administer. Etiam Cyro, quem Susis nondum regem
nouerat, operam præstitit. Beluina tamen erat in Cyro
crudelitas, qualem supra in Persico versu descripsi: ad-
co, vt ex vrbibus Joniæ sæuitiem eius veriti, multi è
portu in altum nauigarent, atque in mare consensu se
præcipites darent, horridum elementum animoty-
ranni mitius arbitrati. Quæ erat illa seruitus, quæ sup-
plicia, quæ vrbes integræ ita formidabant, vt fluctibus
mergi mallent, & cibi esse monstris marinis? Necta-
men cum ista partim futura sciret, partim præsentia
videret Daniel, negociis se abdicauit, sed monuit, aspe-
ra mitigauit, & Politicem suam ex lege DEI, quæ est ars
artium, exercuit.

¶ 5.

Prudentes anxie & lentè consilia tribus de rebus
dare consueuerunt: de bello, nuptiis, aula: in his e-
nim offenditur. In bello pœnitentiam Mars solet an-
teuertere, & querelas vno ictu præcidere. In coniugio
sunt nimium crebræ. In aula sibi ipsis contrariæ, vitam
suam miserantur & amant, cum libitum est querun-
tur, bene & male contenti viuunt, auctori suo ita gra-
tias agunt, vt exprobrant. Non minus tamen quam a-
lia, ita & regum obsequia suaderi viris fortibus pos-
sunt. Ad illa namque Reipublicæ munia sapientes, at-
que viri integris moribus DEI vocatu ducuntur. Re-
gnum à DEO est, cuiuscumq; enim vult, dat illud, vt Nabu-
chodonosor confiteretur. [p] Regibus addidit poten-
tiam & maiestatem Rex regum: Vtrumq; vt tuendo
subiectos, debellando superbos, in dignitate mortali
immensam maiestatem repræsentent, mundo tran-
quillitatem præsent. At regum potentia sine consilio sapien-

Daniel
aulam
Cyri non
fugit.

P. 6. 4. 22.
Deus regi
aulam
dedit, au-
licos vo-
cat.

sapientium, sine auxilio fortium nulla est. Rex sine si-
delitate ministrorum infra mendicum est. Multa vide-
re oculis, plura animo complecti debet, omnia non
potest solus, proinde multis illi manibus, oculisque o-
pus est, præcipuè multorum mentibus, industriaque,
sine quorum fida solertia manuum atq; oculorum au-
xilia sunt inualida. Cum igitur illum regendi ac pa-
rendi ordinem DEVS ipse constituerit, etiam præsidia
atq; adiuueta dedit, quibus imperia retineri, mundus
gubernari possit, præstantes viros excitauit, qui in par-
te gubernarent, & regnantibus adessent. Sua cuique
animanti arma, suas homini artes tribuit, ducibus mi-
lites, naucleris remiges, architectis fabros: An reges
quorum est suprema in terris dignitas & maiestas, de-
seruit? An in illorum obsequio culpa cogitari potest?
si reges à DEO, igitur & illi, sine quibus regnare neque-
unt. Regna dat, & regnorum columina, in regno vi-
ros sapientes, fortes, alios ad regnum, alios ad regum
obsequia vocat. Josephum Pharaoni, Regibus Israëli-
tis Prophetas, legisperitos. Nabuchodonosori, Euil-
merodacho, Baltasari, Dario, Cyro Danielelem, Nehe-
miam Artaxerxi, Mardochæum Affuero, adeoque He-
stherem coniugem non ad insanas Barbari libidines,
sed exulantis populi salutem. Exortes criminum age-
bant legitimi duntaxat imperij, & legum administri.
Qualis erat Abdias in aula Achab, summus in familia-
ritate regis, qui venditus erat vt faceret malum, in au-
la Jezabels, Sidoniæ Medæ, veneficæ, & ebricæ de
sanguine Prophetarum, nihil tamen sancto viro ob-
sistit Dominorum impia crudelitas, sed virtutem exer-
cuit, & perfecit. Nunquid, inquit, [q] nõ indicatum est tibi
Domino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel Prophetas
Domini, quod absconderim de Prophetis Domini centum viros,
quinguenos & quinguenos, in speluncis, & pauierim eos
pane & aqua?

¶ 6.

Naturam atque exemplum mirifici lapidis nobis
Phylici

q. 3. reg. 6.
18.

Physici proponunt. [r] in quem acus adacta, ac po-
 la non cor-
 rumpit.
 r Carda-
 nus de
 subtilitate
 Sc aliger
 Exer. 131.

f Phil. 4.
 c. 22.

Aulici Ne-
 ronis coe-
 teris Chri-
 stianis pre-
 lati.

r Bar. an-
 no 9. &
 seq.
 u Marty-
 rol. Rom.
 2. & 27.
 Maij. Ado-
 Beda.

x Baron.
 ultimo an-
 no Domit.

y Ado V.
 suard. Su-
 riu.

Christiani
 in aula
 Diocle-
 tiani.

Physici proponunt. [r] in quem acus adacta, ac po-
 stea infixæ corpori, non sentiatur. Acus illa acuta, cuspi-
 de de radice Chalybis indurata omnia tela dæmonis i-
 gnea, penetrantia, spes, timores, exempla, iussa impia
 significat, quæ in aula impia, sine noxa, sine doloris
 sensu excipiunt fideles, vt non sit illis ad mortem acu-
 leus, sed medicum ferrum in vitam. Itaque & Christiani
 sanctissimi in aula bellæ portentosæ, hoc est Neronis,
 fuerunt. Tectis Paulus. [s] salutant, inquit, vos sancti, ma-
 xime autem, qui de Cæsaris domo sunt. Non modo in Cæsaris
 domo sancti, sed externorum præ cæteris amantes, sed
 comitate & affabili charitate præstantes, maxime eos
 salutasse Philipenses S. Spiritus nos scire voluit, vt
 certo constaret, eos cæteris Romanis sancta vrbantate
 & humilitate prælatos. Sanctis igitur in aula monstri
 illius de luto & sanguine concreti locus erat, tenuerunt
 illi fidem & constantiam, obitaq; per cruciatu morte
 coronati sunt & familiares quidem Neronis. [x] Inter
 illos Torpes, Euellius, aliiq; quorum certamina legi-
 mus. [u] Nec deinceps vñe Sanctis aula Vespasiani &
 Titi; Domitianus quosdam senatores familiarissimos
 habuit. Tam carus illi fuit Flauianus Clemens consula-
 ris, vt filium eius successorem designaret Imperij, sed
 odio Religionis, cognito Christianos esse, & ipsum &
 totam domum oppressit, fecitque vt felicius in cælo,
 quam Romæ regnarent. [x]
 Perseuerarunt alij in acerba persecutionum procella
 in aula Traiani, Adriani, Antoninorum, nec Diocletia-
 no quidem defuerunt. [y] Serena Imperatoris con-
 iunx, Hesthera Romani generis, pietate sua mariti im-
 pietatem, & constantia læuitiam, tolerata pro Christi
 fide morte triumphauit. hoc ipso felicitior Hebræa He-
 roide, quod sceptrum dominantis non signum clemē-
 tiæ, sed crudelitatis experta est. Nobilissimi viri Petrus,
 Dorotheus & Collegæ cubiculo præfecti in ipso fano
 impietatis, & ardore persecutionis inter ministeria in-
 tima Cæsaris, Christum colebant, & prædicabant, fi-
 deles

deles impio domino, & cum ille scelera imperaret, cō-
 tempto iussu, ad mortem fideliores Christo perseuera-
 runt, vt Eusebius, aliiq; testantur. [z] Nec minus Fla-
 uianus, [a] qui in Cæsaris flagrantissima gratia, summos
 honores, & Romanæ Urbis præfecturam gessit, Diocle-
 tiano ab intimis consiliis; hunc, aliosq; plurimos ha-
 buit aula illa in Christiano sanguine natans, nec tamen
 exeundum sibi aula putarunt, sed in aula pro Christo
 moriendum. Aulici profecto Martyres erant genere
 & virtute clari Sergius & Bacchus, quos de Christia-
 nismo cum accusassent æmuli, inuidia magis ob gratiam
 Cæsaris, quam Religionis odio, iussi sunt immolare i-
 dolis; illi ne templum quidem adire dignati, Impera-
 tori generosa libertate responderunt: Nos, Imperator,
 sola terrena militia tibi obstricti sumus, in animas nullum tibi
 ius est, illarum dominus est solus DEVS. Fortibus verbis
 facta fortiora fuere: Postquam muliebribus vestibus
 per Urbem atq; ora hominum circumducti (hoc con-
 tumeliarum genere infamare viros fortissimos voluit
 tyrannus) & tormentorum omnium victores, mortem
 constantissimè tulerunt, magnoq; triumpho comitan-
 tibus Angelis in cæleste palatium deducti sunt. [b] b Euseb.
 Dalmatius toga, sagoque nobilis, senator, aulæ decus, Ado. Su-
 riu.
 Adaurus per omnes aulæ dignitates ad summam eue-
 ctus, in statione sua perseuerarunt, aulam non dese-
 ruerunt, donec ex ea in æternam aulam Martyres ab-
 ierunt. [c] Apollonius quoque cum Christianorum
 sanguis funderetur, nec curiam, nec regiam vitauit, sed
 crudeles sententias arguit, & pro religione nobile vo-
 lumen cōposuit, cui auctoritatem auctoris nobilitas,
 constantia, virtus fecit. Pietas Christiana barbarorum
 quoque palatio impleuit, Dada Saporis Peræ con-
 sanguineus, Cosroa vxor, Gabdela filius, fidem in
 conspectu regis impij propugnarunt, donec in carcerem
 & vincula coniecti, dein obruncati sunt. [d] San-
 cius adolescens regij stemmatis in aula Saracenicæ e-
 ducatus, Religionem innocentiamque coluit, donec
 diade-

z Eusebius
 l. 8. histor.
 a Marty-
 rol. 8. l. ad
 martir.

b Euseb.
 Ado. Su-
 riu.

c Euseb.
 l. 8 c. 29.
 Niceph. l. 7.
 c. 10.

d Niceph.
 Beda.

e Eulog. diadema regni cœlestis, pro fide mortuus accepit. [g]
 l. 2. Saraceno Principi Damascenus, Genferico Wandalò
 Armogastes martyr feruiuit. Nunquam viri sancti sine
 fructu in medio etiam scelerum regno manent, quæ-
 dam iusta ac recta efficiunt, grandia mala impediunt:
 multos ad virtutem conuertunt, quod omnes quos
 modo memorauī fecerunt. Pontius sanè Philippum
 Imperatorem à dæmonum cultu ad Christi Ecclesiam
 fidemq; deduxit. Cui præmium, quo dari maius non
 potuit, Valerianus persecutor rependit, pro Christo
 tormenta, mortemq;. [f] De S. Lamberto Traiecten-
 si, Brunone, & Annone Coloniensibus Præsulibus, de
 Arnolpho Metensi, qui regi Dagoberto magister aula
 fuit, de Leodegario, aliisq; suo dicam loco.

f Marty-
 rol. Tom.
 Euseb.
 Beda. A-
 do.

In aulis
 Christiana-
 norum
 præstan-
 tes viri.

§ 7.

Si igitur sanctissimos viros Monarchis impiis, & ab-
 ominandis tyrannis, æternus mundi rector adiunxit,
 dubitare fas non est, ad regum Christianorum consi-
 lia gubernanda, labores subleuandos, ad populorum
 credentium pacem, ad commoda publica, iudicio ac
 voluntate Diuina vocari viros præstanti virtute ac sa-
 pientia, qui summo principi assistant, tutela imperij
 sint, patriæ columina, pietatis & Religionis aduocati,
 per quos à summo fastigio salus in subiectos descen-
 dat: quos operi suo instare, non domi desides residere
 oportet. Daniel sanè socios suos in labores ac pericula
 eduxit, non sua utiq;, sed DEI voluntate. Hominum
 sunt illa, quæ in aulis vigent, non locorum & culmi-
 num delicta. Vitanda in primis magnatibus, quos re-
 gnandi duces, & socios dari videmus regibus, quos

—supremo culmine rerum
 Maiestas aeterna locat.—

Nolo aulam immunem à vitij prædicare, sed illa de-
 docere; vtinam proceres studiosè, aut ignota non dis-
 cant, aut nota dediscant. Fateor in aula ciuicū uenit
 etiam sapientissimi principis vigilantiam, lenta illic
 bene-

beneficia, præcipites iniurias, plura dari immeritis, im-
 proborum in altum ascensus, subitas ruinas. Fuerunt *Mali in*
 hisce annis exempla, & vt se mores dant, breui erunt. *aula.*
 Sed nolo uiuentium vigentia narrare scelera, quæ to-
 tus mundus & nouit, & odit. Verera audire placet. *Petrus Vi-*
 Petrus Vinea Frederici secundi rector, & pene Dominus, *nea.*
 abusu honoris & potentix, quæ solo Imperatoris arbi-
 trio nitebatur, tandem accusatione detectis crimini-
 bus conuictus, damnatus, excæcatus est, & violentas
 manus sibi intulit. homo enim arrogans & barbaris
 specie iniuriæ percussus in furorem agebatur, ne vnus plus
 posse velit, quam omnes. Non igitur aula, præsertim
 Christiana, quemquam arcebo, sed omnes hortabor,
 vt ea cautione, reges, & regna colant, quo semper ob
 oculos animosq; regnum Christi uersetur, quod est
 sanctorum: omnia enim alia regna exurentur; Memi-
 nerintque florem humani generis in aula esse, sed flo-
 rem esse caducum, florem sanctitatis in pauperum ta-
 bernis, florem odoratum, cœlestibus aris adolendum.
 Sed tamen sunt & aulæ flores illibati, & inter spinas a-
 speriores suauiore habitu fragrantes. quorum in o-
 dorem currere debet, quisquis ad arcem Domini fe-
 stinat.

CAP. X.

Quatuor in aula difficilia omnibus, pariterq;
 in Senatu.

§ I.

NON commendo vitam aulicam, vt propere & abs-
 que matura deliberatione ambiatur. Multa sunt,
 quæ magnetis instar ad illam trahunt, sed eadem ipsa
 aliâ sui parte abigunt: rara est, atque ardua vitæ ratio,
 rarissima est ætatis sine culpa transigendæ perfectio;

Difficilis
aula.

eoq; difficilior paratu, quo pluribus officiorum partibus illa constat, ac muneribus absoluitur. Qui soli Deo vivit, qui in solitudinem concessit, vnum quærit, in contrarias curas nec animum ipse diuidit, nec à negotiis distrahitur: vnum illi negocium est placere creatori, probare se suo remuneratori, sententia sui iudicis absolui, iudicio agonothetæ coronari. At Palatini, qui medio in strepitu iactantur, negocia sibi adfiscunt, atque obruuntur: fines plures obtinere, & necere laborant: quamobrem plurimis quo; malis onerantur. Argutè porro Indus Philosophus Alexandro in nobilium corona respōdit, quærenti: Vita, an mors robustior videretur? vitam respondet, quæ tot mala, tot labores ferre posset: regi stolido ærumnas & vulnera non obscure exprobrans. Hoc in circo tota aula desudat, vt Deo, regi, collegis, populo placeant. vni omnia ista proposita, quæ singula prudentiam virtutemq; eximiam postulant. Omnium concursus vitam anxiam, trepidam, inquietam, laboriosamq; efficit, irritosq; per sæpe conatus. Nabuchodonosori placuit Daniel, & socij, proceres Chaldæos senserūt inimicos. [a] Nemo satisfacere potest omnibus, sicut pedes statuæ partim lutei partim ferrei erant. [b] *Ex parte regnum erit solidum & ex parte contritum.*

a Dan. 3.

b Dan. 2.

42.

c Dan. 6.

Sic in palatio nemo omnibus amicus, nemo tam diuersis coalescere potest, metalla calore soluuntur, lutum durefcit, contraria profunt, atq; obfunt. Dario Daniel placuit, Medos & Persas habuit inimicissimos. [c] Dario, placuit, à Babylonis conuicitur in lacu Leonum. Procerum liuore, populi tumultibus petitur. Ita cursus est dignitatum: vbiq; offenditur, vbiq; obices. Dauid principes Israël & populum, ipsum adeo filium regis habuit amicum, Saulis iram sensit implacabilem.

Omnibus
placere
arduum.

§ 2.

Voluntates horum omnium ita aliquando inter se dissident, vt quamuis omni opera annitaris, non tamen

men. expedire te queas, quo minus in alicuius offensionem incurras, Deo quidem viuere omnes debent, non omnes faciunt. Placere principi omnes student non omnes possunt, Deo placere omnes possunt, non omnes student. Sola innocentia Deo placet, quisquis placet, & cum illa desit, pœnitentia. Principi bono semper grata est integritas, malo vt plurimum: non quia virtutem sectetur, sed quia commodam rationibus suis arbitratur, damnaturus vbi detrimento fore putabit, nec regi tamen bono innocentia satis est: vigilantiam, industriam, obsequia, honorem, affectum desiderat. Ea causa ad fauorem conciliandum plus valent sæpe malorum ficta obsequia, quam fida ministeria innocentium. Diuersi sunt regnantium affectus, alius quadam libertate seruientium gaudet, vt Augustus [d] iocandi licentiam exigens, atq; imperans. Alius venerationem sui silentio ministrorum augeri existimat: vt Agesilaus. [e] Alius quæ vbiq; agantur inquit, gratos habet curiosos, vt Gallus Iuliani frater. [f] Non desunt, qui sibi noua referri indignanter ferunt, quæ si exprobraretur, quod nescissent. Locrorū magistratus, si quis peregre rediens, quæsisset: Quid noui? multam dicebant. Suspectum enim de seditione, & nouitatis studio habebant. [g] Deo tamen placere, & principi, qui & ipse sit seruus Dei, non admodum est operosum. Non imperabit ille quod Deus vetat, non puniet virtutem, iustitiæ viam suo monstrabit exemplo.

Deo placet
innocentia.

Diuersi principum affectus.

d Suet. in Aug.

e Plut. in Ages.

f Marcellin.

g Plutarch.

§ 3.

Simul autem cum principe proceres habere amicos non multis, nec diu concessum. Multi sibi reges, pauci collegas demereri, nemo oēs potuit. Adeo res lubrica est, vt hoc ipsū regi placere, amicis regis reddat inuisū. Nō n. in palatio amicorū amici sunt cōes, liuor semper reperit odiorum causas, odium sui fecundum, ex qua causa sæuit. propter differentiū varietatem in aula

Socios demereri difficile est.

maximè verum est, nulli esse amicum, qui omnibus sit amicus. Vigent æmulationes, malæq; te & tæ simultates faciuntq; vt crescētium commoda suam calamitatem existiment. Cum in altum quispiam euehitur luminibus infra stantium obstruit, & molestus est. Placere regi laborant, fauorem ambiunt, atq; id ea rivalitate, studioq;, quo se ostendunt principem non amare. Proci, quorum est impetuosa, ardens, & per gladios itura rivalitas, non sponfam ipsam amant sed suas quisq; quas ex illa sperat, voluptates. Nunquam Paris amavit Helenam, non Hercules Omphalen, non Absolon sororem. Non enim illis, sed sibi ex illis bene esse voluerunt illas ipsas oderunt, quia sui causa in multas calamitates miseræ coniecerunt, atq; infamarunt. Si Helenam amasset Paris, domo regia, à marito illius amantissimo, ex Græcia in barbaram terram non abduxisset, non omnium execrationibus obiēcisset, & quod caput est, non fecisset adulteram. Amoris falsi improbitas ex cōparatione veri intelligitur. Patentes filiam natura & instituto vehementer diligunt, nuptias felicissimas, vitum honoratum, excellentem, beneuolum exoptant, deteriori nubete verant, vbi melioris est copia. Filia nimirum optimè esse volunt, illam agere ætatem in matrimonio felicem. At procerum alia mens est, sibi eam postulant, quamuis alij locatam credant fore feliciorē, secum p̄r labores & inopiam viuere, quam in relauta cum rivali. Hæc fabula in aula continuo agitur, rarus est principis amator, gratiam ambiunt, se primos omnium, alios exclusos esse cupiunt, etiam meliores, prudentiores. Multis commodis principem fraudulenter priuant, cum amouent, quos se præstantiores cognoscunt. Oderunt reges, quos ope magnorū virorum destituunt. Quis enim in aula etiam dignioribus cedere paratus est? Si vere principem colis, si non ad oculum seruis, de gratia & fauore secunda cura sit, aut nulla, prima de vilitatibus Domini tui. Athenienses, cum in acie Arcades honoratiorem locum obtinuis-

Amor f-
ctus.

Parentum
amor.

Rivalitas
aulæ.

nuissent, Lacedæmonum iniqua dispositione, de loco periculosam contentionem omiserunt, se vbiq; fortes viros fore protestati. [h]

h Xenophon.
Plutarch.

¶ 4.

Populo placere & facilius est, & magis necessarium. Principum enim familiares quos vulgus exosos habet, ipsis quoq; odium & periculum creant. Et cum auctor est, leui momento deficiunt, causati per improbos regem, à iusto, & legibus abduci. Eaque ex causa olim plurimas legimus, & nostro æuo videmus seditiones, rebellionesque. Populo placere facilius dixi, graui scilicet bono, & mediocriter malo; quia belua est multorum caput, quæ vna casside integri non possunt. prudenterque disputat Nazianzenus; curare beluam quæ ex multis, diuersisque constet naturis, quæ dispari cibo sit alenda, esse difficilimum. Talis est belua populus corruptus, & bonus, in quo multitudo maleuolorum magna est, qui malos mali oderunt, bonis inuident. Ex tot millibus plurimi in eo solo conueniunt, vt sibi bene esse velint. Pessimorum exemplum fuerunt Ephesij, ciuitas illa Hermodorum in exilium egit, quod nullum secum bonum pati vellent. Siue ille simularè, siue verè vir bonus fuit, illi certe tanquam bonum mali expulerunt; quo facinore omnes necem meruisse Heraclitus censuit. Eiusmodi in Aristide, Phocione, Socrate Athenienses fuisse: vt Laërtius; Plutarchus, alique referunt. Inter Christianos tam improbus vniuersim populus nusquam est, quocirca facile illius fauorem obtinet, cui fama est integra: etsi enim plebis sit temerarium iudicium, non tamen odisse solet, nisi quos improbos suspicatur. itaq; populi odium semper antecedit infamia, quam facile tuentur boni viri. verum proceres & æmuli etiam ex secunda fama dolorem, ac proinde odium concipiunt. Famam igitur sollicita cura tuebitur palatinus, Ne regibus exprobretur, quod Augusto eques falso accusatus obie-

Populus be-
lua.

Ephesij Her-
modorum
expulerunt.

Fama fa-
uorem
efficit.

Et abbat : In posterum cum de honestis inquiris, honestis mandam, & lenitate conciliare plebis animos conatur. Non amantur illi, sed delectant, viles habentur, & histronibus similes. Amabili grauitate, & virtute placeat aulicus. Non quæruntur in leone blanditiæ, sed regia grauitas, in vultu, verbis, factis, qualem in Basilio Nazianzenus laudat. [k]

Popula-
rias.
k Orat.
de Basilio.

¶ 5.

Qui DEI, regis, principum, populi amorem constanter tenuerit, vnum Iosephum lego : fecit hoc beneficij magnitudo, potius tamen DEI prouidentia, qui sanctum virum post fraternam inuidiam, plagiumq;, post dominæ ardentis, & læuientis insidias, post carceris ærumnas, solatio solido, non interrupta lætitia fuit voluit : Christi enim resurgentis & regnantis typum gessit dum vixit, & dominatus est in vniuersa terra Ægypti. Non contingit hoc aliis, nec necesse est. Nimis verum est : placere multis, est displicere bonis. Non est hoc admodum laudabile, sed placere, vt Paulus monet, in bonum. Quod si omnium te odia premant, sufficit illius amor & fauor, qui Paulo dixit : *suscipit tibi gratia mea.* In solo DEO satis præsidij est ad aliorum alienationem vel compescendam, vel mutandam, vel certè tolerandam. Qui sanctis suis leones, tigres, vrsos, vt S. Humberto, seruire iussit, [l] etiam animos hominum ad mansuetudinem inclinabit. Moriturorum plausus sine DEO flunus est, & quasi funebris conclamatio, frequenter exitio. Populum veneraris? sibi multum permittit, plus ab aliis exigit. Populo fidis? mobilis est ille, tu in fluxu & vento ædificas : fluctu turbidior est populus. [m] Summum in illo malum, quod cum non intelligat, tamen indicat, [n] torrentis ruit impetu & strepitu, non audit, non sistitur. Quilibet improbus illi pro vento est, qui mare ciet sua sponte quietum, vt Polybius, Statius, [o] Herodianus. [p] Hanc varietatem expertus est Dunstanus, vit Eccle-

Ioseph
constanti
fauore v-
sua.

Dei fauor.

l Surius.

m Seneca
in Hercu-
le.
n Herod.
in Clio.
o l. 1. Syl-
narum,
p Epist.
77.

Danieli, quam nostris aulicis similior : [q] In aula, in Ecclesia, Palatinus & Archiepiscopus semper DEO, plerumq; populo, rarius verò regibus & proceribus satisfecit; Coluit reges, & fido seruitio seruauit bonos & malos, Ethelstanum, Edmundum, Edredum, Eduinū, Edgarum, Eduardum, Edelredum, mentis semper inuictæ aduersum spes & metus; Publico bono absq; sui periculi respectu sapienter ac fortiter consulebat. Non putabat se mala pati, cum recte ageret, virtutis in hoc æuo præmium vnicum; & bono viro expetendū iudicabat calamitates & dolores : quòd de fructu beatæ æternitatis nihil decerperent, gloriæ messem augerent. solitus dicere, cum veritate offensos dominos videbat : reges occidere posse, nocere sibi nō posse, quod ex sanctissimo Philosopho ac martyre Iustino [r] acceptū animo condiderat. Consenuit ille in seruitio sancto regum, retentâ & innocentiâ, & auctoritate. Nec tam hoc agebat, vt ipse regibus, quam vt DEO placerent reges. Quod præclaro atq; omnibus sæculis memorando facinore demonstrat. Eduinus diademate insignitus de more dabat proceribus conuiuium, quod magnificentia regia, & lætitia publica dignum erat : at ille amoribus perditus, detritâ fronte, contemptis magnatibus, vt erat coronatus, ad pellices, vt illis se iactaret, commessatum abibat, vbi depositâ coronâ vnguentis delibutus agitabat; proceres initio cum nescirent quam obrem conuiuij rex excessisset, nihil sinistra suspicari, cognito regem cum scortis esse, diemq; inaugurationis, regni maiestatem, principum dignitatem tam fædè polluere irati sunt; neq; à talibus initiis exordia imperij inchoantem porro melius sperabant acturum. crescebat conuiuantium liberrima indignatio, seque mutuo tum ira, tum vino accedebant. Nemini tamen tantum animi fuit, monere regem vt auderet; cōmunem querelam nullus sui vult esse periculi, vbiuis potius, quam vbi proderant, verba iactabant. Neminem regis ignari discrimen mouebat, res enim prope tumultum erat.

q Hist.
Anglic.
Surius.
S. Dunstanus aulicus similitudo Dani-
nieli.

r Apol. ad
Anton.

Dunstanus
nobile fa-
ctum.

Tum vero Dunstanus ne eadem dies regi initium, & finis regni fieret, ne conuiuium sanguine deflueret, ad regem male sobrium ingreditur, serio sapienterque reprehendit, cunctanti diadema imponit, è gynecæo manu prehensum extrahit, proceribus restituit, pacem conciliat. pellices muliebri ira furentes mortem seruatori suo machinantur; rex exilio contentus fuit, quod summa cum laude suscepit Dunstanus; regem mox ignaue, libidinosè, iniustè regnantem procerum coniuratio regno expulit: Dunstano reddita dignitas est, ipsi laboriosa, rei publicæ salutatis.

C A P. XI.

Rempublicam & Aulam aduenti prima cura sit placere Deo.

§ I.

PLeriq; ad primos regum congressus pauent, oratione exquisita, voce, gestuque quo maximè dominos demereantur, anxij vtuntur. Prudenter Telemachum Poëta dubitantem inducit, quomodo Nestorem alloqui, quo honore colere oporteret. Magnam vim habet primus aspectus. A D E O quoque spectantur initia, in quem illa finem tendant: finis enim vniciuique propositus facta antecedit, efficitq; malorum bonorumq; discrimen. Hic cunctis Daniel exemplo præit, & monstrat Deo placendi modum. [a] *Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neq; de vino potus eius: & rogauit eunuchorum prepositum ne contaminaretur.* Regem quoque præferocem, vt D E O placere congeretur, eius potentiam explicando, inducere laborat. [b] Idem animus sociorum illius, agere ne contaminarentur. Quod propositum adeo fixum animo habuerunt, vt nec ira tyranni, nec fornax septena incendia voluens deterruerit, [c] *non oportet nos de hac re respondere tibi.* Quam verò impuritatem Daniel sociique

Cura aulam aduenti.

a p. 1. 8.

b p. 2. 18.

c p. 3. 16.

que fugerunt: cibos mentis regis, non quod dicerent, se illos spernere, legumine & aqua delectari; quam dissimilationem corruptor scripturæ Josephus falso sanctis attribuit, sed verâ patriæ religionis professione, quam cum nominû mutatione & exilio nequaquam deserere obfirmarunt. Periculum porro erat etiam in sociorum conuictu, colloquioque, & dæmonum cultu, quem separata mensa pueri deuitabant. In regiam mensam inferebantur variæ carniû delicia, condimenta; verita Judæis: Etiam idolothyta, Belo litabant, diuisque aureis, & argenteis. Ipsas etiam delicias horrebant, adolescentiæ inimicas, sapientiæ aduersas. Vino igitur abstinebant, quod Babylonis duplex de vite & palma, vt docet Herodotus. [d]

Mensam regiam subiungunt.

d l. i.

§ 2.

Fatalis est virorum nobilium error, ipso in limine impingens, & scopulus multorum naufragio infamis, dolosaque *mediis in fluctibus ara*, ad quas aulicæ sapientiæ illisa ratis frangitur, & quæstas operoso seruitio opes, spesq; immodicas in ventum, & vortices effundit. Gratiam D E I spernunt, temporibus cedunt, regum procerumq; fauorem per fas & nefas aucupantur, numinis cultum amoremque ad tempus seponunt, virtutem post nummos, si fortuna volet, recepturi. Mundo obsecundant, & dæmoni, donec à D E O deserantur, à mundo opprimantur, à diabolo in captiuitatem abripiantur. Animo sincero D E V M illi non colunt, etiam cum religioni maximè vacare se putant: nam propter temporalia illum venerantur, quæ plus diligunt. ideo D E V M nō diligunt. Non intelligunt illi ab ostio se aberrare, & in ipsis principiis, quæ res tota in vita maximas turbationes, & difficultates efficit: hoc enim latet eos: D E O placere, vitæ humanæ summam esse felicitatem, vnicum bonum. In stadio versamur, certantium lex est probare se illi, à quo coronam expectant. non de frutice aliquo, aut metallo, sed regni perennis

Error aulicorum.

Sincerus Dei cultus.

Omnis vite fructus placere Deo.

immarcescibilem. In qua reddenda non facultatem, sed voluntatem Deus attendit: vt olim Augustinus, & ante eum Paulus docuit. Cæteris abdita est cuiusq; voluntas, de cuiusq; conscientia ex signis iudicatur. cum autem nec facile bonus de malo suspicetur malum, & malus facile de bono male iudicet, non ex vero, sed ex se alium quisq; censet. In solo DEO, quia nullius rei est ignorantia, sola est æterna norma iudicij nunquam fallentis. Tantum itaq; ad vitam beatam quisq; proficit, quantum Deo placet, cui nihil potest placere mali, nihil displicere boni.

§ 3.

Deus regis conciliat.

Atque vtinam vnicum hoc curemus, sine quo cætera carent profectu & emolumento! Profectu, quia à DEO est, vt aliis placeas. Ille ad te conuertet corda regum, quæ manibus suis versat, si ab illo tu te non auerteris. sin autem: & regem, quod durum tu arbitraris, & faciem suam, quod est formidabile, auerteret. Itaque neque fructus est regis amicitia, si DEO sis hostis. Qui verò DEO conciliatus est, qui DEO seruit, regnum in omnes habet: eum enim amicum habet, qui omnia est in omnibus, omnia potest, & in omnes. Ambis amicitias pallidas potentum, & offensas cruentas reformidas? omnibus antepone omnipotentis, cuius in ipsos reges imperium est, amorem. Nefas est magis amare principem, quam DEVM. Quod verbum frequenter in ore habebat Fredericus Tertius, autore Ænea Syluio. [e] Sententia planè digna maiestate regnantis, & seruitio obtemperantis. Si flagitium est præ DEO velle placere regi, immane crimen est, velle placere homini, vt displiceas DEO. Modus placendi, ne gentibus quidem in magnis tenebris incognitus planè fuit. vt nimirum ea studiosè cures, quibus corpore solutus indigebis: quibus autem defuncto opus non erit, ea omnia despicias, ad illa verò an-

e In Bobim.

helan-

helando DEVM adiutorem poscas: quæ Pythagoræ doctrina fuit. Itaque meus Palatinus nullius verebitur offensam, si illam pietas exigit, nullius quæret gratiam, si culpa admittenda sit. Altè hoc animo imberbat Aphianus Martyr, vt narrat Eusebius; [f] ille vir nobilis, magnæ in aula potestatis, qui Urbanum præsidem, cum apparatu ingenti dæmoni victimas immolaturum, prehensa manu à nefando sacrificio retraxit, verbisque grauissimis deterruit; nec dubitabat tamen præclarum factum grauissimo se supplicio luiturum, in quo non minus fortis, quam in asserendo DEI honore promptus fuit. Cura illa DEO placendi, Religionemque defendendi, in Joanne Diocletiani familiarissimo vigit: Nam præsentibus Nicomedis Imperatoribus, contumeliosum in DEVM, crudele in Christianos eiectionem de sublimi loco detraxit, & media luce, in foro conferto, increpita Cæsarum sæuitie, conserpsit. Latere inter multos poterat, fuga non negabatur volenti, auferre clam securum erat, sed supra virtutis mediocritatem euectus erat ille heros, asserere DEO honorem voluit, tyrannis placere timuit, displicere sibi ostendit, quicquid contra DEVM ageretur, magnitudine animi cæteris Christianis ad generosas mortes robur iniecit. Egregium serui sui factum singulari mentis lætitiâ DEVS remuneravit: inter duos enim cruciatus, longissimamque mortem, nullo carnificum ingenio tantus dolor corpori admoueri potuit, quamuis per omnia viscera torqueretur, vt vultu mæstiore aut voce generosam constantiam obfuscarer. Tremebant Iudices, sæuebant carnifices, se vinci dolebant, in martyre vox hilaris & blanda, iucunda in vultu ienidensque serenitas, de multa pectoris luce & gaudio resulgebat, atque illo animo, quasi per rosam ad DEVM suum, cui placuerat, intrepidus proficiscebatur.

Aphianus Martyr ty-gannum, offendit. l. 8. c. 14.

Ioannes Martyr dictum dæcepit.

Eusebius l. 8. Barón. A. do.

Non-

¶ 4.

Nonnunquam illa se rerum ac personarum effert conditio, vt non modo obsequi potestatibus contraria DEO præcipientibus non oporteat, sed contemptum etiam ostendere, beneuolentiam aspernari, ne vel atrocita facta approbare, vel à religione desciscere videamur. Hac mente Pigmenius Julianum spreuit, infelicis Apostatae sanctissimus præceptor. Illum Cæsar Christianismi accusatum in exilium ire iussit, professus se hoc magistri sui meritis tribuere, vt soli exilio legendi potestatem liberam faceret. In Persas exulatum abiit, plus fidei apud barbaros, quam sub Apostata fore ratus. Inde postea Romam reuersus, cum cæcus duce puero occurreret Juliano, atque ille gratulabundus exclamaret: *Diu gratia, quod te video*: comitatem enim affectabat; martyr respondit: *Gratias ago Deo meo, quod te non video*. Ne videre quidem tyrannum voluit, nedum placere, tantum aberat, vt exilij, cæcitatatis, inopiæ, malis victus de constantia remiserit. DEO qui placet, illi cætera parent, etiam beluæ, vt Florentio Argentinensi Episcopo. Charilephus in syluam se DEI cultor abdiderat, Childeburtus rex facessere inde iussit indignabundus, turbataque venationis impatiens: Deus tamen fidum seruum non destituit, regem abite molientem, cum paululum discessisset, vi arcana detinuit, equus quasi fixus nulla arte loco moueri potuit, nec ex eo rex descendere. Intellexit viro sancto factam iniuriam, conuerso equo ad eum redit, supplex veniam petit, impetratque. Didicitque non facillè lædendos, quorum instituta DEO placent.

¶ 5.

Non pauci tamen illa cura se fallunt. DEVM enim eosdem induere affectus, quos ipsi habent, æquum opinantur, eumque in suam sententiam conantur adducere, vt non DEO ipsi, sed ipsis DEVS placeat. Non est illa norma Sanctorum; illi quæ DEI placita norunt, semper agunt, vt à DEO agantur,

Pigmenius.

Florentio.
Charilephus.

Numen

Numen colenti cuncta dirigit Deus.

Vis non errare? DEVM sequere. vis non frustrari? DEO fide. Vis consequi quod vis? velis quod DEVS vult. Etiam si aspera & graui videantur. Victor ex aula nobilis cum dirissimis tormentis cruciaretur, iudexque; Sebastianus crebro ingemineret: *Sacrificia, non faciam*; inquit, *quod tu vis, sed quod DEVS vult*. [h] atque in eo proposito, capite deorsum suspensus, triduo perseuerauit, mansit immotus, lætusque; aliorum hortator, pronuntiataque; sententia, vt viuus degluberetur: *cutem, inquit, detrahere poterunt, cogitationes tamen, & mentem non superabis*. Si graue supplicium instat, ne time, DEO placebis. opes oblatae sunt, DEO placere stude, multi eas fugerunt. Iodocus filius regis Britonum, regno contempto horrida eremo splendorem aulae mutauit. Juditha regis Britonum filia augustos thalamos, regias opes deseruit, rogata causam, & cur trita laceræque; lacernæ, & pauperis tugurij non puderet. His sese suo sponso placere respondit, eique similem se fieri, qui cum esset diues, pro nobis factus est egenus. Nunc placere se DEO existimant, si omni studio honores, opes, voluptates congerant. Hæc si ad voluntatem fluant: tum verò seruire DEO lubentes, volentes se iactant, sed in faciem DEO benedicunt; si ista remoueat, qui dedit, mox lamenta & desperatio. Qui DEO placere cupit, qui DEO nititur, gratum habet, quicquid DEO placuit.

Victor Martyr.

h Metaphrasæ.

Omnia Deo proponenda.

CAP. XII.

Fidelitas palatij & curiæ, illa principi & DEO præstanda est.

¶ I.

Ministri prima dos, qua domino commendatur, fidelitas est. In regia, regnoque præcipuus error infidelitas.

Fidelitas in aula prima virtus. delitatis cuius ne nomen quidem ad aures admittunt, qui rem non fugiunt. Fidum, qui dixit, omnia completus est. Nullum regibus acceptum est nisi à fida manu obsequium. Cætera animi corporisq; ornamenta, si absit fidelitas, suspecta sunt & tanquam fraudum instrumenta odio habentur. Fidelitate nos omni tempore opus habere, & pace & bello demonstrat Clemens Alex. [a] Illa se dote iactauit Lacæna bello capta. rogata, quid sciret? respondit: fida esse. Haud alius fidelitatis æstimator est DEVS. imò seuerus fidei exactor, & qui specie fallaci decipi nequeat. Vere inter multa mala Propertius:

*Non boue maclato caelestia numina gaudent,
Sed qua præstanda est, & sine teste fide.*

Daniel Propheta fidelis coram Domino, primo in regiam ingressu, vt supra exposui, ne fidē DEO violaret, magna vitæ austeritate cauit. [b] Jus suum DEI semper asserit. Fidus autē est, qui Domini sui cōmodis honoribusq; studet, eius detrimenta, qua potest, auerit, iura propugnat, occupata reperit. [c] *Mysteriū, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi. Sed est DEVS in calo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, que ventura sunt in nouissimis temporibus.* & deinceps [d] omnia regna in manu DEI esse docet. In diebus autem regnorum illorum, suscitabit DEVS celi regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum. atq; ita regem edocuit, vt exclamarit: *perere DEVS vester Deus Deorum est, & reuelans mysteria.* Fidem illam præstitit DEO, etiam aspera, & calamitosa denunciando. [e] *Eiicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua & fanum vt bos comedes, & rore calicis infunderis: septem quoq; tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuiuscunq; voluerit, det illud.* Et bene rex profecit ex boue factus homo, dum laudat & glorificat DEVM regem celi. [f] Collegæ quoq; Danielis fidem

DEO

DEO præstiterunt, in medio fornacis: [g] *Ecce enim DEVS noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.* Eandem fidem Balthasari morituro exhibet, [h] & dum orationem non omit- tit. [i] Toto tractatu deinde DEI potestatem & Christi imperium describit. [k] de Antiocho [l] infido. Neq; minus fidelis regi: Nam, qui DEO suo fidem obedientiam, & amorem præstat, non potest non esse fidelis vicario summi regis; Rationem & conscientiam consulit, & vitæ totius regulam seruat, qua iustus esse docetur. Quanta fide, atq; integritate regi seruiert, in confesso est. Testimonium dicunt Medi & Persæ, principes magni, hostes infesti, non esse locum calumniæ. [m] *Dixerunt ergo viri illi: non inueniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege DEI sui.*

¶ 2.

Fidei erymon est, vt fiat quod dictum est, ad quod etiam pertinet, vt quod fit, absq; simulatione peragatur. Infidelitas si aliud fit, quam dictum, aut quod agitur in speciem emolumenti sit damnosum. Fides eadem in vtroq; palatio exigitur, cœlesti, & terreno. ab ea ne discedatur, aut spe, aut metu vtriusque regni lege sanctum est. Seruandi sunt in acie ordines, & mors eodem in vestigio expectanda. maior autem fidei necessitas, cum publice aut priuatim clades ingruit. fidem secunda poscunt, aduersa exigunt. Eam præstare DEO reges & magnates tanto magis tenentur, quanto magis illis opus est multorum fide; quodque plurimorum fidem vnius perfidia reddere irriatam potest. Monet reges & Principes Nazianzenus. [n] Orbis vniuersus manus vestræ subiectus est, diademate paruo, atque exiguo panno retentus. Supera solius DEI sunt: infera autem vestra etiam sunt. Subditis vestris deos vos præbere: liceat enim audacius

cuius aliquid dicere. Cor regis in manu DEI est, vt ex Scriptura audimus, ac credimus.

Hic imperium vestrum sit, non autem in auro & in exercitiis. Aulici proceres, ac sublimibus thronis & dignitatibus insignes, ne ob potentiam magnopere animos efferatis, nec de mortalibus rebus tanquam immortalibus cogitetis. Fidem imperatoribus seruate, sed prius DEO, propter quem his etiam, quibus commissi & traditi estis. Qui generis splendorem iactatis, date operam vt mores quoque nobilitetis: aut aliquid dicam, iniucundum quidem & molestum, at nobile tamen & generosum. Nam tum verè nobilissimus vester ordo esset, nisi libelli ignobiles etiam in vestrum album ascriberent.

Ignobiles
in aulam
ascripsi.

§ 3.

Fides nul-
la in sce-
lere pra-
stat.

Insi sunt, quicunque malis artibus fidem principi probare suam conantur, fallaciam illi in fidelitatis locum substituunt, sinceritatis colore tinctam. Fides non est, qui contra officium praestat fidem, vt Amb. de officiis. Augustinus fidem esse negat, si peccato praestetur. Hoc enim in genere fides criminosa est, quod etiam Gentes numinis ignatae intellexerunt. Seneca in Herc. Oeteo.

Præstare fateor posse me tantam fidem,

Si scelere careat: interim scelus est fides.

Fides iustitiae fundamentum est, non administra criminum. Cicero in offic. Horatio dicitur iustitiae soror incorrupta fides. Preciosa res omnino in aula fides: magis enim principem tueretur, quem valla, quam ferrum. Hoc enim sine fide periculum auget. Interim non emittitur fides donis, quin potius

Precioperata, vincitur precio fides.

Quia autem precia potentum ad eos alliciunt multos, ideo notus adulter ait:

Non intrat vnaquam regium limen fides.

De regia Agamemnonis, illiq; similitum si quis negare velit,

velit, exemplis confutabitur; fidelium principum pa-
tata non excludunt fidem si DEO incorrupta serue-
tur. Fida imperio Thebana legio mori maluit. [p] o Surrui.
quam idolis sacrificare, quam defendi, principes eius Ado. V. [p] ibi
Mauritius & Exuperius ad imperatorem legati fidem ardui.
spondent. *Milites sumus tui, sed tamen serui DEI.* longaq;
oratione ostendunt, non posse sibi in castris credi, si in
DEVM suum sint perfidi: grandè enim scelus fidem in
Baptismo datam numini violare.

§ 4.

Fidelis igitur est, qui pro DEI, & pro principe suo vera fide
mori paratus, DEI causa omnia, principis ergo impe-
rata facit, & ea ad quæ fides obligat, & hæc tamen in
DEVM refert. Hæc fidelitas est sanctissimum hominis
bonum, nec vlla ad fallendum necessitate cogi po-
test. Hæc ficta omnia fugit, nemo enim fidus inuisis se
mendacis contaminat, vt Pindarus occidit. Infideli et-
si multa adsint bona, nulla tamen vera virtus est. Hæc
virtus tanto preciosior, quanto in aula rarior, vbi ma-
gna turba sectantium, pauci fideles, fortunæ comites
multos, paucos fideles princeps numerat. Fidem tamen
in magna fortuna illustrem Alexandra Imperatrix DEO
in primis, deinde marito seruaui. [p] eam nec summa
dignitas, nec matrimonij augusti illecebræ; nec vis
tormentorum, à fide data Christo, auellere potuit. Fida
ad necem vsque perstitit; & DEVS quoque illam ad-
mirando euentu probatam sibi ostendit: Religionis
causâ in fornacem calariam Babylonicæ non impa-
rem conicitur, in illa post triduum non modo sine no-
xa, sed spectatissimo fulgore lucens, quasi astrum ali-
quod cæleste, inuenta est. populum miraculi magni-
tudine ac nouitate attonitum non verbis magis, quam
factis ad virtutem conuertit, vt regnum Christi mul-
torum comitatu regina ingrederetur; ad quod iter sæ-
uiente adhuc superstitione, crepidis ferreis induitur;
sed candentibus; vicis tamen ignem ardor fidei, nec

Alexandra
imperatrix.
p Surrui
Nicoeph.

Andreas
Chius.

lædi potuit corpus, quod anima cœlestis vegetabat, donec permissu numinis gladio truncata, integram secum fidem anima cœlo intulit. Multa veterum sunt facta, fidei benè cultæ monumenta. Insigne plane Andree viri nobilis, qui natione Chius, illustri facinore fidei Christianæ dignitatē ac robur Mahometanis ostendit. Cum ingentia illi munera Turcæ pollicerentur, celso animo silentium tenuit: hostes magnitudinem animi interpretati contumaciam, tumultuose instabant. Tum ille: *Non esse digna responso qua proponerent. Non esse terrena miscenda cœlestibus. fidem se Christo dedisse, hostibus diuinitatis renunciaſſe, perfidiam omnem sibi displicere.* Mox ad tormenta itum. reperit gens sæua quicquid excogitare crudelitas, quicquid ferre potuit patientia: corpus laceratur, vitur, deinde plagæ ipsæ, & vulnera cruciantur; hæc per diem certamina, noctu in carcerem compingitur, diuinâ potentia sanitas vigorq; redditur. Multos dies admiranda vicissitudo tenuit; interdum sæuiebat carnificina immanissimæ gentis, noctibus verò Martyr ad noua supplicia renouabatur, donec DEI voluntate, non crudelitatis barbaræ arbitrio mors adueniret, & in Martyrum consortium spiritus emigraret. Cum interim animus inuictus cuncta contemneret, & tormenta, quasi in alieno corpore, non æstimaret, solum in hoc intentus, vt quam diutissimè Christum coram hominibus confiteretur, & spectantibus Angelis legitimè certaret: discerent etiam infideles, non posse fideles vinci, sed coronari.

§ 5.

Fortis animus & fidus etiam speciem perfidiæ abhorret. Militum quidam [q] imperante Juliano, cum per fraudem & ignorantiam thus in ignem coniecissent, & adolentium idolis speciem dedissent, ipsi nullius sibi criminis conscij sub meridiem corpora curant, sibi mutuo in Christi nomine propinant. Audiit hoc è gentilibus quispiam, atq; amarulenta irrisione increpat,

q Nazianzenus orat.
2. c. Theodoretus.
Militum in fide zelus.

pat, quod deorum operati sacris, Christi nomen iam abdicatum, in cõuiuio honorarent. Tum primum deceptos se intelligunt, & quamuis sola manu, non mente peccassent, dolore accensi labem innocentiæ illatam eluere statuunt, & perfidiæ, quamuis falsæ, probro se liberare. In publicum igitur erumpunt, præsidem ad eunt, Christianos se profitentur, mortē orant; eam sibi deberi, vel ex lege Cæsaris, quod à Christi fide deficere nolint, vel ex merito, quod dæmoniis immolasse putetur; hanc infamiam, seu veram, seu falsam omnibus tormentis magis esse intolerabilem, omnibus mortibus grauiorem. miraculo vitus fuit, parctum est mori paratis, clementia contristauit inuitos. Fides etiam exigit, vt speciem perfidiæ non metuat, qui fidem seruare velit. Pipinus, proceresq; nonnulli in Carolum coniurarent, verba conspirantium Fardulfus Longobardus sacerdos excepit, deprehensus metu mortis intentatæ, silentium iurare cogitur, eas Carolo tamen insidias indicat, neglecto iureiurando, quod violatum, perfidiæ speciem, seruatum verò perfidiæ crimen habebat.

Species perfidiæ falsæ non curanda.

§ 6.

Hac ex fide manat altera, quæ principibus semper deberet, & patriæ, priuatisq; Non pauca referuntur fidei benè cultæ exempla. Sic Alceſtis Admeto marito animam impendit. [r] Sic Quinti Ciceronis patris, & filij mutua fidelitas. sic, quod mirabilius est, seruatorum quorundam in dominos clara fides. M. Antonius orator incesti accusatus ad quæſtiones dare seruos coactus est; ex his nondum ætate adulta vnus, vt dederetur poposcit, grauiam sustinuit, nec dominum indicauit. Alius Domino proscripto, in speluncam abdito, se Dominum esse mentitus, pro illo cæsus est. Alius mutato habitu Dominum iurare læticam iussit, ipsa in eâ residens à persequentibus obruncatus est; Dominus quasi læticarius euasit. [s] Michaëlē Zigalium à Corniuo rege Vngariæ captum coquus seruauit. [t] Verum illa vetera comparata fidelitati sanctorum rara sunt, &

r Euripid.
Alceſt.
Plato in Symposi.

f Sueton.
Dion.
Tacitus.
Bonif.
l. 1. dec. 7.

exigua, si consideremus quot millia martyrum, doctorum, Episcoporum pro aliorum salute morti se fideliter obtulerint, quanta egerint, tulerintq; ne alios proderent. Sanè apud veteres omnia plena perfidia, Christiani paucorum & promissorum tenaces fuerunt. Quin hoc ipsum res ipsa docet: pauci veterum regum sine sanguine obierunt, pleriq; Christianorum principum in pace decedunt: Fidelitas est enim Fidei filia, vt deinceps ostendam.

C A P. XIII.

Fidum homini neminem esse, qui Deo non credit.

¶ I.

Impius infidus.

Vnus hominum error penè omnium, maior in aulicis, in rege maximus: se suaque credere infidelibus, impiis. Turcus est, inquit, Judæus, Hæreticus, blasphemus, heluo, scortator, ariolorum auditor: verum tenax secreti, fidus Domino. Non est, inquam, fidus, subdola fidelitatis larua aditum perfidia quærit. Qui Deo non habet fidem, omnes de perfidia suspectat. non principi, non collegis credit, non ipse sibi, nisi quod fallere sit paratus. Proinde cum neminem fidum arbitretur, nulli, quam à nullo expectat, præstat fidem. Verum hac de re Danielè audiamus. Omnium hominum teterrimum fore Antichristum nemo dubitat: proximo impietatis gradu eius familiares, & principes, abominationis eius, & criminum administratos. a c. 11. 45. Horum perfidiam breui elogio describit Daniel. [a] & nemo auxiliabitur ei. Impiorum in Romano imperio b c. 2. 45. perfidiam idem indicat. [b] Quod autem vidisti ferrum mistum testa ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non cohærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testa. Nulla fides ferro & testæ, ferrum comminuit opera figuli,

Qui fidem alius non habet, nõ præstat.

guli, & opus figlinum efficit fragile ferrum. Ne regi quidem impio fidendum. Amicus rex erat Danieli & fociis, at cum nefanda iussa recusarent, [c] repletus furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misfach, & Abdonago, & præcepit vt succenderetur fornax septuplum, quam succendi consueuerat. Martyres socij Danielis in media fornace regis infidelitatis causam adferunt improbitatem. [d] Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prauaricatorumq;, & regi iniusto & pessimo ultra omnem terram. Sed & Chaldæi impij adoratores statuæ sodalibus infidi, prima occasione eos calumniantur. [e] viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: Deos tuos non colunt, & statuam auream, quam exerexisti, non adorant. Nec fidi Nabuchodonosori, quem regno eiecerunt. [f] Eiectus est, & fornax vt hos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues eius quasi auium. Darius etiam Codomannus extremo prælio Chaldæo, fugiens desertus ab omnibus, & ab amico vulneratus Persæ, miserimo exitu vitam, & Persicam Monarchiam finit: nec desperatum erat, nisi suorum perfidia cecidisset. Lamentabilem regis fortunam sic Daniel describit. [g] Cumq; appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries resistere ei: cumq; eum misisset in terram, conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius. Nemo acerbiolem, atq; immaniolem suorum infidelitatem expertus est, quam Alexander Magnus, qui per illos, quos ad summa euexerat, insidiis crebro petitus, veneno potatus est, cuius totam posteritatem amici ac perfidi clientes funditus exciderunt, quod Daniel suo more exprimit. [h] Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli; sed non in posteros eius, neq; secundum potentiam illius, qua dominatus est. lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his. Cum negat posteros eius regnatos, ex more regum significat, trucidandos. Nemo tyrannus legitimos regi

Nabuchodonosor impius.

c c. 3. 12.

Chaldæo, Persæ, Macedoni infidelis minister.

g c. 8. 7.

h c. 11. 44.

gni hæredes tolerat. Balthasarem etiam Chaldæum Herodotus suorum perfidia desertum scribit, vocat autem Labinitum. Tarquinius etiam superbus defensione procerum, Julius Cæsar, alij ceciderunt. Nul- lum pene magnum regnum fuit, quod non perfidia malorum perierit, quod variis etiam locis Daniel indi- cavit.

16.9.3.4.
14. & 25.

¶ 2.

De infideli non est hominis fides.

Fides igitur diuina virtusque fundamentum est hu- manæ fidelitatis, scutum & lorica contra mundi per- fidiam. Hæc docet in vnum DE VM recumbere, om- nia ab eo expectare, qui fecit omnia, nullum dolum infidelitatemq; lucrosam esse, obseruare promissa. **[k]** li malle, quam fallere, proximo vitam impendere po- tius quam aliena calamitate viuere. Hoc animo quisquis est, fidus & solus fidus est; qui autem DE I contemptor est, & cupiditatibus alternatur, non fini- tur esse fidelis. Fidem datam omne vitium oppugnat & fere expugnat. Superbia tumebat tribus Ephra- im, & seruatore[m] Gedeonem opprimere conabatur, inuidia victoriæ, qua seruitute liberatierant. **[k]** I- terum Jephthe victorem opprimere conantur, arro- gantia fecit infidos. Abimelech septuaginta fra- trum interfecto[r] à Sichimitis deseritur, & occiditur. Egressus est ignis de ramno, & excussit cedros Libani. De Abimelech egressus ignis inflammat Sichimum & Mellonem, & ex illis tegula contriuit Abimelechum.

¶ Iudicium.
Abner.

1 Iudicium
9. & 10.
m 2. Reg.
14. & 15.
Joab.

[k] Infidus Absolon fratri & patri, quia improbus. **[m]** Abner diu fidus domui Saul, reprehensus ab Jsbo- seth regnum illi abstulit. Quam fortis Joab, & re- gno fidus! non perstitit tamen; ideo Salomon iussus est canitiem eius cum sanguine ad inferos deduce- re. 3. Reg. 2. Nunquam constanter est fidus, etsi sui commodi causa vna alteraue in re, qui improbus est: impietas enim expugnata facilis est, quia a se dissidet, & in cuncta vitia trahitur. Magna auctoritas Achiro- phelis

phelis, perfidia tamen, & turpitudine consilij ad restim illum adegit. Historiam profanam si attingam, plena omnia exemplis perfidiæ, Homo planè improbus Ma- nuel in Conradum, exercitumq; in Palæstinam ad infi- deles expellendos euntem omni maleficiorum genere vexauit: quod alij Græcorum etiam perfide egerunt, digni Turcarum iugo ferreo, quibus fauerant. Magnū, sed triste perfidæ improbitatis monumentum, natio- nis vniuersæ longissima, miserrimaq; seruitus. Prospe- ra diu Nortmanorum fortuna, felicesq; successus, quos perfidia perdiderunt: isto cum Carlomanno fædere, illud eius morte finitum interpretati cupiditatibus agitati, vetera latrocinia reperunt, donec variis attriti cladibus regnante Arnulpho penitus deleti sunt. Iam quoq; multa nos do cent. quoties pax cum Turcis ini- ta? quoties ab illis violata? Nulla fides impiis, nulla pax. Vix vlli inter Græcos maior gloria, quam regi Pausaniæ, ille tamen quinquaginta talenta pactus Xer- xi Spartam prodere aggressus est. Melechfala Ægypti^{Malechfala.} cum se improbissimis militum, quos emerat, & manu- miserat, incautus credidit, ab illis occisus est. Improbi atque infideles suorum vitiorum pondere feruntur, fidem non seruant. Lapidem illos appellat Clemens A- lexandrinus. **[y]** Quare inter barbaros fidelitatis nec nomen notū est, metu, & vtilitate peraguntur omnia. Indi Pagæi, Troglodytæ ægri à proximis occidebantur, quod nunc etiam Anthropophagorū feritas in Occi- dente imitatur. Hinc cum morbis vexabantur, non à medicis, non à filiis, aut familiaribus subsidia vlla, sed necem expectant, ideoque in solitudines inuias, quo possunt modo, protepunt, vbi inedia conficiuntur, aut vulsis radicibus viuunt: vbi enim ad summam fe- ritatem vitia excreuerunt, humanæ societati locus nullus est. Homo nefarius Otho Longus Brande- burgensis Marchio, tutor Wenceslao puero regi Bo- hemiæ datus, Rudolpho Cæsari Bohemos trucidan-

Improbi im-
fidi sunt.
Nortmanni.

Malechfala.

Exhortat.
ad gentes.
Indi ægri.

Otho longus
perfidus et
cor.

dos obicere constituerat, & infami pupilli, regni que prodicione crudele facinus peregrisset, ni Rudolpho misericordia fidesq; potior fuisset. Puer ille regnoque fœdera seruauit. Carolus IV. perfidia ducum Philippi Austriaci seruauit; cui, cum se imparem esse videret, aulicos tres auro corruptit, vt Philippum opinionione maiorum Cæsaris copiarum delusum retrocedere præ metu cogerent. Proditionem illam Carolus amabat, proditores oderat, & præmium sceleris ad alteram pecunia persoluit, illam sublesta fidei veram tesseram, ac mercedem conuenientem iocatus. Maius sceleris perfidiæque exemplum in duobus improbitate pari principibus, narrat Adelboldus. [o] & Andreas Brunnerus noster. [p] *Id Boleslaus tempus suum ratus (mortuo Blademario Bohemio) Boleslaum Polonum, cognati sanguinis fiducia, utpote Patris sui sorore natum fadere sibi iungit, eiusque potissimum viribus subnixus, non expectata Henrici voluntate, Principatum occupat; Breue gaudium fuit, & qualia esse omnia conuenit, qua sceleribus emuntur. Ille ipse quem rebus suis stabilendis, raptæq; per vim potentia columnen adscuerat, vix erectum euertit. Polonus enim nimis à se simpliciter peccatum reputans, quod aliena gloria fauisset potius, quam sua, errorem modestie insigni impudentia correxit: Bohemo, per simulationem amicitie, que turissimam ad fallendum & regia via est, non modo de gradu dignitatis, sed etiam vita spe deiecit. Patraudo sceleri hospitalis mensa delecta, à qua secure accubantem abstrahi orbatiq; oculis iussit non indignum ea calamitate, si alius auctor fuisset. Ita fratrum suorum carnifex iudem, quas exercuerat, petitis artibus perditio recuperatoque per scelus imperio exutus, Iustitia vindici cecus satifecit.*

Caroli
quarta.

o de rebus
Henrici.
p in sua
Bauaria
lib. 8.
Boleslaus.

Perfidia.

¶ 3.

Danielis quo gemina contra DEI maiestatem perfidiamentes hominum cæcabat, & ne mutuo sibi fidem præstarent, magno scelere efficiebat: quæ in nostris mores vtraque perennauit. Pseudotheismus, dæmo-

dæmonum, & idolorum cultus, & Atheismus: eorum profanitas, qui aut nullum esse numen credebant, aut si quod esset, nulla profus rerum humanarum tangi cura. Vtrum malum humano generi nocentius fuerit haud facile explicatu est, vtrumque nocentissimum. Superstitio gentes in tætra & dira scelera impulit. vt merito poëta Atheus recensitis pseudotheismi malis exclamarit. [q]

Superstitio.

q Lucretius
lib. 5.

Tantum religio potuit suadere malorum.

Atheismus peccandi & timorem sustulit, & pudorem. quin & peccati nomen. Superstitio feruentius veritatem, atheismus latius oppugnauit: illa gentes gentiumque reges in rabiem efferauit, vt Christianos DEO sceptrisq; fides non iudicata causa, sola nominis odio consumere supplicii æquum iudicarent. [r] Facilis tamen superstitionis est in Atheismum mutatio, dum consultius existimant, nullos, quam pudendos habere Deos. Itaque sic idola etiam ex animo infidelium excidere. Nostrorum etiam temporum infelicitas docuit, hæreses initia in sui propagationem, & augmenta ardentibus, ideoq; cruentas in Atheismum desinere. Nascuntur de hæreticis Cyclopes, quales Calviniani, & eorum sæces Libertini, qui vel omnia fluere, & fortuito geri, vel necessitate fatali, Stoam aut Epicurum secuti, putant euenire. Præcipua tamen pars aulæ ad Epicurum declinat, prudentia sua mundum administrare se posse existimant, nullum tales numen credere, omnibus se accomodare, pro arcano reip. palladio habent. Hæc fuit impietas Babylonis, in quam tot diuorum dedecora abierunt. Mulier illa est, quam in campum Sennaar deferri Zacharias post tempora Danielis vidit. [s] Et ait: hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphora. Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphora, & misit massam plumbeam in oseiis. Et leuauit oculos meos: & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alia earum, & habebant

Atheismus.

r Iustinus
Apol. ad An-
toninum.

Hæreses in
Atheismum
desinunt.

s e. 5. 6.
Impietas in
campo Sen-
naar regnat.

bebant alas quasi alas milui: & leuauerunt amphoram: Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quo ista deserunt amphoram? Et dixit ad me: vt edificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

Medi &
Perse A-
rchi. t. c.
67.

Ad eam impietatem iam tempore Danielis præludabatur. Dario enim regnante edictum Medorum & Persarum in caput Prophetæ editum est. [t] *Darirex in æternum uiue: consilium inierunt omnes principes regni tui magistratus, & satrapæ, senatores, & iudices, vt decretum imperatorum exeat, & edictum: Vt omnis, qui petierit aliquam petitionem à quocunque DEO & homine, vsq; ad triginta dies nisi à te rex, mittatur in lacum leonum.* An numen vllum inter ludibria deastrorum crederent, qui Darium iam moriturum, in locum deorum substituunt? Quid enim aliud agunt, dum ab alijs quicquam peti vetant? Quid cælum sistat, terra moueatur, mare exæstuet, lues vulgetur, Darius ipse moriatur, quis rebus labentibus ope feret? Nullum Deum credunt, qui talem fingunt, non potest in illis quicquam esse fidum, qui in fabricando numine, inuidia præceptrice, assentatione architecta vtuntur. Atq; hic quidem stultitiæ apex est, cum vel purant, vel videri volunt, Deum se facere posse, qui ne muscam quidem possunt. Fieri non puto posse, vt serio tales vnquam agant, sed mera esse ludibria, qualis erat Caius, cum se & equû suum Deum faceret. [u] Tanta stultitia dum vigere diu non potest, ab hac in aliam plane contrariam transeunt, qui numen esse negant.

u Dion.
Sueton.
in Caio.

Numinis
contem-
ptores.
w Exhor-
tat. ad
Gentes.
x....
y De nat.
Deorum.
z De vitis
Phil.

§ 4.

Quapropter Diagoras, Theodorus, Protagoras, Euemerus, Hippo Melius, Nicanor Cyprius, multique profanissimæ insanix Philosophi, de quibus Clemens Alexandrinus. [w] Epiphanius. [x] Tullius. [y] Laërtius. [z] omnem e rerum natura diuinitatem sustulerunt. Epicurus fortuitis atomorum concursibus ipsam rerû naturam constare delirauit. Deorû, quos coli videbant, pudebant, & certo sciebant, Deos esse non posse,

posse, quod perditorum sceleribus implicari, & criminum auctores iudicarentur, quo vno argumento Belerophon Deos negabat, & pedibus, & cogitationibus in campis Aleis errans, vestigia mortalium deuitans. [a]

a Homerus.
Plustarchus.
Causa Deos
negands.

Mundi & Creatoris ignaris, quiq; nihil esse putat, quod vnuersum hoc condiderit, aut gubernet, nulla cura fidei, aut fœderum, nonnullam illi rationem adhibent, quibus anima naturaliter, vt Tertullianus loquitur, [b] Christiana, cum in discrimine est, cælum suspicit, & auxilium deponcit. Fœdera illis sancta sunt, apud quos iuxta diuinas religiones fides humana colitur, vt verè Liuius. [c] fœdera, inquam, & pacta priuata, fides erga reges; quæ omnia violant numinum contemptores. Nunc etiam idem agunt impij raro palam & exerte artes & prætextus quærunt. Nunquam perfidos deficit causatio, quod male agunt, peius defendunt, nihil tam iniquum, cui non speciem iuris imponant. Hæc causa est, cur tam multi regum, principumq; domestica fraude pereant; improbis se commiserunt, sibi fidos crediderunt, qui sunt in DEVM perduelles. Hinc quotidianæ in palatio regum magnarumq; querelæ, ab amicis, agnatis, fratribus, clientibus collusoribus, compotioribus, in fraudem se duci prodique optimo profus iure ac merito, nec cura illis fuit, vt bonos legerent, nec agerent, quo boni illi redderentur. Vna ratio ab illis cauendi, si nihil credas.

Reges do-
mestica frau-
de perunt.

§ 5.

At vero cui animo fixum est, DEVM Opt. Max. interesse nostris actionibus ac cogitatis, fidei sancte sinceræq; cultæ remuneratorem, perfidiæ vltorem, illi semper bene creditur: quia tam fallere, q̄ falli ab alijs meruît. Quemadmodû enim Diuinam Sapientiã quaq; omnia cognoscit, perspicientiam, decipi à se nõ posse certum habet, ita neq; hominem, etiam si posset in fraudem inducere, officij sui esse iudicat; dignus, qui cum in tenebris mices, vt est, in Paræmia. Insigne exemplum nobis aula

Inustus ne-
minem fal-
lit.

Philæus
martyr.

aula ipsa præbet. Philæus vir antiquæ nobilitatis, sum-
mæ eruditionis, in Repub. palatioque Augusto maxi-
mis honoribus ita functus, vt magistratibus & fasci-
bus dignitatem virtute sua addiderit, tanta fide, vt eius
acta omnium consensu probata fuerint; ille, inquam,
à prætexta & securibus ab aula ad infulam, ad pedum,
& Ecclesiam translatus, Episcopus Urbis in Ægypto
celerrimæ Thmuis electus est. Nullum in viro deli-
ctum. Sanctitas religionis Christianæ apud persecuto-
res crimini dabatur. [d] desertur ad iudicem impium
innocentia pietasque. Fidem abnegare, maledicere
Christo tyrannus imperat, accedunt in causam amici,
agnati, magna nobilitas, precibus, lacrymisque; martyre
adsurgens, vt cruciatus mortemque; desertione aut verâ,
aut simulatâ fugiat. Stat ille inter monitus gemitusque;
suorum immobilis, vultus grauitate ac contemptu im-
prouida consulta repudiat, ipso silentio venerabilior;
donec Philoromus tribunus, & ipse in palatio hono-
ratus, cum fidem Christi seruum magis inanibus ar-
gumentis & suorum stolidâ sapientia, quam tormen-
torum, quæ apparabantur, expectatione, angi cerne-
ret, fidem Deo ipse quoque; & Collegæ præstitit, atque
exclamauit: *quid inaniter & superflue viri constantiam ten-
tatis, quid eum, qui DEO fidem seruat, infidelem efficere vul-
tû? quid eum cogitû negare DEVM, vt hominibus acquiescat?*
Ipse quoque Philæus omnes deinde contestatus est:
malle se omnia tormenta, quæ inferorum arbiter di-
ctare posset, sustinere, quam vel Deo datam fidem iu-
reiurando violare, vel subditis suis deficiendo dare
causam ruinorum. Vtrique itaque, & martyri & ex-
hortatori, data merces est, quam illis impietas ad exitium,
DEVS ad gloriam prædestinauit, vterque; abscisso
capite ad iustum iudicem, cui fidem seruauerant, cum
laurea peruenerunt. Fidelis etiam Domini testis Anti-
pas à filios Tonitruum laudatur: [e] fidem ille forti di-
sertoque; eloquio, plenus DEVS in spiritu Pergami defendit,
[f] cum gentibus disputabat, eos & DEO & homini-
bus

d Euseb.
l. 8. c. 9.
& 10.
Ado. 4.
Febr. Sa-
uius.

Philoro-
mus.

Antipas.

c Apoc.
2. 13.
Euseb.
l. 1. Ado.
Baron.
1. 1.

bus infidos esse conuicit, Deos eorum esse impostores,
esse dæmones Apostatas, à Christianis illos vinci
& coerceri, opitulari non posse, nisi quantum illi per-
miserint: Christianis solis fidem haberi. Hæc conte-
statur, forti animo superatis tormentis, æneo in boue
toctus, quod crudelibus hostibus, Siculi tyranni sup-
plicia placuissent, magna lætitia DEO spiritum reddi-
dit. Tali quoque virtutum decore Isdegerdæ Persarum
regis aula inclaruit. Hormisdam nobili profapia,
gente Achæmenidum, [g] rex vrgebat familiariter, vt
Christo renunciaret, deos coleret, solem adoraret; in-
stabant aulici, præmia perfidiæ proponebantur, qualia
fides mereri solet. Tum ille sapienter, & granites: noli,
rex, in tuam perniciem esse facundus, suadere aut imperare no-
li, quo solum ruas sceptrâ extorqueantur. qui DEVM negare
docetur, ille regem contemnet & deseret. An tu homini fidum
putas futurum, qui erga Deum perfidus est? hæc ille dispu-
tans, seruili ministerio ad camelos ablegatur, deinde
exilio plectitur: nobilitatis & sapientiæ reuerentia ty-
rannum, ne sanguinem funderet; morabatur. Acer-
biores eadem in aula Persici Busiridis, sub eodem ty-
ranno, ob fidem Benjamin Diaconus pertulit. [h] Re-
gi instanti, & extrema minitanti, ni patria numina, &
solem coleret, eodem modo, quo Hormisda respon-
dit: *Quo tu illum, ô rex, dignum supplicio iudicares, qui te re-
gnus eiecto, alium in solio tuo locaret: & diademate redimitum
populis ostenderet? Nec dubium à rege responsum. Ex-
trema exempla daturum, reum maiestatis, nec vnâ
morte, nisi diuturna luiturum. Tum Diaconus: at sanè
immanis est scelus, DEO deserto alium DEVM, alium mun-
di opificem, rectoremque; in eius throno collocare. Scelestior est
aduersus DEVM quam hominem perfidia: quanto scilicet ho-
munionibus mortalibus sublimior est æterna, & immensa
maiestas. contra eam si quis insurgat, & fidem rumpat, ne tu
vehementer erras, si homini fidum existimas. Non veretur in
humanis esse perfidus, qui cælum contempsit. Non tulit sin-
ceræ veritatis libertatem tyrannus: nouo & inusitato
suppli-*

g Suius
Rom. Mar-
tyrol.
Hormis-
dæ.

Benjamin-
Diaconus.
h Ado.
Martyrol.
Rom.

Deo infidus
non est ho-
mini infi-
dus.

supplicio sc̄uitiam pascere de creuit. sudēs sub vnguīb. vbi est acutissimus doloris sensus, deinde verendis infigi iubet, demum per naturā secreta stipite ramofo violenter immisso corpus animæ carcerem reclusit, quæ tanto gloriosior in cælos ascendit, quanto contemptius erat & pudore ipso grauius supplicium.

Delectu igitur certissimo, sed raro in aula vtendum, vt eum, qui Deo fidus est, tibi quoq; fidelem speres. qui fidem Christi irritam fecit, qui iram cæli irritat, eum in fide stabilem desperes: impius enim cum omnibus rebus bonis fidem deneget, non potest illi fides haberi. nec DE VM, nec hominem colit. [z]

i Plin. l. 2. c. 7. Del. 556.

C A P. XIV.

Improbos constanter caros regibus non esse, nec principes malos habere amantes sui.

§ I.

Sollicita agitatione plectuntur improbi, siue conscientia suppressa deseruit DEI mortuos, siue adhuc vellicat & mordet inquietos, anxiosq;. Vultum, oculos, nutus, dicta regum obseruant, an forte offenderint, an delati sint. suspicax res est malitia, anguntur foris, in animo nulla est consolatio, cum de DEO, aut de vitâ cogitatur & morte, inuitos subit horror, cum de principe, sub ictu stare videtur sibi: nec enim fauorem sibi perpetuum spondent aut spondere possunt. Aternæ iustitiæ vigilans oculus suis contemptoribus haudquaquam gratiam stabilem fauoremq; principum indulget. Arioli, magi, sapientes Babylonis, non modo in amore, sed etiam æstimatione erant Nabuchodonosori, at ira subita omnes iubentur occidi, audit & inaudit. [a] Quotidie ista aguntur, improuisæ oriuntur offensa, inuitata & noua purant illi, qui vetera non recognoscunt. Ostendit Daniel multis hoc modis. in primis in Antiocho & Ptolomæo: [b] Et ponet fa-

Fauor malorum mutabilis.

a c. 2. 6.

b c. 11. 17.

ciem

ciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam feminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit. Videtur quidem charitas, sed falsa est, & mox in prælia erumpit. Antiochus Magnus Romano bello nobilis, Ptolomæum puerū Ægypti regem euertere, regnum illius occupare conabatur: idonea iniuriæ visa regnantis ætas, nec pacis, nec belli artibus matura. Duces tamen fidi & strenui auaris conatibus obstabant. senex igitur vt fraude puerum circumueniat, Cleopatram filiam despondet vxorē, addita ingenti dote, Cœlesyria, Judæa, Samatia, Phœnicia; at filiæ mandata nefaria dedit, vt maritū interimeret. [c] Verū apud Cleopatram plus valuit caritas mariti, quam iniusti præcepta patris, igitur Ptolomæum seruauit. Antiochus & filiæ, & genero infensus Ægyptum bello petit. In sociabilis est improbitas, nō potest cohærere, sicuti ferrum & lutum coalescere nequeunt. Dario cari erant proceres Medorum & Perfarum, belli adiutores, nauatæ operæ præmiis inclyti, velox turbo auram illam difflauit. [d] Iubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusauerant Danielem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi & filii, & vxores eorum: & non peruenerunt vsq; ad pavementū lacu, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorū comminuerunt. Eadē ratio non durantis fœderis & amicitia apud Danielem. [e] Et post finem annorū fœderabuntur: filiaq; regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitia & nō obtinebit fortitudinē brachii, nec stabit semen eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolēscētes eius, & qui confortabant eam in tēporibus. Noluit Deus longo rēpore perseverare caritates impiorū, ne boni opprimātur. Vix vnquā amicitia integrior inter reges, & ex illa ingentia bella, quibus multos annos, cum regū exitio vastata est Asia. Historiā exponūt Hieronymus, [f] Bruchtronus, [g] Justinus, [h] Attingit Pausanias. [i] Sed Danielem videamus. Post finem annorum, post multa bella, quæ gessere Ptolomæus Philadelphus rex Ægypti, & Antiochus Deus rex Asiæ, totius regni vterque viribus, post

Falsa amicitia.

Antiochus Magnus Ptolomæus.

c Hieron. in Danielelem.

d c. 6. 24.

e c. 11. 6. Ptol. Philadelphus, Antiochus Deus.

f In c. 11. Dan.

g eodsm loco.

h l. 27. i In Antioch. l. 1.

post tot funera, & urbium strages conuentum est, vt nuptiis cruentum certamen finirent: itaque fœderabuntur, coniungentur, vt est in Hebræo: Veniet filia regis Austri Berenice filia Ptolomæi, ad regem Aquilonis Antiochum Deum facete amicitias, seu vt in Hebræo, rectitudines, pacem æquis vttrinque conditionibus, ideoque, vt putabant, diuturnam & inuolabilem. falluntur tamen improbi reges, non enim obtinebit fortitudinem brachij filia ipsa Berenice, quæ brachium erat patris & mariti, quo extento, velut data dextera socer & generi iungerentur, forti, nec dissociabili vinculo. Eam patet Pelusium vsque deduxit cum infinitis auri atque argenti millibus. quæ ex causa *Φεργαφόρος*, *dotata* est nominata. Agebantur ista inter reges sincerè, & maximorum regnorum bello festorum gratulatione. sed imbecille brachium fœmina ad continendas regum ambitionem, auaritiam, cupiditates, ita fortitudo brachij contrita est: nec stabit semen Berenices, filius eius ex Antiocho natus, & ipsa tradetur in manus hostium, & trucidabitur. Historia tristis & cruenta, malis tamen regum consiliis non aliena. Nuptialibus pactis cautum erat, vt Antiochi vxor Laodice, ex qua Seleucum Callinicum, & Antiochum filium patri cognominem genuerat, nouæ nuptiæ Berenicæ locum daret, & filij illius, filio ex Ægyptia nascituro cederent regno. porro Laodice pellicis instar haberetur, filij legitimi non censerentur. Impium planè fœdus, quo patris animus & legum reuerentia, opum & potentia cupidine exuebatur. Laodice ex regina iam ad concubinarum contumeliam redacta, fortunam forti dissimulatione tulit, filios etiam continuit, ne reginam offenderent, atque sensim mariti animum magis magisque detinuit, qui amore legitima coniugis, & filiorum superatus, in pristinam illam dignitatem, regiamque, & filios in spei regni reduxit, quamuis iam alius quoque ex Berenice genitus aulam occuparet. futuri belli certa semina, reginæ

Berenice.

Omnes
improbo-
rum cari-
tates fluxe.

Insida
malitia.

duæ, fratres æmuli. Accessit, qui ignem gladio foderet Magas Ptolomæi regis frater, rector Cyrenarum, gener Antiochi, is fœcerum inter mulierum amores alternantem ad faciendum Ptolomæo bellum incitabat, quod sceleris, & nepotis exitio futurum præuidebat. sed potentior omnibus naturæ vinculis erat amicitia: fratri & filio illius infestus vinebat, illoque potentissimi regis armis presso, regnum Ægypti sperabat. [k] ita fratrum improborum breuis caritas, inimicitia capitales. Non est improborum amor constans. Laodice ab Antiocho in regiam & honores reducta, irritata priore iniuria, non pacata beneficio, metuens etiam mobilem viri animum ne timore belli iterum loco deiceretur, recepta Berenice, veneno maritum interficit, Seleucum Callinicum patri regem substituit, Berenicen filiumque; eius obsideri deinde dolo circumuentam contra datam fidem Icaidioni & Gemmeo principibus occidendam tradidit. Hinc ingens bellum, quod Ptolomæus Euergetes Philadelphus filius gessit, quo Asia tota peruastata est Seleucus, dein Antiochus, tota pene progenies perit.

k Paul. in
Atticis
lib. i.

¶ 2.

Documento est Antiochus Epiphanes regnum scelestissimus, Antichristi typus, non esse stabiles improborum ministrorum seruitutes, nec regum in illos fauorem. Nemo tyrannum illum magis demeruit, quam illi qui à veri DEI cultu ad infanias idololatriæ se conuerterunt. Tamen apostatas grauitè afflixit, vt prædixit Daniel. [l] *Et venient super eum Trieres & Romani, & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarium, & faciet: reuerteturque, & cogitabit aduersum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarium.* De Iasone, cuius exitio plurimi impliciti fuerunt, Maccabæorum liber recenset. [m] *Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit: & profugus iterum abiit in Ammaniten. Ad vltimum, in exitum sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatem.*

Antiochus
nobeliss.

lc. ii. 30.

ml. 2.
Mac. c.
5. 7.
Ias. ou. pi.
nitus.

tatem, omnibus odiosus, vt refuga legum & execrabilis, vt patria ciuium hostis, in Ægyptum extrusus est: & qui multos de patria sua expulerat, peregrè periit, Lacedamonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus: & qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abiicitur, sepultura neq; peregrina vsus, neq; patrio sepulchro participans. sunt enim principibus improbis etiam inuisi scelerum ministri. Quis homo homini vnquam amicior, quam Tiberio Seianus? quis deinde magis inuisus? quis vtroque sceleratior? vnco tamen ducitur, & sæuo ludibrio putrescit; eadem procella omnes illius amicos perculit, & primæ in aula dignitatis, carnificinam Suetonius, Dion, Tacitus, describunt. [n] Simile factum Plautiani Seueri imperatoris amici. Plena est vetus & noua historia. Sunt illis domesticæ furia; quæ alios effectus excutiunt, & obliuione obsequia obliterant. Aristotelem consule. [o] ad breue enim tempus concordēs sunt, quod omnia ficta sint & adulterata, & impietas ipsa fumus. [p]

n in Tiberio.

o Eschic. 6. c. 9.

p Augustinus.

Cur breuius impium amicitia.

Causam breuis amicitia; quæ inter principes & ministros est, si nouerimus, facile submouebimus. Deo qui inimicus est, non est principi diuinitatis imagini amicus. Si principem non diligit, nec ab eo amatur, nisi decepto, breui fraudulencia amatur, inquam, errore principis, qui mercenariam sibi seruitutem & dolosa obsequia nescit ingeri. Peccora vtrinq; in abdito latent, donec aliquando Deus recludat.

Amor supernaturalis & naturalis.

Duplex amor est proximi, primus sanctorum, qui supra naturam est, cuius fundamentum est immortale, Deus ipse: hic amor in improbis non est: facit enim sanctum & filium. Dei Superest igitur amor duntaxat humanus, qui quamuis gratuitus sit, & amicitia; non concupiscentia; fragili tamen vinculo continetur. quem autem amore diuino per Spiritum sanctum in corda nostra diffuso, & propter Deum ipsum diligimus, eum simul cum Deo amamus, facile

in amore constantiam tenemus, eandem quam in amando Deo: nam qui fratrem amare sic desinit, à caritate Dei excidit: hic enim amandi causa inuariatata atque æterna permanet, auxilium etiam est à Spiritu sancto stabile, quod de illo amore Dei Paulus proficitur. [q] Quis nos separabit à Charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? caritati fratrum & principum conuenit. vt enim sancti Deum tribulatione, fame, gladio ferientem amare pergunt, ita ministri innocentes & boni regem suum amant, & constanter amant: non enim possunt Deum amare, & regem suum non amare. [r] Certi sunt enim, quia neq; vita neque Angeli, neq; principatus, neque virtutes, neq; instantia, neque futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit eos separare à Charitate Dei, quæ est in Christo IESU Domino nostro. Non est eadem vis amoris humani, sed illo quælibet offensa, quoduis vitium potentius est, & vt experientia docemur, cupiditatum interuentu amicitia; in dies soluentur & rumpuntur. Amor noster nostrum pondus est, quo ferimur. [s] ideo grauiore pondere eleuatur & excutitur. Signum breuis amicitia; tot verborum blandimenta, cærimoniarum & gestus, quos frequenter leue verbum excipit & abscondit, succedit ab alienatio, vindicta, duellum. Cur autem amor humanus sit imbecillis, causæ sunt innumera. De amore concupiscentia; nihil opus est dicere: non est ille verus amor, sed cupiditas, quo fundum, equum domum amamus. Sic venator ceruus, apros, aquilas amare dicitur, non tamen diligit, quia illorum morte sua oblectamenta quærit. Quantis impuri senes amoribus Susannam ardebant? [t] Infestissimi tamen oderant: nam summa cum infamia totius familia; damnabant innocetem, vultum orantis deregijubebant, vt libidinoso, sed crudeli pereuntis aspectu fruarentur hic amor & odiu: amor sui, odium proximi. De amore igitur humano loquor, quo principem amant non solum, sed

Amor sanctorum.

q Rom. 8.

33.

r Rom. 8. 38.

& 39.

Amor humanus debilis.

s August.

t Dan. 13.

principis causa, amore gratuito, quo illi bene volunt ut illi, non sibi bene sit, qui in improbis esse potest, diuturnus esse non potest: cum illo enim iunctus est ardentissimus amor sui ipsius, cui si rex obstat, si alius plus adiuuet, protinus desinet. nunquam igitur adducetur, ut sibi male esse quam principi malit. Deinde vitiosa est natura, minimo malo turbatur, iras & amicitias in horas sumit & ponit. Amor Diuinus in quibus viget, illi succincti lumbos, muniti pectus, ocreas calceati, ad obsequia habiles sunt promptiq; quos solus hominis affectus de naturæ confortio mouet, similes sunt pueris, qui suo Marte ingredi non possunt, serpera stris & adminiculis insistant, magno conatu parum promouent ut constantes sint perpetua benignitate, donis spe infinita fulciendi sunt. Quin & illud considerandum, principem amandum quidem, vt propter ipsum bene velimus illi, non in illo tamen sitendum, sed velle oportere ut illi bene sit propter D E V M. Hoc sine destitutus est amor impiorum, eaq; causa nec bonus ipse, nec absolute secundum naturam, ideoq; breuis, & euanidus, nam rex non habet, vt sui duntaxat causa diligatur, cum causas aliquando aliquas, persæpe multas habeat vt non diligatur. quæ etiam nimium in proceribus sunt frequentes. Fieri autem non potest, vt sincere, constanter, ex animo ob causas iustas odiorum amemus. qui autem amori suo finem non posuit D E V M, in homine causas perpetui amoris raro inueniet. Aulica verba sunt: opes, vitam, sanguinem, omnia lubens volens principi impendam, præ me meisque illum diligo, amanter, magnifice, intimos tamen conscientia recessus inspicere, causas expende: si postulata negauit, si alium prætulit, si reprehendit, si multam dixit, si mouit officio, omnia querimouis personant, abiturum meditantur, & quia dicere in principem, cui in manu est male facere, intutum iudicant, iram in consiliarios, & maledicta conuertunt.

*Amor
gratuitus.*

*Amor hu-
manus
fulcitur
donis.*

*Rex pro-
pter Deū
diligendus*

§ 4.

Voces illæ de pestilente corruptæ naturæ scaturigine ebulliunt. Non parcam nostris temporibus, parcam tamen magnis nominibus viuorum, quos videmus tanquam in scena regibus illudere, & venditione amoris sui integras prouincias explicare, nulli vero amico aditum ad explicandam veritatem permittere. Credunt reges & pereunt; quod orbis clamat, soli nesciunt, aut vni, aut paucis obnoxij, nota iam humani generis calamitate, qua fit, vt pecudum ac beluarum rebus publicis ciuitas rationis & consilij particeps sit infeliciter. Amor autem in homine vinculum est voluntatis, quod vitia dirumpunt, in beluis naturæ nexus, quem nulla feritas dissoluit. Leunculis suis blandum mater immurmurat, simia carulos arcto cõplexu stringit, vrsa lambendo format, tigris fœtus suos deamat, anguibus etiam cura prolis est. Nunquam fallit indolos ferarum: bonum earum à natura est, optimum & stabile. Humanus animus postquam corruptus est naturam violat & vltra bestiarum ingenium efferatur. Cain in fratrem, Absolon in patrem, Ptolomæi in fratres, simul & patres, imo & matres sæuunt: fratres enim quasi ex more, & iure trucidabant. Antoninus Caracalla parentem non semel occidere annisus est, vincente naturam regnandi libidine. Pœna illa fuit iniquissimæ persecutionis, quam familiarium illius sæuities accendebat. non tamen illis profuit Cæsaris amicitia, & criminum par commercium, parentis amicos Caracalla omnes interfecit, ne vno quidem reliquo. [u] Alexandinorum etiam multa millia ob leuem irrisum occidit, quos habebat amicissimos. Summa gratia Imperatorum, & quæ inde sequebatur potentia flourerunt Byzantij Aspar & Arduburius, mox à Leone mense adhibiti. [x] comiterque habiti, crudeliter mactati sunt. Leonem illi coluerant, in gratiam redierant, sed odius vtrinq; ardebant, Leo facinus occupauit, adeo vt Arduburius Aspari exprobraret, quod non

*Fisco amore
reges produ-
tur, prouin-
cia expi-
lantur.*

*Caracalla
patrem oc-
cidere co-
natus.*

u Lamprid.

*x Zonaras.
Aspar, Ar-
duburius.*

prius Leonem interemisset, quam eos ipse mensæ apponeret.

Nunquam igitur fuit, nec inueniri potest diu erga improbos caritas, nec sperari potest ab improbis. In vniuersum, omnia eorum sunt instar puncti; ad se omnia referunt, aliena causa nihil perficiunt.

C A P. XV.

Bonos in aula euehendos, malis nihil committendum in republica.

§ I.

Daniel bonos promouet.
c. 2. 49.

DAniel factus & dicto ostendit, quanta cura sit adhibenda, ne ad imperia & fasces improbi assumantur, ipse collegas suos virtutis probatæ promouet. [a] Daniel autem postulauit à rege; & constituit super opera prouincia Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis. Nabuchodonosor in conspectu suo stare voluit illos, quos sapientia commendasset, ut Daniel exponit. [b] pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos literas, & linguam Chaldæorum. Nouæ Monarchiæ tuæ Darius quoque bonorum virorum præsidia quaesivit, ipsumque in primis Danielem. [c] Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus DEI amplior erat in illo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes & satrapa querebant occasionem ut inuenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam & suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnia culpa & suspicio non inueniretur in eo. Magna clades Reip. mali iudices & præfecti, docet hoc Propheta. [d] Et constituti sunt de populo duo fenes iudices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. Adhuc Sionis cineres

he 1. 4.

ec. 6. 3.
& 4.

d. c. 13. 5.

neres & templi parietes calebant, nondum seruitutis *Israëlis* suæ mala omnia cognorant, cum barbara libidinum & *malitia*. crudelitatum exempla produntur. Quales eos in superbia Sionis, in deliciis volubamæ & vollæ fuisse putandum est, quorum effrenatas cupidines nec exiliū nec paupertas, nec publica seruitus continere potuit? Principum est officium, virorum insignium electio. Quapropter ipse Nabuchodonosor tantæ monarchiæ dominus, ephebos aulicos in conspectum adductos examinat, illis ipse loquitur, sciscitatus est ab eis verbū intellectus & sapientiæ, & in Daniele inuenit decuplum *super cunctos ariolos & magos, qui erant in vniuerso regno eius.* Laudatissimum factum regis iniusti, magnum laboris exigui emolumentum! Quis regi Daniele & socios exules, captiuos, quibus nullus in aula fautor, nullæ opes, nulli potentes amici, commendasset? Quis referre auderet peregrinos pueros omnibus regni sapientibus esse decuplo sapientiores? Quis tanto se odio oneraret? Notos, diuites, cognatos, affines, beneficos laudassent, nunquam rex vera audisset, nisi ipse examē præfens instituisset.

Chaldaus ipse suos aulicos examinat.

Imitami reges: vobis, non aliis credite: pereunt regna, dum sine delectu præficiuntur indigni. Hoc autem fit regum incuria, dum potestatem illis committunt, qui sibi commodos, non publico seligunt. Nemo facile regi commendat, sibi præferendum. An si Nabuchodonosor à sapientibus Babylonis postulasset, ut sibi proponerent, quem sibi principem dari vellent, credibile est Danielem iuuenem, peregrinum, captiuum petituros fuisse? Qui idoneos quaerit, eam cæterarum rerum rationem tenebit, ut semper sua sit prærogatiua virtuti.

Daniel se regi commendauit, non alios illum laudauit.

§ 2.

Principes ergo suo iure uti saluberrimum est, ne aulici consilio & arte munus ad se trahant, quod omnium est maximum, & publica perniciēs, cum reges habere magistratus coguntur, non quos ipsi vellent, sed quos

munera, fauor sanguinis & nuptiarum lenocinia conciliarunt. Nulla res grauiore commendantium culpa, maiore principis damno peragitur, & ferè eorum, qui auctoress honorum illis sunt, rubore, aut etiam detrimento. In omni negotio bonorum cura suscipienda est, fouenda virtus; nam & hoc DEVS facit. qui bono præterito deteriorem eligit, Deum spernit. Quis principis hostem extollere, amicum eius deiicere ausit? Palam simultatem cum æterno numine suscipit, qui filium DEI per contemptum omittit; dæmonis mancipium seruis DEI præficit. Bonus igitur vir quæritur: vir bonus semper est salutaris, vt benè Menander. Vir bonus est imago DEI illustrior. nemo regum atria sua in formi imagine ornari putat; erudicam manum quærit, Apellis, Durert, Michaëlis, aliorum, quorum opera precium habent, & cum admiratione ornatum. Vt fucus in parietibus & aulæis pendeat picturatur & conspectior, cura principum facit; vt imagines viuæ ad immortale prototypum à sancto spiritu illustratæ in palatio fulgeant, vt cœlestis dexteræ miniaturam ostendant, princeps non satagat? Rari sunt viri boni. raros dico: Diogenes, nusquam bonos viros, Sparta bonos pueros dixit. credo ego, nec pueros illic bonos, quia fures. Rari sunt, erunt tamen sat multi, si boni quærantur. nunc officia viris, non viri magistratibus quærantur. Nemo ad magistratû promoueatur eo solum fine, vt illi benè sit, sed vt subiectis. Neminem faciliè commendaueris.

Proceres
ne facile
commendant.

f. F. a.
t. 100.

*Si quem commendes, etiam atq; etiam aspice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem. [f]*

Addendum est, quod ille nesciuit: ne tibi & illi adferant damnationem, etiam atque etiam aspice: vt enim de Philosophis non ex singulis vocibus, sed perpetuitate & constantia iudicamus, ita de aulicis quoque statuendum est: [g] in illis non modò virtus, sed probata & stabilis virtus spectanda est. Henricus sanctus, (alij Aucupem esse malunt) vt narrat Andreas

g. Cicero
s. T. u. l.

Brun-

nerus: [b] Leopoldo Austriae præfecturam facili de h. l. 9. Ba-
caula dedit. Historiam his verbis recenset auctor: Hic uaria pag.
ergo Leopoldus cum Ephebus etiamnum Cæsari (quem Henri- 689.
cum Aucupem alii annales faciunt) venant olim, & prada stu- Chron.
dio longius à comitibus abrepto vnus omnium latus tegetet, eue- MS. Bi-
nit, vt Cæsari telum in destinatam feram libranti, in illo ipso sar. Rei-
articulo, arcus rumperetur, tristiore. quam pro iacturâ, infor- charâ.
tunio; quod antequam detestari Cæsar posset, Leopoldus corre- Streim.
xit suo arcu, vt erat intentus armatusq; , in tempore subiecto; Thom. Ha-
hunc cum in feram feliciter laxasset, laudatâ officiosi iuuenis se: bach.
solertia eidem pollicitus est, quæ prima prouinciarum rectore or-
baretur, illius imperium nauata opera premium illi se potissi-
mum concessurum: Anno nongentesimo vigesimo octauo, cum
Rudigerus de Pechlaria Orientali Limiti præfectus decessisset,
magnâq; studio pro se quisq; Palatinorum niteretur, Leopoldus
promissi Cæsarem commonefacit, usq; extemplo competitoribus
omnibus antelatum voti sui damnauit. Faciliè excusari
Cæsaris facilitas potest. Viderat in iuvene virtutes Non facile
magno imperio pares, pietatem, iustitiam, fidem, indu- danda præ-
striam, magnanimitatem, qui maximas deinde res ges- sectura.
sit, & mortuum omnes prouinciæ luxerunt. Promis-
sionis ergò causa fuit, non regiæ voluntatis officiosa
solertia: iam ante enim animo destinarat tantæ virtutis
operâ, cum se occasio ferret, vt. Non igitur temerè
imitari oportet, quod ille prudenter fecit; sed labo-
randum, vt spectatæ virtutis præsidēs prouinciæ im-
ponantur, nec alij commendentur.

¶ 3.

Non mirum est interdum malos eligi ministros; mali enim eliguntur & reges. Saulem è cælo designatum, [i] regno corruptum, [k] bonis infectum, [l] sua manu occidisse, [m] lego; deinde Hieroboamum, qui peccauit, & peccare fecit Isiaëlem, cum stirpe excisum, [a] Azaëlem à Domino vnctum carnificem Israëlis. [a] Nec opus exemplis, Pharaones, Necaones, Nabuchodonosores, Cyri, Alexandri, Julij, Soliman-

i 1. Reg. 16.
k 1. Reg. 13.
l 1. Reg. 17.
e 18.
m 1. Reg. 31.
n 3. Reg. 23.
o 3. Reg. 19.

F 5 ni,

Reges m
li quare
dari.

ni, Tamerlani, in funera humani generis nata portenta, latissimè regnarunt. clades illas exposcunt hominum scelera, vt eluuiiones, siccitates, terræ motus, incendia, bella, pestes, in vltionem criminum mortales absument. Non nouum igitur, & bonorum, & malorum malos esse ministros. Byzantij viro sanctissimo quærenti, cur Phocam DEVS hominem nequissimum ad imperium peruenire passus sit, oraculo responsum est: deteriorem non fuisse: Constantinopolitana scelera talem mereri vindicem. Daniel etiam de Seleuco, qui Philopator dictus est, prophetat: [p] *Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in pralio.* Ille nec ingenio, nec valetudine par sceptris, duodecim annos regnauit, nulla re quam tentato sacrilegio nobilior. [q] Illi etiam indignior successit, Antiochus nobilis, cui ex vita moribusque Epimani, furioso nomen fuit, quem sæpius Daniel describit. [r] *Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulencia.* Romæ obses quasi in carcere fuit. Demetrio fratris filio regnum simulatione clementiæ præripuit, tardè illi datus honor regius, crudeliter in Ecclesiam sæuiit, vt testatur Scriptura sacra. [s]

p. II. 20.

q. 2. Mac-
cab. c. 3.
r. c. II. 21.

s. Dan. 9.
c. II.
I. Macc. I.
II. c. seq.

Polybius & Athenæus eum cum vilissimis artificum commessari, publicè scortari solitum tradunt. Cum igitur tales sunt reges, quid mirum, si auctoritatem vitiosæ potestatis sequuntur ministri? Commodus quidem se, si haberet filium, suis moribus instruendum dicere solebat. Sunt in aula vix boni iuuentæ doctores. Phœnix Achillis, filiorum Cræsi Adrapas, Philippi Mnesitheus, Leonidas Alexandri, vitiis omnes turpatis, celebresque.

¶ 4.

Graui cri-
mine ma-
li promo-
uentur.

Deplorare igitur exitiabile magnatum crimen licet, quia emendari non potest: superbos, auaros, indignos,

dignos, clientes, socios prædæ, facinorum conscios, dilaudant, & rebus imponunt, meliores deiiciunt, aut præpediunt. Regum ignorantia & negligentia abutuntur. nullus, calculo eorum, vlli parti administrandæ idoneus est, nisi sit ex factione, quæ principi & legibus illudit. hoc est lupum ouilibus, aprum hortis, serpentem familiæ immittere. postulant subditi iudicem, accipiunt prædonem. eget defensore patria, latro immittitur. legibus datur executor, illas ipse ad miserorum fortunas euertendas arte detorquet. Tantorum malorum causa est. quisquis auaritiâ factumque armauit, furenti gladium dedit. Cupiditates enim amentes & efferae res sunt, quas vbi potestate armaris, qua data porta ruunt, lateque dant stragem, metu non corriguntur, occulunt crimina, amant vitia principum, sua defendunt; oriturque in Repub. confusio, cui nec reges mederi possunt. Exultat scælix improbitas pessimorum, & optimorum calamitati proterua insultat. Exempla è monumentis non quæro, oculis inuitis se quotidie ingeunt. si lege aliqua aut timore paululum improbitatem cohibeant, coactum tamen bonum est, ideoque infirmum, mox vbi metus cessit, velut arcus remissus, ad naturam redit. Non sunt illi nisi sui causa boni, ideo semper mali, regibus infidi, bonorum ofores & irrisores.

¶ 5.

Nihil facilè vlla in parte committendum est improbo. In eius potestate quicquid positum est, in medio periculo est, nihil enim periculosius est mala voluntate, Ne ad breue quidem tempus.

Nullum ad nocendum tempus augustum est malis.

vt verè Seneca. [r] Eutropius improbus, auarus, summae tamen potentiae, in palatio Cæsaris assidens, illo inscio totam Asiam vastauit, opesque in arcas suas egen-
te Imperatore congeffit. [u] Res monstri similis, ne
minem

Improbis
nihil com-
mittendū.

Eutropius.

r In Me-
dea.
Rufinus.
u Claudia-
nus in Eu-
trop.

Sozom. Nicaph. minem fuisse, qui Cæsarem moneret, aut Cæsarem fascinatam non credidisse. Sed ille partim metu, partim largitionibus ora occluserat, donec flagitiosè parta cum sanguine refundit. Rufinus vir improbus & potens, Thermopylarum angustias Gerontio tradidit & Marico, qua se barbari in imperium infuderunt. Stilico Alaricum inclusum emisit, Eucherio principatum ambit. [x] Pari improbitate Ricimer pro sua vtilitate, nunc defensor, nunc proditor imperij. [y] Sic Arbogastes ex duce parricida. [z] Sic Gainas stipendio Cæsaris exercituque potens, & spoliis prouinciarum opimus, in Dominum vertit arma. [a] Basiliscus Romani ductor exercitus, classem mille & centum nauium in gratiam Asparis & Ardaburij Genferico tradidit, militum suorum ex Imperatore proditor. Euentus & scelera illa iam antè præfaga signa præcesserant, impietas & Atheismus, Deo & Societati hominum inimica, & par illis malis superstitio. Sanè Bozius [b] regna & prouincias Christianorum, tum demum barbarorum ferreo iugo oppressas fuisse demonstrat, cum reges & ministri essent improbi, & prouinciæ hæresibus infectæ. Atque vtinam Græcia, atque ora illi finitima postremum sit exemplum. Improbus Iulianus in Hispania comes, ab impio reges lacessitus Arabes aduocat, annos octingentos prouinciam illi tenuerunt, & nostro etiam æuo pericula auxerunt, [c] Quod de re-pub. principibus, idem quoque magnatibus, & in Re-pub. & rebus priuatis dictum velim. Olim Romanum in Occidente imperium euersum est non pessimis imperatoribus, sed præfidibus & aulicis scelestissimis, quorum tam auara, tam cruenta tyrannis erat, vt Christiani, & ciuili cultu educati, ad barbaros, ad infideles, Gothos, Francos, Hunnos transfugerent: Barbarorum superbiam & iniurias, quam exercitatissimam Cæsareanorum crudelitatem, mitiores rati. Quæ omnia ad improbitatis derestationem, & insequentium sæculorum exempla Saluianus veris lachrymis deplorat.

Quæ

Quæ ne etiam nobis deploranda sint, omnium regum, principum, magnatumq; cura, vigilia, sumptuque ca-uendum est.

¶ 6.

Cur autem negocia, seu priuata, seu publica, non sint impiis & sceleratis committenda, primaria ratio est. quod illi, quantumcunq; dexteritate, versutia, laborumq; tolerantia valeant, minus idonei sunt ad gerendas res præclaras; & qui vtuntur opera talium, tandem falluntur, & exitus habent infelices: non enim sunt ex genere eorum virorum, per quos seruare populum suum DEVS constituit. Doctrina vera est, quam sanctiunt quotidianæ calamitates, & S. Spiritus nobis denunciat. [d] Cum æmulatione gloriæ, non d i. Macc. 5-57. & sequent. vtilitate patriæ Iosephus & Azarias contra Judæ imperium in pugnam egressi essent, cum clade in fugam acti sunt. *Faciamus, inquit, & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gentes, quæ in circuitu nostro sunt. Et præcepit his, qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamnam. Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam. Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsq; in fines Iudææ: & ceciderunt illo die de populo Israël ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo: quia non audierunt Iudam, & fratres eius, existimantes fortiter se facturos. Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israël.* In DEVM namq; contumeliosius sunt, qui improbis committunt honores: saluari enim DEI concursu, auxilio, gubernatione, omnibus in negociis egent, ipsi instrumenta sunt duntaxat, & cum DEO operantur. at DEO socios operum insignium adiungere, qui DEVM oderint, quosq; DEVS oderit, qui DEI in se gloriam deriuare statuerint, qui ita impuri sint, vt tanquam instrumenta idonea à DEO tractari non debeant, quibus-cum Angelus Domini ambulare nolit, hominis est DEVM spernentis. Si ad vicinam Rempub. aut principem legatus mittendus sit, studiosè inquiritur, qui familia-

miliaris gratusque sit, si quis sapientia & virtute polleat; si tamen illis ad quos legatio adornatur, sit inuisus, ad perficienda negocia aptus non censetur. nam in suam contumeliam accipiunt, si ad pacem, ad fœdera faciendam, ad affinitatem contrahendam legatur inimicus; quin imò contaminari se improborum hominum consortio arbitrantur. Quantum homini, tantum numis tribuamus, si res nostræ illius favore & adiutorio consistere, & successus habere debent, ne administrum illi obrudamus, quem deresteretur, qui gratiam creatoris excludat. Justum Achab contra Syros gerebat bellum, sed in eo tamen decipi, & inimicum suum cadere voluit. [e] Quod si rem ipsam videamus, luce meridiana clarius experiemur, nunquam improbos rebus gerendis sine sua vel publica clade adhiberi, non modo, quia ipsi inconstantes, infidi stulti sunt (inconsiderata est enim malitia, ut Menander docuit) sed quia summo orbis rectori magna iniuria irrogatur, cum homini scelesto, ut opituletur, & negocia nostra per illum explicet, oramus. Grauis simè hoc in genere peccant, illi, qui Episcopos, Prælatos, non probatæ vitæ vel constituunt, vel eligunt, & scortatoribus, adulteris, potatoribus sponfam Christi committunt. Profana illa scelera, contemptusque Dei in tot Ecclesiis calamitates inferunt, non cessaturas, nisi causâ mali sublata. Atque hac in causâ à peccato neminem excipio, non reges, non principes, non consiliarios, non laudatores, non intercessores; siue domi, siue militiæ respublica administratur. Bona sæpe causa opprimitur, quia mali, quibus illam reges committunt, puniendi veniunt.

C A P. XVI.

De duplici spe Aulicorum, & procerum, & errore sperantium.

§ 1.

HAud facile vllius vota damnarim, nec spem, quâ dulces solantur æumnas, culparim; illa inter tot mala vnicum est bonum miserorum, & mundo fluctuante portus: hanc si refeces, virtutem & industriam simul exstinxeris. Spes tamen est somnium vigilantium, in aula præcipuum ludibrium, etiam sapientium iactatrix. Toto errat illa mundo, auara voti, credula meliorum, nusquam maior, fidentior, sed nec vanior, quam in domibus regum, illa vincetos, flossores, remiges, ægros solatur, & alit, & seu vere, seu falso

Melius cras fore semper ait.

seque dum consumat ipsa erigit, atq; animat. Rerum omnium communissimam dicebat Thales: [a] illam a enim habet, qui nihil habet.

Ille sedet tectis, celsis laquearibus errat,

Et mox in gelido marmore nuda sedet.

Spem paries spem vela tenent, spem ianua ludit,

Sorsq; leuat celeri præcipitatq; vice.

Hæc ubiq; fallax, in aula fallacissima, imaginationibus indulget, & sterili labore destituit hiantes.

§ 2.

Error male sperantium gravis est, & perniciosus, Non qualis in atheis, & numinis contemptoribus, sed in illis, qui ab impietate ita recesserunt, ut nondum fidei, & sanctitatis mysteriis ad plenum sint imbuti. Hinc magnatum cladium scaturigo. Suprema illa bona, quibus beatitudo nostra solis constat, quæque ad illa deducunt, munera gratiarum ac virtutum, nemo non à Deo sperat, & precatur, cui enim Deus cognitus est, & cui salutis curam gratia redemptoris impressit,

NON

Gloria est gratia à solo Deo.

non nisi à solo Deo postulat vitam æternam. Hanc enim tam dare non possunt reges, quam nec habere possunt. Hæc vera spes est, & sanctorum: nunquã destituit, nunquam fallit. Etiam mortis victrix & contemptrix:

b *Iob. 13.* Hac, in tormentis sterit inuictus Jobus. [b] *Etiamsi occiderit me in eum sperabo.* Huic Salomon felicitatem adscribit. [c] *Qui sperat in Domino beatus est, ideo autem beatus, quia benedictus vir, qui sperat in Domino.* [d] Benedictio enim Dei felicitatis est effectrix, non sollicitudo,

17. & turbulenta hominum discursatio. *Saluabitur enim qui sperat in Domino, ut Salomon pollicetur.* [e] Nec spes longinqua si Deum amas. Hæc igitur extra controuersiam spes est: quæ enim à solo Deo donari possunt, à solo speranda sunt, verum non eadem mens plerisque in illis quæ caduca, peritura, & plerumque nocitura sperantur. Nimirum illa & à Deo, & à rege sperantur.

Sed ordine præpostero à solo pene principe petuntur: itaq; sæpe faciunt, quæ Deo displicent, ut principem habeant propensorem, quod aliud non est, quam Deo inuito bonum velle consequi. Hic vel precibus Deum non ambiunt, vel negligentius, quasi Cæ'aris candidati. Cælum cæli Domino terram autem datam filiis hominum dicitant, ponunt carnem brachium suum, sperant in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus. Ne corporum quidem salus: nec enim illi ad staturam cuiusque adicere possunt cubitum vnum, nec ad ætatem horam vnam. Honorem & nummos

A rege quomodo sperent bona. adicere possunt, non efficere, ut sint vtilia. Hæc enim quæ cupidis altera anima videntur, non nisi Dei prouidentia dispensantur, quæ si Deo non probante principum temeritas dederit, accipienti sunt noxia. Deus est qui passerum plumas, & capillos nostros numeravit, non membra modo viscera, & ossa, sed capillos quoque, ut ostendat, quicquid dignitatis, at opum seruis Dei obuenit, cælesti senatus cõsulto mandari, reges ministerium duntaxat præstare & scribendo adesse.

Externa dat Deum: non efficiere, ut sint vtilia. Hæc enim quæ cupidis altera anima videntur, non nisi Dei prouidentia dispensantur, quæ si Deo non probante principum temeritas dederit, accipienti sunt noxia. Deus est qui passerum plumas, & capillos nostros numeravit, non membra modo viscera, & ossa, sed capillos quoque, ut ostendat, quicquid dignitatis, at opum seruis Dei obuenit, cælesti senatus cõsulto mandari, reges ministerium duntaxat præstare & scribendo adesse.

¶ 3.

Hoc Daniel, hoc Danielis discipulus Nabuchodonosor publico diplomate promulgat, ostēditq; Deum ex rebus desperatis viam aperire secundis, & superbiam ex prosperis ortam sub tanta calamitate conuellere. Quis Danieli & sociis dedit, quod legimus. [f] Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores, præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.

Deus Danieli & sociis omnia dedit.

f. c. 1. 15.

Quis eius socios in fornace defendit, ut rex & principes mirarentur. [g] Quoniam nihil potestatis habuisset igni in corporibus eorum. & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos. Tu omnia moliris in terra, supplicas omnibus, etiam æmulis, etiam idem petentibus, cælum non respicis, quasi illi non sit cura tui, quasi non sit potestas in te illi. Non dicuntur illa quidem, sed tamen ita agitur, quasi præparentur. à Deo illa omnia pendunt: Videbam, inquit, rex, [h] in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de celo descendit.

Omnia à Deo.

h. c. 4. 10.

¶ seq.

Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius. Veruntamen germen radicem eius in terra finite & alligetur vinculo ferreo & æreo, in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum seris pars eius in herba terra. Cor eius ab humano commutetur, & cor fera detur ei: & septem tempora mutentur super eum. In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viuentes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuiuscumq; voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex. & omnes tam qui sperant quam qui donant, pari sunt iure, & loco, ut diplomate regio scribitur, [i] Quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generationem & generationem. Et omnes habitatores terra apud eum in nihilum reputari sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terra: & non est qui resistat manui eius, & di-

31.

eat ei: quare fecisti? Balthasar exercitu circumdatus vt in rebus latis conuiuia licentiosa agitabat, eadem nocte interficitur. Hæc ad omnes pertinent, quorum singuli dies à vigilum consilio dependent. Laboras incassum, cum potentiorum limina teris, munera expendis, à senatu vigilum non postulas, à quo non accipere modo poteras, sed hæc etiam impetrare, ne accipias ad ruinam, quod plurimis solet euenire dum ex se quisq; malus, ex solo Deo bonus esse non quærit. Spes Valentis Imperatoris, Ariani in exercitu erat, Arianorum in solo Cæsare, omnes sectæ illius Orthodoxorum sanguini, & opibus iahiabāt, accusationes, & proscriptio- nes componebant. Ecce spem in homine instabilem, iuncto fulcro insistentem: Victus & exustus est, improbas spes iusta flamma deuorauit. Prædixerat illi cladem Isacius. Exprobrarat dux fortissimus Traianus, cum in Deo suo sperans Valenti dixit: *Persecutione in Christianos auxilio te diuino priuasti.*

Valens.

Isacius
Traianus.Causa ma-
lorum.Sine Deo
res suas
promoue
re stultum
est.

¶ 4.
Gemini sunt malorum fontes, ex quibus humanarū cladiū exeunt flumina, quæ cursu ipso crescentia miseros in mare mortuum deuoluit. Primus est inuersus rerum ordo, cum Deo reges præferuntur, præque Deo coluntur. Auidis opum venerabilior lare diues est, ambitioso rex idolum est. Cum enim sint acres diuitiarum, honorum, voluptatum cupiditates, vndeunque harum rerum spes affulsit, eo mētis acies & nerui affectuum intenduntur, cæterorum in secundis cura est. Veri namq; boni est remissior appetentia, quia longe abesse putatur, & facile haberi. itaque illa animi inductione pterique hominum spes suas persequuntur, & Deo in salutate atq; in consulto ad voluntates hominū sibi demerendas se cōferunt, Dei munera vel negligunt, vel post nūmos quærenda iudicant, alterū flumen magis etiam nocet letalis vndæ plenum, solum illi corporum officia se regibus præstare iactant, in animos nihil illis esse iuris, vitæ rationem Deo reddi, atque ita hanc

hanc vitæ licentiam sibi præstruunt, vt nec Deo, nec regi fidem præsent. Vehementer vitique errant, cœli tantum Dominus est Deus, sed terrarum quoq; qui solem oriri stillare rorem, frondere syluas, virere prata, germinare spicas iussit, nec spem agricolæ frustratur auari, ille quoq; res tuas diriget, in eum spera cuius auxilio spiras. Non fecit hoc rex temulentus, cui nequitiam Daniel morturo exprobat. [k] Deus tibi prin- k c. 5. 13.
cipem potest beneuolum reddere, princeps Deum facere tibi propitium non potest: vt autem omnia sub manum succedant, fluxum est tamen à rege subsidium, Spes in Deo.
Darius lugere Daniele, inimicos eius Leonibus obii- cere potuit, liberare non valuit, vbi rex defecit, Deus adest, obrurat ora Leonum, & ungulas includit. Susanna quoq; vitæ, & quæ vitæ potior erat famæ subsidium à Deo petiuit. [l] Suscepit ad cælum: erat enim cor eius si- l c. 13. 35.
duciam habens in Domino.

¶ 5.

Sicigitur statuendum est, si æstus pectorum, & sol- Sollicitudo
licitudines nihil profecturas, palatiorum ministri in in Deum
DEVM reiicerent, facile posse mediocri conatu rerum reiicienda.
intricatarum labyrintho expediri. commoda enim de cælo venientia sentient, quæ nunc laborioso suspi- rio per artes quæritant. cum grauia occurrunt, & hu- mana ope destituimur ad DEVM preces conuertimus, hoc quōtidie faciendum est, etiam in facili negocio, nihil tam facile, quod non difficile reddatur, si DEO resistente peragendum suscipiatur: Nihil tam arduum, quod non reddatur cœlesti adiutorio prouum. Exemplum nobis Eustachius Traiani Cæsaris familiaris, summa nobilitate is erat, gestis rebus veterum cuiq; par, ereptam vxorem, liberos ablatos, DEO commendans incolumis incolumes recepit: ad pristinā etiā dignitatē retractus est, nouis victoriis clarus. Tandem impèrantē Adriano fidei causa cum filiis, & coniuge in bouæ æneū coniectus vegetior inde exiuit, nec alio signis læserat, sed iucunde placidèq; Deo animas reddi-

*m Dubra-
nius Syl-
nius.* derunt. Wenceslaum [m] Bohemiæ ducem, cui impia mater ac frater innocenti bellum mouebant, Radislaus quoq; amicus, & dux belli exercitatusissimus deseruit res perditæ videbantur, & viuus tam magni viri perfidia, omnium concussa fides, & facta ad hostes inclinatio, magna erat pars militum sub imperio transfugæ, *Singulare
certamen.* Wenceslaus bellum ciuile detestatus, miseratus etiam ignobilem plebis sanguinem ad singulare certamen Radislaum prouocauit, omnibus rebus impar, sola causa, & in Deum spe prior. Stabant inter utramq; aciem, duces alterutrius sanguine bellū finituri, & iam in plagas intenti, omnibus in euentum arrectis, vox missa cælo Radislaum percudit: vetabat enim ferire, nec ille perstitit in proposito, sed numini obtemperauit, ac duci se submitit, fidelemq; operam præstitit, matrem Wencesla⁹ Drachomiram in oppugnando filio obstinatam terra hiatu fatiscens haurit. Aderant pio principi vndiq; auxilia de cælo, nunquam bene sperantem frustrata.

¶ 6.

*n c.2.
o c.40.* Ad opes properas? Saltem à Deo postula. Dat ille dignis, & indignis, iustis & iniustis. Danieli multa & magna munera dedit. [n] Cyro quoq; thesauros orbis aperuit, vt Isaias testatur. [o] Nabuchodonosori ingentia donauit. Bonifacius episcopus Ferentinus cum vineæ ex quibus alebatur grandine percussæ essent, nihilo segnus parari torcularia, & concinnari quasi in vberem autumnum vasa mandauit, [p] obediebat seni tanquam deliranti non sponte œconomus. Cum iam vindemiæ tempus esset paucos racemos torculari imponit, modicumque multi vasis infundit, tum vero vberima de cælo benedictio descendit, redundabant torcularia de vite non sua, dolia etiam replebantur, aduocati pauperes non ad racemationem, sed plenos lacus tam miraculo, quam donis læsi domum redibant. Non est etiam nunc astrictior Dei benignitas, ad nos tarde

tarde ad Deum imus, fontem viuum negligimus, de pertusis cisternis mendicamus. Quam facile est Deo vel ex inopino ditare? [q] Faro episcopus Meldensis q *Sur.T.7.
Molanus.
Martyr.
Rom.30.
August.V.
Suardus.* S. Fraciro ad monasterium extruendum tantum terræ concefferat, quantum ipse per diem fossa circumdare posset. Parum poterat senex ætate, ieiuniis, cætera vitæ austeritate exhaustus. Grato tamen animo conditione accipit, circumit, scipione terram inscribit, quacunq; incedit, ad tactum baculi tanquam vomeris, sulcus ducitur, tellus subsidit, cadunt arbores, ipse magnum gyrum non condendo modo, sed alendo quoq; monasterio efficit. Concurfu omnium ad rei nouitate facto improbi magicis artibus cedere humum, arbores procumbere iactabant, sed viri sanctitas, adeoque facta admirabiliora Dei manum adesse monstrarunt. Vires exoptas? Ille qui tauris & Leonibus robur affixit, tibi quoq; dabit. Sane qui [r] Julianum Martyrē r *Vsuar-
du.
Beda.* Viennensem sepelierunt, iuuenile debiles robur vigoremq; acceperunt, vt secum æstimarent, quantum esset animæ martyris datum in cælis præmium, cum ipsi non petentibus tam præclara merces periculosa caritatis collata esset.

¶ 7.

Fortibus Deus heroibus, qui supra omnem rerum *Terrena
solatia san-
ctis data.* mutabilium spem, cupiditatēq; positi ad æterna omnē cogitationem, affectumq; contulerunt, contumelias tantum & tormēta expectantibus, multa solatia præstitit, vt omnes intelligerent benignissime Deum humanæ infirmitati consulere. Siue feliciter agenda vitæ ratione subministrata, siue in asperis solatio data. Cum autem omnibus plane, nullo prorsus excepto multa toleranda sint, rubante procella, in Deum spei anchora deiicienda est. Petendumq; vt quod dare reges non possunt, ipse ferendi animus & vires infundat. Si enim hoc in extremis, quæ nouit, & exhorret malis præstitit in se sperantibus, nonne facile in mediocribus, etiam nobis præstabit? qui rogos, eculos, cruces suis iu-

6 Martyr. Rom. Menol. cundas, delectabilesq; fecit, nonne nobis, & bona dabit, & quod summū hac in vitā bonū est, malorū omnium ex caritate, & spe tolerātiā? Zenobius [s] *Ægææ* in Cilicia Episcopus cum sorore Zenobia in lecto ferreo subiectis ignibus dirissime cruciabatur, sed læta constantia dolores spernebat: Diocleriano autē insultanti, atq; ingeminanti: *Liberet vos Christus*: respondit: *Adde ille, & mitigat dolores, sed eum tu cæcus non vides.* Cum viscera flamma depasceret, animus diuino alloquio fruebatur, & spei suæ iam maturæ primitias carpebat, quas non possunt sentire, nisi omnē spem in Deo habent. Antoninus [r] carnifex dum S. Eusebiū torquet, eum excita lingua loquentem, angelumq; vngulis sulcata latera siccantē spongia intuetur, repente se Christianum exclamat, & tortore martyr coronatur. Nemo tam longum à pueritia ad senectutē vsq; martyriū pertulit, quam S. Mamas, [u] qui imperāte Aureliano agonem consummauit, sed nemo tanta fiducia omnia pertulit, nemo tanto gaudio delibutus vixit, vt merito felicissimam infelicitatē vocent historici. Sunt illa magna Dei opera. Ille Margaritam [x] toto corpore laceram, altera die sanam, florentemq; tyrannis ostentat. Cyrillum [y] annos uatum octoginta quatuor illæsum de rogo abire iubet. Julianæ nocere ignem vetat, [z] flammā de fornace excutit, in lupanari prostitutæ pudicitiam custodit, libidinum causa ingressos excæcat, ad virginis præces eorum oculos mentesq; illustrat, & de scortatoribus facit martyres. Dionysiū cælesti luce perfundit, [a] qua territi, qui flammis eum vrebant, subito conciderunt. Cum Anthimus torqueretur, carnifices trepidi consistere nequiverunt, quod magno cum splendore tres viri martyri assisterent. Nusquam Christianæ spei solatia vberius, quam in Theodoro adulescente nobili apparuerunt, imperante [b] Juliano apostata, tantum diuersus à vanis aularum trosculis ille fuit, quantum paleæ ignis inferni pabulum, à tritico in Domini horreum inferēdo. Apollinem in Daphne lo-

quacissimum dæmonem Babylas martyr prope tumultatus elinguem reddiderat, hoc cum dæmon fateri coactus esset, permissum est Christianis vt ossa transferrent, fecerunt Christiani spe statissima pompa, in qua è Psalmo concinebant: *Idola gentium argentum & aurum, &c.* tyrannus amens ira, omnes illos occidi iusserat, periculosam crudelitatem Salustius dissuasit. Ille tamen è turba Theodorum nobilem, in palatio atq; vrbe celebrem fide feruētē, cuius inter alios ardor emicuit, ad supplicium delegit. Explicare difficile est, quæ pertulerit: à generoso corpore nullum tormētum abfuit. inter quæ fixa in Deum spe, tortores inuitat, atq; increpat vltro trepidantes impavidus, dum pridianam cantionem, *Idola gentium, &c.* liquida voce cantat. Tandem lassitudo carnifices, verecundia iudicē subit, stat martyr inuictus, & post mille mortes viuus dimittitur. Is postea Christianis narrare solitus erat, astitisse sibi iuuenē, qui sudores abstergeret, frigidamq; suffunderet tanta animi voluptate, vt de carasta, & tormētis tristior discederet, quasi de paradiso in terram. Tanta vis diuinæ consolationis, tanta bonitas Domini amicos suos potantis de torrēte voluptatis suæ. Si igitur rerum nostrarum, quæ vel à nobis abeunt, vel à nobis deserendæ sunt, spem curamq; in Deum reponamus. Ille omnia ad salutem æternam, quietem, & securitatem temporariam disponet. Ille æterna sapientia & omnipotente voluntate ad bonos exitus deducet, quæ nos inscitia, fragiliq; conatu corrumpimus.

Theodori constantia,

Consolatio Theodori.

C A P. XVII.

*Causa cur magnates & aulici vtraque spe sæpe exci-
dant, eam in ipsis habere.*

§ I.

Spes igitur sursum, deorsum, vera iuxta, ac falsa: in-
sania, solida: prospera, aduersa voluit. Cum men-

tem incerta suspendit, anxia: cum fallit, mœsta: cum fauet, vt plurimum sera. semper inquieta; mihiq; qui perpetua spe ac metu rerum incertarum fluctuant, similes videntur esse illis, qui insomniâ in carceribus torquetur, grauiſſimo supplicio, quo Perſes rex Macedonum obiit, à custodibus dormire prohibitus; illis est dormiendi ſumma cupiditas, ſtimulis, ignibusq; & iactatione vigilare coguntur: ſperantes extenta cervice euentum præſtolantur, ſed mox aut fruſtra ſe eſſe vident, aut differti: ſpei enim ex aduerſo metus reſponſat, credulæ ac blandæ aſper ac moroſus, metus ſpe cadente erigitur, titubante firmatur, vincunt vicifſim vincunturq; , prout ad alterutrum bilancis cornu, aut reſum, aut imaginationum momenta acceſſerint. Omne mortalium genus timor, atrocioſe cruciatu magnates exercet, res ipſa loquitur, & cauſa non eſt in abdito: Inter imperia, ſaſces, ſecures, hoc eſt, abrupta fortunæ, ſæuiſſimas beſtias ætatem agunt, beluas Daniel terribiles appellat, [a] metum etiam manuſactæ & cicures incutiunt: inſidæ ſunt, celerrimè efferrantur. Singulorum conſcientias conuenio. miſeri ſunt, & ſperant irrita ſpe, vt Pindarus loquitur, [b] ventola venantur. cauſam dicere multi formidant. præcipua eſt ſinem certum legitimumq; , in quem omnia dirigerent, nõ habuiſſe dum aulam ſunt ingreſſi. Hic error vitiauit vitæ actiones. Inſpiètiæ ſignum eſſe monſtrat Ariſtoteles ad vitam non componi. [c] Finis eſt, quo cum quiſque peruenit, beatus eſt, finis boni ſummum bonum, finis mali ſummum malum. quibus finis bonus non eſt, in omnibus inceptis fluctuant, & hærent ambigui, & ſecum deſideriis æſtuantibus depugnanti. ab illis remota ſunt prouidentia fluenta, qui impudenti fiducia membra mentesq; illigarunt, vt Pindarus numeroſe canit. [d] Horum vita vniuerſa, etiam longiſſima, error eſt, quia metam præfixam non habet; ſagittas licet & Euros curſu anteuertant, cœlis ipſis velocius agantur; extra viam ſunt, metam non

attin-

gunt. Vani igitur labores, ſeruitia infructuoſa, infœlix patientia in contumelias itura. Aurea doctrina Auguſtini: *quod non bona intentione feceris, tibi non proderit. cum non eſt bona intentio, tota actio ab hoſte poſſidetur: qui enim venenato dente in radice vulneratur, fructum virulentum efficit.* Intentio mala vitiat bonum, etſi intentio bona non excuſet malum. Cauendum igitur, ne inter opera, quantumuis laudata, mala intentio cogitationibus illudat.

¶ 2.

Finis ſibi proponendi nobile exemplum eſt Daniel.

[e] *Propoſuit autem Daniel in corde ſuo, ne pollueretur de men-* c. 1. 8.
ſa regis, neq; de vino potus eius: & rogauit eunuchorum præ-
poſitum ne contaminaretur. Finis omnium deſcribitur ab eodem Propheta. [f] *Regnum autem, & poteſtas, & ma-* Finis Da-
gnitudo regni, qua eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſancto- nielis.
rum Altiffimi: cuius regnum, regnum ſempiternum eſt, & om- f. c. 7. 37.
nes reges ſeruient ei, & obedient. Non erat ille finis regi- Finis o-
 bus, & aulicis, quos venturos prædixit Daniel: nam a-
 ries carnibus ventilat contra omnes plagas, & non
 poterant ei animalia reſiſtere, ſed fecit pro voluntate ſua, &
 magnificatus eſt. [g] hic finis tanti furoris, ideo ab Hir- g. c. 8. 4.
 co deiectus eſt, [h] & ille quoque magnus factus eſt ni- h. c. 8. 7.
 mis. Danielis finis erat Eccleſiæ captiua ſalus, Ethni-
 corum conuerſio, & crudelitatis Chaldææ mitigatio.
 [i] *Et poſui faciem meam ad Dominum DEVM meum roga-* i. c. 9. 3.
re & deprecari in ieiuniis, ſacco, & cinere. Et [k] *Exaudi Do-* k. c. 9. 19.
mine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter te-
metipſum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper
ciuitatem, & ſuper populum tuum. Denique omnium re-
 rum & actionum ſinem eſſe reſpiciendum monet. [l] l. c. 12. 1.
Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus, omnia qui inuentas 2. & 3.
 fuerit ſcriptus in libro. Et multi de his, qui dormiunt in terra
 puluere, euigilabunt: alii in vitam æternam, & alii in oppro-
 brium vt videant ſemper, Qui autem docti fuerint, fulgebunt
 quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt mul-

Vir deſide-
riorum.

in c. 9. 23. *tos, quasi stella in perpetuas aternitates. hæc quia ardentissimè orabat, ieiunabatq; , opibus planè contemptis, ea causa vocatus est vir desideriorum. [m] Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es.* Duplici modo vir desideriorū dici potest: & quod ipse honorem DEI, salutem populi, reditum in patriam desideret; & q̄ DEO sit desiderabilis, iucundus, vt Symmachus vertit: In Hebræo est: *quia desideriorum tu.* Vitæ nostræ ratio non tam factis, quæ pauca esse possunt, quā desideriiis æstimatur, quæ nullis terminis includuntur. quantum quisq; voluit, fecit. Nulla apud DEVM operis magnitudo in censum venit, nisi voluntatis precio æstimerur. In hunc finem cum erecta mens prophetæ ferretur, cum summos honores & opes, quas in Babylone possederat, tanquam lutum æstimaret, de templo, de sacrificiis & cultu DEI sui duntaxat sollicitus, DEVS Angelum misit, qui fata populi & futurū mundi statum explicaret: nec tamen regum fauore, aut rebus suis priuaret. Sapientiam, magistratus, dignitates, sanitatē desideras? Vir es desideriorum, non dico malorum, sed fluxorum tamen, nam & horum desideria, & ipsa cum sonitu transibunt; cum cælum & terra dissoluentur, aut tu in puluerem reuerteris. Finem horum omnium DEVM tuum desidera, & cætera adiicientur, aut alia dabuntur his preciosiora. ad beatitudinem parum facit ista possidere, sed bene vt, in DEVM refundere, cui sanctis desideriiis assimulemur, quæ nostra est scelicitas.

§ 3.

Terræ frustratur & æternis. Danielis exempla & verba tenemus; ad hanc amsim nostra expendamus. Nam si nos fulgor aulæ traxit, si purpuram & scepra sic admiramur, vt regnū, quod populo Sanctorum DEVS per Danielelem promittit, minore cura ambiamus, meremur & ista, quæ vota nostra obsident, perdere. Si præpostera auiditate opes & honores, hoc est vincula mentium, fomites cupidinum,

num, pietatis sufflamina quærimus, his quidem angoribus lassabimur, vias arduas, lubricas, difficiles ambulando, & ad illa non peringemus, quia cum DEI iniuria contempsimus. Respondeat sibi quisque, ne mihi respondendo erubescat. Cur regiam ingressus es? cur laborioso studio superba teris limina? cur animum corpusq̄ obsequio magnatum deuouisti? an vt iustius, temperantius, fortius viueres? vt Christianæ pietatis & deuotionis exercitia facilius & sine impedimento perficeres? vt tumultus mundi, strepitusq̄, & simultates, inuidiam vitares? vt in egenos benignior fieret liberalitas? vt superbiam, vt luxum ciborum, vestium vitares? An DEI gloria, salus populi, tua tibi beatitudo pro fine proposita in palatium adduxit? Si ita factum est, beatus es, si perseueraueris vsque ad mortem. Si aliud quæstisti, nunc saltem ista quære, ne simul omnibus excidas. Opes fortè quærebas: verum si spes irrita destituat, si sumptus rem minuunt, animo angeris. si ista non petisti, damna rerum terrenarum spernis, qui ad promissa cœlestia festinas. Honores ambiebas, & rependitur contemptus, ex alto deiiceris. Dulce hoc est cælum intuenti; nihil celsum in terra habet vniuersi centrum; si altitudinem cœli spectes, montium cacumina in imo iacent, tota terra puluisculus est. Si finis tibi verus vltimusq̄ cordi est, media illa sine sensu transibis: si in his tibi finem constituisti, non modo tibi salutate, sed penè necesse est, vt ea DEVS auferat, & tanquam obices remoueat, quo ad vltimum ire possis. sanè vt auferantur meruisti. Nobilem aliquando virum miserabili magis animo, quàm voce, quiritantem audiui: ætatem sibi frustra consumptam, in aula se iuuenem sumptu processisse, patrimonium attriuisse, nec speratos tamen principis fauores affecurum. militiæ nomen dedisse, omnia belli mala, famem, vigilias, pericula, vulnera pertulisse, stipendia non pertoluta; demum ab

Finis aula.
Finis vltimus.
Nobilis viri casus.

hoite

hoste captum pro libertate reliquias auctarum possessionum impendisse. iam senem se mutilo corpore, rerum inopem, nulla gloria viuere. Ille meo quidem iudicio beatissimus futurus erat, si cum se in palatium aut castra conferret, animo statuisset, omnia illa posse euenire, seque ad omnia ferenda DEI causa pręparasset. nunc sine fructu laborauit, quia sine causa. nihil mundus illi rependit, sed beneficia irrisu compensat; DEVS nihil illi debet: etsi enim magna fecit, grauiora tulit, non tamen Deo, verum Mammonę seruiuit, & illi Domino, qui caput est super omnes filios superbę.

¶ 4.

Cum igitur ad palatiorum obsequia se viri nobiles pręparant, cum filios in turbas illas mittunt, illud & sibi & illis bonum proponant, quod nemo accipit indignus, nemo amittit inuitus; idque animis imis recendant: quicquid dari potest indigno, odiis obnoxium esse, quicquid eripi potest inuito, in turba potentium esse intutum. Finis igitur esto, in regia terrena quærere regnum cęleste: vt in consortio illustrium virorum nihil tua nobilitate, nihil palatio, nihil DEO facias dicasve indignum. Hoc consequuntur, qui nihil iudicant appetendum nisi summum bonum, aut quod adducit ad summū bonum vltimumq; finem. nihil fugiendum nisi summum malum, quodq; trahit ad summum malum. Media quę bona aut mala vocantur, contemni debent. nam si mala videntur, si dolorem ingerunt, facillē absumentur à summo bono, quod non patitur admissionem mali; si bona videntur, atque agrē deseruntur, omninō consumentur à summo malo, cui nihil potest subesse boni, cum ipsum esse sit malum. Faciant illa bona, quę nunquam manent irremunerata. adiciuntur & illa bona, quę digna non sunt quærri, à spernentibus tamen accipi possunt: nam hæc, si vel sola, vel prima petantur, meritō negantur peruersę petentibus, peius vsuris. Non habet in ele-

Azione

Azione sua DEVS rationem illius, qui sibi suo marte vitę genus eligit, & fortunam suam fingit: improbas spes abscindit aut illudi sinit, qui sorti sua commiserunt. Infelices illi sunt, vt cunque res cadat. Bonis caducis infelicissimus est, qui sibi beatissimus videtur. Anaxagoras homini profano, quique idem pecudis & hominis bonum existimabat, interroganti quis esset beatissimus? respondit: non is, quem tu putas, sed is, qui tibi infelix videtur. [n] Talibus regię stipantur infeliciter beatis; bonis palatinis, malis Christianis, ideo nec bonis quidem aulicis: bonus enim aulicus esteo bono, quo & Christianus. Hanc fidei confessionem inter aulica certamina & officia in singulos dies meditentur, vt eundem vitę totius & singularum actionum scopum figant.

Felicitas
infelix.n. Plutarch.
Apophth.

¶ 5.

Nimum, inquit, libertatem nostram restringis; aulici sumus, sæculares sumus, mundani sumus, solatia humana non repudiamus. an æquum venses in eremum & claustra concedere, vbi tamen facilius est vestem, quam animum, mutare? At vero sæcularibus & mundanis loquor. non ad ista voco, quę facere non vultis, sed quę debetis. non veto quę licent, non culpo remissiones, & quas vsus & infirmitas vestra fecit necessitates; sed moderor affectus, & in viam duco, exuperantiam tollendam dico, vt olim Nazianzenus. [o] Mundani, sæculares, laici, duplici significato dicuntur: mundani, qui mundum amant, & ea quę in mundo sunt, contra legem eius, qui mundum condidit: qui sunt in corpore diaboli, in concupiscentia carnis, in concupiscentia oculorum, in superbia vitę, in quibus non est charitas patris; quos Christus non tulit de mundo; qui pręuisi sunt in ignem æternum, nisi exeant de mundo, & inserantur corpori Christi. Nemo tam nefarius est aut impudens, vt illo modo mundanum se iactet: hoc est filium gehennę. Mundanos

vsus verum
concessus.o Orat. 6.
Mundani
duplices.

danos igitur se afferunt, non quasi legum DEI immunes, sed quod Clericorum & religiosorum non teneantur votis & ceremoniis; ideoque in rerum humanarum appetentia ac delectatione plus sibi indulgendum iudicent. Hac quidem de quaestione alias videro. ad finem bonorum nihil facit illa distinctio. Finis vitae Platonis & Peripateticis est secundum naturam vivere, Christiano, secundum gratiam. Par hic ius est, eadem lex, idem peccatum aulico & religioso: neuter in quocunque mundi bono finem statuere debet, per omnia autem in DEVM tendere. Quicquid horum bonorum ita appetitur, ut in finem ultimum non dirigatur, mercede caret, nullam a DEO promissionem habet. Si laudem, opes, aliud quaesisti, nihil a DEO expectabis, illi obsecutus non es. Quod si nihil a mundo ingrato accepisti, mercedem tamen tuam recepisti: nihil apud DEVM tibi repositum est. nec æquum est ab eo præmium reposcere, cui obsequium non præstitisti. Cum igitur sint in aula grandes & magni labores, omnes instar somnij pereunt, si vanis impenduntur, non DEO. vita nostra mortalis est, spes autem vitae immortalis. hanc sola fides dirigit, sine qua impossibile est placere DEO: quod enim sine fide fit, non fit propter DEVM. qui laborē DEI causa sustinere detrectat, mundana spe omnes ærumnas suscipit, in vanum sudat. Si amore DEI magistratum suscipiat, dignitates petat, diuitias acceptet, præmia de cælo dabuntur, non ut compensentur ista inania, sed voluntati Christianæ, quæ non nisi ad DEI gloriam ista vel accipere vel habere nouit. Concordius martyr [p] nobilis, imperante Antonino, cum Torquatus comes quaestionum cruentarum Præses nomen eius nosse vellet, Christianum se esse confessus est. illo fremente & dicente: de nomine, non de secta se quaerere, non mutauit reipsonsum: Christianus, inquit, sum, Christianum profiteor. Merito sanè omnia præconia, tituli, & dignitatum nomina vni elogio Christianitatis: cedere debent:

Mundani
& religio
si idem finis.

p Beda.
Vsuard.
Concordius.

debet: hoc enim continetur regnum sanctorum, quo quisquis excluditur, in exitium laborauit.

C A P. XVIII.

Metus imminentium in aula grauis: atq; omnirepub. moderatio illius, & victoria.

§ I.

IN vita mutabili nemo tam est beatus, cui non super-
Incubet mali metus, qui est ipse grande malum: sic-
ut sine metu vivere magnam est bonum; timemus
autem, quia vitam habemus, sed non sine fine, ut
Augustinus exponit. Nabuchodonosor caput aureum
in summa felicitate, mentis anxietudine torque-
batur de futuris euentibus, auream spondam ascen-
debant atra curarum, & sub gemmeo conopæo car-
nificinam exercebant sollicitudines & timores. Hoc
Danieli DEVS reuelauit. [a] Tu rex cogitare cœpisti a c. 2. 29.
in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui reuelat my-
steria, ostendit tibi, quæ ventura sunt. DEVS quoque re-
gem magnitudine, potentiaque superbum minaci o-
stento tetruit, dum arborem succidendam docet.
[b] Quantus quoque subitus in rege Baltasare iam te- b c. 4.
mulo metus? quam fortis exclamatio? dum fata
morituri manus in pariete depingit. [c] Tunc facies regis c c. 5. 6.
commutata est: & cogitationes eius conturbabant eum: & Timor Bal-
compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicem
collidebantur. Timor ille impiorum est, dum metuunt, quod
meruerunt. Horridus timor super impium Achaz, &
populum ad exemplum regis sceleratè viuentem cecidit,
cum intelligerent inter Syros & reges Israël fœdus
contra Judam esse pactum. Isaias trepidationē pulchra
similitudine exponit. [d] Et nunciauerunt domui Dauid, d c. 7. 2.
dicentes: Requieuit Syria super Ephraim, & commotum est cor
eius, & cor populi eius, sicut mouentur ligna syluarum à facie
venti. Alius timor Sanctorum, reuerentia DEI, amoris
sancti
Timor san-
ctorum.

sancti filia. Daniel se percussam gloria Christi scribit.
 c. 7. 15. [e] *Horrui spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt me.* sed in illo terrore & fidem, & legem DEI, & oraculi veritatem obseruabat.
 f. c. 7. 28. [f] *Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conseruavi.* Ad colloquium Angeli pauens corruit in faciem suam. [g] *Pronus collapsus est in terram; & deinde super socios Danielis terror nimis irruit, & fugerunt in absconditum.* [h] & [i] *Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquam virium.* Sed hunc DEVS erigit conseruatum super faciem terræ, & cum nihil mansisset in eo virium, & halitus intercluderetur, dixit illi Angelus: [k] *Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, & esto robustus. Cumq; loqueretur tecum, conualui, & dixi: loquere Domine mi, quia confortasti me.* Darius quoque DEVM timeri voluit, quod bonorum auctor esset. [l] *Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in vniuersa terra Deum Danielis: quia ipse est Saluator, faciens signa & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.* Qui bonis caducis inhiat, vt semper metuat necesse est. Bona ipsa sunt corruptioni obnoxia, & aliorum iniuria tolli possunt. ille etiam, qui illis adhæret caducus est: timor autem DEI liberatoris salutaris est, & cæteros animo timores excutit: quisquis DEVM veretur tanquam patrem, qui peccatum detestatur, qui pœnas peccati comites exhorrescit, nihil aliud in vita agnoscit formidabile: quæ enim velut terribilia meticulous obiiiciuntur, infra suas curas esse existimant. fumum, vmbra, foliorum defluxus non metuunt, qui ignem, arma, ruinas ædium arborumq; contemnunt.

§ 2.

Miserissima mortalium conditio est semper ex futuro pendere, de imminentibus angī, non viuere contentum

teritū vel presentibus bonis, vel malis; & cum dominus diei cuiq; malitiā suam sufficere dixerit, nos metuendo sequentium etiam annorum onera & ærumnas arcessimus, & animam premimus mole rerum nunquam forte venturarum. In aulicis tamen agitationibus metus grauior incumbit, & anxietas concitator trepidas cogitationes exercet, in purpura dibapha & spectatiore formido sedet bis tincta curis. Causæ vero, cur mordacior sollicitudine procerum mentes vrantur, sunt plures. In regum obsequio non parua aut ludicra, sed grandia præsumuntur, quorum cupiditate mentes accensæ magnis motibus agitantur. In arte prælustri sæuia fulmina cudentur, & iubinde proximos sternunt, & ab omni latere monumentum cladum, stat triste bidental. Animus igitur spem inter & metum atrocem trepidat. In illo negociorum, turbarum, æmulatorumq; conflictu magna rerum, maior est animorum mutabilitas & inconstantia, quæ reges ipsos cunctis timeridos non interupta formidine premit: omnibus Damocleus ensis de tenui seta impendit, facili casurus motu. recurfant angores, quantum regi, quantum æmulis, quantum calumniis liceat, secum expendunt. & merito: vna offensa omnium obsequiorum fructus, tanquam vernos flores,

Borea penetrabile frigus adurit.

Ex alto si aliquem ira regis proruit, suam quoq; nutare fortunam credunt non alio columine sustam; si fauor abum extollit, reliqui sibi turpe ducunt. Horum igitur vita tota inter spem & metum tanquā duo crucis statumina est pendula, in solido non consistit animus, sed inquietus est, aura mouetur, & vt in mala māsione, & quod adest, & quod imminet, semper ciueiat. Pessima fors aulæ, omnia fortem dare, & semper ab euenru pendere; eo vero deterior, quod cura ardens credula est, & quod misere volūt, facile sperant, quod metuunt vehementer, nunquam amoueri posse arbitrantur: Seneca.

Prona est timori semper in peius fides.

Miseri & meticulosi malorum creduli sunt. Aduersa tristibus cogitationibus consentanea facilius fidem inueniunt quam læta, ad quorum vota cupidi festinant; ipsa mora fastidio est,

— *Exultantiaq; haurit*

Cordapauor. —

Qualis eorum est, qui in carceribus mappæ signum expectant, & trepidi anhelant.

§ 3.

Mala timoris.

Excutiendum animo malum est illud, quod monte grauius premit & fatigat, vti iactantur, quos per quietem obstructis cerebri meatibus morbus, quem ephialten appellant, sollicitos exercet & suffocat; atque adeo ipsum metum odisse oportet: nam facit vt præsentium incurij ad futura feramur. longam vitam optant, ad senectam anhelant, & quæ morti sunt propiora præoccupant, ipsis desideriis, quibus venientia sibi despondent, & timoribus, quibus fugiunt incommoda facta, immoriuntur. Stultum est cupere absentia, præsentia negligere. Vere dictum est: stultum semper incipere viuere; at miserabilior meticulosus, qui ne viuere quidem incipit, sed meditatur in futurum viuere. Laborat ille fastidio omnium rerum, præcipuè tædio sui. Stultum autem est timere, quod euitare nõ est in tua potestate, vt accuratè disputat Augustinus. [m] Hinc in vanis maximus timor & contractio: sal in igne crepitat, [n] nam æternus est & aqueus, spissoque corpore; per calorè igitur dilatatus vapor violentè exitum quatit, sonumq; edit. ita timidi quoq; pleni aura & vapore. non solido animo, presso corpore, cum persecutio calfecerit, eiulant ac crepitant, corpori timent, quod quasi nubes quædam est animæ, ne flabris dissipetur, quodque turbines agunt in magno, hoc terror in paruo mundo. Maxima timorum pars vana est, fugiuntque homines non mala, sed bona aut media,

Timens Six vinit.

m T. 9. p. 98. 118. n Scal. ex. or. cit. 42.

dia, non ex vera ratione, sed quod quædam insit voluntatis intemperies, qua ad timendum impellantur. *vani.* Multis ingenerata est casei abominatio, vinum alij auersantur. Scaliger ait vidisse cui mala artulerint fastidium; se ad Cressoni conspectum tremere adeo, vt horrore quassatus abire cogeretur. [o] Vidi ego, qui anguillarum odore expallescere. Germanicus Cæsar conspectum ferre nequibat. Nero fulmina horrebat. Causas ignorant, qui timent, & sapientia est, ista nescire. Sunt illa ex constitutione & temperatura sensuum ac viscerum; & cum in rebus nulla causa sit, affectum sibi debent, Simili metu constringit multos mens non sana. Apud Menandrum sibi malum ominatur, cui inter vestiendum calcei corrigia rupta fuit. Alius timore cruciabatur, quod Scrophæ nefrendes deuoraret, quem Antiphontes lætari iussit, quod suculos, non liberos edisset animal stolidum & multiuorum. Pro *o* tunc accepit prisca superstitio, si mures celathum, baltheum, aut clypeorum loramenta rosissent. Non erant illa ostenta, sed si ab ipsis mures ardearentur, vt Arcefilaus & Tullius censebant; metus tamen ingentes res illæ attulerunt, vt ex talibus etiam de Rep. deliberarent.

Multa quidem metus scelera efficit, sed ex multa simul stulticia & ineptis. Multi mortem metuendo in mortem ruere properarunt. Periander tyrannus, [p] cum mortem, & ne insepultus abiiceretur, nihil timeret, milites duos emisit via, loco, tempore designato, quo virum sibi occurrentem occiderent & sepelirent; alios deinde plures constituit, qui his à facinore redeuntibus occurrerent & trucidarent; ipse his per ordinem dispositis, ignota veste, clam egressus occurrit, & suo imperio à nescientibus interceptus est, illi ab aliis: nec restamen latuit, sed nobilis historia ad posterorq; transmissa est, non sine detestatione ignauitæ: Non est fortis viri ad mortem properare. [q]

Superstitio timida.

Periander metus.

p Laertius in Periand.

Ignauus est petere mortem.

q Seneca.

Qui fat a proculcauit, ac vita bona
 Proiecit, atq; abscedit, & casus suos
 Onerauit, ipsi, ceu video, nullum est opus,
 Quare ipse mortem cupiat, aut quare petat,
 Vtrumq; timidi est, bellè contempsit mori,
 Qui non cupiuit &c.

Nemo magis seruituti obnoxius est, quam is qui multa & multos metuit: tot enim dominos habet, quot timores. Magno risu celebratus est Artemonis Periphoreti metus, sedenti supra caput scutum tenebant seruuli, ne aliquo è sublimi cadente læderetur, humi cubabat ne decideret, foras profectus leætica claudebatur. [r] Ludouicus IX. rex Galliaë Jacobo Gotterio medico ita obnoxius erat, vt tanquam Dominum seruus formidaret, & ille impotenter imperium exercebat, cum terere vellet, alium vt medicum quæreret, saepe ingeminans. [s] rex sine illo se viuere posse diffidebat. Ita metu, seu vero, seu falso, timor discerpitur, & quasi in funda rotatur. Nero audita defectione Galbaë torpuit, sine voce stetit, caput verberauit, ante mortem pene funeratus. [t] Isocrates dicendi quam viuendi peritior, cum natus annos nonaginta ægrotaret, rogatus quæ valeret, vt homo, inquit, nonagenarius, qui mortem summum malum putat. Quem affectus ille captiuum tenet, omnia metuit, omnia tanquam letalia intuetur.

§ 4.

Proinde quid cras futurum sit, fuge quære: vtique, quod DEVS præuidit, quod voluit fieri, quod noluit impedire, vtique; & viro bono probandum est id quod summè bonus statuit. Indecorates est metus, etiam in corpore, cui vires demit: [u]

Vagus per artus errat excussus tremor,
 Erectus horret crinis, impulsis adhuc
 Stat terror animis, & cor attonitum salit,
 Pavidumq; trepidis palpitat vcnis iccur,

& cum

& cum euentu reputat, & mores frementis aulæ pal-
 let; [x]

Quasi cum Siculi Virgo Pelori
 Rabidos vtero succincta canes,
 Omnes pariter soluit hiatus.
 Quis non totos horruit artus,
 Toties vno latrante malo?

Molestia est sine emolumento timor futuri. Nullum est tædium expectatione fastidiosius. Metus futuri suspiciosus est cruciatus, malum spontaneum.

Sed malus interpret rerum metus omne traherat
 Augurium peiore via. [y]

Somnum arcet, sanitatem carpit, senectam accelerat totam vitam suspectam habet morte durior est mortis metus. præstat semel cadere, quam semper timere, qui semel frenum momordit, vt secum statuit, non metue- re, iam liber est: nec metum metuit, vno alium; quod verissimum esse docet Augustinus. [z] Incredibilis hinc futura cognoscendi cupido. Hinc magicæ sortes auguria, omnia somnia, astrorum infamia. Hinc imposturis magna pars hominum obiecta est; totiesq; decepta non profutura curiositate maceratur. nolite futura cupiunt, si nolent dolituri.

Prudens futuri temporis exitum
 Caliginosa nocte tremir DEVS,
 Ridetq; si mortali vltra
 Fas trepidat. [a]

Nihil tamen efficit illa cura: nam si ventura sint, ea timere est miserrimum, si non euentura, vanissimum, si eo malo te crucies, quod nunquam futurum est.

§ 5.

Nimis, inquis, formido, ne grauiora tempora infelix experiar. Noli ante tempus esse miter, induciis quas DEVS dedit fruere, venient illa, sed non pura mala, venthent secum lenimenta. [b]

Meliora quidem præteruolant, deteriora succedunt, quem admodum ex amphora primum, quod est sincerissimum, effluit;

H 3 gra-

Artemo-
nis timor.Plutarch.
in Pericle:
Ludoui-
cus IX.
s Commi-
neus.
Nero.Sueton.
in Nerone.Netime
quod Deus
sult.
u Seneca
in Medaa.Cupido fu-
tura sciendi.y Claudia-
nus de bell.
Get.

z 80. qq. jr.

a Horatius.

b Seneca 6-
pist. 109.

grauissimum quodq; turbidissimumq; subsidit. id ex hauriri in alius potius patimur, vt nobis fecem referuimus. Inhæreat istud animo, & tanquam missum oraculo placeat.

*Virtuti
studendū.*

Venient, ne dubita, sed ne metue: forrè ante discedes. in opiam, offensam, dedecus formidas, forsitan ante te mors absoluet. Omnis ætas de suis motibus quæsta est & de calamitatibus, quærentur & posteris. præterita meliora opinamur, quia non sentimus. Meliora tempora expectas, & ne rident, metuis; at tempora bona sunt, male nos illis vtimur. sint homines iusti, non erunt iniqua tempora; dies sunt mali, quia pauci per illos boni, cur vero sint boni, à plerisque; male collocandi? Tu viue ex virtute, in Deo tuo, & omnis dies in lucro est. Quocunq; res cadat, operum bonorum nihil perit. Hodie regnum tibi parare potes, quid sedes pallidus & metuens futuri? occupanda sunt tempora ne ignavis elabantur, aspera magis sunt regno comparando idonea. Daniel dies octo inter leones sedit. [c] nihi nisi Deum timebar, omnium rerum, & vel mundi ruentis securus. Si incertum euentum caufaris, frustra angeris: quod passurus es, hoc te manet. tuum est cauere, ne ex merito patiare; si autem innocens, gaude, illa te in portum tempestas celerius vehit, lancea illa vomitum aperit, pus & venenum extrahit. Media transili, postremo, quo de eternitate cernitur, euentu, cuncta estimato: ille dies de omnibus iudicat.

¶ 6.

Demum vt præfenti momento viuamus, futura quoque ne metuamus, curandum. vis esse aulicus fœlix? liber esto à formidine; sic rex, sic beatus eris.

Rex est qui metuit nihil,

Hoc regnum sibi quisq; dat. [d]

d Seneca.

Imo DEVS dat, licet non sine nobis. DEVM time, ille Dominus est. ama DEVM, charitas foras mittet timo-

timorem. [e] serui DEO in timore & tremore. cætera e. Mal. 1. non timebis, non magis quam spumas Indici maris: nemo DEVM timens, hominem formidat; non timet vbi non est timor, si timet quod DEVS iussit timerè. bene viue, nullum genus mortis recte viuenti timendum, vt bene Gregorius. maiore timore minora contemnimus. [f] Verissime itaq; Didymus: fieri non potest, vt qui DEVM timet viuat in timore. Fortem virum nemo facile aggreditur, & DEVM timentem alij timores deserunt: ille est enim bonus & prudentissimus, Chrysolstomi & veritatis iudicio, qui fortis est & Deum timet.

Hinc vana timentur, quia vera pericula non cogitantur. Nemo, aut sane pauci de multis, futurorum metu cogitant, diem & iram Domini, & incredulis ventura supplicia, statuta perfidis tormenta quasi longeposita non respectant, quæ metueret conscientia, si crederet, vt deplorat Augustinus. [g] Illa valde terrent, si fidem habemus, eos qui fidem non habet, non terrent. Augustinus, [h] & deinde [i] vanum docet esse timorem migrare trepidantium, & metum amittendi temporalia, cui tamen resisti nõ possit. Homines illos increpat & plangit idem Aug. timentes vbi non est timendum, timentes de temporum, non animarum contritione. [k] victos timore seruili quum non iustitia amatur, sed pœna timetur. [l]

Tres enim sunt conditiones & status (vt diuus Basiliius ait) quibus Deo grati esse possumus. Si enim pœnam formidamus, in seruili statu sumus. Si vero mercedis lucra consectantes, vt mercenariis asimulamur. Sin autem bono & honesto propter seipsum adhareamus, in filiorum genere sumus. Filius enim vbi ad prudentiam discretionemque peruenerit, paternâ vota exequitur non timore scilicet plagarum, non etiam mercedis & præmii cupiditate, sed amore, pietate, obseruantiaque erga patrem. Persuasus enim satis est, suam fore, quicquid patris fuerit.

*Solus Deus
timendus.*

*Augustinus in
Psal. 68.*

*Veri mali
timor vanum excen-
tit.*

*G. 10. 210.
h. serm. 4.
de verbis
Domini.*

*i. de verbis
Apost. serm.
15.*

*k. T. 9. 47.
l. Basil. &
Dorotheo. Do-
ctrina. 4.*

Hac spe quisquis vivit, non metuit quicquam in mundo, extra mundum iturus. Qui stadium decurrit, gaudet, non timet, cum ad metam ventum est: cursum enim hoc est laborem absoluit, superest corona. Kilianus Herbipol. Eccl. Episcopus cello lætoq; animo percussores excepit; *Amici*, inquit, *ad quid venistis? vos preceptum implebitis, nos cursum consummabimus.* Hæc sola securitas est, & cum timore sine anxietudine futuri. Nec male Seneca, quamquam finis ignarus. [m]

m Epist.
106.

Securitatis magna portio est, nihil inique facere. confusam vitam & perturbatam impotentes agunt. tantum metuunt, quantum nocent: nec vlllo tempore vacant. trepidant enim, cum fecerunt, hærent, conscientia aliud agere non patitur, ac subinde ad se respicere cogit. Dat panas, quisquis expectat: quisquis autem meruit, expectat. Tutum aliquares in mala conscientia præstat, nulla securum. Purat enim se, etiam si non deprehenditur, posse deprehendi: & inter somnos mouetur: & quoties alicuius scelus loquitur, de suo cogitat. non satis illi obliteratum videtur, non satis rectum. Nocens habuit aliquando latendi fortunam, nunquam fiduciam.

C A P. XIX.

*Magistratibus & Palatinis feruenter orandum
exemplo Danielis.*

¶ 1.

Orationis
necessitas.

MEntis nostræ in DEVM defixa aduersum spes inanes & metus constantia, vitæque honeste degendæ ratio, de qua egi, è cælo datur, oratione igitur nutritur & firmatur, orationi vicissim parandus est animus, ne minore DEVM veneratione, dum alloquitur quam regem prosequamur. Qui recte vivit, rectè orat; & vicissim, qui rectè orat rectè vivit: affectus enim, nõ vox orantis æstimatur, hunc tamen sermo sequitur, Sancta doctrina Iustini Martyris. [a] orare debemus sermo-

a Devent.
Christiana religio.
1. 2.

sermone copiosi, factis potentes, & Antistes Hippo- nensis attendere nos iubet orationi, vt DEVS attendat: quomodo enim ille audiet, si te ipse non audis? illa oratione DEVS flectitur, quæ non in multitudine verborum, sed cordis affectu consistit; cordis tamen affectus multa verba, non inania tamen pronunciat. Paræmia dici solet; orare nescio nauigandum esse mare, indomitum elementum docere preces: tribus enim digitis cum absint à morte, cum vndique pontus insonet, vtraque latera naus ventus & vnda tundat, humanis auxiliis destituti, ad DEI clementiam recurrunt, & veris lachrymis inuocant. In æquore valto iactantur & proceres, lubrica ponunt vestigia, fluctibus *Aulici* in suspensi: mare enim super quod ambulant, sunt populi *maris*. li. nam Joannes Apost. vidit mulierem sedentem super aquas multas [b] & ne dubitemus, quæ sint aquæ b *Apoc. 17.* & maria, exponit. [c] & dixit mihi: aqua, quas vidisti vbi *Apoc. 17.* meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & lingua. Imperant, 15. populis & insultant, vt nauigantes fluctibus, ab illis tamen sustinentur & iactantur, & cum inhorruere, merguntur. Nauta mare calcat & timet. solum in quo stant, solidum non est, sed liquens & mobile; nec illius firmitate, sed sua leuitate in alto tenentur. Euripi more fluit, atq; ætus reciprocatur multorum naufragio infames. Orandum igitur illis est vt pericula discutiant, & in DEO subsistant: sunt enim in profundo maris, & non est substantia. [d] d *Psal. 68.*
3.

¶ 2.

Verum tu Daniel procede vir desideriorum, fili hominum, Angelorum collega, regum minister & arbiter, doce aulicos fundere preces, animas cælo tollere, terrestrium tantisper inanes, cælestium refertos. Legant orationem Azariæ, qui aperiens os suum in medio ignis, [e] legant & orationem trium puerorum, quam quotidie usurpat Ecclesia. [f] Sed ita legamus, vt eisdem periculis nos cogitemus implicitos: hinc aqua, & seq.

Daniel o-
rator.

e Dan. 3.
26. vsq; ad
46.
f Dan. 5. 3.
& seq.

H s hinc

hinc flamma exæstuat. Hæc ex narratione Danielis, nunc spiritū in illo precum & orationis videamus ardorem. [g] *Dixerunt ergo viri illi: Non inueniemus Danieli huic aliquam occasionē, nisi forte in lege Dei sui.* Nouum calumnię genus laus est Prophetę. Quę vita, quis sermo, quę fama viri sancti fuerit inter incultissimos & ferocissimos barbarorum, res ipsa docet: publico in consilio, omnibus hostili diligentia expensis, nullam in Daniele causam fore iudicāt, nisi in lege Dei sui. Non miror Danielis pietatem & in oratione cōstantiam, aliorum quoq; fuerunt paria decora. Hoc ipsi virtutibus maius est, viuendo tantam excitasse inter barbaros religionis opinionem, vt certo statuerent, illum potiūs subiturum ora leonum & bestiariorum miseris vices, quam ab oratione cessaturū, & nisi talis esset, occasionem eius interficiēdi fore desperarent. Nec fessellit famam Daniel, sed vicit virtute, vicit miraculo. [h] Porro, inquit, rex Darius proposuit edicēt, & statuit. Quod cum Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in canaculo suo contra Ierusalem tribus temporibus in die flebat genua sua, & adorabat, confitebaturq; coram Deo suo, sicut & ante facere consueuerat. Viri ergo illi curiosius inquirentes, inuenerunt Danielem orantem & obsecrantem Deum suum. Deuotionem Prophetę aulici Christiani penitiūs introspiciant, fecerunt illud etiam idololatrę, illi, vt ad bestias damnarent, nostri, vt imitentur. Comperto igitur, quod iniqua lege parabatur, discrimine, Daniel tueri pietatem cōstituit. multa arte sine fraude machinas eludere potuit, sed noluit, orare noctu potuit, & lachrymis lauare stratum suum, quod fecit & Dauid, potuit clausis fenestris atq; ostiis, sine arbitris, potuit sedens, inambulans, aliud agere simulans, sine suspitio, sine voce, sola mente Deum orare: non enim vocem aut corporis gestum Deus exigit, sed animi pietatem; at illa maluit palam, apertis fenestris, in cænaculo, in turba ministrorum, versa ad Ierusalem facie, genibus flexis, ter in die fidem suam & cul-

tum

tum profiteri, legē impiam factis refigere, Judęis pietatis exemplo præire, opprobrium gentium, qui deos suos regi postponebant, a se suisq; amouere. Alia sunt metuentium, alia heroum facta. Daniel eligit, quod mundus obstupescat, cælum probeat, quo fames leonum frenetur.

¶ 3.

Orationis studiosus erat Daniel, à qua nec metu mortis abduci potuit, nunc quo spiritu orauerit videndum. quod ve bisaliis exponi non debet, quam illis, quæ Spiritus Prophetę distatuit. [i] *In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperauit super regnum Chaldaeorum: Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. Et posui faciem meā ad Dominū Deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, sacco, & cinere. Et orauī Dominū Deum meum, & confessus sum, & dixi: Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligētibus te, & custodientibus mandata tua. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impię egimus, & recessimus: & declinauimus à mandatis tuis, ac iudiciis. Non obediuimus seruis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omniq; populo terrę. Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, & omni Israēl, his qui propesunt, & his qui procul, in vniuersis terris ad quas eiecisti eos, propter iniquitates eorum, in quibus peccauerūt in te. Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccauerunt. Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus à te; & non audimus vocē Domini Dei nostri, vt ambularem in lege eius, quam posuit nobis per seruos suos Prophetas. Et omnis Israēl preuaricati sunt legē tuam, & declinauerunt ne audirent vocem tuam, & stillauit super nos maledictio, & detestatio, quæ scripta est in libro Moysi seruis Dei, quia peccauimus ei. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui iudicauerunt nos,*

vt sit

g DAN.
6.5.h c. 6.9.
vsq; ad
12.Daniel
latere no-
luit ora-
tionem.c. 9. v. 5.
vsq; ad 24.
Omnis o-
rationis
perfectio in
precibus
Danielis.

vt superinduceret in nos magnum malum; quale numquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Ierusalem. Sicut scriptum est in lege Moyſi, omne malum hoc venit super nos: & non rogauimus faciem tuam Domine Deus noster, vt reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam. Et vigilauit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audiuius vocem eius. Et nunc Domine Deus noster, qui eduxisti populũ tuum de terra Egypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc: peccauimus, iniquitatem fecimus, Domine in omnem iustitiam tuam: auertatur obsecro ira tua, & furor tuus, à ciuitate Ierusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum Ierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est propter temetipsum. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: Aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem, super quam inuocatum est nomen tuum: neq; enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum. Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini. Et docuit me, & locutus est mihi, dixitq;: Daniel nunc egressus sum vt docerem te, & intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animaduerte sermonem, & intellige visionem.

Oratio
exaudita
cum inci-
peret.

Hac in oratione Spiritus DEI non legitur tantum, verum sentitur, non verba sunt, sed anima liquefacta. Summa modestia corporis in sacco & cinere, summa animi humilitas in confessione peccatorum, efficacia quoque ab Angelo ostenditur: non expectauit DEI benignitas donec oratio se humiliantis absolueretur, ab ex-

ab exordio precum Angelus mittitur. Hoc etiam anno tertio Cyri expertus est, cum lugeret trium hebdomadarum diebus, [k] mox primo die exauditus est. [l] Et ait ad me: noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos. Atque hoc exemplo Danielis aulici Doctoris omnes Christi fideles serui orationi se debent: illa enim peruenit omnia, penetrat omnia, dirumpit omnia, donec ad aures DEI perueniat, vt expertus testatur Augustinus.

C A P. XX.

Danielis imitatores omnes fideles, præcipue Palatini & magnates, nobiles, tribuni, centuriones.

§ I.

Omibus Christianis, præcipue regibus, & nobilibus, est in precibus successus: nam domus oratione, & ciuitas seruetur, & precibus potentia calcatur armata, vt probat Augustinus: exemplisque Moyſis, Dauidis, Ezechia, Macchabæorum, & sacris literis docemur. Christiana Religio innumera nobis testimonia cumulat, hostes quoque nostri fatentur. De legione fulminatrice historia est apud Eusebium. [a] Constantini facta, sed precibus animata. Ecclesiam seruauerunt: Ille viros pios in aula publico sumptu alebat, qui pro imperio orarent. [b] Miranda Imperatoris & nostris temporibus penè probroſa pietas. imperium non artemis & opibus, sed magis DEI auxilio, quod sancti impetrarent, consistere, reſe iudicauit; nec vllus principum dissentit, qui nouit mundum propter electos conseruari, malos vero viuere, vt bonis seruiant, tam exercendo eorum virtutem, quam commoda quædam

Omnia ab
oratione
pendent.

a Liter.
Antonini.

b Euseb.
l. i. de vita
Constantini.
Constantini pietas.

dam procurando: nisi enim aliqui essent boni, omnes perirent mali. Omnium sententia est, Sanctorum in Ecclesia preces expectandas esse. At vero esse, quia sola causa pius in aula sustentet, ut DEVM precetur & salutem poscant rebus, id rarum est. Nec tamen sic aliorum precibus nitebatur, ut suas negligeret: nunquam ad bellum processit, nisi multis precibus propitiato numine, ut Eusebius testatur. [l] Pingi orantis habitu & sculpi se iussit, quo profiteretur, regnum se Deo largienti, non suæ prudentiæ viribusq; acceptum referre. palatium Constantini templo aliquando quam aulae similius fuit. Super mensam Imperatoris Psalms, Flauiani Episcopi instituto canebantur, [d] atq; illud ex verusta Ecclesiæ consuetudine, cum fideles eâ curâ conuiuia agitent, ut disciplinam potius, quam dapes cœnarent, & ipsis agaparum conuictibus ad orationem animos præpararent. Quæ consuetudo hodie quidem etiam in clericorum & Episcoporum domibus ita exoleuit, ut qui reducere eam voluerit, offensam potius, quam fructû sperare debeat. Theodosius quoque, qui Constantinum & gestis, & Magni nomine æquauit, à precibus prælia semper exortus est, [e] & in rerum discrimine sollicitum venti, niues, & fulmina propugnant. Sed Constantinus præcipuus fuit Danielis imitator, qui non modo factis, sed & monumentis, principibus & aulicis orandi studium commendauit: milites suos orare docuit: in numis species orantis exprimebatur, in tabulis erectus contemplantis imaginem habebat. [f] In idolorum fanis pingi suam imaginem vetabat. Nunc quoq; contrario sæpè modo in templis orantis specie visuntur mortui, qui viui orationem neglexerunt. Quis nunc Imperator? quis dux milites orare docet? imo quis blasphemare prohibet? Vix orant nostro tempore ipsi duces, nonnulli etiam vates fallos & ariolos contulunt, ut neminem causæ pereuntis imperij lateant, quod Deo non commendatur, sed dæmonum consiliis vexatur.

e l. 9. c. 9.

Christi-
norum
pietas.
d Soz. l.
7. 23.e Soz. l. 2.
c. 24.[f] Euseb.
de eius
vita l. 4.
c. 15.
tam rara
oratio mi-
liariis.

¶ 2.

Precibus piè fufis nihil excellentius: oportet enim semper orate, [g] semper egemus auxilio, semper petendum est, ut accipiamus; sine intermissione autem accipimus. Ecclesiæ Christianæ datus est Spiritus precum, ut prophetauit Zacharias. [h] Et effundam super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ & precum. Prophetiam hanc luculentissimè primavæ Ecclesiæ Hierosolymis exposuit, non docendo, sed orando. erant enim perseverantes in oratione. [i] nec minus deinde orandi studium: noctibus in oratione perseverabant, horis antelucanis conueniebant, & quod apud Babylonios vnus Daniel fecit, multa centena millia Christianorum quotidie faciebant, ut cum fortunarum, vitæ, & tormentorum periculo ad orationem & synaxes conuenirent. Quæ de re Justinus, [k] Tertullianus, [l] Hieronymus, [m] Theodoretus, [n] Baronius. [o] Ad illam normam Carolus quoque Imperator orationi deditus erat, noctibus adire Ecclesias solitus, cum ipsis sacerdotibus canere Psalms, atque inter tot imperia hostiumque certamina in precibus perseverare. Eadem ex disciplina Pipinus innumerabilem Saracenorum vicit multitudinem, & orationi, non armis, victoriam ascribens, templum adiit, gratias egit illi, qui est triumphator in Israël. [p] Ladislaus Vngariæ rex Bessos per inuias solitudines secutus, grauiorem mox sensit hostem, per viscera grassantem, famem; nec animum tamen despondit, DEVM rebus arctis non defuturum ratus, ad preces se conuertit, & exercitui commeatum postulauit. mouere Numen preces: obiecti mox ceruorum greges, captique, militem gratulationis pinguisque farinæ impleuerunt. [q] cur enim fame languentibus non subueniret cælestis clementia, quæ Israelitis per proteruiam manna fastidientibus coturnices pluit? Si Christiana temporarecolamus, illustriores victoriæ orantibus quam præ-

g Eph. 6.
18. & 1.
Thess. 3.
10. & 1. 18.
h c. 12. 10.i Act. 1. 14.
& 2. 46.Carolus
Magnus.k Apol. ad
Anton.
l Apolog.
c. 49.m Ad De-
metriade.
n l. de Es-
na
femp.o T. 1. an-
ni 34.p Histor.
Franc.Paul.
Ladislaus.
Vngarus.q Bonfin.
l. 4. c. 2.

præstantibus obtigerunt, ut ex Constantino, Theodosio, Belisario, Carolo, Narsete constat: miris etiam modis Deus suos periculis eruit bene precatos. Theodebertus & Childebertus regem Clotarium infesto agmine sequebantur, nullum huic in viribus præsidium, nulla in fuga salus; orante autem Crotilde, Deus fulmine insequentes repulit, & Clotarium servauit. auctor Papyrius. [r] Oratio contra aduersarios quam ira telis armata fuit valentior. Jacobus quoque Episcopus Nisibin urbem, quam Persarum tanta multitudo vallauerat, ut humana ope insuperabilis esset, cumque iam machinas intenderent, aggerem struerent, & cunctis exitio piona videretur, defendit, & totam barbarorum colluuiem euertit: postquam enim Deum exorauit, ingens culicum nubes hostium castris inuecta est, quorum tubis lanceisque cameli atque alia iumenta in rabiem acta, obsidionem soluere inuitos coegerunt, ut Surius, Baronius, Ado, alique referunt. Theodoretus, [s] Gennadius, [t] Cassiodorus, [u] Nicephorus. [x]

Oratione Oswinus rex Nortumbriæ, cum paucissimis ingentem Merciorum stragem edidit, ut narrat Sigeberius. [y] Afflictos enim & obsessos cum alia destituunt, fidum auxilium est ab oratione. Præfectus Nouodomi, quæ arx est in Liuonia, cum à Moscis arcto obsidio premeretur, iamque extrema formidarent, maximeque barbari instarent, impotentes iras oratione vicit: postquam Deo per preces & lachrymas propitiato tela sumpsit, dextræ certæ Deus adfuit, & iaculum in cor impij ducis direxit, ut vnus leto castra dissoluerentur. Gagnæi, [z] Bizantini etiam cum triennio inclausi vallatique à Saracenis tenebantur, precibus numerosa castra fugarunt, & ab nauigantes hostes fluctus hausit. Iuo testis, [a] & Blondus. [b] Ad orationem Aniani barbaros ab Aureliano imbre decicit precum exauditor Deus, sanctoque viro futurum prædixit fore ut cæderentur; nec sefellit: illos Aëtius paulo

post pene interuentione deiecit, magis oratione S. Episcopi, quam armorum potentia, historiam recenset Turonens. [c] Lupus Episcopus Treccassinus cum firrenti potentia regis Attilæ oblitescere non posset, urbem Deo commendatam aperiri iussit, tyrannus cum exercitu ferocissimarum gentium innoxius transiit, ne verbo quidem asperiore usus. Vixerat tot cædibus imbutas, tot rapinis consceleratas manus inaspectabilis quædam virtus, ne ad vilum scelus extendi possent. Eisdem armis Radegundis regina, vxor Clotarij, vincula dirupit. [d] & Robertus Franciæ rex dum in Ecclesia chorum regit & præcinct, mœnia castri, quod miles eius obsidebat, cecidere, in pio rege Josuam Deus representare voluit, nec æquare modo, sed præferre: absentem enim tubarum sine clangore victoriam præstitit.

§ 3.

Regum ista & aulicorum sunt, virorumque nobilitate & dignitate illustrium, quorum sectari pietatem debent, quæ eorum loca tenent. Pietas autem in precum perseverantia magis, quam aliis virtutibus elucet. Nam in usu ac functionibus aliorum sæpe multa intercurrunt obstacula ac difficultates: liberalitati obstat metus inopiæ, castitas est laboriosa, fortitudo & patientia aspera; ut à Deo petere bona nolis, deprecari mala detrectes, nulla in speciem excusatio prætendi potest. Gratissima est misericordissimo Patri precantium importunitas ac violentia. Si quid molestum est, patri propone, si conseruuste affligit, babes tribunal Domini. nunquam negat aditum ille rex, qui ubique est præsens, nunquam in eius conclauē ingrederis, quin ille te vocari non fastidit longam orationem, quia illam ipse dictauit, nunquam repellit. Itaco Monacho ante valuas oranti, templum vltro patuit. Aeditaum, qui orantem conuicio vexauit, malus dæmon cortepum exagitauit, ut Gregorius refert. [e]

Crotildis oratio.

r In hist. Franc. Iacobus Nij, bita.

s In Theo phil. c. 1. Et l. 1. hist. stor. c. 7. t De viris illustrib. c. 1.

u l. 1. c. 8. x l. 9. c. 28. y In Chron. nic.

Mosci oratione vict. z In Liuonia.

Saraceni vici oratione & mess. a In Chron. nic.

b Dec. 1. l. 10.

Regum & nobilium oratio.

Oratio Dei gratia.

c l. 3. dial. 14.

Julianus Saba.
f. heodo- re. l. 2. sanct.
l. h. f. e.
l. 1. c. 4.
6. 1.
Anianus. S. uron.
h. f. l. 1. c.
7. Surius.
T. 6.
Sabinian- h. Membr.
T. 2. vite sanct.
Solymai.
Ammon.
i Hier in Exech.
k Marul.
l. 2. c. 2.
l. Cyprian.
Surius.
T. 4.
Casaria- nus.
m Ex A done, Vsu ardo, Sido nio, Greg. Surius.
T. 2. c. 5.
n Niceph.
l. 2. c. 45.
o Surius.
T. 2. c. 5.
Menol.
Graco- rum.
Sanctorū in oratio- ne digni- tas.

Turbant Ecclesiam indecores regno Christi præla-
 ti? orandum, vt vel emendentur, vel pereant. Julianus
 Saba Asterium Cyro vrbi Episcopum indignum flagi-
 tiose designātem, precibus, ne turbaret Ecclesiam, occi-
 dit. [f] Pacis illud studio, non vindictæ causa fa-
 ctum. Sacerdos ab Attilia captiuus, cum Aniano Epi-
 scopo supra muros oranti insultaret, diceretq; oratio-
 nes non iuuisse alios, exercitum hostium verbis nō fu-
 gari, subito concidit exanimis, præfagium cladis mox
 futurae in castris, & exaudita orationis. [g] Merito
 sacerdotem ista loquentem DEVM vltus est, cum et-
 iam infidelis frequenter preces sanctorum in honore
 haberent. Sabinianum martyrem persecutores cum o-
 rantem inuenissent, attingere ausi non sunt, etsi altera
 vice ad capiendu missi, sed rogarunt, vt ad Aurelianum
 tyrannum secum proficisci dignaretur, quibus est ob-
 securus. [h] Omnibus enim venerabilis esse debet,
 qui DEO familiaris est: cum regum & principum inti-
 mos coli videamus. Malis omnibus bene opponitur o-
 ratio. Christiani Ierosolomæi cum orarēt, locustarum
 agmina in mare præcipitata sunt. [i] Ammon abbas o-
 ratione, vt draco rumperetur, impetrauit. [k] Casarius
 Burdigalæ incendiū, [l] Mamertus Viennæ terræ motū
 sedauit. [m] Ad preces Casarij Diaconi templum A-
 done, Vsu pollinis corruit, & Firminum Pontificem dæmonis op-
 pressit. Sic Donatus in Epiro è terra fontem. [n] Quin-
 tianus Armeniorum Episcopus pluuiam cælo dedu-
 xit. [o] Nihil itaq; est, quod orantibus iuste petenti-
 bus negetur: modo ne nocitura perantur.

§ 4.

Quemadmodum magnatum dignitas in regum af-
 fatu, & impetrandis quæ postularint, maxime cernitur
 ita Christiani honos est in alloquio omnipotentis, quo
 amicus ostenditur, & honoratus est nimis, dum obti-
 net quæcunq; amicum ab amico petere decet. In vrbi-
 um frequentia, & mundi celebritate quo in precio sint
 veri sancti, auditis orationibus eorum, piis impiisque

DEVS

Deus ostendit. Martyres sane in medijs tormentis la-
 cери & semimortui ingentia precibus miracula edide-
 runt, quo ipsa infidelitas, quæ persuaderi non poterat,
 factis conuiceretur; tormenta eos non miserabili ne-
 cessitate, sed laudabili voluntate perferre. Exempla
 quia nusquam desunt, hoc loco ponere non est neces-
 se. Vnicum sufficit, quia & probatum & memorabile
 est, Euphemix martyris Chalcedoniæ, de qua compē-
 dio martyrologium Romanum hunc in modum. [p]

P 16. sept.
 Euphemia
 oratio, &
 martyriū.

Chalcedone natalis S. Euphemie Virginis & Martyris, qua sub
 Diocletiano Imperatore, & Prisco Proconsule, tormenta, carce-
 res, verbera, argumenta rotarum, ignes, pondera lapidum, be-
 stias, plagas virgarum, serras auctas, sartagines ignitas pro
 Christo superauit: sed rursus in theatrum ad bestias ducta, cum
 orasset ad Dominum vt iam spiritum suum susciperet, vna ex
 iis morsum sancto corpori insigente, ceteris pedes eius lamben-
 tibus, immaculatum spiritum Deo reddidit. Eius vitam habēt
 Menologium, Metaph. Lipom. T. 6. Illa nobilis gene-
 re, nobilior claritudine testimonij, q̄ Christo dedit: in
 rogam iniicitur, orantem ignis reueretur, non vrit, in
 viuarium, quod lupi, labraces, alij carniuori pisces im-
 plebant; orantem brutissima animalia non attingere, vt
 serrato dentium ordine commolerent, dorso suo per
 stagna triumphantem vexerunt; cum multa alia ora-
 tione auertisset, ne omnia vinceret, infelix astutia com-
 menta est, quo preces præueniret: Nescienti parata fo-
 uea est, leui cespite recta, vt in eam iucideret; sed cum
 ab oratione non cessaret, ab Angelo incolumis tradu-
 citur, satellites in fraudem, quam struxerant, impege-
 run t. Serris iubetur secari, ferreas cuspides oratio e-
 molliit ne virgineum corpus lacerarent. Bestiis obiici-
 tur, ipsa Deum plena fide, illam bestia qua poterant vene-
 ratione adorarunt. Tot experta supplicia, omnium-
 que victrix, mortem non alio modo quam oratione
 inuenit: cum enim oraret Deum, vt liceret dissolui &
 esse cum Christo, ceteris bestiarum blandientibus, &
 vestigia lambentibus, vna vsarum infixit opranti den-
 tes, & corpore solutam cælo immisit.

C A P. XXI.

In aula esse pietati periculum, & in omni administratione publica.

§ 1.

Aula magister impietatis. a c. 1. 8. b c. 14. 15. 16. Idololatria in: iusium ab aula.

DAniele magistro, adhuc puero hoc discimus regias dapes fugiente. [a] Principium omnino summae impietatis à palatio ducitur, inde idololatria minis armata mentes inuasit. Hoc enim docet liber sapientiae. [b] *Acerbo enim luctu dolens Pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam DEVM colere cepit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.*

Chaldaeus quoq; statuam auream fecit adorandam, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, statuitq; in campo Dura, [c] Conuocatis autem omnibus, [d] *Præco clamabat valenter: vobis dicitur populis, tribubus, & linguis: in hora qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonie, & vniuersi generis musicorum, cadentes adorete statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. Fornax ab aulicis succenditur, & in socios Danielis septuplū. Nec tamen ingenti miraculo Babylonis aula prorsus emendata est.*

Ipse rex suam potentiam miratur, [e] nesciens quod dominetur excelsus in regno hominū. Balthasar quoq; hæres paternæ impietatis, non tamen pœnitentiæ fuit.

[f] *præcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vasa aurea & argentea, quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem, vt biberent in eis rex & optimates eius, vxoresq; eius & concubinae. Impietatem illi Daniel exprobrat, [g] Tu quoq; filius eius Balthassar, non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia, sed aduersum Dominatorem celi eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tue, & concubina tua, vinum bibistis*

in eis

in eis: Deos quoq; argenteos, & aureos, & arcus, ferreos, ligneosque & lapideos, qui non vident, neq; sentiunt, laudasti. Alia deinde in aula Dariana impietatis species, Atheismus.

[h] *Nunc itaq; rex confirma sententiam, & scribe decretum vt nõ immutetur quod statutum est à Medi & Perlis, nec præuaricari cuiquam liceat. Porro rex Darius proposuit edictum,*

& statuit. Porro aula quæ in mundo futuri est potentissima, nimirum Antichristi, impietatem supra omnes augebit. magna erit potentia, quam millies arrogantia, & impietas exsuperabit. Eam Daniel describit. [i]

Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi cõteret: & putabit quod possit mutare tẽpora, & leges, & tradentur in manu eius vsq; ad tempus, & tempora, & dimidiũ temporis. Et pluribus deinceps. [k]

Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnẽ DEVM: & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica & dirigitur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est, definitio. Et Deum Patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia aduersum vniuersa confurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum, quem ignorauerunt Patres eius colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusq; pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito. Talis erit etiam Antiochus typus Antichristi. [l]

Et post regnũ eorũ, cum creuerint iniquitates, confurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis: & supra quã credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet, & interficiet robustos, & populum sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigitur dolus in manu eius: & cor suũ magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum confurget, & sine manu canteretur. Antiochi quoq; aula ad Domini exemplum impia fuit. [m]

Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem: Et impii in testamentum simulabunt fraudulentè. Brachia sunt duces, aulici, & familiares, quos reliquit ad

pietatem.

Antiochi quoq; aula ad Domini exemplum impia fuit. [m]

Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem: Et impii in testamentum simulabunt fraudulentè. Brachia sunt duces, aulici, & familiares, quos reliquit ad

pietatem.

Antiochi quoq; aula ad Domini exemplum impia fuit. [m]

Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem: Et impii in testamentum simulabunt fraudulentè. Brachia sunt duces, aulici, & familiares, quos reliquit ad

pietatem.

Antiochi quoq; aula ad Domini exemplum impia fuit. [m]

Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem: Et impii in testamentum simulabunt fraudulentè. Brachia sunt duces, aulici, & familiares, quos reliquit ad

n. l. Macc. pietatem extirpandam. [n] Reliquit autem & præpositos
 5. 22. ad affligendam gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere
 Aulici Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est:
 Antiochi in Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius
 quam ceteri imminébant ciuibus. Cumq; appositus esset contra
 Iudeos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu vi-
 ginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfecta etatis in-
 terficere, mulieres ac iuuenes vendere. Illa tyrannis sine di-
 scrimine fideles & apostatas afflixit, omnes enim qui
 ad spectaculum conuenerant, & dimissis tota vrbe mi-
 litibus, occisi sunt. Aula igitur impia ad impietate allit-
 cit, idololatiam, atheismum, Dei contemptum docet,
 & quod sceleratius est, ac nocentius, imperat.

§ 2.

Impietas in aula Christianorum.
 Venenatorum fruticum sunt etiamnum in aulis
 Christianorum regum semina, quæ germinant, & in
 stolones exeunt, felicitumq; arborum furculos oppri-
 munt. Hæc enim conditio est, vt laborandum sit, quo
 salubria crescant, hæc enim sponte veniunt, & mala, quæ
 inuito domino caput exerunt, excindantur. Habuit
 suos Copronymus Byzantium, Henricos aliosq; Ger-
 mania: Barbara Sigismundi Cæsaris coniux, quæ suam
 fidem pietatem que eiurauerat, alienæ infesta erat pe-
 disse quarum ieiunia, & orationem ferre non poterat,
 quod frustra corpus macerarent, fictumq; cæli numen
 verbis placari oredent, increpare solebat, vt auctor
 est Æneas Syluius. [o] Hæc illa non ex Ecclesia, sed de
 te quis Epicuri, qui Deum negabat curare res huma-
 nas. discipula Prodicii Cyrenaici, qui apud Clementem
 Alexandrinam. [p] negat esse orandum. Alios in athe-
 ismum alius ducit error: omnia enim fatali necessitate
 euenire opinantur, cui nulla oratio, nullæ vires ob-
 stare queant. Quæ in fania Peripati, & Stoæ quorundã
 etiam fidelium mentes corripuit, & ex credentibus fecit
 sacrilegos, vt Clemens Alexandrinus, [q] & Ori-
 genes, [r] testantur. Fœdata sunt etiam nostra sæcula
 in quo omnia horrenda iinfluxerunt impiis opinionibus

mon-

monstris. Scitis Lutheri Stoicam necessitatem probari
 docet Alphonsus à castro. [s] Manant ista quoq; de
 cloacis Begardorum, qui hominem per se etum nõ de-
 bere orare cõtendebant: vt legimus in legib. Clemen-
 tis Papæ, [t] recensetq; Bernardus Luxemburgicus, [u]
 ille quoq; qui nostris calamitatibus præludit, Wiclef-
 fus, vitalem orationem, hoc est bona opera proba-
 bat, vocalem, aut mentalem negabat esse necessa-
 riam. [x]

§ 3.

Paucos nunc inuenias qui Deum verum ignorent,
 & alios adorent, qui non sint dij, vt impietatem Cle-
 mens Alexandrinus definit. [y] Nemo tam audax
 est, qui Deum non timeat, aut sane audaciam suam
 audeat profiteri. Regnat passim alia quædam dimi-
 diata pietas, in vtramque partem claudicans impietas,
 ideoq; duplex impietas, quia simulata pietas: quam
 malitiam rationis expertem vocat Nazianzenus. [z]
 quod eo, quo fieri debebant meliores, reddantur de-
 teriores. Cogitant illi Deum patrem esse hominum
 se ab eo creatos, impium, & nobilitati indecorum ni-
 hil debere admittente. Sed magis corpori, quo bestiis si-
 miles sunt, quam animo attendunt, atq; inde est illa
 pietatis iactura. Nulla in his pietas est, nam pietatem
 fugiunt. Mores eorum describere fas est. Principes suos
 regesq; aut etiã episcopos honoris causa comitati de-
 ducunt viri nobiles, mox aut ex templo ipsi diffugiunt,
 & in circulis prauis colloquiis sese delectant: aut si ita
 officium postulat, stationes suas vicinis locis in factis
 ædibus seruant: oculos deinde impudenter, ne dicam
 impudice circumferunt, donec inueniant cuius obtutu
 se oblectunt, tempusq; quo inuiti templo velut ergas-
 tulo includuntur sine tædio consumant. Vultum de-
 inde ferocem toruitatem præferunt, hoc nobilitati de-
 corum rati, capitis iactatione, oculorum nutibus, fron-
 tis nubilo, superciliorum adductione, humero-

I 4

rum

rum attractu, manuum crispatione, corporis fracti mollitie, pedum subsaltu fidem faciunt, non venisse ad orationem, sed velle spectari. Deinde ne intare lassatē ter tremenda quidem mysteria fabulis, risibusque temperant, genia grauatē quali generositati indecorum sit, submitunt, preces mulierularum & Monachorum opus esse cauiati, fortunam suam ita abiiciendam non esse putant, certe non faciunt. Non Sacerdotum, non populi suppliciter orantis vllus respectus, non exempli non famæ. Gloriosum esse iudicant, & magnanimum non subdi, non deditum esse religionibus; pompaticè ingredi, palam ostentare contemptum numinis,

¶ 4.

Quam illi in præcipiti stent, quantum à Deo absint quam exitio vicini, quia ignorant, miserimi. Ac principio quidē indubitatum signum est eos, quos illa impudentia se in sacras ædes inferre videmus, extra Dei gratiam esse; ideo letali crimine obstructos teneri. Non enim in corde ipsorum diffusam esse caritatem per Spiritum sanctum, qui datus sit illis ostendit tanta ab oratione, hoc est à Dei alloquio abalienatio. Non enim aguntur Dei spiritu, itaque nec filij sunt, exagitat igitur eos spiritus à Domino malus, adeoque trahi captiuos, vt à Deo nihil boni petere velint, aut valeant: nec adiuuat illos Deus nihil orantes, sed in publica Ecclesiæ precatōne proteruientes. Alia ratio est eorum quorum orationes impediuntur vagis, & vanis cogitationibus, quorum animus à se fugit, & quærit cancellos, quibus includat auolationes, & obices, quibus vagos retineat motus, conantur stare ad Deum; vt Augustinus loquitur. [a] & se tenere vt stent, & quod nimo modo fugunt a se, tolerat tamen ista Deus. At vero vocatum à rege, stantem in eius conspectu ab eo ad alia se auertere, ingentis est contumeliæ: Signumq; animi à creatore prorsus abalienati,

Quæ-

Quemadmodum autem deuotio, familiaritas cum DEO, studium precandi signum est prædestinationis, filiorum enim ista sunt, ita horror rerum sacrarum, tardium orandi, fuga pietatis indicium est reprobationis. Seruorum enim est, faciem Domini fugientium est metuentium. Tales enim de excelsis virtutum fastigiis diabolus in profundum malorum detraxit, quod aliis multis contingit, quos DEVS ad summum bonorum verticem reducit, sed illi deiecti redire spernunt. Impius enim cum in profundum venerit, contemnet. [b] Impietas non sinit eos ad DEVM respicere, vnde delapsi sunt. Augustinus [c]

Fuga orationis signū reprobationis.
b Prou. 18.
c De verb. ap.

Potest quidem & illos liberare DEVS, sed fere reprobi sunt: Nec paucos eiusmodi noui quos subita mors abripuit, aut etiam duella, nec orandi spacium habuerunt, quod valentes contempserant.

C A P. XXII.

Causa cur in aula deuotio facile in tepefcat, remedia, & adhortatio.

¶ I.

Alias impij causas prærendunt, alias nouit veritas, & cum dies venerit postremus mundi, iudicabit. Magnæ Danieli, & sociis erant occasiones, imperium tyranni, accensa fornax, rictus leonum, quæ omnia facile superarunt. At nunc si quis dapes inferat, calicem miscet, principem vestit, equos, aut canes, aut accipitres curat, de oratione se excusat, occupationum moles & molestias precibus opponit. Omnis causa profano sufficit, ne ad DEVM accedat, magna, parua, etiam nulla. Ocium non est, inquirunt, tolle negocia ociosa, erit tempus ad negociosum ocium, ad ocium orationis, sabbatum animæ DEO vacantis. Tolle lusus frequentes, confabulationes ociosas, criminosas, cogita-

Causa fugienda orat.

Occupationes prærenduntur falso.

I 5 tio-

Fuga orationis signum grauium peccatorum.

a In Psal. 85.

tiones friuolas, imaginationes infructuosas, lectiones noxias, somnolentiam, comestationes, orationes comendique moliebrem in morem probra, curiosam alia vitæ inuestigationem. Tolle iram, superbiam, inuidiam, amores, non deerunt tempora expediendæ salutis, supererunt ad preces horæ, si nullæ impendantur vanitati, nullæ exitio. Danieli cura totius Monarchiæ impendebat, vastum onus, à multis petitum, paucis bene gestum, [a] omnia vero ita administravit, vt inuidia nihil culpandum viderit: & tamen tempora orationis quotidiana habuit, hebdomadas sibi disposuit: etiam æger DEO, b 8.9.9. DEO, & regi seruiit. [b] Danielis imitator egregius fuit Rumoldus filius regis Scotici, iam à teneris cælesti gratia illustris, cum lusibus, & recreationibus, spectaculisque se æquales delectarent, dissimulanter secedebat, & solus diuino alloquio fruebatur, c In vita) Theodoricus, [c] Surius, [d] magnæ deinde sanctitatis Episcopus Dublinensis factus, vitæ integritatem, & dignitatis sacræ honorem fuso pro Christo sanguine purpurauit. [e] Partibi sit voluntas inuocandi, non deerit qui exaudiat. Quod si nec Danielelem, nec Rumoldum imitari libet, in ipsis negociis animum ad DEVM erige, & arcano mentis suspirio redemptorem implora. Fecit hoc quoque Rumoldus, fecit & Ludouicus Gonzaga Princeps & aulicus, cuius in manibus vita est. Nullus labor excludit preces, omnis industria illis vitur, omnis afflictio postulat. Alexander in tormentis, imperante Aureliano cum varia interrogaretur, generosam libertate molestias submouit. Habere se, quod cum DEO ageret: non posse sibi esse ocium, quo homines audiat. An illum in catasta, inter fulcantes ungulas, & lucentes faces verberaque iacere, an cum Christo in folio considerare, & regnare dicemus, cum tam præsentem pectore responderet? Verum ista à Palatinis vix postulare audeo, illud negare ipsi non possunt.

Illo

Illo ipso tempore quo templa adeunt, precandi ocium sibi esse, cogitationum turbas excludendas esse.

Templum enim domus orationis est, quod in circum, theatrum, constrinam non est conuertendum. Deinde hoc sibi persuadeant, dies festos suo institutionis. Deo preces poscere. Cætera diei momenta ex lege DEI vetantur noxiis actionibus impendere, quod nemo negat. Addo etiam inutilibus, infructuosis. Si enim verbum ociosum ab ore Christianorum Christi decreto proscripsum est, illique parata est iudicis seueritas, certum est ociosarum quoque actionum censuram ad tribunal, cui omnis anima sistetur, pertinere. non igitur cuiquam liberum est sortiri quid dicat aut agat, sed ad finem vltimum omnia referenda sunt, etiam risus, & facetiæ.

¶ 2.

Vera igitur causæ sunt, quibus à pietate, & deuotione auocantur aulici, vt ante dixi, peccata, quæ confortium cum DEO excludunt. Deinde incuria salutis, & damnationis, quæ velut remota minus mouent, accedit amor rerum, quæ in regno speciosæ videntur, occupationes non necessariæ, quæ germen deuotionis à spiritu sacrum suffocant, mentem obtenebrant, anguntque vt ad creatorem respirare non possint; Nam veluti defluxus, fauces animæ obsident, spiritusque intercludunt, vt letali angina pereant, excussa omnino religione, quæ tamen fulcrum imperiorum est. Auget morbum periculum. Iosum ocium & segnitias, actionum prauarum, vt Basilius ait. in initium, [f] ex qua rerum mutilium cupidido, & inane negotium oritur. Plus etiam detrimenti adferunt apparatus, epulæ, delicia, intemperantia. Oratio animæ sobriæ opus est, comes ieiunij.

Danic-

g c.9.3. Danielis illa cura. [g] Posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, sacco, & cinere. h c.10.2. & deinde. [h] In diebus illis ego Daniel iugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neq; unguento unctus sum. Hæc Deus quoque probavit. [i] Noli metuere Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.

Ea causa diuinitum quoque remissior est oratio, difficiliorque in cælum ingressus, quam cameli per foramen acus transitus. Obsiti enim curis & deliciis exiguæ gratiæ scintillam facile opprimunt. delicias sequuntur brutæ voluptates, præcia vestium, quæ vires animæ eneruant, rerum spiritualium horrorem adferunt, ineptam leuemque & gestientem ex rebus inani-bus lætitiâ, in iocos, & diſteria, risusque effusio, quæ facit, vt à seriis cogitationibus abeant, atque euanescent, hæc enim etiâ leuia videantur, animi tamen deuotionem, ac tranquillitatem profus auferunt. Incredibile enim est, quam pietati obſtet leuitas, homines & Deum ludibrio habitura, si inualeſcat. Perniciosus est odium, inuidia, æmulationes, quæ aulam valde infestant, oratio & deuotio ex DEI caritate proximique procedit. Humilis sit oratio necesse est, in aula multa sunt, quæ animi confidentiam, ac fastum augeant, ad aliorum contemptum inducunt. Hinc torpor, somnolentia, acedia, euagatio, malitia, desperatio, meliorum contemptus. Qualis Hircanus Pontifex Iudæorum, qui irritatus à Phariseis, sese Saducæis dedit, in omnem licentiam effusus. [k] Ad extremam enim impietatem deueniunt, qui mature cursum non ab-rumpunt. Et plerunque eo ruunt nescij, tantum se venisse sentiunt.

Postremo plurimos deterrent fociorum exempla, & irriſiones.

Voluptates.
Vestes.

Lætitiâ,
ioci.

k Ioseph.

¶ 3.

Pietatem igitur amplectimini ad omnia vtilem, cui promissio data est vitæ præsentis & futuræ. vt Paulus ^{Pietas ad omnia & vtilis.} monet. [l] Cæteræ virtutes in admiratione sunt, pietas amabilis est, DEO & hominibus. Illa beatum facit, vt Moyses & Dauid consensu exponunt. [m] Christiani nota est, non tituli, non dignitas, sed fides; & oratio ratio fidei, saluatrix corporum atque animorum. Hæc constantes efficit, & vere nobiles, quos oportet, vt apud reges, ita apud DEVM habere primas, hæc est aurea clavis honoratæ admissionis instrumentum, & signum. Qui regia insignia in acie gerunt, robustos esse oportet, ne erepti vexilli dedecus legionibus exprobraretur, proceres quoque spiritualibus armis instructos postulat Ecclesia, ne per eos religio prodatur: Chrysostomus suis frequenter inculcat: Vires oratione comparantur. Hanc vero etiâ pietatem requiro, quæ non modo DEVM animo teneat, sed ita cultu illius tueatur, vt quicquid illi aduersatur abhorreat, ac vitet. Marcum Aretusium imitentur, & suspiciant, [o] fanum dæmonis Constantino imperante euerterat, Ecclesiam DEO construxerat, magno gentibus erat odio, carus Christianis, conuersa republica, Juliano rerum potito, ciues in vltionem conturgunt, Marcum in vincula coniiciunt, vt templum euersum suo sumptu restituat, imperant: recusantem atrociter verberant, in eculeo distendunt, in cloacam coniiciunt, puerorum stylis lancinant, melle oblitum apibus exponunt, tandem si templum extruere nolit, vt redhibeat sumptus, postulant, hoc quoque negantem vtgent, vt saltem dimidium restituat, eo demum, ventum, vt vel exiguum conferre vellet. Ille in dolorum acerbitate improbos irridens respondit: Ad impietatem obolum conferre perinde esse, ac si omnia conferas. Hæc vera pietas est, quam perpetua inter cruciatus oratio fouit, ne vsque eo dolor excreſceret, vt Deum excuteret. Valentinianus quoque minima symbola impietatis odere rat.

Nihil contra religionem faciendum.
o Metaph.
Surius
Momb.
Marcus nihil pro impietate facit.

Valentianus a dicto colaphum in-fregit.

rat. Aquæ lustralis guttula in idolio in vestem trans-
euntis incidere, indignatus ædituo, nihil Juliani præ-
sentiam veritus, colaphum intringit, laciniamque
profano humore impuratam abscindit. post mortem
Juliani ad imperium vocatus est. Pietatis studium
etiam in defensione antistitum religionis cernitur.
Basilium Judex impius in vincula ducere statuerat,
ad præsulis iniuriam adeo populus fidelis exarsit, vt
iudicem summo labore Basilium liberarit, ne discer-
peretur. [p] Bosonem regem Arelatensem Otho,
quod Episcopo inter sacrificandum alapam infixisset
capite damnauit, ratus iniuriam Deo factam seueris
exemplis puniendam. In vsu quoque rerum media-
rum, quas adiphoras vocant, pietas habet locum,
ostenderunt hoc Byzantini & Antiocheni eodem in
negocio factis contrariis, vtrinque laudandis. Julia-
nus Apostata cibos omnes, qui in foro Constanti-
nopoli veniebant, idolis consecratis, vt Christianos,
si sacrificiis pollui nollent, fame torqueret, si ido-
lothytis vescerentur, peccari argueret, omnibus at-
tonitis, & cibos horrentibus, proceres opulenti, at-
que aulici, sprete Cæsaris sãuitia incontaminatas ef-
fugas largitione sancta populo donarunt. Eadem ar-
te cum Antiochenos aggredieretur, irrisus est. Illi
idolothyta edebant, & idola detestabantur, inter
cœnandum enim hilari irrisione clamabant: *Ido-
lum nihil est in mundo.* [q] Facta contraria, vtrinque
pietatis & prudentiæ plenum. Constantinopoli-
tani abstinentia odium idololatriæ profitebantur, ne
gula fidem postponere viderentur. Antiocheni liber-
tatem Christianam vsurpabant, impiosque docebant,
munera Dei scelere hominum, & superstitione non
inquinari.

Quanta cura præcis pietatis fuerit, vel inde est ma-
nifestum, quod etiam signa, & libros de religione scri-
ptos vel morte defenderent. Tantum nefas habebat-
ur, vt qui sacros codices persecutoribus dedissent,

Tradere
codices
scelus.

tra-

traditores vocarentur, atque execrabiles haberentur. Romæ est commemoratio [r] plurimorum martyrum, qui spreto Diocletiani imperatoris edicto, quo tradi sacri codices iubebantur, potius corpora carnificibus, quam sancta dare canibus maluerunt: inter eos plerique magnates & aulici Romanæ nobilitatis. [s] Edicti meminit Augustinus, [t] Eusebius, Optatus Mileuitanus. [x] Verum iam ante quoque Cypriani tempore hoc demon inuenit. Et Arnobius [y] testatur tum quoque in codices sacros sæuissè gentium furores. Hoc igitur est pietatis ne minima quidem in re cedere, vbi Deus læditur. Quin laborum, & meritorum suorum præmia poscere, quæ ad pietatem, orationemque faciant, cetera oportet spernere. Terentius nobilis in aula Valentiniani, & Valentis, deinde legionum tredecim ductor, cum rebus fortiter gestis præmia Valens polliceretur, iuberetque edicere quid optaret, pro Orthodoxis Ecclesiam, & liberum religionis vsum postulauit, grauitè hoc ab impio, quasi hæresin exprobraret, acceptum est, disceptus libellus, preces contumeliose sunt reiectæ. ne tamen virum fortem alienaret copia alterius beneficij cautius petendi iterata est. Terentius quam pio animo priorem postulationem indignanti ingessit, tam magno alia munera contempsit. Nec aliud deinde poposcit, omnia inferiora suis meritis arbitratus, & imperatorum amicitiam ad pietatem duntaxat vsurus. Historia est apud Sozomenum.

¶ 4.

Quare nec à regibus, nec à Deo quælibet postulanda sunt, si Chrysostrami [z] consilio obsequamur, sed quæ profint animo, qui enim ad vitiosas affectiones intentus Deum precatur, vt assentiatur, delirus est. Quin multa sancte petuntur, quæ vtiliter, aut iuste negantur. Acathius martyr expectatione tormentorum turbatus parci sibi optabat, ipsis deinde cruciatibus

Animi bo-
napaten-
na.
z. Deorat.

Terentium.

y L. 4.
x Contra
Parman.
Lib. 8. c. 3.
hyst.
Cresc.
contra

L. 3. c. 27.
de bapti-
smo.

s vsuar-
dus Beda.

r 2. Iamua-
rii in mar-
tyr.

tibus robustior, cum dire vexareretur, & clamaret, Christe ne derelinquas me; auxiliū expertus est. Cum post multa supplicia oraret, vt spiritum DEVS susciperet, iussus fortis esse diuina voce, & ad alia certamina seruatus est, vt coronæ decus cresceret, & multorum salutis constantia prodesset: nec ille ingratus plus dolores animose subiuit. Quæ ratio si in aduersis nobis occurreret, facile cuncta tolerare possemus.

C A P. XXIII.

Aulica impietatis singulari seueritate Deus ultor.

§ I.

Impietas vel in DEVM exalta, audacter, & absque aliorum iniuria, vel in sacros homines, aut templa, sacra instrumenta, & res DEO oblatas committitur. Primæ impietatis documentum est Nabuchodonosor, dum statuam adorandam proponit, aureum Deum pro vero [a] dum suam potentiam DEO opponit, & fortiolem facit. [b] *Et quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?* Talem se ipse describit. [c] Talem Baltasarem Daniel c. 5. Talis Darius & proceres erant, qui in locum DEI regem per dies triginta substituunt. [d] Hoc faciet & cornu paruulum [e] dum sermonem contra Excelsum loquitur. Tales Antiochus & Antichristus. [f] *eleuantur enim supra omne, quod dicitur Deus.* Tales Darius & Babylonij. [g] Beli & Draconis adoratores. Talis Sennacherib Assyrius Deum Israël subfannans. [h] Talis Pharao cubans in medio fluminum suorum, & dicens: *Fluuus iste meus est, & ego feci memet ipsum.* [i] Tales Syri quoque, qui Deum montium, & non vallium dixerunt. [k] Talis Pharao alius obduratorum exemplar, [l] qui respondit: *Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? nescio Dominum,*

num, & Israël non dimittam. Quanto iam ista rarior est impietas, tanto altera frequentior, qua sacra, sacrorumq; ministri & antistites læduntur. Deliquit in illo etiam grauius Nabuchodonosor templi euerfor & vasorum direptor. [m] *Et tradidit Dominus in manu eius m Dan. 1. Ioakim regem Iuda, & partem vasorum domus Dei: & asportauit ea in terram Sennaar in domum Dei sui, & vasa intulit in domum Thesauri Dei sui.* Et liber Paralipomenon. [n] *Vniuersaq; vasa domus Domini, tam maiora, quam minora, & Thesauros templi, & regis, & principum, transtulit in Babylonem.* Ipsum templum incendit. [o] *Et succendit domum Domini, & domum regis: & domos Ierusalem, omnemq; domum combussit igni. & deinceps.* [p] *Columnas autem areas, quæ erant in templo Domini, & bases, & mare æreum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldei, & transtulerunt eas omne in Babylonem. Ollas quoq; areas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt.* Nabuchodonosor quidem illa abstulit, sed tamen tanquam vasa DEI, in templo DEI sui posuit, Baltasar ad profanum & luxuriosum conuiuium adhibuit [q] ideoq; eadem nocte periiit. In sacerdotes quoque Nabuchodonosor animaduertit. [r] *Tulit quoque princeps militia Saraim sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres ianitores.* Deinde socios Danielis in fornacē coniecit. [s] *Medi & Persæ in Danielē impij fuerunt.* [t] Antichristus, quemadmodū Antiochus fecit, sanctos altissimi multis modis conteret. [u] *Et sine discrimine læuiet.* [x] *Et interficiet robustos, & populū sanctorū secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.* Varia autem erit mortis imago. [y] *Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum.* Acerbissima porrò futura est persecutio. [z] *Et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt vsq; ad tempus illud.* Fuit & interper-

cutores veteres Ptolom. Philopator, sed monitus desit.

§ 2.

Pœna impietatis.

Quemadmodum prisca tyranni, portenta generis humani, signarunt factis impiis absolutam & omnia scelera superantem Antichristi impietatem, & pœnis eiusdem supplicia & interitum. Ita nunc quoque in aulis versantur monstri illius anteaambulones: illi sacra iura violant, res diripiunt, profanant, manu & consilio potentes. hic tribunali suo premit Episcopos, ille decimas detinet, & rapinis iustitiæ speciem imponit. alius parochos seruituti subiicit, prælatos exagitat, bellum infert. multi conuitiis excipiunt sacerdotes; & quidem multi merentur contemni, non tamen absque crimine sunt, qui eos insectantur. Totum hoc genus impietatis à Deo semper grauissimè punitum est, atque impofterum punietur: seruorum enim suorum sanguinem vindicabit.

a Apocal. c. 16. Describit septem eorum plāgas Joannes [a] quibus terra vehementer affligitur. & clamat Angelus aquarum. [b] *Iustus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hæc iudicasti.* Sic & Babylonio scorto ruina grauis impendit. [c] *Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit, miscete illi duplum.* Ad magnates & aulicos pertinet comminatio & immutatio, qua Angelus ad cadauera procerum vocat aues cœli, tanquam ad lautum conuiuium. [d] *Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auiibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cenam magnam DEI: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum, & magnorum.* Sunt illi Gog & Magog, qui soluto dæmone sæuiunt, qui [e] *ascenderunt super latitudinem terræ, & circueierunt castra sanctorum, & ciuitatem*

c Apoc. c. 18. 6. *Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit, miscete illi duplum.* Ad magnates & aulicos pertinet comminatio & immutatio, qua Angelus ad cadauera procerum vocat aues cœli, tanquam ad lautum conuiuium. [d] *Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auiibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cenam magnam DEI: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum, & magnorum.* Sunt illi Gog & Magog, qui soluto dæmone sæuiunt, qui [e] *ascenderunt super latitudinem terræ, & circueierunt castra sanctorum, & ciuitatem*

d Apoc. c. 19. 17. & 18. *Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit, miscete illi duplum.* Ad magnates & aulicos pertinet comminatio & immutatio, qua Angelus ad cadauera procerum vocat aues cœli, tanquam ad lautum conuiuium. [d] *Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auiibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cenam magnam DEI: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum, & magnorum.* Sunt illi Gog & Magog, qui soluto dæmone sæuiunt, qui [e] *ascenderunt super latitudinem terræ, & circueierunt castra sanctorum, & ciuitatem*

e Apoc. c. 10. 7. 8. & 10. *Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit, miscete illi duplum.* Ad magnates & aulicos pertinet comminatio & immutatio, qua Angelus ad cadauera procerum vocat aues cœli, tanquam ad lautum conuiuium. [d] *Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auiibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cenam magnam DEI: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum, & magnorum.* Sunt illi Gog & Magog, qui soluto dæmone sæuiunt, qui [e] *ascenderunt super latitudinem terræ, & circueierunt castra sanctorum, & ciuitatem*

tatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabantur die ac nocte in sacula seculorum. Et si enim omnium, quos propter crimina inferis cœleste tribunal addixit, animas & corpora vastabit ignis, potentum tamen cum bestia ipsa, & Pseudopropheta potentior futurus est cruciarius. Cuius rei indicium est, quod etiam hac in vita supplicia euadere non soleant. Pharaonem cum exercitu mare Erythraum obruit, Assyrium cæso exercitu filij obruncant, Nabuchodonosor ad bestias relegatur, Balthasari vnus noctis negantur induciæ; omnium istorum progenies interiit, Antiocho fera pœnitentia non profuit, Asiatici reges continua laniena perierunt, & supersunt nostro tempore horrenda exempla, quæ sibi quisq; proponere potest: nam & recentia sunt, & insignia. Nec tamen omnium supplicia in hac vita cernuntur: cuius rei causam nos docet Chrysofostomus, ne de resurrectione desperemus: credimus enim Deum, quem occulta non fallunt, etiam ab illis iustas pœnas exigere, quorum vita suppliciiis vexata non est. Heliodorus, Iason, Simon, manum Domini experti sunt vlticem, ad omnium horrorem; alios ira DEI consumpsit nobis incognitos, non tamen immunes; quibusdam etiam supplicia prædixit, vt testatur Jeremias. [f] *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Mafsa, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & percutiet eos in oculis vestris. Et assumetur ex eis maledictio omni transmigratori Iudæ, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab quos frinxit rex Babylonis in igne: pro eo quod fecerint stultitiam in Israël, & machati sunt in vxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandauit eis: ego sum iudex & testis, dicit Dominus. Celeri & horrendo exitu procerum peccata plectit: Julianum*

Non omnes puniuntur.

Et c. 19. 21. & c. 20. ad 2. 4.

Pœna prophetarum.

*Impii pu-
niti.
g l. 2. c. 11.
12.* Juliani Apostatae auunculum, quod sacra Ecclesiae vasa polluisset, vermes exederunt. eodem in crimine Felix diruptus est medius, teste Theodoro. [g] Heron computruit, Theoteco blasphemus oculos vermes, ipse linguam deuorauit: Cresconium Stilico violenter ab Ecclesia abripuit, ipsi subsidio templum non fuit: Stiliconem ilico Caesaris ira consumpsit; Stiliconis facinori, qui in theatro plaudebant, à Leopardo discerpti sunt. Tantrum scelus, in alienam impietatem consensus! Eutropius asylum Ecclesiae, quod violauit, trepidus petiit, Mascheschil vastator Ecclesiarum, de ponte praecipitatus est. Sozomenus, Theodoretus, alij. [h]

*h In hist.
August.*

Leutharis propter praedas sacrilegas Phreneticus ac rabidus sua membra lanauit ac deuorauit: nec immerito, vt qui matris suae Ecclesiae opes, pauperum patrimonium in viscera condiderat, carnes suas in idem barathrum mitteret, aeternum arsurus. nec sociis poenitentiae tempus datum: plerique apoplexia, & mentis errore ac delirio obierunt. Lattami monasterij direptores naufragio, & lancearum suarum ferro confixi perire. Pompeius templum DEI contra legem ingressus, in naue tyranni à spadone confectus est, oculos in aspectu sacrarum profanos toga inuoluit. Crassus, qui auream trabem inde abstulit, liquefactum aurum ad Carthas bibit. Pinianus Asiae Proconsul, Christianos in gratiam impiorum Imperatorum supplicii vexabat, ille quidem morbo correptus per Antimum & Sisinnium, quos Lucina aduocarat, & peccato, & morbo liberatus est: Christianorum deinde patronus, defensor, & cum opibus valeret, altor. Chætemonem autem auctorem persecutionis daemone arripuit, sanctos quos occiderat nequicquam inuocantem. [i] Periculosam defensionem impiorum rex Theodebertus sensit: ad templum venit & quidam cum eo, quibus *Nicetius*. Nicetius factis interdixerat, Episcopus negat sacrificia oblaturum DEO, nisi profani & execrabiles existant;

sent; Theodebertus regio fastu restitit, suam hoc contumeliam interpretatus; cum neque de suo iure Episcopus, neque de pertinacia rex quicquam remitteret, energumenus exclamans, occultum regis adulterium ingenti illius verecundia publicauit, coegitq; grauiora meruentem excedere templo. [k] De Nortmannorum interitu Lambertus, & Sigebertus, & noster Andreas Brunnerus. [l] Burcardi sacrilegia inimici telis probrisque certatim ingestis vlti sunt: adeo rerum diuinarum ignarus erat, aut cupidine caecus, vt calicem quem abstulerat, viuus reddere noluerit, vxori mandarit, vt post mortem restitueret. [m] De Bertholdo Marchione tristem, sed ad exemplum historiam recenser vtilem Arnolphus [n] & Brunnerus [o] quam eius verbis referam. *Eo ingenio Bertholdus Marchio fuit, qui D. Emmerammi opibus inhians, cum Michaelis constantiam perfingere nequirit, iuratos testes daturum promisit, & rebus necessariis omnibus ostensurum, se merum liquidumq; ius postulare; Composita strenue fallacia, duodecim viros boni omnes sanguinis produxit; eos Michael tactis aris, ad pastorale pedum D. Emmerammi concipere iusiurandum iussit: quod cum illi intrepidè fecissent, pessimis exemplis ordine omnes perierunt; Arnolphus Vohburgensis Comes, qui factum annotauit, Arnoldum paternum auum suum presentario supplicio, obstupescente brachio, multatum, post annos pauculos Nabe fluminis vorticibus haustum, saluo comitatu, scripsit. Reliqui nihilo mitiora passi perfidiam suis quique supplicii luerunt: oculis alius, alius mente captus, alter animam cum alio effudit, alteri laqueo extorta est; duo arserunt, prior caelesti, posterior familiari flamma, quae domum iuxta Dominumq; eodem incendio inuoluit. Alius resolutis ueruis, aqua intercute alius extabuere: fuit quem Herculanus morbus, fuit quem carcinoma depasceret; denique qui mitissimè plexus est, mancus luscusque sua sociorumq; funera iam non integer spectauit.*

¶ 3.

Frequenter in se vindices sauiunt, amantq; manus,

K 3 aut

*Pinianus.**Chætemon.
i Menol.
23. Non.**Nicetius.**k Turon.
desant.
c. 17.
l. 6. Ba-
uar.**Bertholdus.
m Brun.
l 7. Bauar.
n l. 1. c. 13.
de vita S.
Emmeer.
o l. 8. pag.
515.**Perfidia
pocna.*

p 10b. 21.
Ioannes
rex An-
glae fu-
rens.

q Herolt.
l. 5 c. de
ballo sa-
cro.

† Barth.
Senonens.
§ De trasl.
S. Germ.
t L. 6.
Bau. p.
127.

Sacrile-
gi, &
perfidia
pœna.

aut insaniam augent impij, quæ summa pœna est. Quales illi, qui dixerunt DEO: *Recede a nobis.* [p] Joannes Angliæ rex præfractæ malitiæ, cum exercitum à Gallo cæsum audisset, mœstus cibo abstinuit, deinde multa in DEVM maledicta congerens actus est in furorem, vt pœnitentiæ suæ illum pœniteret, professus nihil bene sibi cedere postquam cum DEO & Pontifice in gratiam redisset. [q] Maior humana vœcordia Vrcæi Codri fuit: cum ædes arderent, damno furenter irascebatur, rabieque plenus conuitia contra CHRISTVM iactabat Matremque CHRISTI. Veritus autem ne aliquando animum impietatis pœnitentia subiret, orabat, ne in morte se veniam fortè precantem exaudiret, inferis iam animam se deuouisse, nolle in cœlum recipi. [r] Rara tanti sceleris pœnitentia, aut sera, quia seruili metu coacta, timore pœnæ, non amore iustitiæ. De Ragenario Nortmannorum duce Armoinus, [s] & Brunnerus. [t] Eminuit ante alios in ipsum latronum ducem Ragenarium vindex DEI manus, qui cum immensam auri vim in Horuci principis conspectu effudisset, & reuulsos ex porta vrbijs Parisiensis vœctes truncumque trabis è D. Germani canobio excise, infamia spolia, iactabundus velut in triumpho ostentaret, impiaque dicacitate bellum sibi cum viuis negaret fuisse, sed cum laruis tamen se luctatum; quod in Francia tumuli tumultuari soleant; nam præter Germanum capularem senem & iam olim defossum, mortalium neminem ausum secum congregari; intempestiuam vrbaneitatem nouo supplicij genere exsoluit: in eodem enim vestigio oppressus afflictusque solo, miserabili quiritatu regiam compleuit, Germanum inclamans vindicem sceleris sui, cuius sibi manibus animam elidi sentias: cumque triduum integrum inter tormenta exegisset, ad vota non profectura conuersus, statuam auream ad sui corporis modum fingi iussit, quam Kobbo legatus placando Germano piaculare anathema Parisios deferret, promissione adiecta, simul ac vires recepisset, Christo se nomen daturum: sed irrita preces pondus non habere,

buere, nouusq; sui sæculi Antiochus vltima omniapassus, solusq; in morem inflatus, confusus sensibus, monstrum hominis, rupto tandem ventre infelicem animam cum visceribus eiecit. potiuum aurum templo receptum non est, ne impurissimi larronis imago sanctitatem loci inquinaret. Similem exitum reliquorum fuisse idem Kobbo retulit: quin infontes etiam grassantis luis contagione carpebantur, vt quotidianis funeribus Libitina non sufficeret; manassetque malum latius, nisi Horucus feralem illam regni sui pestem carnificis gladio subiecisset: præcisa capita Christianis, quos captiuos abstraxerant, annumerata, iique sine pretio dimissi memorabilem de suis victoribus triumphum egerunt, quo nonnihil acceptæ cladis emollita est acerbitas. Eadem fortuna Rudolphi Nortmanni fuit à Phrisiis cæsi, quia par culpa. De Gundacaro, qui ad Morauos transfuga, Dux vindicem manum non effugit, audire lubet grauissimum & elegantissimum historicum Brunnerum. [u] Nam simul atque in locum certaminis ventum est, aduersaque constitère acies, tantus Gundacaro repente iniectus diuinitus pavor est, & tam densa animo offusa caligo, vt nihil neque prouidere ipse, nec militi præcipere posset: cumque torpentem socii excitarent bonumque habere animum iuberent: Vos quidem, inquit, macli virtute este, milites, & si quid in dextra opis est, aras focosq; defendite; mei vobis vsus irata fortuna negat; iniquam dicerem; si mitiorem meruissem. estis superi, nunquam impudè lassi? ingentes vires lassata cœli patientia: neque grauior vindicta venit, quam cum diu dilata est. Nunc ego Diuorum Manes toties irrisos manusque Emmerami sentio, ad quorum olim aras perfidum Ludouico regi regisque filijs Sacramentum dixi, nullâ reuerentiâ erga testes mortuos: sed viuunt profecto & tota me mole premunt, armisq; impeditum & nexum furis scelerum meorum victimam hostibus obiciunt; atque vti nam vno eoque vili capite satisfieri superis hominibusque possit! Hæc cum sibi ipse vaticinaretur iamiam periturus, superueniente Carolomanni exercitu opprimitur, vir non vna morte dignus, diffusus à Duce in exercitum pavor ex bello eadem fecit; Carolomannus

u L 6. Ba.
uay pag.
176.

victoriam nobilem calitibus gratulatus laureatas ad patrem literas misit, quæ non illum modo, sed Ratisbonam omnem gaudii festaq; lætitiæ implere; supplicationes per omnia templa decreta; sonuerunt ex turribus ara, mixtaq; plaudentium voces Emmerammum inclamantes, quod illius potenti dextra presentiq; ope caso superbissimo hoste, grauisimum bellum esset extinctum; transmissum etiam ad posteros documentum, optimam esse artium militarium pietatem, qua si Superos in partes traxeris, nec tuas, nec hostium copias anxie numerandas; Cælo fauente neminem vinci: vnũ Emmerammum, aut quemcumq; cæli ciuium pro legionibus esse.

§ 4.

Quorsum vero ista? id quoq; dicam: sæpe viri nobiles, eruditi, præfecti, consilij, aut aliqui gratiosi apud reges principesq;, quæstui suo seruiunt, sacra vectigalia passim in sua præmia vertunt, nouis artibus prædandi sacra atque aras expilant, praua regibus consilia suggerunt, concussionibus infirmos opprimunt, fundos Ecclesiæ per injuriam venales faciunt, in æraria opes sacras condunt, filios sacerdotis onerant, de pauperum patrimonio luxuriantur. Nihil istorum vnquam impune fuit, Noui ego non paucos, quos inter ista mors subita extinxit, quorum familiæ ad egestatem redactæ Tolosanum aurum esse senserunt, quod de sacratio à parentibus raptum erat. Sed neque regna, regesque, & magnates luere ista desinunt. Regna vbi sacratæ opes à profanis flagellantur, vbi sacri magistratus & monasteriorum præfæcturæ profanis, militibus, pueris, etiam fæminis dantur, vbi, vt Bernardus ait, Episcopantur in cunis (vtinam ne & in prostibulis) externis bellis perpetuo, internisq; seditionibus qualifari, distrahi, & despoliari; vbi de Christi hæreditate & iure decerpitur, magis æraria exinanitiur, & in summa vectigalium copia, admiranda est pecuniæ egestas; hoc bello, quod iam decennio geritur, memini plurimos tribunos, centuriones, quæstores, qui de Christi

æra-

ærario loculos stipauerant, variis, sed miseris modis expirasse, aut cum infamia opes non suas perdidisse, & magnum eorum numerum anno vno. Expendant DEI iudicia proceres: nam quotidie hoc ab auaris agitur, à DEO punitur, à paucis aduertitur.

C A P. XXIV.

Obex virtuti ex consuetudine & exemplis aulicis, & vitiis nobilitatis, & præsidum.

§ 1.

DVplex pietati atque innocentia aries admouetur. Primus est, cū impia noxiq; potentiorū voluntate imperantur, cum statua adoranda proponitur, fornax succenditur. [a] cum Bel adoratur, Draco pro DEO colitur, [b] & iubetur etiam propheta consentire publico errori. Alter est, in speciem mollior, facto ipso constantia murum fortius quatit, maiore impetu venit, plurimorum concursu violenter impactus, aula consuetudo, quæ fortes deiicit, quasi torrens rapit auerfos, etiam si motis brachijs in contrarium tendant. Tanta in exemplis est persuadendi vis atque efficacia. Fiunt mali dum malis dissimiles esse verentur, Hoc loco, si vsquam, generosa Danielis virtus se moribus opposuit: mensam & consortium vitauit. Tantæ monarchiæ exemplo cum toto campo principes & vulgus prosternerentur idolo, Collegæ Danielis deos Chaldaos nō colunt, & statuam quam erexit, non adorant. [c] Daniel quoq; consuetudini Medorum & Persarum, adeoque; Babyloniorum restitit. [d] Belum destruxit, Draconem occidit, Leonum ora obstruxit; atq; fixum animo tenuit, propter hominem non esse Deum offendendum. Hac machina cornu impiæ bestia præualuit aduersus sanctos. [e] non aduersum omnes, sed quos constantia defecit. & quos occidendo victores

a Dan. c. 3.
b Dan. c. 14.Cōsuetudo
& exam-
pla.c c. 3.
d c. 14.

e c. 7. 21.

K 5 res

Sacrilogia
nobilitum
punita.Inopia ex
topis
verum Ec-
clesiasticarum.

res fecit. Hoc timuit Jeremias cum epistolam scriberet
 Judæis in Babyloniam. [f] Nunc autem videbitis in Baby-
 lonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris
 portari, ostentantes merum Gentibus. Heroas Matthatiam
 & filios illius describit Daniel. [g] Et docti in populo do-
 cebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in capti-
 uitate, & in rapina dierum. Non enim omnium quidem
 gentium illa debet esse auctoritas, quæ cōtra gentium
 conditorem nos concitet; obniti potius oportet, er-
 rantesq; corrigere. Prædixit illa de Matthatia & filiis
 illius, quique Antichristi tempore fidem retinebunt.
 Matthatias, ad Apostasiam cogente Antiocho, ita vt
 [h] multi de populo Israël consentientes accesserint ad eos: sed
 Matthatias, & filii eius constanter steterunt. Quid autem il-
 li morem omnium proponunt. [i] Et respondentes, qui
 missi erant ab Antiocho, dixerūt Matthatiæ: Princeps & cla-
 rissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filius & fra-
 tribus, ergo accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerunt o-
 mnes Gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: &
 eris tu, & filii tui, inter amicos regis, & amplificatus auro &
 argento, & muneribus multis, cōsuetudinem gentium op-
 ponunt Deo, cōtra rationem & prudentiam, quæ non
 quod malè agunt homines, sed quod benè creator de-
 creuit, sequendum docet. Heros ille igitur fortiter re-
 spondit, & fecit. [k] Et respondit Matthatias, & dixit ma-
 gna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, vt disce-
 dat vnusquisq; à seruitute legis patrum suorum, & consentiat
 mandatis eius: ego, & filii mei, & fratres mei, obediemus legi
 patrum nostrorum. Tantum horruit scelus idololatriæ,
 vt contremiscerent renes eius, tyranni ministrum oc-
 ciderit, & omnibus relictis, cum filiis fugerit in mon-
 tes. Et sanè exemplum secuti sancti quos ad publicam
 salutem Deus elegit: [l] Tunc descenderunt multi quaren-
 tes iudicium, & iustitiam, in desertum. Illi legem DEI for-
 tissimè defenderunt. [m] Tunc congregata est ad eos Syn-
 agoga Asædaorum fortis viribus ex Israël, omnis voluntarime
 in lege

f Baruch.
 6. 6. 3.
 g Dan. 6.
 11. 33.
 h 1. Mac-
 cab. 6. 2.
 16.
 i 1. Mac-
 cab. 2. 17.
 & 18.
 Mattha-
 rias non
 mnes Gentes,
 & viri Iuda,
 & qui remanserunt
 in Ierusalem: &
 eris tu, & filii tui,
 inter amicos regis,
 & amplificatus auro &
 argento, & muneribus multis,
 cōsuetudinem gentium op-
 ponunt Deo,
 cōtra rationem & prudentiam,
 quæ non
 quod malè agunt homines,
 sed quod benè creator de-
 creuit, sequendum docet.
 k Ibid. v.
 19. & 20.
 l Ibid.
 x. 29.
 m Ibid.
 4. 42. vsq;
 ad 47.

in lege: & omnes, qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos,
 & facti sunt illis ad firmamentum. Et collegerunt exercitum, &
 percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indigna-
 tione sua: & ceteri fugerūt ad nationes, vt euaderent. Et circui-
 uit Matthatias, & amici eius, & destruxerunt aras: & cir-
 cumciderunt pueros incircumcisos quotquot inuenerunt in fini-
 bus Israël: & in fortitudine.

¶ 2.

En tibi torrentem impietatis, qui genus hominum
 impetu alieno deuoluit in stagnum ignis & sulphuris
 cruciandum die ac nocte, vt Joannes vaticinatus est.
 [n] His quisque armis se contra vitiorum consuetudi-
 nes muniat. Si princeps, si potentes, si totum vulgus
 potentibus adulando sequatur praua exempla tan-
 quam iura & leges, vnus obsiste, si retinere alios non
 potes, ne te illi trahant, animum obfirma. Multa a-
 gunt in palatio potentes, quæ Deo placere non pos-
 sunt, & sibi displicere fatentur, qui faciunt, cogi se cau-
 sificantur, morem gerendum regi ac sodalibus prædi-
 cant, at non est illa quam prædicant necessitas, impia
 est mollities aliis gratificari flagitio, audacissima teme-
 ritas inimicitias contra Deum suscipere, vt placeas pe-
 rituris. Contrarium fieri oportet, vt mali à bonis adiu-
 uentur, quo malitiam exuant, pietatem induant. Facit
 tamen infirmitas, vt mali obfint bonis, & iacentes ipsi,
 eos à quibus erigi debent, supplantent ac deiiciant.
 Casus labentium debet esse eruditio cautioq; stanti-
 um; aliena peccata sint ad præcauendum exempla,
 non ad imitandum incitamenta. Nulla, in qua non sit
 aliquis perniciosè malus: nam res est contagiosa
 consortium malorum. Male facta bonos, si per-
 seuerant constantes, cruciant, si delectant, per-
 dunt. Quicquid agunt mali, comites ad exitia quæ-
 runt, pleni sunt graue olentia, mephitin suam proximis
 inha-

n Apoc. 19.
 Non pro-
 banda vi-
 tia poten-
 tum.

Consortium
 mali peri-
 culosum.

inhalant; cætera mala fugiunt, mala quibus ipsi mali sunt, diligunt. Hinc terribilissima vitiorum confusio, vt alij in aliorum gratiam delinquant, potent, obscena loquantur, blasphemant, domum orationis in domum fabularum conuertant, non tantum peccandi furore, sed etiam voluntate gratificandi, timore displicendi; quo non excusantur, sed grauius iudicium sustinebunt: ideo enim & ipsi se contaminant, ne innocentia sua improbare aliorum flagitia videantur, ne peccantibus pudorem incutiant, ne velut censores odio habeantur. quod sane perquam frequens est in aula: tum ob hominum conglobatam multitudinem, tum ob vitiorum in magnatibus auctoritatem; quodque magis abominandum est, multis quæsitæ per fas & nefas incrementa, quorum malas artes æmulantur, etiam postquam illi, qui per fraudes euecti sunt, de fastigio corruerunt. Quantus mundi insanientis est furor! Eutropius eunuchus apud Arcadium in precio fuit, aulæ rector pudendus, auarus, & crudelis, consularu etiam insignis, [9]

Eutro-
pius.
a Claud.
in Eutro-
p.

— Trabeat a per vrbes

Ostentatur anus, titulumq; effaminat anni.

Spadonibus ille fauebat. plurimi mortalium & sibi, & liberis virilitatem demere sustinuerunt, vt illi se commédarent, atque ad optatas dignitates eueherentur. Improbata vota, crudelem ambitionem DEVS abrupit, plerique eorum ex vulnere obierunt; ad magnam potentiam euectus est nemo, ipse Eutropius honores suos contumelia & morte luit. Sæua itaque rabies est, quam parit cura morem aliis gerendi, sese accommodandi, & viuendi leges ad potentium placita componendi. Nemo horum væcordiam non miratur, miserentur pauci: stultum enim est alienum malum sibi arcerferre, ne male habenti dissimilis habere. nemo tam importune arrogans est, vt hoc postulet, nemo tam abiectè adulatur, vt sibi malè faciat. lippitudinem, gibbum, febrem, carum, cæcitatem, can-

crum,

crum, pestem alienam nemo sibi imprecetur, aut machinetur, vt agris similis sit, ne illos sanitas amici offendat. Cur igitur omnes animarum pestes toto pectore hauriunt, ne sint dissimiles malis? ægrimonix & tabes amicorum, scabies, & vrentia vlcera, & Hydrops ad aspectum horrida, ad misericordiam mouendam idonea nos excitant, vt & illis succurrere & nobis cadere conemur, alieno malo sapientes, cur non igitur in morbis animarum grauioribus, in mortem æternam ducentibus eadem est, vel erga illos caritas, vel pro nostra securitate cautela? Ignorantia veri obtenebratur amicus, iracundiæ febribus æstuat, torpori & somnolentiæ mortem sociat, auaritia cæcatur libidine tanquam cancro putrescit, conuitiis & obtretationibus luem pectoris sui in alios transfert, inuidia tabet, vino vritur, tympanite superbiæ inflatur. hæc mala auferre ab illis, si vere amici sunt, non conciliare nobis oportet. Ne igitur aliorum causa peccaris, sed ad hoc incumbere, vt tui causa peccatis abstineat, qui peccaturus erat. Misera fors humanæ conditionis: cadit corpus, omnes concurrunt, subleuant; cadit anima, sine qua corpus saluum esse non potest, & iacenti arri-detur, nemo subleuat, assentando non sentientem premunt. Cadit asinus, nec deest manus auxiliatrix, cadit in mortem anima, & nemo audet illi esse causa salutis ne offendat pereuntem. Trahimur letalis mali contagione, & consuetudinem dicimus. An cuiquam consuetudo est vt se perditum eat? an non potius vetustas erroris? licentia exitialis? torrens gehennæ?

§ 3.

Nunquam satis ista cauetur contagio, quæ occulta vi in mentes illabitur. Magnes trahit ferrum, naturæ ^{Magnes est exemplum.} arcana congruentia, adeo, vt Cardanus lapidem illum viuere, & ferrum illi pro pabulo esse iudicavit. [p] er- p de Variet. r. rum.
rore manifesto: nam & ferrum maius trahit magnetem minorem, nec ferrum tamen depascitur magnetem

tem; quin magnes obductus lumina ferrea fortius trahit aliud ferrum, non vescendit araria. Consule & Scal.

q *Exercit.* [g] Non impar est morum consociatio, quæ vi abdita trahit, & quodam consensu, felice, si ad bonum, misero, si ad malum. & tum trahit, si animis immittatur: aqua, quam vocant ardentem, & spiritus vini, quæque aromatum calore pollent; tum demum vim suam exerunt, cum recepta stomacho nativo calore & humore excitata inardescunt, sic omnia exempla tam virtutum quam vitiorum non profunt, neq; nocent, nisi adiuta ingenio videntis vel audientis. facile tamen trahuntur, aut sese insinuant, præsertim mala, quia delectatione blandiuntur; tardius sincera, quia pugnam habent. Erudite Nazianzenus. [r]

orat. 1.

Neque enim vel indelebilem tincturam pannus, vel foetidum aut suauem odorem res admota ita facile contrahunt, vel exitialis quidem vapor tam facile in aërem diffunditur, ac per aërem animantia occupat (quod quidem pestis, & est, & appellatur) quam subditi Antisitis improbitate celerrime impleri solent, & quidem multo facilius, quam virtute.

Malorum Ita plane est: aëris pestilentiosi haustu sanus inficitur, salubri aura non corrigitur infectum lue corpus. *facilior imitatio.* Boni igitur & integri societatem malorum habent: difficile est manere incorruptum, qui vitioso sociatur. Vere dixit propheta David. [s] *Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris: & cum electo electus eris: & cum peruerso peruerteris.* Ex motu, gestu, affatu, conuictu, spectaculis ipsis, vitia subrepunt. Si igitur amicum, si dominum honoras, dignum iudica, coram quo peccare non audeas: maior amico caritas, maior Domino honor exhiberi non potest. Princepses, aut Magnas, gratiam inferioribus hanc imprimis tribue, vt te ducant sint boni, voce doce, sed plenius opere; longum iter per præcepta, breue & efficax per exempla. Plus credunt oculis quam auribus. integritatem rerum probat odor, virtutem exempla. Nil pure suauere dolet. Tu ipse assuesce in bonis imitari meliora. Rectores

Grave crimen in malis exempla.

res vrbium tot mortibus dignos S. Gregorius pronunciat, quod mala exempla subditis transmittunt: non moriuntur soli, vicini etiam sanguinis sunt rei. Societas requirit concordiam morum, bono curandum, vt in virtute perseveret, ne polluat societate prauiorum.

¶ 4.

Veteres Christiani in aula Neronum, Adrianorum t. in Apol. Diocletianorum, magis exemplo quam verbis infideles ad Veritatem ductabant, vt Tertullianus. [t] Justinus, [u] ostendunt, Hilarion pene puer latrones ad sanctam vitam adduxit. [x] Sozom. [y] Nicephorus. [z] Exemplo suo Macarius, nobilissimus Armenus, multos qui linguam eius non intelligebant conuertit.

Sic igitur censura, & sic exempla parantur, Cum iudex, alios quod monet, ipse fuit.

Habent eiusmodi exempla aulae & castra, quamuis in castris aula. Julius miles nobilis vtriusque militiæ, Imperatoriæ & Christianæ, emeritus, [a] Alexandro Cæsare religionis causa ad supplicium raptus est. Ad virtutis imitationem exarsere commilitones, quos inter Hesy chius martyri gloriosum gratulatus iter memor, inquit, esto mei, nam & ego subsequor te. Passicratem & Valentionem commilitones saluta (illi iam Deum morte sua glorificauerant) cui Julius: festina frater, mandatum tuum iam audierunt quos salutasti. Vterque coronam adeptus, & viæ monstrator, & secutor, paruo temporis interuallo. Atq; hoc documentum nobilis aulici, & militis generosi, omnium animis inscriptum velim. Nimirum ita viuendum inter æquales, vt animus semper ad eos transferatur, quibuscum victuri sumus æternum. Hesy chius ætatem degebat in colluuiè malorum, verum mensibi habitabat, vbi amabat, apud coronatas commilitones, quos sancta vrbianitate salutabat. In palatij fordibus & obscuris locis nemo se diu conti.

*u Ad Animum & do-
Serit. fidei
Christiana.
Hier. de
Hilar.
l. 3. c. 13.
& l. 3. c. 9.
& l. 4
z l. 9. c. 19.*

*Exemplum
Julii.
a martyr.
Rom. Ado.
Beda.
Petrus in
Catalogo
l. 5. c. 56.*

Imitatio bonorum. continet, splendorem parietum & supellectiles miratur. hoc in virtutum spectet ornamentis, vitioforum moribus nequaquam attendat, virorum illustrium dicta factaque dilaudet, & quod est probatissimum genus laudationis, imitetur: virtutem qui laudat, Deum laudat, qui exercet, plusquam laudat. magnum est summos viros vel parum imitari, sed ex animo, vt virtutes; non vt echo vocem, sed vt sancti sanctos; non vt multi S. Basilij barbam, incessum, loquendi tarditatem, æmulabantur, sed virtutem, vicia quæ in nullis viventibus non sunt, in omnibus vitare. cauenda fouea in qua alijacent.

¶ 5.

Stultorum est omnibus placere vel te.

Qui omnium voluntatibus absque discrimine honesti se offerunt, & obsequio omnes demereri conantur, similes sunt scurris, leuissimo hominum generi, qui iocis & risibus excitandis famam captant, & simulata fatuitate, quibus illudunt, placere student: qui etsi omnes delectant, à nullo tamen amantur. Hos Clemens Alexandrinus parasitos vocat agrestes, sine ratione risum captantes. illi profectò stultitiam simulando sapientiam perdunt, & quod esse videntur, etiam fiunt: nec comicè, sed reuera desipiunt. hos qui punire & corrigere velit, ridicula dicentibus non ardebit. Obsequi igitur æqualibus, seruire maioribus, vrbane etiam comiterque loqui & iocari in aula scitum est. at sint ioci sine vilitate, sales sine amaritie, sine felle facetiæ: nulli se præbeat aduersum, nec se iungat indignis; ne tangat immundum, hoc est, prauis actibus ne præstet assensum, nec plausum; errori comiter resistat, ne approbare videatur: veritas enim dum errori non resistitur, indefensa opprimitur: non enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto desinit obuiare delicto, vt Pontifex Innocentius monet. Non satis innocens in hominum multitudine est, qui etsi (quod Pius Papa affirmat) errore non polluitur

suo,

suo, tamen consensum præstat erranti: par pœna fere, facienti & consentienti, Hic magnanimus & nobilis esto. Lex aulæ cœlestis est, nullius probare crimen, peccantibus non auxiliari, non arridere. hic ex caritate lacrymas, mœrore. preces, & cū res exigit, aut sinit, monitiones postulo: pia est illa tristitia, & si sic dici potest, bona miseria, vitiis alienis tribulari, non implicari, mœrere, non hætere; contrahi, non attrahi. Hortatur Salomon. [b] *Fili mi, site lacauerunt peccatores, ne acquiescas eis.* Et in Ecclesiastico. [c] *Discede ab iniquo, & deficiet mala abste.* Agnoscere & expauescere eos iubet Bernardus, qui salutem animarum impediunt. Omnia officia exhibeto, sed vsq; ad aram, cum peccati causa agitur, nam non est officium, sed inquinatio. Faciunt aliquando viri magni quod volunt, quod etsi indecorum videretur, non est crimen tamen. Alphonsus rex Hispaniarum infantiæ genus esse saluonem dicere solebat; præsentem Cæsare Frederico & ipse saltauit, mirantibus respondit, cum magnis viris aliquando insanire non indecorum videri; quam tamen ille sententiam ad ea, quæ legibus diuinis prohibentur, non extendit: qui enim in aliorum conspectu male agit; quantum in se esse videretur, occidit. Quin hoc quoq; in turbis illis memori mente reponendum: ne ad aliorum mores, sed diuinæ legis normam vitam exigas tuam, nō enim ideo tu innocens, si alius est nocens.

¶ 6.

Ne quiequam mali vilius causa faciat, nec virtuti obicem esse patiatur vilius temporis morem, aut hominis arbitrium; vel illa causa magni momenti esse debet quod illis postremo reddantur inuisi, quos per flagitia demeruerunt, quod Daniel exemplo demonstrat. [d] *Et in temporibus, illis multi consurgent aduersus regem Austri: filii quoq; præuaricatorum populi tui extollentur vt impleant visionem, & corruent.* Cum enim in Judæos Ptol. Philopater seruiret, multi spe præmiorum à patria

L lege

Pro. 1. 10. c. 7. 2.

Alphonsus

Qui peccato placens, cito red-duntur inuisi.

c. 11. 14.

e 3. Macc.
6.7.f Bonf. de
rebus
Vngar.

lege defecerunt, vt l. 3. Maccab. scribitur. Verum muta-
ta diuinitus in beneuolentiam regis ira, impetratum
est, vt prauaricatores liceret interimere, vt eodem li-
bro scribitur. [e] & vna die sunt interfecti trecenti.
Quamuis autem liber ille canonicus non est, huic ta-
men historiae cōuenit, nam versus ille ad Philopatrem
pertinet. verum hac de re alibi actum. Andreas rex Vn-
gariæ Constantinopolim profectus Bambanum regni
gubernatorem constituerat. [f] Gertrudis regina co-
gnito fratris, quo Bambani vxorem deperibat, amore,
facile artibus muliebribus effecit, vt scelere potiretur.
Bambanus iras omnes in reginam conciliatricem effu-
dit, eamq; interfecit. quod homini potenti, & iam regis
vices gerenti difficile nō fuit. Facta cæde, ipse Cōstan-
tinopolim profectus, regi crimen vxoris & vltionem
exposuit, rex Bambanum absoluit, dolori viri fortis in-
dulgens, præcipuo odio coniugis, quam fore castitatis
amantem sperare nō poterat, alienæ vxoris lenam: nec
frater quicquam tum mouit. inuisa omnibus ex æquo
nequitia, etiam illi, cui bono fuisse videbatur.

C A P. XXV.

*Ad bene in aula, ac curia viuendum opus esse summa
Sapientia.*

§ I.

Necessitas
prudentia.

Sapientia rerum diuinarum, & causarum primarum
prudentia rerum agendarum; summa opus est, me-
diocris in priuato locum habet, palatium vt genus no-
bile, ita prudētia apicem postulat, vt inter tot laqueos
securus incedat, ne inter malos inficiatur. Inter scopu-
los procella surgente summa peritia vix efficit, ne na-
uem allidas, nauclerus inexpertus certa est calamitas
nauigantium: & quo quisq; audacius vela pandit, eo
propinquior est periculo. Prudentius regna ac prouin-
cias Christianorum orthodoxorum, quam Ethnico-
rum

rum administrari magno argumento docemur. Inter
illos pauci sine sanguine reges ad generum Cereris de-
scenderunt, & sicca morte tyrāni: procerum rari in au-
la confenerunt mutuis calumniis, & regum sæuitia e-
lisi, Regum Christianorum pleriq; placida morte ob-
ierunt, parcissimi etiam sanguinis fuerunt. nec qui vo-
cantur in aulam gladios valde metuunt, aut crudelita-
tem. Egent tamen multa prudentia. Cautæ & bonorum
& malorum sub diuersa specie latent, non nisi sapien-
tibus iudicandæ, prudentes inter, imo astutos, fallaces
æmulos vita agitur: pluribus noxæ est non delinque-
re, nec paucioribus in aliena peccata non consentire,
summa igitur requiritur prudentia, vt actiones caute
disponantur, ne infidiatori latus nudum præbeatur.

§ 2.

Danieli datam, & sociis sapientiam excellentem *Sapientia*
constat, ex ipsa Scriptura. [a] Pueris autem hu dedit Deus *Danieli.*
scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli ^{a c. 1. 17.}
autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. Et
deinde. [b] Cumq; eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti ^{b v. 19.}
tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & c. 20.
steterunt in conspectu regis. Et omne verbum sapientia & intel-
lectus quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum, su-
per cunctos ariolos & magos, qui erant in vniuerso regno eius.
Testis ipse Daniel Deum coram rege laudans. [a] ^{c c. 1. 30.}
Mihi quoq; non in sapientia, qua est in me plusquam in cunctis
viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpreta-
tio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tue scires. Illi
quoq; testimonium dat regina Babylonis. [d] Est vir in ^{d c. 5. 11.}
regno tuo, qui spiritū deorum sanctorū habet in se: & in diebus
patris tui scientia & sapientia inuenta sunt in eo: nam & rex
Nabuchodonosor pater tuus, principem magorū, incantatorum,
Chaldeorum & aruspicum cōstituit eum, pater, inquam, tuus
ô rex: quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaq; in-
terpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio liga-
torum, inuenta sunt in eo; hoc est in Daniele.

c. 6.3. Perseueravit sapientia illa ad senectam. [e] Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas : quia spiritus Dei amplior erat in illo.

f. 7.16. Nec mirum discipulus erat angelorum. [f] Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quarebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me. Imo Gabrielis ipsius. [g] Et audiui vocem viri inter

g. 8.16. Vlai : & clamauit, & ait : Gabriel fac intelligere istum visionem. Et ait ille : [h] Intellige fili hominis. Ingressus est autem de cælo angelus vt illum doceret. [i] Et docuit

h. 9.22. & 23. i. 10.14. me, & locutus est mihi, dixitq; Daniel nunc egressus sum vt docerem te, & intelligeres. Tu ergo animaduerte sermonem, & intellige visionem. Quin hoc ipsum affirmat, non intelligere

k. 12.10. re impios, [k] neq; intelligent omnes impii, porro docti intelligent.

Porro quam facili sapientia senes impuros, iudices iniustos puerulus calumniæ conuicit ? & Susannam seruauit. [l] Plane Danielis exemplo in testibus, & complicibus examinandis omnia tribunalia vruntur, vt saltarij se motuo prodere cogantur. Dic, inquit, sub qua arbore videris, & colloquentes sibi ? Et cum verbo deprehendisset, morti adiudicauit. Jucundo stratagemate, sacrificulorum fraudes inuenit, & ipsos omnia detegere cœgit. [m] Præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribrauit per totum templum coram rege : & egressi clauserunt ostium.

l. 13. m. 14. 13. n. 14. 18. & 19. Et deinde [n] & risit Daniel : & tenuit regem ne ingrederetur intro : & dixit : Ecce pauimentum, animaduerte cuius vestigia sint hæc. Et dixit rex : video vestigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus est rex.

o. 14. 26. Facili etiam sapientia draconem occidit, sine fuste & ense. [o] Tulit ergo Daniel pice, & adipem, & pilos, & coxit pariter : fecitq; massas, & dedit in os draconis, & disruptus est draco. Et dixit : Ecce quem colebatis.

Quantum viribus præstat sapientia, omniū poetarū ingenia lassauit hydra, quæ creuit in Hercule vinci dolentem, Daniel offas septem faucibus deuorandas obie-

obiecisset, quo multo citius creparet. Regulus quoq; exercitu, & catapultis in Africa serpentem oppugnauit : pice, adipe pilis Daniel interfecisset. Hæc enim vis sapientiæ est, vt quiete, facileque perficiat, quod stulti magnis iuribus, impensis, periculis moliantur, & multorum damno : neque dubium est, quin Monarchiam prudentissime gubernarit, plurimaq; prudentissime dixerit, legibus sanxerit, fecerit. Sapientia eius notior toto orbe, quam regnum Chaldæum fuit. Ezechiel, [p] enim principem Tyri reprehendit, atque exitium prædicit, quod DEVM se dixerit, & Danieli se prætulerit. Ecce sapientior es tu Daniele. Omnes ironiam esse consentiunt, & concessionem : nam opinione sua sapientior erat : ad quod indicandum 72. interpretes interrogandi forma posuerunt verba prophetæ, An prudentior tu Daniele ? Hoc certum est regem Tyri sapientiozem se existimasse. nam dixit : [q] Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde mari : Alioqui sapiens fuit Tyrius. [r] Omne secretum non est absconditum à te. In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem : & acquisisti aurum & argètum in thesauris tuis. In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem : & eleuatum est cor tuum in robore tuo. & fatetur hoc propheta. [s] Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore.

Noxia & stulta fuit ista sapientia, sibi enim successus tribuebat. [t] Eleuatum est cor tuum, quasi cor Dei, quod extremum erat dementiae, quare Deus illi minatur : [u] Et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.

Stultam sapientiam diuinitatis affectricem amare ridet verus Deus. [x] Nunquid dicens loqueris : Deus ego sum, coram interficientibus te : cum sis homo, & non Deus, in manu occidentium te ?

Hac superbia ille perdidit sapientiam, [y] Et eleuatum est cor tuum in decore tuo : perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te : ante faciem regum dedi te vt

cernerent te. Perfectus autem fuit, donec est in eo inuenta iniquitas: itaq; ignis ab eo egressus est, & in cinerem redegit. [z]

z v. 18.

§ 3.

Duplex
sapientia.

Hæc testimonia de sacris Scripturis ponere oportuit, vt sapientiæ seu prudentiæ (nomina enim confundimus) aulicæ exempla cognoscantur. Duo hic sapientes, Daniel & Tyrius. Danielis sapientia secundum DEVM, omnia DEO tribuens, iuncta religioni, in sacco & cinere adorans. Sapientia mundi gubernatrix sapientissima, populi fidelis conseruatrice. Sapientia deinde regis Tyrij, etiam illa à Deo, sed confurgens contra DEVM, regnum callide administrans, in cathedra DEI sedens, cor eleuans quasi cor DEI, & regnum patriamque, & semetipsum in cinerem redigens. Hæc infatuata est, qua rex superbissimus tum primum se DEVM dicere veritus est, cum de manu occidentium reciperet ferrum, & morte pulsante palleret. Hæc in aulis hodieque gemina sapientia cernitur, sapientia Christi quæ ubique est, sed tamen longe à malis est, qui ubique sunt: sapientia vera cultus est DEI, operumque ad scopum verum & verum impigra directrix. [a] Hæc cælo erigere docet animos quo & vultus erectus est. [b] Sapientia verò, quæ in actu iustitiæ, & virtutis non versatur inanis est, [c] vt Lactantius ait, & Augustinus, [d] adeoque ipse Tullius. [e] Qua causa vera sapientia & religio inseparabili nexu cohærent. Nam si numen aliquod mundum gubernat, bona donat, si indulgentia mortales fouet, potestate creat, vult omnino gratiam sibi, & honorem deferri, quod qui negligit, sapiens non est, cum sit ingratus. Non alius igitur doctor sapientiæ, alius religionis est. Nam colendo DEVM sapere oportet, & sapiendo hoc est, sciendo quid & quomodo colere oporteat, re & actu ipsum implere. [f] Sapientia itaque ve-

rain

Sapientia
cum reli-
gione
nexa.b Lactantius
l. 3. c. 6.c l. 3. 16.
d l. 19. de
ciuit. c. 3.
e l. 1. offi.f Lactantius
l. 4. c. 3.

rain lingua, digitis, & gestu. Semper igitur, vbi fuit vera religio, DEI cultus, studiumq; virtutis etiam vera sapientia fuit, quam falso Seneca mille ante suam ætatem annos initia cepisse existimat. [g] Sapientes enim ante Homerum, & Hesiodum fuerunt, illi autem non fuerunt sapientes. Sicut neque septem illi quibus Græcia gloriatur, Thales, Solon, Perian- der, Pittacus, Chilon, Bias, Cleobulus, quorum obstat famæ, quod non DEI sed hominum, & quidem stultorum iudicio dicti sunt sapientes, stultus autem sapientiæ index idoneus non est. Danielem, & Tyri regem sapientes DEI iudicio cognouimus. Sed Danielem vere sapientem, qui vere iudicavit de rebus agendis, & singularum precio. Regem dein Tyri multa vere cognoscentem, sed finis ignarum, omnem enim ingenij vim ac eruditionis, in congerendis the- sauros, vt Ezechiel memorat, imprudens contulit, & rem nobilissimam, de cælo venientem terræ cænoque immerfit: quod in palatio imitantur, qui omni ope in hoc incumbunt, vt regum animos demereantur, quo opes colligant, familiæ splendorem augeant, prouincias spoliens, & census imperij in gazas suas nimium cruentes inferant, imitatores Tyrij regis, late dominantes, regum ipsorum, principumque tyranni. Plerunque in malo potentes. [h] Egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. Et deinceps: Nunc venerunt peccata tua. Et: sic faciebatis filiiabus Israel.

Antiqui-
tas sapien-
tia.
g Lact. l. 3.Falsa sa-
pientia.h Dan. c.
13. v. 52.
i 6. 1. 57.

§ 4.

Hic plane requiro iuuentutem aulicam, cautam prudentiam *Ἀγενοῦ μὲρον φρόνησιν*, quæ prudentiam ipsam cognoscat, ac iudicet, qualis Daniel describitur. [i] Veram à falsa discernat. præiudicia caueat: non personas, sed rem penset, ne cum diuitem quempiam

i 6. 1. 57.

aut gratiosum potentia florere cernit, sapientiam arbitretur, atque eius vitia, quod parasiti solent, adoret. Ne Tyrios reges cum opulentos videt, etiam beatos iudicet, quos cœleste oraculum infra omnes homines abiicit, contumeliis & pœnarum diritibus contritos. Aulam prius cognoscat, quam adeat, ad portam mores, exitusque hominum ut olim liberi Persarum [k] obseruet. Prudentiam in palatio similem esse, quem ad eius indicandam naturam vetustas finxit Argo, oportet. Plenus erat oculis, ne quid non videret, invicem illi dormiebant & exubabant; aut Jano bifrontri, antecedentia, & sequentia videnti; aut, si de Scriptura similitudinem mutuari malimus, animalibus Ezechielis, [l] quæ plena erant oculis intus, & foris. Intus ut se ipsas cognoscant, foris ut alios. Intus ut ex naturæ & gratiæ principio motuque facta & verba ad recti normam gubernarent, foris, ut euenta omnia, familiaritates, ipsa sibi infortunia accommodent, ne leui causa in luctum, aut lætitiã se dent, quod est imprudentiæ, cui soror est malitia. Quemadmodum vero calamitates antecedit insipientia, sic eas moderatur, minuit, & in bonum vertit prudentia. Hæc os est, & aduocata cœterarum virtutum, vitæ oculus: ut enim nulla vox est piscibus, ita nulla virtus imprudentibus, nulla prudentia improbis. Magna autem eius officij pars in æstimandis rerum precijs consistit: si rem nullam magnam existimes, si totam aulicorum obsequiorum comœdiam iudices, cuius maior pars sit ludicia, solam virtutem, & benefacta digna seriis cogitationibus. Hoc enim modo consequetur sapiens. ut semper sibi similis sit, quæ est prima dos sapientis, quemadmodum palma, & in pugnam contracta eadem manus est, ut Augustinus docet. ita prosperis, & aduersis meus eadem. Sapiens enim vtrumque euentum proposuit, & quem optauit, & quem formidauit. Illo studio facile perturbaciones evitare licet, quæ ut

k Xenoph.
l. 7. pæd.

l. 6. l. 3. 2.

Sapientis
oculus.

Officium
prudentiæ.

m Pyth 7.

[m] imponunt etiam sapienti. Murus

rus est enim vitæ humanæ, & felicitatis propugnaculum, ut Antisthenes dicebat, sapientia. Non enim calamitatis tanquam arietis incurfu dissoluitur, nec prosperitatis cuniculis subruitur. Magnum est in homine ornamentum sapientia. Maximum in minimo esse dicebat Periander, sapientiam in humano capite.

¶ 5.

Sapientiam sibi omnes expetunt, ne facile fallantur, quod omnes fugiunt. Verum alterum illius, & *Sapientia est prodesse non nocere.* primarium officium, ne facile delinquant, pauci spectant, & cauent. Meminerint sapientis esse, nemini nocere. Huius enim sapientiæ ratio in Deo est. Secundarium est, ut sibi caueat, quod facile consequetur, si ita viuat, ut non sit aliis cauendus. Plato etiam monebat, attendi oportere, ne rationum osiores sint, qui in hominum conuictu vitam agitant. Multa in vtramque partem dicuntur aut vere, aut probabiliter, & specie quadam veri, quod quale sit cognoscere sapientis est. Imprudenter enim agunt, qui licet verum, *Incerta cognoscenda.* & æquum intueantur, non tamen quomodo oppugnetur, attendunt: ideo nec resistere illis, qui tenebras obiiciunt, nec ex ignoratione satis eluctari queunt: Hæc cura illis, qui sibi viuunt, minus necessaria est. Bonum enim, quod non oppugnatur, sequitur, at in acie, & illo vitiorum, & virtutum conflictu omnia præsidia conquiritenda sunt. Quorum præcipuum est, ut res tuas ipse tacitas habeas, nihil iactes, nihil queraris. Certe cum odorem canum vim concitus fugit, ventos sequitur, ut odorem proditorem sui secum vehat, non relinquat indicia, & sagacitatem inimicarum narium frustretur. In palatio, qui inuidiam, obtreccationem, in usum vitare satagit, omnia sibi sua, & se quoque intra se colligat, indicia suarum rerum ne in alienos oculos ingerat: ne occasionem sui ad insequendum, mordendumque hostibus præbeat. Hoc in genere delinquant, præcipue iuuenes, stulti prudentiam ostentato

Iuuenum
imprudentiã.

L 5 res.

res. Quæ namque recens didicerunt, paulo ante ignari, etiam ignorare senes suspicantur, quia secum vna non didicerunt. *Bonum nouum*, ait Pindarus, *quique extollit*. Hinc videmus adolescentes, qui dapes inferunt, canum, aut falconum curam gerunt, grandi supercilio sonare, sophos, sapientiæ apicem vertici imposuisse putes. Quod si aut Sequanam gustarint, aut viderint niues Appennini, etiam habitu, flexuque peregrinam sapientiam, non sine stultitiæ irritu venditant: ignari non esse prudentis, prudentiores velle docere. Cæcis illi persimiles sunt, qui cum viam nesciant, in omnes partes brachia tendunt, omnia pertentant, vt non magis pedibus, quam manibus ambulare videantur, parum tamen proficiunt, quoque magis satagunt, artusque mouent, eo magis cæcitas apparet, aliis miseranda, & vbi adest iactantia, ridenda, errores suos, & gestus indecoros, quia cæci sunt, videre nequeunt.

C A P. XXVI.

Nullam hominis sapientiam vita in aula aut curia degenda sufficere.

§ I.

DE humana sapientia loquor, quæ summa est, innocens, norma vitæ ciuilib, virtutum ductrix. Illa, inquam, aulicarum rerum molibus sustinendis impar est. *Nullum numen abest, si sit prudentia*: Magnifice, non vere dixit Satyrus. Etiam oculatissima sapientia in hac rerum temporumque caligine cæcutit. In Daniele maior erat, quam in cunctis viuentibus, [a] cessit tamen ciuium violentiæ, [b] cessit procerum dolis, [c] ne regio quidem patrocinijs seruati potuit. [d] *Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est: &*

a c. 2. 14.
b c. 14.
c c. 6.
d c. 6. 14.
e 15.

B

pro

pro Daniele posuit cor vt liberaret eum, & vsque ad occasum solis laborabat vt erueret illum. Cogitur tradere Danielem inuitus. [e] *Vidit ergo rex, quod irruerent in eum vehementer: & necessitate compulsus tradidit eis Danielem*. Neque socios Danielis sapientia liberare potuit. [f] *Dauid vir secundum cor DEI*, quamuis prudentius se gessit, quam omnes serui Saul, in exilium tamen excussus est. [g] Atque hæc de Sapientia eximia accipienda sunt, g *1. Reg.* vulgaris parum in tantis periculis valet, multæ enim imprudentiæ misturam habet, & errores, qui circa mentem hominum pendent, vt de arbutis niuium vellera, quæ solus lumine suo cælesti Sol iustitiæ decurrit.

§ 2.

Quamuis autem ab incommodis sapientia immunem reddere nequeat, illa quæ humana ratione vitam erudit: efficit tamen sapientia sublimior vt nocere non possint, quæ vitari nequeunt mala. Lacescunt illa, non subuertunt, hac Daniel Leones, Collegæ vicere fornacem. Hac Maccabæi Antiochum, Martyres tyrannos suos triumpharunt. Mala enim, quæ nulla prudentia fugere potuerunt, summa sapientia ad diuinam gloriam, suamque salutem retulerunt, feliciores, quam si declinassent. Atque hæc medulla est, & anima sapientiæ, vt si inopiam, infamiam, alia toleratu aspera vitare non valeamus, per illa ad summum bonum expeditiores, ac velociores euadamus. Christiana illa sapientia est, & sola sufficit. Hæc in paruulis quoque, sed *Sapientia* in CHRISTO adultis viguit. [h] *Pancretius adulescens nobilis annorum quatuordecim, Diocletiano carus, magno studio ad idololatriam impellebatur. Diocletianus ipse blanditias, & minas adhibebat, improuidam ætatem fraudibus obnoxiam ratus. at ille ostendit Christianos cælesti sapientia præditos non cedere prauis consilijs, non lædi male-*

*Sapientia
cælestis.*

*Sapientia
pueri Pan-
cretij.
h SUR. l. 3.
& TURON.
de glor.
Mart. c. 30.*

malefactoris. Ne suspiceris, inquit, o Imperator, mihi quatuordecim annorum intelligentiam, scientiamq; deesse. Eam mentem atque prudentiam Christus indidit, qua instructi, nullos principum, iudiciumq; terrores formidamus. Et hanc suam prudentiam alacritate moriendi cælo approbavit. Vehementer eum commendat S. Greg. Papa. [i]

i Hom.

27.

k Sap. 9.

19.

Sapientia liberat.

Multos liberavit sapientia, [k] nam per sapientiam sanati sunt, quicumque placuerunt, tibi Domine à principio.

Horum catalogus magna libri parte à Salomone textitur. Verum non minus liberantur, qui malis ad immortalitatem propelluntur. Agnovit hoc generosissimus senex Eleazarus. [l]

l 2. Mac.

6. 80.

Eleazarus.

Sed cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duos corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter hac patior.

Porro hanc summam esse sapientiam, cognoscere Dei in gubernando humano genere providentiam, res ipsa docet: Mundi illam esse consuetudinem, ut boni premantur, impij floreat, Christus ita prædixit. Hanc quoque veram esse sapientiam Arnobius, [m] & ante eum Justinus [n] ipsas gentes docuit.

m l. 4.

n Apol.

ad Antoninum.

C A P. XXVII.

Sapientiores fere regibus esse consiliarios, & familiares, & de consilio dando.

I.

Consiliarii sapientes.

a 2. Reg.

16. 23.

Non est illud perpetuum, Dauid, Salomon, Ezechias, Josaphat, Josias, ut virtute ita sapientia claruerunt, nec facile illis comparari quisquam potuit. Dauid tamen sapientissimus magni fecit consilium Achitophelis. [a] Consilium autem Achitophel, quod dabat in die-

in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absolon.

Cæteri regum quorum res memorantur, vsi sunt consiliariis se multo prudentioribus. Pharaonis erat quasi pater Josephus, [b] Daniel Chaldæis, & Persis b 45. 2. Gen. regibus multo prudentior fuit. Nehemias quoq; Artaxerxi, Mardocheus Assuero aderat, saluari & prudentiore quam ipsi cogitare poterant consilio. Agamemnoni Nestorem & Vlysem poëta adiungit. Stolidus enim rex erat, hi etsi minore potentia, sapientiores tamen. Dario etiam alteri adolescentes Judæi de sapientia disputantes aderant. [c] Alexandro Aristoteles, Antisthenes, alij, adeo ut in aula sua temeritate cæteros ipse supereret, nunquam magnus, sæpe stolidus. Aderat Scipioni Lælius, Augusto Agrippa, & Livia. Tiberio Seianus, Neroni Seneca, Burrhus, Constantino complures. Carolo Magno Eginhardus, Alcuinus, Henrico Meinwercus. Nunquam bellum Carolus suscepit, nisi belli causam, modumq; Episcopis & sacerdotibus approbantibus. [d] Aulæ Dagoberti regis supremus magister fuit Arnulphus Episcopus Metensis summæ prudentiæ, tantæ auctoritatis, ut illorum temporum felicitas, Rex ipse, adeoq; regina ab illo penderent, consilij causa noctu quoque ad eum ventitarent. Laborem illius Deus probavit, nam Dagobertum remouere eum à republica cogitantem corripuit, & obrectatores grauitè puniuit. [e] Beda, [f] Paulus Diaconus, [g] Otho Frising. [h] Vincentius Noddo alique, qui inuidia ducti sancto viro conuertiabantur, atque in suspicionem trahebant, quasi regij thori subfessorem, cum vino maderent, flamma circumdati sunt, vrebantur, eiulabant, tandem in proximo volutabro sese versantes magno labore flammam extinguunt, ipse Noddo tanta castigatione non melior, in adulterio deprehensus pœnas luit, quas infonti machinabatur. Arnulphus & in palatio, & eremo, ac demum

Regibus prudentiores consiliarij.

c 3. Macc.

Carolus.

d Regino l. 2.

Arnulphus Metensis.

e T. 3.

f De gestis

Long l. 6.

g. 5.

g Otho Fris l. 5.

h. 9.

h In speculo l. 23.

6. 71.

S. Faro in
aula sapi-
entia pra-
stat.
i Sur. t. 5.
Sige. in
Chron.
Vincētius
in spe.
l. 24. c. 17.
18. 19.
Trithem.
de vita
ill. l. 3. c.
74. tabu-
la Mel-
densis Eccl.
Parsius
legatus re
bellium.

k Tur. de
hif. Fræc.
l. 4. c. 5.
E. 6.
De vita
sancti. c. 6.
Venātius
l. 4.
Leodega-
rius.
i Sur. t. 5.
Vifinus
in hif. e-
ius. Ado.
Vincen-
tius.

demum vita functus, miraculis claruit. Quin etiam Theodoberti & Clotarij temporibus regni columnam fuit S. Faro, vir iustitia, ingenio, sapientia incredibili, regum instructor, & dictator, [i] Meldensis Episcopus annos sexaginta sex Ecclesiam gubernauit, regiam i Sur. t. 5. consiliis rexit, illius inter cætera hoc quoque præclarum narratur: Venerant ad Theodebertum Saxonum legati rebellionem excusaturi, rex ira præcipiti iugulari eos iubebat, consiliarij valere ius gentium voluerunt, non irritandam noua seueritate gentem: 18. 19. Rex contra nitebatur: legatos quoque esse subditos, illos eodem crimine inquinatos, rebellionem eorum ius suum non esse factum deterius, nec illorum melius: Faro cum disceptando, quasi ventilando videret iram regis accendi, se quoque regis sententiæ accedere simulauit, vnus tantum noctis spacium petiit, & facile impetrauit. Nam regis impetus cum obstiteretur, vires colligebat, obstaculis remotis vt solent venti, difflebat: noctu ad legatos Faro in carcerem abit, quo sint in periculo docet, ad fidem Christianam conuertit, erudit, precibus magis, quam disputatione victor perfidiæ, altera die regem docet, quid actum sit, iam Christianos esse, rex euentu lætus morte captiuos liberat, & more legatorum honeste haberi iubet, gentem deinde etiam vicit. S. Gallus floruit [k] sub regibus Theodorico, & Childberto tutatus est Galliam sapientia, & consiliis, quæ quantum profuerint, euentus docuit, illo enim per scelus in exilium pulso regia domus extremis calamitatibus conflictata est. Leodegarius Augustodunensis Episcopus, maior domus Theodorici, [l] diuina & humana sapientia omnibus maior, cum omnia salutaria suaderet, multa perficeret, improborum in se odia concitauit, præsertim Ebroini, qui regis & regni arbitrium tenebat, atque omnia turbabat, sæculi sui Seianus. Ille cum Augustodunum iniquo Episcopi ductus odio obsideret, & crudelitatem in omnes

mnes exerciturus videretur, Leodegarius ne sui causa ciuibus periculum crearetur, impio principi caput suum obtulit, atque in castra progressus post tormenta mortem lætus obiit. Eadem Lambertus, Nicetius, Fredericus, alij præstiterunt. Thassilonius Boij felicitas, patriæque salus S. Virgilio Salisburgensis, à cuius consilio rex nunquam discedebat, ascripta fuit.

Lambertus, Nicetius, Fredericus, Virgilius.

§ 2.

Rarum est, prudentissimos esse reges & principes. Singulis tamen de sede magnitudinis suæ æterna sapientia misit, quam decreuit, prudentiam. Sæpe minorem, quam subiecti habeant. Quod adeo clara demonstrant exempla, vt nemo negarit. Agit hoc in regno DEVS, non vt regia maiestas sugilletur, verum, vt reges ipsi se agnoscant, alienis se auxiliis egere intelligant, non posse solos sustinere molem regni, potentiam aliorum iudicio temperent, supercilium ponant, eos quorum prudentia regnant, comiter habeant, libertatem loquendi, non concedant modo, sed exigant, obsequia quæ in dando consilio cernuntur, reuereatur. Prudentia enim res sacra est, quam venerabilem DEVS esse voluit: quam in Daniele Chaldæi, Persæ, Medi coluerunt. Nec vereor, ne reges offendam: nam si quis ex his sapientior est omnibus Palatinis, tantumque prudentia, quam maiestate antecedit, ille minimum ingenio suo fidet, alios audiet, irasci nesciet. Si quis non re ipsa, verum errore suo in culmine sapientiæ sedere se iudicarit, eximium ille se arbitrabitur: non enim dixi nunquam, sed raro fieri, vt reges sapientiores sint consiliariis, ipse se inter raros censebit. Hinc proceres magna cura, & formidine consilium accedent, quasi de suo capite sententiam dicturi. Nam & de salute sua, & multorum prosperitate in medium consulunt.

Consiliarium officium.

ml. 1. de Aureum consilium est Episcopi Hipponensis. [m] Elige
 ferm. Dom. tibi consiliarios bonos, Deum timentes, & veritatem amantes,
 in monte saepe enim adulatorum blanda facie decipiunt animas audien-
 tium se, & perpetuis mortis laqueis interimunt. De talibus di-
 cit Psal. 5. [n] Quoniam non est in ore eorum veritas: cor
 10. II. eorum vanum est. Sepulchrum patens est guttur eorum, lin-
 guis suis dolose agebant, iudica illos Deus, à Spiritu sancto est,
 ut dare possit vtile, & fidele consilium. Consilium, ut
 o Psal. 140. idem docet Augustinus, [o] à melioribus petitur. Et
 si enim consulens melior est, eo qui consultitur, illum
 tamen velut in hac re se meliorem interrogat, dante-
 nim ab ipso sibi posse putat, quo eget, & quidem in
 nobilissimo munerum genere, quo sapientiæ benefi-
 cia conferuntur. Quæ si quispiam precio, aut aliquo
 affectu corruperit, dissipabit DEVS ossa illius, quod
 fieri ante annos aliquot multi viderunt, nos legi-
 mus.

Regum
 officium.

§ 3.

Regibus quidem tutissimum est, in consilium ad-
 hibere non modo rerum gnaros, & prudentes, sed ve-
 re prudentes, pios, DEO dilectos: suæ enim illi vtili-
 tatis rationem non habent, omnibus affectibus, qui
 veri cognitionem studiumq; propediunt liberi. Ita fe-
 cisse Theodosium magnum contra Maximum tyran-
 num, quæ terribilem successus fecerat, recenset Augu-
 stinus. [p] De bello enim consuluit Joannem in ere-
 mo Ægyptia agentem, qui victoriam illi prædixit, &
 alteram maiorem contra Tyrannum Eugenium: ut
 etiam testatur Romanum Martyrologium. [q] In Æ-
 gypti S. Ioannis Eremitæ, magna sanctitatis viri, qui inter ce-
 tera virtutum insignia, etiam prophetico spiritu plenus, Theodosio
 Imperatori victorias de tyrannis Maximo, & Eugenio prædi-
 xit. Eius consilii in arduis rebus usum scribit Paulus
 Diaconus, Rufinus, [r] Theodoret. [s] Sozom. [t]
 Euagrius, [u] Nicephor. [x] Prosper Aquit. [y] Palla-
 dius. [z] Ut igitur regum est audire bonos, ita con-
 silia-

filiariorum suadere bona. Nam malum certo certius ^{Malum}
 redundabit in caput auctoris. Sensit hoc Vlpianus sua ^{consilium.}
 tor persecutionis in Christianos, sensit Mardonius au-
 ctor belli Græcanici, qui lapide æctus occubuit. Iu-
 dicabant ita Carthaginenses, qui ducem, etiam belli e-
 uentus prosper fuisset, si tamen malo consilio usus ^{Charragi-}
 esset, cruci figebant, [a] Valerius. Mofyni mali con- ^{nenes.}
 filij auctorem fame necabant. [b] Stobæus. Diffi- ^{al: c. 2.}
 cile est dare consilium; nam pendet ex præteritis, præ- ^{b. s. 7. 4.}
 sentibus, futuris, quorum prima habent notitiam, al-
 tera circumstantias plurimas, & singulares tertia con-
 iecturam. [c] Quæ optime examinat Clemens Ale- ^{c. p. 162.}
 xandrinus, optimum, ut Phocyon dicebat est in ^{lis:}
 mortuis, sine spe, & metu dant, non blanduntur, nec
 oderunt.

§ 4.

Tam publice, quam priuatim in dando consilio ad- ^{Periculum}
 hibenda est cautela. ^{in dando}

Multis exitium attulit sine culpa datum consilium. ^{consilio.}
 At in aula, qui consilium petunt, raro circumstantias,
 nec sæpe mentem aperiunt, alienos sensus scrutantur,
 & ad sua commoda interpretantur in super habito pe-
 riculo respondentis. De pace cum inimico concili-
 anda, de obtinenda dignitate postquam constitue-
 runt, tum demum consilium petunt, cum explora-
 re alienas voluntates conatur. Consilium vulgo ^{Consilium}
 petatur euentu, optimum censetur, quod propo- ^{non petunt}
 situm tenuit, pessimum, quod male cessit. Ideo vero ^{sincerè.}
 periculosus, quia plerunque quaeritur in aduersis.
 Vtrinque peccari solat, pallium consulentis venenum
 est perimentis: siue in petendo, siue dando simulatio
 adhibeatur. [d] Daniel Nabuchodonosori in ma- ^{d. 4.}
 gno meo dat consilium. [e] Balthasari eadem nocte ^{c. 5.}
 morituro monita non obtrudit. Bonum consilium
 multas vincit manus, sed multos habet inimicos. Hoc
 primo tenendum est: Nullum dandum esse contra

Dominum. Non est enim sapientia, non est prudentia, non est
 ¶ *Prou. 12.* consilium contra Dominum. [f] Deinde cauendum ne se-
 ro detur: nam ostendere post naufragium, quo diri-
 genda nauis fuerit, exprobratio est, non consilium.
 Deniq; sit in lingua silentium, in fronte verecundia, in
 corde consilium.

C A P. XXVIII.

*Ad sapientiam discendam admonitio: de studio
 Nobilium palatinorum & ex-
 ercitationibus.*

§ I.

*Neglectus
 studiorum
 in aula.*

PVerilis est plurimorum error, vsu noxius, exitu tri-
 stis: palatia non esse sapientiæ gymnasia, nec studio-
 rum phrontisteria: aulicos exisse de potestate magistri,
 suos iam factos esse, vti iam sapientia non discere: qua
 opinione inducti iuuenes, qui leuioribus obsequio-
 rum curis occupantur, nullum ad seria tempus sepo-
 nunt, multos annos imperiti, ætatem ignaui, ne in se-
 necta quidem ad magna idonei, ne canos quidem o-
 rant prudentia, talem gerunt iam tremuli atque effæ-
 ti annis, *qualem prima lanugine mentem.* ex quo consequi
 necesse est, vt cum iuuenilium laborum in aula tem-
 pus exierit, defit senectæ ineruditæ ætate digna occu-
 patio, locus, & honos, aliquando & census. Similes
 sunt illi symphoniacis, quos cum liquidæ vocis sua-
 uitas, aut articulorum agilitas defecit, nulli operi
 sunt habiles, ad ludicra solum exerciti, similes equis
 vetulis, quos robore, velocitate, & nobili ferocia per-
 dita ex palatio ad rustica opera ablegant. Omnia in se-
 nibus deficiunt præter sapientiam, hæc sola illis præ-
 cium facit, sola venerabiles, quæ si abest, infra iuuen-
 tam sunt nec queri possunt honore se destitui, cum nõ
 fuerit ipsis vnquam reuerentia sui, vt dignam can-
 tie

*Senectus
 vera.*

tie mentem efficerent. Palatinus itaque meus cum illa
 quæ in præsens agenda veniunt, sedulo perfecit, ad
 illa quæ in futurum vtilia sunt, se parabit. Non quæ &
 quo cum tempus fallat, cauebit ne tempore fraudetur,
 ne ab horis transeuntibus fallatur: stultorum est de
 annorum tarditate querela, quorum velocitate nihil
 citius, iactura nihil damnosius. Sapiens omne tem-
 pus occupat, dies redimit, nec annos numerat, sed fru-
 ctus. Stolidi sunt eruditionis contemptores quos graui
 irrisione confutat Nazianzenus. [a]

a Orat. 10.

Quamobrem non idcirco eruditio contemnenda est, quod ita
 quibusdam videatur: quin potius stulti atque imperiti habendi
 sunt, qui hoc existimant: qui omnes sui similes esse cupiant, vt
 priuata eorum inscitia sub communi deliteat, nec quisquam i-
 psorum imperitiam prodat & coarguat.

§ 2.

Danielem & condiscipulos illius ob oculos sibi po-
 nant, aulam Chaldei regis ingrediantur: non potuerunt
 stare in conspectu regis adulescentes indocti: iussit
 [b] vt introduceret de filiis Israël, & de semine regio & tyran-
 norum, pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, &
 eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, &
 qui possent stare in palatio regis, vt doceret eos literas & linguã
 Chaldeorum. In aula barbara, in aula inimicorum iniquo-
 rum, [c] & pessimorum, prauaricatorumq; & regis iniusti &
 pessimi vltra omnem terram. Studium erat tamen qualif-
 cunq; sapientiæ, quæ vt cunq; *Chaldai
 scientia a-
 maiores.
 b. c. 1. v. 3.
 & 4.
 c. 3. 32.*

Emollit mores, nec sinet esse feros.

nec eas disciplinas Daniel contempsit, nec socij: sciebant
 enim illa animam suam non contaminari, sed expoliri. *Daniel sciẽ-
 tias amplis-
 sime est,*
 DEVS quoq; illis sapientiam dedit, non daturus, nisi
 vilis esset habentibus, quemadmodũ & Mosis profuit,
 erudito in omni scientia Ægyptiorum. Quid igitur in
 palatio discendum? Omne illud, cuius ignoratia obes-
 se, cognitio prodesse potest viro prudẽti, viro nobili.
 Quicquid inserere pot nobilitatẽ, aut illustres ornare.
 Dicce omnia, si nõ quæ sunt discẽda, at illa quæ potes.

de 1. 10.

Danielis
scientia.e Apo-
cal. 1.
Exercita-
tio veterū.f Herod.
P. I.
g De Rep.
Pers.Assyrij e-
quites.h Prou. 8.
i 10. & 11.

Daniel omnia didicit, & puer didicit, & vt posset, ingenium DEVS excitauit. [d] & omne verbum sapientia & Intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eū decuplum, super cunctos ariolos & magos, qui erant in vniuerso regno eius. Laudatas discere & ingenuas disciplinas, vana & inutilia vitabis, vt ocium sit fructuosus: impia & vana non modo facere, sed ne cognoscere quidem fas est: eorum enim doctores, & alumni, impietate & ruina, quam scientia, sunt clariores. Daniel ariolos & magos decuplo superauit, non tamen eorum artes didicit, nisi quantum ad refutandos satis erat, non est cognoscenda profunditas Satanæ, ne discitentibus placeat, & placendo absorbeat. [e] Veterum exercitationes in magna varietate erant: disco, cursu, saltu, lucta, iaculis, equitatu, navigatione, natatu, pugna, præliorum imagine, musica exercebantur. In Chaldæa equestris disciplina florebat, quemadmodum & Assyria, ante translatum imperiū: deinde vero apud Medos & Persas, qui negocia sua in equis pertractabant. [f] Briffonius. [g] Hinc sacræ literæ equitatus Assyrij frequentes meminerunt. sane Ezechiel principes, & Magistratus iuuenes, dicit, vniuersos equites, ascēsores equorum. Pro uinciæ plano camporum æquore tendebantur, lutosa erat pinguisq; gleba, incilibus interrupta, pabulo abundans, equiti apta non pediti. Artium plerasq; didicerunt, quas liberales dicimus, quæ à Chaldæis originē habuerūt, postea bellis, barbarie, vitiis obscuratæ sunt; iura etiam legesq; patrias memoriæ mandabant. Sunt igitur ista discenda, poësis, eloquentia, philosophiæ partes, Logice, Mathesis, Ethice, Physice, Politice, Polemice, Oeconomice, Jurisprudētia vtraq;, Theologia. Hæc omnia discas si tempus est & ingenium; si fieri nō potest vt omnia, at plurima; si pauca, at optima & utilissima. imprimis sapientiam, qua nulla est possessio preciosior, quam Salomon præposuit auro obrizo & lapidi precioso: Accipite, inquit, [h] disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligit. Melior est

est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari; Ne vero discendam non putemus eruditionem sibi iungit ipsa. [i] Ego sapientia habito in consilio, & eruditus intersum cogitationibus. Primarium suum opus ait esse in regnando & consilia dando regibus. Meum est consilium, & aq̄uitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiā. Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilat ad me, inuenient me. Mecum sunt diuitiæ, & gloria, opes superbae, & iustitia. Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & gemina mea argento electo. In viis iustitiæ ambulo, in medio seminarum iudicii, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam. hortatur regum sapientissimus Danielis progenitor, quo nullum habuit ex posteris, excepta culpa sibi similiorem. [l] Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

At quereris non esse in domibus regum ducem & magistrū. non deerit, si tibi sit discendi ardor, & labor quærendi. Et si nemo sit viuus, discere à mortuis, à bestiis, [m] Vade ad formicam & piger, & considera vias eius, & discere sapientiam. Non obstat sapientia viribus, animi constantiæ, sed eam roborat, lorica & galea præstantior. Melior est sapientia, quam arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Si te mala premunt, si vitiis angeris, si licentia diffusus, nullum præsentium remedium, toto orbe approbatum: [o] nam per sapientiam sanati sunt qui imperare possis vt sapientibus, seueris, pijs, lubens adhæreas, ab ore doctorum pendeas, ab ore eorum, quos DEVS ad te legatos misit, concionatores, confessarios, religiosos, alios viros graues, pios. Consilium meum non est sed æternæ sapientiæ. [p] Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in prouerbis eorum conuersare. ab ipsis enim discas sapientiam, & doctrinam intellectus, & seruire magnatis sine querela. Non te praterat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab i-

psis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum. Hos si audias, responsum dabis aulæ cœlesti & terrenæ probatum, si antequam loquaris discas. [p]

q Eccli.
18.19.

§ 3.

Quid igitur tandem? an ad pulveres scholasticos, labores sordidos, retrahis nobilitatis splendorem? Planè ad sapientiam voco reges, principes, proceres, palatinos,

Non indecoro pulvere sordidos.

Discera
proceres
debent.

Schola est, vbicunq; vigilatur ad fores sapientiæ. Academia est, vbicunq; de virtutibus inquiritur & responderetur. Amanti sapientiæ omne atrium, etiam sphæristerium, porticus est. Archimedes non in minio, non in cedro, sed pulvere eruditæ lineas duxit. Ad proceres ista pertinere sapiens nos docet, minatur non discentibus, exitium insipientibus denunciat. [r] *Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis. Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terra. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius non rectè iudicasti nec custodisti legem iustitiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citè apparebit vobis: quoniam iudiciū durissimum his, qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormētā patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & equaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam & non excidatis. Qui enim custodierint iusta iustè, iustificabuntur: & qui didicerint ista, inuenient quid respondeant. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis. Tantam sapientiæ curam studiumq; Deus sapientiæ largitor vobis imperat: & iure optimo: Mundus conditus est & gubernatur æterna sapientia, illius ministri*

r Sap. 6.
v. 1. v. 9.
ad 13.

nistri maiores, sunt reges. & minores, sub regibus principes & aulici, quos etiam sapientes esse oportet, aut manum remouere de tabula, clauum tradere melioribus: nam stultitia regum non est diuinæ sapientiæ idonea ministra; procerum imperitia calamitas est regum. Principibus imperatur à DEO, vt legem DEI cognoscant, ex ea iudicent. hoc sibi quisque dictum existimet, qui vel regum consilia regit, vel Rempubl. in parte administrat. Legislatorem ipsum audire præstat. [s] *Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum DEVM suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Non sine causa ista postulat rex vester Opt. Max. adeoq; ipsa patria: Non arare, non fodere, non secare marmora, non pascere iumenta iubet. Ocium honestum, victum, lautitias, splendorem, præcia vestium, locum inter mortales primum indulget. Non ad luxum factumque, sed vt a-*

Stulci non
sunt apti
ministri
sapientiæ.

Deut. 17.
v. 18. & 19.

Cur proce-
res non
possunt rectè
imperia gubernari,
quam si non quaerant dare o-
peram sa-
pientiæ.

§ 4.

Danielis etiam sententiam exquiramus. Duplex ille duplex ge-
nus hominum nobis in aduersis Ecclesiæ tempo-
ribus (quæ nunc sunt tristissima) prædicit: Est enim nus homi-
populus sciens Dominum, qui obtinebit, & faciet, populus, num.
qui est inuentus in libro vitæ, qui fuga impiorum, & sua salute cōtentus resurget ad vitam æternam. [t] Quales erant, qui in simplicitate sancta moriebantur. [u] Et non responderunt eis, (Antiochi ducibus) nec lapidem miserunt in

1. 2.
1. 2.
1. 2.
1. 2.

1. 2.
1. 2.
1. 2.

1. 2.
1. 2.
1. 2.

Innocens eos, nec oppilauerunt loca occulta, dicentes: *Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum, & terra, quod iniuste perditis nos.* At Mathathias iam princeps religionis defensor, occiso tyranno, magna voce exclamat, [x] *Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me. Illius filij comitesq; maiorem pietati prudentiam iungunt.* [y] *Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus aduersus gentes pro animabus nostris, & iustificationibus nostris: nunc citius disperdent nos à terra* Muneris enim regentium est, DEI gloriam, salutem subditorum tueri prudentia, sine qua vis & robur arena est sine calce, murus sine cæmento, paries sine paleis, vrbs sine mœnibus. De Mathathia filiisq; ducibus, bellatoribus, catechistis, & doctoribus pietatis, vltoribus perfidiæ, oraculum Danielis est. [z] *Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio & in flamma. & in captiuitate, & in rapina dierum & deinde: [a] Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas eternitates.* Hebræis dicuntur Maschilim, qui sunt intelligentes, prudentes, & qui faciunt alios intelligere: illa est enim coniugationis vis, quæ Hebræis dicitur Hiphil. [b] & [c] *Imi in aliofium animis lucem accendunt, siderum imitatores, qualis Daniel salubre sidus in monte Nebuloso, in medio Babylonis, Horum studia tempore Antiochi DEVS excitauit, nostro etiam sæculo falsis doctoribus multos opposuit: cum vero erit tale tempus, [d] quale non fuit, ex quo gentes esse cæperunt, in atrocissima tyrannide Antichristi, doctissimos viros & fortissimos extremis Satanæ conpatibus opponet: quod Angelus quasi miratus dicit, [e] & multiplex erit scientia, neque illa ociosa & inefficax: ad iustitiam enim erudiant multos, seu, vt Hebræus, iustificatores erant multorum, exemplo præbitur, sapientia trahent, Fecerunt illud Maccabæi vltimorum temporum figuræ, nostri in eandem gloriam prouocatores, vt eorum docet historia. [f] *Et circumiit Mathathias, & ami-**

& amici eius, & destruxerunt aras: & circumciderunt pueros in circumcisos quotquot inuenerunt in finibus Israël: in fortitudine. Et persecuti sunt filios superbia, & prosperatum est opus in manibus eorum. Multiplex illa fuit scientia in DEI populo, cum de sua consolatione scribunt Spartiatis fratribus [g] *Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio san-* 2. 1. Macc. 12. 9.

¶ 5.

Antiochi tyrannidem exercuit in Iudaica synagoga legis imperitia, quæ antea quoq; exilij Babylonici causa fuit, testibus Isaia & Jeremia, Et auorum memoria apud nos quoq; portenta turpiū errorū peperit, Jason contra DEI legem summū sacerdotiū data regi pecunia ambiebat, illud Menelaus de tribu Benjamin superponens Iasoni trecenta talenta, in se retorfit. [h] Tam fæda religionis nundinatio, sacrarij prophanatio regem impium ad templum dæmoni dedicandum incitauit, præsertim cum pecunia scelerate promissa non solueretur. Incitia vero summa erat, quod Pontificatum de stirpe Aaronis in postremam tribum transferri posse iudicabant, hinc prima illa tempestas in eruditos sæuiit, vti & Daniel prophetauit. [i] *Et de eruditis ruent, vt* 2. 1. Macc. 4. 24. *constentur, & eligantur, & dealbentur vsq; ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.* Hoc nimirum antiquitus egit Satan, vt eruditos de Ecclesia exterminaret, per illos ipsos qui Ecclesiæ præsidere videbantur, eaq; fraude plus quam persecutorū gladiis actum est. Et nescio sane, an etiam hodie plus ab æmulis vili tolerent, quam illi, quorum eruditio & labor in orthodoxa religione tuenda, hæresibusq; confutandis plurimum Ecclesiæ prodest, quos foris hostium furor, domi infidiæ inuidientium conflât vt eligantur, & dealbentur. sed hoc vsq; ad præfinitum tempus: nam cum iudicium sederit, [k] & regnum dabitur populo sanctorum, non modo auferetur iniqua potentia, sed & fraudes malitiosæ. Non ignorabat Julianus Apostata eruditione

*Julianus
liberos di-
scere Chri-
stianos ve-
luit.*

1 P sal. 12.

*Proceres
mali plabe
deteriores
m. c. s. 4.
& 5.*

n orat. 20.

*Nosse
remp.*

& studio Christianam religionē seruari & augeri, quapropter Christianos docere & discere literas vetuit: quem hoc edixisse suarum rerum desperatione Nazianzenus refert, perinde ac si quis athletam illam fortem iudicaret, qui prohibet, ne alius fortior in arenam descendat, si ideo se virtutis inuictæ putet, quod hostem non sinat armari. Studium igitur diuinæ legis in principibus, in optimatibus summum requiri, quibus non potest deesse quod agant, cum illis regum maximus dixerit. [l] *quoniam in lege Domini voluntas eorum, & in lege eius meditantur die ac nocte.* cuius diligentiz præmium propheta eximium adiungit. *Et omnia, quæ faciunt, prosperabuntur:* Erunt enim *tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Ligni natura est semper crescere; Christiani hominis, semper proficere, ubi stare incipit, retro relabitur. Folia, hoc est, externa ornamenta, non defluent, aut sane meliora reponentur. Si populus ignorat, at proceres eruditos esse oportet. Jeremias de his magis queritur. [m] *Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantem viam Domini, iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam Domini, iudicium Dei sui. & ecce magis hi simul confregerunt iugum, eruperunt vincula.* Hæc quoque causa est, cur gentes pereunt, cum illi quos Deus salutis esse cæteris iussit, auctores sunt scelerum, properantque vindictam. Recte igitur & discant & faciant, antiquius est autem discere, quam facere doctrina. altera natura est, prior corrupta est, hæc integra, doctrina facit ut rebus mundi sine noxa, cum utilitate fruamur: ferrum, aurum, ager, alia, nisi scienter tractentur, vtilia non sunt. In optimatibus si soli bonimores vel sola scientia reperitur, sententia Nazianzenini, luscii censentur. [n] altero enim oculo carent, quos geminos esse natura iussit.

¶ 6.

Jura quoque legesque & rempublicam nosse oportet, cum iudices sint, & consilia de repub. daturi, Carolus

*Iuniorum
aulicorum
officium.*

*Barbaris
gratia imperitia.*

lus M. iuridicūdo Comites fere præfecit: illi enim, qui genere nobiles & opibus pollent, magis integre casteque iustitiam administrant, à muneribus incorruptiores. Tibicinem non ferres canendi impetum, saltatorem loripedem rident omnes, & mystem Iustitiæ constituent reges, qui ex iure suum cuique tribuat, legis & moris ignarum? aut ad ista aspirabit inscius eius, quod gesturus est, officij? Aulici igitur iuniores ad eos se applicent, à quibus discere possunt; libros habeant, legant; doctos æstiment, non modo honorent: quod Antoninus faciebat statuas præceptoribus aureas ponendo, sepulchra floribus ornando, hæc enim nec possunt & ambitiosa sunt: sed imitando, ut virorum doctorum ipsi docti sint imagines viuus coloribus, studioso labore, cœlestis artificis penicillo expressæ. Vix hominum in numero est, qui totam ætatem nihil proficit. Barbaries illa quondam Gothorum, Arabum, Moscorū, Indorumque aulas obsidet apud quos in præcio est imperitia, quia austeris regnantium imperiis magis obnoxia videtur. Christianorum principum illa laus est, imperare intelligentibus, adeoque regnare valentibus, & forte quandoque regnaturis. Nec temporū angustiis præpediuntur, nemo tam eget tempore, ut non hora superfit ad cultum animi, plectados minutæ guttæ, torrentes, & lacus efficiunt. Nemini ætas obstat iuueni gloriosum est discere, seni turpe nescire, turpius certe, quam discere, & flagitiosum argumentum est, nolle discere, quia non didiceris: sane, quod in iuuentute non discitur, ætate matura nescitur. Senes quidem oportebat potius docere, quam discere, hoc tamen honestius est, quam ignorare: ipsa ignorantia in magnatibus est crimen. Ut multa discant, plura ignorabunt; & optimus quisque & grauiissimus plurima se fatetur ignorare; qui scire se dicit, quod nescit, temerarius est; qui facere aggreditur, quod ignorat, perniciosus; qui negat se scire, quod scit, ingratus est D E O: qui negat se posse discere, impius.

¶ 7.

¶ 7.

Discendū omnibus.
o Cran-
tzium l. 2.
c. 7. de Sa-
xon.
Megin-
hard.
Gamel-
bertius.
p Brun.
l. 6. Bau.
S. Ignatius.
S. Gerardus.
q Eccl.
 25.7.

Carolo Magno singulare eruditionis studium historici tribuunt, [o] non filios modo & nepotes, sed filias quoq; erudiri curauit. Gamelberti nobilis adolescentis, quem ob mite ingenium ferox pater rus ad vitam pastoritiam ablegarat, pectori Angelus librum imposuit, quo ille ad studia se inuitari ratus, magistro se erudiendum tradidit, egregiè patriæ totius bono profecit. [p] Si adolescentia est neglecta, in eius vicem succedat maior ætas. S. Ignatius iam triginta annos natus, post nobilem militiam, inter pueros didicit. Gerardus vir nobilissimus, & sanctus, ex gente Aufrasiarum, principum familiaris, legationibus etiam obitis clarus, iam senex literas didicit, illudq; sibi accommodabat: *quam speciosa in veteranis sapientia!* [q]

¶ 8.

r l. 3. de summo bono.
Ingenium seruis applicandū.
Ingenij bonitas.

Isidorus nobilem iuuentutem ita serio ad studia hortatur, [r] vt reum agat damnationis æternæ, qui ingenium neglexerit: talentum enim, quod est in natura præstantissimum, in terram defodit, vt ociofum sit, situ & squalore consumatur. Abditi autem sub terra talenti culpam sustinet, non modo, qui nihil agit, sed etiam cuius est infructuosus labor, qui preciosam supellestem, ingenium velox, perspicax, constans, rebus perituris implicat, earum contagione periturum. Nemo de ingenij tenuitate queratur: vasa angusta tardius recipiunt, sed incorruptum liquorem seruant fidelius. non omnis fert omnia tellus, sed nulla nihil. Multi præstanti memoria valuerunt: Cyrus, Julius, Cæsar, Mithridates, Mnenon, Portius Latro, Apollonius Thyanæus, Archippus, Theodectus, Hippias, Metrodorus, Simonides, Cyneas, L. Scipio, Lucullus, Hortensius, Seneca, Fredericus I. Franciscus I. Cui tanta vis retinendi audita vel lecta non est, mediocritate sua ad magna perueniet, si perseveret, si mens illi sit,

fit, quæ Saluio Julio multorum principum familiari, profitebatur ille: *etsi alterum pedum in sepulchro haberem, adhuc discerem.* Neminem æqualium risus deterreat, *Saluio Iulio.* Juliano Cardinali Otho Varanus studiorum assiduitatem exprobrabat; *Quid cum mortuis,* inquit, *latitas? exi ad nos, qui viuimus.* cui ille: *Hi famaviuunt. Tu nec nomine, nec re viuus, sed more pecudis ignaua tempora transmittis.* Miramur Antoninum Caracallam omnia oblitum, *s Suidas.* [s] pari fato quoque Francisco Barbaro memoriam *t Volas.* excidisse. [t] Quidam seruorum nomina oblitus est. *l. 2.* [u] Messala Coruinus nomen proprium meminisse non poterat. [x] Bambæ regi Gothorum venenum omnem reminiscenciam excussit. *u Plin. l. 7. c. 24.* *x Plin. i. bid.*

Miserandi illi quidem, casu enim animi apothecam amiserunt; at culpandi illi, qui nihil reponunt, qui rudia pondera sunt terræ, qui domi nihil habent præter inscitiam, matrem erroris, quorum vita somnium est. Hoc vnicè studendum, vt discantur vtilia, non *vtilia di-* superuacuis ingenia onerentur: nihil fabuira opus est, *scenda.* cum bonis mercibus satis grauantur naues. multa nesciuntur melius, quam vt in illis mens occupetur. Jus vigilantibus scriptum est, dicebat Scæuola, at sapientia datur studiosis, vanitas insidiatur curiosis. Est verò hominum genus curiosum ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad emendam suam. [y] Quæ *y Aug. l. 10. de Ciuit.* runt quod non est, quod est, non inueniunt. Hoc illis euenit, qui vtilia negligunt curiosa sectati; qui dispu- *Sapientia studium.* tant quasi in cælo habitarent, scrutantur quæ occulta *Devs esse voluit, quorum odiosa est subtilitas, quia sola. Soli itaque sapientiæ studendum est, qua DEVS inuenitur, quam imprudentes oderunt. [z] vbi tamen z Prou. 8. non est scientia, non est bonum. Prouerb. 19. Rex insipiens perdet populum, [a] aulicus insipiens regem. Reipublicæ a Eccl. 10. salutaris est sapientia magnatum: nam ciuitates inhabitantur per sensum potentium, [b] verat autem sapiens stultos in consilium adhibere. [c] Cum fatuus c Eccl. 8. 20. consilium non habeas: non enim poterunt diligere, nisi eis qua pla-*

- d Eccl. 21. *placent.* Causam reddit Salomon, [d] *cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.* Quæramus igitur sapientiam omnes, at præ omnibus illi, quos DEVS suæ sapientiæ vicarios constituit. De illa dictum e Eccl. 21. 16. [e] *Scientia a sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.* Hæc certior est quam natura, certior quam omnium artium humanarum, quamuis viles, callidæq; inuentiones. Optandum omnino foret, vt omnium principum aulæ ad normam, quam Ludouicus primus instituit, exornarentur: ad eam multi tamquam omnium scientiarum ac sapientiæ domicilium confluere; inter quos etiam Radbodus, in aula Caroli Magni diu versatus, solus eruditionis adipiscendæ causa, Imperatori obsequium derulit.

C A P. XXIX.

Astutia, & doli aulici ex Daniele, eorumq; exitus.

§ I.

Astutia
& Fraus.
Callida sapientiæ, & praua imitatrix est astutia, doli mali solers conciliatrix, aulæ probrum, populi pernicies. Nusquam non illa se ingerit, quæ nusquam esse debet: Tecta sapientiæ velo, & laude promora: In regia tamen sedes eius, solium, currus, arma. Fraus soboles astutiæ, cum aliud agitur, aliud simulatur, aliud in ore, aliud in pectore est, aliud in factis, idque ad alium fallendum. quando amicitia, atque iustitia ostentatur, cum odij atque iniquitatis conscientia. Sapientia bonum semper finem, & legitimas ad illam vias rationesque eligit: astutia aut finem [malum, aut illicitos illius coniectandi modos, aut vtrunque malum vsurpat. Qua causa astutiæ callidi semper

In aula regnat.

per malus est animus. & astuti olim male cordati intelligebantur: [a] vt refert Augustinus. Porro omnium in ore est illud sapientis aulici. [b] *Fraus sublimi regnat in aula.* In commerciis vrbium, in vicis struere nouit insidias, nulli deest opifici. Omnes artes fraudem admittere affirmat Cardanus, [c] Medicinam solam accersere. Cur in aula sit regnum calliditatis ac doli, causæ tam magnæ sunt, quam iniquæ. Vberior ibi fallaciæ fructus, exercitatio, technæ operosa munera captantium, & certamina vel ascendere anhelantium, vel socios de sublimi detrahere molientium. Eti enim astutiæ non datur attolli, æmulum tum deiecit iuuat. Hanc auaritia, ambitio, lior exercet, & ipsis vicissim astutia vitiis ancillatur. Huic debere se putant fasces, prætoriam, mensas, comitatus, ducatus, aliorum quoq; damna, lapsus, dedecora, mortes. Doli igitur in aula astu tractantur, artificio cælantur, laboriose vitantur, vno solo præsidio sapientiæ quæ monet timere, & cauere fraudes, non facile fidere. *Vix fraudi locus est,* inquit barbara venefica, Timemur. [d]

a In gen. l. II. c. 2. b Sen. in Hipp.

c De subtil.

vbiq; aff.

Doli multa tribuunt.

d Sen. in Medea.

§ 2.

Fatum dolosi est, dolos pati, Cretenfis incidere in Æginetam solet, astus deluditur astu. Inde quisq; decipitur, vnde decipere voluit. Indignantur se falli, nec perpendunt suis se exemplis peti. opus suum probare debent artifices. In talione tantum iustus Phalaris visus est, cum

Astuti suo vitio plebuntur.

Ipsæ suum, dixit, imbuat auctor opus.

Verum de versutia doliisque, eorumq; progressu, & sine Daniele, Magistrum aulicum legamus. Astutia sapientiæ est simia, qualiacunq; tandem gestet insignia, doli est fucus, leui arte, vel iactis nucibus, vel aquæ aspergine deprehenditur. Quam callida Ariolorum, & Magorum, sapientumque Babylonis professio? [e] *Die somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus.*

Astutia sine cilepuro scit.

e c. 2. 4. & 7.

bimus.

f c.2.9. *bimus.* Quibus eadem linea rex occurrit : [f] Si ergo somnium non indicaueritis mihi, vna est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertranscat.

Si enim quæ eadem nocte in animo regis acta sunt, cognoscere non potuerunt, quomodo illa, quæ futura erant cognoscerent? Multo simplicius sapientia Danielis. [g] *Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi. Sed est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus.*

h c.2.30. Et deinde, [h] *Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc releuatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires.*

Dolis finis. Finis porro fraudis omnibus decreta mors, & iam inchoata cædes, quæ non nisi simplicitatis interuentu repressa est. Non est illius auxiliator Deus, qui malitiôsæ calliditati fidit, cui etsi ad tempus prospere cedant artes, eunt tamen in interitum. Simplex sinceritas successus habet, quia à DEO est. Sapientissimè dixit magnus heros, Matthathias flagellum impiorum iam moriturus : [i] *Daniel in simplicitate sua liberatus est de ore Leonis.* Summa simplicitate fenestris apertis orabat, deridentibus inimicis, & stultum esse credentibus. D B O aliter visum : [k] qui conelufit ora Leonum, ne nocerent illi, qui versutissimæ fraudis architectos ad bestias damnauit, [l] non curarunt argutias malæ Leonum, ipsorum, coniugum, liberorum ossa franguntur, artus, artesque malæ minuuntur. Multus est, & vehemens in fraudibus redarguendis Daniel, quas præcipue Antiocho tribuit, & Antichristo. [m] *Dirigetur dolus in manu eius. Sed quis exitus astutæ prosperitatis? Sine manu conteretur.* Contra murum ruentem non valet stabellum, non contra febrim sophismata. contritiõ fraudes obrerit.

An-

Antiochum nobilem prædicit fore regem *impudentem facie, intelligentem propositiones, problemata, ænigmata,* in omni genere versatum, non alia causa, quam infelicissimum illius exitum cogitemus, qui in Maccabæis ^{1. Macç. 6.8 & seq.} describitur. [n]

¶ 3.

Omnia Danielis capita aulicarum fraudum habent exempla, etiam primum, in quo cætera bona & ex virtute facta narrantur, non tamen tacere Spiritus sanctus voluit, peculatum Malasaris. [o] *Porro Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum dabatq; illis legumina:* Callide alienam pietatem sibi quæstosam fecit. At capite vndecimo etfi regum auaritiam, ambitionem, crudelitatem, aliaq; vitia prædicit, principatum tamen fraudibus tribuit.

De Alexandro post multos annos venturo sic vaticinatur Daniel : [p] *Surget vero rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei. Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli, sed non in posteros eius, neq; secundum potentiam illius, qua dominatus est.*

Surget rex ille, astu & dolo nominatus dux Græciæ occisis domi fratribus, ne rebellionis occasio nasceretur, Darius suorum perfidia cecidit, nec iniuria, cum enim de pace cum Alexandro ageret, eodem tempore caput eius pecunia licitabatur, & in partidium domesticos incitabat. Surget rex, sed agitatissimis & infidiis suorum perpetuis, cum steterit conteretur regnum eius, quod Curtius, Plutarchus, [q] omnes docent, periit crapula, & Babylonio veneno, cum victor ab Indiis omnium genitium gratulatione Babylonem redisset: vt autem constet nihil in eius aula sinceri, omnia versuta, tecta, dolosa fuisse, summum fuisse de morte eius Macedonibus gaudium tradit Curtius. nec mirum proceres velut tyrannum, ebriosum, inter epulas crucientum, amicorum sanguine assuetum for-

N

mid-

midabant, ex morte eius regna sperabant omnes, quæ imperio lacerato nonnulli sunt consecuti: Imo & externi in Bactris, aliisque. Quis fuerit principum sensus in Alexandrum, quam se mutuo fraudibus deluserint, historia explicat, adeo vt inferis aula illa similior, quam hominum cætui fuisse videatur. Principes inter imitamenta luctus mutuis odiis ardebant, dolo malo alius alium subuertebat, inter triginta sex primates, nemo fuit, qui non alteri insidias struxerit, cum autem doli in bella & acies erumperent orbem lacerarunt, omnes mutuis fraudibus, aut vi ceciderunt.

¶ 4.

Seleucus
in Syria
præualebit
super Pto-
lomaum.
x c. 11. 5.

Moderatissimus & sapientissimus inter duces Alexandri fuit Ptolemæus Lagi Rex Ægypti, Rex Austri, sed tamen de principibus Alexandri præualebit super eum, nimirum Seleucus, quod Daniel præuidit. [r] Et confortabitur Rex Austri: & de principibus eius præualebit super eum, & dominabitur ditone: multa enim dominatio eius. Callidè Ptolemæus viuis hæredibus Alexandri, & ducebus eius inter se armis dolisque belligerantibus Ægyptum occupauit, & Syriam, clementiæ simulatione populos sibi deuinxit, Syriam tenuit, Judæam afflixit, cum Seleuco Nicanore bella gessit, atque etiam Antigono, & tandem Syriam tenuit Seleucus, præualuit enim, & multa dominatio eius ad Indum vsque, nemo enim sociorum Alexandri Seleuco latius regnauit, nemo Ptolemæo opulentior fuit. [s] Hieronymus, Theodoretus, Justinus, Pausanias.

s In Da-
niel.

x v. 6.

Ptolemæi
Philadel-
phi, &
Antiochi
Dei frau-
das.

Bella deinde inter horum posteros continua fuerunt, & fœdera, vt Daniel exponit. [r] Et post finem annorum fœderabuntur: filiusq; regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen eius. Jam ante verba illa exposui, nun hoc solum superest monere, in re gesta plures fraudes esse quam in Daniele verba. Facta sunt fœdera pactæ nuptiæ, sed versutâ fraudulentiâ, vt Laodice cum regis liberis pellici ditiori cederet, filij regno pelle-

ren-

rentur, quod factum est: Nec tamen sceleris fidem Antiochus seruauit, Laodicen simulatricem reduxit, illa maritum veneno interemit, Seleucum filium regem constituit, qui Berenicem nõ vna fraude cum filio occidit. [u] Nec melius cessit astutia infelix Seleuco, & uⁱ Justinus
matri Laodicæ. Danielem audiamus. [x] Et stabit de ger- l. 27.
mineradicum eius plantatio: & veniet cum exercitu, & ingre- Hieron.
dietur prouinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtine- x v. 7. 8. 9.
bit. Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoq; pretiosa argenti & auri, captiua ducet in Ægyptu: ipse præualebit aduersus regem Aquilonis. Et intrabit in regnũ rex Austri, & reuertetur ad terram suam. Fraudulenti fraude pereunt. German radicum est Ptolemæus Energetes rex Ægypti filius Philadelphi, frater occisæ Berenicis, qui cum ad liberandam sororem sero venisset, mortem eius vltus est, periit Laodice mariti dolosa interfecitrix, victus est Seleucus, nouerçæ, & fratris sanguine oblitus, cæsi fraudis auctores, fugientè tempestas afflixit, misericordia tamen moræ ciuitates quædam naufragiũ receperunt, dolo Ptolemæum eludentes, Seleucus impar Ptolemæo à fratre Antiocho, qui Hierax dictus est, auxilia fratrum
doli.
petit, fecit id Antiochus & cõductis Galatarum copiis pro fratre stetit, sed vt sibi vinceret, fratri regnum eriperet, meruit Seleucus habere fratrem, qualem se ille fratri innocenti præstitit: nec miratus est fraudè de suo exemplo: deinde equo prolapsus periit. Nec diu Antiochus
dat pœnas
fraudis.
gauisus est scelere Antiochus, à Gallogræcis quorum opera fratrem vicerat, captus, auro libertatè redemit, ab Eumene victus est, & regno amisso ad regem Cappadocem profugit, inde quoq; fugere coactus insidiarum metu, consumptis omnibus in cassum astutiæ artibus Ptolemæi hostis misericordiam implorauit seq; illi dedit, sed virum sanguinum, & dolum ille abominatus in custodiam dedit, ex qua habitu mutato elapsus à latronibus in deserto trucidatus est: De regibus loquor: fuit idem finis aulicorum, qui omnes artibus iretiti perierunt. [y]

y Justin.
l. 3.
Pererius.
Hieron.

Ptolemæus Euergetes fraudum istarum vltor, a-
stn suo vicit, & periit: odio cædis Berenices regnum Se-
leucidarum deditibus se vrbibus pene totum occu-
pauit, mox dolo inimicorum in Ægypto tumultus mi-
scentur, reuocatur domum victor, tum ille sine di-
scrimine Asiam amicam vastauit, contumelioseque
tractauit, quare Daniel dicit, *Abutetur iis, & obtinebit.*

*Ptolemæo
se dedit A-
siaticos
ille spoliat.*

*z l. 5.
al. 18.*

Laodicem aulamq; eius supplicio affecit, reliquit qui-
dem præsidēs in Asia, sed spoliata, quadraginta mil-
lia talentorum, præter vasa pretiosa, & deorum sta-
tuas auexit in Ægyptum, eamq; ditauit, qua de causa
dictus est Euergetes, benefactor. [z] Polybius & [a]
Justinus, Hieron. Quæstuosæ fraudis pœnas dedit fi-
lio suo, qui ex facinore quo patrem occidit dictus est
Philopater, non pietas est vbi fraus regnat, non cicu-
rantur beneficiis vulpina peçora. Simul Euergete con-
iux, & filius periire. Simul in consiliarios & amicos
paternos sæuuit Philopater, Asiaticamq; prædam cum
sanguine extorsit. [b] Polybius. [c] Justinus, ex il-
lis Hieronymus. Sic reuersus in Ægyptum regni spo-
liator pœnas dedit.

*bl. 2.
cl. 29.*

Ptolemæus Philopater sceleri debitum regnum
male administrauit, contra illum consurrexerunt, fi-
lij Seleuci, cuius fraudem & pœnam explicauit. Habuit
ille filium Seleucum cognomine Ceraunus, & An-
tiochum magnum, de quibus Daniel prophetat. [d]
Filiis autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudi-
nem exercituum plurimorum: & veniet properans, & mundas,
& reuertetur, & concitabitur, & congregietur cum robore
eius.

*Ceraunus
Antiochus.
d. v. 11. &
seqq.*

Tam accurate describit, ac si rei gesta int r uisset.
Filiis autem eius, hoc est, Seleuci Callinici, Seleucus
Ceraunus, & Antiochus magnus prouocabuntur, &
se mutuo ad vltionem concitabunt, spoliatis arma su-
pererant. Antiochus quidem priuatam vitam agebat,
sed fratri aderat labore, & consilio, dum igitur bellum
Ægyptium meditantur subito dolo eos aggreditur

At-

Attalus Pergamenus, regno turbato, & nondum fir-
mato Selenco, se potiturum confidens, Seleucus impi-
gre trans Taurū occurrit Attalo, sed per insidias ab A-
paturio, & Nicanore occiditur, fraudem illam animo-
se Achæus regis cognatus vlciscitur, cæsis perfidis,
mox eodem tamen se crimine implicat, diadema su-
mit, & imperium, contempto Antiocho nondum ma-
gno, arripit. Seleucum alij veneno à purpuratis occi-
sum volunt, quos Achæus trucidauit. [e] Achæum vi-
cit Antiochus, Molonemq; & alios, ac deinde Syriam
quæ Ptolemæi erat dolo accepit, quare et si duo fratres
bellum pararunt, vnus tamen venit, vt ait Daniel &
[f] Polybius. Dolo malo Antiochum ex progenito-
ribus nemo superauit, ingens specimen dedit. cum oc-
cupata Syria legatis Ptolemæi inducias concessit, pol-
licitus prouincia se discessurum, omniaque facturum,
quæ vellet Ægyptius, idq; ea causa, vt iuuenem volu-
ptatibus marcidum à belli cura auerteret. [g] Paul-
anias. [h] Polyb. Justinus, Hieronymus.

*Attali cal-
liditas.
Dolo casus
Ceraunus.*

*e Pol. l. 4.
& 5.
Appianus.*

*f l. 5.
Antiochus
fallit Pto-
lomaum.*

*g l. 5.
h l. 5.*

Verum cum deinde de pace non conueniretur, re-
uersus est Antiochus inundans, & congressus cum ro-
bore eius. Tunc prouocatus rex Austri Ptolemæus Phi-
lopater egreditur contra Antiochum, & multitudo
Antiochi datur in manus Ptolemæi, hinc cepit multi-
tudinem, & exaltatum est cor eius, & deiecit multa
millia, Polybius decem millia pedum trecentos equi-
tes cecidisse scribit. Hebræum Ribbooth decem mil-
lia significat, alij geminant, & viginti millia esse aiunt.
Quomodo exaltatum sit cor eius liber Maccabæorum
Apocryphus habet. [i] Primo quidem gratus Deo sa-
crificia obtulit, cum autem autem illi in templum ne-
garetur ingressus in Judæos sæuuit, & rotam gentem
delere decreuerat. Felix igitur dolosus parentum, &
fratris parricida, sed manet eam alia mors, in præsens
Antiochi fraus punianda fuit. nec tamen vt omnino
Ptolemæus præualeret. Sed non præualebit, inquit Daniel.
Nam Ptolemæus Antiocho victo, anxioq; præter spem

*i 3. Macc.
c. 1. & seq.*

*Templum
ingredi co-
natus Pto-
lomaus.*

inducias concessit, quibus ille in perniciem regis vñs maiores copias collegit, beneficio redditus infestior, vt ante nominati scribunt auctores. Et Daniel causam reddit cur Ptolemæus non præualuerit, [k] *Conuertetur enim rex Aquilonis Antiochus, & præparabit multitudinem multo maiorem quam prius: & in fine temporum annorumq̄, veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimia.* Hic ergo conatus Antiochi, sequitur deinde pœna Ptolomæi: [l] *In temporibus illis multi consurgent aduersus regem Austri: filii quoque præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruent.*

Ptolomæi
mors.

Ille in pristinas libidines reuolutus Eurydicen uxorem, & sororem occidit, amoribus Agathocleæ, & fratris illius Agathoclis perditus, qui cum Euanthe matre omnia regni officia vendebant, Agathocles vrbem administrabat, inimicos, atque amicos fraudibus subuertebant, rex sagina in morbos prolapsus, solutis nervis à Cleomene Spartano occisus est. Fœminæ astu mortem cælarunt, donec aurum regis diriperent, dum autem inita cum perditissimis societate opes stabilire moliantur, Agathocles occiditur, mulieres in crucem aguntur, dignum regiarum libidinum præmium. Daniel multos confurecturos ait contra regem Austri: nam tota Ægypto tumultuatum est, & ab exteris prouinciis rebellatum. vt auctores ante citati recensent.

¶ 5.

Translatio
regni do-
losi ad sin-
cerum.

Sic hircus caprarum, sic Leopardus tertia bestia regnum Græcorum paulatim in vulpem mutatur, & quarta bestia adolefcit, Imperium Romanum: nam dum ista geruntur Romani Carthaginenses subiugant, & imperij fines dilatant. Fallax sapientia hominum, vere stultitia. Regnum Græcorum ad Romanos translatum est falsa sapientia, fallacia, astu, non Romanorum, qui tum sincere egerunt, iusteque, & moderate, sed Antiochi & Philippi, qui augere regnum conabantur,

tur, & artibus suis extollere. DEVS aliter vertit, vt constet DEI iudicio non præsidio fraudū dari regna. Mortuus Philopater quadriennem filium reliquit Ptolemæum Epiphanem, occasione suam esse ratus Antiochus, regnum Ægypti occupare constituit. Justinus hunc in modum recenset. [m] *Mortuo Ptolemæo Philopatre rege Ægypti, contemptaq̄, paruuli filii eius ætate, qui in spem regni relictus, præda etiam domesticis erat, Antiochus rex Syria occupare Ægyptum statuit. Itaq̄, Phœnicem ceterasq̄, Syria quidem, sed iuris Ægypti ciuitates cum inuassisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denunciarent ei, abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei sua traditi, quibus spretis, interiecto tempore, alia legatio superuenit, qua omissa pupilli persona, ciuitates iure belli factis populi Romani in integrum restitui iubebat, abnuenti bellum denunciatur, quod ille facile susceptum infeliciter gessit. Ne vere aliunde obstacula obicerentur: in societatem politici facinoris Philippum Macedoniæ regem vocauit, qui multa quoq; loca & Insulas debellauit, quæ deinde restituere coactus est. Pacis igitur diuisionem Ægypti bellum impigre gerere instituerunt. Antiochus Phœnicem Syriamque intercipit, Scopam duce Ptolomæi viæ, Sidone cum decem millibus inclusum obsidet, vt Daniel prædixit. [n] *Et comportabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi eius ad resistendum, & non erit fortitudo.**

m l. 31.
Ægypto in-
sidiatur
Antiochus.

n v. 15.

Sidonem enim aliasque vrbes extra Ægyptum, quæ velut brachia ad Aquilonem tendebantur, sustinere non potuisse Ptolemæus expertus est. Missi ad soluendam obsidionem Eutopus, & Meneceas duces re infecta abierunt: aggeribus enim vrbem, & castra cinxerat Antiochus, vt brachia Ægypti, duo illi duces nocere non potuerint, nec Sidon defendi. Omnia igitur occupat, Judæam quoq; & Samariam. Beneuolus in Judæos fuit, templum honorauit, immunitates sacerdotibus dedit, Josepho teste. Itaque [o] *stabit veniens in terra inclyata, & consumetur in manu eius.*

o v. 16.

Victoria itaque & bellum in conspectu terræ inclytæ, sanctæq; consummabatur. Verum veteratoria illa nequitia salutis fuit Ptolomæo, Antiocho & Philippo exitium attulit. Philippus omnia reddere coactus est, vt [p] Justinus, Polybius, Appianus, Pausanias. Antiochus magna regni parte excidit. Missus enim à senatu est Lepidus, qui Ægyptum tutorio nomine administravit, & duces Ægyptij regem puerum defenderunt. Nec tamen spes improbas peruersa prudentia deest: Regnū vniuersum occupari posse credit cæso puero, itaq; sceleratissima post homines natos fraude cir-

Impia frās, Antiochi. cumuenire adolescentem statuit. Impium stratagemata Daniel præuidit. [q] *Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam feminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit. Recta.* ἐυλοσίαν omnium difficultatum solutionem facere cogitabat, imo simulabat cogitare. in pace bellum, in nuptiis sanguinem quærebat. Cleopatram filiam Ptolomæo despondit, pro dote Cœlesyriam, Phœnicem, Samariam, dedit, filiam fœminarum vocat, forma, genere, ingenio eximiam. Cur autem dedit? dolo malo, vt regnū auerteret à genere. *Et non stabit, nec illius erit.* Nam Cleopatra viri, & æqui iustiq; amator, quam parentis, facinus est auersata, & coniugem monuit, vt insidias caueret. Doli mali tam nefarii locerum cautum faciebat generum, filiamq;. Justum Dei iudicium, prouincias multo sumptu ac cruore partas donat inimico. Nec quicquam præter inimicitias infamiam, & ludibria reportat. Hic finis rerum est, quæ flagitiosa sapientia administrantur. Quid hic Asiaticus Ulysses? Exclusus spe Ægypto per iundi, alio rapitur, vt regnū dilaret. Ad insulas & Græciam arma vertit, Ætolorum, & Hannibalis hostem Romanis, toto orbe querentis suasu. Hisce consilijs Daniel quoq; interfuit. [r] *Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrii sui, & opprobrium eius conuertetur in eum.*

Hic

Hic quoque fraudibus fauere visa est fortuna. Hellespontum, Æoliam, Joniam, Phocæam, Eubœam, Delon, Samum, Thraciam subigit. Sed mox excutitur, vt [s] Linius, Justinus, Polybius narrant. Victus primum est ab Acilio, cæsis, vt Antias scripsit, quadraginta millibus, quinque captis, rex turbida fuga Chalcidem se recepit, inde fugit Ephesum metu anhelus. Deinde pugnae naualis non melior exitus, maius etiam dedecus, quod maritimos populos Mediterranei vincerent. Bis iterum Oceanum classibus strauit, & suorum sanguine decolorauit, ad Mionnesum, & Magnesium. Itaque tot cladibus, & aulæ suæ fallacis sanguine, fraudibus parentauit. Quod ne dubitaret, gener & filia fecerunt. Nam quod tristius ipsis cladibus fuit, Ptolomæus & Cleopatra legatos Romam miserunt, senatui gratulatum de victoria, hæc contra patrem, ille contra socerum obtenta, ipsa curia inhorruit. Quid enim expectare aliud ex filia legatione fas erat, quam preces! Sed dolus malus facit, vt omnes necessitudines in odiorum fomites mutantur. Nec modo gratulati sunt, verum auxilia contra patrem promiserunt, quæ senatus, ne iustum bellum domestico scelere impiaret, prudens recusauit: atrocius etiam visum, quod legati hortabantur, vt victum porro protererent, atq; in Asiam traicerent, pietatem rati impium patrem, fratresq; regno exuere.

Hæc omnia in eius opprobrium conuersa sunt. Ipse cessare fecit principem opprobrii sui.

Nimirum princeps opprobrii Antiochi erat L. Scipio, quem victorem legationibus, precibus, Scipioni Africano filium remittendo, multa pollicendo fecit cessare, ne totum regnum occuparet, magnofactu Europam erat ingressus, quasi alter Xerxes, maxima irrisione ex ea fugit, etiam Lyfimachiam urbem munitissimam, omnibusq; rebus instructam deseruit, metu & imprudentia. Romanis Hellespontum magni transeuntibus non obstitit: adeo astutia non sapit,

vbi sapere oportebat, ea causa in magnum contemptum venit. Adeo abiecti animi fuit, vt Africano nunciari iusserit, si per eum pacem obtineat, omnia in regno eius arbitrio acturum, vno nomine regio excepto. Hæc omnia opprobria, quæ Ægyptio, Romanis, Græcis intulit in ipsum conuersa sunt. Fuit in eo insatiabilis opum, & regni amplificandi cupido, nec quicquam nefas existimauit, quo regnum aueretur: omnibus probrum iugi per fraudem imponere conatus, opprobrium ipse sustinuit. Princeps opprobrij illius in ipsum opprobrium deuoluit pacis conditionibus, quæ regi probrosæ fuerunt. [r] Europa abstineat, Asiaq; omni quæ cis Taurum est, decedat. Pro impensis in bellum factis quindecim talentorum Euboicorum millia pendat, quingenta præsentia, duo millia quingenta, cum senatus, populusq; pacem cõprobaerint, mille deinde per duodecim annos. Quadringenta Eumeni, & quod patri illius debebat, redderet. Traderet obsides viginti, quos victor nominasset, naues & Elephantos quot imperasset, etiam Hannibalem, & Thoantem. Nec tamen in opprobrio illo quies misero fuit. Interitum itaq; Daniel illi prædicit. [u] *Et conuertet faciem suam ad imperium terra sue, & impinger, & condet, & non inuenietur.*

Pax cum
Romanis.
& Liuius
l. 37.

u v. 19.

Perit An-
tiochus.

x In 11.
Dan.
y l. 16.
z l. 30.

Supererat victo regnum trans Taurum, Syriæ, Babylon, Media, Pætis, Susiana. Itaq; trepidus Susa se recepit, & Apameam, & de pace legatos misit. Impegit autem dum fraude templi Jouis Elymæi spoliare vellet, cum exercitu cæsus, [x] vt Hieronymus docet [y] Strabo fuisse templum Jouis Beli, Justinus [z] Jouis Dodonæi, alij Dyndimæi. Sed fere ista conueniunt, Bel erat Jupiter Asiaticus, qui ab Elymaide dicebatur Elymæus. Plinius ab hisce dissentire videtur; nam ait a soldalibus, quos in conuiuio temulentus pulsaris, occisum. Vtrunque fieri potuit: nam a barbaris nocturno tumultu cæsus est, ea occasione aulici vti potuerunt, ad priuatas iniurias per tenebrarum licentiam vindi-

can-

candas, abiectus autem & obritus est, nõ agnitus, nec curæ barbaris fuit cadauerum lustrare vultus: atq; hic fuit exitus regis potentissimi, & fraudulentissimi: cuius præpostera sapientia fecit Monarchiam Romanam Græca fortiorem, in Asiam enim venêre Quirites, & Antiochus illis tributarius fuit. Ægyptus quoq; Lepidum rectorem habuit, cuius rei causam Antiochi fraudes dederunt.

¶ 6.

Hoc quoq; ad Antiochi opprobrium pertinet, filios habuisse improbos & contemptos, succëssit illi Seleucus, de quo nihil aliud Daniel quam ista: [a] *Et stabit in a loco eius vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in pralio.* Hæc de Seleuco, qui dictus est Philopater, & Soter, annos duodecim regnauit. [b] Hieronymus, [c] & Appianus auctores. Vene-
no interemptum aiunt, alij gladio. Eius ingenium ex
Maccabæis intelligitur. [d] Ille enim est, qui Heliodoro
ad spoliandum templum misit, & flagellatum recepit: ad eum profectus Onias est: [e] Goronides. In-
teremptum autem ab eodem Heliodoro iussu Antiochi
nobilis auctores tradunt: vt plane appareat fraudem
in auctores sedire. Et euentum quidem esse incertum,
malæ voluntatis pœnam certissimam.

Paternæ fraudis magis quam regni hæres fuit huius Seleuci frater Antiochus Epiphanes seu nobilis, Antiochi magni filius, quem multis verbis Daniel describit, typum Antichristi. [f] *Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regis: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.*

Fratri Seleuco succedet despectus, nam Romæ obfes fuit, & in vrba feruitute, cultor, & adulator Quiritum, Roma volente Senatu, alij clam discessisse aiunt. Principio non est acceptus vt rex, sed Demetrij nepotis ex Seleuco fratre tutelam gessit, conuiuentibus ad regie domus discordiam Romanis. Liuiana epitome ab

v. 20.

In Dan.

In Syria-

cia.

d 2. Macc.

e. 3.

De Onia.

f v. 27.

me ab vrbe dimissum ait, & renouata cum eo fœdera. In fraudulentia, seu vt Hebræus habet, *in blanditijs regnum obtinuit, simulatione clementiæ.* [g] Brachia pugnantis, principes ciuitatum, duces Demetrii pueri ab eo expugnabuntur, adiutoribus Eumene, & Attalo, quos sibi per Romanos cõciliarat: vt Hieronymus. Et dux fœderis Philometor rex Ægypti, qui natus ex Cleopatra Antiochi nobilis sorore fuit, quæ data erat ad faciendum fœdus, sed reuera ad interimendum regem Ægypti, vt supra dictum est. Belli & modum & victoriam Daniel prædicit. [h] *Et post amicitias cum eo faciet dolum: & ascendet & superabit in modico populo.*

Omnia plena dolis, nec finis vllus mali. Eusebius in *In Chro.* Chronico hunc in modum rem gestam narrat. [i] Ptolomæo Epiphani sororio Antiochi nobilis duo filij fuere. Ptolomæus Philometor, & Ptolomæus Evergetes, ab aui nomen referens. Philometor maior natu ab Evergete eiectus est cum annos vndecim regnasset. & hoc est, quod Daniel ait, Dux fœderis expugnabitur. Causa belli, quod mortua Cleopatra sorore Antiochi Eulalius Eunuchus, & Lenæus regiæ pueritiæ rectores Syriam dolo ereptam repeterent; Vistus itaq; ab auunculo est Philometor, & pax dolosa vtrinque facta. Deinde cum dolo iunior Ptolomæus maiorem eieciisset, & ipse Alexandriæ regnaret, Antiochus honestè specie nepotis reducendi Ægyptum occupat. Quod Daniel sic narrat. [k] *Et post amicitias cum eo faciet dolum: & ascendet & superabit in modico populo. Et abundantes & vberes vrbes ingreditur: & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas, & prædam, & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc vsq; ad tempus.* [l] Epitome Liuiana, Hieronymus, Justinus: & [m] liber Maccabæorum, Et paraturum est regnum in conspectu Antiochi, & cepit regnare in terra Ægypti, vt regnaret super duo regna. Cognita fraude Ptolomæus maior ad fratrem refugit, & resistunt.

Nam

Nam quamdiu quasi pro tutela egit, facile vicit, ac cum præliari cœpit, vt est apud Danielē. [n] *Et abundantes & vberes vrbes ingreditur: & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas, & prædam, & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc vsq; ad tempus.* Ægyptij restiterunt. Itaq; concitata est fortitudo eius, vt Daniel ait. [o] *Et concitatur fortitudo eius, & cor eius aduersum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt aduersus eum consilia.*

At ne sic quidem prospere: Ægyptiis consensu, & consilio repugnantibus. Itaque ad dolos se conuertunt, pacem simulant: Antiochus Ægyptium è medio tollere cogitabat, sed metu Alexandrinorum non est ausus. Ægyptius insidias stituebat auunculo, sed irrito labore. Tragœdiam Daniel repræsentat. Philometor à suis proditur, & Antiochus. [p] *Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusq; eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi.*

Regum mutuas insidias & technas sic explicat: [q] *Duorum quoque regum cor erit vt malefaciant, & ad mensam vnã mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.* Itaque Ægyptum deserit, vt Daniel ait: [r] *Et reuertetur in terram suam cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum, & faciet, & reuertetur in terram suam.*

Elusa arte, aperte deinde vim parat, & magnas copias, magnam etiam regni partem occupat. [s] *Et statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimum.*

De hac expeditione liber secundus Maccabæorum. [t] *Eodem tempore Antiochus secundam profectionem parauit in Ægyptum.* Hanc expeditionem describit [u] Justinus, cæteri que auctores, cum Popilius Roma missus circulo regem circumscripssisset, imperioso mandato. Sed iam quartæ Monarchiæ indoles & vires se exerunt,

rant, Ptolemæi supplices ante curiam Romanam per legatos iacuerunt, Antiochus circulo inclusus parere cogitur, quasi robori inclusus, aut cōpedibus vinctus. Non fuit illa profectio priori similis, nulla spolia reportabat. [x] Venerunt enim super eum Trieres & Romani: & percussus est, & reuersus est, & indignatus est contra testamentum sanctuarii, & fecit: reuersusq; est, & cogitauit aduersum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii. Percussus dicitur tam violento imperio, quo magis quam villa clade consternatus est. Græcus textus, *Et humiliabitur.* Inopem exercitum reduxit, Egyptiis insultantibus, & hostem, qua poterant, cædentibus. Atque hæcenus fraudes regum, & horribiles exitus. Et concludit Daniel. [y] *Et impij testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet.*

Impij illi, & fraudulentæ omnes hypocritæ: Antiochus, Eupator, Simon, Jason, Alcimus, Mênelaus, Nicanor, qui libris Maccabæorum describuntur.

De fraude sacrificulorum, & iudicum, quæ Daniel 2 c. 14. 13. [z] habet, ante dictum.

Quibus ex prophetiis aula regum dolo malo, & fraudibus imbuta describitur. Quæ omnia Propheta Dei spiritu, & futuri prospicientia meditatus, quid in aula fugere, quid prosequi debeant proceres, edocet. Et si quidem nobiles ad Alexandri, vel Seleuci, vel Antiochi aulam ituros ad hæc præsciis instituiſſet, magnam vitandi infortunij occasionem dedisset, & nunc prudentibus eadem doctrina proponitur. Quid est enim, quod futurum est, & non factum? Ecclesia.

[a] *Quid est, quod fuit? ipsum quod futurum est, quid est, quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum, nec valet quicquam dicere: Ecce hoc recens est: iam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.*

C A P.

C A P. XXX.

De falsa sapientia & dolo malo cauendo in administratione & cura publica.

§ I.

Quantum in fallacia malorum sit ex Daniele demonstrari, nunc de exterminanda fraude dicendum est. Equidem rationem, qua fraudem alienam euitent, omnes scire exoptant, falli nemo desiderat: qui suo commodo se deceptos gaudent, mallent tamen sine fallacia bonis, quæ amica fraus attulit, potiri. at vero ita cōponere ius animi candoremq; virtutis, vt neminem fallere velint, pauci norunt, nec discere admodum satagunt. Rarus est, qui non aliquando mentiat & fallat. quàmuis in aula capitale sit dicere: mentientem mentiri. odere nomen, rem vsurpant; at vnicum præsidium contra fallaces artes est, non fallere, vsitatum est fallentem falli, maximè si calliditatis opinione delectentur. tales decepisse, culpæ quidem est, sed apud plebem laudabilis, quæ sequitur doctrinam moribus non lege firmatam.

*Fallite fallentes: ex magna parte profanum
Sint genus, in laqueos quos posuere cadant.*

Hoc igitur à fraudibus deterrere debet. Qui fraudem parat, fraudem expectet: captor capitur. Hæc præcipuè ratione vitandæ fraudes: quod Deo decretum est, successum illis negare. hominem fallere & malæ artis à Deo præmium exposcere, impudentis est. Hominum est ea ingenuitas, vt quod dare volunt, dolo tamen nolint à se deceptis extorqueri, & quod cōcedere statuerant, si fraus accessit, reuocant. Si hoc illi faciunt, qui dolis vtuntur, quanto magis increata veritas ingratitude in improborum detestabitur, qui prosperitatē suam

NON

*Falli nemo
vult, multo
tis fallere.*

non DEI beneficiis, sed suis astibus acceptam ferunt? Mentiri DEO homines possunt, quia mali sunt, fallere DEVM non possunt, quia omniscius est; si tamen decipi DEVM posse crederent, etiam mentiendo fallere conarentur: Cain sanè dum parricidium DEVM latere credidit, negando fallere voluit, impia ex postulatione: *a Gen. 4.* [a] nunquid custos fratris mei sum ego? Infestus fratri inimicus, non nisi morte iusti positurus inuidiam; grauior in pectore dolus, quo DEVM fallere conatus est. Irrita sunt igitur vota fraudulentæ. Job *spem hypocrita perituram* pronunciat, & fiduciam eius telis aranæ persimilem, de viscerum putredine textam, fragilem, ignem quoq; eius tabernacula deuoraturum [b] gaudium vero instar momenti, somnium auolans. [c] Ecclesiastes quoque [d] ingredientem duabus viis negat habiturum successum.

§ 2.

Viro igitur doloso obstitit Dominus, nec successum permitit, quin graua supplicia decernit. Quo quidem rerum tumultu nihil est in Daniele admirabilibus: dum enim reges regumque ministri laboriosis discursibus fatigantur, turbantur, animos finitimorum disponunt, Daniel in DEI secreto cõsilio sedens, decipi & falli omnes intelligit. In illos tamen diuinæ iustitiæ iacta maximè fulminantur, qui electos DEI seruos circumueniunt, & seque illis fraudulenter adiungunt. Sensit illam feueritatem Rex Antiochus Eupater. [e] *Et iurauit illis rex, & principes: & exierunt de munitione. Et intrauit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum, quod iurauit: & mandauit destruere murum in gyro.* Eodem tempore quo iureiurando populum DEI fallebat, regnum perituro ereptum est, & paulò post vita: [f] Maledictum enim virum dolosum [g] Jeremias proficitur. Accuratà fraude egit Jezebel, vt Nabothum occideret & vineam possideret: Falso testimonio innocentem circumuenit, testibus falsis

falsis crimen probauit, sententia iudicum damnauit, & saxis obruit, duplicis crimine perduellionis, in DEVM & regem; ager occisi ad fiscum deuenit: Possedit vineam Achabus verù in agro Nabothi paulo post lingebant sanguinè Achabi canes, vindices necis iniustæ, & prophetiæ virtutis nouo latratu præcones, Carnes etiam Jezebelis in plateis tanquam stercus terræ iacuerunt, deuorata etiam tandem à canibus. [h] Non dissimilis pœna in pari scelere Lucretij prædis: prædium virginis Christianæ Beatricis concupierat, virginem de religione accusat, proficitur illa Christianam se esse, martyrem in carcere præses suffocari imperat, prædium occupat, in quo dum conuiuia agit, & per temulentiam martyribus insultat, licentioris commestationis lasciuia iufans interrupt, forti voce exclamans: *Lucreti, occidisti, & possedisti, ideo datus es in manus inimici.* Insolita voce omnes trepidant, nulla cura dapum, cadunt luxuriæ instrumenta de manibus, Lucretium malus dæmon arripit, & tres horas immanissime tortum rumpit, animamque in nouos inferorum cruciatus deuoluit. conuiuaz attoniti, & Christi potentiam veriti in actibus religioni accedunt. Historiam recentent scriptores Ecclesiastici. [i] Expertus & DEI manum Desiderius, *Antihim. Surlus T. 3. Mem. T. 3. Ado 29. Julij.* qui simulatione pietatis Romam ingressus, [k] multos in vincula coniecit & excœcauit, quæ causa fuit infelicium euentum, quibus postea attritus est. Non defuerunt Christianis temporibus similia & crimina, *Chron. ad Hilarij. 769.* & supplicia. Hilarij imperante Arcadio pecuniam accepit, ne ex lege Cæsaris idola tollerentur Byzantij; qui impiam auaritiam graui malo luit, exemplar omnium qui hodie in aulis principum auro corrupti religionem oppugnant, hæresibus patrocinantur, quos hodie facilius est, nosse, quam nominare. læsa Dei Maiestas breui illos non modo grauitate supplicij, sed etiam infamia perfidiæ notatos tradet inimico, & male tectas fraudes aperiet; nunc frustra ingenio suo, & astutiæ fidant reges principesq; fraudum ignaros ludunt.

§ 3.

Cum igitur hominum curas, spes, metus, tumultus, æstus, & iactationes animo reuoluo, hoc pessimum in omni rerum genere inuenio, quod ad metam per actum & dolos tendentes frustrentur & puniantur. Hominum omnium sui temporis astutissimum fuisse Sisyphum narratur in fabulis; ea de causa grauissimum laborem illi tribuunt, æternum, & inanem: vt grandem lapidem immenso sudore in verticem montis euoluat, quo postquam peruentum est,

Effugit ille manum, rursusq; ad summa reuolui

Postulat.——

Stat mæstus Sisyphus; & in fine laborum nouum initium auspicatur. Symbolum illud fraudem aulicarum ærumnosam negociationem significat: falsa prudentia ascendunt, cumq; iam tenent, aut tenuisse apicem supremum putant, ad infima reuoluuntur, dolos meditantur

—— *Et fronte polita*

Vapido seruant sub pectore vulpem.

1 prom. 13. Animæ dolosæ errant in peccatis. [*L*] Rosimunda Helwigi iuueni à venatu redeunti venenum propinat ille inter bibendum sentiens virus, stricto gladio cogit illam bibere reliquum, bibit, & simul mortua est. Hoc habet omnis dolus, cum alteri nocet, auctorem suum perimit: maximam partem fraudis, & fœces ipsas fraudulentus haurit. nec ideo bene successisse putandum est, si alium præuerterit aut euerterit, hoc ipsum anteueritisse per dolum ruinam secum trahit. [*m*] Postquâ Lescus fato cessit rex Sarmatarum, constitutum est (ea erat temporum ruditas) vt candidati de regno cursu quorum certarēt. Vanum hoc quidem, & Persicæ stultitiæ simile: prudentia enim, iustitia, virtute, non iumentorum velocitate Respub. gubernatur; sed meta tamen carceresq; constituuntur. Inter candidatos erat & Lescus priori cognominis, qui viam, qua decurrendum

Dolosus capitur dolis.

m Cromerus de rebus Polon.

Lesci fratrum.

dum erat, muricibus strauit, quibus equi sociorum induti ad metam pertingere non poterant, ipse ad latus innoxio itinere primus ad palmam euasit, regnumq; adeptus est, & mox cognita fraude, concursu popularium disceptus, æternaq; infamia notatus est. Semper ista citius aut tardius eueniunt, nunquam fraus ad finem vsq; fœlix. Galeazius dux ex tempore fraudem in auctorem regeffit: præstigiator quidam longam sibi vitam, Galeazio breuem vaticinabatur, & quasi mortuo viuus tantum non insultabat: princeps ista prophetantem strangulari iussit, laqueo simul fauces, simul oraculum elisit, dolum mentientis exitio, risu aulicorum detexit. Hoc omnibus accidit: non vident omnes qui negociis interfunt, Daniel etiam præuidit in suis regibus. Visum tamen est factum ducis asperum censoribus, mihi æquissimum, genus illud hominum semper fraudis & imposturæ conuincitur, durat tamen & auditur. Nullum videlicet tam impudens est mendacium, vt sit sine teste, vt vere [*n*] Plinius. Ignarus docendus est, fallax priuato cauendus, principi damnandus venit. Prouincias quondam Leonum, tigrium, aut anguium multitudo perdidit, hoc est vis & potentia, non paucas vrbes animalcula pusilla, pauida, mures, locustæ, ranæ, cuniculi. [*o*] hoc est, fraudes, quæ sunt venena animorum humi repentium, quorum humile, sed acre virus est.

§ 4.

Quamquam supplicia deessent fraudulentis, adesset etiam fœlicitas, res fœda tamen & improba fraus est, artificem facit detestabilem, fraus furtum est, quo veritas aufertur, falsis assuescere est infame. Proprium autem dæmonis est decipere, atque in re omnino grauissima, dum temporaria ac fucata pro veris offert, & persuadet insanis. Fugiant igitur fraudulentos.

Valcant qui nigra in candida vertunt.

Turpèudo fraudum.

Leones, tigres, vrsi, raro bona fide mansuescunt, aspides nunquam: matris vterum genitalem nascendo perumpere feruntur, vt tanta pestis morte parientise datur; non quod ille sit in naturæ molitionibus error, parabola est, non historia, quæ fraudulentiam distare à cæteris vitiis longissimè, docet. aliæ feræ iam adultæ nocent, angues in ipso ortu. Leunculorum imbelles sunt vngulæ, malæ inermes, cum tigrum catulis & pueri ludunt; at viperæ nascentis tam atrox est venenum quam annosè, regulus mox ab ortu letale spirat. omnis dolus, etiam paruus, est virulentus, & fallit. Ea causa serpenti comparatur, omnium animalium astutissimo, versatili, & flexuoso, quod tamen super ventrem proserpat, terram comedat, & calliditatem suam luat. [p] Dolosi indolem suam tenacissime retinent semper ad nocendum intenti. Non audiunt monita, & cum audiunt, ad fallendum componunt. Sirenes suauitatem concentuum ad naufragia intendunt. Quidam fœnerator infamis Vincentiæ Ecclesiastem summo orabat opere, vt quod instituisset contra vurariorum crudelitatem dicere, pergeret; causam rogatus, cur sua vineta cæderet, & infamiæ suæ quæteret præconem, respondit: iam multos concione territos fœnerari desiisse, si perseveraret, alios quoque desituros, ita sibi soli, aut cum paucis in illo regno mammonæ facilem fore ad ingentes opes profectum.

¶ 3.

Dolus facile deprehenditur. Fallacia mala. Fugiendus etiam ea causa dolus, quod diu celari non possit, quantumuis enim sinceritatem imitetur, & virtutis insignia ostendet, suis tamen se argumentis inuitus & incius iudicat; colore oculis, superciliorum & capitis nutu, manuum pulsu simulationem produnt & Justinus Martyr [q] ostendit. Difficile est, imo fieri non potest, vt non sit accusator sui qui dolose agit: nunquam ita peccus intimum latet, vt non per frontem &

q De vita Christ.

tem, & vultum, velut animam suam exeat, & retrusam veritatem proferat, nec tam colorata sunt verba, vt nõ per ipsa pigmenta virus appareat. Quare ipsi sibi fidem derogant astuti, verbis & fronti nulla fides, adulterinæ similes monetæ, [r] quæ quanto est probato auro affi- Arist. 6. nior, tanto aptior ad fallendum; vt cuius omnis fulgor Ethic. est fucus. Hinc etiam fraudulentum mutabiles sunt, in omnem se partem versant, ex quo versuti dicuntur: Nulla enim inuentionum sufficit. quicquid in sincerum est, instabile est. multa nouit vulpes, & tamen post multa effugia incidit in casses, nihil cõsecuta, nisi vt ætumno- sius pereat. Hinc fraudes semper nouis fraudibus integendæ sunt, dolus dolum trahit, falsitas falsitatem, donec seipsum destruat, & artificem pessundet. Astuti vbi fallere se posse putant, sunt feroces, vt sacrificuli Beli contemnebant regem & Danielem, confisi abditis ostiis, quos tamen pars rerum vilissima, cineres prodiderunt; ast vbi deprehensi sunt, simul erubescunt, simul metuunt. Erubescunt de vili, indecora, ignobili malitia, quæ serpentum non hominum est, fraus enim similis est hybernis niuibus, quæ eodem candore tecta aurea, cespites tuguriorum, lutum & amœna vireta integunt, quos vbi luce sua & calore sol liquefecit, apparent vera discrimina. fraus virtutû colore vitia imbuat, ideo omnibus vitiis deterior, quod virtutè simulet & histrioniam agat. Cætera vitia, vt superbia, inuidia, quo magis argentur, eo magis apparet à virtute discessus; fraus quo maior est, eo veritati similior, melior censetur histrio qui veros affectus maxime imitatur. Olim nobilis actor, vt mœrorem Electræ voce & vultu exprimeret, ossa filij sui ex sepulchro elata secum in theatrum intulit, vt vero dolore tactus falsum accuratius exprimeret. Tanto melior tragædus, quanto mendacior. quem nunquam ex animo filium luxisse credam, cuius ossibus usum esse video ad vanissimæ artis ostentationem. Perniciosissimi igitur sunt, qui artibus malis fallunt, pro qualibet re falsa dicunt, cum culpa sitet-

iam pro salute mentiri; qui enim mentitur ut viuat, ante mortem moritur. Illi specie virtutum plurimos ad vitia trahunt: nihil enim in vitiis nocet periculosius, quam similitudo virtutum.

§ 6.

Non prodest
reip. a-
stutia.

s. l. 3.

Astutia
non apti
ad disci-
plinam.

Attamen in aula atq; adeo in Republica opus est viris dextris, callidis, versutis. Nequaquam ad euertendam reimp. valida est astutia, ad conseruandam sapientia. Ad res gerendas astuti idonei non sunt: nam opinione dexterratis, fiducia sapientiæ tumidi, ad veram prudentiam peruenire non possunt, sed temeritate prolabantur. Obseruauit illud in Græcorum liberis vrbibus prudentissimus historicus Thucydides. [s] *Rudiores, ait, melius ac felicius administrare rempub. quam nimium doctos astutosq;*: Illi enim maiorum leges & scita sequuntur, quos prudentius & longa experientia salubrius consuluisse de Repub. arbitrantur, quam possint ipsi. Astuti veterum simplicitati illudunt, sapientiam suam ostentant, instituta & consuetudines abrogant sua obtrudunt, Remp. conuellunt, & postquam omnia concussa sunt, ad prima redeundum est, nam quicquid ingenio astruitur, si in Deo, & vera sapientia fundamentum non habet, fragile est, & alio ingenio acriore vel etiam hebetiore destruitur. Astutia enim, vt vere Græci definiunt, non est sapientia, sed *αμαθία*, hoc est, ex discendi neglectu nescientia, honesti & boni ignorantia, cui iuncta est, eius quod non est, ostentatio: videri enim volunt quod non sunt, vile malum & turpe quale est venenum. Sane serpentes cum sint inter bestias versutissimi, non est tamen eorum, vt aliarum natura docilis, ne vulpes quidē vllam disciplinam capit: malitiosa calliditas non admittit meliorem doctrinam; satis esse existimant, si bonum simuletur. Patet malum illud latissime, aulas obsider.

Palatinus magni animi Frederico Cæsari querebatur de mul-

de multorum simulatione, & collubitum sibi esse affirmabat vltra Sauromatas fugere & Garamantas, donec eo, vbi non esset simulator, perueniret; cui apte Imperator respondit: non defuturum ne ibi quidem, postquam ipse eo venisset: Maxime enim de simulatoribus queruntur hypocritæ: non sentiunt cum ipsi fallunt alios, cum in fraudem ipsi inducuntur, regnum sibi eripi imaginantur, præ iracundia non sunt apud se; sunt tamen longissime illi à vera virtute, neq; eam, nisi plane mutati, induunt, quemadmodum nulla imago veritatem assequitur.

§ 7.

Neq; vero dum astutiam fraudesq; damno, easque *Fatuitas* vitandas censeo, fatuitatem & officij ignorationem *fugienda*. probo: Memini enim in sanctis canonibus [t] requiri. *dist. 39.* Ecclesiasticos etiam sæcularium negotiorum peritos Petrum Ecclesiæ Neapolitanæ electū Episcopum, non promotum, quia simplex fuerit. [u] Pelagius Pontifex constitui iubet alios, qui negocia tractarent, quod *rum Nar-* Joannes Episcopus esset simplex: culpabilis est simplici- *nians.* citas rerum agendarum nescia, de qua vere Canon: *nā reuera vbi simplicitati tantum studetur, disciplina negligitur.* Quædam fraus non mala. Hedwigis Henrici Boij filia, *princeps lectissima, [x] quæ Grace, latineq; insigniter docta non x And.* sui tantum, sed omnis aui miraculum dici possit. Ea tenella at- *Brun. l. 8.* iamnum atate, Constantino Orientis Imperatori desponsa *Gra- Bau pag.* cas perosa nuptias, neq; vultus sui formæq; imaginem ad inui- *483.* sum sponsum transmitti passa, sedulo oris elegantiam, corrugata fronte, obtortisq; oculis corrumpibat, quoties vultum pictori exscribendum præbere iussa est. Hac non astutia, sed sapientiæ adscribenda sunt.

§ 8.

Porro fraudes euitantur vera sapientia, diuina non humana, hanc enim non sufficere iam supra docui.

Mendacibus non creditur.

Sunt tamen & documenta Ciuilia, quorum primum est apud Græcos ἀπιστεῖν, non credere. Quod tamen non omnibus conuenit, nec semper. Sæpè decipiuntur, qui omnibus, aliquando qui nulli credunt. Seruulus apud Comicum vtrumq; Senem fallit vera dicendo, idque agendo, vt ne sibi mutuo credant. Quare Græcam sententiam Latini correxerunt, Fide, sed cui, Vide. Mendaci nunquam credes. Florentino cuidam impostori familiaris cum occurreret, & ille nescio quid loqui velle videretur: Mentiris: exclamat alter. Vanitatem illi exprobrans & se ostendens non crediturum.

Alterum documentum, nihil tuarum rerum fraudulento communices. De quo & supra dixi.

Fugienda fraudis documenta.

Tertium. Ne ipsi tibi mentiare: suis quisque factis & sermonibus, tanquam amicis fauet, curat opinionem, neglecta veritate. Vt vertiginosis terra, ita sese amantibus bona propria maiora veris videntur. Tum maximè falluntur, cum se fallunt.

Quartum. Aliorum negotiis ne te misceas. Si tractare illa necesse sit, ne implices.

Quintum veritatis amans esto, & amantem ostende, falce ea falsarum adulationum, obtrectationum, calumniarum syluas excideris. Fecit id aliquando sobrius Alexander. [g] Nam cum Iouis Ammonis filius ab Imperatore Sacrificulo dictus esset, atque ea res licet nulli credita multis exitio fuisset, quæsiuit Rex ex Mandane Indo, esse ferne filius Iouis, ille negauit, Alexander vera dicentem præmio donauit.

y Strab. l. 15.

Sextum. Mores & genus Orationis inspicere: vbi recta est, bene sperandum est, vbi artificiosa, & gestulationibus interpolata, sublesta fides est. Nam corpus nemo sanum esse credit, quod oblitum multis Pharmacis, & malagmatis obuinctum cernit.

Septimum vnicum & certissimum, vt Deo æternæ sapientiæ immobilis adhæreas, cætera contempnas, ibi omnia vera, hic falsa existimes. Illa aduocata clientem

tuto

tuto deducet, vera luce perfundet, per plana & aspera gradientem inoffenso pede deducet. Quod bona ratione demonstrat Nazianzenus. [z] Quin autem ob animæ cum corpore coniunctionem deterior factus est, ac luto vsq; adeo hæsit, vt nec in veritatis radios mentis aciem intendere, nec supra inferiora hæc assurgere queat, idq; cum desuper originem traxerit, & ad supera vocetur hunc cæcitate ergo miserum existimo, etiamsi res huiusce vitæ illi ex animi sententia fluant: tantoq; etiam miseriorem, quanto magis à secundo ac felici fluxu delusus fuerit, sibiq; aliud quodpiam bonum vero bono præstabilius esse persuaserit, malum vtique, mala opinionis fructum decerpens, nimirum, vt vel tenebris mulctetur, vel eum tanquam ignem videat, quem vt lucem minimè cognouit.

C A P. XXXI.

Obsequium in aula sincerum, & obedientia necessaria.

§ I.

Sinceritatis est non ad oculum, sed ex animo seruire, vt sint non modo oculi ministrorum in manibus Domini sui, verum & intelligentia, & voluntas in mandatis Regum, vt omnis actus, vt dolus malus obedientia excludatur. Vni quidem DEO, cuius intellectus veri, voluntas boni norma est absolutissima, prompta obedientia debetur: vt de illius imperio nunquam disceptetur, leges non discutiantur. DEO omnis Creatura præter eam, quæ maximè parere debuit, ad amissum obedit. Regi & Principi obediendum est secundum DEVM, non iniusta imperanti. Si iubeat, quod magnus Imperator vetuit, aut prohibeat, quod ille iussit, non parebit Domino minori contra decreta maioris. Contemnat potestatem, timendo potestatem. Vbiq; libertas est etiam in Aula tyranni, ne in legem Creatoris

Deo absolute, homini considerate parentum.

committere cogaris. Nec vlli ius est aut faciendæ, aut imperandæ culpæ. Quod non modo Principibus, sed singulis etiam optimatibus cogitandum est. Quisquidem enim imperat, quod facere non licet, contra Deum, Nabuchodonosori similis est: statuat adorare iubenti. [a] Et quamuis fornacem non accendat, DEI tamen loco se adorandum præbet. [b] *At vero homini eū difficile sit scire parere, tum multo difficilius esse videtur, scire hominibus imperare, ac præsertim in hoc nostro imperio, quod in lege diuina situm est, & ad Deum ducit: cuius quo maius est fastigium, maiorq; dignitas, eo etiam maius periculum est, prudenti utiq; homini & cordato. quippe cui primum illud curandum erit, vt argenti atq; auri instar omni ex parte versatus, atq; in omnibus temporibus & rebus, nusquam adulterinū aut suberatum quiddam tinniat, nihilq; deterioris materie, flammaq; acriori digna, in seipso gestet. nam alioqui tanto grauius malum fuerit, quanto pluribus imperarit. Siquidem maior est ea improbitas, quæ ad multos serpit, quam ea, quæ in vno defixa heret.*

§ 2.

Danielis obedientia. Daniel & collegæ illius insigni obedientiæ dederunt exemplum, dum literas, & scientias Chaldæas non more vulgari, sed studiosissime perdiscunt. Cleopatra Antiochi filia patris & regis mandata, quibus iussa erat maritum occidere, contempsit, & Ptolemæum de insidiis monuit. Hieron. [c] & testis est Daniel [d] *Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam faminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit.* Contrarium aulici Chaldæi fecerunt, dum pice naphtha, & stupa fornacem accendunt. Sed est Daniel perfectum exemplar obedientiæ, qui cum dixisset, non esse inuentam coram Deo in se iniquitatem, simul addit; *sed & coram te rex delictum non feci.* Non debent proceres imperia dominorum ad examen reuocare, etsi enim non capiant legis rationem, obtemperare tamen legibus oportet, nec

a c. 3.
b Nazianzen.
Orat. 1.

Difficile est imperare.

Danielis obedientia.

c In Daniel.
d. c. 11. 17.

Non examinanda imperia.

nec enim multorum constituta consensu, vnius iudicio rescindi æquum est. Quare DEVS non sibi modo, sed & vicariis suis vult obtemperari. Josuam iudicem declarat, sed imperium firmat capitali lege, [e] *qui e lo. 1. tibi contradixerit, moriatur.* Et quasi peccatum ariolandi, f. 1. Reg. 16. ait, *non acquiescere.* [g] Paulus omnem animam superioribus potestatibus subditam esse iubet. Maxime ad proceres hoc pertinet, quos velle imperare minoribus, non obedire maioribus iniquissimum est. Hæc vnice colenda. Sola enim obedientia tenet palmam, sola inobedientia inuenit pœnam, vt recte antistes Mediolanensis. Hæc causa est sapientiæ: si vis esse sapiens, esto obediens, nata inobedientia est ex imperitia, & mentis duitie. Hoc secum omnes cogitent, parendum illi quem imperare sibi voluerunt. Hesiodus quidem eum qui per se, suo ingenio, & sponte omnia possit, optimum iudicauit, secundo eum gradu locat, qui alteri prudentiori obtemperet. Est enim honestum parere prudentibus. at qui nec ipse sapiat quantum satis est, nec alterius consilio pareat, hominum omnium esse postremum. Zeno tamen Philosophus secundum primo loco constituit: nam & ille sapit, qui bene monenti pareat, & præter intelligentiam habet affectum compositum. Jumenta nobis obediunt, nos DEO, & quos ad nos ille miserit. Quos si contemnimus illud audiemus: [h] *Non te, sed me h. 1. Reg. 8. 9. abiecerunt.* Quemadmodum autem somnum est precium obedientiæ, qua DEO pareatur, quia aliæ virtutes aliæ quædam spernunt DEI causa, temperantia voluptates, liberalitas opes, modestia honores, obedientia vero propriam voluntatem, & à natura insitam libertatis appetentiam. Ipsum martyrium obedientia placet. Sic regibus gratissima virtus est, qua imperio pareatur, sine qua nulla stare resp. potest, sine qua nulla est regnantis auctoritas, nulla potentia.

Obtemperandum accurate.

§ 3.

Inobedi-
entia au-
lica gran-
de malū.Imperia
privati in
veges no-
xia.

Frequenter aulicis obedientia sua expendenda est, studioseq; colenda: cum quia iureiurando est sancita, tum vero, quia in grauibus Reip. negotiis versatur: verendum sane ne vel periurij crimen incurrant, vel non obtemperando multos lædant; dum tardè maligneq; præcepta exequentur. Nam qui disertè, & ex professo parere recuset, rarus erit. arte eludunt imperia, tarde exequentur. differunt dum tempus exierit, vt fieri non possit, aut damnosum sit. Vsitatum quoque est, principem & consiliarios ab instituto auertere. Impedimenta per artes iniicere. Deniq; negligenter exequi. Porro grauissime tandem peccatur, cum animus principum à Reipublicæ cura ad conuiuia, venationes, ludos, & conuiuia abducitur, atque illecebris detinetur, vt soli ipsi dominantur. Cuius improbitatis vtinam vetera tantum exempla legerentur; non hodie etiam magna pars orbis seruiret indignis regum regibus: aut sane si & regum est seruire, Josephos habeant, & Danieleles, quos folio duntaxat antecedant: non Amanes, & Rufinos, vt nomen inane sit in regnante, & onus diadematis, vis imperij in manu illulorum, & prædonum: quos mundi conuitio tandem in crucem agere cogantur. Summâ contumeliâ regnantium, maiore populorū damno spurij illi & suppositij reges ferrea sceptrâ quassant: & plerunque egreditur flamma de vilissimo rhamno, & exurit cædros Libani, dum humilifrutici celsitudinem suam inclinare coguntur. Qui enim alienâ mente, sensu, manu omnia agi sinunt, similes sunt statuis, & *nerus alienis nobile lignum videntur*, quod aulici pro arbitrio versant, qui ne iras quidem & amicitias nisi seruorum iussu concipiunt: quæ est infima seruientium conditio. Jactabat olim regis sui dominator asper, & arrogans: felicem se esse, qui quod facere nollet, id regi suo mandare posset.

C A P.

C A P. XXXII.

Laboriosa in palatio obedientia, & noxium ocium.

§ I.

Quicumque alienæ prudentiæ obtemperat, ipso prudente sapientius agit: nam aliena negotia melius plerunque viti magni, quam sua gubernant, sincero sine affectibus iudicio, obediens igitur, quod in sapiente est perfectissimum, libero iudicio vitur: sapiens ipse iudicio quidem bono, quod tamen passionum nebulæ minus liquidum esse sinunt. Verum in facili & tenui, vbi nec ingens labor est, nec periculum, celeriter dictis parent. cum primum molestia se prodit, simul & querelæ nascuntur, & fuga sequitur. Non ita Daniel, stat in foribus regis. [a] Nec valens modo, sed æger, & extrema senecta. [b] Et ego Daniel langui & ægrotani per dies: cumq; surrexissem, faciebam opera Regis.

Non ætas, non valetudo, non oracula, & colloquia cælestia virum sanctum à laboriosis functionibus auertebant. Solatium ingens viris prudentibus, quorum sanitas, & vita palatinis laboribus atteritur: Daniel stationem suam in aulis impiorum ad finem vsque tenuit, vt Dei gloriæ, & salutis animarum consulere. Plane laborandum est omnibus periculose aulicis. Laborantibus, inquit [c] Augustinus, promittit Deus vitam æternam, ociosis minatur ignem æternum. Labor est, vt bene Eurip. pater *ευχέλιος, vera gloria*, & nobilitatis in vtraq; vita, ciuili & spiritali. Nemo laudem fruenda voluptate meretur, aut accipit. Sudoribus venditur felicitas, sed magna paruis. Menander hominibus decretos labores, dum viuunt, affirmat: Xenophon vitæ tranquillæ ducem agnoscit. nam delicati dum fugiunt

Obedientia
prudentia.Danielis
labor.

a c. i. v.

b c. 8. 17.

Laboran-
dum omni-
bus.

c In Ion.

Labor nō
delectatio
quarē-
da.

fugiunt labores generosos, in molestos, atque indecoros incidunt. Nequaquam itaq; satis est ocium fugisse, industriam impendere. ocium labore etiam delectabili vitatur, lusu venatu, aucupio. Industria in rebus, quæ nec corpus, nec animum fatigant cernitur, in adornanda mensa, ludicris dirigendis. Palatinos ad veros labores, fatigationes, sudores ærumnosos voco. adolentes errare moneo, qui in aula sine labore delicias, & honores per delectamenta parari credunt. aulicæ negotia vitæ illi ignorant, ne humanam quidem, qua nascimur, sortem expendunt. Faciendum, quod sollicitus imperator in clamabat, *laboremus*. Labor sit strenuus, scopus certa statione fixus. alioqui labores improbissimi similes fuerint æstibus Oceani procellis, qui excurrunt, & in se vicissim recurrunt, & collisi frangunt, frangunturque, donec post inutiles agitationes, & sonantissimos fragores in spumam desinant. Talis est [d] Salomone teste *labor stultorum*, qui affligit errantes. Nullum illis primum, de quo ne cogitarunt quidem, nec debetur sine ratione, & in incertum viuentibus.

§ 2.

Contra
ocium le-
ges.
1. Thess.
3.
1. Job 5.
g Gen. 2.

Porro non ab aula modo, verum & ciuitate etiam elidendum est ocium. Sane seuera, sed iusta lex à Dei spiritu per Apostolum lata: [e] *Si quis non vult operari, nec manducet*. Quare & Job [f] *Hominem nasci ad laborem docuit*. Lata est in omnes sententia, à qua appellare non licet. [g] *In sudore vultus tui vesceris panem tuo*. Nulla hic generositas excusat, ne scēptra quidem: Regium Alphonfi dictum: *Naturam non dedisse geminam regibus manum frustra*. Ociosum esse, & de alieno labore viuere inhonestum est. Quare S. Ægidius Francisci socius panem non nisi de labore manuum comedebat. Vtilissima lex Athenis ab omnibus rationem, qua vitam sustentaret, exigebat, h. l. c. 1. Draco eam capitali pœna sanxerat, vt [h] Valerius

&c

[i] Gellius, atque etiam [k] Athenæus cum magna laude referunt. Ægyptiorum eadem, quod mirum est, in provincia fertilissima seueritas, sed antiquitas, credo ex instituto Josephi, [l] Herodotus, [m] Diodorus. Si aut malis artibus victum quæreret, aut in professione falleret, mors pœna decernebatur. Corinthi etiam ratio ocij, & negocij constare debuit, vt auctor est [n] Athenæus. Lucani alio modo ad laborem excitabant, ocioso nihil dabatur, iniquum enim est ociosos frui laboribus industriæ alienæ, quare si quis mutuum illis dedisset, cum quasi ignauitæ patronum pretio multabant. [o] Beneuole Pisistratus, tyrannus alias crudus boues, & femina promittebat ociosis, si colere agros vellent. [p] Lex etiam Sardoia multas pœnas ociosis, multa laborantibus commodo præbebat. [q] Lex porro atque etiam consuetudo eadem Argorum. Apud Spartanos quidem laboribus Helotæ opprimebantur, cæteris honestum censebatur ocium, non tamen ignauum, quia belli exercitationibus occupari solebant, aut aliis sudoribus ad Eurotam. Disertè enim Lycurgus ignauiam vetuit, per illam enim Rempublicam prodi censebat, quam etiam causam arbitror, cur Pisistratus sumptu suo subiectos ad laborem exaceret. Eadem de causa idolorum statuæ armatæ Lacedæmone visebantur, vt ad militiam, & labores eorum cultores excitarentur. Noster autem Deus semper operatur, Redemptor vir dolorum, & laborum fuit, dum homo factus in terris versaretur. Paulus crebro ad labores vocat, ipse laboris magnum exemplum. Studiose itaq; laborandum est, vel ob eam causam, quod occasio præceps transcurrit, nec expectat nostram ignauiam.

§ 4.

Proceribus igitur, & nobilitati Palatinæ studiose agendum est, vt serios ac fructuosos habeant, quibus exerceantur, labores. Discant, dum interualla sunt obse-

Labor manuum honestus. obsequiorum. Non est turpe virum nobilem discere, sed nihil scire. nec ocium facile admittit, cui superest, quod vtiliter discat, aut quæ didicit, exerceat. Nec pudori sit manibus laborare. Seruile quidem & abiectum illud sentit esse Aristoteles, sed honestum Augustinus.

r De opere Mo-nach. s Sur. Martyr. RS. [r] *Neg. enim honestas reprehendit, quod reprehendit superbia eorum, qui vocari honesti amant, esse non amant.* Nobilissimum ego arbitror Julianum [s] Conchensem antistitem, qui labore manuum victum quærebat, & facultates Ecclesiæ in pauperes erogabat, quantum diuersus ab illis, qui pauperes Ecclesiæ expilant, ut ipsi in luxu-

Opus ma-nuū san-ctum. ria enutriant corda sua. Ille certe à Deo infinitis miraculis nobilitatus est. Vbi sunt, qui non modo de patrimonio Christi ociose viuunt, sed ociosos quoque a-

r Sur. t. 6. Ado 6. Nouemb. Mol. de SS. Belg. u Morn-bret. t. 1. Petrus in Catal. l. 9. c. 106. Sur. t. 5. lunt? [t] Winoci summa fuit nobilitas, summus apud principes honor, graui labore in opes sustentabat, molam circumagebat, Deus, cum aliis intentus esset, per angelos molere perrexit, ut honoratum ostenderet laborem societate cœlestium spirituum. [u] Crispinus & Crispinianus claro genere, & dignitate Christianorum pauperum calceis reficiendis operam impendebant. Memini & Pittacum regem Mitylenæorum exercitij causa molere solitum. Video Saram cibos coquere, Abrahamum ad armenta decurrere, cui trecento-ctodecim vernaculi milites erant, præter eos, quos mobili suæ ciuitati præsidio reliquerat. Pædagogus quoque noster Christus apud Clementem [x] Alexandrinum iuuenes ad Gymnasium, fœminas ad lanam, ad pistrinum, & penum mittit, omnes ad labores.

x l. 3. præ-dag.

¶ 4.

Non ad illum tamen finem hæc refero, ut nobiles viros ad ligonem, & sarculum, aut asciam, & camenta relegem. Summum ostendo verticem, ut vel in late-re montis consistant. Iniqua propono, si tamen iniqua, ut æqua obtineam. Nimirum ut ne sint ociosi. Neque nobi-

nobilitas, neq; opes ocij lenocinia esse debent. Hæc virtutibus actiuosis sunt data instrumenta: illa heroicis actibus sacra est, non torporis & sagine marcida cau-ponatrix. Si diuitias ignauitæ seruas esse velis, minu-et illas Deus, piger egebit. [y] *qui operatur terram saturabitur panibus.* Hoc moneo, diuites oportere aut corporis, aut animi aliquo vtili labore occupari, quis ille sit, res & negocia cuiusq; edocebunt. Eo quidem modo, ut non sint ociosi, cum videntur ociosi. Laudatur enim ocium negociosum, vituperatur desidiosum. ocio non est fruendum, sed vtendum. Bonum plane ocium, si in illo maiora agas, quam erant illa, quæ reliquisti, negocia De illo Attilius dixit. *Melius esse, ociosum agere, quam nihil agere.* Verbo rem expediam, De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines Deo rationem reddent. Peccatum est enim omne ver-bum ociosum. Hinc alia quoq; consuetudina deduci-mus. De omni cogitatione ociosa, quam cogitauerint homines, rationem reddituros, De omni actu ocioso, quem egerint homines, rationem reddituros. *Qui sunt actus ociosi? qui nec vlli profunt, nec vt profiant, aguntur.* Quemadmodum igitur, qui verbum vnicum elocutus est, quod etsi neminem lædit, non tamen vel ad Dei gloriam, vel propriam cuiusque, vel proximi vtilitatem spectat, nec in hos fines pronunciat, ocio-sum verbum dixit, & peccati reus est: & si totum diem tali colloquio insumpsit, multa ociosa dixit: Sic ad eam normam de actibus ociosis censendum est. Qui tot die fritillum fatigat, chartis ludit, pilam verberat, ad annulum decurrit, tota die ociosus est, nisi hæc ex præscripto virtutis agantur. Vt animo fatigato, tanquam arcui relaxatio concedatur, sanitas, & vi-res exercitatione seruentur. Nam vt Hippocrates docet: Desidia humectat, & imbecillum reddit, labor siccat, & roborat. Et tamen hæc ipsa bona ad vera referenda sunt. Hos ob fines, recreatio, & oblectamenta permittuntur: in quo quidem genere plurimi diuitum

Aulico- desu-ces a. Liber. son- ligari. y Prou. 12. Ocium ex- na. peccatum.

peccant, & pereunt. Totos dies, menses, & annos recreationibus indulgent, semper lusus iacet arcus, nunquam tenditur, mentis contentionem non remittunt, nunquam enim illa ad seria studia, actionesque tensa fuit. non ideo nervos ingenij relaxant, vt acius deinde intendant, sed vt sese oblectent, viuunt vt edant, non edunt, vt viuant. Ludunt vt ludant, non ludunt vt feria agant. Nam assiduitate recreationum à curis, & animum agentibus abhorrent: atque inutiles redduntur. Quin contentione rerum inutilium ac laborum ludicrorum non modo acrimoniam ingenij dilutam faciunt, sed etiam corpus eneruant, vt dixi. Generosos animos labor ipse nutrit, fructu exhilarat, et si fatigat, ocio labor iucundior est.

Pingue solum lassat, sed inuauat ipse labor.

Huius igitur generis recreationes peccata sunt, quia inutiles, & ociosæ, quibus hoc agitur, vt tædium vitetur, non vt sibi constet utilitas. Nihil autem deterius est fastidio temporis, quod efficit ocium desidiosum, tollit ocium negociosum vano labore. Perinde autem, si res preciosissima tempus effluat, aut nihil, aut vana agentibus. Non est autem tempus à Deo datum, vt molestum sit, sed precium acquirendæ aternitatis. Quare qui ob ocium sibi molesti sunt, non possunt optare multos annos, quos Deus præcidere solet aut morborum doloribus exagitare, ne desit, quod patiantur, qui agere nolunt. Quemadmodum Ptolemæus ingluuie & ocio marcidus, cum podagræ cruciatibus arderet, è conclauis prospectans in litore ludentes pauperes, se vnum ex illis optabat esse; ita Deus diuitum ociosorum vitam frequenter pauperum molestiis facit miserabiliorem. Cum autem nihil agunt, nec esse videntur, nec sibi, nec aliis viuunt.

¶ 5.

Porro ocium etiam ea causa fugiendum est, quod fons est vitiorum, occasionemque præbeat proximam delinquendi, quæ quidem res nobilitati exitio semper fuit,

Recreationes peccata.

Omnium recreationum debet constare utilitas.

Ocium origo malorum.

fuit, & erit, mentem enim distrahit, & dum bona nulla agit, ad mala deducitur: vt corpus cum nutriti desinit, viuere non potest, cum stomacho negantur salubria, trahit noxia. Mentis nostræ infinita est capacitas, continua sine intermissione agitatio. Spirandi respirandi que vices, arteriarum pulsus, cordisque motio nunquam interquiescit, & cum morbo, aut violentia abrumpitur, mors aduenit, actiones autem animi cum ratione, & voluntate perficiantur, ex lege Dei, & virtutum regula gubernandæ sunt, si enim intra hanc orbitam non contineas, per auia & abrupta desideriorum euagantur, nec desinunt, donec in profundum malorum venerint. Nulli igitur vel vnius momenti ocium esse potest, quo non appetitum, & animum regat, ac multo magis ipsa opera. Variam autem dant ocia mentem.

Ocium reges simul & beatas

Perdidit vrbes.

Daniel describit Nabuchodonosorem regno eiectum terræ affixum, cum bestiis vixisse: Tanti supplicij causam ingentia scelera dederunt, tempus tamen puniendi Deus expectauit dum ociosus esset. [2.] *Deambulauit enim in aula Babylonis.*

Tempus Reip. debitum in arrogantissima potentia meditatione, & se ipse perdebat. [a.] *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego adificauit in domum regni, in robore fortitudinis mee, & in gloria decoris mei? Et quæ materiam iactantia: De congestu laterum, de sanguine ergastulariorum gloriatur. Illæ cogitationes sunt ociosarum deambulationum quas Ferdinandus vehementer oderat, & consilium quidem dabat, vt ambulonibus illis, & parafitis portorium constitueret.*

Meminerint Palatini in castris versari se, non in deliciis, negligentiam in hostis vicinitate letalem esse somno stratos facile trucidari. Sopitus autem est, qui cogitationibus suis non inuigilat, qui actibus suis non interest: omnia illo sopore corrumpi finit.

P 2

Cer-

Nullum mentis est ocium

Cogita. id. mes. i. m. r. conibenda.

Ocium Chaidai regis.

2 c. 4. 26.

Pæna ociosorum.

Cernis vt ignauum corrumpant ocia corpus,
Et vitium capiant, ni moueantur aque.

Ægrè capitur à dæmone, qui bono exercitio vacat, ociosus iam vinculis ireticitur. Ferrum quod in vsu non est, ærugo citius consumit. Infructuosam arborem excidi Dominus iubet, pomiferam excisæ substituit.

¶ 6.

Demum laborandum semper est, quia est merces operi. Merces tanta, quantus est, Deus, hoc est imensa. Turpis omnis defatigatio est, cum id, quod quæritur, est pulcherrimum. Labor omnis, etiam recreatio cum ratione ad Deum relatus fructuosus est. Nullus videri debet labor durus, nullum tempus longum, cum æternitas acquiritur. Curam ne fugias, ne virtutem abdicēs. Democritus cum laboriolum, & gnauum cerneret, *Bonum*, inquit, *senectuti condū obsonium*. ille bonum, nos beatum, sed opus vtili labore. Cleanthes dum alij pila ludunt, aquam haurit, aut terram fodit, non maiore, sed vtiliore labore: Felicitati æternæ laborem esse conuenientem oportet. Si quis boue venatur, stultitiam, non fortunam accuset, laborem sustinere, quem Deus non desiderat, absurdum est. fugiendum itaque est ocium, vtili labori vacandum. [b] *Multam malitiam docuit ociositas*: est rubigo sapientiæ, & virtutum, Hieronymi testimonio in Ægypto monasteria nullum sine operis labore suscipiunt. Scitum est illud Hieronymi, [c] occupatum ab vno dæmone pulsari, ociosum ab omnibus.

Labori pri-
mum da-
tur.

b Eccl.
33.29.

c' Epist. 4.

C A P.

C A P. XXXIII.

*Industriam, Diligentiam & Celeritatem in curia
atque Aula plurimum requiri, præcipitan-
tiam fugiendam.*

¶ 1.

Solertia omnia artium genera constant: sunt enim *Diligentia & celeri-
tas com-
mendata.* artes manuaræ laborum quædam & temporum compendia, in ciuitate vsitata, quibus celeritas & facilitas paratur, si tamen diligentia & industria accedat. Tarditas Principum plerumq; culpari solet, quam tamen ipsi grauissimè oderunt. Et merito si ministrorum negligentia aut nequitia, quæ celeritatis indigent, tardius expediuntur. Hinc enim oriuntur dilationes vtilium, vt multi Principes euertantur. Sumptuosæ lites & immortales litigantur, innocentes in carcere, quos æquum erat emitti, detinentur, bellica consilia cum iam occasiones transierunt, mittuntur. Danielis solertia intelligitur, quod esset in porta Regis assiduus. [a] æger etiam faceret opera Regis. [b] Præter hominum consuetudinem, qua sit, vt suis quisque in rebus sit assiduus, aliena tarde curentur. De solertia Danielis, qua sacrificorum fraudes detexit, supra [c] dictum est. De deprehensa Iudicum calumnia, & occiso dracone etiam exposui. [d] Celeritatis ipse refert in Hirco caprarum [e] insigne exemplum, quale haud facile par in omni Historia legimus: *Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terra, & non tangebatur terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. & venit vsque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem anteportam, & currit ad eum in impetu fortitudinis sue. Cumq; appropinquasset prope arietem efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries resistere ei:*

a c. 1. v. ult.
b c. 8. 27.

c c. 14.

d c. 13.

e c. 14.

c. 8. v. 3.

& seq.

Celeritas
Alexandri.

P 3 cumq;

cumq; eum misisset in terram conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius. Arius qui Hirci celeritate vincitur est Monarchia Orientis, duo eius cornua Medorum regnum & Persarum. Altius succreuit Persicum. [f] Hircus est regnum Græcorum, quod venit in omnem Asiam ad Indum vsque. Cornu insigne Alexander Macedo. Nam quod Angelus dicit Arietē & Hircum caprarum esse Reges, de tota Regum serie seu regno loquitur. Singuli enim reges cornibus figurantur, vt ex verbis constat. [g] *Aries, quem vidisti habere cornua, Rex Medorum est atq; Persarum. Porro Hircus caprarum Rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos eius, ipse est Rex primus.* Porro illa verba nostro instituto conueniunt: & non tangebatur terram, & cucurrit in impetu fortitudinis sue. His enim & Alexandri & aulæ totius, dumq; celeritas indicatur, diligētiāq; & industria, quæ magnopere necessaria est, & viribus fere plus pollet. Forma autem loquēdi ista etiam profani vtuntur. Camillam Virgilius ita velocem scribit, vt per segetes currere posset,

Nec summas calcaret aristas.

— per mare

Nec tingeret aquore plantas.

Ita Hircus quaquaer sum spatia camporum decurtebat, vt terram non tangeret, vt volare non gradi exercitus videretur. Primo mox Anno gentes rebellantes, & seditiones domi composuit, citato deinde gradu in Græciam profectus Dux constituitur. [h] In apparatu belli Persici nunciatur Athenienses, Lacedæmonios, Thebanos ad Pértas defecisse, vt Justinus. [i] Quibus motibus tanta celeritate instructo paratoque exercitu occurrit, & Græciam oppressit, vt quem venire non senserant, videre vix crederent. Vsque adeo, vt pueritiam eius Athenienses supra virtutem veterum Ducum attollerent. Deinde in campis Adraistiis, seu ad Granicum exercitum Darij celeritè vicit, Persarum peditum sexaginta millia cecidit,

cidit, & fugauit, equitum centum viginti millia cecidere, ex Alexandri exercitu nouem pedites, centum viginti equites cecidere. Post eam victoriam magna pars Asiæ ad eum defecit. Æquè expedita fuit pugna Issica, & tres aliæ, quas cum præfectis Darij pugnauit, quos non tam armis, quam nominis sui terrore deuicit. Cum Taurum montem, immane Asiæ dorsum, transcenderet, stadia quingenta, hoc est quindecim nostratia milliaria cursu confecit, velocitatē nusquam vsitata. Tyrus eum morata est menses septem, quæ tot annos alium sustinere potuisset. Sed moram Ægyptus, Cilicia, Rhodus sine certamine dedita pensarunt. Dum Alexandriam exstruit, per Duces varia bella confecit. Ex Samaria vndecimis castris venit ad Euphraten. Breui tempore omnia confecit, adeo, vt Darius ipse diceret, senescendum fore tantum terrarum vel sine prælio obeunti. Ad Gaugamela cruentissimo prælio pugnatum est, ibi enim ad eum venit & cucurrit. Curtius festinasse ait Alexandrum, ne animi suorum ob hostium multitudinem caderent. [k] Alacritate seu tædio expectationis Macedones narrat pugnantium sonitum edidisse, & contineri non potuisse, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Sic comminuta sunt cornua arietis, ipse in terram proiectus est, conculcatus, Hircus factus magnus. Danieli quoq; testimonium ipse Alexander dedit. Rogatus enim quomodo tam citò Asiam vicerit? respondit: *ὁ δὲ ἐν ἀναβασιμένῳ* &, nihil differendo in aliud tempus, præsentia occupando.

¶ 2.

Celeritas laudatur: non tamen præcipitancia, quæ est temeraria, & sine consilio festinatio. Nimirum perinde Nabuchodonosor præcipit, & Ariochus ad cædem sapientum festinat. [l] Nimirum præcipitantes tres viri in fornacem iaciuntur, quod iussio Regis vrgeret, [m] & celeritatem suam luunt ministri à flamma exusti. Hircus quoque caprarum præceps in

Præcipitancia sua gienda. c. 2. 12. & seq.

m. c. 3. 23.

f. c. 8. j.

g. v. 20. 21.

h. Flu. tarcb. in Alexand.

i. Lib. 11.

hostem se immergebat, pericula sua, non militum esse volebat. Præcipitanter in conuiuio amicorum sæuebat carnifex. Theodosius sententia lata per dies viginti differri executionem iussit, quod semel præcipitasset in cæde Theſſalonicensium. Ludouicus Palatinus Mariam coniugem temere suspectam occidit, Constantius Crispum, alij alios. Superest igitur, vt obsequia actionesque sint festinatæ celeresque, sed examinatæ, solertiâ & industriâ comite. Omnes res properando errorem parit, in cunctando multa sunt bona, quæ non statim apparent, cito nascitur cucurbita, sed tarde cedrus, hæc in ætates durat, illam dies vna consumit. Itaque & celeritas & tarditas nisi vtramque prudentia dirigat, in crimine sunt. Magnorum in palatio vitiorum non est infrequens querela, meritis suis tarde reddi præmia, nec animo interim pensant, quæ ipsi incuria sua tenuibus damna intulerunt. Quisquis diuitum dona Principum tardo pede venire dolet, non meminit quoties oculos pauperum expectare fecerit.

§ 3.

Cum igitur ingenia Regum plerumque moræ sint impatientia, cum multi æmuli sese excitent, vt expedite obsequantur, vt cum Domini eos incepisse putant, ipsi perfererint imperata, cum in properando facilis sit lapsus, adhibenda est solertissima diligentia, illique iungenda tarditas, & industriæ celeritas, quæ sæpe plus valet, quam virtus. [n] Celeritas tarditati præstat. Matura fatio aliquando spem fallit agricolæ, sera semper mala est. Justè non potest reprehendi diligentia, vt Sophocles ait. Nec faller si adest exercitium & assiduitas. Mali autem principium est negligentia boni, sicut discessus lucis est principium tenebrarum, vt Nazianzenus. [p] Negligentia nouerca est eruditionis, mater confusionis, officij excusationem præterdit, non habet. Nihil est, quod à diligentibus caueri & perfici

n Gellius
l. 10.

o Orat. 9.

perfici non possit, nihil quod non euenire socordibus. Apud ignauos nulla sunt insignia virtutis. Piger replebitur egestate. [p] Porro quantum timeri debeat in Aula etiam probatorum Principum negligentia, id historia Ludouici ob oculos ponit, quam in hæc verba recenset noster Brunnerus. [q] Sanctioribus deinde solennis ieiunij feriis cum à curis publicis digressus tempus omne studiis pietatis impenderet, sub nocturnam quietem, Manes Ludouici patris sibi adstantes vidit specie squalida & lachrymabili eiulatu, quem in hæc verba, quæ inuertere religio mihi sit, coactum veteres annales illo ipso æuo summa fide conscripti referunt: Adiuro te per dominum nostrum JESVM CHRISTVM & per trinam maiestatem, vt me eripias ab his tormentis, in quibus detineor, vt tandem aliquando vitam possim habere æternam. Vox sine dubio omni tragœdia tristior, tantoque dignior stupore, quod illius Imperatoris fuit, cui virtutes & fama publica nomen Pij indiderunt. Hunc ergo tam Pium, post triginta quatuor annos (totidem enim ab illius morte numerauimus) serum sibi auxilium flagitasse ex flamma, ingens apud bonos omnes, qui de Deo diuinisque recte sentiunt, momentum habeat, necesse est, neque enim Auentinum illiusque similes moramur, qui esse aliquos Manes & subterranea regna nisi experti non credunt, & hæc talia fabulis accensa neque pluris, quam Plauti Mostellarias, habita scripture indigna & fide putant. Sanior sanctiorque Ludouico mens; patris proinde quiritatione alte in animum demissa, ad placandum illi Numen totum regnum excitauit, dimissis quaquaversum epistolis, vt supplicationes per omnia monasteria decernerentur. Ipse per sanctiores Christi rediuiui ferias in Fuldensi canobio precum causa se abdidit, ad quas patris flammis accendebatur; cum ea cura subiret, diuinum tribunal non humilium tantum reorum, sed etiam Caesarum scopulum esse; quinimo hos deteriore

Prou.
28. 19.

q l. 6.

Ludouici
Casaris
negligentia.

præ illis causa niti, cum non sua tantum, sed subiecti sibi orbis facta cogantur defendere; quem si vel exemplo, vel indulgentia corruerunt, plectentur sane Reges, quidquid Achiui delirant, ut nihil necesse sit, cuiquam inuidere purpuram, quæ non modo à dicenda apud DEVM causa neminem eximit, sed rigidissimi iudicij metum duplicat, cum iam olim inter oracula nostra receptum sit, Exiguis misericordiam concedi, Potentes potenter tormenta passuros. Nam in Ludouico priuatim nihil reprehendas; ut si imperantibus fatis sit, viros Bonos esse, prouocare hic omnes principes possit; sed dormiebat subinde regius ille vigor, & lenitudine in lentitudinem migrante, scelera, quia non vindicabantur, velut acceptatâ licentiâ & approbatione, aurâ perniciosæ clementiæ nutriebantur crescebantque pessimo publico: & vero cum monitores non deessent, mortalibusque silentibus, consiliarium officium cælum occuparet, monitaque grauissima à cœlesti genio dictata, duodecim capitibus comprehensa, Einhardus Abbas Cæsari in manus dedisset, ille, siue grauitatem rei non assecutus, siue ingenij facilitate remissioneque magnitudini cœlestis consilij impar prius viuendi finem fecit, quam imperato operi manum admoueret. Atque hinc illo æuo creditum est, has neglecti per eam occasionem officij pœnas exsoluisse; quas orbi innotescere, tanti Præconis ore, principum maxime interfuit, quorum pauci cum Pium virtute æquent, præfidentes esse oportet, si Ludouicum triginta quatuor annis arsisse sine animorum motu audiant, negentque exemplum illud ad se pertinere.

C A P.

C A P. XXXIV.

De palatinorum familia, senatorumq. ac nobilium.

¶ I.

LEgem innocentia quisque non sibi soli, sed familia quoque dictam existimet. Nunquam enim deest, quod in Domino culpetur, si familiam trahat illaudabilem. Cum ex Thoma Zarzanensi, qui factus Pontifex Nicolaus Quintus dictus est, de vita Eugenij moribusque quæreretur, respondit: Intuemini familiam eius, talis ipse est. Supra modum enim vituperabile est, vel non elegisse probos, vel disciplina non continere sibi commissos. Qui enim suorum, maxime domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Danielem habuisse familiam inculpatissimam quamuis ex officio peramplam, ex eo docemur, quod nullam in eo causam inueniri iurati testantur hostes. [a] Si eius satelles, secretarius, centurio, quæstor, aulæ magister ab honesto discessisset, non defuisset occasio calumniarum contra Danielem. Mirum illud quoque in tanta familia nullum fuisse, quem corrumpere se posse sperarent, ut in Dominum falsa testimonia diceret. Plancus cum accusatus esset, serui torquebantur, cum Dominum nemo proderet, ille pari amore, ut liberaret infontes, crimen falsus est. At vero integritas Baltassarinae familiae tanta fuit, ut iudicarent neminem quicquam dicturum, quod periculum creare posset innocenti Domino. Non dissimilis familia Joacimi & Susannæ, qui erubescabant ad accusationem Dominae. [b] Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario irruerunt per posticum, ut viderent quidnam esset. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt serui vehementer: quia nunquam dictus fuerat sermo huiusmodi de Susanna.

Ex familia iudicium fit de Domino.

a c. 6. 3. Danielis familia.

b c. 13. 26. 27.

Regi

c. 6. 3. & 4. Regi Baltasari similis & familia, omnes impij. [c] Et biberunt in eis rex & optimates eius, uxores & concubina illius. Bibebant vinum & laudabant Deos suos aureos, & argenteos, areos, ferreos lignosq; & lapideos. Alexandri familia cruenta, & ambitiosa describitur, qualis ipse fuit. Familia Antiochi Epiphaniis qualis & ille fuit, vt testatur Daniel. [d] Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctorum fortitudinis & auferent iuge sacrificium & dabunt abominationem in desolationem. quod Antiochus fecit, imitati sunt illius duces. Quamuis in Græco est *αἰεμαῖα*, semina, ex similitudine Hebræorum dictionum. Eupator Antiochi filius Judæos oppressit. Sed brachia sunt regis ipsius aulici, amici, qui & manus, & oculus dicis olent. De illi sagitur in Maccabæis. [e] Reliquit autem & prapositos ad affligendam gentem: Hierosolymus quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est: in Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius, quam ceteri imminebant ciuibus. Cumq; appositus esset contra Iudeos, misit odiosum Principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, precipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres iuuenes vendere. Qui cum venisset Hierosolymam, pacem simulans, quieuit vsq; ad diem sanctum Sabbati: & tunc feriatu Iudeis arma capere suis præcepit. Omnesq; qui ad spectaculum processerant trucidauit: & ciuitatem cum armatis discurrens ingentem multitudinem peremit. Et in eodem libro. [f] Sed non post multum temporis misit rex senem quendam Antiocheum, qui compelleret Iudeos, vt se transferrent à patriis & Dei legibus: contaminare etiam, quod in Hierosolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant.

¶ 2.

g. c. 19. de salutari- bin do- cum. Vt familiam suam bono exemplo, verbis instruant, delinquentes corrigât, etiam magnates obligantur. Si non suo, certè sanctorum virorum iudicio. Augustinus [g] comitem quendam hortatur: vt omnibus sibi sub-

bi subiectis, & bonæ voluntatis in domo sua, à maiore vsq; ad minimum, amorem, & dulcedinem regni cœlestis annuntiet, de eorum salute sollicitus ac perurgil existat; quia pro omnibus sibi subiectis, qui in domo eius sunt, rationem Domino sit redditurus. Annuntia, inquit, præcipe, impera, suade eis, vt caueant se à superbia, à detractione, ab ebrietate, à fornicatione, à luxuria, ab ira, à periurio, à cupiditate, quæ est radix omnium malorum. Corripi per Dominum debent; non enim turpe est, sermone castigare, quem cogere valeas. Si quis contumax est, vt corrigi non possit, excusandus est Dominus. [h] Dominum tamen suam tam improbo homine non sinet funestari. An igitur magnates & comites æquum censes fieri concionatores? Imo vero & catechistas, & doctores: vt & ipsi fulgeant in æternitates. Monitis, imperio, pœnis hoc agant, vt familiam habeant integram, Dei timentem. Hoc ipso enim, quod in eum locum te Deus prouexit, vt alere familiam queas, feruitutem seruire, & sub alieno arbitrio viuere non cogaris, voluit ministros tua virtute erudiri, vt te illi auctorem salutis habeant, non vt tu comitatus incedas, & turbam trahas. Felix familia cui talis est Dominus. Beatos seruos regina dicebat, qui audirent sapientiam Salomonis: Sapienti enim seruire libertas est, & beatus est, qui seruit beatis: vt Menander rectè iudicauit. Graue autem onus Dominus insipientis.

¶ 3.

Præter eos, quos continuus labor occupat, sunt in ædibus magnatum, qui honoris causa in obsequio pœniofio versantur, quo ne abutantur, re aliqua exercenda. Minis- ociosis di- scendum. ceri debent, præsertim qui rem non habent, ne post longa ocia, & lautas dapes ad malas artes delabantur. Discant scribere, rationes ducere, aliaq; aut aliquam, quæ portus infelicitatis præscis dicebatur, artem. Vt nunc fugiant ocium, & cum discesserint quæstum faciant, habeantque inopiæ refugium. Ipsi sibi quoque atten-

Docendi famuli.

attendant, ne magnitudine seruitiorum cum pompa & publico spectaculo ad paupertatem proficiantur. Plurimos fabros, & architectos Crassus alebat, ipse famulos docebat. [i] vt Plutarchus refert.

i in Crasso Benignitas infamulos. k. Ad Iulianian.

Summa lex est, vt talem te geras erga inferiores, quales in te esse optas superiores, imo qualem ipsum Deum. [k] Bene Agapetus Talem te præsta tuos erga famulos, qualem optas erga te Dominum, prout enim audimus, audiemur, & vt respicimus, respiciemur à diuino, cunctaque obruente aspectu: priores igitur nos misericordiæ misericordiam conferamus, vt pari par recipiamus.

Deinde ipse rerum tuarum satage, diligens esto: Fieri non potest, vt serui Domini fœcordis sint industrii.

Humani- tas. l. Epist. 47. m. ibidem.

Grauis, amica tamen erga illos familiaritas sit. Maiores olim seruos familiares vocabant, vt [l] Seneca testatur. Posteriorum factus loqui illos coram Dominis vetuit, vt ipse narrat & detestatur. [m] Aristoteles non permittit, vt famulis Dominus arideat; Sed hoc tamen aliquando non indecorum est, de quo prudenter

n. l. 3. pad. c. 12.

[n] Clemens Alexand.

Ante omnia sint imperia moderata. Fideles sunt, forte & sancti, sane domini est officium, facere, vt secum vna sint conserui Christi: Nemo in orbe tantus est dominus, vt non sit seruus Dei, & cum familia sua in eodem ergastulo, in eisdem compedibus, quare aspere tractare fideles non debet: oportet misereri conserui quemq; sui, sicut & nostri Deus misertus est. Legem sibi Deus à nobis poni, & Maieitati suæ præscribi patitur:

*Asperitas fugienda.**o. Matth. 18. 28.*

vt quod conseruis facimus, ab ipso expectemus. [o] Remittimus cōseruis nostris centum denarios, ille nobis decem millia Talentum condonat. repetis denarios: exigeris ad vltimum quadrantem talenta. Barbarorum est in miseros sæuire. Querebatur iam olim Augustinus de crudelitate dominorum, & [p] Saluianus atq; adeo inter causas, cur in omnes Romani imperij

p. De gubern. Dei.

pro-

prouincias immissi sint barbari, non minima fuit, ser- *Bene ha- uulorum oppressio*, quæ tum erat numerosior pars *boni serui.* humani generis. Summa iniquitas est: Vbi seruus cogitur pati, & nemo sinitur compati, dolere cōpellitur, & nemo condolere permittitur. Seruus amicus est domesticus ad omnia promptus, vtendum illi tanquam nobis. Sunt enim & homines, sicut domini, sæpe do- *q. l. 3. c. 12.* minis meliores. Consule [q] Clementis Alexandrini pædagogum.

¶ 4.

Nulla gens hodie in familiam asperior est Arabibus & Tartaris, per Africam omnes domus tormētis, & e- *Crudelitas in familia.* iulatibus personant, Tartari miseros fame, & nuditate cruciant. Spartani præter modum sæuebant: filii familias potestas erat, noctu vrbe egredi, & Helotas in agris occidere, vt eo modo ad bella extirarentur. At neque gens vlla infelicio, sine sedibus certis Tartari vagatur, & mutua laniena viuunt. Arabes hostibus, morbis, principum tyrannide premuntur. Spartanorum olim magna pars in prælio perit. Noui ego nonnullos, alioqui viros præstantes, qui nullo officio, nulla arte in principum dignationem venire potuerunt, multa infamia, atque incommodis agitato, nec causa alia facile apparet, quam eorum in familiam iniqua asperitas, vidi eorum cum fratribus, & filiis lites, & inopiam, plaudentibus famulis, qui suas iniurias vindicari gaudebunt. Tyrios olim serui occiderunt, & regnum tenuerunt. Vnus tota vrbe Clemens Dominus, ser- *Tyriorum serui Dominus.* uus vnus fidelis fuit. Stratonem Dominum seruum, filiumque absconderat, de rege creando in comitia eundum erat nouis ciuibus, qui occisis dominis sua se manu emiserant, sibi & liberti, & patroni. Conuentum fuit, vt qui solem orientem primus videret, Rex esset, hæc omnia ad Dominum seruus refert, ab illo consilium accipit, vt cæteris in Orientem versis, ipse auratum altissimæ turris conum

conum fixis oculis intueatur, quem ubi relucere radiis solis videt, iam ortum solem exclamat, & non suo lumine fulgentia fastigia ostentat. Dignum diademate iudicant conferui. Quia tamen supra ingenium serui e illam solertiam existimabant: an ipse sibi auctor callidi consilij esset, an alium doctorem habuerit, exquirunt. Ille dilaudata Stratonis in se moderatione, & modestia, abscondisse se, & pepercisse innocuo seni faterur: nec mora ad eum consensu itum est, qui mortem metuens in folio collocatus, regem clementem, & æquum egit, regnumq; filio, & posteris reliquit. Bene igitur mereri de seruis conabere: nam prodesse, & obesse possunt, aut si ista non valent, linguas eorum metue,

Lingua mali pars pessima serui.

Irati mala quæ inferre nequeunt, imperantur. Ponderus infaustum est mala familia, Dominum obsidet, non cingit. Arbor est inexhausto studio colenda. Christiana disciplina etiam fœ minis eam curam imperat, quemadmodum [r] Clemens Alexandrinus ex Antip. docet. Non enim ad hoc claues tenent, vt pietæ ad spectaculum sedeant, sed domum regant, [s] vt Apostolus iubet. Domum non minus existimat [r] Tacitus, quam prouinciam regere. In illa prima cura filiorum: illos sedulo curandos monet Ecclesiasticus u c. 7. 25. [u] [x] & cauendos, si mali. à filiis tuis caue & à domesticis tuis attende. [y] Nec indulgendum ultra rationem. Lacta filium & pauentem te faciet: lude cum eo & contristabit te. Seruorum, omniumq; domesticorum eadem cura sit: nec enim filij frugi erunt, vbi serui improbi. Qualis Syrus, talis Pamphilus. Quare Deum audi, [z] & Mosen. Et quem ante produxi, Ecclesiasticum. [a] Non ladas seruum in veritate operantem, neq; mercenarium dantem animam suam. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum. Et [b] si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in san-

in sanguine animæ comparasti illum. Cur vero in aulis magnatum tanta sit malorum multitudo, causam Salomon ostendit, cuius verba consideranda propono. [c] *c Eccli. 33. 25. 26. 27. 28.* cibaria, & virga, & onus, a seruo: panis, & disciplina, & opus seruo. Operatur in disciplina, & querit requiescere: luxa manus illi & querit libertatem. Iugum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assidua. Seruo maleuolo tortur: & compedes, mitte illum in operationem ne vacet.

Quod autem multi domini seruos habeant improbos, causa est eorum male cōposita vita, qui similes amant à piis quasi censoribus abhorrent. Dantes poëta prudens, & oris quam pauperi vtile esset, liberioris, Domini mali amant Veronæ apud Canem honeste habebatur, erat in ea se u s i s i m i e s. dem principis familia scurra & stolidus, qui inopiam Danti ferox exprobrabat, quærebatq; cur cum tanta sapientia egeret? & quando tandem felix futurus esset? respondit ille: Vbi Dominum sibi similem adeptus esset. Reuera bonos seruos multi refugunt, malos amant: non enim honesti duntaxat obsequij, sed cupiditatum malarum quoq; quærunt administratos, aut sane laudatores. Vitant eos, quos verentur. Probitas autem vbiq; venerabilis est.

C A P. XXXV.

Oeconomia ratio in adibus magnatum.

§ 1.

Oconomia alia regia est; alia Satrapatum, alia ciuium, seu priuatorum. De regia in Politicis dixi, de secunda & tertia iam dicam: Nam in aula sunt magnates, & proceres, Danieli & Satrapis pares. Et minorum gentium Palatini ciuibus non dissimiles. Est vero Oeconomia domus, & sumptuum iusta & prudens administratio. Procella rei familiaris aula est incautis, non quæ vnus anni prouentum anticipet, quæ à calamis *Oeconomia Palatinorum sane perit.*

Q fran-

At retinenda est auctoritas, & decus nobilitatis. Ingens omnino stultitia. Nullius magis attrita est existimatio, quam nobilium pauperum, quos exercet fenerator Alphius.

Quos rigida compellat voce Secundus.

*Auctori-
tas parsi-
monia
quariur.*

Grauat illa paupertas & genus, & proavos, onus etiam ipsa sibi. apud plerosque tanti quisque est, quantum habet. Sapientibus videri magnus non potest, qui plus erogat, quam habet: cuius domum creditores obsident, aures querelæ. Cuius mali causa crebro sunt ipsi reges, qui cum propria dilapidant, aliena rapiunt, simul prodigi, & raptores. Hinc Palatini æs alienum non dissoluunt: à rege enim salarium sibi solui negant,

g Sigon. l. 6.

[g] Theodosius vt modum sumptibus poneret à se, & palatio censuram inchoauit, leges deinde sumptuarias fecit. Nam quando luxuriæ, & superbix certamina inualescunt, vix resisti potest, non possunt catarrhactæ inhiberi, cum obex ablatus est, nec insania de splendore pugnantium, ex quo sequitur egestas & prædæ, nullo discrimine. Exemplum est auarus, & prodigus tyrannus. Facinus, qui cum à Gibellina factione Ticinum admissus omnes expilaret, amicos & hostes, querentibus respondit, Eos quidem Gibellinos esse, opes facultates Guelfas.

¶ 3.

*h Suet in
August.*

Magna publice sollicitudo regibus fuit, ne nimio sumptu subiecti perirent. [h] Augusti Oeconomia, mensa, & supellex vix priuata elegantix fuit. Matthiæ Coruino Vngarorum regi non aulæa, non gemmata pocula, sed omnia etiam domi Martia, & ad arma spectantia. [i] Cato pellibus hedinis pro dapedibus utebatur, Agesilaus domum habuit pauperi, quam regi conuenientiore. Augustus substruções intrateptuagesimum pedem coercuit. [k] Fabricius patram & salinum ex argento ducibus exercitus in censura sua concessit. iam centurionum tabernacula auro splen-

*i Val.
l. 4. c. 3.*

*k Alex. l. 5
c. 24.*

splendent. Alius Catus duo pocula argenti, à Paulo Macedonico legata solum habuit. Constantius Chlorus Constantini magni parens, si conuiuium exhibendū esset, mutua vasa ab amicis petebat. [l] Tiberij tertij magna cura fuit luxum vestium reprimēdi, Nabatheorum fuisse accuratam Oeconomiam docet [m] Strabo. <sup>l Cedren. de
Tiber.</sup> ml. 18. Insignis etiam Oeconomus fuit Otho Bambergensis, c. 36. illius Ecclesiæ tabulis laudatus. Prudentis patrisfamilias est, leges eas anticipare, facere suo cōmodo, quod vile est. Cato quem merito opulentis. & nobilibus accenseo, domum definit esse paruam ciuitatem, cui nihil sit superflui, nil desit. Eius laudem, & officium, Bene pascere. Secundo, satis bene pascere. Tertio, bene vestire. Quarto, Bene arare. Hæc enim familiam faciunt fidam, si Domini humanitas accedat, quod maxime iuuat Oeconomiam: vbi enim familia alienata est, & offensa, nocent, damnis non occurrunt, & necessario Dominum ad inopiam redigunt. Thales itaque optimam Oeconomix rationem esse illis in ædibus dicit, vbi ex fidelitate ministrorum dominis plurimum ocij conceditur: quod ocium Palatinis ad aulicas, & <sup>Fœmina
Oeconomi-
am cu-
rent.</sup> publicas functiones necessarium est. Cui rei conducit in primis coniunx fortis & prudens, qualem Salomon describit. [n] *Mulierem fortem quis inueniet, procul & de n Prou. 31. vltimis finibus precium eius. Consedit in ea cor viri, & spoliis non 10. & seq. indigebit. Quæsiuit lanam & linum, operata est, consilio manuū suarum.* Hanc prædicat nauem institoris, noctu operantem, pascentem, domesticos duplicibus vestientem, negociantem, agros considerate eientem, inopiantem. Et ne dictum hoc matribus existimemus, quas labor ruri atterit, soles exurunt, nobilis fœminæ opera recensere se affirmat. [o] *stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum eius: Nobilis in portis vir eius, quā- o Prou. 31. do sederit cum senatoribus terra.* Fœmina timidior natura, rerum optima custos est, telum textit, coniugium curat. Quæ si sumptuosa est, telum textit, coniugium curat. Quæ si sumptuosa est, magnas opes labefactat, quicquid acquiritur in vas pertusum mittitur. Si ex lege Sa-

lomonis viuit, domum seruabit. Talis Anna Wandalala, ex Valconibus regibus oriunda Vladislai Vngariæ regis coniux, aulam, & regnum dexteritate conseruauit. [p] vt Bonfin.

p Deu-
bni Vng.

¶ 4.

Qui magnos sumptus faciunt, vbi parui faciendi sunt, è contrario, vbi magnificentia ostendenda est, præparci sunt. His nihil satis est, nihil turpe, Henricum Tuncelium vestitur preciosis pellibus videbant aulici Ludouici regis Vngariæ & Bohemiæ, regi persuadent, vt sibi donari vestem petat, Henricus negat petenti, causatus aulicos eius iuuenes esse, mintis egerè pellium integumentis, quam se senem: quo & illorum petacitatem, & regis facilitatem perstrinxit. Illum enim tanquam aureum veruecem tondebant, & deglubebant, & cum regi nihil esset, eum ad aliena rapienda impellebant, quæ tum maxime aguntur, cum homines improbi reges in suam potestatem spoliatos redigunt, & principis nomine prouincias expilant. Faceta est ratio Oeconomix, quam Crates in Ephemeride posuit. Coquo decem minas, Medico drachmam, adulatori talenta decem, consiliario famam, scorto talentum, Philosopho triobolum. Non suspicor tam improbas in Christianis magnatibus rationes: Ipsi tamen videant, quantum abeat in res non necessarias. Sibi persuadeant, nihil tam necessarium, quam scire, quid sibi sit necessarium. Multa supellex pondus est inutile, multi equi grex noxius, multi ministri pompa ad paupertatem, preciosæ vestes tinearum commearus, eleemosyna thesaurus in cælis. Minus miradentur ista videri, si veterum disciplinam recolentibus, Regum vxores cibos parasse Herodotus auctor est. [q] Palamedes bello Troiano sibi ministrabat, seruus & Dominus. Phocyon vxorem duabus ancillis contentam esse iubebat. Marcus Curius dentatus duos calones, [r] Scipio famulos quinque, & cum bis Consul

Largitio-
mes inuti-
les.

q 1.8.

r Plus. in
s ip

ful fuisset septem, Cato duos, & bubulcos habebat, qui facile sumptu exercebant suum. Innocentius Sextus, & Platina [s] familiam minuit, & vt idem face-
rent Cardinales, imperauit. Hoc modo & rebus suis, De Innocentio 6.
& sibi consulit. Nam vt rectè Petrarcha, multitudo famulorum facit inquietos: &, quod experientia docet, pauperes.

C A P. XXXVI.

Aula accuratissimam verborum cautionem postulat, maiorem senatus.

¶ I.

Nvisquam opus exquisitiore curâ, in consilio dando, in conuictu, & familiaritate: vbi nutus, & colores obseruantur, & ipsa silentia censentur loquacia. Ne tum quidem cum loqui iussere dominantes, vox libera est. Ingenia potentum norat, qui dixit, [a]

*Periculum
lingua in
aula.
a Sen. in
Oedip.*

Odere reges dicta, quæ dici iubent.

Notum quoque multorum exitio illud Sophocleum:

Magna verba, magna plaga.

Ne aures quidem securæ. aliena gesta narrant, atque euenta, vt iudicium sensumque eliciant, aut vultus oculosque scrutentur, quo ad ferendas suspiciones ansam habeant. Silentia carpuntur, quasi subdola. & quamuis maior libertas à tyranno non petatur, quam vt filere liceat, non semper tamen tuto licet. Apud Nerone capitale fuit frigide diuinam principis vocem laudasse. Difficile autem est vera & grata dicere. nam falsa profari nefas. Incauta dicta raram habent apud magnates veniam. optimè dicta carpunt obrectatores.

¶ 2.

h c. 6. Daniel ex sermone docet. Daniel in tanta negociorum multitudine, & gravitate, verbo lapsus non est. [b] Nec enim inimici vllis ex sermonibus occasionem accusandi habuerunt, nisi ex illis, quos ad Deum habuit. Magnum lingua rectè gubernatæ encomium, si in illa nihil omnino fideles reprehendant, impij solam pietatem loquentis accusent. nec mirum: quid loquendum sit, à Deo exquirat. [c] *Sociis suis indicavit negotium: ut quærent misericordiam à facie Dei cæli super Sacramento isto.* Chaldaeorum sapientes temerè loquuntur, somnium ignorare se fatentur, interpretationem promittunt: [d] *Rex somnium dicat seruis suis, & interpretationem illius indicabimus.* Quæ cum vanè dicerentur rex incautos refutat. c c. 2. [e] *Certe noui, quod tempus redimitis, scientes quod recesserit à me sermo.* At illi stultissimè sapientes, verba improba, vana, contra ipsos valida proferunt. [f] *Respondentes ergo Chaldaei coram rege, dixerunt: non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neq; regum quisquam magnus & potens verbum huiuscemodi scitatur ab omni ariolo, & mago & Chaldaeo. Sermo enim, quæ tu queris, rex, grauis est: nec reperietur quisquã, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum conuersatio nõ est cum hominibus.* Si nemo scire somnium potuit, quod transactum erat, cuius species obscuratæ in regis mente hærebant, quam incautè fatebantur, se interpretationem allaturos, hoc est rerum futurarum euentum? An ad solos deos pertinebat somnij cognitio, non etiam interpretatio? Semper incauta est nimia sapientia, quid igitur de ariolis, qui suæ vocis indicio, velut forices perierunt, rex constituit? Daniel recenset: [g] *Quo audito rex in furore & in ira magna præcepit vt perirent omnes sapientes Babylonis.* Registe meritate magorum professio punitur. Duo planè sunt in Daniele admiranda, quæ loquendi innocentiam ostendunt. Primum est lumina h c. 4. 27. eius libertas sine offensa. [h] Nabuchodonosorem repre-

prehedit. [i] *Baltasarem increpat, & præmio donatur.* [k] *Israëlitas puer obiurgat, & paretur, senes iudicat, & saxis obruuntur.* Alterum est illius cum angelis sermocinatio, & quidem cum archangelo Gabriele, quas familiaritè rogauit, & audiuit: & ab illis, qui verbum nullum, nisi Dei iussum proferunt, didicit gubernare linguam humanam, angelicis colloquijs exercitam. [l] *Dimidia enim pars prophetiæ illius vel oratione ad Deum, vel angelorum alloquio constat, cælestes itaq; linguas discere Daniel incepit, & iam cœlaturus nouas amicitias, ac familiaritates sectari.* Regendæ igitur linguæ Danielem virum desideriorum, angelorum contubernalem, aula ducem veneretur, ac sequatur. Lingua celere malum est, mentem crebro præuertens, cuius retinaculum est oratio, & confideratio.

¶ 3.

Incautæ locutionis multa mala sunt, Ecclesiastes neruosa similitudine explicat. [m] *Sagitta fixa in facie, sic verbum in ore stulti.* Jaculum in vultu fixum summos adfert dolores, tegi non potest, faciem deformat, maior linguæ insipientis perniciēs. Multos præstaret esse elingues, quam male loquentes, an vero tibi Crocodilus, quod lingua caret, mutilus videbatur, quærit ex Cardano [n] Scaliger; & respondet, *Vtinam maxime hominum parti lingua potius, quam cornua deessent.* [o] Vincentius vehementer rogatus fœminam mutam sanare recusauit, quod diuinitus sibi reuelatum esset, lingua illam ita abusuram, vt in æternum damnaretur, si loqui posset, itaque post annos septem muta, sed pia mortem obiit. Mille exempla sunt eorum quibus lingua cladem attulit in aulis principum: obuia sunt, & quotidie noua nascuntur: nam vt beluæ carniuoræ in singulos dies noua cæde fauces cruentant, sic & lingua malum indomitum, quod mansuescere non potest, licet feræ cicurentur. Hoc

meminisse oportet, quoties loquimur, de nobis fieri iudiciū. *Loquere, inquit Philosophus, vt te videam.* Diu tacere stultus non potest, non enim loquitur, cum res exigit, sed cum lingua prurit, quam tam continere non potest, quam non irasci.

§ 4.

Vis non errare lingua! consule omnium dicendorum veritatem, & veritatis opportune proferendæ utilitatem: atq; ita demum loquere. ne propera: Elige quod loquaris, sicut eligis quod emis, quod edis. Audire gaudeas, loqui metuas: ita discas cum voluptate, loqueris absq; discrimine. Phocas dum procacius loquitur Cæsari, alapa cæsus est, contumeliam parricidio vindicauit, & ipse quoque miserrimo exilio periit, vt Sozomenus, & Theodoretus recensent. Considera, ne fortiare quid dicas. Sic fabulas, & multiloquium vitare discas. Non est eloquentis multa loqui, sed apta. Vlysses cautus, & breuis, disertus tamē habitus est. Vigilanti etiam sit linguæ quies. Loquaci euenire solet, quod illis, qui in somno loquuntur, & ambulant, nec enim quæ loquuntur, nec quæ agunt, iudicio faciunt. Horum ridicula est loquacitas, quos paræmia condemnat, de fabulonibus vsurpata, *Ex tympano comedi, & cymbalo bibi, factus sum mysticus.* Semper falsi suspicionem adfert multiloquium: nam veritas multis verbis non eget. Ideo enim laudabile breuiloquium, quia silentio finitimum est. Aulæ contracta imagines abduunt, explicata ostentant, oratio longa totum animum nudat raro formosum, hoc est, prudentem: Videri volunt eloquentes, & tædio occidunt. Respondebant Spartani prolixæ orationi, priora se oblitos, ideo posteriora non intellexisse. Graues sunt principibus, & collegis in quo mirabiles videri volunt aulici dum longi sunt. Ad Vrbanum septimum incommode habetē venerant oratores Perusini, eorum alter prolixissimam orationem nauſcabundo recitauit, qua absoluta, Pontifex quæ-

Multilo-
quium
vitam-
dum.

quæsiuit; An aliud à sua repub. mandatum haberent? Tum collega eius, qui verbositate audientem afflixerat: Habemus mandatum, vt nisi continuo negocia nostra expediri iubeas, orationem suam socius meus de integro tibi recitet, delectatus vrbanitate Vrbanus postulata concessit.

5.

Etsi tam facilis linguæ lapsus, difficilisque cautela, non omnino tamen fugienda colloquia. Tacere plurimum, sed ad ea quæ opus est, vrgente vsu respondere prudentis est. Si vitia culpanda sunt, aut monendi magnates, Dei spiritu & caritate fiat. *Quomodo loquendū.* Qui carpentis, iridentis, vel insultantis speciem monendo præbet, vitia irritat, non emendat: Sui odium, non virtutis amorem inserit. Apollodorus ob perpetuos reprehensionum aculeos *manius*, hoc est, furiosus appellatus, nullum correxit, omnes offendit.

Dæmonactis aurea doctrina est: optime ab illo prouinciam administrari, *qui minimum loquens, plurima audiat.* Garrulitas enim malum difficile est, & molestum. Eius proprium detrimentum est, Non audire: profluunt verba mente casta, Verborum flumen est, gutta sapientiæ. Multi errores illo in amne nant. facere Demosthenes homini garrulo: Si sapuisset, nunquam tam multa locutus fuisset.

Prudentis animi murus est silentium.

Viranda non mala duntaxat alloquia, sed inania quoq; quæ quia bona non sunt, mala fieri necesse est. Justinus martyr, [p] Christianos ita viuere & loqui assuetos docet, vt nihil nugandi causa dicant: qua falce omnia verba ociosa non modo in religiosis conuentibus, sed in aulis etiam amputat. Sola mens rea linguam ream facit: illa sit integra, vt hæc bene gubernetur. Sine vanitate, sine fraude iusta, & salutaria loquamur.

P de vita
Christ.

§ 6.

Materia sermonū in aula.

q Memor. T. 2. Sur. T. 2. Prudentius in hymno. r Petrus de natalibus. Gratium est Deo laudare.

Quid igitur in aula loquemur? Quod ille dederit, qui linguas infantium facit disertas. Immensa est materia, Deus ipse, laudetur ille, qui laudabilis, & gloriosus est in sæcula. in commune illud vtile est: adeo gratum creatori, ut multis prodigiis approbarit. [q] Romanus Martyr nobilis Antiochiæ cum inter cruciatus oranti lingua abscinderetur, vacuo ore concinnius in Dei laudem verba formabat. Pari potentia numinis [r]. Florentius & Hilarius resectis linguis, caruncula excisæ vices implente Spiritu sancto, perfectissima eloquentia Deum prædicabant, donec gladio ferirentur. Germanus antistes Antisiodorensis dum canit Alleluia, hostes in fugam vertuntur. Nemini deesse potest, quod loquatur, si Deum nouit.

Deinde virtutem commendemus, contra vitia disputemus. Nemo tam impudens, ut hæc defendat. Qui virtutem laudat, Deum laudat.

Defendamus innocentes, ut lucremur persequentes, & obtrectantes. Vestius Epagathus aulicorum eruditissimus, non ubique modo pro Christianis loquebatur, sed in medio etiam sæuitiæ furore aduocatum se publicè obtulit, celeremque mercedem accepit sanctæ professionis, à Cæsare supplicium, à Deo coronam. Et ne multa dicam, totus mundus liber est, totus inuitat ad auctorem. Absint à pectore prauæ cupiditates, non eructabunt cum fastidio audientium verba improba.

* *
*

C A P.

C A P. XXXVII.

Contumelia, calumnia, obtrectationes in aula, urbe, curia.

§ 1.

Deterius omne meliori insidiatur, si perdere non potest, contaminat. Testimonium mundus ipse semper in peius labens præbet apud [a] Danielem. a c. 2. 32. Aureum capitis fulgorem destruit argentum, Chaldaum Persa ignobilior, hunc Macedonem ærugo, quam ferrum ignobile, & lutum de sæce Romuli comminuit. Quæ pugna est inter se Monarchiis, eadem est singulis. minor maiorem, peior meliorem cum re non potest, verbis, & calumniis exagitat. Calumnia peioris sunt. Quam acerba calumnia Chaldaeorum? [b] Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. b c. 3. 13. Nec Danielem rex sine contumelia appellat, [c] Tues Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, quem adduxit pater meus rex de Iudæa? c c. 5. 13. Et proceres Medi ac Persæ: [d] Daniel de filiis captiuitatis Iudæ non curauit de lege tua, & edicto, quod constituisti. d d. c. 6. 13. Daniel senes iudices asperre compellat, vice Dei iudicans, & spiritu Dei edoctus: [e] Inueterate dierum malorum. [f] Et: Semen Chanaan, & non Iudæa. e c. 13. 52. 53. f c. 13. 56. Crimen nox: um non celandum. Hæc non est contumelia, sed iudicij veritas. Necessè est aliquando non quidem inferre contumeliam, sed manifestare delicta. Magis nocet, qui mala cælat, quam qui nocentem accusat. Ille multos lædit, hic vnum emendat. Optimos quosque in aula calumniæ sternunt, aut afflant, subtili fulmine, cuius ante cladem violentia non videtur, & mors sine vulnere. Nota aulicæ calumniæ exempla, Josephus, Miphoboseth, Nabothus, Hippolytus, Tenuus, Bellero-phon,

phon, Myrtilus, Timasion, Crispus, Sigericus, Bonifacius, Aëcius. Vix aula vlla etiam sancti principis illo decore caruit.

Contumelia malm. Contumeliæ finis est, probro afficere præsentem, irridere. Calumniæ falsum crimen imponere, obre-
g Naz. orat. 1. ctationis famam lædere, quæ omnia ad despicientiam, vexationemque pertinent: atque inter familiares inualescunt, ac demum in rabiem exeunt. Vt merito quemadmodum illorum comæ, qui bacchico furore hydri incincti, lymphatique discurrunt, ita maledicorum linguæ serpentibus coronari dicantur, mordent vbi facultas est, & venena fundunt, vbi solido illudunt, vbi felli draconum est obsepta via, quod vnum possunt, sibilant, quid non possint, ostendunt. [g] Nihil hominibus adeo suaue ac iucundum est, quam de rebus alienis miscere sermones, præsertim si benevolentia, vel odio trahantur, qui aduersi sunt veritati affectus.

§ 2.

Calumniator paritior calumniam. Qui profert contumeliam insipiens est, obrectator detestabilis, nemini tolerandus. Diogenes maledico & caluo vnum respondebat, ad cætera tacitus. *Iam laudo capillos tuos, quod tam improbam caluam fugerint.* Hoc primum maledicentiæ malum, quod eadem via occurratur. malè roganti, malè respondetur. [h] Qui quæ non vult dicit, quæ non vult audiet. Et in hoc certamine par pari refertur, quin augentur mutuo concussu, & percussu ignes, ex vno verbo cædes & bella nascuntur. Sermo leuis haud leuiter volat, grauiter vulnerat, vt Bernardus. Amygdalum pruina, concordiam contumelia exurit. Quapropter ne legitima quidem accusatio à canonibus admititur, nisi de radice caritatis procedat, si cum irrisu, aut contumelia, repudiatur. Atheniensium hoc in genere nota erat rabies, apud

pu-
 pud quos nemo bonorum morsus illos serpentinos an-
 fugit; & quibus sanata sunt vulnera, mansit tamen
 cicatrix: Erat in illa plebe ficus super ficum. Fano & ar-
 râ contumelia, & impudentia colebantur, [i] vt Cice-
 ro, & [k] Clem. Alexandrinus docent. Abydeni & Moschi ad calumnias sunt propensi. Apud Constantium notus calumniator erat Mercurius, etiam somnia ad aliorum pericula trahebat. Et Paulus quidam Cate-
 na dictus: de quo multa [l] Ammianus. Talis Acacius
 Cyrilli apud Constantiû accusator. de quo [m] Theodoretus. De calumniatoribus S. Narcissi [n] Fulgofus. Insigne etiam exemplum in aula Alexandri: Re-
 gi carus videbatur [o] Dioxippus, proceres inuidia poculum aureum clam sublatum sub puluino posuerunt, quâ contumeliâ tantum doloris suscepit, vt scriptâ prius epistolâ, quâ innocentiam suam contestaretur, se manu suâ interemerit: furti enim conuictum pronun-
 ciabant.

§ 3.

Contumelia etiam putatur ab illis, quos pulsar, cum ex vero dicitur. Multi perire, dum vera crimina exprobrando, aut irridendo obiectant. Qui seuerum, verè seuerum, verè imperatorem nominis sui, verè pertinacem dixere, trucidati sunt. Tacuisse oportuit: Infrenis oris vectigal est hæc calamitas. Alexandrini importunâ dicacitate Bassianum Caracallam Oedipum, Juliam nouercam eius, quam vxorem duxerat, Jocastam vocabant, qua de causâ multa cæde bacchatus est, & aliquot millia ceciderunt. Verum erat conuictum, sed exprobratio irritabat. Domitianus Ælio Lamix vxorem eripuerat, hortabatur eum Titus imperator, vt aliam duceret. Tum ille: *Antu quoque eripere mihi vis, vt frater tuus?* Domitianus libertatem aspere dicentis gladio vltus est.

Heta-

Heraclius dum Saracenos stipendia postulantes appellat canes, causam dedit, vt multis annis ab illis imperium laceraretur. Et si peccasse fateantur, obiiici tamen nolunt; nec fieri debet. Ex scintilla fit incendium, vt [p] Dorotheus, *Accendit quis ignem, primum habet carbunculum, id est, verbum vnicum, quo quis fratrum affligitur. Quid vnicum fratris verbum est, si illud a quo animo feras? illico ignitum carbonem extinxisti. Sin vero post verbum illud tute tecum pergas cogitare & dicere, hoc mihi cur dixit, quid rei mihi est cum ipso? nisi me affligere voluisset, hoc non esset locutus, sed ne dubitet, se quoque a me pariter remordendum. En verbis huiusmodi & cogitatione adiecisti ligna & fomenta, vt qui ignem accendit, cepistiq; sumum excitare, qua est ipsa perturbatio.*

Plerumque fieri solet, vt qui alienos mordere se putant, proprias vocent carnes. [q] *Verbosus separat principes, in se vero concitat. Augustus primum leges contra delatores tulit: sub Tiberio regnarunt. Nero praemia eorum ad quartas redegit. Vespasianus flagellis per theatra caedebat, Domitianus expulit, [r] Suetonius. Moderatè Antoninus, si non probaret capitis supplicium irrogabat. Macrinus vndique conquisitos puniebat, nec tamen cessant, ne hodiè quidem talibus carent aulae. Deo & hominibus in poenas intentis pergunt maledicere, accusare, ridere. Derisoribus constituta sunt iudicia, [s] vt Salomon protestatur. [t] Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis. Causas deinde remouere iubet. [r] *Et ecce deteriorem, & exhibit cum eo iurgium, cessabuntq; cause & contumeliae, nam odia etsi celantur, sese tamen produnt. Abscondat licet corde profundo, infra ipsos inferos, in solem tamen prodibunt.**

Cōtume-
lia non in
ferenda,
sed ferenda.

x Tur. de
vita ss.
c. 6.

§ 4-

Contumeliae acerbitas in Ennodio senatore, & patientia iniuriae in S. Gallo Episcopo Aruernensi apparuit. [x] Erat Gallus ex prima nobilitate Francia, lum-

ma

mæ auctoritatis in aula Theodorici regis, qui illius ad Episcopatum eligendi fuit auctor, ciuibusque inaugurationis die epulum praebuit. Ennodius inuidia & ambitione fetuens contumeliis, calumniisque virum sanctum vexabat. Ille nullo verbo respondebat, templa precatum adibat: cum in conuiuio alapa caederetur, nec animo commotus nec asperiore verbo de iniuria questus est. Vicit patientia iniuriam, modestia ambitionem, Ennodius in media platea occurrens, genibus aduolutus veniam orabat, & promptius ille dabat, quam petebatur, qui iam dudum ignouerat, & pro inimici salute lachrymas precèsque fuderat, monuit tamen vt senatorem Episcopus, vt pastor otem, in posterum conuiujs abstineret, fututum etiam praedixit, vt episcopatu, quem ardentissime concupierat, arceretur. Paruit Ennodius, spem tamen episcopatus non posuit, paulo post vt Ecclesiae Gabelitanæ praeset, electus est, atque in ipso momento adeunda dignitatis, cum sacris ceremonijs initiandus esset, orto tumultu deiectus est, & vix iratorum manus viuus euasit, summa cum ignominia, qua & poenas pristinae obtreccationis dedit, & viri sancti praedictionem ratam ostendit, simul anxiam ambitionem posuit. Diuersa, sed durior fortuna [y] Bricij, qui S. Martinum exagitauit, senem delirium vocitando, aliaque conuiuia ingerendo, pro illo sanctus orauit, vt sibi in episcopatu succederet: quod quidem consecutus est, sed multis calamitatibus, & contumeliis obiectus miseram & laboriosam vitam egit.

Pœna non adeo grauis, facta tamen consentanea, illata sacerdoti, qui S. Nicetum stolidum appellarat: oris maledici supplicium fuit, vt deglutire salinum per quadraginta dies non posset, sed more fatuorum, & insipientium inuito humor deflueret. Sabinus & Crescentinus, [z] Gregorium Agrigentinum in Synodo centum quinquaginta patrum accusabant stupri cum Eudocia puella commissi, & illa pecunia cor-

† Tur. de
S. Mart. &
Sulpitij
Martinus
Bricij.

Nicetius.

z Metaphr.
Sur. t. 6. li.
p. 1. 5.

Rupta

rupta in dedecus suum mentiebatur, vt innocenti probrum inferret. Laborabat oppressa testimoniis innocentia. Deus fraudem patefecit, nam dæmonem inferorum carnificem calumniatrici immisit, qui veritatem tormentis extorsit, coëgitque fateri omnia esse falsa, illos odio & inuidia, se auro inductam, vt immerenti insidias strueret. Grauius in Cardinales iudices iniquos, qui Henricum Moguntinum archiepiscopum loco mouerant, animaduersum est, alter furens digitos præmordit, alter intestina, vt olim Arius

^a *Caesarius* eiecit. [A] Temerariam quoque contumeliam luit vir nobilis, qui Engelberto præfili Colonienfi maledicebat, eoque progressus est, vt sibi furorem ante mortem imprecaretur, si sanctus esset Engelbertus: Vota audiit omnipotens, tanto furore debacchatus est, vt vxorem, & liberos occidere conaretur, Causæ irarum, quod eum Episcopus quadraginta marcis multarit propter filij incontinentiam, qui vim intulerat forminz.

¶ 5.

Cur magna pars hominum damnatur

Consideratione dignum hoc est peccatum: eoque valde fugiendum, quod rara sit eius pœnitentia, rarissima famæ in integrum restitutio, & honoris reparatio. Summum inter homines bonum aufert, famam & honorem: difficulter adducitur vt restituar, nam se mendacij arguere aliquando opus haberet. Quare cum tot passim sint detractiones, calumniæ, raræ restitutiones, confectarium est, plurimos æternum perire præsertim magnates, qui famulis, cæterisque inferioris notæ hominibus iure suo quodam in orbe vitato, in cœlis damnato, conuitia dicere consueuerunt.

* *

C A P.

C A P. XXXVIII.

Contumelia & calumniæ ferenda omnibus in sublimi positis, & eorum seruis.

¶ I.

PRorsus ferendum est, quicquid maledicentiâ imponit. Necessitatis telum est, non volunt ora claudi, aërem proflant, hauriuntq; linguas compescere nemo tyrannus potuit, non magis quam ventū vtribus includere, aut nubes obturare ne pluant. Fac de necessitate virtutem. Garamantes soli maledicunt radiis æstuosis fixi, si ferrent, beatiore. Vbiq; palam obsequia, in occulto simulas, irrisus, & contumeliæ, non læsuræ nisi dolentem. Hæc pati proprium est Christianorum. [a] Dominus enim noster beatos nos dicit, cum homines dixerint omne malum aduersum nos, mentientes propter nomen Jesu, at quid Christianus? *Multa non audit, non videt, cæcus & surdus*, inquit [b] Justinus. Aulici degunt in regno inuidiæ, obtrectationis, dicacitatis, florenti liuor, misero parata est irrisio. Daniel toriaculis linguarum petitus, omnia tolerantia clypeo excepit innoxius. Jussu regis vocatur ad carnificinam. [c] *Et egressa sententia sapientes interficiebantur: querebanturq; & socii eius vt perirent.* Nihil queritur, sed regem beneuole docet, & somnium exponit. à medis & Persis crudelissime accusatus, & ad Leones deductus, nihil queritur, tantum se innocentem esse, docet, ideo beluas non nocuisse. Omnia Daniel tulit, Deus illius defensor, & victor est.

^a *Matth.*
5.13.

^b *De vita Christiani.*
Daniel.

^c *Eccl. 2.13.*

¶ 2.

Rem ipsam expédenti haud graue fuerit, omnia illa non modo ferre, sed plane cõtemnere. Deus ipse in quo viuimus & sumus, iugiter toto mûdo maledictis incessitur, falsorum Deorū simulachra constituuntur, tanquam trophæa victi numinis qui Deum non ignorant, sint.

R 2 ipsum

ipsum quoque blasphemant. non tot sunt arborum folia, quot Deo inferuntur contumeliæ, creatori, redemptori, conseruatori: & quis hominum conqueri audeat parum se comiter haberi? Si dolendum est, si iusta causa irarum videtur, in tantæ maiestatis contemptu, & contumelia tantum iusta est indignatio.

Si tu quoque contra Deum fecisti, si in legem Dei commisitisti, noli mirare, vt alienæ in te linguæ asperentur, meruisti, contra peccantes omnis creatura armabitur, factori suo vltionem petitura. Si de alio dixisti, quæ in te dici nolles, legem tuam agnosce: patere, quæ pati alios cogitasti. Hoc solum enitere: vt vita tua maledicos mendacij conuincat. Virtute sola iacula in mittentem retorquentur. Ita viue, vt de te nemo malum credat. Coniugia in te iacit turba? ne concidas animo. Vide, ne illi minora carpant, maiora nesciant. Forsitan sunt illa verba vitiiis tuis remedia, salubri dolore vomicas secantia. nocent dulcia, profunt amara, suauia bilem augent, acria abstergunt, laudes arrogantiam, vituperia modestiam generant. De alieno malo profice. Venena, si recte vtaris, efficacissimam faciunt medicinam. Scorpium crudele virus arcuato stimulo infundit, & ipse remedium est vulneris, quod fecit. Nec laus meliorem facit, nec vituperatio deteriorem: sed illa securum, hæc sollicitum. Verba male prolata, si vrges, litem gignunt, si dissimules, in laudem cedunt. Nullum præsentius innocentia signum, quam maledicti patientia. [d] Saul

crudus ab aratro rex, nondum in aula perpolitus, quando improbi electionem irridebant, se dissimulabat audire, nec populo in vltionem accenso consensit. Viri fortis est contumeliis ab officio non dimoueri. [e] Richardus Cicestrensis Episcopus, omnibus spoliatus, ad extremam inopiam ab Henrico rege redactus curam gregis non abiecit. Alieno recto vtatur, & sæpe cum contumelia reiectus res Ecclesiæ repetebat.

di. Reg. 10
27.

e Rodulphus Cicestrensis
Surius l. 3.

Peccans
est dignus
contumelia.

Vituperia
purgant.

¶ 3.

[f] Attamen seruanda fama, & maledicis occurrendum: Curandum, ne tacendo crimen videatur agnosci. Hoc quidem præcipue, cum à nostra fama diuinæ gloriæ & cultus augmentum dependet, cum infamia nostra proximi salus periclitatur, ac crebro leues culpæ sunt, aut errata minuta, atq; acta quæ ipsi proceres narrant, quibus gloriantur, si eadem alius dixerit. ira & vindictæ cupidine insaniant, fallunt, mentiuntur & de successu doli gloriantur, si quispiam hic scapham dixerit scapham, aut ligonem esse ligonem, non nisi sanguine veritas expiatur. Fama legibus, & sine furore defendi potest, cum necesse est. Plerisque magis opus est morum emendatione, vt boni sint, quàm famæ restitutione, vt honesti videantur. [g] Hoc conabatur Ludouicus Landgravius, qui cum in venatione lógus prouectus, amisso comitatu ignotus ad lignatorem diuertisset, omniaq; sua, & aulæ vitia audisset, agnouit, & correxit, maxime territus, quod homo rusticanus dixerat, Et principem, & proceres inferorum cruciatus esse metitos. quæ ille non vt à maledico dicta, sed à Deo pronunciata accepit. Erat rusticus ille linguæ seruus, & Dominum, vt absentem, rodebat, ac princeps aurium suarum Dominus, quam vere ista dicerentur secum cogitabat. Non sunt cuncta in disquisitione vocanda. Nihil aliud magnatibus agendum foret, si de sua fama cognoscere vellent, omne tempus seruulorum sermones occuparent. Præclare [h] Titus imperator, in delatores flagellis, & virgis cæcos deportari iubebat, accusationem illius, qui maledixisse sibi ferebatur, non accepit: regia voce profatus: Cum nihil malifaciam, nihil contumelia dignum, mendacia non curo. Magn⁹ animus Theodosij, qui lata lege vetuit suos obrectatores puniri, quanto is maior illis, qui vnus dicti offensa vrbes exciderunt, nulla re magis indignati, quam quod vera dicerentur. Nec fama mouentur, sed furore:

f August.
T. 7. p. 202.

Fama quomodo defendenda.

g Spangenb.
Ludouicus auditis vitiiis suis respuit.

Titimoderatio.
h Sueton.
Tit.

Theodosij lex.

¶ 3.

R 3 omnia

omnia enim à maioribus ferunt, in minores sæuiunt. Si famam tuam proximo vtilem contaminari doles, cur de tua magis, quam de aliena læsa irascaris? cur ita torqueris iniustitia aliena, vr à tua iustitia recedas? Quid moueris? malo displicere laudati est viri. Magnum bonum est, quod displicet malis, malus autem est omnis obtrektor. Aderit famæ tuæ veritas æterna, nisi eam tu factis tuis inquinaris. Franciscus de Paula ab improbo calumniatore oppressus, cum innocentiam nec testibus, nec verbis asserere posset, eam prunas cõplexus cum admiratione repræsentauit. [i] Lingua calumniatoris ignis erat in flammans rotam natiuitatis, lingua ignis est vniuersitas iniquitatis, eum ignem sustulit alius ignis, dum nefas ostendit sæuire in innocentem.

¶ 4.

Si igitur vera ratione contumelias odimus, primum ante omnia detestemur, quæ numini inferuntur, deinde quæ Dei amicis, aliisque, quos nobis caritas proximos esse, iussit. [k] Sancta mente Besa miles eos, qui Iulianum & Eunum Martyres, dum camelis impositi, per urbem circumducti flagellis laniarentur, & rogo iniecti exurentur, cõuictis incessabant, insultabantq; reprehenderat. quam ob causam ad iudicem tractus, capite est truncatus. Christi gloriam, & Martyrum innocentiam in refutandis maledictis defendebat. Nihil inde sibi cõmodi, nisi Martyriũ sperabat. At Martyres ipsi qui cruciatibus suis illudi videbant, sibi gratulabantur, contemnebant sui contemptum, sciebant facere illos, q̄ solent hoc est maledicere. Fecerunt illud, & alij licet improbi Chrysippus maledico respondit: *optime fecisti, quod nihil eorũ, quæ in te sunt, præterierũ.* Socrates mirantibus improbi conuicta: *Non didicit, inquit, bene loqui.* Aristippus: *utinam Dominus lingue es.* Pisiistratus cum audiret à maledico se laudatum: *mortuum me putat, inquit, de nullo enim viuo bene locutus est vnquam.* Contemnenda sunt Christianis illa vitia, homines ipsi miserandi: Non respondendum: nam vti porticus Olympica

i Iacobi
3.6.k Euseb.
l. 5. c. 30.
Martyr.
Rom. 17.
Ebr.

septenis vocibus resonant, Metuant omnes, quod [l] Granatensis habet, & probat. Maximam partem hominum illo scelere perire, quo aliorum famam lædit, vix aliquem apud inferos esse qui non sit contumeliosus obtrektor, & delator. Fit hoc vitio humani ingenij aliena infamia gaudentis. Huic sententiæ assentior, & alteram adiungo, maximam quoque partem damnari, dum acerbius recriminantur, & augent malum sua impatientia. Anastasius Synarita cum dies supremus adesset, iamq; accusator diabolus crimina pararet, & tribunal appareret, terrorq; iudicis, hilariter mori se affirmabat, quod nec vllum iudicasset, nec iniuriam intulisset: quo continebatur patientia tolerandi, & cautio non malefaciendi. [m] Remouendum igitur os prauum, & labia detrahentia. Deinde verat cum illis agere. [n] cum detractoribus non commiscearis Sepulchrum patens est guttur eorum, & Ventus Aquilo dissipat pluuias & facies tristis linguam detrahentem.

l com. 3.
d. m. 3.
quadrag.m Prom.
4. 24.
n Prom.
24. 21.
o Prom.
25. 23.

C A P. XXXIX.

Accusationum ciuiliũ, Aulicarum delationum, obtrektionum, calumniarum detestatio.

¶ 1.

DE falsis criminibus deferre in fontes non in palatio sed in omnibus conuentibus vsitatum est. Daniel exẽpla præbet. Medorũ & Perfarum nobiles, gentium lictores Babylonis opibus superbi ad falsas criminationes vertuntur. [a] & ex tanta generositate in sy-cophantas degenerat. Nec Chaldej mitiores in Danielis collegas [b] statimq; in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusauerunt Iudeos. Malitiæ tantum hæc genus defuit occasio, qua data sine mora, sine modo insaniunt, & atrociter calumnioseq; deferunt [c] viri isti contempserunt decretum tuum. Non enim cõtemptu regis sed consciẽtia restiterunt. Delatio senum grauissima: [d] quod si no-

a c. 6. 11.

b c. 3. 9. 8.

c d. 3. 12.

d c. 13. 12.

R 4

lucris

lueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuuenis, & ob hanc causam emisei's puellas à te. [e] Anno tertio Cyri regis Persarum Daniell uiget trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedit, & caro & uinū non introeunt in os eius, sed neq; unguento ungitur. Causa tantæ tristitiæ, in qua & mortuus uideatur Propheta, delationes falsæ ad regem Persarum, quæ describuntur ab Esdra: [f] conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usq; ad regnum Darii regis Persarum. Perfidè & malè rem proponendo & Cyrum & deinde Artaxerxem deceperunt. At tempore Darij facile obtinuerunt, ut templum exstrueretur, & serio adiuuerunt.

¶ 2.

Prædonibus sunt deteriores, illi nostra rapiunt, hi nos diripiunt. Scelus illud furto grauius est, quemadmodum honor opibus. [g] Gratianus homicidio comparat. [h] Bernhardus triplex homicidium esse affirmat, detractoris, audientis, eius, qui infamatur. Hoc ipso sunt homicidæ, quod inauditos perire cogunt. [i] Chrysostomus humanas carnes mandere probat. [k] Ea causa Salomonem repentinam illis minatur perditionem. Clemens etiam Papa homicidij genus esse definit. Augustinus quoque non esse minus periculum in lingua mentiente, quam manibus sanguinem fundentibus asserit. Hoc ipsum de se desperantium est, uelle placere in comparatione malorum. [l] Tribuunt mala pro bonis: [m] pro eo, ut diligant, detrahunt. [n] Dauid non minus orat, ne tradatur calumniantibus, quam inimicis. Odibiles Deo sunt, terra obrectatores absorbit, Moses autem defenditur. Vnam ex summis mundi calamitatibus esse censet [o] Salomon: vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum uolentia, cunctorum auxilio destitutos. Et: [p] à tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:

Dela-

Delaturam ciuitatis, & collectionem populi, calumniam mendacem super mortem omniagraua. [q] Esaias vehementer detestatur: non adiciet ultra ut glorieris, calumniam sustinens uirgo filia Sidonis: in Cebim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi. Sic [r] Amos quoq; Propheta: auditum facite in adibus Azoti, & in adibus terræ Aegypti: & dicite: congregamini super montes Samaria, & uideite insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius. Vel ex eo detestandum malum, quod Dæmonis est proprium. A calumniando enim dictus est diabolus, quem portat in lingua quisquis aliorum famam infestat. Plus ille archilycophanta per calumnias, quam per hostes mali sruat. Nam & lingua sanguis funditur. Calumniis olim Ethnici Christianos grauius, quam igne & gladio petebant [s] Justino teste, & [t] Tertulliano. Calumnia imprimis excorcat ipsum auctorem. Puluerem sibi ipsi in oculos sufflat, ut minus videat. In crimen vocat omnia, nihil probat. Infamia non facile credenda, sed probata vindicari debet. Gladius est, quo ignauus vincit præstantiorem: nihil illâ malignius. Quare ut vipera calumniator perimendus est. Damasci Præfectus cum vincere fidem Christianorum non posset, famam aggressus est, meretrices, quæ Christianos commercij secum habitu infimularent, subornabat. Populus Noberum, oues Pastorem penè inter ipsa factaria occiderunt, sparsa per improbos fama, cum thesauro eum auferere uoluisset.

¶ 3.

Magna culpa loquentium, quam incitat audiendi facilitas. Tiberius nulli calumniatori fidem abrogabat, quare uix successorum labore & pœnis rabies lycophantarum cohiberi potuit. Delatori conuictò caput auferebatur, & ne viri graues territimo cuique, & propter inopiam malefico obnoxij essent, accusare non licebat, nisi qui quinquaginta aureos haberet.

R 5 Ca-

u *Ad No-* Cauendum itaq; ne facile audiamus. [u] Hieronymus: *potian.* *hilaris*, inquit, *vultu qui audit, adiuvat*. Nemo inuito auditori libenter aliena defert crimina, vt Gregorius monet. Et Synod. 8. non solum illum reum esse, qui falsa de aliis profert, sed etiam eum, qui aurem citò criminatibus præbet. Hunc Anacletus Pontifex deteriorem affirmat. Vilis autem est hominis, alios viles facere, vel duplici malo aliorum gaudere, infamantis & infamati. In palatio cum peltis illa inualuit, fulminis instar plurimos sternit. Bonifacium armis inuictum, Augustini familiaré, calumnia superauit, vt indignatus barbaris Africam traderet. Aëtius à Maxima tam vehementi calumnia oppressus est, vt irritatus Valentinianus eum propria manu interficeret. Constantinus venenum fugit sibi paratum ab vxore, quod ipse subornarat. Nec inter sacros homines rarum est. Gebhardus Ratisbonénsis Antistes Ramwoldum apud Othonem accusat, sed sanctitas eum & iudiciùm Cæsaris insontem ostendit. Cœpit etiam ille furor inuadere Monasteria, & Eremitarum greges, vt ex vitis Patrum satis constat, optimos enim quosq; deferebant, donec plane dissiparentur. Neceffe est enim eos, qui se inuicem mordent, & rodunt, inuicem consumi.

C A P. XL.

*Adulationes aulicæ, & loquendi libertas
in curia.*

¶ I.

Calumnia iaculum est viperino felle illitum, gladius est vitalia penetrans, acutus, os durum chalybe munitum. Maledictio, contumelia, arma hostium apertorum. Adulatio dulce venenum, armatura inimicorum, symbola atq; insignia amici præferentium. Oleum virulentum est, sed melle illitum, palatum ludificat, Balsamo simile, quod odore inuitat, vnctione prodest

prodest, intra viscera admissum letale est. Vtrumq; linguæ malum est, vtrumq; perimit, illud sæuendo, hoc blandièdo. Vtrumq; in eadem lingua virus est. Omnis obtrektor parasitus, omnis assentator etiã sycophanta est. In medio posita est parhisia iusta linguæ libertas, quæ nec malis adulat, nec insonantibus obtrektor. Illos admonet, hos confirmat. Res, in aula rara, nequidem in reliqua mundi parte frequens. Quamdiu quidem Daniel in Babylonio palatio fuit, medium tenuit, extrema medio & sibiipsis contraria fugit. Regem regum agnoscit Nabuchodonosorem, sed à Deo datam potentiam, & mox desituram pronunciat. [a] ^{a. c. 2. 37.} *Tu rex regum es: & Deus cœli regnum & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: & omnia, in quibus habitant filii hominum, & bestia agri: volucres quoq; cœli dedit in manu tua, & sub ditione vniversa constituit.* Ne gloriatur mox addit, [b] ^{b. c. 2. 39.} *post te consurget regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud areum, &c.* Et igitur mortem, & in alium translatum iri imperium prædicit. [c] ^{c. v. 44.} Deinde eum de sanctis dicit regnum alteri populo non dandum, satis indicat Babylonios seruitutos iterum. [d] ^{d. v. 50.} Imo committet, & consumet omnia regna hæc. Quantum libertatis in Propheta fuerit, quam fugerit assentationem, cum verba illa profert & explicat: [e] ^{e. v. 35.} *tunc contrita sunt pariter, ferrum, testa, as, argentum & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ aræ, quæ rapta sunt vento: nullusq; locus inuentus est eis, &c.* experietur si quis in regum palatio dicat, breui in aliam gentem regnum transferendum esse. Non audiunt ista Principes, ne nobiles quidem, & magnates. Pari animo Danielis amici regis impietatem reprehenderunt. [f] ^{f. c. 3.} Quam apertè regi Danielis fæta misera prædicit [g] ^{g. c. 4. 23.} *hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super dominum meum regem. Eiciet te ab hominibus, & cum bestiis feruig, erit habitatio tua, & fenu vt bos comedes, & rore cœli infunderis: septem quoq; tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuiuscunq; voluerit, det illud.*

Improbum fuisse regem, & causam supplicij ab ipso datam dilerte monet: [h] *quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas miseri ordiū pauperum: forsitan ignoscat delictis tuis.* Cui nunc animus est, cum videt reges impia bella gerentes, hæreseon patronos, ebriosos, adulteros, raptos, vt procedat in medium & ad pœnitentiā hortetur? Totis regnis nullus est Daniel. ideo nec Deus ignoscit. Sanè Baltatar adularus non est, nec dignitate passus corrupti veritate. Non modo scripturam explicuit, verum etiā regem reum pronunciat, & exitum meruisse dicit: [i] *tu quoque, filius eius Baltassar nō humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia: sed aduersus dominatorem cæli eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ, & concubina tuæ vinum bibistis in eis: deos quoque, argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum, qui habet starum tuum in manu sua & omnes vias tuas, non glorificasti.* Poterat hæc tacere; nec enim ad intelligentiam Scripturæ erat necessaria tam grauis exprobratio, non profutura pereuntī, sed libertate vsus est.

De Alexandro quoque propheta: [k] *cum steterit, cum fecerit, quod placuit ei, conteretur.* Cum nimirum adulatione deprauatus adorari se pro Deo iusserit. Antiochum quoque magnum adulationibus corruptum periisse constat. [l] Si enim Annibali pacuisset vera dicenti, defendi poterat. Porro supremus est gradus adulationis, cum sibi ipsi magnates blandiuntur, qualis fuit in Antiocho, qui locutus est aduersus D E V M magnifica. Et in Antichristo futuram vaticinatur: [m] *& faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigitur donec compleatur iracundia, perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit; & erit in concupiscentiis feminarum, nec quenquam deorum curabit, quia aduersum vniuersa consurget.*

h c.4.24.

i c.5.22.

23.

k c.11.3.

l c.11.27.

m c.11.36-37.

¶ 2.

Grande igitur aulæ malum est, tam graue quam dulce, assentatio amici improbi, [n] vt Curtius, [o] ^{n l.8.} & Vopiscus. Augustinus linguam adulantem peltentiolem censer manu interfectoris. Blandum enim, sed letale vulnus infligit. [p] Hieronymus quoque in eandem sententiam: *Adulatores vt inimicos caue, quorum sermones super oleum sunt molles, & ipsi sunt iacula: animos leues corumpunt.* Nam suaue vulnus spernunt & suo malo fauent. adulator seducit vt delectet. [q] Esaias q. c.3. 12. tales fuisse falsos Prophetas sui temporis narrat: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Salomon quoque fraudem in adulatione agnoscit: [r] *Melius est à sapiente corripī, quam stultorum adulatione decipi.* Mentem enim emollit perniciose dulcedo. Queritur & Hormisdas Papa inimicam esse iustitiæ bonitatem, palpare criminofos, & vulnera eorum, vsque ad diem iudicij incurata seruare. Plane seruantur, & recrudescunt, nec coalescere sinit perpetuus mali prurientis confictus. [s] Hieronymus in domibus regum adulatores esse queritur. Nec immerito, vbi sunt & molles vestes, & verba serica. Eadē sentētia Petri Rauennatis: *elminat à palatiis adulatio veritatem, & illi soli in gratiam magistratum admittuntur, qui palpant blanditiis.* Ipsi magistratus porro amplificat beneficiis quos torquere debebant. Fallit adulator, cum ferit, amica loquitur. Cani lupus est similis, parasitus amico. Vitrum imitatur gemmas: magi fascinatores laudando necant. Pardi odere bestia dum illiciuntur, pereunt. Omnis enim adulatio amicitia expers est. Letale porro crimen est, laudare, vt noceas, aut seducas. Qui dicit impio iustus es, maledicent illi populi. Nemo assentatorem credat amicum: Mendax enim est. Nam Augustinus adulationem definit esse mendacium cupiditate placendi de suauiloquio. Mentitur autem amicitiam, qui mentitur & laudem tuam. Præstat bene offendere, quam malè

o In Aureliano.

r Eccl.7.6.

s In Ezech.11.

¶ 2.

e Epist. ad Casulanum. malè placere. Virilis sententia Augustini, [r] melius est pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione beneficium recipere. Canones ea causa Clericos adultores deponi iubent.

§ 3.

Adultores parit, alitque audientium facilitas. Quicquid congescit adulario, ut debitum prendimus. Qui non laudat, aut invidus putatur, aut inimicus, certè morosus, & superbus. Eà causâ pro amico admittitur blandus inimicus. Laudatus etiam cum erubescit, lætatur. Nam in periculo est, ne lætitiâ ex assentatione conceptam prodat vultu. Quanquam enim foris resistitur, & in speciem parasitus reprehenditur, intus tamen auditur, & laudibus hoc adiici pulchrum putatur, laude sua videri non delectari, &, quod inexcusabile est, etiam hoc agitur, cum encomium vanum esse cognoscitur. Etiam cum ab illaudatis probrosa laus defertur. Nihil autem est miserius pastore, qui luporum laudibus delectatur. Hic remedium præfens est, si credantur obsequium simulando illis illudere, quos laudant, quibus nocere non possunt, nisi recipiantur. [u] Cum audiuntur bona nunquam dant consilia, sed quemadmodum umbræ ad motum corporum cientur, ita adulatores omnibus factis & dictis applaudunt. Stolidi, degeneri animo, & ridiculi. Damocles circa Dionysium, tanquam liberum Patrem saltabat. Æthiopes, si qua rex infirmitate, aut defectu tenebatur, eadem se parte corporis debilitabant, tam fatua erat placendi cupidus. Stulti qui sic illudunt, stultiores qui tantâ insaniâ delectantur, & non, quid ipsi sint, aut aliis videantur, sed quid de se alij mentiantur, expendunt. Non à conscientia, quæ semper patet Deo, & Angelis, quæ semper in multitudine est, sed à ludionibus atq; irrisoribus rationem vitæ sumunt, ab illis, inquam, qui nec ipsi suis credunt verbis. Tribonianus

u Agapetus ad Iulianum.

nus Justinianum immortalem fore affirmavit, stultus si credidit, stultus qui retinuit parasitum. Tiridates rex Armeniæ Neronem suum DEVM & sua fata dixit, à Corbulone in regnum restitutus est, & vicies centena aureorum millia accepit, ut Cæsarem sic irideret: historia est apud Xiphilinum. Facile est reiicere ignobili vilitate iridentem, si ostendas te fraudem agnoscere. Pudet indecoræ adulationis. Philippum in Deos Messenij retulerunt, & illud Regi psephisma transmiserunt. Ille faceret monuit, ut ipsi se prius deos facerent, deinde alios. Athenienses Antonio despondere Mineruam, ille dotem exegit. Alexander Cassandrum adulantem in parietem impegit, librum Aristobuli falsis laudibus refertum in Hydaspem proiecit, non suæ laudis impatiens, sed irrisoris. Diogenes laudantem admonuit, desineret, nihil illum proficere, se nihil intelligere. Cicures sunt belluæ, sed letaliter vulnerant.

§ 4.

Inter asperitatem & blanditias media est libertas. Tam rara virtus, ut vix singulis sæculis fuerint, quorum libertas spectata reges corripere. Alexandrum, Neronem, alios morituri cruciatuum magnitudine asperati increpauerunt, Augustum Mæcenæ supplicia decernentem, cum diceret, Surge tandem aliquando carnifex. Antigonum Zeno Citteus adeo molestus, ut rex multis muneribus libertatem eius oppugnarit, [x] sed frustra, non enim mollitus est, ut vera taceret. Beronice Ptolomæum maritum reprehendere ausa est. [y] Maiore periculo vxor Polyxeni fratrem Dionysium Siciliae tyrannum; professa se si sciuisset, cum marito in exilium fuisse ituram, male se vxorem dici Polyxeni, quam tyranni sororem. Pepercit sanguini suo tyrannus, non amore propinquitatis, sed metu infamiæ. Magno deinde à Syracusanis in honore fuit, eique regium sepulchrum constitutum, quod

x Laert. l. 7. c. 1.

y Elian. l. 4. c. 43.

quod vna fecerit, quæ nemo audebat. Christiani plurimi & verbis & scriptis impiorum regum crimina incufarunt. Antoninum Pium Iustinus cōsiderare iubet vt sic imperet, ne solo nomine Pius vocetur, rem persequendo Christianos amittat. Nec mirum Christianos auos cum vitam aliam sperarent. Ausus est Democritus Abderites liberè apud Philippum sine meru regis sæuitiæ causam Atheniensem agere: cumque rex minitabundus interrogaret: an non timeret, ne proteruiq̄ isti caput auferret? Respondit: si id rex faceret, patriam immortale daturam. At quomodo daret immortale ipsa moritura? Si memoria beneficium coletet, illa ipsa interitura era; si statuam collocaret, mortuum signum mortuo statueret, breui deiiciendum. Deus suis & totum & immortalem vitam reddit. Fortior Democrito Antonius Sculus, & liberior, qui cum Turcarum classem ad Callipolim incendisset, & Imperator adductum ad se miraretur eum hoc ausum. Ipse vicissim tyrannum eiusque scelera increpans, mirari se aiebat illius admirationem, cum palam esset, se odio Turcicæ tyrannidis fecisse: nec vllum supplicium recusauit, vt refert Eguntius. [z] Magni facienda est libertas, recti tenax, supplicij contemptrix. S. Georgio Cappadoci magno stetit sua libertas, sed maius fuit libertatis pretium. Quia namque magna libertate in dæmonum crudeles & impios cultores inuehebatur, vngulis roditur, calce vulnera vruntur, fidiculis tenditur, demum membratim cōciditur, vt Metaphrastes, Pasocrates, [a] Surius. Par libertas & loquendi & agendi in Procopio aulico veterano, Cæsarum amico, duce Orientis, ille idola confracta pauperibus distribuit, vt de destructo cultu dæmonū mēbra Christi reficeret: qui ipse quoq; vngulis, ignibus, fetroq; tortus libertatis præmium tulit, in perfectam libertatem filiorum Dei assertus. [b] Nicephorus, Surius. Nec modo libertati apud Ethnicos precium, periculosum etiam fuit reges Christianos admonere. Vadinus Episcopus Londinensis regem

z l. 3. c. 4.

a T. 2.

b l. 7. 15.

Vortigerum reprehendit, quod Christiana coniuge repudiata Ethnicam pellicem induxisset, qui diris supplicij est excarnificatus. [c] Petrus Coloriensis Episcopus ob Matthiam Vngariæ Regem de vitis admodum sex annos in squalore carceris iacuit. Et ne solos reges impatientes veri putemus, Arnulphus Episcopus Brixienfis à clericis, quorū peccata detestabatur, submersus est. Vitia enim licentiam suam vituperandi libertate constringi nolunt.

¶ 5.

Nec cedendum tamen est. Proceres, Episcopi, viri docti & pij insurgere debent, Dei causam agere, vt si potentium peccata non possunt sisti, tamen erubescunt, & lentius ad interitum tendāt, trahātq; Ambrosius Theodosium, Chylostromus Arcadium, & Eudociam, Gregorius Artilam, Benedictus Totilatm, Agapetus Iustinianum, Thomæ, Cantuariensis, & Morus reges Anglos, Stanislaus Boleslaum, publice & grauitur, & multo magis eorum Palatinos admouerunt. Ignatius Constantinopolitanus Bardam propter adulterium templo arcuit. Iacobus Gnesnensis Vladislaum Secundum Poloniae Principem, fratres expellere conatum diris deuouit. Gerardus Zaladiensis Episcopus Petro regi diadema imponere recusauit, quod consiliarios quadraginta stipite crudelem in modum adacto trucidasset. Deinde cum ab alio coronā accepisset, celerè mortē prædixit, & prophetiam firmavit euētus, vt [d] Fulg. Willielmus Roschildensis Sueonem regem Danicæ, ob eadem in templo factam, duriter increpitum, fidelium societate eiecit. Dunstanus Ethelstanum ad penitentiam hortatus est, & quamuis omnia promittentem, ipso die inaugurationis Oraculo perterritus, regnumq; sanguine fraterno partum infelix fore asseuerauit. Ilacius Monachus Valentem impium, in prælium, quod infautū fore præ sagiebat, ire vetuit, quod criminibus illius exitium deberetur, iubet eum Episcopus restituere, quos vrribus expulerat, Arrianis

c Bonf. l. 6
decad. 4.

d l. 6. c. 2.

substitutis. Non paruit Valens, vatem suum in carceres coniecit, victus, & exustus est. cladē carceris custodib⁹ narrauit Isacius. vt [e] Zonaras [f] Theodoretus, [g] Nicephorus. In eundem Valentem Traianus ductor copiarum libere locutus est, cum negaret, se victum esse, scelere Imperatoris vītoriam corrumpi. Rarum tamen est vt Præfeti & Magistratus suos moneant Reges. Theodosium Juniorem nemo monebat, cum illius præfetus Antiochiæ auto corruptus Judæorum Synagogas restituere iussisset. Simeon Stylites de columna Casarem appellat, intercedit, atque vt præfctum parum religiosum amoueat, hortatur. Regnant hodie passim ista vitia, desunt monitores, torpent vindices. Quis regum hodie experitur, quod tremuit Anastasius, cum seuerus monitor apprehensa purpura diceret: Hæc te vestis, Imperator, non comitabitur ad Tribunal Omnipotētis? Quis principi in res Ecclesiæ manus iniicienti dicere auit, q̄ Constantio Leoncius Tripolitanus obiebat: miror ad alia destinatum, te rebus Fidei iudicandis ingerere, & episcopis præsidere: Peccatur liberius, quia iam dudum cessat vigor Sacerdotalis, eoq; res deuenit, vt etiam minores si moneantur, iniuriam fieri arbitrentur. Interim manet in palatio lex fraternæ charitatis: vt illum admoneas, in quo fructum speras: ipsum etiam regem. Si res male administrari, optimi subditos, capi dona vides, & taces, reus es, si non confors prædarum, particeps tamen delictorum. Non est enim duntaxat data, sed etiā præcepta in aula libertas.

C A P. XLI.

Comitas aulica, urbana, nobilitatis humanitas.

Hanc exercet aula virtutem, veram; si verbis, gestibus, vultui responder animus sincerus: hypocrisin; si operosis carimoniis occulta regitur similtas. Daniel sane comiter, & vrbane agit. Regi prædicturus mala

Danielis
comitas.

mala imminetia, ac tristitia deprecatur: [a] Domine mi, somnium hu, qui te oderunt, & interpretatio eius hostibus tuis sit. Adeo conturbabant eum cogitationes, vt eum rex hortaretur, ne formidaret, sed libere enunciaret, quæ Deus reuelasset. Tunc Daniel cepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora & cogitationes eius conturbabant eum, Respondens autem Rex ait, Balthassar, somnium & interpretatio eius non conturbent te. Nec refugit vt titulis vilitatis, quamuis adulationis speciem præferrent, vt cum dixit: [c] Rex in æternum viue, quem nouerat intra annum moriturum, sed cōmuni & vilitato titulo, qui regibus ex more dabatur, in bonum sensum vtitur. Nimirum optabat regi quem ad Dei cognitionem adduxit deinde vitam æternam. Urbane etiam cum sacrificulos deprehendisset, & rex clamaret. [d] Magnus es Bel, & non est in te dolus dolus quisquam. At ille ostenturus fraudes iisit. [e] Et risit Daniel & tenuit regem, ne ingrederetur intro, & dixit, Ecce pauimentum, animaduerte cuius vestigia sint hæc. Hanc palatini, tanquam virtutum aliarum ornamentum tenebunt, vt humani sint, affabiles, faciles in appellationib⁹ comes, in titulis largi. Fecit illud quoque [f] Paulus, cum Festum hominem improbum vocaret optimum: officij ille titulus erat, non ex virtute datus, sane sine comitate virtus non modo inornata, sed odiosa quoq; videtur, & pietas superba. Hoc tantummodo laborandum est, ne sola sit, hoc est, spuria; nam genuina non nisi ex virtute nascitur.

¶ 2.

Lupini infusa aqua dulcescunt, comitas quoq; eorum, quæ in hominum societate, cōiunctuq; amara miscent, condimentum est & agendi suauitas naturæ maxime consentanea.

*Dextera præcipue capit indulgentia mentes,
Asperitas odium seuag, bella facit.*

Figuram humanā mutat morositas, humaniorē facit comitas. Maxime placere eum, qui iucūdiſſima loqui-

tur, dicebat Antalcides: nimirum si mistum est vile dulci, Medicus qui scammonio, & antimonio, acri veneno corpora vexat, qui igne & ferro sæuit, si crustulis suauibus & malua sanare potest, carnificis nomen meretur, nec in vita adhibenda tristitia, & morositas est, si satis efficax remedium est humanitas. Vera illa est si erga inferiores, erga pauperes affectum ostendit. His enim qui comem se & humanum ostendit, Deum imitatur: non enim ex merito pauperum, nec spe præmij in illos officiosus est. Sic de Domino nostro Paulus [g] cum autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei: non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Hic bonitas, suauitas, philanthropia, affabilitas vera commendatur, quia de visceribus miserationum orta sunt. Non enim nos Seruator noster magnificentia quadam, & factu redemit, sed comiter ad nos veniens, homo factus, & nostras infirmitates assumens.

Hæc sincera comitas est: at qua magnatibus blandiuntur, etsi vera esse potest, facile tamen assentatione vitiat, nec suauitas est gratiæ caritatis, sed aliquando spe metue extorta simulatio. Comitas primario pauperibus exhibenda est, quia soboles est misericordiam, quæ illis debetur. Deinde beati illi, promissionem regni cœlestis habent, quare nostri Domini sunt, & maiore colendi honore. Hoc nobis rex sapientissimus, & opulentissimus cōcionatur [h] oculos tuos ne transuertas à paupere. [i] Animam esuriientem ne despexeris, & non exasperes pauperem in inopiam suam. Cor inopis ne afflixeris, Minatur vero etiam Salomon: [k] Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: non relinquant quærentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine anima exaudietur deprecatio illius. Exaudiet autem eum, qui fecit illum. Non de sola liberalitate ista accipienda, sed de comitate, quæ beneficii commendat, subiungit enim [l] Congregationi pauperum affabilem te facito. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifice in mansuetudine.

Signum
genuina
comitatis.

g T. c. 3.
4. 5.

Comitas
in elemo-
syna.

h Eccli. 4

i Eccli. 4.
2. 3.
k ibidem
v. 5. 6.

l v. 7. & 8.

¶ 3.

Hic igitur lapis Lydius est, veræ comitatis probator, quam paribus quoq; & magnatibus exhibere debent qui amicitias necere, qui solitudinem fugere desiderant, quod pleriq; faciunt intempestiua beneuolentia, quæ si odio par non est, nihil tamen differt à rusticitate cœrimoniosa. [m] Fuit vera in Scipione, in Tito, ille Syphacem humanitate ad Romanos attraxit, hic ea causa deliciæ generis humani dictus est. Talem se Ludouicus primus rex Franciæ, omnes alloquendo, salutandoque præbuit. [n] Talem Ericus rex Daniæ, qui cum loqueretur viris humanissime, per eos & coniuges salutabat, & liberorum se tutorem promittebat. Quem Froto eodem in regno, & in Vngaria ex parte imitatus est Matthias Coruinus. Antonini Florentini tanta erar comitas, vt cum grauius reprehenderet, non tamen irasci posse videretur. Jucunda autem visa [o] S. Norberti comitas, cum enim ex aulico factus antistes Magdeburgicus solita pompa in templum induceretur, & tenui palliolo tectum, ex veste hominem æstimens, repellit etiam verbis increpitum, quod nobiles magnatesq; homo plebeius antecederet, clamantibus vero comitibus hunc Archiepiscopum, & Dominum suum esse, trepida se fuga proripuit, quem accitum Norbertus solatur, comiter inbridens: Frater, inquit melius tu me nosti, quam illi, qui indignum ad episcopatum impellunt. Quod ex animo dictum fuisse sanctissima deinde vita, & viuientis, beatiq; prodigia demonstrarunt. Venerabilior comitas Anthimi Martyris, qui equitibus à Maximiano missis, vt eum ad supplicium pertraherent, magna vrbantate epulum præbuit, & securos esse iussit, Anthimum, quæ quærerent, se illis traditurum esse pollicitus est. Inter prandendum autem se Anthimum esse confessus, atq; ita de religione locutus, vt ad Christum omnes conuerteret, qui cū nollent tyranno crudelitatis ministerium exhibere, uiserunt eum quo vellet abire: at ille recta ad Imperatorem

m Liiuii
Sueton.
Comitatis
exempla.

n Saxol. 6.

o In Vita
Surius.
T. 3.

p Norberti
comitas.

Anthimi
comitas.

tores gradibus omnes antecessit, lætoque animo supplicium, cui se sponte obtulerat, passus est. Par omnino humanitas in Mamante, qui cum in sylva ageret, atque à persecutoribus inuentus esset, ingenti omnes beneuolentia excepit, pauitque, & comitatem miraculo Deus voluit honoratam, ceruæ enim capræq; tenfa ferentes vbera mulgendas se sancto martyri sistingebant, vt lætis, buryri, casei copia benefaciendi potestatem præberet. Hanc illi humanitatem satellitibus ad immania supplicia trahentibus præstabant: nã erat diffusa caritas Dei per corda cupientium pro Christo mori. Ad hanc normam sese examinent viri nobiles, qui ad minimam contemptus speciẽ furentes irascuntur: & si gladium non exerunt, auerso tamen vultu animoq; odiũ in intimis conditũ, occasione promendũ profrentur. Vnde tantũ mali? In tenebris ambulant, corda generosa obsidet calumniator fratrum diabolus, qui non sinit amare fratres. Inimicũ comiter aspice, saluta, facies amicũ. Discant ferre comiter, si in se aliquid facete, aut aspere dictum sit. Fecerunt illud multi imperiorum: Augustus, Traianus, Antoninus Pius, Christiani etiam occidentibus se blandi sunt.

¶ 4.

Ne risum quidẽ comitas excludit: Illum, inquam, qui sit humanitatis ac beneuolentiæ, modicum, & lætitiæ, qui sit amicitia: testis. [p] *Vrbane*, inquit, Clemes, & lepide loquendum est, nã mouendus risus: Quinetiam ipse risus est comprimendus. Nam ipse quoq; si quo modo oportet proferatur, præ se fert decorem & honestatem: sin aliter prodeat, indicat intemperantiam. Nam vt semel dicam, quacumq; naturalia sunt hominibus, ea ab illis minime sunt tollenda, sed eis potius modus & cõueniẽs tempus est adhibendũ. Acrimoniam & vehementiã vultus remittere docet comitas non tamen incõcinne dissoluere, decora illa frontis hilaritas est μειδίαμα, subrisiõne Græci appellat. ita tamen, vt in vultu ridentis resideat modestia, modestia inquam, & grauitas, nõ tristitia. Risus quem in sæminis illi vocant κηλιασμός, immodestum & lasciuum, meretricus est.

Quem

Quem κηλιασμόν cachinnationem in viris, nisi grandis causa subsit, leuis est, Fatuus in risu exaltat vocem suam, Vir autem Sapiens vix tacite ridebit. Nemo igitur comitatis existimabit, more Heliogabali in theatro ridentis tanto sono, vt solus audiretur, in cachinnos effundi. Qua quidem in re peccant aulici, vt apud Terentium parasitus, dum aliorum facete dicta immani risu commendare volunt. Bruta est illa adulatio, perinde ac si hominis acumen ruditu asinus laudaret. Hoc velim, non risui, quod Hippatenfes faciebant, sacrificare, sed intemperantiam castigare, ne ridiculi fiant ridendo. Tirinthij supra modum ad inconditos risus propendebant, siue genio terræ, & gentis, seu consuetudine, quæ iam in naturam degenerarat: vt indecoro, & mollesse se affectu liberarent, delphicum oraculum consuluerunt: respondit dæmon, Futurum vt risum temperare, & in potestate habere possint, si taurum Neptuno (ἀγέλασι) sine risu immolarent. Vbi ventum ad sacrificium, summa modestia, grauitate, nubila fronte, seueritate tristi omnia peragunt. Forte puer insuetam popularibus grauitatem admiratus, ipse quoque præter ætatem omnia seuera, matura, torua assimulabat, quo spectaculo ciues ommissis mœstitiæ incitamentis in risum soluti litare non potuerunt. Siue ista fabula, siue historia est, risum immoderatum probro fuisse nos docet. Malo tamen in hac re illos excedere, quam in austeritate defectu comitatis. [q] Quis enim Domitium ferat, qui ex morositate dictus est Insanus? Quis Pholoclem quem χολῶν, fel dixerunt? Domitium quoque Neronis atauum Ahenobarbum, os ferreum cor plumbeum habere iactabant, nam verbis asper, & animo stupidus erat. Timon omnis humanitatis expertus, omnium hominum odio tenebatur, nec celabat affectum, diabolismum Timonis imitabatur Apemantus, duo illi conuiuium sibi fecerant. Nec enim alios conuiuas admittere illorum morositas poterat, nec cum hostibus humani generis conuitare cuiquam volupe erat. Tum Apemantus, ô quam

Risus immoderatus.

Tirinthij ridiculi.

Aulici.

q Gell. l. 18. c. 17.

Timonis conuiuium.

Mamantis comitas.

Risus decorus. pl. 2. pag. 5.

Risus indecens.

dunt, aut impliciant, & plurium aurium commissa cum celari creduntur fama sunt: & cum exitio multorum. Tartari bellicorum secretorum proditores centum plagis multant. Principes morte vindicant.

¶ 3.

Propria
secretata
calanda.

Tua ipse non nisi necessitate deteges, celata semper in tua sunt potestate, semel egressa reduci nequeunt: iam ab alio pendent, mox à tertio, quartoque. Amicos se parare credunt voluntariâ rerum suarum explicatione: nihil enim celare pignus amicitiae putatur. At alter ille alium etiam amicum habet, cui committere secretum desiderat, sciet ille etiam tuum, tandem ad innumeros, etiam ad inimicos perferetur, & fama erit, quod arcanum arbitrare. Amicitiam res illa non auget, si absque necessitate fiat: potius securitatem tollit: nam te pignore obligatum tenet, an famque habet, quo nocere possit. Leuem arbitrantur, qui tacenda effuderis, nemo sua tibi committet, priorum prodigo. Nimum improba spes est, confidere alios tacituros, quod ipse continere non valeas. Vis custodem arcani fidum, & certum? Optimus est, qui nescit.

C A P. XLIII.

Beneficia consideratè petenda.

¶ I.

Daniel
nihil peti
t: omnia
accepit.
a c. 2. v.
ult.
b c. 2. 48.
c c. 5. 17.
d c. 6. 2.

Felix aulicus Daniel, qui nihil pro se vnquam, [a] pro sociis praefecturam super opera Babylo- nis petiuit. Verum tamen nihil petens omnia obtinuit. [b] Nam Chaldaeus eum in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei. [c] Baltassar quoque in funere suo, haud placitura vaticinantem, torque & tertiae dignitatis loco honorauit. [d] Darius inter tres prin-

principes primum fecit, & eum cogitabat constituere super vniuersum regnum. [e] Cyrus ei totam caelestis Esdras. ptiuitatem donauit, vt omnibus liceret in patriam redire. Euilmerodach in gratiam Danielis Joachimum è carcere eduxit, thronum eius posuit super thronos omnium regum, & cibaria constituit illi. Non petiuit Daniel munera, recusasse quidem igitur, ne concupiscere videretur, aut DEI dona vendere. Quare regalis illius est responsio: *Munera tua tibi sint, & dona domus tua alteri da.* Admisit tamen non cupidine, aut ambitione, sed ne regiam maiestatem in impio, & morituro despiciere videretur, atque illa occasione victori commendatus Ecclesiam exultantem commendaret.

¶ 2.

Causa cur non petierit, quia non aestimauit dona *Contemptis* transuolantia, munera bestiarum, [f] quas exurenda *Daniel res* & in puluerem redigendas regnorum aeternus ostenderat. Regnum igitur sanctorum quaesiuit, de quo Angelus loquitur. [g] *Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum vsq; in seculum seculorum.* Ita quisicunq; non vult abiectus, & odiosus fieri terrena petendo, ne desideret; si quispiam aestuat desiderio, petendum ab eo magnum bonum, quod est ipse, qui dat omnia, & non improperat. Dare cupit, sed petenti. Petunt fragiles à fragilibus, sed frangenda. Christianos ista non petere monet Justinus: [h] *Mundum alienum putamus, nec expectanda eius bona, ideo nec petenda.* Profecto non est operæ precium ibi angere, vbi non vis permanere. Si Deus aliquando tardius dat, facit vt dona sua commendet, reseruat tibi quaedam, vt magis desideres, male vsuris misericordissimè negat. Si Daniele mimitis à rege mereberis, à Deo petes. Daniel merebatur, & virtute sua docebat reges non esse ingratos beneficiis. Primus error eorum, qui spes importunè vrgent suas, nec quid facere reges, nec quid petere ipsi debeant animo

h De vita
Christiana.

animo expendunt, sed quid ipsis vtile sit. Instant cœco voto, & dulcissimum putant potiri cupitis, vt Thales docebat. Nec minus aberrant, qui petunt, quibus pares non sunt, quæ nec dare, nec accipere expedit. Ea de causa ne Deus quidem semper postulata concedit. Scitum dictum viri sapientis: si Deus daret omnibus quæ petunt, omnes perirent: Falluntur & illi, qui spe de aliquo beneficio accipiendo accepta, importunè certo tempore, locoq; dari poscunt, etsi incommodo publico, aut aliorum damno futurum sit. atque ita iniustum petunt. Hac importunitate offensus Agellus respondit: si iustum est, promissi. Si iniustum, dixi. Non enim generali promisso tenentur principes, si euentu, aut ex circumstantiis futurum est iniuriosum. Sylla petenti consulatum abnuic, molestius vrgentem sua manu occidit. Sæuiter ille omnino: sat tristis erat repulsa, Mitius Antigonus, cui cum Bias talentum extorquere conaretur, & violentâ impudentiâ perurgeret, exclamauit; Date illi talentum vel vi. Plus illi perdunt, qui sic accipiunt. Deteriores illi, qui præfractè petunt, quod abliguriant. Similes cisternis rimosis, quæ nullo imbri implentur, dolia Danaïdum, qui principes citius inopes, quam se opulentos fecerint. qua de re Pontanus [i] accuratè. Fredericus Cæsar importuno flagitatori respondit: Si tu finem poscendi non feceris, ego modum negandi inuenero. Plurimi non accipiunt, quia poscunt, vel alieno tempore, vel plus quam oportebat; Qui enim plus petit, quam meretur, & quod habet, amittere meretur. Alphonfus cum equiti, sine ratione, sine pudore multa flagitanti quædam donasset, quædam negasset, iocose familiaribus petacitatem eius expressit: Timebam ne etiam vxorem meam peteret. Importunitas aliquando vincit, nunquam sine offensa. Multo autem molestissima est regibus multorum concursatio pro eo, quod vni soli potest dari. Quin sæpe iam ante animo destinatum habent, ad nullius preces sententiam

Errores
beneficium
poscentium.

Importunum
poscentes.

i C. de li-
beral. c. 9.

Molestia
postulationes.

tiam mutaturi. Deinde reges vel ratione, vel affectu sua beneficia dispensant. Si ratione; iam fortè aliquem cooptarunt aptiorem. Si affectu; incassum rogantur. Grauius impingit, qui contra affectum principis, quam qui contra iudicium eius venit. Nam iudicium regis etiam aliena iudicia audit, & sapientiori cedit, affectum si moreris tantum dolere nouit, & irasci. Cauere igitur pete: nec illud, quod negaturus esses: qui petit indignus, sibi negat. Nihil hac in re verecundiâ efficiacius.

Et pudet, & metuo, semperq; eademq; precari,

Ne subeant animo tadia iusta tuo.

Verum quid faciam, res immoderata cupido est,

Da veniam vitio, mitis amice, meo.

In palatio veniam non habent illa vitia. Frustra petit, qui iustam fastidij causam esse fateretur. Merito respondetur, vt moderetur cupidinem, & auida vota compescat. Multos præire, melioribus dignos. Nulla impudentior postulatio, quam cum à principe egerit, aut qui æs alienum habet, diuites poscunt. Athenienses à Phocione congiarium petebant, negauit: Phocyon. Puderet, inquit, si nobis darem, & Callicli creditori non darem. Non dubium, omnes illos suspendio dignos, qui pauperes reges exossant, postquam sanguinem e-potarunt, carnem vorarunt. Eiusmodi harpyiæ obsidebant Ludouicum Franciæ regem, cui dum essent allata vndecim aureorum millia, & quod donaturum scirent, singulis officia sua, meritaque instantibus, cancellario nihil petenti dedit, mente detestatus aliorum impudentiam, aliam opportunitatem expectare iussit. Aliquando subitæ sunt, negandi causæ, atque opinæ. [k] Adolescens Vespasiano pro præfectura data gratias egit: ille quod vnguenta o-leret, indignatus, literas reuocauit.

Verecundia
in petendo.

k Sueton.
in Vespas.

C A P. XLIV.

Ira & ferocia Palatinorum, nobilium, patriciorum.

§ 1.

Ira aula
ex super-
bia est.

a c. 7.

b Prou.

19.

c c. 7. 7.

§ 19.

Regna
Danielis
iracun-
da.

BLanda species renidentis aulae lenitatem praefert, verborum mira gestuumque; suauitas: Bilem abesse inexperti credunt. Nusquam, ne in acie quidem, atrocius iracundia perfurit, nusquam pertinacius heret, eo ardentior, quo rectior. Trucis in regibus, perniciosi in magnatibus affectus causa superba aestimatio sui. Omnis enim iracundia ex opinione contemptus, quae est in arrogante & suspiciosissima, & pertinacissima. Nisi praueueris, loco cesseris, comiter appellaris, honorem praefatus fueris, protinus in gentes sunt inimicitiae. Aman cunctis in regno maior, regi penè par, opibus affluens, se nihil habere putabat, quam diu viveret Mardocheus. Verum aulas Danielis inspiciamus. Aula regni caput, cor, fons, & quoddam quasi compendium est vniuersi. Regna ipsa turbulenta, iracunda, saeva sunt. Deus per ferocissimas bestias, Aquilas, Leonas, Vrsas, Pardos [a] Danieli expressit. Et Salomon: [b] *Sicut fremitus Leonis, ira regis.* Cum ad Romanum imperium ventum, nulla notarum beluarum saeuitiam eius satis ostendere potuit: nouo monstro representanda fuit bestia [c] terribilis nimis, comedens, & comminuens, & reliqua pedibus conculcans. Si tales beluae ipsa imperia, ipsa corpora, non mitiora capita, aut corda fingere oportet, in quibus vis imaginandi, & sanguinis feruor totum corpus concitat, ex quibus omnis impetus est appetendi & irascendi. Bestias mare genuit, hoc est, mundus, natura sua placidus & tranquillus, quale aequor, quod malacia sua planum est, at cum venti, hoc est turbulenta cupidita-

ditatum flabra motus cient. Et imis stagna refusa vadis, de conflictu turbinum bestiae, hoc est regna nascuntur, immitia, dura, rabiosa, vlticia, cruenta, quaeque; se mutuo, vt procellae elidunt. Nihil in his crudelitate spectatius, sanguine gaudent, & magna crebro sunt latrocinia, impetu & violentia plurimum, non ratione & aequitate reguntur. Origines ferme regnorum pudendae, fastigia inuidenda, & auctis cum potentia vitis, magis pudenda. Cruda fuere semper Chaldaeorum, Medorum, Persarum, Macedonum supplicia: regum procerumque; praecipites irae gentium internecione laetae. Romanum imperium cruentum, conditor fratrem, mutator filios, restaurator vndecies centena hominum millia interfecit. Peculiaris huic imperio fuit laniena amphitheatralis, quod Daniel indicat, cum dicit: *& reliqua pedibus conculcans*, auxere iras Stoici, misericordiam vitis accensentes. vt nulla abesset crudelitas, vbi nulla adesset caritas. Nemini solent ignoscere, quibus non est datum se agnoscere. Bestiae igitur cruentae imperiorum figurae, ac typi sunt, suis tamen prototypis mansuetiores. Illae enim ventris causa venantur, homines vltra famem sauiunt.

§ 2.

Nunc Danielis reliqua spectanda sunt. Quanta ira Chaldaeorum [d] Nabuchodonosoris occidentis quos volebat? [e] *ram iram* quam subito omnibus sapientibus decernit mortem? [d c. 2.] [e c. 2.] Socios Danielis nullo iure solo furore in fornacem coniicit. [f] *Tunc Nabuchodonosor in furore & in ira praecipit, vt adducerentur Sidrach, Misach & Abdenago.* Et deinde: [g] *Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: g v. 19. & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach & Abdenago, & praecipit vt succenderetur fornax sepruplum, quam succendi consueuerat.* Ecce iram bestiae. nec mitiora membra, cum Rege efferantur aulici. [h] *Et non cessabant, qui miserant eos ministri h v. 46.* regis

regis succendere fornacem naphtha, & stupa, & pice & malleo-
 liu. De infidelibus loquor: nam ferocia est Ethnico-
 rum, mansuetudo Christianorum. Illorum Dominus
 homicida fuit ab initio, noster Dominus humilis est,
 & mansuetus corde. Cyri crudelitas vrbes integras ad
 voluntarias mortes coëgit. Cambysis ira sanguinea in
 exemplum adduci solet, Darius collegas cinere op-
 pressit, Xerxes hospitis filium occidit, & interfecti ca-
 daueris partes exercitum deduxit, cæterorum omnes
 cruentæ manus, iracundia detestabilis. Hircum capra-
 rum Alexandrum Magnum videamus, non minus ira
 in cœnis infamem, quam victoriis nobilem. Daniel fer-
 ritatem eius prænouit. [i] *Cumq; appropinquasset prope
 arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & commi-
 nuit duo cornua eius, & non poterat aries resistere ei: cumque
 eum misisset in terram, conculcauit, & nemo quibat liberare a-
 rietem de manu eius.* Rabiem suam ipse superauit Ale-
 xander, Dario offensus, ob insidias, & vitæ licitatio-
 nem, vt Curtius aliique, & profiteretur eum sibi tan-
 quam veneficum interimendum. In eadem bestia
 cornualiud [k] *deiecit de stellis & conculcauit eas* Antio-
 chus Epiphanes, qui contra sanctos Dei egit, eos vi-
 cit, occidit per contumeliam, ira pariter factusque insa-
 niens. [l] *Cornu illud supra quam dici potest cuncta va-
 stabit, & in copia rerum occidet plurimos.* Talis Xerxis ira-
 ti Atheniensibus rabies, qui ditatus & inualescens [m]
 concitauit omnes aduersus Græciam. Sic Euergetes ingrel-
 sus Asiam omnia vastauit, & abusus est illis, hoc est, per lu-
 dum & iocum trucidauit, [n] *Et deiciet multa millia.*
 Iterum Antiochi nobilis ira & crudelitas describitur.
 o c. II. 25. [o] *Et concitabitur fortitudo eius & cor eius aduersum regem
 Austri in exercitu magno.* Iracundissimus Antichristus
 futurus prædicitur. [p] *Et veniet in multitudine magna
 vt conterat & interficiat plurimos.* Illo enim regnante erit
 tribulatio, qualis non fuit ex quo gentes esse cœperunt, neque
 q. Math. erit, vt Danielis oracula confirmans [q] *Saluator dixit.*
 25. *Ira igitur totius Monarchiæ in regibus, & regum con-*

filia-

filiariis ac familiaribus fait, quasi in arctum collecta
 ideo virulentior. Vt enim aspidi in lingua, regulo in o-
 culis habituq; , scorpio in cauda venenum est præsen-
 tius, & noxium, li. et tota corpora venenata sint, ita re-
 gnorum ira, crudelitasque in capite, & proceribus ma-
 ximè cernitur, & per illos vim suam exerit, tristesque
 clades efficit.

§ 3.

Sane ira maxime in vultu, oculis, voce viderur. Ba-
 filius iratos similes ait obsessis, qui alienis viribus a-
 guntur, vultumque in modum horribilem distor-
 quent. Cyrillus irato mari comparat, quod magno
 sonitu fluctus suos collidit, & frangit, & quod in-
 terceperit, profundo haurit. Beluæ cum irascuntur fe-
 ritatem suam exasperant, ora, vocem, oculos, pilos mu-
 rant, fetu anhelò ardorem ostentant, arenam proie-
 ctant, sibila collatulent, naturam suam motu con-
 citatiore efferant, sic in homine [r] *alii affectus appa-
 rent, ira eminet.* Iratam alumpnam de ciuib; pauida nu-
 trix apud [s] Senecam.

Furoris ore signa lymphati gerit,

Flammata facies spiritum ex alto citat.

Hæret, minatur, aestuat, queritur, gemit,

Proclamat, oculos stercurigat,

Renidit, omnis specimen affectus capit.

Non decent ista hominem, animal mite, minime
 Christianum, cui vna spes salutis est si nō irascatur fra-
 tri suo. Grauiorcs etiam iras indicant corporum muta-
 tiones noxiæ, & viscerum tormina, vt cum Valentinia-
 nus in Quados iratus detonat, ruptis venis, cum san-
 guine effuso animam reddit. Alexander Seuetus inter
 bonos alioqui imperatores, auditis iudicum iniquo-
 rum criminibus adeo commouebatur, vt bilem ef-
 funderet, atque adeo toto corpore commoueretur.
 Iracundissimum pene omnium hominum memorat
 [r] *Blondus Icelinum tyrannum Italiæ plane barba-*
 rum, & cruentum.

*Irati vul-
 tus signa.*

*Sen. l. i.
 de ira.
 s. In Me-
 dea.*

*Ira corpori
 nocet.*

*Valenti-
 nianus.*

*l. 3. de
 cad. 2.*

§ 4.

Ira impe-
rij Roma-
ni sanior
igne.

u Sur. T. 6

x Pruden-
tius Hym.

Ecclef.

Tolet.

y Ado. V.
suard.

z II. Aug.

a 10. Ian.

b Sur. T. 3.

Posestas

irata sa-

uium ma-

lum.

c in catal.

l. 2. 50.

d 6. Ian.

Romanum imperium, sub Cæsaribus suis cultu po-
litum, ira barbarū fuit, igne, & beluis efferatius, à dia-
bolo nimirum fera illa idolomania in iustos incitaba-
tur. Vbi ignis vim suam remisit, sæuitiem illa intendit
[u] Polycarpum plena theatra ad rogam deposcunt,
acceptum ignis in modū fornicis cinxit, & venerabun-
dus circumstetit, nectamen impiæ leges pepercerunt.
[x] Cucuphas ignibus superatis gladio cæditur. [y]
Hyacinthum etiam, quem ignis attingere ausus non
est, alia tormenta cælo intulerunt. Viri illi nobiles, &
magistratus à sua bestia, cui proximi erant consumpti
sunt: ira enim beluæ irritatæ supra omnem flammam
exardescit. [z] S. Tiburtius aulicus à Torquato au-
lico accusatus, super prunas ambulare iussus, flores ac
rosas sibi videri affirmavit, vt Beda, Vsuardus, Deus
summi doloris instrumentum in delicias conuertit,
dæmon tamen, cuius halitus prunas ardere facit beluā
suam furore accendit, vt cum ignis non succenderet,
gladium stringeret. Eadem belua, cum Getulium mar-
tyrem flamma absumere non posset, fustibus commi-
nuit. Erat ille nobilissimus & doctissimus in aula Adria-
ni, Cæsariatus, cum eo passus eadem est Amantius
frater Getulij, Adriano intime familiaris, & Cerealis
præfectus, vt [a] Martyrologium Rom. Ado. Beda,
[b] Surius. Nec ira beluæ sexui parcere infirmo
didicit. [c] Macram Rictius Varus Diocletianæ & cru-
delitatis administer in rogam coniecit, in quo cum
perstaret, flammarum victricis manus abscedit, carce-
re sauo afflixit, super acutissimas testas, prunasq; volu-
tauit, donec orantem cælo Deus exceptit. Petrus, [d]
Rom. martyrol. Nullus sæuendi modus est, cum po-
testatem efferauit indignatio, cum flamma succingitur
iracundia. Nam cum ira etiam imbecillis noxias vires
suppeditat: Etenim

Quamlibet infirmas adiuuat ira manus.

et. 8. 19. quid non faciet cū vires ad sunt? Sane recenset [e] Euse-
bius

bis imperante in Asia Maximino, disiectis vndique
Martyrum corporibus columnas, porticus, forum, pla-
teas, muros illachymasse.

§ 5.

Sæuior spelæis bestiarum est aula impiorum. Vbi be-
stia mansuescunt, illa lacerat, comminuit, & pedibus
conculcat, vt Daniel futurum prænuñciauit. Adrianus
ipse Brixia spectauit Faustinum & Iouitam occidi, qui
ab ignibus & bestiis sæpe liberi, in multis Italiae ciuita-
tibus torri, Brixia, Romæ, Neapoli, Mediolani, & suam
innocentiam, & ferocis beluæ cruentas iras ostende-
runt. quæ omnia breuissime recenset [f] Breuiarium
Romanum. Sæpius bestia in sua natura, quam illæ, quæ
in humana forma, feritatem immensam circumferunt,
mitiores fuerunt, Theclæ, aliisque pepercerunt. [g] Eustachio
leones famelici, vt Danieli blanditi sunt, at
ne homini deesse videretur, quo vltra Leonem sæuiret
tauro vir clarissimus, Dux belii, seruatur imperij in clu-
ditur. Euphemium vsi & Leones qua potuerunt, strati
humani adorarunt, homoleo ad alia tormenta transmi-
sit. Vitum & Modestum ex olla picea sine noxa rede-
unt Leo, sed adorabundus ad pedes accidens excep-
pit. Maximæ Donatillæ vsus ferocissimus blandiens
constantiam gratulatus est. Tharaco, Probo Andro-
nico bestia se placabiles, & cicures ostenderunt. Ja-
nuarium defornace egressum posita feritate beluæ ad-
mitatæ sterere. Puduic lædere corpus, cui flamma pe-
percisset, Abdonem, & Sennem Perfarū Megistanas
Leonum & vsorum reuerentia in arena seruauit, gla-
diatores conciderunt. Non ignoro innumeros esse
martyres, quos bestia veneratæ sunt, quos hominum
sæuities immanior sustulit, paucos, eosq; nobiles, &
aulicos memorauit, vt appareat, quam sit facilius beluis
seponere naturam, quam homini maliciam: quamque
arduum sit, prope rerum fastigia agentibus, tempera-
re feruorem naturæ. Ne tamen animum despondeant,
exempla protuli eorum, qui in ipsis bestiarū cubilibus in

Sæuities
aulæ.

f. 5 April.

g Nicoph.
l. 6.Bestia mi-
tiores ho-
minibus.Inter Leo-
nes russi
agni.

Leonum & pardorum familiaritate tales fuere qualis in medio Leonum Daniel. His præceps, & moderatio- nis nescia ira, illis nesciens iræ mansuetudo, vitæ ratio- nes composuit. Vtriq; aulicis ad exemplum propositi sunt. Iracundiam fugiant, mansuetudinem se cæntur. Imperia se qua sunt, sed de sanguine Christi pasta, de cor- de mansueti clementiam biberunt. Si enim virtus Christi beluis demere furorem potuit, de quibus ca- ra non est Deo, quanto magis filiis suis, pro quibus sanguinem fudit, dabit spiritum bonum petentibus se, spiritum mansuetudinis & caritatis? Caro serpentum acre venenum est, at medica manu parata, præstans re- medium. Imperia in plurimorum exitia nascuntur, ex illis tamen antidota creat potentia Saluatoris. Chri- stiano Palatino laborandum est, vt de Christo leni- tatem hauiat, ne in Ethnicam bestiam degene- ret.

¶ 6.

*Magna-
tum ira
persinax.* Ira magnatum duas ob causas est pertinax, fastum, & præcipitantiam. Tanti sublimitate in suam æstimant, vt grauiter puniendum existiment, si quis quocun- que modo obliſtat. Creontes illi sunt, [h] æquum, inquit, atq; iniquum regni imperium feræ. vt tyrannus apud Senecam causam suam agenti respondet:

I, querere Colchis.

Vere tamen illa, & bene venefica.
Difficile quam sit animum ab ira flectere
Iam concitatum: quamq; regale hoc putet,
Sceptra superbas qui quis admouit manus,
Quam cepit ire, regia didici mea.

*Ira sine
ratione.*

In Oedip.

Non facile iras mutant imperantes: dictum Euripi- dis est. Impetum primum, ne sine causa concitati vide- antur, retinere perseverant, Vera docentem, velut ex- probrantem oderunt, iniquitas facit pertinaces, qua- si iusta sit, si longa. Hac igitur causa viuax est iracundia tandem fenescit, nec nisi morte finitur, vt Sophocles docet.

Altera

Altera causa est, quod præceps ruat, non admittat ha- benas rationis, nisi quibus male ducitur. Non habet ira rationem, nec aliunde capit, nisi qua crescat. Leuis cenſetur dolor, qui capere consilium potest, victa est ira, si rationem audit.

*Cæcus est ignis stimulatus ira,
Nec regi curat, patiturq; frenos
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
—— Ocyus enses.*

*Ira impe-
tus sine
consilio.*

Contra obstantes, quamuis amicissimos armatur, & veluti turbo, vbi turribus, aut arboribus illiditur so- nitu vim prodit. Irata mulier

*Non inquit, rapidus amnis, non procellosum mare,
Pontog; corus seuus, aut vis ignium
Adiuta flatu possit inhibere impetum
Irasq; nostras.——*

Quis porro finis tanti furoris? quo fertur impe- tus?

—— *Sola est quies,*

Mecum ruina cuncta si video obruta.

Se ipsa non excipit. Similes sunt illis, qui Orestem, aut Herculem furentem agunt, quorum studium est, quam maxime exhibere iracundiam, aut furorem spe- ctabilem, mediocris enim affectus admirationem non habet, sic qui iratus est, omnia, quibus iusta probetur ira, conquirat, omniaq; exaggerat.

¶ 7.

Hæc tanta turpitudine merito à concitatione abdu- cere debet: Deinde quod iratus vt alteri noceat, sibi damnum infert, se turbat, verberat, vt alter doleat, [k] k Iob. 5. virum stultum interficiet iracundia. [l] Fieri non po- test, qui alterum lædit, quin prius ipse sibi noceat, illum extrinsecus lædit, se intrinsecus vastat. Si boni sunt cur lædis? si mihi, cura vt ægros. [m] Spectaculo fuit Cresiphon, qui furens ira mulæ calcitranti recalcitra- uit, rabiem suam ipse puniens. Ne minus tamen sto-

*Iratus à se
læditur.
l Aug. serm
16. de verb.
Domini.
m plu
tarch. de
ciogym.*

lide Joannes Rex Angliæ, qui subiectis indignatus, ceruos & damas ex hortis regis in segetes immisit, vt damno colonos affligeret. Verum ipse in primis & damnum ferarum sensit, & eorum, qui erant ex agris, censuum; facile enim erat pavidas animantes abigere, aut clam mactare.

Leues i-
rarum
causa.

Hoc vero proprium habent iracundi cum epilepticis, quod inconditè moueantur, sæuiant, brachia iactent, causas conturbationis non habeant. Pollio Crystallo fracta, puerum ad murenam iubet abripi, & ne timida videretur ira, Cæsare præsentem. Quæ bestia tam leui causa tam enormiter sæuiter? Commodus, quod tepidum esset balineum, in fornacem ardentem proiici balneatorem iussit, nec quieuit, donec nidor pellis, quam pro misero famulo iniecerant fidem executionis fecisset. Scilicet tam importunæ iræ quæuis causa ad carnificinam satis erat. Nero nulla re magis offendebar, quam si malus Citharædus diceretur. Mahometes Secundus dum ex pomis vnum deesse videret, & tres ex ephæbis puerilis furti suspectaret, ventres secari iussit, bene cecidit, quod in primo inueniretur, alioqui vnus pomi causa plures occidisset.

Mahome-
res II.

Paulus
Ep. Cra-
couiensis.

Paulus Cra-couiensis eum, qui feram incius à cassibus repulerat, venabulo transfixit. Ira inter hominem, & feram discrimen non facit, & quod asperrimum, nescit tenere modum. Quemadmodum & L. Domitius eum, qui captam feram deferebat, tanquam extrema meritum cruci affixit. Cruda planè res ita, per-
rissa volunt, quos oderunt. Julianus iratus Christianis iura illis negabat, sæuo ioco gentium odiis obiectabat desertos. Quid enim graue est, dicebat, si vna Græcica manus decem Galilaos interficit? Guntraanus magnam causam habere visus est, sed incertam indefensos occidit. Longa ira Galeazij Sfortiæ: Pædagogus, à quo puer vapularat, iam Dux factus, virgis pœ-

Julianus.

Galea-
zius.

nas rependit, plagasque infixit, non tam læuas, quam indecoras arati. Et ille quoque acceptæ iniuriæ nimum memor, discipulos in principis necem instigauit. Vna eademque ira fecit discipulum contumeliosum in magistrum, & hunc crudelem in principem. Ira parit iram, natura enim irascenti sibi quisque irascitur: molienti exitium vicissim insidiatur, sic Perdiccas summus ducum Alexandri iracundia fu-

Perdiccas.

Perdiccas summus ducum Alexandri iracundia fu-rens, & supplicia irrogans militum iritatis animis concisus est. Cruda Eruiæ Spoletani ducis ira, qui Paulo Chuporo in aula Sigismundi se boatu salutare solito, pellem bonis assuit. Wernatius Episcopus dum ira præceptus ad extirpandos Hirsaugientes, equitum turmis præit, decedit, & expirat, vitam ad cædem euntis iusta ira interclusit. Leues itaque ob causas iras graues gerere, vt perniciosissimum, ita peculiare magnatibus: Ad hoc enim facit mollis educatio. Dum pueros nemo corrigit, omnes fauent, laudant, blandiuntur, voluntatibus puerilibus nemo obsistit, pericaces euadunt, & iniuriam existimant, si non colantur, si verum dicatur. Zeno Imperator occidit patricium bene monentem, & vltionem à Deo postulantem. Iram concitatam necratio, nectimor moratus est, donec per ebrietatem corceptus simul morbo comitali, viuus ab vxore sepultus, in tumulo, rabioso clamore funus suum ipse lamentatus est. Tanti mali causa per indulgentiam omnis eius ætas cor-rupta.

Mollis e-
ducasio
facit ira-
cundos.

C A P. XLV.

Contra iram remedia, & mansuetudinis præcepta,
Magnatibus idonea.

§ 1.

Difficile
iracundiæ
remediū.

Iracundiæ idcirco difficile est remedium, quia sua cuiq; iusta videtur. Mitia suadentem pro inimico habet. Trabs est in oculo, spiculum in vulnere, dentes vitiati, quæ dum hærent magnos dolores adferunt, acerbiores vero dum extra huntur. Prima igitur cura fuerit ostendere, nunquam iustam irascendi causam, nisi eū sibi quispiam irascitur, quod male faciat, non quod male patiat. Sibi aduersari debet, qui ira commouetur, non alteri malum optare. Noli litigare cum inimico tuo, sed cum corde tuo, præsta tibi misericordiam, vt Deo reconcilieris. Itaq; ratione animus conuincendus est, quæ si opportune adhibeatur, vt feruorem solis ros copiosus attemperabit. Cum Galeno Gortynensis dynasta nauigabat, ira concitus seruos gladio vulnerabat, deinde pudore, & pœnitentia ductus lorum Galeno offerebat, & vt ab eo cæderetur, rogabat, Verum ille verberare abstinuit, animum ratione ad lenitatem deduxit. Si igitur ratione ostendere promptum erit, causam iræ non esse, facile tanquam ignis aqua affusa extinguetur. Ratio porro duplex: Nam leui de causa ira concepta inexcusabilis est. Si iniuste læsus est, qui irascitur, ne tum quidem vlciſci ipse debet, non contra violenter agere: nec satisfactioem nisi legitimam, & ordine legum postulare. Atq; adeo hoc seculum potius multam remittit. e. Atq; adeo hoc seculum perpendere: dæmoni simillimum esse, qui vindictam postulat, e. q; gaudet. Spiritus ille exorat genus humanum, quantum est, maximas, & grauissimas æternam pœnas pendere.

Ratio adhibenda
ira.

§ 2.

§ 2.

Premendæ iræ exempla sunt Leones Babylonici. *Mansuetudo in libro Daniele.*
[a] Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora Leonum, & non nocuerunt mihi. Ne quidem cum ingenti septem die. um fame feritas exaceretur in Danielem, exarserunt. [b] Porro in lacu erant Leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent Danielem. In Danielis libro exempla mansuetudinis rara sunt, agit de sæuissimis bestiis, quæ se vlciſci solent, Deo illam tribuit, quia regibus deerat. [c] Tibi autem Domino Deo nostro misericordia & propitio. Daniel ipse & collegæ illius tam dira passi nunquam re, aut verbo iniurias vltri sunt. Prophetat tamen de illis, qui Sabbato mortui sunt, nec lapide quidem in hostem misso. [d] vt ostenderet patientiam sanctorum. De quibus Maccabaorum liber. [e] Et dixerunt: non exibimus, neq; faciemus verbū regis, vt polluamus diem Sabbatorum. Et concitauerunt aduersus eos prælium. Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta: dicentes: moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum & terra, quod iniuste perditis nos. Et intulerunt illis bellum Sabbatis: & mortui sunt ipsi & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum vsq; ad mille animas hominum.

De regibus porro impiis nemo sine crudelitate fuit. Mitissimus in grege pereuntium laudatur Ptolemæus Lagi, illi summas opes Deus contulit, & regnum diuturnum. atque in posteros propagatum: vt si non mites, saltem minus crudeles possiderent terram. Hæc quoque Daniel prædixit. [f] Et confortabitur rex Austru & de principibus eius praualebit super eum, & dominabitur ditioe: multa enim dominatio eius.

Nemo ex omnibus hirci cornibus, Alexandri ducibus Ptolemæo Lagi filio prudentia, moderatione, clementia par fuit, nemo diutius regnauit, nullius posteri tam multi, tam diu scepra tenuerunt, [g] vt Hieronymus,

T 5

nymus, Polybius, Diodorus Siculus. Ægyptum orbis terræ regionem occupauit firmissimam. Phœnicem, Cyprum, Cariam, Judæam, Samariam, Cyrenas adiecit. Non omnia illius laudo, clementia præstitit, vt fraudes, & sueta regibus vitia dissimulentur. Ierosolymis captis centena, & duodena Judæorum millia iratus captiua duxit, verum humanissimè, vt alios quoque subditos, habuit, arces & oppida custodienda dedit, in palatio & obsequiis aluit. Seruantissimos enim Juramentorum esse, ex Jaddi Pontificis ad Alexandrum responso didicerat. adeoque se Judæis beneuolum exhibuit, vt multi deserta Palæstina in Ægyptum migrarent, & opulentæ regiæ spes sectarentur, vt narrat Iosephus, & Hieronymus. Filios suos duces variis locis præfecit. Quare Daniel adiecit: *Et de principibus eius præualebit super eum.* Filius illius Philadelphus præualuit super eum, potentior patre fuit: illi pater sponte regnū dedit, & regi pro satellite astitit. Maius esse ratus, regis patrē, quam regem esse. Philadelpho maiori, quam patri potentia, prudētia, lenitas. Judæos omnes manumisit, Bibliothecam nobilem instituit, sacras literas per septuaginta duos interpretes in Græcume loquium conuerſi curauit: omnibus carus, Judæis pater: in fratres durior, quorum tres sibi insidiosos necessitate miserabili occidit. Ptolemæo Lagi Theocritus triginta tria millia, trecenta triginta nouem oppida tribuit. Eadem, & plura habuit Philadelphus. De quo Daniel: *Dominatio eius multa.* Hieronymus aluisse in armis ducenta millia peditum, viginti millia equitum, totidemque millia curuum, quadringentos elephantos, mille quingentos naues longas, mille onerarias, annum reditum quatuordecim millia & octingenta talenta argenti. Deciescentena millia artabatum frumenti. Artaba tres modios & tertiam eius partem continet, piscium, pecorum, aliarum rerum numerus iniri non potuit. Hac felicitate remunerauit mitissimus humani generis creator,

Ptol. Philadelph.

Opes Ptolemæi.

tor, regis qualem cunq; mansuetudinem, vt si quis potentia fretus, Dei causa animum benignum in subiectos accipere dedigneretur, asperitatem tamen spe terrenorum commodum fugiat.

¶ 3.

Magna sunt à viris magnis petenda, magnam rem ab illis postulo in consortio beluarum: dum moderationem iræ postulo: Imo non ego, sed de cælo *Lex Dei* minus imperat, vt se nemo viciscatur. Et quamuis *mansuetudinem requirit.* bellum geratur, non vindicandi libidine, sed iustitiæ *Senec. in Thyestia.* æquitate fundatur sanguis. Megaræ, hoc est, dæmonis edictum est: *[h] Nec sit irarum modus, Pudor ve.* *[i] De non irascendo.* Lacones bella facturi Musis, & amicitia immolabant, *[k] In Iona.* errore suo commonefacti, iuste, non inimice pugnant, vt Plutarchus ostendit. *[k] Peruerſa Euripidis est atque exitiabilis sententia, quam plerunque nobiles magis verbo, quam facto condemnant: In iuriam facienti obstare legem iustitiæ, nullam vituro.* Planè committit in legem caritatis vindex sui, & iustitiam violat. Nobile est ignoscere victo, donare iniuriam, malefactis beneficium reddere. Qui ad lites & duellum *Malum vindictæ.* la properat Ethnico deterior est, nectuetur honorem, sed amittit innocentiam, vnicum animæ decus: mundum euertit atrox iniuriæ vindicta.

*Si æterna odia semper mortales gerant,
Nec cæptus vnquam cadat ex animis furor,
Sed arma felix teneat, infelix pareat,
Nihil relinquunt bella.*

Pythagoras, olla sublata in cinere confundenda signa illius, & surgentem stragula conturbare iubebar, hoc est, *[l] vt Clemens Alexandrinus interpretatur, omnes irarum reliquias, & vltionis cupidinem abolere.* *C. Strom. 5.3.* Egregie hoc præstitit Consaluuus sui temporis Dux, *Consaluuus Magnus.* lenitate Deo carus, bellica laude apud mortales gloriosus, Gallos captos & agros *benigne* curari iubet, quam-

*Iustitia-
ni iunio-
ria horri-
da ira.*

quamuis illi paulo ante Hispanos captos in mare demersissent. Indignum sua virtute putauit aliena vitia imitari. Vindicari non debet Christianus, quia nec Christus. Non modo, qui facit, sed & qui vlcisitur iniuriam, Dei in se pronocat vindictam. Supra humanam malitiam in vltionem exarsit Justinianus Junior, contra inimicos nauigantem atrox tempestas inuasit. Omnibus periculo attonitis, monebant, qui aderant, vt votum nuncuparet, si euaderet, parsurum inimicis. Veniam enim vitamque à Deo petentem iram ponere erga homines oportere: non cessit, mentem atrocior procella agitauit, flamma in pectore ardebat, non exstinguenda vel toto Oceano. *Si parsurus sum*, inquit, *iam me Deus aquore mergat*. hortenda vox, nulla te to Acheronte sauior. Nec meruit tamen Deus. Vltionem etiam permittit, & ille sauiit immaniter, Leontij & Abissimari capita calcavit, deinde truncavit, Chersonesios deleuit, deinde ipse quoque trucidatus, & viuendi, & furendi finem fecit: atque ita dilata morte ad maiora tormenta profectus est.

¶ 4.

Mora in ira tenenda. Hoc quoque iræ nocentis remedium est, vt in illa animi turbatione nihil statuas. Archias Tarentinus, villicum felicem, dicebat, quod ipse iratus esset, vt *Epist. 9.* Plutarchus, *[m]* Hieronymus. Eodem consilio Platonem vsus scribit *[n]* Seneca. Moram suavitatem Athēnodorus Augusto, Ambrosius Theodosio, Gregorius Leontio Proconsuli, & illi & ego omnibus. Ira subita etsi non feriat immeritum, sibi tamen pœnam, non publico præstat. *[o]* Themistocles Eurybiadæ baculum intentanti, *Percute*, inquit, *sed tamen audi*. prope rant fulmina sed diu tamen in nube morantur. Ea causa bene docuit Syneſius nullam virtutem æquè sapientiam gignere, atque mansuetudinem.

Si te cognoueris, si postremus esse assueueris, non indignaberis tibi præter dignitatem, meritumque aliquid

quid euenire. Qui ignoscit sine sacco, & cinere, accipit remissionem peccatorum, Basilio iudice cunctis felicior. ne tuorum sis clemens cognitor, alienorum seuerus Iudex. at nobili, & honorato à vilissimo dedecus allatum est: Indignum tua ira existima, si superbis. Si verè nobilis es, malè merito auxilio esse velis.

Magnificum hoc reges habent,

Prodesse miseris, supplices fido laque

Protegere.

Nocere cuiusuis est, iuuare potentis. Memento te quoque in periculo esse, in arena non quæritur laucrum, quia de vita certatur, de loco certamina negliguntur. Contemne quæ ad rem non pertinent. Sit vita sublimis, animus humilis. Ne tibi opus sit vindicta, suæ quisque malitiæ puniendus traditur. Si vero peccati pœniter iniuriosum, obuiam eundum est. Suedet illud *[p]* Justinus: satius est per lenitatem peccantes ab errore abducere, quam per austeritatem in exitium propellere. Hic Dominus benignus est, ne sauiat conferuus. Aureum præceptum magnatibus. Vt disciplinam & rigorem mitiget humanitas, ne opprimant ante, quam corrigant. *[q]* Mansuetis dabit Deus gratiam. *[r]* Dirigit manuetos in iudicio. Magnis ergo verendum ne austeritas exasperet, quam ne benignitas dissoluat. Potentia reuerentiam sui extorquet, lenitati sponte offertur.

¶ 5.

Erige ad Danielem animos, & mundum aspice, re-
ges regnant, & se vlcisuntur, bestia præhantur, sed o-
mnes vidit Propheta in eodem rege. Occisum & vl-
torem Deus iudicauit, cui nunc sui vindicta prodest?
nulli. Augmentum tormentis duntaxat addit. Narsetem ad te Phocas iureiurando incolumitatem pollicitus accersit, fraude captum, ira ad aspectum irritata, viuum exurit, nec perfidæ crudelitatis in longinqua
pœna.

s Diakon.
l. 17.

s Diakon.
l. 22.
u Blond.
l. 1. deca. 2.

Subit & ira
periculose.

pœna, Phocę capto, irriso, torto, Monomachi iussu, manus, pedes, virilitas abscissa, truncum corpus in cineres redactum. Sine misericordia subditos premis? [5] Fecit illud Mauritius: cum in eius conspectu vxor & filij occiderentur, aliud non dixit: quam: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum*, Vindicauit se de hostibus, casurus sub hoste crudeliore. [t] Abdallas Saracenus nulli pene pepercit, illum Turris obtinuit. Aistulphus incendio se vltus est, fulmen ipsum exussit. [u] Constantinus solitus excœcare ministros, ipse excœcatus est. Ne dubita omnis tua in famulos asperitas redderit tibi. Critias cæde ciuium non contentus, filias in sanguine parentum saltare coegit, illæ se ex alto præcipitarunt, ipse cum tota domo periit. In conjugem durus es, aut contumeliosus? Alboinum habes, qui cum Rosimundam vxorem lætari cum patre iuberet, ex caluaria enim occisi potabat bai barns, ab ea dormiens perficarium occisus est. Neminem facile in periculum deducas, læna mandata in iubentem redeunt. Haraldus quartus Daniæ rex, Toconem ex prærupto ducere curru iussit, euasit ille periculum, sed per insidias regem interfecit.

Ne subita iracundia quemquam cæde. Castrucius Castrucanus à principe accepta alapa, contumeliam morte verberantis inspectante rege vltus est, vtrique frenis, alteri exitialis ira. Infimorum calamitatibus ne per iram insultes, furor sit læsa paciëntia. Bartholomæus ciuis Papiensis Galeazium magnopere rogabat compensationem ingentium damnorum, quorum princeps auctor erat sæpe iterans, filias nobiles elocare se aliter non posse. Galeazius iræ properus, vt vulgo prostitueret, si elocare non posset, respondit. Ille contumelia irritatus, amens in principem ruit, & nisi pugionem fibula zonæ, in quam delatus erat morata esset, inuestigio dux cecidisset, suæ iracundiæ, alieni furoris victima. Inconsulta res ira est, sui periculi immemor, vt pessumdet hostem: quemcunque irritat iniuria, si eo proce-

Galeazium.

procedit, vt vitam cõtemnat suã, alienæ Dominus est. Formidabilior est, quæ minus æstimatur pœna. Actiolinus Italiæ citerioris tyrannus, ira beluina semper æsttuans, ad triginta hominum millia, non prælio, sed cruciatibus & ingenio carnificum absumpsit, vulneratus & captus, non obligari vulnus, non edere, non bibere sustinuit, atq; ita sibi ipse carnifex ad æternas pœnas viam inuenit.

Celebrant annales Italici Barnabæ ducis Mediolanensis agreste ingenium, irritabile, ad minimas offensas efferuescens. Bellator & venator audiebat, duo milia canum vicatim alendos diuiserat, minimæ negligentia pœnas atroces exigebat. Integram familiam, quod aprum edisset, suspendio necauit. Ipse quidem à Joanne Galeazio captus, in tetro carcere miserimus vitam obiit, filios septem habuit, qui egestate, exiliis, conuitiis acti, variis casibus, atque orbis in exemplum diuina iustitia periere. Venatio cum tumultu & ira cum oppressione subditorum, & exitio venatorum vna ex causis non minimis, quibus damnantur magnates, quia voluptatem venandi suorum commodis & iustitiæ anteponunt: orant Deum pauperes, & Deus vt promissit, exaudiet orantes.

Venationes irarum parium.

¶ 6.

Filiorum igitur Dei lenitatem mansuetudinemque sequemur, & maxime facient illi quos altiore loco DEVS esse voluit positos. Si inimicus infestus imminet, cibum, & potum da persequenti. [x] Calinicus militibus, à quibus captiuus ad supplicium raptabatur precibus aquam sitientibus impetrauit. Pulchrior in calamitate mansuetudo. Si insidiatus est, si vulnus intulit, imitare Radulphum, qui illum, à quo vulneratus est, dimisit, quod & Fredericus antistes Vltraie Stensis fecit, vulnera diffi-

Clementia Radulphi.

x Lip. T. 5.
Sur. T. 6.
Beda.

Frederici.

mu-

mulans, donec aufugisset parricida. Malum illi quidem intulerunt, sed Deus vertit in bonum: Eaq; causa permisit, vt aliena malicia ignoscendi sit incrementum ad gloriam. Sane vulnus ab inimico inflictum [y] Laurentio Dublinensi profuit: dum omni studio elaborat, atque efficit, ne percussor pœnas det iniuria. at per dedecus & calumniam accusor, & mortior ita & Dominus noster mortuus est, & Stephanus, aliiq;. Et vir nobilis gemma magnarum. Petrus de nouo castro, cum iussu Tolosani comiti interficeretur: Percussori dixit: *Ignoscat tibi Deus, & ego ignosco.* [z] Eadem Eliphij viti Magni clementia pro persecutoribus orantis. Quin etiam Dei iam intentam vindicis manus preces violentæ auerterunt. [a] Samsoni Archiepiscopo Doleosi venenum maleficus porrigebat, in medio conatu hominem malus genius occupat. atque horrendum torquet. Dolori hostis sui vir sanctus ingemiscit, suo periculo non irritatus cum lachrymis ad DEVM conuertitur, & dæmonem ex eius visceribus elicit, qui sibi lethale pharvacum pararat. Tale etiam Chastina angelis & hominibus spectaculum præbuit. [b] Christophorus Dago Lyciæ regi, à quo vexabatur, oculum suo ciuote reddidit. [c] Olympius Martino Pontifici insidiatus oculis captus est, Martinus capitalem inimicum precibus sanauit, & in gratiam recepit.

Qui autem ferre possum? alapam infregit, pulsauit virum nobilem, & innocentem. Atrox, fateor, iniuria præsertim si innocentem. Si enim nocentem, oportet ignoscere illum conseruo, cui toties à Deo ignoscitur. Si innocentem, ne perdas innocentiam vlciscendo, auge tuam, restitue illi suam: petendo à Deo pœnitentiam malefactori. Equites Martinum pulsarant, equi nec flagello, nec calcaribus adigi potuerunt, vt loco se mouerent, donec facti pœnituisset fessiores. Hæc est vltio sanctorum, impetrare à Deo conuersionem peccantium. Famuli negligentia mihi noxia fuit:

mau-

mancipium non luet crimen? Homo est, si iracundia non caritatis moderatione plectitur, iam in te ipse crudelis es. Iam magnas pœnas ille dedit, qui metuit, passus est, quicquid exspectauit. Alphonscum inter fructa adducto, deinde remisso ramo grauiter læsus esset, dolere se dixit dolorem eius, cuius imprudentia factum esset. Iram ex cute [S]i pœna exigenda, etiam Biantis exemplo dole noxiorum cruciatu, & tamen à clementia ne recede. Times ne assiduitate parcendi clementia exhauriatur, & scelera inualescant? Vna est illa causa nõ ignoscendi, si aliena iniuria non tua moueare nec tamen Deus hoc metuit, quotidie ignoscens. Quis vero in familia ampla manum & linguam semper teneat. [d] Naturæ cognatio, quæ semper benignitatem postulat, infirmitas, quæ misericordia eget. Documentum salubre magni Sforcix, quod filio relinquit, Ne vllum vulnere, aut verbere affligeret, si factum esset, in longinqua ablegaret. Mitis animus Sabaci, capitis damnatos labore atque operis puniebat. Disciplinæ est necessaria seueritas? credo: vide, ne & tibi. [e] Sigismundus rex Poloniæ ad seueritatem hortanti, Quis scis, inquit, an à te incepturus sim? Carnificum est timere, ne non habeant, quos puniant, bonorum virorum optare, ne vlli pœna digni sint: sin autem, habeant quibus ignoscant.

Qui possim ignoscere maleuolo? apud principem me detulit, capitali calumnia. Aliquid inde nascetur boni, summum bonum est, si condones. Quid mali est? apud mundi principem tibi constat fama. Vide nobile aulicum. [f] Eudoxius ad Imperatorem delatus, missiq;, qui ad Tyrannum adducerent, inuidiam, atque inimicitias beneficio pensauit, milites conuiuio excep-

pit, qui cum beneuolentia moti nolent in benefactorem esse ingrati, ipse sponte se præfidi obrulit, iussus immolare dæmonibus, aut militia sese abdicare, cingulum posuit, commilitones ad fidem hortatur, & millicentum quatuorque imitatores habuit, qui omnes

V

morte

Laurentius Dublinensis.
y Sur t 6.
14. Nouemb.

z 16. O. Flob. Rom. Martyr. Ado. a Baldricus Lolensis Ep. Vincent. l 6. c 150. Ignoscendum exempli.

b Sur t 4. c Sur t 6. Ado. V. suardus.

d Nazianzeno. rat. 16. Sforcia.

e Crom.

Eudoxius ignoscit f 3. Septem. Mera- phrast.

morte sua fidem Christi firmarunt. Cur non referam malo malum, bono bonum, cum possim? Quin bono & malo bonum, ut sis filius eius, qui solem oriri facit super bonos & malos. Magno viro satis est, contra iniuriam, referendi potestas, non opus est factio. [g] Ladislaus victis Hunnis, hostibus assiduus, foederum nescius, seuitia barbaris, milites à cæde continuit. Partice, exclamat, capite, seruate multitudinem, ut Dei populum amplificemus. Digna clementia, quam æternum victoria comes veneraretur. At iam de creui punire, voui non ignoscere. Peius perficitur, quod male ueretur. Alboinus occisurum Ticinenses iurarat, iamque urbem victam ingrediens, impij voti quasi reus, funestum scelus voluebat animo, verum equus in porta substitit immobilis, cum iratus foderet calcaribus armos, cecidit. Omnibus rei nouitate attonitis, subiit familiares crudelis voti recordatio, quo rescisso, sine noxa urbem inuectus parcere miseris didicit. Verum tot irritant animos indigna, non possum ferre. Si posses velle posses & facere: nam aliud non est facere, quam velle. Occasionem minue. Augustus Pollionis crystallina frangi iussit, Cotys rex ipse vascula fragilia comminuit ut iræ materiam subtraheret. Fastuosus decede de via, iracundis loquere blandius. Quandoque se offert occasio, materiam virtutis existima. [h] Sendomirensium dux Casimirus cum Joanne Conaro totam noctem ita feliciter luserat, ut collusori omnia auferret, ille damni dolore, iraque prouectus duci læto, atque insultanti alapam furenter infregit: extrema metuenti Casimirus ignoscit, dolori amici culpam transcribit, ad eoque in se transfert: monitum se, ne tam duriter ageret, & per ludum subditos euerteret. Laudamus hoc in alieno animo decus, cur sibi quisque proprium non facit? Par illud Roberti ducis Nortmanniæ, in itinere à suis procul abiunctus, in rusticum incidit, quo cum primum iurgatus est, deinde ventum ad verbera, valido iuueni dux impar sanguine, liuore, & tuberibus oblitus à suis repertus est, in vindictam accensos vlcersi uent

g. Bonf.
l. 4. dec. 2.
Ladislaus
Pngari
clementia.

Alboinus
crudelis
Cotum re-
uocat.

h. Crom.
Casimirus
Sendomirensis.

tuit, se ita meritis confessus. Monet ille proceres, iniurias, quas infimis inferunt magni à Deo æstimati, illi quia rusticanos, & pauperes nihili putant, damnabili superbia eas contumelias spernunt, ob quas æternum cruciabantur. Dux, comes, nobilis sum, homines viles ista ferre tenentur, ut mea dignitas sit conspicua. Non tenetur autem: Dignitas tua benefaciendo inclarescat si malefica est, infra omnes est. Dæmonis est potentiam ostentare nocendo, torquendo. Quis vero vilis? Ex eodem omnes luto, in eodem omnes imus pulueres, & de purpura, & de sparto. At vero seruulus est, obsequij honesti nomen est, non iniuriæ. Bauo seruulum negligentem venum in carasta exposuit, tanta deinde ob seueritatem pœnitentia ductus est, ut venalitis puniendum se dederit. Bessarion famuli rusticitate à pontificatu impeditus: æquo animo tulit, tantum illi dixit: mihi mitram, tibi galerum inuidisti. Seruanda igitur animi æquitas, excludenda iracundia. Multa melius clementia emendantur, ut fecit Hamon eremita, apud [i] Dorothæum. Lenitas omnibus cara est, etiam in hoste. Phylarchus Arabs ob seruatum in partu, redditamque uxorem à Ludouico Franco, & ipsum & exercitum seruauit. Alphonsus pueros, imbellemque sexum Caieta eiectos, ut esset commeatu defensoribus, benigne recepit, ac fouit, quæ causâ magnum illi amorem populorum, ac victorias peperit.

E contrario Otho Tertius nimia seueritate summum odium contraxit, & imperium animis ab alienis eteruauit. Rem gestâ Brunnerus recenset in hunc modum, cuius verba pono: [k] Natalitia Christiana Otho Roma celebravit, imo serali & cruento conuiuio verius infamauit, cuius Tragicum apparatus Thyesta, quam Christiani principis mensa digniorem ex Gotfrido Viterbiensi plures descripserunt. Accubuerant cum Othone Italicarum urbium familiarumque Principes: ad hos, sub ipsam promulsidem, inimicus præcognati graui voce omnibus denunciât, Hoc agerent, qui saluos se vellent, neque loco mouerent sese; & tumultu abstinere, qui prandium

D. Horin. 6

l. 8. Ba-
uag.

Othonis
seueritas
odiosa

turbasset, eum apud mortuos cœnaturum. Cum dicto armata cohors mensis circumfusa cœuiuas omnes in pallorem dedit. Tum ex tabula seditiosorum nomina, turbulenta consilia factaq; recitata, & vita carnisici addicta. Confestim ferrum supra reorum capita fuit; eaq; Otho præcisa adnumerataq; bona fide recognoscere sustinuit, sædog, spectaculo ebruis hospites reliquos metum ad se nihil pertinentem obruere hilaritate insit; sublati proditoribus patriæ, & seditiosorum ciuium sanguine Libertati propinato, epulari, id demum esse beatum conuiuium. Sic quidem ille censuit; cruentas tamen epulas nunquam concoxit, Sanguinarius, infami, sed congruente his moribus nomine, dictus; Italis in posterum conuiuia vilibus, & imperia pari odio prosequentibus, vercig, æstimantibus pocula sanguine temperantis & conuiuas carpentis in oblectamentum crudelitatis, tam detestabilem esse mensam, quam militiam.

Demum cuiunq; irasceris, quem punitum cupis: Dic, serione illum cœlestibus inferri palatiis, an stygiis foïnacibus vri desideres? Nulli tam immitis ira est, nisi soli dæmoni. Quid igitur illi irasceris, cui summum bonum peccari debes, quem in cœlo amaturus es vt teipsum? Facit huc quam recenset historiam [L] Dorotheus, de ira iniqua. An non contremiscimus totis visceribus, dum audimus, quid seniori illi magno contigerit? Qui cum audisset vnum è fratribus in adulterum cecidisse, cum indignatione quod male fecisset, respondit. An non accepisti quam horrenda res de ipso narratur ab antiquis? Aiunt enim sanctum angelum peccatoris illius animam, cum iam è vita migrasset, ad senem detulisse atque dixisse: En quem iudicasti, vita functus est, quo me igitur iubes ipsius animam deferre, ad superosne, an ad inferos? Quid, obsecro, hac re potest esse magis horrendum? Nihil aliud innuere seniori voluit angelicus sermo, quam hoc. Si tu iustorum & peccatorum iam factus es Iudex, dic mihi, oro, de miserabili hac anima quam sententiam feras, veliue misereri, an scuire? Qua percussus senior ille sanctissimus hac tam horribili re, reliquum omne vitæ suæ tempus inter lachrymas gemitusq; & innumeras arumnas egit veniam tanti peccati deprecans à Deo. Ad pedes tandem Angeli reuertentis procidens, audiuit

I Doctrin.
6.
Ira & iudicium reprimendum.

diuut impetrasse veniam à Deo, Deumq; id fecisse, vt ostenderet, quam ei graue & molestum esset iudicium nostrum temerarium, monuitq; ne animo id vnquam faceret.

¶ 7.

Nulla est virtus amabilior, nulla dignior. Alphon- Clementie
sus clementiam hominum, crudelitatem ferarum esse homini
dixit. propria.

Conueniens homini est hominem seruare voluptas,
Et melius nulla queritur arte fauor.

In alieno quisq; peccato sui quisq; miseretur, alieno sanguini parcat, tanquam suo. Medicinæ apud sanos horror, apud ægros est necessitas, Clementiæ apud fontes desiderium, apud innocentes veneratio. Rudolphum Imperatorem seueitatis aliquando, clementiæ pœnituit numquam. Pittacus oblatum sibi filij sui interfectorem, vt in eum pro arbitrio statueret, sponte dimisit; addito sapientiæ digno elogio: malo parcere, quam vlcisci. [m] Nazianzenus adolescenti, qui sibi insidiatus fuerat, ignouit, ea tamen conditione, vt hæresin abiuraret, inimico vitam duplicem reddidit, animæ, & corporis. Faro sexaginta sex annos in aula regum Francia vixit, transiens aliquando carceres vincitorum miseratus, pro illis Deo preces obrulit, atq; oraculo edoctus omnes resipuisse: Abite, inquit, quia vos factorum pœnitet: mox per angelum patefacto carcere omnes abiere. Genouefa quoq; tactu ferratas ianuas aperuit, & reis veniam impetrauit. Idem quoque studium Leodegarij fuit, qui regio ortus stemmate, solebat visere carceres, multosq; vinculis eximere. clementia enim cum ratione meritas pœnas remittit. Temperat tamen iustitiam, ne ad crimina improbi impunitate prouocentur. Clemētiam summam iustitiæ accurate miscuit Engelbertus Coloniensis antistes, diues opib⁹, sed pro defensione subditorum, inopum solatio fortis & interritus prouinciam suam, & plebem contra potentes tuebatur, magistratus improbos supplicis coercebat, Casti-

In vita eius.

Captos liberat clementia.

Engelbertus.

re in Sicilia occupato totū imperium tanta auctoritate administrabat, tanta æquitate, vt vias omnes tutas, tribunalia pura præstaret, merces tantæ virtutis martyrium: nam à comite Ysenburgico, quem de sceleribus admonuit, occisus est. Mortui tamen apparuit clemētia: nam precibus suis obtinuit interfectori veram pœnitentiam, ita vt actus in rotam comes inter merita tormenta pie vita defungeretur. Tantā cura viro sancto, vt patricidam secum in æternitate focium gaudij haberet. Vere Christianus sanguis, non vindictam, sed misericordiam clamans.

C A P. XLVI.

Magnam patientiæ palastram esse palatium, curiamq̃.

¶ I.

Danielis patientia.

Patientia fortitudinis pars est nobilissima, maior robore, quo in hostem interriti milites incurrunt, cædunt, fugant mala pati, quam inferre fortius est. Hanc præcipuè Daniel noster excoluit. De Solymis patriis captiuus in Babylonem ductus, de regia Dauidica in aulam sæui tyranni, inter idololatras pius agnus in medio Leonum, sed victor & triumphator, & cum aulæ totius calumniis premeretur, leones Deo duce habuit vindices, quibus obiect⁹ esca parabatur. In aula Chaldea, Medica, Persica stetit Christo assimilatus, gentis suæ cladem deplorans, sed sanctis patientiæ lacrymis. Tales commendat, & patientiam sanctorum demonstrat, cum docet pati proprium esse sanctorum. [4] *Et de eruditis ruenit, vt consentur, & eligantur, & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit. Qui regum in obsequio versantur, plurimum præter sententiam ac voluntatem euenire illis necesse est*

ac. II. 35.

Patientia necessaria.

est. Vasta est in numerosa domo rerum aduersariorum moles, non arte, non vi amoueri potest. [b] In Harpasa caudem esse aiunt, quæ duorum digitorum leui motu impellatur, si totis viribus connitaris, steter immota: mala molliter excepta, non vulnerant, leui ictu declinantur, si turbidus impingas, obfistunt, & conterunt. Sola patientia illa reprimat. Omnis virtus laboriosa est, & magnos labores secum regia seruius vehit, qui impatiens est, virtutis est impatiens, pati cogitur, & ridetur. Nec meret, exantlandus est labor, eorum sunt fructus, quorum & labores.

b Arist. de mirabil. auditionib.

¶ 4.

Salomon impatientiam stulto tribuit. *Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.* Summum malum est con-^{c Prom. 2.4.29.} ficere se dolore, malum sibi geminare. Bias magnum malum iudicauit, non posse ferre malum: quia nimis ferēda sunt, stultum autem est dolere de eo, quod vitare nequeas.

De bono patientiæ librum scripsit Tertullianus, deinde Cyprianus melior magistro discipulus. Vterque malum impatientiæ non rebus ipsis, sed animorum mollitudini, & impatientiæ ascribit. Cunctas enim ærumnas grauat impatientia, leues facit, imo lætas patientia: in tribulationibus enim sancti gloriantur. *Patientia omni leue redditur.* Notat patientiæ vim in aula Augusti etiam Epicuræus poeta.

Leuius fit patientia,

Quicquid corrigere est nefas.

Tolerabilia fiunt, dum tolerantur aduersa. mitigat æquus animus, querelæ exasperant, iracundia miseria sauget, quies lenit. Bestiæ dum vincula mordent, & frangere conantur, sese lædunt. Leue fit, quod bene fertur onus. mota face crescunt flammæ, quietæ moriuntur. iuuenos in fuetos aratti verbera cogunt operi assuetis pax est. Indomiti labore, & stimulis aguntur, solus la-

borexercet obsequentes, omnis indignatio in tormentum suum proficit: nam & ipsa tormentum est. Themistocles, qui patientia socios, celeritate hostes vicisse est gloriatus, iam natus annos sexaginta quinque impatientia non magni mali taurinum sanguinem hausit. Commania quædam sunt omnibus, quæ delicati ferre nesciunt, non vitio rerum, sed culpa mentis ignauæ. Alexius ex diuturno carcere eductus aërem purum perferre non potuit. Titus æger cælum intuens Deos accusauit, quod immerenti vitam eriperent: cum quotidie morientes videret, & nonnullos ipse initio regni sæuus occidisset. Aduersa te pulsant & grauias? noli te ipse exacerbare, noli addere malis tuis vigilias, in ediam, lacrymas. Vis maior trahit? obsequere: repugnando non ferius, sed ærumnosius ad fata venitur.

§ 3.

Ne iniuriam ex opere æstimes, sed auctorem aspice, nostram voluntatem ad patientiam, aliorum & bonas & malas, ad salutem ordinantem. Ferre nos ille voluit, sibi ultionem referuat, qui dixit: *mibi vindictam & ego retribuam.* Quod erga voluntate Dei patiedum est, etiam lubenter ferendum.

Villa patientia.

Patientia hoc insigne est, vt alios quoq; faciat bonos. Patiens sis, inquit, Augustinus, vt facias bonos, vt crescat numerus bonorum, non te addas numero malorum. Nunquam malus bonum patitur, sed exercet. Tu bonus tolera malum, ad omnia animus durandus est: vt ipsa infortunia in adiutorium vertantur. Possidonius æger coram Pompeio perorabat, & dolorem increpabat: Nihil agis dolor. Imbecilla se lædi putant, si tangantur. Facile est cætera contemnere, vere Christianum tolerantia ostendit iniuriæ. Adeo, vt in bonorum numero censendus non sit, qui malos ferre nolit. Matriona nobilis & diues ab Athanasio viduam pauperem petebat sibi dari, quam aleret,

aleret, dedit Episcopus, bonam, sanctam gratam, cuius modestia liberalitatem remuneraret. At magnanima virago patientiæ astimatrix aliam quoq; postulauit, per quam exercebatur, morosam, iracundam, querulosam, Athanasius dedit, tum vero illa lætati, episcopo gratias agere, austeram illam beneficiis cumulare omnia tolerare, requiem putare vetulæ perturbationes iurganti placide respondere, aut tacere, gloriosius arbitrata fugere silentio, quam superare respondendo. Tolerabit in aula collegas, qui nouit se quoque habere, quod tolerari debeat. Plurimum illi qui alios tolerare nolunt, aliis sunt intolerabiles. Nihil sibi, nihil suis delictis, omnia solent imputare collegis. [d] Non ita Irene imperatrix: de regio fastigio ad ima detracta, Deo gratias agebat, quod ad imperiū esset euecta, suis peccatis deberi professa, q̄ esset deiecta. Ablatū honorē moderate tulit, certo credebat. Dei amicos nimium honoratos. Honor ciuile bonum est, ad honorandum Deum duntaxat optandus. [e] Eadem in Carolo Crasso animi magnitudo, nec damnis, nec contumeliis fracta. Minora facile feret, etiam is, cui minor est animus. Rem expende. Minimo minimæ cogitationis delicto sibi quisq; plus contumeliæ irrogat, quam inferri totius mundi, vel ingenio, vel malitia queat. asperum ac durum aliquid imponitur? Non tonandum, non insaniendum, non ultio petēda; his enim factis dignum te reddis, vt patiaris, & à Deo non adiuueris. Sine consolatione cruciaris, quia iam tuo merito. Omne vulnus iactatione fit grauius. Vires humanæ Dei adiutorio omnia ferre possunt.

§ 4.

Quæ passus est Dominus crucifixus, quæ martyres cōsidera, nō sterili cogitatione, sed fructuoso voto imitandi. Pro Christo pati gloriosius est q̄ regnare toto orbe, quam mortuos excitare, pro illo autem patieris, si eius causa omnia suscipias, omnia condones. Sine igne

f Martyr.
Rom. 2.
Febr.
Sur. t. 1.
Nisaph.
l. 7. c. 15.

& ferro martyr: parua, mediocria, etiam maiora ferre discas, si Christianorum in maximis lætitiis confideres. [f] Nestor Pergæ Episcopus, claritudine generis, & in aula notus, cum in eculo ad horrorem spectantium tenderetur, non plorabili voce, sed gestiente lætitiis exclamavit: *Benedicam Domino in omni tempore semper laus eius in ore meo.* Cum præses instaret, vt abdicato Christo se tormentis eximeret: *Cum Christo semper fui, & sum, & ero, respondit.* De cruce inde pendens immemor tormentorum, memor caritatis, populum docebat, cum à circumstantibus impetrasset, vt secum preces sociarent, in oratione spiritum Deo reddidit. Illa est patientia sanctorum, tantum gaudij de magnis malis complexa, quantum doloris caperent ignavi. In plurimis ista fuerunt, maxima in nobilissimis Eusebio, Porphyrio, Pontiano, Vincentio, qui mediis in cruciatibus hilari voce, cum admiratione cunctorum in Dei laudes eruperunt. [g] Eusebius cum nervis distraheretur, igne torreretur, plumbeis contunderetur, excisa lingua trepidantibus ad miraculum tortoribus, orabat: *Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui me dignatus es seruus tuus ad gloriam adiungere.* Quid porro rationis afferent, quos minima delicatos tactio in rabiem agit? Si non ritè conditæ epulæ, si calceus pressit, si non lucent orbes, si oculos Atrienis subtile Arachnes textum effugit, si de multitudine nausea, si de ebrietate grauedo dolores attulit, quasi Priamo vi vita euitetur, tragædias agunt. Optent potius breuia mala, quam æterna. Melius est post paucas angustias beati, quam post breuem lætitiã damnari. Deo credite: nos mala nobis

obesse opinamur: ille prod-
esse nouit.

* *
*

C A P.

C A P. XLVII.

*Constantia, fortitudo, & generositas principum
& magnatum familiaritate
digna.*

¶ I.

FORTITUDO alia est in firmitate ossium, robore ner-
uorum, & corporum soliditate ac duritie, de qua *Robur cor-
poris inq-
ne.* becillitas. Non est igitur de gladiatoria laterum firmi-
tate, non de gigantibus, Milonibus, aliisq; sermo. Illis
plerumq; fortitudo exitium adfert, & in parcemia di-
cuntur, fortes citò naufragium facere. Tales apud Da-
nielem pereunt: [a] *Porro viros illos, qui miserant Sidrach, a 6.3.12.
Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis, erant illi viri
fortissimi de exercitu.*

Altera fortitudo planè regia videtur, quæ opibus,
armis, exercitu cõtinetur. Hanc in Nabuchodonosore
prædicat Daniel: [b] *Magna arbor, & fortis & proceritas b 6.4.8.
eius contingens cælum: aspectus illius erat vsque ad terminos v-
niuersæ terræ. Et deinde: [c] Arborem, quam vidisti subli- c v.17.
mem atque robustam; cuius altitudo pertingit ad cælum, & a-
spectus illius in omnem terram. Tum: [d] nonne hæc est Ba- d v.17.
bylon magna, quam ego edificauit in domum regni, in robore Fortitudo
fortitudinis meæ? Eo significato etiam quarta bestia for-
regia.
tis est: [e] Mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat c 6.7.7.
magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis
conculcans. Et [f] Alexander rex fortis. Hæc Darium f c.11.3.
Alexander vicit: [g] & cucurrit ad eum in impetu fortitu- g c.8.6.
dinis suæ. Sic Antiochus Epiphanes & Ptolemæus con-
currut: [h] & cõcitabitur fortitudo eius. & cor eius aduersum h c.11.25.
regè Austri. Neq; hæc fortitudo est, quã quærimus; quia
cõteretur. [i] *Filia regis Austri Berenice venit quidem, i c.11.6.
sed non obtinebit fortitudinem brachii. [k] Et Electi regis Au- k v.15.
stri consurgent quidem ad resistendum, sed non erit fortitudo.**

Ter-

Fortitudo Tertium igitur genus fortitudinis quærendum superest, quod commendare aulicæ dignitati & proceribus oportet. Illud quoque Danieli notum est, [l] anno tertio Cyri regis Persarum verbum reuelatum est Danieli cognomento Balthassar: veritas verbi, & fortitudo (Zaba) magna, exercitus magnus, Dei nimirum Ecclesiam protegentis, & ipsam Ecclesiam fortium. Nam cornu paruum Antiochus, [m] & factum est grande contra meridiem, & contra orientem & contra fortitudinem. Fortitudo hic est Ecclesia, & qui eam defenderunt Maccabæi, qui que fortiter pati, quam malè agere maluerunt, vt libri Maccab. describunt. Hæc vocatur fortitudo cæli. [n] Et magnificatum est vsque ad fortitudinem cæli. Deiciet de fortitudine, viros fortissimos, Judam, Jonatham, alios, qui erant & sidera faulta Israelis, & salubria. Hos fortes esse viros, sanctos, fidos, principes fidelium ostendunt proxima verba: [o] & vsque ad principem fortitudinis magnificatum est. [p] Hoc robur autem contra Ecclesiam datum est propter peccatum. Hos esse fortes Dei Angelus contestatur, qui Danieli visionem exponit: [q] Et roborabitur (Antiochus) fortitudo eius, sed non in viribus suis: & supra quam credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum. De eodem & de Antichristo sermo est in alia visione: [r] Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem. Sanctuarium fortitudinis est ipsa Ecclesia sancta, templum & Sancta sanctorum, Ecclesia virorum fortium cum persecutore mundo, & dæmone prælium.

¶ 2.

Fortitudinis officium.

Fortitudo timoris, & fiduciæ est moderatrix: Media enim inter vtrumque animum tuetur, ne vel metu ab officio discedat, vel temeraria audacia mala accersat. Materia eius est mors & dolor, quem honesti causa contemnit, opus eius fortia agere & pati. In bello illius

illius vsus præcipuum putat Aristoteles, in eo sunt mala terribilia, & ante oculos honesta mors, ad quam fortis stat impavidus. Eum, qui fidenter aut plagas accipit, aut in naufragio fidit, negat ille fortem. at profecto, qui tormenta sustinet, ne ab officio discedat, vt filius Q. Ciceronis, qui cruciatus perfererat, ne proscriptum parentem proderet, fortissimus est. Et qui virili animo quamcunque mortem exspectat, nec deiicitur, sed ad Deum assurgit, hanc virtutem exercet. Bellator autem fortis est, non feriendo hominem: hoc enim & carnifex facit, sed contemptu sui doloris & mortis, qui in acie necessarius est, & honesti causa: nam carnifex victos sine suo periculo cærit. Non solet vt obseruauit [s] Ambrosius hæc virtus in comitata esse: alias enim tuetur, & cum illæ terrore pulsantur, munit. Collegæ Danielis ab idololatria abhorrebant, illa fidei reuerentia, nisi fortitudini copulata, erat futura vidua, & cessura formidabili flammæ. At nunc animose respondent: [t] quod si noluerit, notum sit tibi, Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. Charitatem, & fidem comitatur, & spernit vultum tyranni pallentis ira. Tale in Paulo Apostolo, & Electis robur. [u] Quis nos separabit à charitate u Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Tali fiducia Daniel deuotionem suam propugnat, nec metu Leonum tempora modumve orandi mutat: [x] quod cum Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in conaculo suo contra Ierusalem tributoribus in die flebat genua sua, & adorabat, confitebaturq; coram Deo suo. Nec minus fortiter agit, cum [y] Bel destruit, templum deiicit, contemptor furiosæ multitudinis; draconem etiam interfecit: Hic fidem, pietatem, zelum, charitatem, ad præclara facienda fortitudo animauit, nec rugitus leonum deteruit. Nobile quoque fortitudinis femineæ exemplum producit Susannam, in qua castitatis decor elu-

s. l. 3. offic. Fortitudo non sola.

Daniel fortis. c. 3. 18.

Danielis fortitudo.

x. c. 6. 10.

y. 6. 14. 17.

cec

cet quidem, sed præcipue laudatur animi robur. Pugnæ enim eius erat contra libidinem leuior, contra metum grauissima. Hircosos senes, amoris remedia secū adferētes facile erat spernere castæ Matronæ maritum amanti. Nam cæteræ quoq; filix Israël non voluptate, sed incusso timore ad flagitium sollicitabantur. [z.] Sic

Susanna fortitudo. z. c. 13. 57. *faciebatis, inquit, diuus Ephebus, filius Israël, & illæ timentes (non lasciuientes, non libidinantes) loquebantur vobis. Sed Filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram.* Ipsa hæc Susanna testatur, & secum disputat, & fortiter concludit: [a] *Ingemuit Susanna, & ait: Angustia sunt mihi vndiq;: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi abique opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.* Filiorum Dei illa est constantia, reproborum mutabilitas leuitasque animi, qui in carne & sanguine voluntur: sibi dispares ac graues, qui per seclera à dæmone, quasi in funda rotantur. Porro quamuis fortitudo in metu rerum terribilium omnia ex recta ratione gubernat, qualia sunt mortes, arces & morte acerbiores dolorum stimuli: In minoribus tamen etiam locum habet, cum virtutis ergo ad perpetuos carceres damnantur, cum Marcellus ad catibulum, cum Christiani ad metalla, ad secanda marmora, ad arenarias: relegabantur, cum in seruitutem dabantur: cum paupertatis, famis, sitis, laborum incommoda ferre coguntur.

§ 3.

In aula fortis.

Heroicam virtutem ab aula expectare, inter delicias multi superuacuum existimant: materiam cauſantur deesse virtuti. Vtinam ne virtus materiæ desit. Sane nemo nobilium in aula est, qui non strenuus videri, & veluti expers terroris Achilles, labore. Prisco Christianæ Reipublicæ æuo, integri populi fideles, heroum natio fidem suam, innocentiamq; hac armatura defendebant. Traianus acerbam ac cruen-

iam

tam persecutionem mouerat, illi tamen sustinendæ non modo par Christianorum constantia fuit, sed terrorem insuper ingentem attulit sæuientibus. Tiberianus præses Imperatori scripsit: *Christianis occidendis se imparem esse.* Tantis se agminibus ad mortem præclatam offerebant: omnia ferre, & frameæ potius quam culpe succubere parati. Lumina tum vrbium, & Senatus pro martyrio felicius, quam pro faciebus, mortium candidati, ambiebant. Diu mansit ille religionis vigor, & sine metu fortitudo: nam vere Prudentius canit.

Dei perennis nomen asserentibus,

Mors ipsa subiacet.

Hominem timere, etiam Cæsarem, seruus Dei erubescit. Genesius sane fortiter clamat: *Nō est rex nisi Christus, pro quo si millies occidar, ipsum de ore, ipsum de corde tollere non potestis.* Non nocet martyribus, sed persecutoribus sæuitia. Victor vir nobilis fustibus cædebatur, præcone clamante, *Diis immola: ille e contra: non sacrifico demonibus, sed me Christo sacrificium offero.* Ibat igitur an cælum rara victima, cadebant hostes victimæ gehennæ. Hoc consequitur ne teneantur in vita proluxa mora, quæ est malorum multorum causa. Expedite Tertullianus. *nihil interest nostri in hac vita, nisi vt quamprimum decedamus.* Et Nazianzenus quoq; optimum esse, ita agere, vt ex vita quamprimum absoluamur. Nec adultis modo, sed & pueris. Sic Maccabæi fratres, Justus, Pastor, Joannes, Vitus, Paulillus, Florellus, alij plurimi. Omnium quidem Christianorum est fortiter agere, & pati, sed præcipue nobilium & magistratuum: neque enim vllus locus præstantiores martyres, quam aula dedit veros Danielis imitatores. Martinus, dignitate & morte proposita, hanc elegit. [b] Eusebius. *Nero b. l. 7. c. 14.* plurimos Romæ occidit, vt est apud Tacitum. Claudius sæuior fuit. Achari Mauritij integræ legiones generose mori, quam cedere hostes maluerunt. [c] Ba-

Aulici martyres.

c. Tom. 1. 2.

Gal-

Gallienus nobilitatem Africanam religionis Christianæ tenacem trucidauit. In viris illustribus S. Procopio, Perennio, Geruasio, Protasio, Claudio, durauit illa constantia. Veniunt in hunc censum & reges martyres. Edmundus & Eduardus Angliæ: Wenceslaus Bohemiæ, Canutus Daniæ, Ericus Suetiæ, Olaus Norwegiæ, Sigismundus Burgundiæ: Delicias & tormenta fortitudine animi, non sceptris aut sanguine superauerunt. Virtutis certamen fuit. Omnia sustinuerunt, quæ videre vix sustineant, quorum animus infirmus est. Multa de suorum fortitudine gentiles prædicant, nihil tale, ne fingere quidem ausi sunt, quale nostri fecerunt, Julianum fabulas Deorum secutum Nazianzenus ex martyrum actis confutat. [d] *Hæc*, inquit, non colis, sed contemnis, qui Herculis rogam, ex calamitate iniuriarum, mulieribus illatis excitatum, admiraris, & Pelopi laniationem, illam, inquam, vel hospitalem, vel à Deorum amore profectam: ex qua Pelopida ab humeris & ebo-re nobilitati sunt: qui etiam Phrygum, qui tibi suauitate mulcentur, & post tibi tantum contumelia afficiuntur, exactiones, & in Mithra sacris adhibitos cruciatus, iustasque, aut etiam mysticas vstiones, & hospitum apud Tauros cadem, illudque apud Troiam puella regie sacrificium, & Menæci pro Thebanis fusum sanguinem, posteaque filiarum Scedasi in Leuctris: Qui Spartanos adolescentes, virgines sese lacerantes, laudas, & aram cruore resperfam, Deam castam & Virginem oblectantem: Qui Socratis cicutam extollis, & Epicteti crus, & Anaxarchi virem, quorum patientia coacta potius ac necessaria, quam libera & voluntaria erat: Qui Cleombroti Ambraciota saltum, ad quem ex libelli de anima lectione impulsus est: Qui Pythagoricam illam pro fabis contentionem, & Theanum, aut nescio cuius alius, ex iis, qui Pythagoricis mysteriis initiati erant, eique dogmata sequebantur, mortis contemptionem? Quod si tu superiora illa nostra non miraris, at certe præsentia mirare, & omnium sapientissime & fortissime, atque in Epaminondas illos & Scipiones tolerantia ratione intuens: qui simul cum exercitu iter facis, & victum tenuem ac plebeium amplecteris. &

eam

eam gerendi belli rationem laudibus effers. in qua Dux omnia per se administrat. Est quippe generosi & sapientis animi, ne hostium quidem virtutem contemnere: verum hostium fortitudini plus tribuere, quam suorum, etiam familiarissimorum ignauia atque languori.

¶ 4.

Dolor grauis solet esse breuis. Non lætatur illa spe Christiana fortitudo; longum virtus exercitium amplectitur. Timotheus & Maura nouem ipsos dies in cruce pependērunt, nec eos quiritando, plorandoque, sed mundi conditorem & redemptorem laudando insumpserunt. Non metuebant futurum, qui præsentia ferebant. Nemo diu hic moritur, etiam si per dies, & annos. In futuro multi semper morientur. Hic extremum doloris est gaudium plenum, medium consolatio occupat, ibi nouus dolor veterem continuat. Inuicta pariter constantia Faustus sub Diocletiano dies quinq; in cruce perstitit, & orando & monedo illudit dolori. Victor quoque tribus diebus in fornace perseuerauit vultu decoro, & hymnis cæleste numen laudauit. Dolere se, non cruciari sentiebat, dispersebatur dolor ut fumus, cum mens igne feruidior ad cælum tenderet. Tritidem dies post varia tormenta in fornace arsit Christina. Lucia vidua à filio Euprepio accusata, etiam abominante Diocletiano, in lebere, qui pice & plumbo bulliebat, toto triduo torta est. cum adhuc sauiret rabies torquentium: domus iudiciaria concidit, iudicemque oppressit. Procopius Mutium superauit: Thus manu accipere iubebatur: ea arulæ prunis ardentibus, imponebatur, ut, si dolore manum verteret, iniectis in ignem suffitibus Diis litasse videretur: ille dextram immotam exuri permisit, & ferre dolorem maluit, quam minimam maledicendi occasionem dare. Cumque homines omnia faciant, ut dolore liberentur, hic ne manum quidem vertere sustinuit: Cantabat interim verba Dauidica [e] tenuisti manum dexte-

Diurna supplicia.
Timotheus
Maura.

Rom.
Mart. 16.
Iulij.
Faustus
Victor.

Rom.
Mart. 4.
Iulij.
Lucia.

Procopius.

e Psal. 7.
1. 24.

X

tam

Gentes
minime
fortes.

d Orat. 3.

ram meam: Et in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Præfidi lachrymas exprobranti respondit non mirum est, inquit, cum lutum igni admouetur, sudat. Deinde infaniam iudicis se flere protestatur. Eadem animi firmitate manum vt Basilus recenset, Barlaamus immotam tenuit, cum prius variis tormentis debilitatus esset. Et cantabat freudentibus hostibus: *Benedictus Dominus Deus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Nescio an non hos omnes vicerit Gordianus Centurio, qui passus est, quicquid pati voluit. nam pro facto voluntas in Dei iudicio fuit. Paulum metu crudelitatis secesserat, cum que ad necem quæreretur, sponte theatrum ingressus exclamavit: *Inuentus sum à non quærentibus me.* In tormentis canit: *Dominus mihi adiutor, non timebo, quid mihi faciat homo.* Increpat ignauiam carnificum, ad novos cruciatu semper illud memorabat: *Damno se affici, quod non sapius mori pro Christo posset.* Hæc lætus, & placida voce prolocutus, in rogam paratum se ipse immisit. [f.] *Domus enim iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio,* vt Salomon docet. Primo non temere ausus est, deinde non inconsulte timuit.

§ 5.

Vltro se offerebant suppliciis. Non trahebantur ad supplicia, sed sponte ibant. quod est liberrimæ fortitudinis. Nec fortis est, qui inuitus dolores perfert, quiq; vt timidi gladiatores ferro & igne in vulnera cogi debet: infamis Ulysses qui bellum furore detrectauit. Mennas Diocletiano, vt & Maximiano vehementer charus, & familiaris, die Cæsaris natali, cum omnes aræ vicij; Dæmonum sacrificiis incestarentur, publice Imperatores arguit, & se Christianum professus, omnem suppliciorum atrocitatem tam læto animo tulit, quam audio expectauit. *Felicianus.* Quam præsens constantia Feliciani: nam audito decreto de suo martyrio, *quam iucundos dies annuncias,* inquit, *octoginta annis iam expectatos.* Nec aliter pertulit, bonum

bonum suum ad terminum deduxit, nec terga dolori dedit, probra sustinuit. Victor Carthagine Proconsul *Victor.* minantibus multa barbaris facile consilium expedit: *Dicite,* inquit, *regi vestro vt me ignibus subiiciat.* Et Ambrosius minanti Calligono. *Caput tibi tollo.* respondit: *Deus tibi permittat.* Quam animose occurrit Tiburtius *Tiburtius.* & Valerianus quærenti persecutori, cur Martyrum *Valerianus.* corpora sepelirent: *quia nos,* inquit, *feri cupimus eorum socii.* Demetrium nobilem & fortissimum ducem Maximianus ipse proconsulis Græciæ insignibus ornabat, vt obligatiorem haberet: Ille quasi ad Euangelium prædicandum illo honore incitaretur, vbiq; Christum annunciat, deinde in ipsa concione captus optatam sibi mortem affirmat. Armerius Albanus, vir clarus & potens promissa libertate, si Mahometem coleret, abominatus est apostasiam, & crudelem in modum dissectus. [g] Andreas sub Maximiano paucis Christianis militibus multos Persas vicit. de fide accusatus bellicæ fortitudini adiecit laudem constantiæ Christianæ, ornamentum omnium virtutum, & in lectum æreum ignibus sæuientibus candentem sponte ascendit, in quo canticis & hymnis se dux magnanimus refrigerabat. Irene quoq; fœminam supergressa minantibus hostibus in rogam ipsa insilit. Indi Philosophi Alexandro responderunt mentes eum cogere non posse, in corpora habere potestatem, ignem esse asperitum homini tormentum, illum à se contemni. In igne Petrus intimum Diocletiano, & à cubiculis, quasi in rosa placida expirauit; Pati alacritate Maximus Claudius dux domi militiæque nobilis, aulæ decus ad ostia Tiberina vitius exuritur.

§ 6.

Virtutem in dolore incitabat spes præmij, quod in Dei coniunctione cernitur. Pusces medicus aule, sed & animorum: cum Ananiam senecta debilem ad tormentorum magnitudinē trepidare & expauescere videret: *Spes præmij.*

non tenuit se, quo minus nutanti verbis constantiam adderet. *O senex, inquit, paulisper oculos claude & aternavido.* Valuit exhortatio, geminata est palma. Vnus periclitabatur de perseverantia, in ancipiti stabat victoria, duo triumpharunt. Nam & Ananias in agone perstitit, & medico hortatori lingua excisa datum est certaminis consortium, qui ex spectatore factus Athletes speciosissime pugnavit & vicit. Adrianum aulae Dioclerianae principem & magistrum officij, nondum de Christo plene instructum, eadem spes ad maximum opus impulit. Cum enim dira cruciamenta perferre Christianos magna alacritate & congratulatione cerneret, magna quaedam sperari ab his praemia iudicavit, quae suique ex martyribus quoniam illa bona essent, propter quae omnia, quae sunt in natura tristissima, ferrent. Cui tres, qui tum lignis extensi, crudis nervis caesi, lapidibus ora contusi, linguis quamquam radicibus euulsis animose responderunt: *expectamus [h] quod nec oculus vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, inenarrabile bonum, quod paravit Deus his, qui diligunt eum.* Tum ille laetitia gestiens, a se abiens, & in Christum transiens, dixit exceptotibus: *annotate meam confessionem cum his sanctis & Athletis Dei, quia & ego Christianus sum.* Trepidare tota aula daemones, demonumque ministri Imperator Dioclerianus rei novitate perturbatus, cum viro clarissimo discepcionem instituit, viro Imperatore etiam tormenta superavit, & ad agonotheram suam gloriosus ascendit. Plato nobilis Galatae Boeis oriundus, cum a quatuor tormentis, deinde a duodecim flagellatus in carcerem reduceretur, dicebat: male tugurium suum habitum dictans: se esse immunem, ad constantiam Christianos hortabatur: illud Pauli omnium auribus insonans: *[i] non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelebitur in nobis.* res horrida, tristis aspectus, dolor inimicus naturae, totum corpus unum vulnus, sed heros ille non succensuit malis, non fecit dolorem querela turpem, sed

Ananias
Pufices.

Adrianus.

h. i. Cor.
2. 9.

Plato.
i Rom.
8. 18.

inful.

insultando gloriosum. Cedit enim dolor fortibus, insultat ignavis, Urbicius iudex Lucium duci iubebat, ille letus ad Deum se ire dicebat, ibatq; quasi ad triumphum, & regnum. Elpicius nobilis senator sponte se dedit tormentibus, primum equis indomitis tractus, deinde igne tortus, aequo semper vultu, & placido animo omnia ferebat, & expectabat. Victorem imperante Antonino Sebastianus iudex immaniter torquebat, equuleo nervos luxauerat, secretis naturae partibus feruens oleum infundi imperabat, tum Martyr: *O quam victor. suave est hoc, sicut aqua sitibundo.*

¶ 7.

Non tamen profanae superbiae feroci virtute superabatur Christo nitebatur. Quare maiora humanis decorantibus gentiles intuiti, magicis artibus perseverantiam in tormentis tribuebant. Quod cum Pontiano super prunas ambulanti Fabianus iudex exprobraret, ille insigni responsione calumnias retorfit: *In nomine Christi super prunas ambulo, tu in nomine Iouis, vel manum in aquam calidam immitte. Si autem praestigia sunt, cur eas Dii tui non tollunt?* Heroum nostrorum robur omne ac vis in humilitate cordis, non sui fiducia fundatur. Quae enim superbia inesse videtur constantia, fragilitas est. Tam infirma, quam inanis. Gaudium Dei est fortitudo sanctorum. Norunt se moriendo non perire, sed reddi immortales, ituros in paradisum Dei sui, ut Theophilo aliquando Dorothea promisit. Profectus itaque Christianae virtutis fortes efficit, & gratia cor stabilis, ut docet Dorotheus. *[k] Nam quanto proficit anima, tanto fit fortior & valentior ad ferenda, quaecumque dura contigerint.* Iumentum enim illud fortissimum dicimus, quod onus quodque etiam magnum valenter & commode vehit, & si contigerit casu villo offendere vel cadere, ita statim excitatur & refurgit, ut vix offendisse, vel cecidisse se senserit. Debile autem animal cuiuscumque oneri etiam levisimo succumbit, & si ceciderit, ad resurgendum multorum opus habet auxilio. Idem est de anima, quae quoquo

X 3 magis

magis peccauerit, eo fit semper debilior. atq; in eandem sententiam Nazianzenus. [1] Non enim in veste, sed in animi constantia, humilitas ipsi sita erat, nec colli depressio, aut vocis demissio, aut vultus inclinatio, aut promissa barba, aut capitis ad cutem vsq; rasi exornatio, aut certus incedendi modus humilitatē effingebat (quæ vt ad breue quoddam tempus exprimi possunt, ita quam celerrime sese produnt: nihil enim simulatum constans ac diuturnum est,) quin potius idem, & vita maxime sublimis. & animo perquam humilis erat: cuiusq; ad virtutem nemo aspirare poterat, ad eiusdem congressum perfacilis omnibus aditus patebat.

C A P. XLVIII.

*Fortitudinem ac magnanimitatem veterum nobiles
& palatinos nostros imitari oportere.*

§ I.

Obmurmurati mihi audio, & doctrinæ fortis conuitia. Tunc ista delicatulis nostris? Tu carceres, gladios, eculos, bestias, cruces, ignes? Nondum ad ista maturuerunt, leuissimis mouentur, punctione acus, nisi forte ad superbiam aures perforentur, ferre nequeunt: mortis mentionem tanquam dirum omen exhorrescunt. Semper illis est de morte importuna narratio, etiam senibus, etiam morientibus. Verum ego contra audentior ibo. Non est doctrina Christi Lesbia regulæ, ad tortuosam morum prauitatem flexilis, ad hanc normam immobilem animorum ædificatio dirigenda est, vt in cælum vsq; domus excrescat. Nihil dignius est homine quam vt imitetur auctorem. Imitetur & imitatores Christi: perfectiores illos, non multitudinem. Caueant ne filij sint mali ex malis, bestiarum, ex bestis: Si autem filij martyrum, opera martyrum faciant, ita laetis vtantur, vt & tristibus gaudeant.

Forti doctrina opus est illis qui saluandi sunt.

Dura non fuganda.

Scilicet

*Scilicet aduersis probitas exercita rebus,
Materiem iristi tempore laudis habet.*

Si luctandum est cum asperis, ne turbetur nouitate, turpe est cum officio luctari. Indicium malæ mentis est, inter simulationem virtutis, & amorem vitiatorum fluctuare. Vigorem veterum capiant, nec sint inconstantes, ne vt conchylia à luna mutantur. Si imbecilles sunt, fortitudinem induant, munimentem infirmitatis inexpugnabile. Aderit illis de cælo auxiliator petra & refugium malorum, ille inquam, qui Quintino, dum flagellis laceratur, acclamat: *Constans esto, ego tibi adsum.* Plurima, non quod difficilia sint, non audet timidi, sed quia non audent, difficilia sunt, perturbatur non rebus, sed opinionibus. In cælum ardua est via magno labore enitendum est. Memoria fati imminentis, iudicij damnantis, cruciantis inferni delicatis ingerenda est etiam inuitis, Hanc fortitudinem, quæ bello tuetur à barbaris patriam, domi defendit infirmos, à latronibus socios, ab infidelibus orthodoxos palatini dilaudant, nec iniuria: plena iustitia est. Qui enim non repellit à suis iniuriam dum potest, tam in vitio est, quàm ille, qui facit, Est autem non in inferenda, sed capienda iniuria lex virtutis, dum priuatim patimur, non cum publico bono, & quieti studemus.

§ 2.

Dignos ego proceres, duces, tribunos, centuriones, nobiles iudico, quos hortor ad Christi, apostolorum, martyrum imitationem. Hos omnes simul: nã erat eo tempore aula castrensis. & in illa decus militiæ. Venerari saltem & suspicere eorum virtutem necesse est. Nazianzenus sane Juliano Apostatæ pro crimine obiicit, talium contemptum virorum. *Non victimas pro Christo casus aorat. 3. veritus es? nec magnos pugiles extimuisisti, Ioannem illum Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, eos, qui & post illos, & ante illos, pro veritate periculum se obiecerunt qui cum igni, & ferro, & beluis, & tyrannis, & presentibus malis, & denunciatis, alicui animo, velut in alienis corporibus,*

Fortitudo bellicalaudata nobilibus.

Suscipiendi martyres.

bus, imo quasi corporum expertes dimicantur (cur? ne pietatem vel verbo tenus proderent.) Quibus præclari honores & festa constituta sunt: à quibus demones propellantur, & morbi curantur: quorum apparitiones & prædictiones: quorum vel sola corpora idem possunt, quod anima sancta, siue tangantur, siue honorentur: quorum vel sola sanguinis gutta, atq; exigua passionis signa idem possunt, quod corpora?

Martyres
nos hor-
tantur.
Quirinus.

Deinde Heroës prius de pyra, de cruce, de eculeo ad se nos inuitant. Quirinus episcopus ingenti saxo alligatus, meigi non potuit, super aquas ferebat eum Spiritus sanctus, cõcionantem in ripa stantibus, & hortantem, vt votis magnis tormenta subirent, facilia ex difficilimis facerent animi magnitudine. Hanc ad maxima tendere magnum esse, qui cœlestia amat, terrena nec metuit mala, nec cupit prospera. Christo confidentes stare rectos sub omni pondere.

§ 3.

Leuitiora
petuntur
hodie.

Veruntamen non eo solum sine perfectæ constantiæ exempla produxi, quod ei pares omnes iudicem: nam tristissimos ferre cruciatus in suo corpore tanquam alieno, maius est, quam vt ferre queant, quietiam in noxiorum suppliciis exalbescunt. Minora à nostris exigam. Ne malorum metu leniorum de officio deiici se sinant: in vita innocente perseverent. Bonum inchoare, malo sine concludere, incipere à ratione, à gratia, desinere in sensu, in delicto monstruosum est: hoc est, humano capite ceruicem equinam, serpentinam caudam adiungere. Non autem martyres illi tantummodo ne idolis sacrificarent, aut Christum abnegarent in cruciatibus perseverarunt. Sed ne in alias quoque Dei leges committerent, vt gloriam Dei propagarent, ne pudicitiam proderent, ne cõscios religionis indicarent, orationem aut docendi munus intermitterent, vt elemosynas darent, martyres sepelirent, infirmos corroborarent, vt veritati testes essent, ne sacra traderent. Gregorius senior magno zelo restituit

Gregorius.

Julia-

Juliano templum petenti. Felix Tibarensis occisus est, quod nollet tradere persecutoribus sacras Scripturas. Habeo, inquit, sed non do. Euplius eadem de causa diuinitissime grauissimeq; tortus est, nec tradidit. Ad supplicium vero elogio præstantissimo, alligato ad eius collum Euangelij codice educitur. Testis scriptæ veritatis, & illius testimonio vicissim probatus.

Vitam Julitæ S. Basilii recenset, opes ereptæ sunt, maluit egere, quam Christum deserere. Audita est vox Heroidis animi plane virilis: *Malo omnia deserere, quam vna voce impia Deum offendere.* Alacris, ad rogam pergit, mulieres notas ad martyrium, virilemque constantiam hortatur non solum ex carne viri, participes imbecillitatis, sed ex ossibus quoque vt fortitudinem æmulentur ostendit oriundas, & facto fortissimo splendida dicta firmavit. in rogam enim exultabunda insilit, oblata Deo in odorem suauitatis. Latissime pater illud: *malo omnia perdere, quam vel vna voce impia Deum offendere.* Ad omne genus officij pertinet. Hinc vitæ nostræ exempla ducemus, iudices enim illos habebimus, quos nunc admiramur. Tribunal illud in arcu cœlesti cõstitutum inteamur & iudos Dei seruos. Dicent illi: amore tui, ô Judex, toto corpore laceri stetimur, retederunt, fidei sulcarunt vngulæ, virgæ fustesq; lancinarunt, in cruce de vulneribus pendimus, super vulnera stetimur, totum fuit in vulnere corpus, luxerunt in plagis flammæ, dum iam nõ membra, sed vulnera torquerentur, addita dolentibus ludibria, & amarulenta spectantium gaudia, atque insultationes. Omnia tamen etiam membra corporis perdere malimus, quam vel vna voce te Deum offendere: contra omnia vitia pro omni virtute ista sustinuerunt. Quæ igitur à nobis excusatio obtendi poterit, si sponte ea committamus, ad quæ tormentis adigi felices illæ animæ adigi non potuerunt: nulla supplicia illos ad mentiendum, fallendum, potandum, scortandum impellere potuerunt. An consortes sanctorum esse possunt, qui ad ista non metu coguntur (&

Virtus o-
mnis for-
titudine
defende-
tur.
Felix Ti-
barensis.
Euplius.

Julitæ.

Pios ad
crimina
nullus ti-
mor adigi-
git.

X 5 si me-

si metus intentaretur non excusarentur, sed nequitia prouolant, nec metu legum reuocantur?

Tanta igitur maiestas regiae virtutis, si nondum ab angustiis terrenae mentis concipi potest, eo tamen vsque proficient Palatini, ut si à Satana species sceleris obiciatur, aut sit ex mundi contagione periculum, si vltionis, luxuriae, ebrietatis, iniuriae occasio se offerat, animumque percellat, ita secum stant: Heroas veteres Christi fide inclytos, si fornaces Babylonias, leones, crucesque, & quicquid dolorum cogitare diabolus potest, admotum corporibus fuisset, non commissuros fuisse, ut quicquam sceleris facerent, quare Christianis omnino indignum fore, si nulla necessitate, nulla vi impulsu, sola animi libidine, aut ignauia sese sceleribus contaminent. Si leuiter, aut damni metu peccatis, vel suis, vel alienis consentiant.

Ratio cōtra omnia peccata.

C A P. XLIX.

Pertinacia constantiae larua vitanda, eam potentibus periculosam, sed consuetam.

§ I.

Magnatibus non quidem proprium, sed ordinarium tamen malum, pertinacia, constantiae aemulatrix. Est vero pertinacia opinionis, aut voluntatis sine recta ratione obfirmatio. Idcirco aulis frequens, quod mutare vel inconsiderate, vel cupide constituta, probrosum existiment: Facilius porro decreta mutant reges, quam regum consilia, & urbium curiae. Omnia obtundunt, ne videantur errasse. Pertinacia autem alia est in opinione, à qua nullis rationibus obstinati dimouentur, nec tamen recta ratione tenentur.

Multiplax pertinacia.

tur. Qualis est in haereticis, alia in sola voluntate, qualis in Alexandro, qui certo non esse se DEVM nouerat, & tamen etiam per amicorum caedes diuinitatem affectabat: contumacia voluntatis contra mentem peruicacis. Pertinacia in peccato graui est propria reproborum, ad finem nimirum perseuerans. Quisquis in peccato mortali vitam infelicem claudit, modo sit animo praesenti, etiam contumacia peccat. Leuiore est pertinacia in leuibus delictis. Potest etiam esse in rebus adiaphoris cum nimium suae opinioni etiam probabili adhærent, aliorum res contemnunt. Cum obstinatione quadam non rei veritate mouentur, aut rationum momentis. Eiusmodi homines cum inusitato iudicio sunt, appellant noua voce, *opinatiuos*. Qualis erat Anaxagoras, qui cum semel niuem atram dixisset, insaniam defendit. Innumera eiusmodi sunt apud philosophos: nullum est enim sine teste mendacium.

§ 2.

Verum de palatij pertinacia, quae saepe prouinciis exitiabilis est, dum id, quod leniter decretum est, tanquam sacrosanctum, & Reipublicae necessarium defenditur, cum tamen alia causa tuendi non sit, quam quia lata lex est. Quomodo Creon respondit.

[a] Vox constituto sera decreto venit.

a Senec.

Tam scelestae pertinaciae exemplum Daniel attulit.

Medea.

[b] Nunc itaq; rex confirmat sententiam & scribe decretum: ut non immutetur, quod statutum est à Medis & Persis, nec prauaricari cuiquam liceat.

b c. 6. 8.

Vigent vero regem cum minis, & contristant. [c] Scito rex, quia lex Medorum atq; Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

c c. 6. 15.

Durissima procerum cōtumacia, quam rex fletere nequirit, leonum dentibus commolita est, ut testatur Daniel: [d] iubente autē rege, adducti sunt viri illi, qui accusa-

d c. 6. 24.

uerant

uerant Daniele[m], & in lacum leonum missi sunt, ipsi & filii & uxores eorum: & non peruenierunt vsque ad pavementum lacu[m], donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt. Maior etiam & stolidior Babyloniorum furor, non in opinione, sed peruersa voluntate, ideo sine vlla ratione contumax. Imposituram sacrificulorum Belum Daniel ostenderat, & constabat de fraude toti prouinciæ, Draconem etiam noxium interfecit, quem certum erat Deum non esse, qui venenum, quod sumpsit, ignorauit, & mortuus est. Cum scirent ista omnia, suæ tantum voluntati, & beluino affectui indulgentes [e] prophetam ad lacum Leonum deposcunt. Persarum quo stupidiota eo peruicaciora erant pectora, ebrij cõsultabant, & de rebus maximis deliberabant, hæc firmiora, teste [f] Strabone, quam quæ sobrij decreuerunt, ab ipsis habebantur.

e.c.1.4.

fl.15.

p.l.4.
h.15 equi-
vibus.

ic.4.16.

Valerianus

Ebroini
contu-
malia.

[g] Athenæus [h] Aristophanes & illius Scholastes insaniam Barbarorum exagitauit. Eorum, qui nec scientia, nec ingenio valent solet esse in præconceptione temeraria obstinatio, nam rationem cur mutandum sit decretum non intelligunt. Fuit idem Nabuchodonosori vitium, qui monitus visione terribili non mutauit male constituta, retinuitq; peruicaciam [i] nam post spacium mensium duodecim deambulabat in palatio, minarũ Dei, & Danielis consilij immemor. & regno deictus in bestiam mutatur. Subito enim Deus obfirmatam contumaciam rumpere solet; quicquid enim supra modum durum est, etiam præfractum est. Decium peruicacissimum subito paludi immerisit. Valerianum repentina, & cæda seruitute oppressit, & in malitiosa miseria obstinarum Persæ viuum excoxiarunt. Lucia, Diocletiano imperante, in æstuantissimo rogo triduum illæsa psallebat. certabat patientia martyris, & pertinacia iudicis, donec iudicem ruina oppressit, socium eius dæmon corripuens, cum equo de ponte præcipitauit. Omnium pene obstinationem vicit Ebroinus improbitate notus. Geri-

num

num & Leodegarium nobile par fratrum, collegas suos neci dedit. Leodegarium etiam adigere supplicis conatus est, vt Christum negaret, atque æternum perderet, odio in futurum sæculum pertinaciter extenso: Verum & illum in futurum cælum excepit, & Ebroinum in ollam Vulcani deferri sanctorum aliqui viderunt. Antiochus pertinaci studio, & cladibus Ægyptum ambiuit re- k.2. Mac. 11.
Ioseph. l.13. 6:7.
pullus [k] obstinatam iram vertit in Judæos, gentem innocuam, quorum octoginta milla occidit.

¶ 3.

Abominabilis porro maxime est pertinacia voluntatis, cum in malo proceditur, non errore aliquo, aut probabili inductione animi, sed quia illa via cæptum est ire, maiestati aduersum arbitrantur mutare cursum. Cuius pertinaciæ exemplar poëtæ proponunt Oedipum oculis erutis deliberata morte ferocientem.

Voluntatis
pertinacia
pessima.
Pertinaces
omnia ruse-
re cupiunt.
I Senec. in
Thebaide.

[l] Vnicam salutem, vocat, non esse saluum.

Quid verba perdis, quid pectus ferum

Mollire tentas precibus? Hoc animo sedet,

Effundere hanc cum morte luctantem diu

Animam, & tenebras petere.

Et:

Absiste, nullas animus admittit preces.

Tota Tragœdia malæ voluntatis sine ratione obstinationem continet. Hanc tanquam corrigi nesciam, sed suo impetu grassantem, omnia pariter trahentem numen abruptit, nec enim sui, nec aliorum respectu fluctitur. Orat, vt nati in facinus ruant, pater Oedipus.

Ab imo tota concidat domus,

Vrbs concremetur.

Et ante dixerat:

Aliquid facite propter quod patrem

Adhuc inuuet vixisse.

Nihil illi aliud cordi, suo proposito delectatur: Et m. l.7. c.9. ex victoria quauis voluptatem quærant, vt [m] Aristot.

Esh. teles

Boleslai
pertinacia,
& poena.

Nicephorus.
Gaila pertinacia.

Claudij
& Anabij
pertinacia.

Luxurium.

Hunericus.

teles exponit. Mira Boleslai regis Poloniae pertinacia & totius aulae. Episcopo infensus erat, scelus suum no-
riat, non monitis, non anathemate mouebatur. à mor-
tuis euocatus Petrus causam antistitis testimonio pro-
bavit, milites ad eadem missi ter prostrati sunt, partes
dissecti corporis lumine insigni fulgebant, collecta in
vnum consolidata sunt, lux ingens sepulchrum glo-
riosum reddidit, persistit in contumacia rex & aula, do-
nec repentino leto sublatum canes denorarunt. Ho-
rum princeps Pharaon, cuius cor Deus obdurat. Talis
Nicephorus, qui auditis pauperum clamoribus, cor si-
bi obduratum dixit. Geila diu pertinax sicarios secreto
S. Kiliàno immittit, primum dæmon igne consumpsit
secreto viscera depascente, & ipse se dentibus lacera-
uit. Alter versus in rabiem ense suo se interfecit, femi-
nam diabolus corripens facinus fateri coëgit. Non
subita, sed post multa monita, & prodigia immane fa-
cinus ausi perierunt. Pontium in arena visi venera-
bantur, venatores occidunt, exclamat populus mini-
me contumax: *Vnus est Deus Christianorum.* Nihil his
mota obstinatio Claudij, & Anabij, quin virum san-
ctum occiderent, verum eadem hora, qua patricidium
commiserunt, vtrunq; dæmon inuasit, Claudio periur-
ram linguam, Anabio maleficos oculos eiecit, vtrunq;
in suas secum poenas abripuit. Luxurium Leontij accu-
satores, & auctores, vt in ignem coniceretur Mar-
tyr, coluber illapsus occidit. Hunericum in persecutio-
ne contra suam conscientiam praeue pertinacem pu-
rescente corpore vermes exederunt. Demum cauen-
dum in vita communi ne pertinaciter sua tueantur,
neq; quamlibet veritatem, vbiq; existiment de-
fendendam. Sæpius præstat cum pace si-
lere, quam cum contentione
vincere.

C A P.

C A P. L.

*Audacia aula, & iactantia, patricia arro-
gantia.*

¶ I.

PAUCIS hic verbis opus, in aula facillime frangitur. *Audacia*
Cito vitium illud senescit: sola iuuenum ferocia *iuuenum*
fere ridetur. Audacissimus in Daniele est [a] Hircus *thrasoon.*
caprarum Alexander. [b] Nam sine mente in pericula *a c. 8.*
se amens ingerebat. Longissime ab arrogante præsum- *b Curs. l. 2.*
ptione abfuit vir fortissimus Daniel contra reges, con- *3. 4.*
tra proceres, in lacu leonum interritus, timorem suum *Plut. de*
alia in causa studiose describit. [c] *Cumq; venisset pauens*
corruit in faciem meam. [d] Meruebat & pronus cadebat *fortuna*
in terram. [e] In altera quoq; visione merum suum ex- *Alex.*
ponit. Fortitudinis enim est moderari timores, nõ tol- *c c. 8. 17.*
lere, vbi timendum est. Audacia porro est æmula forti- *d c. 8. 18.*
tudinis, aduersa constantiae, & specie virtutis illudit. *e Cap. 10.*
Pericula enim sine ratione, cum temeritate suscipit. *Audacia*
Vel quia illius magnitudinem non æstimat, vel quia *larua for-*
nimia superandi fiducia fertur. Animos impiorum ge- *titudinis.*
mina indurat audacia. Indurat inquam, non robo-
rat: non enim illa ferrea, sed vitrea durities est. Prima
audacia in Nabuchodonosore, Antiocho, Antichristo
cernitur, omnibusque in peccato perseverantibus,
pœnitentiam differentibus. [f] Chaldæus à Da- *f r. 4.*
niele monitus in superbia postea creuit, peccata aut
non redemit, aut ad desleta rediit. [g] Antiochus *g c. 8. 11.*
contra Deum locutus est, & contra altissimum bella- *h c. 11. 36.*
uit. Antichristus se Deum asseret, [h] *Et faciet iuxta vo-*
luntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus *37.*
omnem Deum.

Non modo summa est ista, sed etiã stultissima auda- *Dei inim-*
cia Dei se inimicum profiteri, nullũ Deum curare. atq; *cum esse*
summa *vtinam audacia.*

vtinam quam facile improbam audaciam, plane dæmoniacam in illis diaboli oprimatibus detestantur omnes, ita sedulo quisq; fugiat. Si quispiam letali crimine se obstinxit, Dei inimicus est, se esse nouit in offensa regis vniuersorum, qui est Dominus zelotes, ignis consumens, ista credentem dolere, contrahi, conteriq; animo, contremiscere, plorare, misericordiam petere suppliciter oportet: omne mōmentum, quo in peccato versatur, inferorum pœnis grauius esse iudicet. Hoc in periculo quotidie versantur impij, inferis, nisi respiscant, addicti, solam sententiam iudicis moratur misericordia. [i] Interim magna pars ad æternos rogos infertur, dum implent desideria sua præsumptione misericordiæ, vt docet Augustinus & [k] Terullianus.

¶ 2.

Audacia vana iuuenum.
De altero genere audaciæ agimus, qua stolidi iuvenes in aula exultant fidentes, opinione scientiæ, dexteritatis, virium inflati, alios iudicare, cuncta censere, facile prouocare, depugnare, negocia suis viribus maiora suscipere, interritos velle videri, etiam terribiles apparere. Si loqui audias Cerberum eduxisse ex Acheronte, aut nepheloccygiam expugnasse credas. Hinc illa vana, nocturnæ grassationes, & noxia duella, aliaque, quæ temeritatis plurimum habent, veræ fortitudinis falsa imitamenta, insipientiæ vera opera, quæ mala vt virarent Spartani, & iuuentutem ad consideratam periculis, & dolorum perpeffionem impellerent, & suo loco timere docerent, Timori templum posuerunt, [l] vt Alexander ab Alex. narrat. Errorem communi, quo tamen audaciam eliminandam ostenderent. Magnorum enim malorum causa est audacia, in turpes errores abeunt ingenia nimium sibi confidentia. [m] Barbara vanitate Troglodytæ bello fessi per vetulas pacem conficiebant, ne petendo, vel dando pacem formidolosi viderentur.

i Traff.
33. in lo.
an.
k De cul.
susfam.

Templi
timoris.
l. 2. c. 4.

Troglodytæ stult.
m Diodor.
l. 4.

¶ 3.

Audaces ad mala prompti: in bonis sunt timidi, ne ad bellum quidē idonei. stupidi enim sunt, & ignorantia periculi fidentes, cum res ipsa in oculis est opinione decepti consternantur. [n] Qui confidit cogitationibus suis impie agit. clamat Salomon. & [o] Qui confidit in corde suo stultus est. Non ita sapiens, maullt ille bene timere, quam male fidere. [p] Sapiens timet & declinat à malo: stultus transilit & confidit.

Audaces
in malis.

n Pro. 12.
o Pro. 28.

p Pro. 14.

Intuta est audacia. Carolus filius regis Franciæ, Albinus, cuius tum celebris erat fortitudo, præstatiā explorare volens ex venatione redeunti occurrit armatus, & pugnam ciet faciem testus, & mox ab ignorante, quis esset, occiditur. Audaciæ metus opponitur, & magistratus. Factæ sunt leges, vt earum metu humana coërceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio, refrenetur audacia, & nocendi facultas. Non tollo animi magnitudinem, sed temeritatem. Qui omne periculum fugit, timidus, qui omne suscipit, audax est, fortis eligit quæ declinet, quæ vincat. Fortes fortuna adiuvat, sed magis ratio, audaces stultitia perdit, cum cessat imperus, torpent. Vilis animus est, qui periclitari sine causa sustinet, parua enim magni æstimat. Si enim fortitudo, & magnanimitas temeritate censentur, iam agyris, funambulonibus, serpentium incantatoribus, vetulis sagis dæmonum conciliatricibus nemo fortior. magna enim pericula subeunt, & in magnis malis sua sponte versantur. Nequissimi seruulorum in comœdiis finguntur dolos & fraudes cōcipere, heros emungere pecunia, & cum res ad votum cessit, magnis se imperatoribus exæquant. Magnum facinus, inquit, ille non fit sine magno periculo. Furunculi nocturni sub ipsa cruce periclitari non cessant, tot socij pendentes non deterrent, audaces illi sunt, nequaquam fortes. Abiectus est animus, qui leues ob causas ma-
Y. gnum

Audaces
animi p-
fili, &
bruti sunt.

gnum discrimen adit, impius qui ob malam: Est vitii
suis vt beluis impetus, qui audacia dicitur, Aua-
ritia, superbia, maxime libido audaces facit, quia
cæcos, temerarios, inconsideratos, brutos, amen-
tes.

C A P. LI.

De opibus in aula parandis, eorumq; urbana in
curia studio.

¶ I.

Procerum
auaritia
perniciosa.

Diuitiarum regibus, vt arma, vt arces, sunt necessariæ:
patriæ defendendæ, non voluptatibus fruendis:
cum regem vrit ardor opum, cupido minor pernicies
populis adfertur, quam cum in proceribus illud stu-
dium est: facile est vnum fatiare, at illi regem circum-
ueniunt, vt largiri & egere cogatur, ipsi regias opes
possident, subiectos expilant, & de præda sua mutuum
regi dant, vt miserum & furto & vsura opprimant. Vr-
bes & prouincias sibi oppignoratas obtinent, & velut
inerti pecudi barbam vellunt, vellera detrahunt, quæ
cum longo tempore fecerunt, metu vltionis ad frau-
des, perfidiamque vertuntur, coitiones faciunt, vt si
vel regem necessitas ad frugem cogat, vel hæres ratio-
nem reposcat, potentia obistere valeant, regemque
sub disciplina velut pupillum continere. Aurum ter-
ra gloriosior plus illicit, quam sapientia, & quod
exitiosum est populis, copia atque vbertate vesana
fisis accenditur. Antiquum est nobilitatem, præcipue
aulicam opibus prouinciarum saginari, sed in mor-
tem:

Opibus
cre, cit a-
uaritia.

*Funestas vt opes inopum de sanguine partas
Effundant pleni cum sanguine.*

Olim

Olim minorum vrbiū direptionibus viuēbant, vt *Rapina.*
refert [a] Thucydides. [b] Saluianus ait: potentes ^{a. l. i.}
putare ad hoc se natos, vt in opprimendis infirmiori- ^{b. l. 3. de}
bus nobilitatis specimen præbeant. ^{pedop.}

Rupere sædus impius lucri furor,

Facinus cruentum, præda maiori minor.

Fortes in ventrem abeunt imbecilles, aues impuras
vorare cæteras ait Æschylus, aurumq; omnia, & per-
fringere & perficere. Menander adiicit: etiam inferni
portas. Auari igitur proceres regnorum sunt calamitas
maximorum, non fulmina, non tempestas, non belua-
rum, non latronum vis inguens, non ipsum bellum
prouinciam læuius vastat, quam aulæ rapacitas, quam
potentes. Tum demum sibi tutam arbitrantur, cum
tantum congesserunt, quantum ad terrendum, vini-
cendumque regem satis esse iudicant. Quod sane in
Romano Imperio à pluribus factum esse videmus læ-
pissime, in aliis regnis frequenter. Nemo dubitare po-
test. Si F. Tiberios, Seianos, Galbas, Vespasianos, Plau-
rianos, Maximos, Eugenios, Arbogastus, Ricimares,
Stilicones, Ruffinos, Eutropios, Chrysaphius, memo-
ria recolat, & alios, quos taceo, ne odiosa series me vna
ad nostra tempora deducat. Non mirum est, Aurum &
purpura exercent hominum vitam, & læuis ignibus
Æthnæ amor ardet habendi. Insanix species est auari-
tia: in medicos incitat crudelitatem furentium. Eli-
phium à prædatione, & iniusto diuitiarum desiderio,
deterrentem Dani occiderunt. Plutus cæcus est, auri
fames grandis est, & vt Augustinus docet, furiosa. Aua-
rus enim quis sanus est.

— *Cui? si stat terra & traditus orbis
Furando tamen & morbo stimulatus eodem
Ex sese iniuste aliquid quarat, cogatq; peculi.*

¶ I.

Commune vitium est omnibus plura habendi cupi- ^{Auaritia}
do, non senescit atate, vix morte aboletur. Atticus ^{commune}
etiam ^{vitium.}

Y 2

etiam moriens captat, vt est in Parcmia: pauper impatiens oneris, quo premit inopia, maius afficit, quod imponant diuitiæ. Reges & principes copia ipsi incenduntur, nec illi, quorum fors est Dominus, Cle-

Eduardus. rici pestem facile exuunt infiram: Eduardus rex Angliæ vno die per dispositos prædones Ecclesias omnes expilat. Et nunc quoque templa spoliantur avaritia militum, qui pro fidei & religionis sanctitate ferre arma profitentur; sed tamen magis sacerdotum profanitate & avaritia dehonestantur; Olim zelo religionis & salutis optabant Ecclesias nunc propter opes & luxum. Nunc propter diuitem Ecclesia pauper deseritur, & pietati succedit cauponatio. Quod proceres Ecclesiastici faciunt illi, qui sacerdotium sacerdotio connectunt, arrogantius, quam belli duces, luxuriosius quàm sæculares viuunt, Parochus, & laborantibus inopiam & famam delegant. Quorum idcirco perniciosior est avaritia, quia illi puniendæ bella Deus permittit. Furores igitur acquirendi, tenendi, augendi communis est, maxime tamen cauendus est magnatibus. Illos sæpius & grauius infestat. Imperia etiam ex profunda honorum & opum cupiditate nascuntur. [c] bestiarum uant comedentes & consumentes: Qui illis proximi ministrat exemplo regni, & habitu avaritiæ acrius afflantur. Nabuchodonosor, aurum & argentum vndiq; congeffit.

P 4. reg 25. c. 3. 1. [d] Nabuzardan princeps militiæ etiam æs & ferrum abstulit: In auto auarus & raptor adorari voluit. [e] fecit enim statuum auream. Animos diuitiæ fecere, vt Deum se ex prædone factum credi vellent. Quartam bestiam, hoc est Romanum Imperium, vidit Daniel deuorantem omnia. [f] Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit & comminuet eam. Vnde tam inexpiable abdomen, vnde tanta voracitas? Implenda tot Patritiorum, legatorum, quæstorum, proprætorum, proconsulum auiditas insatiabilis, militum, ducum, publicanorum rapacitas mitiganda. Minutis bestiis est ex

Auaritia
proceres
magis in-
festat.

c. 6. 7.

P 4. reg 25.
c. 3. 1.

fc 7. 23.

est ex facili satiatus. Vasta moles multo cibo farcienda est. Accendunt dignitates. & triulorum insignia, quæ vt splendorem augent, ita etiam prædandi aures intendunt, & vt vnus crescat multis moriendum est. Leuculus ante didicit hominem vorare, viduos facere, quam fiat leo. De columbarum sanguine crescunt a-

Euergeta
auaritia.

quilarum pulli: raptu educantur, vt raptu viuant. Daniel regiæ rapacitatis exemplum nobis producit Ptolomæum, Euergetam, [g] *Insuper & Deos eorum, & g. 11. 8. 9.* *sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri captiua ducet in Ægyptum:* Totam Asiam ad Euphratem vsque, quædam etiam in Perside obtinuit, & cum retinere non posse se videret, vniuersam spoliavit, vt supra exposui [h] ex Justino [i] Polybio, aliis. Cyro Deus absconditos thesauros dedit, & arcana secretorum, quem tamen beatum non fecerunt opes. Nam vt apparet pessimis dantur maximæ: Nabuchodonosori, Cyro, Alexandro, Romanis. Et Xerxi maximæ, vt testatur Daniel: [k] *Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus dabitur opibus nimis super omnes,* nescio plane an crudelior auarior, superbior, stolidior Xerxe regum aliquis fuerit. Qui non modo iniquus, sed hæres etiam iniqui Darij, qui Caupo dictus est ignobili pecuniarum aruscatione. Magnas etiam datas Antiocho impiissimo propheta dixit: [l] *& abundantes & vberes vrbes ingredietur.* Nemini quam Antichristo maiores: [m] *Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & omnibus pretiosis Ægypti: per Libyam quoque & Æthiopiam transibit.*

h. l. 29.
i. l. 5.
Cyro.
sa. 45. 3.

k. c. 11. 2.

l. c. 11. 24.
m. c. 11. 43.
Antichristo.

¶ 3.

Quin & illud, historia teste, discimus declinantibus imperiis, ruentibus, feruentissimum esse opum in proceribus studium. hinc avaritia ad interitum impellit. Nam de morituro auidius prædantur, rapta occasione [n] Saluianus obseruauit, suo tempore, ducum, & præfectorum adeo duram fuisse in Romano Imperio

Peccante
Imperio
crescit a-
uaritia.

n Degub.
l. 4.

ac vastaticem auaritiam, vt incolæ magno numero ad Alemanos, Francos, Gothos infideles profugerent: Desertæ erant prouinciæ, desita commercia, rapacitate præsidum, Imperatores egeni, vix panem in sumptum habebant, proceres, quos ditarent, ne stipem quidem illis largiebantur, legatur historia vicina Augustulo, in quo desit Occidentis imperium, inceptum ab Augusto. Præcipue vero, quia crimina subditorum per auaros præsidēs Deus punit, ipsos deinde reges & aulicos per externos hostes. Hoc nobis indicat Daniel in Judæa factum: regum & optimatum erant grauiora scelera, in illos pœna grauior statuta est: vt Daniel ostendit: [o] Anno tertio regni Ioakim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex in Ierusalem, & obsedit eam. Quæ omnia libri Regum, Paralipomenon, Prophetia Esaiæ, Jeremiæ, Ezechielis declarant. Sic Romanum Imperium in Occidente, in Oriente, sic regnum Vngariæ, sic alia regna perierunt, dum pro pastoribus ad caulas stabulabant lupi. Hos aliquando fugant arietes ouium, cum non possunt, mittuntur leones, & tigres, quibus gratissima est vrsorum, lutorum, vulpiumque, venatio. Ita Deus statuit, ne illi impunita sit improbitas. Deus miraculo quandoq; punit. Nunquam male parta profunt, venena sunt vitæ. Guarnerus Bituricas spoliare aggressus, Austregisilum obsistentem habuit & viuum & mortuum: nam cum, eo defuncto, liberis sibi furoris habenas permissas crederet, oratione Austregisili repulsus, & spe frustratus, etiam insatiata in cloacam viscera effundit. Experientia docuit, hoc nostro bello fortes quidem, & insignes viros varie interemptos. auarissimum tamen quemq; & spoliis inhiantem Mars sibi pignoraui, vt in illos Pluto sæua exercent iudicia.

¶ 4.

Quis audiet hæc? nemo, vel duo, vel nemo. Venter aures non habet. Christum Pharisei iridebant, quia auari

auari erant. Ridebant & seruum, nec enim maior Domino, par tamen doctrinæ auctoritas, vbi Domini verba seruus adfert. Rationibus enim rem examinemus. [p] *Difficile est diuitem intrare in regnū cælorum.* Quæ causa est? nolo causam dare. Veritas dixit, Diues fieri vis? difficile maditum paras. Pauperi cælum, diuiti palatium parer. Si causam redderem, haberet humana ratio, quod obiiceret. Sine causa data Deo credamus. [q] *Facilius est Camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum.* Non ergo diuites saluantur? plane saluantur: [r] *quia non est impossibile apud Deum omne verbum.* Non dicit promptum, vulgare est, sed non est impossibile. Curas, actiones, & turbas mundi, lites, & bella vide; quid agitur? plerique vt diuites fiant, vt difficile sit intrare in regnum cælorum, Qui dixit: [s] *Ves vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram:* Idem dixit: [t] *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Felicitatem fugis, exitio propinquas, ad cælum te tendere putas, & proferis, quid viam obstruis, foramen acus transfundum est, tu tamen multiplici te veste circumdas, & sarcina oneras. Difficultas illa non ex rerum natura, sed affectu possidentium, peccato rapientium, amore retinentium, quibus auri pallor, quam solis iubar, est iucundior. Magni animi est abundare fortunæ bonis, & opibus non tradere mores. Crispinus & Crispinianus Martyres, quamuis ingentia saxa molaria in aquam præcipitatis alligarentur, in aduersam ripam tamen enauerunt, spectaculum Christianis & persecutoribus facti? Verum singularissimæ gratiæ adiutorio, atq; Angelorum obsequio, tame eorum corpora, quam lapidum pondera sustentabantur. Non minor in cælis admiratio est cum diuites fundorum & thesaurorum pondere pressi, denso luto inclusi, in cælum eluctantur. nõ est illis promptus in sublimia volatus, quemadmodum nec camelo facilis per foramen acus est transitus. Impedimenta sunt vitæ non auxilia ingentes diuitiæ.

Y 4 Per-

o. c. i. r.

Pœna Iu-
crimini qui.p. Matth.
19. 23.q. Matth.
19. 24.

r. Luc. 1.

37.

s. Luc. 6.

24.

t. Matth.

5. 3.

Pereat auaritia & diues est natura. Superbiæ fons est rerum affluentia, cæteris vitiis senescentibus, auaritia iuuenescit. Amplitudo fortunæ contra naturam est: [u] vt Philosophus existimat, premit enim in vitam vim, mentemq; impedit, vt minimum magna atq; operosa vestis, vt copiosus per venas surgens sanguis corac vitalia coarctat, halitum grauat, & cum incaluit, morbos efficit, ita opum redundanti animos deicit si amatur, nam si non amantur recte possidentur, si amantur, hero suo veluti mancipio, ad catenam feligato, dominantur.

¶ 5.

Quemadmodum facile est opes negligere, vera bona petentibus, ita fieri nõ potest, vt luteæ res animum diuinum, & Dei capacem expletum aut quietum reddant.

*Nam quibus æternum spes informatur in auum,
Omne bonum tenue est, quod præsens ingerit atas.*

Cupido
infastiabilis.

Mensuram nescit cupiditas, semperq; extra orbitam fertur, quia bonum quod non est hominis persequitur cum ditioem intuetur, pauperem se arbitratur. Si omnes antecedit, omnes timet, insidiantur & premunt. Non est illi satis quod satis est: Ingenium cupidorum Lucilius expressit.

*Nam si quod satis est homini, id satis esse potisset.
Hoc sat erat, nunc cum hoc non est, quid credimus porro
Diuitias vllis animum mi explere potesse?*

Improba enim spes est, atq; in futurum etiam posterorum nunquam nasciturorum anxiam curam extenditur. Cupiditas in maiore auri congesta est concitator. Flammæ in sylua infinita, cum ex maiore incendio emicat, vis acerrima est. E contrario, quicquid vult iam abstinet, qui velle tantum quod satis esse potest. Minimum eget, qui minimum cupit:

Semper auarus eget, nec habet, quod habere videtur.

magis

magis eget, quo plura tenet. Cumulus desiderium auget, Phœnicibus, Sidone, Tyro, Carthagine nulla gens ditior, anchoras etiam argenteas habebant, nulla etiam lucri studiosior, rapacior.

¶ 6.

Hinc nulla meta laborum, quem cupido rerum semper fluentium exagitat. In orbem eunt curæ, totum vbi hominem vindicant, fatigant ærumnis, spinas Christus appellat, angunt, sepiunt, pungunt animum, paupertas sine cura est, aut sine graui cura, quæ pauca optat locupletior est. Hinc inopes in libero campo totti, diuites inter spinas, omnia suspectantes, omnia vitabundi incedunt, & cum omnia cauisse putant, incidunt in laqueos dæmonis. [z] *Nam qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.* Hamus figitur non omnibus piscibus, sed escam captantibus. Diuitiæ hamus diaboli. Opes sapius dominos suos perdiderunt, quam seruarunt, & proceres & reges. Quomodo Creon perit & tota domus, [a] respondet Tragicæ. *Quo solent reges capi*, munitibus nimirum perniciosis. Non sola Colchis nouit dona non dona dare, dona illita veneno. Aspice curas hominum & tumultus, aspice thesaurizantes temporum mutationibus, & thesauros ad hostes transeuntes, vide tot millia rapientium, populos in prædam natos, & raptores breui omnia perdituros. Rape, congere, aufer, posside, relinquendū est. Quid Xerxi, cui Daniel maximas diuitias tribuit, profuerunt thesauri? Asianam superbiam in illo punitam [b] Æschylus memorat, sane miserime interiit. [c] *Concitatibit omnes aduersus Graeciam.* Quid tanta molitione egerit, non recenset Daniel, quia euentus spem elusit. Tantum concitauit, & morituros trans pontum duxit, tot principes, nobilesque perierunt, nihil egit Xerxes, aliquid Mardonius, patuit tamen hominis stultitia, dum Athos perfoditur, dum ad eum literæ scribuntur, mari compedes in-

Y 5

iiciun-

c *Prov.* 1.
d *Prov.*
13.
e *Prov.* 15.
f *Psal.* 15.
c. 6.

iiiciuntur, verbera infiguntur. Interim ipse scapha trepidus in regnum suum moriturus fugit, ibi mortem inuēturus, opes ad alios defluxere, plurimæ ad hostes, fide diuitiis, auri montes in puluerem abierunt, dum manent integræ curam, dum auferuntur dolores gignunt, somno interstrepunt. Tantummodo in illis prouinciis rectè habitum est aurum, vbi venaculum fuit & multum, vbi & compedes ex auro, quibus nihilo leuius, quam ferro ergastula onerantur. Nesciebant illa precia nuper Indi ad occidentem, cum religione didicerunt & auaritiam, & citius quam religionem. Naues oneratæ facillime merguntur, vacuæ deprimi non possunt. Ne fide opibus, [c] qui fidit corrui, vt Salomon pronunciat. Minime festinandum, [d] celerata substantia minuetur. [e] Ipse auarus conturbat domum suam, iniegit in laqueos mortis. Scipsum enim perdit auarus, & antequam capiat, capitur. [f] Clemens Alexandrinus diuitias similes serpentibus dicit, qui cauda tenentur, quod est periculosissimum: Conuersi enim letalem plagam inferunt. Etiam suspiciones falsæ diuitiarum noxiæ sunt, & periculosum est diuitem videri, ideo & aurum paller, insidiarum metu. Rumoldum, qui spe magnarum opum occidit, tres duntaxat argenteos accepit, sæui facinoris leue precium. Cum Hierosolymas obsideret Titus, fugientium Judæorum aliquis inuentus est aurum deglutisse, fama per manipulos sparsa quingentorum transfugarum ventres vna nocte selecti, in paucis tamen inuenta pecunia. Miseri, qui fiscalieno errore peribant, miseres, qui certo scelere tam incerta præmia petebant, intestinorum ambages, & ciborum fæces scrutati, sed auaritiæ nihil est sordidum, cum ipsa omnium rerum sit sordidissima. Nec vllum existimat nefas, nisi egere. Plutus celerrime scelera, pessime virtutem docet. Horrendum in iudice Vesaliensi exemplum, qui Wernerum puerum, quem Judæi rapuerant, vt cruciarent,

flentem,

flentem, & orantem in manibus impiorum torquendum, accepta pecunia reliquit. Bion auaritiam improbitatis metropolim nominabat. [g] Salomon *Prov.* 27. grauior contra illam censor est: inferis ipsis comparat. non enim satiatur, vt nec perditio. aggerit & aggrauat contra se lutum, ne eluctari possit. quemadmodum ab inferendo dicuntur inferi, omnibus hauriendis patulum rictum semper dilatant, neminem exire sinunt, ita auarus omnia possidere solus desiderat. Ipse Plutus duriora quam CHRISTVS imperat, nec fructum habere sinit. Opum amor, porta mortis. Idcirco improbus & deprauator ordinis, quod DEO vti, nummo frui expetat. nec DEVM colit gratis, sed aliud pro DEO. Quid arte completis relinquenda, mox ipse abiturus? Semper à te dilabitur, quod tenes, vel tu ab eo deficis. Si minus damnum feceris, res per te transeunt, si moraris per eas dilaberis. per domum tuam, & fundos multi transierunt, nemo secum abstulit, stabulum est & diuersorium, per quod imus ad æterna: parum refert quam per magnum domum eas ad regnum, facile æreum nummum spernit, cui iter ad regnum est. Vna nox sæpe aufert omnia. Lydius lapis probat aurum, ipsum aurum probat hominem, auri color mox à lapide recedit, & aurum postquam probauit priorem Dominum, ad alium migrat. Pauper omnibus est initium, pauper & finis, nec infans in vtero, nec in tumulo cadauer superbit, nec rapit. Interim sudat pauper in opere diues in cogitatione, hunc ligones, illum computus atterit. Nihil auaritia relinquit incontaminatum, ipsa connubialia fœdera lenocinante pecunia sanciantur. Lysandri, dum opulentus putaretur & cautus, filias sibi iuuenes nobiles desponderant & cautus, comperto autem patrem esse pauperem, & innocentem conditionibus renunciarunt, Spartani nec Spartani ephori officio defuerunt, sponsis mulcatis dixerunt, quod pauperem innocentiam contempnissent.

Opes fluxæ.

Initia & finis nudo- rum est.]

Spartani auaritiam puniunt.

Execra-

Execrables & Deo & hominibus opes congerunt non profuturas, quorum messis est fames pauperum, & de miserorum calamitate fructuosa negotiatio. Rebus præclare gerendis præcipue obstat auaritia, Mithridates victus Romanæ gnarus auaritia, insequentes sparsa pecunia moratus est donec effugeret. Nostro quoque tempore progressus & quietem reipublicæ, religionis augmentum auaritia præpedit. Dum reges diffident, & belligerantur, iustitia & religio opprimuntur. ipsa bella per auaritiam infeliciter geruntur, primores exigunt vectigalia, incolas spoliant, thesauros stipant, fame milites moriuntur, aduersum amicos strenui prædatores, & cum spem præda frustrata est, sæui, aduersum hostes ignaui, semper improbi: Magnates suo quæstui consulunt reipublicæ proditores, quis nunc, aut si quis est, quam pauci sunt, qui id faciant, quod Aristides, qui præfectus rei nummatix & vectigalibus, consuiq; per Græciam colligendo missus, tanto pauperior rediit domum, quantum exposuit, nec enim de publico quicquam attigit, nec in sumptus quidem diurnos, aut viaticum quicquam accepit.

C A P. LII.

Vsus opum liberalitas, & qualis in magnatibus, in aula sit necessaria.

§ I.

Barbaro & scelesto regi, simul opulentissimo, capiti aureo, cum vindictam de cælo imminentem Daniel prædixisset, vnicum remedium sapientissimo consilio proposuit, quod omnium palatiorum frontibus, Palatinorum cordibus inscribendum esset. [a] *Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordius pauperum: forsitan*

Elemosyna
suadet
regibus.
a. c. 4. 24.

sitan ignoscet delictis tuis. Non inaniter dictum obseruat [b] Ferrandus. *Quia potentioribus est facultas Eleemosynarum potentior.* Monet & [c] Damascenus, *ab illis, qui elemosynam negligunt, sine causa cælos pulsari.* [d] S. Hieronymus paruille regem vari suo affirmat, ideoq; pœnam in mensem duodecimum fuisse dilatam: verum regem deinde bonum misericordiæ perdidisse malo superbiæ. Quomodo vero Daniel remedium proponit, cum euenturum malum sciret? Minas existimabat, & mutata regis voluntate posse auerri. Ezechix mors prædicta, deinde oranti spacium vitæ productum est. apud Esaiam etiam Deus minas temperaturum promittit, si vitia corriganantur. Hoc perpetuo prophetæ inculcant, in primis Jeremias, qui patriæ exitio, quod prædixit, superfuit. Hæc igitur via vnica superest, regibus & magnatibus ad felicitatem, misericordia in pauperes, line qua Dei misericordiæ exortet æternum sine misericordia cruciabantur. Probe in hunc sensum Philo. *Deus nullius indiget, rex solius Dei: imitare ergo nullius indigum, & expende misericordiam.* Danielem largum fuisse non dubito, quia regi hoc suadet, sed elemosynas suas ipse non prædicat. Regem vero postquam de pascuis ad palatium rediit indulgentiorem fuisse in miseris ratio suadet vt credamus. Sane Euilmerodachus eius filius Jechoniæ miseris multa dedit, vt Scriptura testatur: [e] *Subleuauit Euilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere, & locutus est ei benigne: & posuit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone. Et mutauit vestes eius, quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu eius cunctis diebus vite sue.*

In Daniele, præter locum iam allatum, vix liberalitatis exempla habentur, agit de bestiis, quæ laniatu vitant, opes congerunt, flagitiose dilapidant, partiri in alios nesciunt? [f] Baltassar Dei & Ecclesiæ contemptor auitas opes premebat, donec Medus & Persæ diuiderent: De Cambyse, Xerxe, Dario vltimo constat aua-

b Paneg.
regula 5.
c De die
iudicii &
Hist. Bart.
d In 4.
Dan.

Reges Da-
nielsci non
sunt libe-
rales.
f. c. 5.

auarissimos fuisse, de miserissima Græcorum sorte, qui Persepoli captiui tenebantur Curtius, aliisque auaritia regum, qui Alexandrum secuti sunt, & rapinæ infames apud omnes historias leguntur, præsertim duorum Antiochorum, magni, & Nobilis. Omnium criminossissime Antichristus & rapiet, & dissipabit. [g] *Dominebitur thesaurorum auri & argenti & in omnibus pretiosis Ægypti.*

Ille Maozim colet argento, & auro, & lapidibus preciosis, terram diuidet gratuito satellitibus suis, & tyrānidis administris.

¶ 2.

Regni opes in regiam venientes redire in populum debent. Porro diuitiæ totius regni paulatim in regia æraria conduntur, inde ad proceres reuoluuntur, quare æquum est, per illos in plebē eadem deriuari, & refundi. Quapropter Gregorius Nazianzenus imperio Christiano proprium esse docet, miserere & largiri. Si autem omnium est, esse beneficium: Deum imitari, quanto magis præstare hoc illi debent, qui ad Deum proxime accedunt. Deum antecedunt veritas & misericordia, vt terrestribus diis, Dei vicariis antecambulones suo facto Dominus omnium præstituar, atque hoc i-

Elemosyna exstingit peccatum h. l. 2. strö. i l. c. 12. Rom. k Naz. prat. 16. deo vt aulæ peccata redimantur, nam vt ignem aqua ita Elemosina exstingit peccatum. Gubernatoribus nauium similes sunt palatini, qui seruant nauem, & epibatas, & pariter seruantur, vt [h] Clemens Alexandrinus exponit. Dabunt facilius recepturi, qui dat sine spe facile eum pœnitet. [i] Origenes. [k] Præcipuus autem Dei cultus est liberalitas, quæ tanta est, quantum prompta voluntas esse voluit, nō quantum facultas permittit. Medici corporis ad certum tempus vitam incertam promittunt, pauperes sunt medici spiritales manus eorum pharmacum est non modo contra morbos animorum, sed contra mortem æternam: claudi sunt, mutili, cæci, sed in cælum præeunt, certo tramite deducunt, & nostros thesauros in cælum edendo, & biben-

bibendo deportant, quo frustra nituntur diuites sine pauperum glorioso comitatu. Deus est pauperum pater, Iudex diuitum, vis propitium patrem? cole filios.

[l] *Ex substantia tua fac elemosynam, & noli auertere faciem tuam ab illo paupere: ita fiet, vt nec à te auertatur facies Domini.* [m] *Per misericordiam & fidei purgantur peccata.*

Si pauperes habes pro fratribus sperabis & illum patrem. Si pauperes dedignaris, filios Dei spernis, hæreditate filiorum excluderis: nam arrogantia, & tenacitate negasti fratres esse: exules despexisti, non sedebis cum regnantibus. Reges & sacerdotes vngi iussit Dominus, vt largitatem, quæ oleo significatur, illis commendet. Magna est Dei sapientia, potentia, at super omnia opera eius misericordia, ille titulus cæteris præeminet, mūdus enim sola misericordia seruatur. Dabis pauperi, & honorabis, natura pares sunt, natura fecit omnes pariter diuites, pauperem adorare iubet [n] S. Bernardus, licet leprosus sit, & æger.

¶ 3.

Indicium aliquod æternæ prædestinationis est liberalitas, & damnationis durities, & immisericordia. Hoc Criterium, de se nobiles, & proceres faciant: In pauperibus, & mediocri fortunæ hominibus minus elucet, nisi in animi quadā teneritudine, quæ sæpe fallit, in opulentis signum est euidentis, cum sine vana gloria, sine spe retributionis, læto & miti affectu pecuniam, quæ multis, quasi altera anima est in Christi pauperes effundunt. Supremo mundi die, cum sententia æternitatis pronuntiabitur, discrimen inter oves, & hœdos signabit liberalitas & auaritia. Illi dederunt, hi retinuerunt. Si vir opulentus de sua sorte in futurum anxius est, an ad ouile Christi, an ad dæmonis hœdilia pertineat. Quærat hanc in operibus suis signaturam. Dei iam sententiam iudicis audiuit. Expendat an det liberaliter? Nam vt de magno censu particulam exiguam egenis aspergat, quæ potius auaritiæ sit

m Pro.

15-17.

Honorandi pauperes.

n Serm. 3. de com. Dei

Liberalitas indicium est prædestinationis.

riæ sit argumentum, non quæro. Aliquando mecum obstupesco, quando considero, viros magnos, nobiles, opulentos, splendide viuentes, sed renaces, pauperum ofores, quos derepente manus Domini tetigit, & imparatos, imo male paratos ad reddendas rationes citauit: nec morbo, nec signo villo præmonitos.

¶ 4.

Finis opii
liberali-
tas.

o Aug de
verb. Dei
serm. 25.
6.3.

Cur pau-
peres esse
Deus
vult.

p Orat.
16.

Diuitiarum præsertim eminentium scopus est, non quem sibi ignara veri tingit mortalitas, sed quem opulenti lege sua præscripsit, qui diuiti multum, pauperi exiguum donauit. Ille diuitem abundare voluit: in diuitias liberalitatis. [o] Contraria sunt diues & pauper, sed sibi mutuo necessaria. Potuit enim dare pauperi, quo diues abundat, sed pauperi non dedit, vt patientia saluaretur, diuiti dedit, vt liberalitate ad regnum veniret. Potuit nullum facere pauperem, qui potens est, & diues in omnes, egere tamen voluit quosdam, vt caritatis officia præstarentur. Caritas autem in illo non est, qui dare potest, & omittit, vt monet Irenæus. Ex quo conficitur: Legem elemosynæ omnibus esse positam quibuscumq; datæ sunt diuitiæ, quam vt promptius erogemus, Deus se accipere proficitur. Porrigit manum egenus, Deus accipit munus, & velut mutuum multo fœnore compensabit, ipse enim patrem pauperum proficitur, [p] vt Nazianz. Nunquam Dei munificentiam vinces, etiamsi omnia tua bona proicias, etiamsi te etiam ipsum bonis tuis adiungas. Nam hoc quoq; ipsum accipere est, nempe Deo donari. Quantumcunque coniuuleris, plura tamen tibi reliqua erunt: nec quicquam tuum dabis quandoquidem omnia à Deo manant. Et quemadmodum nemo umbram suam prægredi potest, vt quæ, quantum progredimur, tantum etiam se subducatur, pariq; semper interuallo nos antecedit, nec corporis magnitudo supra caput sese efferre potest, vrpote quod supra corpus semper emineat: eodem modo nec Deus muneribus nostris vinci potest. Neq; enim quicquam, quod extra illius bona sit, damus, nec quod illius liberalitatem superet.

¶ 5.

¶ 5.

Hinc oritur obligatio, qua diuites obstringuntur ad largiendam elemosynam. Quin & mediocres, & aliquando pauperes: nec enim viduæ pauperis minutum reicitur. Errant, qui putant se nulla lege teneri. Iustam esse dare vt Neocæsariensis ait. Nazianzenus paterna bona pauperes potcere, non tua affirmat, non sunt tecum nata, nudus in mundum venisti, accepisti, vt lucreris. Noli thesauros recondere, vt perennem vitam amittas. Mandatum Dei vis audire. [q] Non obdura-
bis cor tuum, nec contrahas manum. [r] Idcirco ego præcepto tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

Salomon peccare asserit, qui non dat pauperi. [s] Quis despicit proximum suum, peccat.

Etiam inimico. [t] Si esurierit inimicus tuus ciba illum, sisitierit da ei aquam bibere. Isaias clamat. [u] Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cum videris nudum operietum, & carnem tuam ne despexeris. Christus ipse minatur, [x] Quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

Hæc est nostra religio, vt Iacobus pronunciat. [y] y c. 1. 27. Religio munda & immaculata apud Deum, & patrē hæc est: visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, &c.

Præceptum porro est graue, & quod ad peccatum mortale obliget: nam diues epulo damnatus est, quia Lazaro manum clausit, nec digitum eius deinde ab Abrahamo impetrauit, quo flammantem linguam refrigeraret. Deinde iudex pronunciat, & iubet ire in ignem æternum, quia elemosynas non dederint.

¶ 6.

Quæ vero & quanta largiar? Superflua? nam superflua recondere eius est, qui caritatem non habet: quod enim tibi superest, cur non dares egenti.

Porro superflua sunt, vel naturæ sustentandæ, vel Superflua petenda.

Z

petenda.

21.2.g.
66.7.8
9.87.4.g.
9.x:8.2.4
2 Theol.
in 4 sem.
dist. 15.
b L. 3. de
bon. oper.
6.7.

personæ dignitati non necessaria, vt S. [z] Thomas [a] alij, & [b] Bellarminus. Natura paucissimis contenta est, verum non est restringenda ad infimum, sed vt commode viuatur, familia alatur, morali enim ratione, & iudicio viri boni hæc æstimanda sunt, plus requirit personæ dignitas siue status: si nobilis est, si in magistratu, si comes, si princeps, sumptus faciet tantos quantos res ipsius feret, & dignitas postulat: non quantos illi, qui excedunt, non enim capienda sunt exempla à vitiosis.

Statuendum itaq; primum est. In extrema necessitate aliorum dandum esse ex illis, quæ & personæ dignitati, & naturæ communiter necessaria sunt: nam eo casu sunt omnia communia: & egens ius habet accipiendi.

Deinde cui desunt naturæ necessaria, ita vt in graui sit necessitate, illi danda sunt illa, quæ dignitati, non naturæ necessaria. pluris est enim vita, sanitasque proximi, quam status proprius & splendor. Quare cum annonæ caritas est, pauperes radicibus, pane ex variis feminibus confecto, corticibus cõtusis viuete coguntur, ita vt nec sani, nec ægri habeant, quo naturam tueantur, vnde pestilentia, & varia morborum genera nascuntur, proceres, & opulenti tenentur sumptus domesticos minuere, pauperibus succurrere: Hoc si non faciunt, non est illis caritas, proximi, nec Dei, in quibus autem caritas non est, sedem Satanas posuit. Succurrendum dixi, vel murum dando, vel donando, nam mutuuum gratuitum etiam est eleemosyna. Quare improbe faciunt, qui ea tempora captant, vt carius omnia distrahant, vilius emant.

§ 7.

Hanc quidem doctrinam in controuersiam non vocant, multi tamen opere non sequuntur, causasq; prætendunt: n speciem graues.

Nihil

Nihil sibi esse superflui contendunt, etsi fortè naturæ non tamen personæ, idq; tribus ex capitibus demonstrare conantur. Primum: Futuros euentus incert^{Reponenda}os esse, sterilitatis annonæ, incendiorum, belli, morborum, filios educandos, filias elocandas: non igitur iam esse superflua quorum vltus futurus sit necessarius, reponenda igitur, non donanda.

Alterum caput ex ipso statu, & conditione videndi sumitur: Nam personæ dignitas variam amplitudinem capit: domus, vestitus, familia, equi, supellex, mensa, cætera in magna varietate iunt. Plerique vero sibi ita indulgent, vt sumptus se minores facere existiment, quam opus sit pro dignitate, atque eadè causa sibi alios proponunt in eodem genere maximos & æquum censent, non minus, quam alij, absumere. In palatio duo sunt comites, ad vnum redit annuus census denum millium; ad alterum sexagenum milli^{splendor}um: ditior suæ dignitati censum imparem iudicat, totum intra anni spacium absumit: nam nondum attingit opes comitis Palatini, Flandri, aut Tyrolensis, tam autem se, quam illos comites iudicat. Ille vero cui res angustior, nihil sibi superesse credit, nisi ad sexaginta millia peruenerit, quo alter comes iam præuenit; atque ille se ratione ab elemosynis excusat: vt cui desint quinquaginta millia annui census ad vitam pro splendore generis, & dignitate degendami.

Tertium caput est; dignitatis & honoris augmentum, tum in eodem statu, tum in mutatione, Etsi enim iam nobili sufficiant in annum duo millia, futuro tamen Baroni pluribus opus esse, atque ita nihil esse superfluum, nam ad dignitatem familiæ, & honoris incrementum seruari. Nonnulli vero sunt, qui & quam plurimum reponere, & sumptuose viuere, & statum augere contendunt, quin in opibus maximis beneficentiam egentibus exhibere nequeunt.

Z 2

§ 8.

Frugali-
12. fons
elemosy-
22.

paratus, vestium decor, si aliter liberalitas exerceri non potest. Chrysostomus patriarchalis domus splendorem imminuit, & impensas præcidit ad solatia pauperum, succurrere calamitosi, fouere ægros, melius iudicabat, quam dapibus onerari mensam, parietes fugere, illa œconomia puteus inexhaustus, in quem semper aqua noua succedit exhaustæ. Est illa ditissima frugalitas, quæ æquatur expensis nunquam deficientibus, quæ expenduntur ad ea, quæ oportet, vt quantum oportet. Sunt autem diuites pauperum œconomi, rerum suarum quidem Domini, sed cum recta ratione ex Dei lege expendendarum: Dei autem norma est, ne auertas faciem à paupere. Mediocres minus, diuites plus dare oportet, nemo apparere debet vacuus. [n] Apostolus ipse miratur Macedones, quorum altissima paupertas abundauit in diuitias simplicitatis eorum: supra virtutem voluntarij fuerunt: Eiat diuitum abundantia inopia supplementum, vt fiat equalitas. Dent proceres proportione opum, [o] vt benedictionem, non vt auaritiam, nam quod in manu fabri est liberalitas, in manu viri nobilis est tenacitas. [p] Qui parce seminat: parce & metet, qui nihil seminat, nihil metet. qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Diues si de granatiis non aliter seminat, quam pauperes de cumeis in maledictione seminat. Non constringo diuitum & nobilium liberalitatem, sed horror in commonitione Dei ad liberalitatem. Diues es, imperium Domini habes, ne pauperi necessaria deesse sinas: huc rationes consecra, non aliter licet expendere: si dilapidas, Dei ordinationi illudis. [q] Audi Basilium: Tu autem quem debueras ostendere beneficentia fructum, illum tibi ipsi congregas? nam benefacti gratia in dantes reuertuntur. [r] Chrysostomus te non minus rerum tuarum dispensator: em, quam illum, qui est Ecclesie œconomus, asserit. [s] ille, qui verba nostra quolibet voluntia ad normam legis exigit, vt de omni verbo otioso reddantur rationem homines, non magis postulabit, vt opes, quas diuiti

n 1. Co-
rimth. 8.3.
Ibidem
2.14.

9.9.5.

p Ibidem
9.6.

q In illud
destruam
horrea
mea.
r Hom.
34 ad An-
tioch.
s Grego-
rius 3.
part. 4.
su ad
monu.

diuiti dedit, & ad alimenta filiorum suorum commisit, non otiose expendant, de omni obolo otioso, quem expendunt homines, reddent rationem Deo. At mea sunt: vtar vt volo: Quid mihi diuitiæ si non conceditur vti? plane tua sunt, si homines spectes: sunt tamen Dei, cuius & ipse es, quicquid es. Vere porro vt vis, sed opus est, vt bene velis. vt lingua, vt manu, ita diuitiis non abutendum. [t] Leo Magnus modum exponit: Etiam terrena & corporea facultates ex Dei largitate proueniunt, vt merito rationem earum quaesiturus sit, qua non magis possidenda, quam dispensanda commisit. Ab œconomo rationem exigis, & ad Denarium calculi concordare debet, rationem seueram cælestis patrifamilias petet, qui fraudem ignorare non potest, & factam suis filiis vliscitur, & ne factam dubites, [u] lege Bernhardum. Nostrum est. pauperes clamant, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis.

Elemosy-
na necessa-
ria.

t Serm. 5.
de coll.

u Epist. 42.
ad Henri-
cum.

¶ 10.

Qua ex re apparet causa cur tam pauci diuites & magnates in vitam æternam perueniant, quia opibus, quas ad coronam acceperunt, ad perditionem vtuntur. Diuitum illiberalium vita in quarta bestia, quæ deuorabit vniuersam terram effigiatur, omnia comminuit, comedit, & reliqua pedibus conculcat. rapit omnia, statui suo, & quam Christo præfert nobilitati & dignitati, impendit dona Dei, bona pauperum. Status ille quadam mediocritate contentus est, si vestium luxus, si cõuiuorum apparatus, si spectacula, venationes, res auferunt, non sunt statui necessaria, sed inferni incendia. Quicquid ad luxuriam, ad ebrietatem, ad superbiam expenditur, non pertinet ad decorum, & personæ dignitatem, sed ad bestiam Danielis, omnia conculcantem. Quod vero de incremento status, & augendis honoribus obiicitur: nõ veto: hoc totum moneo, feliciorum esse, qui effusa in egenos largitione minuit dignitatem in terra, auget in cælo, quam qui ambitio-

Ratio sta-
tus non ex-
cusat.

ni suæ pauperes Christi postponit, arsurus in contumelia, in conspectu Angelorum, & pauperum, quos contempserit. Auge plane dignitatem tuam, ad titulos maiores aspira, ad regnum ipsum conscende, pauperes interca foue, dabit Deus plura bene venturi presentibus. nam præstat in sudore cum Apostolo, & labore manuum viuere, & habere ut det necessitate patienti, quam absq; Eleemosyna coram Deo comparere. Titulorum congerie ridendis, male ascensuris vetus illud occinam. *Vixite cõtenti casulis & collibus istis O pueri, Marsus dicebat & Hernicus olim, Vestinu. q; senex, panem queramus aratro.* Quod si igitur vel metus venturæ inopiæ, vel splendor familiæ acque crescendi studium posset à liberalitate exercenda liberare, pleriq; nobilium & dignitum, quorum sunt ista studia ardentissima, excusarentur. At iudicio supremo, qui ad dextram sunt, omnes de largitate laudantur, & coronantur, qui ad sinistram propter auaritiam damnantur, si facultas alicui defuit, rara est in conscientiarum examinatione voluntas. Est enim & sua pauperi liberalitas, in illo est magnum, utriusque fortunæ ferendæ par, quin si comparentur Eleemosynæ diuitum & pauperum, præponderabunt, quæ de victu quotidiano dantur illis, quæ de abundantia veniunt. Tenuis damna sua sentiunt, diuites vix nouerunt. Insigne inter diuitem & pauperem certamen à Græcis scriptoribus narratur, in quo tamen palmam pauper tulit. Proscholus homo tenui fortuna saccum, in quo ducenti solidi, inuenerat, professus indicium, Domino diuiti reddidit. Ille gratias partem inuentori offert, & merito, quod non calasset. Proscholus recusat maiore anmo, quam reddiderat, nolle se dicebat propter iustitiam munera accipere, & laudandus tamen diues, noluit ille recipere, totum, inquit, retineat, nego me amisisse, scio tamen neminem vendicare posse, nec amisisse dicendus erat, qui tam probis manibus dimiserat.

Proscholus
homo iustus

Liberalitas quædã est in pauperes, vera illa, & lege DEI imperata diuitibus, maior sæpe est in diuites & bene meritos, aut qui tales videntur. utraque in Constantino, pauperum filios ex horieis publicis alii iussit, ne aut fame, aut ab inuitibus parentibus necarentur. Sanctum hoc regis magnificentis exemplum. Quo deinde in plures beneficentia imperatoria deriuaretur, plures in palatio dignitatum gradus, officia & magistratus instituit, quod anceps alij tanquam munificentia eximia opus laudarunt: aliis visa est noxia profusio, auctis enim aulae impensis, etiam vectigalium acerbius, & exactionum regidior conquisitio sequi solet. Augere omnino procerum & diuitum opes possunt reges, non tamen ex Reipublicæ visceribus, nec permittere, at exinanitis prouinciis, immensas, cruentasq; pauci opes accumulunt. Aurum enim conquirendum est, ut inopia hominum leuetur, [x] quod Joannes Tertius Lusitanis Rex sedulo faciebat. Nam quondam magna est liberalitas, & præcipue magnatum, non accipere. Diuitem saluum fore Chrysostomus promittit, si loco pauperis steterit, si abstineat, & tribuat. Cyrus amicos suos thesauros dicebat, Ptolemaeus melius ditare, quam ditescere, sed tamen amicos illi ut plurimum de pauperum collatione ditabant. Magnatibus iniuste congerentibus thesauros, seuerissimas leges scripsit, [z] ut Diodorus recenset. z l. 17. Andronicus Comnenus bonis prouincialium tanquam sacrilegio abstinere iubebat. Multum ille aberat à fraude Dionysij, qui amicos plenos euacuabat, vacuos abiiciebat. Jam quidam iniusti hæredes dici gaudent. Et beatos iudicant, quorum patres in inferno sepulti sunt. Has igitur opes, si regum profusio auferant, viri fortis & iusti est, non accipere: Potius suadendum ut pauperi donet, hæc est enim caritas. Magnificencia erga diuites sæpe est vanitas, sæpe datur indignis

x Or l. 1.
de reb. E.
man.

Non faci-
le accipi-
endum.

Largitio-
nes & di-
lapidatio-
nes

dignis cum iniuria pauperum, & accipientium exitio, dum in malo confirmantur. Quo quidem in genere liberalitas vera Christianorum ab improba gentium magnificentia distinguitur. illi exercitum seruorum, substructionibus insanis, vestitu, aurigatione, muneribus gladiatorum patrimonialia dilapidabant, Christianorum largitio fruendis, ornandisve templis, Xenodochiis Ptochodochis, pauperum misericordia commendatur. Sane non raro obest illis, qui vicarij se alunt, opum repentina largitio. S. Antoninus dum iter ageret super casam quandam vidit edentes angelos, iussit inquiri, qui inhabitarent, responsum: viduam, quæ cum tribus filiabus virginibus labore vitam toleraret, pietatem Angelis probatam larga Eleemosyna honorandam duxit. Postliminio rediens super eadem casa vidit Dæmones salientes, explorataque causa, intellexit, mulierculas illas ad ornamenta, & superbiam vias Eleemosyna. Increpitas igitur ad pristinam virtutem hortatus est. Caute igitur largiendum non egentibus, ne virtutem dissoluant opum blandimenta, in eos, qui egestate premuntur semper bene collocantur beneficia. In redimendos captiuos vt faciebat Damasceni pater, qui suis opibus & redimebat à barbaris, & liberos sustentabat. In propriam familiam maxime laudabilis est liberalitas, ad disciplinam & fidelitatem ea pertinet. Laudanda & illa, quæ toti prouinciæ impenditur, cum pontes sternuntur, viæ planantur, fontes ducuntur, bestiarum noxiarum fugantur, omnibus illa, sed maxime pauperibus prodesse solent.

¶ 12.

Modus li-
beralita-
tis, ante-
uertere
rogantes.

Anteuertere verecundiam petentium laudabile est. Notum est etiam pueris factum Nicolai Myrensis Episcopi, adeo probatum & amatum, vt etiam pueris occulta munuscula tanquam auctore Nicolao den-

dentur. Fuit & inter Philosophos quoddam specimen. Ctesibium ægrum & pauperem visitabat Arcesilaus, & clam puluino sacculum subiecit, quo inuento Ctesibius; ludus hic Arcesilai est, dicebat. Voluit amico dare & sine probro, sine pudore accipientis: quod faciendum esse, etiam monet [a] Isidorus. Hanc perfectam esse misericordiam definit [b] Augustinus: *Perfecta misericordia est, vt ante occurratur esurientibus, quam roget mendicus.* Non est perfecta misericordia, quæ precibus extorquetur. Benigna etiam liberalitas, nec iniuria offenditur, quo minus aperta sit indigenti. S. Germanus asinum furato, deinde reddenti togam dedit, & maleficium beneficio pensauit. Martinus Abbas furem olerum, qui discedere diuinitus prohibebatur, dimisit: monitum ne mala arte opes quaereret. Nam reuera eiusdem caritatis, & dare miseris, & indulgere, si egestas ad furtum impulit. Furati enim sunt, vt esurientem implerent animam. Liberalitatis etiam augetur decus, si sanus, & cum spes longæ vitæ est expendas. Lucia matrem Eutychiam orabat, vt sanam pauperes subleuaret, ne iniuta dedisse videretur, nam quid magni est dare, quod deserendum est: Et tamen avari ne morientes quidam solent esse liberales, seuerø Dei iudicio, non enim digni sunt, qui orantes, & cælum flagitantes, habeant hæredes, sed ridentes & litigantes, etiam dira imprecatæ defuncto, & in tartaro positos manes incessentes.

¶ 13.

Ingentium præmiorum promissionem liberalitas habet à Deo, [d] perfectos enim facit, imitando perfectum Christum, quem misericordia cælo deduxit, vt hominem cælo induceret, ad quod omnes inuitat magnitudine præmii, quos obstrinxit seueritate præcepti. [e] Pauperi non dedisse, tulisse, inquit, Fulgentius. Naturæ consentaneum est, vt rerum sit societas, quibus est humanitatis.

a Epist.
214. l. 2.
b l. 50.
c hom. 39.
d hom.

47.

dat qui re-
tinere pe-
test.

d Arab.
l. 1. c. 11.
e Epist. 2.

f Serm. 12.
de verb.
Domini.

g l. 3. e. 10.

h Orat.
16.
Deum de-
dit diuiti,
vt daret
pauperi.

Regia li-
beralita-
tis exem-
pla.

ratis. Si autem in ignem mittetur, qui non dedit sua, quid qui rapis aliena? [f] quod Augustinus valde virget. Præmium igitur primum extinxisse peccatum, euasisse ignem, alterum est regnum, variaque regnaturis beneficia. Omnis homo eripiendus est ab incommo-
dis, [g] vt Hermes hortatur, quo & ereptores ipsos liberet magnus redemptor Deus. Quare cum pietate & misericordia simul humanam naturam exuisse illos cõstat, & supra humanũ modũ potenter torquendos: quos contra [h] Nazianzenus disputat. Crudelissimi diuitũ negabant, se pauperibus debere succurrere, & Deus illos miseros voluerit, & cum posset, nõ dederit: se nec opulentiores Deo, nec mitiores esse. Verum nõ dedit illis Deus, vt diues daret, dedit diuiti vt periculum daret pauperi, & ne periret pauper, & grauius periret diues. Non dat pecuniam filio pater, mandat tamen œconomus, vt necessaria suppeditet, & comiter tanquam minori Domino, & largiter tanquam nobili, cui si maligne, auare que ministrat, si fame, siti, nuditate vexet, etsi filius nõ pereat, sui tamen sanguinis incommoda supplicio procuratoris ira patris vindicabit. Magna fuit Alphonsi regis Aragonum in omnes Christianos tanquam fidei domesticos liberalitas, nec vllius vnquam maior gloria, non quæsitã, sed oblata. Maior etiam Othonis Bambergensis Episcopi, qui accensa annona pauperes inuisebat, & largiter donabat, munificentiam ornabat humanitate, & blandõ alloquio. Par Placillæ Augustæ in cura pauperum. Syluester Pontifex nomina pauperum suo albo inscripta gerebat, ne quempiam per obliuionem negligi contingeret, multo gloriosior illis, quos noctes & dies tabulæ debitorum, & libri censuum exercent, atque ita exasperant, vt omnia crudeliter repolcant. Paulus Primus, & Leo Tertius carceres obibant, æs alienum dissoluebant. Alexander se diuitem fuisse Episcopum, pauperem Cardinalem, Pontificem Mendicem dicebat. Gregorius Tertius tanto amore, & miseratione

mise-

misericos complectebatur, quasi eos ipse genuisset, verus pastor Ecclesiæ, & filiorũ Dei pater. Ludouicus Galliæ rex in Asiam vsq; Eleemosynas mittebat. Henricus Con. Saliũ filius nuptiis scurras & histriones repulit, pauperes inuitauit. Crodegildis Franciæ regina etiam manu & labore pauperibus ministravit. Sordidis & miseris Carolus Nauarræ rex etiam æger seruiuit magno cœlis spectaculo, in Alphonso rege Aragonum miraculo quoque probatum. Eucharistia morientium viaticum ad scemina inopis casam deferrebat, ille vt erat obuius, pompam comitatus est, atque, vt regio munere agrum tolaretur, iaspidem in manum eius dissimulanter inserit, occultam liberalitatem Deus in publicum eduxit. Fœminam morbo, quo mortura erat, liberauit. Tribunus iussus à Cosroë Persarum restitutæ sanitatis præmium petere, captiuos sibi donari petiit, dati sunt tria illorum millia, quibus comitatus, gloriosus ad suos rediit. [i] Caudus Sergiopolitanus acceptis à Cosroë ducentis aureis captiuorum duo millia redemit. Stephanum Vngariæ regem à liberalitate iniuria non impediuit. Cum enim noctu egrediens Eleemosynam faceret, à cupidis, & complimentibus lacerata eius barba est.

¶ 14.

Vnus est hic infirmitati humanæ scopulus, ne ita donent, vt egeant ipsi, verentur minuere, at vero vnica est augendi ratio, succurrere pauperibus. [k] Chryostomus quæstuosissimam artem vocat, Salomon ipsi promittit Dei spiritum. [l] Qui dat pauperi non indigebit. In cœlo redduntur omnia centeno fœnore, vt se accepisse scribit Synesio Euagrius. Oswaldo regi discum argenteum frangenti non modo vita æterna data est, & manet gloriosa resurrectio, qua mortale corpus induet incorruptionem, sed manus quoque eius mansit incorrupta. Non errauit Tiberius cum vxori dixit, nihil desere sibi, si pauperes curaret. Gregorio Secundo Pon-

i Proco.
l. 2. bell.
Pers.

k Hom. 33.
ad An-
tioch.
l. 1. Prou. 28.

do Pontifici Deus inter expendendum Eleemosynas multiplicauit. Plucherus episcopus Racedurgensis granarium quod euacuaret in sinus pauperum, plenum inuenit. Charilepho omnia donanti thesaurum Deus ostendit; quem ille mox in pauperes expendit, quod etiam Rodino pauperum sepulchra curanti contigit. Pia sum liberalitas ad regnum euegit. Cum Brigitta equos egentibus dedisset, mox nouos ipsa accepit. Non deerit viro liberali pecunia modo ne vir desit pecuniae. Modo ne gloria de opere bono quaeratur, aut facti poeniteat, quemadmodum de infelici donatore narrat Cedrenus, qui quos aegre dederat triginta libras ab amico recepit, & exiens e templo corruit mortuus: Et obseruatum est plerumque diuites, nobiles, canonicos illiberales derepente mori: Tum cum maxime res suas in tuto locatas arbitrantur, vt non de vno aliquo sed de plerisque; Christus locutus esse videatur, cum dixit, [m] stulte, hac nocte animum tuum repetunt a se; quae autem paraesti, cuius erunt.

in Luc.
c. 12. 20.

C A P. LIII.

Iustitia & equitatis in aula tutela, & in senatu praesidium.

§ I.

Iustitia necessaria regnis.
7.8. **L**Vx altera mundi est iustitia, vbi illa non est, nec res publica est nec populus. Fons est paradisi sine quo arescere terram necesse est. Tenenda integro est sine illa imperia sunt magna latrocinia. [a] *Odibilis* inquit, Salomon; coram Deo est, & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum a gente in gentem transferitur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos. Si per omnes historias eatur nulla non docebit

bit cum iustitia cecidit, perire regna: nec tamen exemplo totius mundi mouentur, vt iusti agant: conqui-
runt opes, & quae nulli bono fuerunt, sibi fore felices existimant. Iustitiae praecipua breuia sunt, & dilucida. Honeste viuere, neminem laedere, suum cuique tribuere: Iustitiae tutela in palatio debet esse: nam propter iustitiam lecti sunt, aut nascuntur reges. Regia est arx aequitatis, in qua si Themis opprimatur nullo loco consistere, semel pulsa permittetur. Haec est arbor fortissima & pulcherrima, sub cuius ramis omnes gentes requiescunt, quam vidit Nabuchodonosor & oblitus eius, quod esse debuit, excisus est: & in bestiam mutatus: nam rex iniquus erat vltra omnem terram. Daniel iustitiae sibi conscius in aula vsque ad Cyri annos aliquot durauit, tyrannis & proceribus iniustis superstes inter Leones triumphans, & magno animo pronunciat. [b] *Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi, qui coram eo iustitia inuenta est in me.*

*Iustitia
praecipua*

*Danielis
iustitia*

bc. 6. 22.

Testimonium habet ex hostibus capitulibus. [c] *cc. 6. 4.* qui fatentur non inuenturos se causam contra illum ex latere regis. Quamobrem miraculo nobis est Danielis iustitia, & sapientia. Iustitia quidem, quod plurimum tam vastae Monarchiae negociis praefectus, inter ipsa primordia, quae turbulenta atque adeo iniusta esse solent, nihil iniuste egerit. Sapientia vero, quia certo modo, ordine, testibus, omnia disposuit, vt de calumnia desperarent. Multorum innocentia conspiratione maleuolorum euertitur, a morsu Sycophantae nulla probitas secuta est. Danielem contra virus illud muniuerat integritas, & sapientia. Nec tam miror in illo viro non inuentam iniquitatem, nec vllum crimen verum, sed tam spectatam fuisse innocentiam, vt falsum intentare nec hostes infesti, vitam cum sanguine poscentes, auderent: sed desperatione probandi, accusatione desisterent. Deum imi-

tarus

e c. 3. 27. tatus est, de quo cecinisse socios memorat. [e] *Quia iustus es in omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & via tua recta, & omnia iudicia tua vera.*

Qui & periisse regnum confitentur per iniustitiam.

f c. 3. 29. [f] *Peccauimus enim & iniquè egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus.*

Iniustitia
pœna.
Et multo expressius Daniel omnium malorum, & desolationis causam fateretur esse peccatum, & iniustitiam. [g] *Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus: & declinauimus à mandatis tuis ac iudiciis.*

g c. 9. 5. Et deinde: *Tibi Domine iustitia, nobis autem confusio faciei, regibus nostris, & principibus nostris.*

v. 7. h c. 9. 12. Mali magnitudinem exprimit. [h] *Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui iudicauerunt nos, vt super induceret in nos magnum malum, quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Ierusalem.*

i c. 13. 52. Primum opus publicum de Daniele legimus iustitiæ vindicias: & iniustitiæ pœnas tandem venisse libidinoso calumniatori denunciat. [i] *Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operaberis prius.*

¶ 2.

iniustitia
pœna to-
ra proph-
etia Da-
nielis.
Finis Danielicæ prophetiæ est diuinæ prouidentia in mundi gubernatione accuratam rationem ostendere, iniquitatis vindicem. quæ peccata peccatis punit, & iniustitiam alla iniustitia obtulit. Joacimus rex iniustus, captiuus ducitur, occisus abiicitur. Jechonias multos annos in carcere detinetur, Sedecia in conspectu occisis filiis eruntur oculi, principes horum regum pleriq; trucidati, alij in seruitutem abducti. Hæc iniquitas Hierosolymorum. Iniustior tamen Chaldaus horum vltor, verum iniustitiam ille quoque luit ad bestias damnatus, & Baltasar derepente occisus cum tota aula. Crudelissimo hosti dati sunt in prædâ. [k] *Suscitabo super eos Medos, qui argentum non qua-*

rant,

rant, nec aurum velint, sed sagittis paruulos interficient, lactantibus vteris non miserebuntur, & super filios non parceret oculis eorum. Diuisum regnum Baltasar [l] datum est Me-
dis & Perlis [m] Jeremias quoque eos excitat. Et E-
saias hortatur, [n] *Ascende Ælam, obside Medæ.* Nullius n-
gētis grauius est punita iniustitia, quā Babylonis, occisi
omnes proceres, qui iniusti, & munerū captatores. Vix
Itaia verba suppetunt, quibus calamitatem exprimat.

[o] *Vlulate, inquit, quia dies Domini prope est.* Intuste do-
minatur & opprimunt, opes rapiunt, & clamat Domi-
nus: *vasitas à Domino venit.* Hinc torsiones, vt patariē-
tis, facies combustæ, vultus eorum. Et rarum habitatorem
fore prædicit. [p] *Preciosior erit vir auro, & homo mundo*

[q] *Subuertit Dominus Babylonem sicut Sodomam & Gomorrhâ.* Nam qui non pepercere paruulis, quomodo parcerent hostibus armatis? itaq; cum dicit
Daniel occisum Baltasarem, de tota quoq; aula acci-
piendū est. Hoc est n. ab Isaia prædictum. [r] *Omnis qui*

inuentus fuerit, occidetur: & omnis, qui superuenerit, cader in gladio. Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur. Hæc facta esse propter iniustitiam docet [s] Isaia. Nam Israël dabit
requiem, à labore, concussione, seruitute dura. Quid vero canet. [t] *Sumes, inquit, parabolam istam contra regem Babylo-*

nis, & dices: quomodo cessauit exactor, qui euit tributum? con-
triuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,
cadentem populos in indignatione, plaga insanabili, subicietem
in furore gentes, persequentem crudeliter. Gauisa est terra, &
abietes, & cedri Libani sunt latatæ hoc est nobiles, &
magnates, & dicunt: *Ex quo dormisti non est, qui succidat*

nos. Quin inferi quoq; & damnati reges gentium veni-
enti ad supplicia insultant, & causam tormetorum ven-
tentissimorum reddunt. [x] *Nunquid iste est vir, qui con-*
turbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum,
& vrbes eius destruxit, vincus eius non aperuit carcerem? omnes
reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua.
Tu autem prouidentus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollu-

rant,

rant,

tus, & obvolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum. Non habetis consortium neq; cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in eternum semen pessimorum. nec lenius posteris fatum. [y] *Preparate filios eius occisioni in iniquitate patrum suorum: non cōsurgent, nec hereditabunt terram, neq; implebunt faciem orbis ciuitatum.*

y V. 21.

Longum esset Persarum, & Medorum iniustitiam referre mutuas lanienas, donec à Romanis, Parthis, Turcis subacti sunt. De Græcorum imperio iam supra dixi eos terribilis bestia consumpsit. Quin in Romano imperio, vt maior iniustitia, ita grandiora supplicia: nam postquam belua ingluuiem farcire cœpit, Italiam, Siciliam, Hispanias, Africam, Gallias, Græciam, Asiam, deuorauit, tum vero in sua viscera dentes fixit, sociali latrocinio, Marianis & Syllanis, Pompeianis & Cæsareanis bellis sese cruentauit, accesserunt barbari Imperatores, Latium & nomen, & gentem, & linguam ipsa perdidit. Vbi vel vnus de nobilitate Quiritum? Hunni Gorhi, Wandali, Longobardi formidata quondam nomina delicias Italiæ possident.

Italia barbarorum imperatorum præda.

¶ 3.

Prisci æui iniquitatibus sua quisq; tempora cōparet. An alibi quoq; Leonū & tigrum regna latrocinentur: expendat. [z] Regna enim Leonum typo Jeremias adumbrat, & [a] Joël. Opprimunt nobilitas agricolas, curia tribus, patiuntur isti à maioribus dominis, quod minoribus intulerunt, & grandioribus sua quoque manent supplicia. Iniuste parta recondunt, longas posteris opes pollicentur, & omnes ad vnum excidentur, pleriq; etiam hac in vita. Numerent belli decennalis, quo adhuc Germania atteritur capita, & tribunos, pleriq; qui arma contra leges & æquitatem, & iusurandum sumferunt periēre, aut exiliis, & inopia premuntur: Ex illis qui sancte arma induerunt, multi auare tractarunt, & hos quoque raptis frui dominus iustus vetuit, aut prædas

Iniusti bel-li auctores perouit. z c. 5. 29. & c. 15. 9. & c. 21. 8. & c. 30. 6. & c. 50. 17. a c. 1. 16. Iniuste ad ministrā. resista bella periere.

prædas excussit, aut morte multauit. Si quis amicos spoliat, de pacato prædas agit, milite onerat innoxios, contributiones cogit, auaritiæ suæ causas publicas pretendit, consiliarios principum furti sui participes reddit, auro corruptus cum hoste colludit, bellum trahit, vt diutius imperet, argentum conquirat, si quis illis consentit, probat, defendit, dissimulat, non vetat, non punit. Si quis numos accipit, vt hærefes tueatur, iam iudicatus est. Mox aderit illa dies, qua dicitur: [b] *Iam venerunt peccata tua, qua operaberis prius. Iudicans* b Dan. c. 13. 52. *ædicia iniusta.* Nemo iudex, nemo præfectus, nemo cœturio, tribunus aut dux, nisi iuste agat, publicam infamiam deuitat. Iniustitia est enim vitium publico malo grassans, quare in summo est odio. Quapropter de morte talium beluarum publica lætitia exoritur. Nam Deus quoque de morte Babyloniorum gaudere iubet Ecclesiam captiuitatis. [c] *Quomodo cessauit exactor?* cl. Isa. Abies & Cedrus Libani lætiore fronde festum agebāt. 14. 4. Quanta gratulatione quotidie audiuntur mortes non modo hostilium ducum, & copiarum, sed militum amicorum quoq; & tribunorum, quos concussio, rapacitas, crudelitas fecit infames: eadem via ibunt, qui antecessentium vestigiis insistent, quiq; cum debeant, non corrigunt. Iustitia igitur diligenda est: nisi enim diligatur, augetur prohibitione peccandi cupiditas. Si timor desit, de sacrilegio triumphant: furta magna in pompis ferunt. Clamat pauper & nemo audit. Comolunt facies pauperum, cum puluere terræ conterunt d. Isa. 3. 13. capita pauperum, vt [d] Isaías & [e] Amos de proceribus perituris vaticinantur.

Iniusti principis mors lata populis.

¶ 4.

Porto duplex iustitia, pariterque iniustitia in re-
gnis cernitur. Altera cum ius ex æquo, & bono dicitur, & suum cuique redditur. Altera cū pecuniæ publicæ, & census ex fide tractatur. Priori repugnat, cum sententia venditur, aut patrocinium, & legum prætextu vis euertitur, q̄ frequens crimen est, & tamen gra-
Duples in iustitia.

uissimum: nam æquitas ficta est duplex iniquitas. Huic se iniustitiæ semper viri magnanimi opposuerunt. Animo se Caracallæ respondit Papinianus: *non tam facile parricidium excusari, quam perpetrari.* [f] Chryso-
 stomus in aula Arcadij oppressam iustitiam, per Eudoxiæ violentiam, restituit, imperatricem aditu Ecclesiæ prohibuit, & causam Deus defendit; cum enim antistiti oblitere perseverant satellites stricto mucrone cædem intenteret, manus ferientis obrigit, steritque immobilis. Et quamuis tum pulsus vrbe est, postliminio tamen reductus est, & tempestate ad vineam defensionis viduæ cadauer orta procella diuertit. Iacobus etiam Nisibenorum Episcopus saxo in partes dissiliente iudicis iniquam sententiam ostendit, monuitque impie iudicantium pœnam esse, vt in partes minutas, adeoque in puluerem redigantur. [g] quem rapiat ventus à facie terræ. Omnis iniquitas vt flamma Babylonis fornacis in auctores redit, vt Medi, Persæ, Babylonij subcenturiantur Danieli in locum Leonum: vt & faces, quibus vrebatur Mamas Martyr, carnifices intererunt.

Inter magnates vix laboriosus, & fortius quisquam iustitiam, quam Hanno Colonien-
 sis præsul tuitus est: Ille militum primus ductor, deinde, Canonicus, tandem Archiepiscopus, & Henrici, qui Germanicus Nero habetur, institutor, cõsiliarius & rector, & cum is ad nefanda deflexisset, monitor. Diuina eius vox in discrimine audita est, *Vitam sibi eripi posse, iustitiam non posse.*

Iustitiæ iunxit clementiam. Nam per tumultum à seditiosis ciuibus obsessus, euasit intra quadriduum rediit armatus, & supplices in gratiam recepit. Plane proceres similes esse Galaziæ oportet, gemmæ nobilissimæ, quæ frigus in medio igne retinet, ita illi in seruire, & æstu negociorum, furoris & odij sine affectibus veri normam seruare debent. Alphonsus rex Aragonum, Alexander Scotiæ alique statis diebus ipsi causas au-

diebant. Iudices in ipsos inquirebant, cauebant, ne *Princeps* sententiæ fructum sumptus exuperaret, Nobile enim *debet iniustitiam* principis officium est, à suis iniuriam repellere. Hoc *regiam* pel-
 gni firmamentum est, Regnum firmabis, si sit amicis *libere*.
 libertas, si subditi non afficiantur iniuria. Nulli enim hominum iniuriæ parvæ videntur, plures æquo grauius illas habeant. Qua de causa & Artaxerxes à filio rogatus quomodo tam diu regnasset? respondit: *Iusta faciens*: Quicumq; in potestate est, aboleat iniquos: *h Ps.*
 Omnibus illis dicitur. [h] *Non permanebunt iniusti ante oculos tuos.* Galba iniquis mensariis præcidit manus, Castrucius ad mensam suspendit, vt instrumentum esset pœnæ ipsa sedes iniustitiæ. Antoninus Florétinus notum medicum excellentem magiæ conuictum occidit. Interim alij quoque iustitiam corrumpunt, qui nimium regibus tribuunt, Anaxarchus Alexandro tristi ob Cliti cædem, & mori destinanti suggessit: *Iustum esse, quicquid rex facit.* Hanc Minois laruam summæ ini-
 quitati prætendebant, *qui sibi omnia, & in omnes licere iactabant.* Nihil vlli licet in vllum, nisi ex lege iustitiæ. Ea causa Pythagoras iustitiam desinuit numerum æqualiter æqualem. At si est æqualis, quid n̄ sit æqualiter *Æqualitas*
 æqualis? æqualia enim æqualitate sunt æqualia. Vir *iustitia*.
 prudens non modo æqualitatem rei postulabat, vt rem tuam tu habeas, ille suam: Verum etiam æqualitatem iuris, vt eodem iure recuperare suam pauper, quo diues valeat: hanc natura æqualitatem æqualiter posuit, quæ vbi fauore, aut potentia violatur, non est æqualitas æqualiter, sed inæqualis iniquitas.

¶ 5.

Altera pars iustitiæ est in principis æratio, publicisque thesauris tractandis, de qua re alibi dixi: Vnicum moneo multos ex illis, minutis, sensim & fecuris furtis sibi opes parare, quæ omnes non furantis, sed reipubl. censerentur debent. Aliud quoque

genus iniustitiæ in potentibus obseruavi, quod nobilium familiarum salus vltore cælo euertitur. Opulenti sunt, & auari, creditoribus tarde, maligneque soluant, labores & merces ipsi æstimant, non quod æquitas exigit, sed quod ipsis lubitum est, reddunt, it clamor cælo, vltio in terras descendit. Si tandem persoluant, moram, & damna, & lacrymas, & preces quis reddit? Justino imperante procerum incuriis Byzantij plebes obnoxia viuebat, parum leges, parum magistratus contra potentiam valuit iniurias, creatus est vbi præfectus, qui tenuiores tueretur, & æquale ius redderet, officio ille suo fungitur, at quidam ex magnatibus, qui fauore regis ad perniciem subditorum abutebatur, ciues iniuria afficiebat, præfecto insultabat, deinde ad conuiuium regium ferox, velut alter Aman proficiscebatur, non tulit indignitatem præfectus, ipse quoque in palarium processit, & ab Imperatoris mensa abstractum, ad supplicium produxit. Tantum erat in præfecto animi, tantum in Cæsare æquitatis.

C A P. LIV.

Caritas, amicitia, concordia, odia, inimicitie, discordia in aula, & administratione.

§ I.

Caritas, amicitia. **V**erus amor est, quo Deum super omnia, proximum sicut nos ipsi amamus. Caritas in vno solo esse potest, qui nimirum habet inimicos, & inuitus habet, & vt amicos diligit. Amicitia nisi inter duos esse non potest, est enim mutua beneuolentia, animorumque conuenticio, ac consiliorum communicatio. Hæc mater est concordie, gignit enim opinionum quoque ac sententiarum consensionem, atque ab ipsa quoque conseruatur. qui-

quibus repugnant odia, maleuolentia, inimicitia, discordia, dissensiones, vnde lites & rixæ palatiorum æterna mala, quæ exasperat similtas, cum plures eadem petunt, inhiantque palmæ omnes, quæ vni soli potest contingere. Imminente supremo mundi die refrigescit caritas multorum, & abundabit iniquitas. Nec inuisitatum est. Fuit illa quandoque etiam paucorum. [a] Danielis socios in ipso momento Chaldaei accusant omnes flammæ suggerunt. Medi & Perisæ Danielem ad Leones deposcunt. [b] Daniel tamen amicitie memor sociis à rege, vt constituerentur super opera Babylonis, impetrauit. [c] Susannam ab infestis amatoribus liberauit. Caritatem Danielis testantur orationes quas pro aliis fundebat. [d] *Inclina Deus meus aures tuas, & audi, aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem, super quam inuocatum est nomen tuum: neque enim in iustificationibus nostris prosterminimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis inultus. Exaudi Domine placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem & super populum tuum.* Amicus Danieli erat Nabuchodonosor. [e] *Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum Deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.*

Amicissimus Darius, qui eum constituere super vniuersum [f] regnum cogitabat. Qui pro eius salute laborabat. *Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est & pro Daniele posuit cor, vt liberaret eum, & vsq; ad occasum solis laborabat, vt erueret.* Cum non posset amicum liberare, [g] dormiuit incenatus, somnus recessit ab eo. *Lacum Leonum obsequauit, altera die lacrymabili voce Danielem inuocauit, & vlciscitur.* Fuit autem Daniel vir amicus Dei & angelorum, qui familiariter cum eo tractabant. [h] *Noli metuere vir desideriorum: pax tibi, confortare, & esto robustus.* Quod significat virum multa desiderantem bona & virum desiderabilem, *ἄνθρωπος ὁτι, vt 9.23.*

verit Symmachus, valde amabilem, & concupitum, & Hebraeum Chamudoth, non quælibet, sed ardentia desideria significat. Cæterum aliorum in Danielis prophetia haudquaquam multas amicitias legimus. Amabat Chaldaeus sapientes Babylonis, sed in furore iubebar occidi, amor senum erga Susannam flagitiosus erat, sed odium multo scelestius, qualis Ægyptiacæ, Phædræ, & mulierum quæ ardent, & oderunt. Odiorum autem, inimicitiarum, discordiarum omnia plena sunt, amicitias regum legimus, sed instabiles, ipsis bellis funestiores. [i] Et post finem annorum fœderabuntur: filia regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii; nec stabit semen eius. Nam bestiae cruentæ aliarum laniatu viuentes non sunt amicæ. Torua læna lupum sequitur. Hinc perpetuæ pugnae, concitantur, conteruntur, lacerantur, pro-uocantur, egrediuntur in prælium, præparant multitudinem, conflunt, expugnant, vastant, occidunt, deuorant terram, comedunt, pedibus conculcant, quæque similia in Daniele leguntur, vt ostendant mundum in gehennam iturum, iam inferorum speciem referre. Ibi perfecta est, & completa, miseris fulsa malitiæ, hic inchoata; Ibi nemo vlli amicus est, quia omnes omnibus, & Deo inimici. Inimicitia autem & pœnæ maiorum sunt maiores.

¶ 2.

Caritas
maior
miraculis.

Preciosa res caritas, vinculum societatis amicitia, quæ vbi nulla est, non respublica, nec ordo, sed chaos & inferi, reddi cæcis visum, ægris sanitatem, mutilis integritatem merito admiramur, sunt enim miracula. Sed maius est caritas, & via absolutior, [k] teste Apostolo. Præstantius est Deum super omnia diligere, proximum æquare sibi, pro eius felicitate, vt sua satagere. Verus ille amicus, & alter ego est. Si vero & offendendusest, emendat amando, non vulnerat puniendo, aliter amicus, aliter verberat inimicus:

alia

In Daniele non caritatis, sed inimicitiarum exempla.

i. c. 11. 6.

C. 11.

Odiensiu
greges in-
feri.

k. i. Co-
rinth. 13.

alia manus Hippocratis, alia carnificis. Veræ amicitia Verus amicum. non amat digitum, sed gemmam, qui articulum propter anulum abscindit. Gentiles apud [l] Tertullianum mirantur dilectionem Christianorum, Ecce, dicebant, quomodo se amant, nec mirum, ipsi enim se oderant. Amicitia in paucis, odium commune est. Qua mundus amat falsa dilectio, odio sæpe deterior, quia fallax. Operosum est fallere hostem, quia suspectat. Theogn.

[m] Fallere difficile est inimicum, at amicum amicum, Fallere non magno, Cyrne, labore potest.

m Ad Cy-
num.

difficilius itaque censuit Alcmaeon cauere amicum, quam hostem. Et Sophocles. Nullum maius vlcus esse, quam amicum malum ac subdolum. Amicitia specie falluntur plurimi, ea nihil dulcius, nihil periculosius. Vir bonus omnibus est amicus, malus animæ suæ inimicus. Seruus Dei etiam in hostes beneficus est. [n] Paulus Martyr moriturus pro omnibus orabat, etiam iudice & tortore. Agnes hominem scelestum, quem ad flagitium in conclaue irrupentem, Satan elisit, precibus suis vitæ restituit, & maleficium beneficio pensauit. Inimicitias Arianorum grauissimas passus est Eubestus Samosatenus, ille tamen à muliere amore pestiferæ sectæ insaniente letaliter ictus tegula, ab amicis iusturandum exegit, non expetituros pœnam: vt recenset [o] Theodoretus: ex corde dimittebat, quod omnem Eleemosynam superare, [p] Augustinus docet. Deus inimicos diligere iussit, non persequi, non ad duella prouocare, non calumniari. Theodosius imperio, victoriisque magni nomen affectus, maior fuit indulgentia in hostes. Inimicorum filios, quos belli imperus in arma adegerat, ad Ecclesiam confugientes, etsi nondum Christianos, erudiri ad religionem, & illa occasione baptizari voluit, insigni caritate dilexit, rebus suis frugibus, auxit honoribus, & post victoriam in neminem priuatas inimicitias vale-

Amicus
falsus.

Inimico-
rum dile-
ctio.
n Euseb.
1, 8. c. 6.

o. l. s. e. r.
p Enchir.

Theodosii
caritas.

re passus est. Bella ciuilia, non vt Marius, & Sulla, ac Triumviri finita cadibus infamia reddidit, exorta doluit, nulli nocere voluit terminata. Dilectio inimicorum proxima Christi est imitatio, præcipuum signum prædestinationis æternæ. Amator Episcopus Antisiodorensis re & nomine illius imitator, qui caritas est. Virum nobilem Germanum vrbis gubernatorem offenderat necessario, & immerito infestum habebat, atque insidiatorem, diuinitus tamen cognito fore vt successorem haberet, in clerum suscipit, & moriens Episcopatum commendauit, quem is multa virtute præclare administravit: Hoc perpetuo animis cogitandum, eos quos hic abominamur, fore amicos æternos, nisi forte nos ob simultatem felicitate excidamus. Christianus neminem inimicum habet, nisi malus; nam quisquis alium odit, etiam malum, non est bonus: nisi forte tam caute vitia oderit, vt amet personam: quod in magnatibus rarum est, ita enim inimicitias exercent, vt insidias moliantur, & sanguinem fundant: quæ dum machinantur tam hostes sunt, quam cum feriunt. Tolerare hostem est beneficium, & humanum, amare diuinum. Nemo est quem non hostem Deus amat. Quare formidet, quicumq; Christiano infestus est: nam cum Christo inimicitias gerit.

*Christia-
nus nulli
inimicus.*

¶ 3.

Quicumque ex animo Deum diligit, illi non modo facile est, sed etiam necessarium amare fratrem. Creatoris enim & creaturæ dilectio ita est connexa, vt si vel vnum hominem oderis, hostis Dei iudicaris, non igne & aqua, sed interdicto cælo proscriptus. Dei vero amicitia ad diuinitatem homines perueniunt, & purissimi redduntur, at mundi amore efficiuntur immundi. Amor enim ab immo tali bono ad peritura translatus contaminat. Amor Dei præstantissimus est numinis cultus, plenitudo legis, summa Scripturarum, virtutum

*Dei a-
mor.*

tutum omnium in vnam ætata maiestas. Scopus vitæ, prora & puppis religionis, ignis mentium mundator, sol illuminator tenebrarum, par morti fortitudo radix bonorum omnium, ad Deum cursus, pondus nostrum, vita animæ, gratitudo nostra, quæ semper & datur & debetur, vegetabilis cæli ros, sine quo omnis arbor est infructuosa, vinculum sine quo omnes virtutes sunt inutiles, imo & spurix; labor mercedis vacuus est quem non excitat caritas. Illa rerum nostratarum obliuionem inducit, & solas diuitias æstimat Deum, quem amat. Olympiades, & Maximus Decio infestis minis imperanti: *Pandite diuitias;* Responderunt: *Nostrum aurum & argentum Christus est, huc accede, & eris diues.* Deum, qui sic amat, Dei amicus est, quicquid ille amat, diligit, & quicquid odit, abominatur ac fugit. Deum super omnia, proximum pari secum gradu diligit. Hic amor gratuitus est, non quaestuosus: qui non diligit ad hanc normam, mortuus est. Talis amator adamanti omnium metallorum, & gemmarum domitori, par est, nullis illecebris emollefcit, tundendo non frangitur, impacta rumpit. Magnes est, homines, angelos, Deum ipsum ad se trahit, & trahitur. Vtriusque insigne exemplum caritatis ex aula Flauiorum Artemius erat per Ægyptum præfectus, tantam potestatem caritas regebat, idola per totam prouinciã deiiciebat, monitis ex cordibus hominum venerationem euellebat, pietatem inserebat. Deinde apud Julianum apostatam accusatus, cum impium tyrannum constantissimã caritate argueret, atq; vt idola contemneret, hortaretur, exquisitis supplicis affectus amorem Dei sui, & re & verbis testatus est. Acta eius recenset [g] Theodoretus & [r] Nicephorus, [s] Lipoman [t] Surius. [u] Præfectum augustalẽ vocat Martyrologium Romanũ, quæ erat summa dignitas, toti Ægypto imperabat, vice Augusti, [x] Strabo regibus illos præfectos adæquat. Possit & ille

*Amoris
natura.*

*Artemii
in Deum
amor.*

g l. 3. c. 17.
r l. 10. c. 91.
s T. 6.
t T. 5.
u 20. O.
xob.

auli- x l. 17.

aulicorum speculum dici, eques Romanus, sub Constantino magno, Constantioq; summis etiã belli functus honoribus, & iam in purpura consenscens, gladio truncatus Christi triumphos auxit. Ammianus [y] Marcellinus illius quoque meminit. Erat enim eo tempore clarissimus, & sæculi istius Daniel. [z] Adiungam Artemio Eleutherium senatorij ordinis, cuius pater consulatum ter gessit, & nobilissimi Episcopi, qui Messapiæ sub Adriano, cum matre Anthia certauit, nomen illi Eleutherius, magna in illo caritas, in Deum fixus, sui oblitus tormenta rapiebat, iussus Deum negare, aut accensum ignem experiri, in rogam luculentum insiliit, fortis erat vt mors dilectio, dolorem pro nihilo reputauit, suauiter se cubare inter sæuos æstus gloriabatur. Persecutores mortuum arbitrati, deponunt, supplicio factus ardentior purgata per ignem caritate, Casarem adit, de Deo colendo, demonibus deserendis vehementer differit, ad crates & subiectos ignes retruditur, in sartagine pice & adipe decoquitur, in clibano æstuante affatur, nec tamen caritatem mortis tor genera obruere potuerunt, Adriano vrgenti, nam supplicia tyrannus ipse spectabat & asperabat, responderet, *non posse se vi vlla à Christi caritate diuelli*, obiectum sibi Leones non attigere, alligatum equi feroces in montem molliter vexere, bestias ne milites ab illis deuorarentur, impediit, tandem cum matre ingulatus tormenta cum cœlesti beatitudine mutauit. atque inter ista Corebum nobilem præfectum Adriani conuertit, atque ad eadem perpetiendam perpulit.

§ 4.

*Amicitia
in bonis.*

Amicitia nisi in bonis, & cum virtute esse non potest. Nulla cum impijs & infidelibus facienda est, in malis consilijs conspiratio est, Imperator cum Hentricum fratrem, & Cunonem principem, in regiam affinitatem assumptum, videret inter se confidentissime inter sancta

sancta mysteria confabulantes, amicitiam illam in grauissima odia dissensionesque commutatam iri dixit. quas illi deinceps tuo malo exercuere. Ea causa fidelis amicus, hoc est vir bonus, & fidus diu quæritur, difficulter inuenitur, difficilior seruatur. Amor sincerus in aulis multa habet impedimenta. Amicitia defert amico, vt æquam, cum amicum amet, vt seipsum, diligendo illum sibi, quamuis minore sit dignitate, exæquat. atque hoc est, quod Ambrosius monuit: amicitiam aut pares accipere, aut facere. In aula paritas suspecta est, atque origo inuidentiæ. Quapropter facilius pauper verum amicum inuenit, nec est enim de dignitate concertatio, nec opes habet, quæ in vicem Domini amentur. Diues an vere diligatur, ignorat, nisi ad paupertatem veniat, tum denudant se, & fugiunt fortunæ comites, manent quos vera caritas viaxit. Cura igitur veri & boni amici legendi adhibenda est, non enim amicum iudicat Isidorus quem pecunia conciliauit. Sed qui pecuniam expendat: idem enim animus esse debet, & fortunatum communicatio, vt [a] Aristoteles, [b] Plato, [c] Cicero, [d] Gellius etiam suis in tenebris viderunt. Leges amicitiz illas ferunt, vt sit inter bonos, animorum consensione constet, vt idem velint, & nolint, sint omnia communia, & quidem sine fraude. In aduersis & tribus perseveret: monere errantem liceat. arcana ne cælet, ne turpe aut iniquum postulet. Silentium arcano præstet, opes & vitam pro amico ponat, nunquam aboleat, aut minuat caritatem. Amicitias habeat communes, non inimicitias, quas habere oportet nullas, quare iniusta lex veterum Germanorum apud Tacitum est, vt suscipere tam inimicitias patris, & propinqui, quam amicitias necesse habeant: In hoc enim incumbere omnes oportet, vt amico concilient inimicos. Qui his legibus amicusest, nihil illi comparari potest. Tale non vincendo, aut premendo, sed ne beneficiendo quidem feceris, nisi benefacta grauiti

*Æqualitas inter
amicos.*

*a Mor. 8.
b De leg. 1.
c De leg. 1.
d l. 1. no. 8.*

*Amici vs-
ri, rari.*

tuiti amoris esse senserint. Talium amicorum pauca paria vetustas numerat, nec illos quidem veros, ut Py-lades sanus fuerit, certe Orestes insaniit.

¶ 5.

Beneficio
paucos
fieri ami-
cos.
e Xenoph.
lib. vii.

Attamen reges aliquos sibi amicos faciunt benefi-
cio suo. Rectissime Cambysen filium Cyrus doceri
[e] Quare; quod etiam te, Cambyse, minime latet; non est
aureum hoc sceptrum, quod regnum seruat; sed amici fidi, sce-
ptrum sunt regibus fidissimum, maximeq; tutum. Verum ne pu-
tes homines nasci natura fidos; omnibus enim idem fidi conspi-
cerentur, quemadmodum etiam alia que natura gignuntur, om-
nibus conspiciuntur eadem: sed fidos oportet sibi vnusquisque
faciat; quorum acquisitio nullo modo fit vi, sed beneficentia po-
tius.

Verum est, vbi est amor & gratitudo, alioqui si hi-
storiam consulamus, magna regum beneficia plures
fecerunt ingratos, quam amicos. plurimos capitales
hostes. Nam si homines Deo, à quo omnia habent et-
iam animam ipsam, vitamque, sint ingrati, & beneficia
in contemptum auctoris vertunt, non est mirum regi-
bus esse ingratos proceres, his famulos. Stultissima est
malorum principum querela, cum indigne ferunt cli-
entes non respondere beneficiis, cum ipsi de donis nu-
minis luxurientur. Meminerint pleriq; vñtatisimæ, &
maximæ caritatis se impatientes esse, qua viri sinceri,
& recti alios à peccato auertere conantur. Si omnium
in laude est Antigone, quæ Oedipum patrem mori ob-
stinatum viuere coëgit, nonne magis amare dicendus
est, quisquis à morte grauiore præseruat? quod fecit
Paphnurgius, qui è Tyrâ Synodo Maximum eduxit, ne
scelesti contra Athanasium iudicij particeps fieret, vt
[f] Ruffinus narrat. Nonne Ignatius, qui lacu frigido
se misit, torsitque vt amicum libidinibus deditum à
flagitio reuocaret, summæ caritatis opus perfecit? Ve-
rum potentiam amicitia pestis est, libertati amantium
offendi. At vero apem propter aculeum nemo odio
habet,

A culpa
auocare
magna
caritas.
E l. i. c. 7.

habet, propter mellificium omnes fouent. Hos tamen
in necessitate ferunt. quia necessarios esse intelligunt;
nullius est ea felicitas, vt sibi sufficiat. ne regum quidē,
qui multorum odia, non nisi amicorū præsidio depel-
lere valēt. Quanto minus aulici possunt, quorum cer-
ti sunt æmuli, amici incertissimi? Multi vultures, qui
fœtorem cadaueris, hoc est, vitia sectantur? Claudam
tanquam gemma sententia [g] Nazianzeni.

Amicus fidelis protectio fortis, & munitum palatium. Ami-
cus fidelis, viuus thesaurus. Amicus fidelis super aurum & lapi-
dem pretiosum multum. Amicus fidelis, hortus conclusus, fons si-
gnatus, qui opportune aperiantur & communicantur. Amicus
fidelis, solatii portus. Quod si prudentia etiam & iudicio excel-
lat. quanti hoc faciendum? Quod si præterea summa doctrina
instructus sit, & quidem omnīs generis doctrina, hoc est, tam no-
stra, quam ea, que quondam nostra erat, quanto tandem istud
luculentius? Quod si ad has quoq; dotes id accedat, vt lucis sit
filius, aut homo Dei, aut ad Deum propius accedens, aut vir de-
sideriorum bonorum, aut quibusdam id genus nominibus di-
gnus, quibus homines diuinos & excelsos ac superna partis exor-
nat Scriptura, id vero Dei iam donum est, meritumq; nostrum
prorsus excedat.

¶ 6.

Inimicitia in aula grande malum, & frequens, vt ex Inimicitia
Daniele demonstrauit. Fugiet quisquis ab alio nocu-
fugienda.
mentum timere potest. Salomon nos monet. [h] Vir h Pron.
sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue redeat, non
inueniet requiem. 29.

Quin illa est vesania, vt sua damna negligent, quo
noceant alteri. Metuant etiam imbecilles: Terribi-
lis est, quem faciunt angustia audacem. Quin illud se-
cum reputent, vbi semel odia inualuerint mutuo con-
cussu crescere, nec facile ponit. Hoc secum statuat
quisque. Si habeo inimicum, inuitus habeo, & infesto
sum amicus. cedat, melius hic bene vinci, quam male
vincere. Qui vni hostis est, multos habet ille inimicos,
nimirum tot, quot aduersarius amicos. Causa inimi-
citiæ

i Orat. 12. citæ ipsa mala est, auaritia, superbia, inuidia. Christi & Apostolorum pax propria, quia caritas, qua amissa mundus esse desinet, vt [1] Nazianzenus. Contentio tamen pietatis causa suscepta melior est, quam vitiosa concordia, sed perniciosior discordia, consilia enim inimici, etiam bona destruere nititur. Aristides iustissimus Atheniensium habitus, non fore rebus pacem dicebat, nisi se & inimicum in barathrum conicerent, carceris id nomen est. Venenum esse ciuitatis iudicabat primariorum in Republ. dissensionem. Tolerant quidem aliquando reges diuersa sentientes, & hostes, quia mutuo sunt sibi custodes, & vigilantius excubat, qui hostem à tergo imminere audit, verum cum potentes sunt, facile rem perdunt, & principes ipsos dissensionibus.

§ 7.

Fauor breuis. Nihil amicitie aulicæ imbecillitatem adeo exprimit, quam, quo vti solent, fauoris nomen. Nemo minorum gentium appellare maiusculum audet amicum, sed fauentem, fauori se commendant. Quæ res mobilis est, & versatilis, non minus quam ipsa aura fauonij. Fidere nos hominibus minaciter Deus vetat. *Nolite confidere in principibus in filiis hominum, in quibus non est salus.* Fauoris instabilem Zephyrum experti sunt *k. 6. 2. 11.* Chaldæi. [k] Quo audito, rex, in furore & in ira magna præcepit, vt perirent omnes sapientes Babylonis. Nec minus Danielis collegæ, & Daniel, quin fauor ipse timendus est. Prudenter Calchas apud [l] Senecam.

Sed fregit illos spiritus hæc, quæ dare

Portuisset alii causa, fortuna fauor.

Tu me superbum Priame, tu timidum facis.

In altum extulit te fauor regnantis? Illo stas loco, vnde multi ceciderunt, scopulus multorum est exitio infamis. Stas proximus sceptro? Vano fulgore regeris, momentum rapit omnia. Fauor aulæ similis est solis imagini, quæ in aqua relucet, aut luci tremulæ,

Fauor fallit.

quæ

quæ speculis auratisq; conis excipitur, quæ non modo nubis interposito, sed minimo corporum motu perditur. *m Greg. nō igitur ista magni faciēda sunt, [m] nam qui pro virtute quam egit, humanos fauores postulat, rem magnam vili venalem habet.* Hoc obseruet, ne placere conetur, cui non placet virtus. Nam miser est, qui placet malis: mala via eo peruenit. Si regi places iniusto, voluptario, adulterio per scelerum ministeria, & lenocinia ad fauorem adrepisti. In aula sæpe non virtuti fauetur, sed ex simulatione virtutis gloria quæritur. Dionysius, bonos & dictos viros liberaliter habebat, vt tyrannidos odium mitigaret. Vthazanem nobilem Persam, rex quamuis familiarem carumque ob religionem morti addixerat, rogatus tamen moriturus est, vt si quid veller, à rege fauente peteret: Aliud non poposcit, quam vt præco ediceret: Ipsum hac sola de causa, quod Christianus esset occidi. Fauetur illis, qui vtilis *quibus sunt, saxa molaria in precio sunt, se mutuo tamen at-fauentur.* terunt, donec attenuatis noua substituantur, ipsa sternendis viis pedibus calcando aptantur, hic fere exitus & fauorum, & laborum aulicorum.

C A P. LV.

De aula temperantia, deliciis, de abstinentia, sobrietate magnatum, nobilium.

§ 1.

COpiam regia domus, exstructasq; dapes, & apparatus, deliciasque mensarum tolli sibi non reges *Aula magnifica.* magis, quam aula tota sustinet. Magna pars procerum *gnificer.* illo splendore luxurianti dignitatem principum meritur. Magno iudice causam tuentur, & obtinent. Salomon adhuc iuuenis, Deoq; amabilis, gentis electæ, & Ecclesiæ Israëlitiæ magnificentiam regiam dignitatem

B b osten-

Salomon
splendidus.
a 3. reg.
4. 22.

ostentabat, & Christi regis æterni ac beatorum cœnam figurabat. Voluit nos eius sumptus ex parte cognoscere S. Spiritus. [a] Erat, inquit; cibus Salomonis per dies singulos, triginta cori simila, & sexaginta cori farina.

Boves pingues & pascuales nostratibus maiores in singulos annos dena millia nōgenti quinquaginta absumebantur, arietum triginta sex millia quingenti. His additur venatio ceruorum, bubulorum, auium altium multitudo. Vitulos, agnos, oryges, pygargum, tragelaphum, camelopardalum, capras & hœdos omittit. Quin & omnia genera piscium, quorum erat copia ex mari mediterraneo rubro, lacubus, fluuiis, de terræ fructibus, melle, lacte, caseo, butyro, arborum prouentibus, tacent sacræ literæ, cum tamen in regione calida pauca carnes, plurimæ, quæ sponte nascuntur in cibum adhiberentur. Corus mensura est, quæ & Chomer, continet modios triginta, itaque simillæ & farinæ in aula Salomonis in singulos dies consumebantur duo millia, septingenti modij, alia mensura & Gomor, seu גמר decima pars Ephæ. Non iam de mensuris disputo, Corus est mensura, quæ iustum cameli pondus continet, dimidium cori onus est muli. Hæc omnia ordinatissime dispēfabantur, ad gustum & salubritatem coquebantur. Adeo ut inter cœtera, etiam cibaria mensæ eius regina [b] Sabæ, adeoque pincernas, eorumque vestes admiraretur. Non autem ista tollere, non enim res culpanda, sed luxus. Hoc moneo, inter ista Sapientissimi Salomonis salutem venire in dubium, nec vllum esse regem, qui non malit sortem Lazari, quam tanti regis. Sed maneat palatio deliciarum excusatio: immoderatus tamen vsus veniam non habet.

§ 2.

Temperantia
Danielem
in aliis.

Verum Danielem audiamus, magistrum temperantia, ciborum delicias aspernantem, vinum aqua mutant.

tantem. Felicitatis principium illi & sociis temperantia fuit. [c] Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius: Et Malafari audacter loquitur. [d] Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum.

Ea causa & formam & sapientiam illis Deus donauit [e] Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

Non sunt illa de Hippocratis aut [f] Galeni disciplina, qui legumine colore reddi luridum, ingenium obtusum scripsit, quod etiam Theophrastus affirmat. Verum ille qui in deserto docuit exules suos, [g] non in solo pane viuere homines, sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei. Alimentorum noxiorum facultates in succos salubres, & ingeniorum subtilitati, sapientiaque commodos conuertit. Nec modo iuuenis abstinere nos docuit, sed cum iam centum esset annorum, & coniuua Darius regis ieiunauit. [h] Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere.

Et anno tertio Cyri [i] In diebus illis ego Daniel iugebamur hebdomadarum diebus.

Cur senior regum mensas non fugiebat? an non cōraminabatur? Alia ratio pueri, & adulti. In tenera ætate edendum erat, quod apponebatur, iam in dignitate tanta de mundis cibis in magna varietate carpebat, suos sibi coquos, pincernas, prægustatores habebat. Itaque non quæ appetentia suggereret, sed lege permissas libabat escas, vel hoc ipso in regia temperantia magister: nam conditissimi fere saporis ex illis erant, quæ lege vetabantur.

§ 3.

Verum tamen magis Daniel temperantiã docet horrore, pœnisque ebriorum, quam sobrietatis exem-

plis. Vnde enim voracissimis bestiis lex temperantiæ? Narrat Joacimum, & principes ductos in captiuitatem, terram vastatam, Deum contemptum, causam reddit Isaias. [k] *Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt: Sacerdos & Prophetæ nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumq̄, ita vt non esset vltra locus. Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablatos à lacte, auulsos ab vberibus.*

Regna cadunt, regesq̄ue ad derisum veniunt, dum vino amentes Deum audire non possunt, Moab apud [l] Jeremiam perit, sed inebriatus, & allidens manum suam in vomitu suo. Jam ante Daniele natum decem tribus propter ebrietatem in exilium sine spe reditus abiere. [m] *Væ coronæ superbæ ebrui Ephraim, clamat Isaias.*

Assyrium imperium cum Sardanapalo pecore ebrío in fauillas abiit, [n] Antiqui Nabuchodonosotus ducem Holofernem, & virtutem Assyriorum vna strauerunt, vt vna mulier faceret confusionem in domo Nabuchodonosor.

Baltassar iam temulentus cum mille optimatibus sententiam mortis accepit. [o] *Baltassar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille, & vnusquisque secundum suam bibebat atatem, præcepit ergo iam temulentus vt afferentur vasa aurea & argentea, quæ assportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo, &c.* Omnes illi trucidati sunt, vt ex Isaiâ docui superius. Non miuum, aulam Babylonis perire non sobriam, eadem nocte Medi & Persæ irrupunt & plenas victimas cædunt, cadit ebría ferro nobilitas, & vino stygiæ super ebibit vndas. Sobrierant Persæ cum Monarchiam ebris Chaldæis extorquerent, cum Cyrus ad amnem pane & Nasturtio vesceretur, nec diu tamen imperditos passa est felicitas, in parcæmiam abiit luxus Persicus. Ebrij cõsultabant, quod sobrij probarent, quod sicci statuissent, madidi ad exam

Babylon ebría perit.

k c. 28.
7. 8. 9.

l l. 48.
26.

m c. 28. 1.

Assur per ebrietatē periit. n Iudith. 4.

o c. 5. 1. 2.

men reuocabant, & sanctiora ebriorum consilia censebantur [p] Strabo, [q] Athenæus [r] Scholiastes Aristophanis. Sane ingluuies beluæ Danieli ostensa est, vrsa Persica de qua dicitur, [s] *Et ecce bestia alia similis vrsa in parte stetit: & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei: surge, comede carnes plurimas. Tres quasi costæ, & ternus in illis ordo dentium, gulæ non satis erant vna series, triplici mala molebat escas, non enim quiescebat ille edendi exercitus, sed dicitur illi: Surge comede carnes plurimas, quod de crudelitate, & infatiabili voracitate dicitur. Surge, inquit, Iudex Babylonis, stupidi pecuarij, aratores erant, frugali, imo sordido victu. Hæc verba Danielis l. 1. Herodotus exponit. Cyrus cum ad Persas redisset irritata gula eos ad magna capessenda induxit. Nam primo lignatum & grauiissimo labore fatigauit. Deinde die altera conuiuio lauro excipit, atq; in lætitiâ effusis vtriusq̄ diei sortem expendendam proponit, prioris quidem ærumnas laboriosas, tristemq̄; famem, cibario vix pane victam, alterius lætitiâ, satietatem & delicias: iubet eligere qua fortuna in posterum viuere peroptent, illa hætenus latentes, torpentes, & vrsorum instar hyberno suctu viuentes spe pabuli ad bella incitauit, & vti beluis pugnandi causa est cibus, ita & Persis, quorum deinceps monstrosa gula fuit, donec à Pardo præcisa decidit, ne mutati tamen mores: Alexander potando periit, aulæ deinde Macedonum, Syrorum & Egyptio um regum, meræ popinæ, & vinolentæ pauludes fuere, vt Justinus, Polybius Appianus, Linius, alij describat. [t] Quarta bestia comedebar & absumberat, & deuorauit vniversam terram, creuit vt cunq; sobria, adulta vix Cæsarem habuit sobriū, plerosq; portentofo luxu, donec ad tempora Christiana est ventum, quæ tamen aulas videre coguntur, quam reliquū orbem intemperantiores.*

¶ 4.
Ebrietas omnibus quidem hominibus perniciofa,
Bb 3 sed

Perse cupidine excitarum pugnans.
Regum ebrietatos.
c. 7.

In aula est opus temperantia. sed maxime aula postulat sobrietatem, minime colit: conditio seruitij regalis animum vigilantem, intentū, & corpus labori idoneum poscit, quod ciborū copia inhabile, marcidumq; efficit, ebrietas viuum tumulo infert. Fœdior est, quæ vino, quam quæ morte sit, sepultura. At temperantia vita est. Vera pulchritudo Deo similis cognoscendo verum, agendo bonum, corp^o ornando temperantia acquiritur, vt Clemens Alexandrinus [x] qui eos maxime cibos probat, quos natura maturauit, non decoxit ignis. Communis vero cibus fortiores, & prudentiores facit, vt confirmat Clemens, & Antiphanes medicus Delius probauit. Temperantia mentis est sensuumq; seruatix, corporis tutela, custos arcanorum, doctrinæ apta in doles, prudentiæ munimentum, magistra ingeniorum, sapiëntia insuperabilis. Nusquam autem quam in palatio abstinentia laudatior est, inter tot apparatus illecebras, & inuitantium blandimenta. Clariorem enim temperantiam facit ferculorum summa affluentia gratuito oblata. Hic bene constitutus animus medium tenet, paucis vitur pleraq; intacta relinquit, honesto colloquio animum à cibus auocat. Qui de pleno fonte haurit, non quantum sitis postulat, & sanitas, bibit: prudens in mensa non patinas, & struices epularum, sed quid naturæ opus sit, considerat, nouit non abundantiam, sed edendi bibendique effrenem auiditatem culpari. Daniel puer ipsam affluentiam reiecit, adultus ex illa non nisi necessaria carpit: Imitatus Dauidem & reges proauos quem & principes imitari necesse est. sane suspicere, & longo interuallo sequi. In diuite aula, regumq; victrice, inter exquisitas dapes clamat: *Genua mea infirmata sunt à ieiunio: & caro mea immutata est, propter Deum.*

y P. al. 10.
8. 2. 4.

Fœda in
sacris vi-
ris intem-
perantia.

Nondum eo peruenit infirmitas nostra? at hoc saltem caueatur, ne genua labent à vino, ne corda grauentur crapula ac ebrietate. Si necessitas, vel vsus delicata requirit, ne se tamen eo nomine gula palliet, periculū est. Quod si Deus illa regibus præcepta dedit. Quanto

accuratius seruanda sunt in episcopiis antistitum. Nihil turpius est, nihil nocentius est, ebrietate inter sacraria vbi ea de causa Aaronis filij ipso initiationis die cecidere. Leges Apostolorum loco mouent, atq; in ordinē redigunt ebrios Episcopos [z] *Episcopus vel presbyter, vel Canon. diaconus aleis, & ebrietatibus vacans, vel cesser, vel deponatur* <sup>43. di-
stinct. 35.</sup> alia versio, *Damnetur.* Græce est *καθαρευειδω δεινιαιται.* apud [a] Clementem, clerici ebrii triginta diebus cōmunionē priuantur, aut ictibus quadraginta feriuntur. Miramur ista facta, forte miramur etiam dici, ita vitia victricia leges victas triumphant. Quare multis iam locis militem Deus immittit, vt si vitia non excindat, saltem materiam subtrahat luxur, nec finis erit nisi prisce modestiæ reditu, ac sobrietatis.

§ 5.

Laudatur prisca frugalitas, etiam regibus consueta. Homerus sane mores priscos bona fide recenset, apud quem Achilles gloriatur in regum conuiuio ad Troiã cœteris certam vini mensuram fuisse positam, sibi, vt & Agammenoni duci summo, illud honoris concessum, vt quantum vini posceret, daretur: nec ebrietate tamen, sed cithara conuiuium finiebat. Scipio Hispaniam magis vigilantia, & sobrietate, quam armis vicit. Idem se vinum, q; remiges bibisse scribit. Alphonfus Aragonius frequenter vino abstinuit. Osorius [b] Emanuel Lusitanix rex ex cultissima mensa parcissime edebat, vino pene abstinuit. Carol^o Magnus ter bibere solitus erat. Maximilianus primus bis duntaxat, q; ante seruarat [c] Ferdinãdus Catholicus. Fridericus tertius extra cœnam nõ est vsus nisi vino dilutissimo, vt testis [d] Æneas Syluius. Nam bibendi meta est sitis expulsio. Cyrus de patre rogatus, quando bibere cessaret? quãdo, inquit, *sitire desinit.* Duro sobrietatis documento Pescenninus toti exercitui vinum negauit. Sane pugnatorem sobrium esse oportet. Siue certamen sit [e] contra leonem rugientem, siue contra hostem

Regum
sobrietatis.

bl. 12.

c Marian.
l. 21.

d Hist. Bab.

e 1. post. 5. 8

fl. 2. dif.
mag. q. 21.

armatum. Contra dæmonem validissima est temperantia, vt [f] Delrio probat. Magis turbat vini intemperantia, magis grauat cibi copia: itaque magni viri hanc semper fugerunt, vt Carolus, Emanuel, Fredericus. Quin & Selymus Turcus, cui tamen non modo vita mortalis, sed cœlestis etiam erat esca & potus, homines enim bruti alias in cœlo voluptates, quam pecudem non agnoscunt ex Machometis disciplina. Eadem cibi parcitas in Fabricio, Scipione, Cæsare, Catone, Augusto, Tito, Traiano, Hannibale, cui ante vesperum sumere cibum non fuit consuetum. Xerxes ipse non nisi in die semel reficiebatur. Olim integra Scotorum natio, non nisi cœnam post leue ientaculum norat. Pythagoras olere vixit: Spartani cupedia- rum coquos vrbe eiecerunt [g] Romani per sexcentos annos non pane, sed pulte vsi; vt Alexander ab Alex. docet, vbi & vide Tiraq. sane Germanis quoq; ante Christi aduentum pro pane pultes.

gl. 8. c. 7.

h. l. 2. con-
tra Iouin.

Multi contra Iouinianum profert exempla Hieronymus. De abstinentia sanctorum Eadmundi, Caroli magni, Othonis primi, Stephani, Iuanis Dalmatæ aliorumq; catalogum non texo. Vitæ & historiæ passim in manu sunt.

C A P. LVI.

Sanitati, & longæuitati conuenire temperantiam, copiam obesse.

¶ I.

Sanitatis
concilia-
rix tem-
perantia.
a Eccl.
37. 32.

Duo obsunt intemperantibus, & copia, & saporis qui non sedant famem & sitim, sed irritant cupiditatem. Quibus & sanitas læditur, & mors properatur. Salomon vere monet: [a] *Noli audius esse in omnipulatione, & non te effundas super omnem escam.*

[b] Et

[b] Et prouerbis suis grauitè monet: *Cui vè? cuius b. c. 23. 29. patri vè? cui rixæ? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffragio oculorum.*

Sanitas corporis sobrius est potus: Prosper [c] de c. l. 2. vita contemplatiua. *Omnia ordinat, ordinata corroborat, mentem componit.* Chrysostomus quoque contendit: Nihil sic iucundum, vt cibus bene digestus, nihil sic salutem, sic sensuum acumen operari. nihil sic ægritudines pellere, vt moderatum cibi vsus: hinc sospitas est & voluptas, abundantia tam corpora extenuat, quam fames. Hippocrates & Galenus ingluuiem damnant, noxiam corporibus, & mente eorum adipe quati luto demersam nihil tenue sapere demonstrant. Communium ciborum in regia medicorum prima laus est. Galenus notos sibi affirmat, qui ab articulari morbo, & podagra ad cibos communes traducti sint sanati. Sane cum viscera febris vrit, fames & sitis indicitur. quæ lege opus non esset, si nunquam cum fastidio saturitas esset, si nunquam plus corpori indulgeretur, quam satis est valetudini. Quod prudenter Iouianus Pontanus, indicauit, cum diceret, *cibis abstineo, vt à me Medici.* Varijenim cibi & dissimiles valetudinem affligunt, quemadmodum plures venti fluctus cient. Quapropter luxum illum & condimenta ab aula Joannes Comnenus eiecit, frugalitatem induxit, Romani quoque Alcæum, & Philesium artifices deliciarum, & suafores vrbe expulerunt, vt refert [d] Ælianus: ne gentem martiam frangerent ciborum d. l. 9. lenimento. Innumerabiles morbos multi parant coci. Hinc ex aulis ægritudines & miseræ mortes. Mæcenæs luxuriæ exemplar, verbis etiam, non vita modo fractus, luxuriosus, supinus, Augusti amicitia, quam virtute clatior, voluptates suas febris triennali, pari que insomnia luit. Integro triennio ante mortem somnum non vidit, atque in continuo tormento sine requie inferos suos in purpura male auspicatus est. Afri intemperantes erant, & inter eos perditissimi Car-

Ciborum
varietas
noxia.

Mæcenæs.

e Ad De-
merian. thaginenses, ideo memorat [e] Cyprianus eorum Episcopus, præcipitatem senectam, & mundi ipsius minui vires arbitratus est, origo tamen ab intemperantia. *Canos videmus in pueris, capilli deficiunt, antequam crescant: nec atas in senectutem desinit, sed incipit à senectute: sic in ortu adhuc suo ad finem nativitas properat, sic quodcumq; nunc nascitur mundi ipsius senectute degenerat: ut nemo mirari debeat, singula in mundo coepisse deficere; cum totus iam ipse mundus, in senectute sit, & in fine.*

Mauri-
lium.

E contrario Maurilius Episcopus Andegauensis summa abstinentia, tridvano sæpe ieiunio ad decrepitam ætatem in summis laboribus peruenit, semper sanus corpore, mente vegetus. Brevis vita gentium fuit, quæ deliciis vacabât, in ea infamia Phæaces, Syri, Jones, Cyrenæi, Rhodij, Samij, Lydi, Milelij, Sipontini, Syracusani, Tarentini, Colophonij, Leontini, quorum morbi cum deliciis certabant. Addita erant & crebra balnea, hoc est, [f] vt Clemens Alexandrinus vocat *αὐθγαπρωαφεία*, quæ hominem interpolarent, & mundando detererent, senectutemq; celerarent. Dabis ergo ventri, quod debes, non quod potes, sed de ebrietate videamus.

f l. 3. p. ad.
c. 9.

Vina
morbos
generant.
g Serm.
231. de
temp.

Vinum immodicum cohortem morborum inducit, & medicinæ necessitatem morbis ipsis haud leuiorem. [g] Augustinus ebriosos paludibus comparat, in quibus nihil, quod ad votum est, nascitur, non arbores, non fruges, ne onera quidem sustinent; non enim aqua rigantur, sed merguntur, hinc ranæ, colubri, sanguisugæ, visu fœda insecta nascuntur, sic quoque quos vina opprimunt, quicquid aut dolore cruciat, aut scditate offendit, patiuntur. Huic sententiæ exhauriendæ, siccandisque paludibus viuis perpetuis medico labor. Liberis pedissequus est Æsculapius. Eleganter Callisthenes grandem calicem recusabat, ne Bacchi comitem haberet Æsculapium. Vinum enim copiose

¶ 2.

piose ingestum pro cicuta est: nec nisi siti curatur. Qua quidem in re Zaleucus severissima lege cauit, vt *Zaleucus*. si æger contra iussum Medici vinum bibisset intemperantius, occideretur, indignum vita putabat, qui sponte morbos auget, quod ille Locris, hoc toti generi DEVS edixit, & pœna capitali sobrietatem sanxit. Vinum omnium liquorum est calidissimum, *Aqua potius commendatur.* quod si potens sit, & fumosum, vt Thasium, Lesbium, Creticum, Chium, Naxium, non quærit illud sitis, quo augetur, inflammat sanguinem, cui restinguendo est potus aquæ necessarius. aqua scilicet, medicamentum vitæ temperatæ. Ea potus maxime naturalis. Hermes in principio generi humani ait ignoratam ebrietatem: id quoque Boëthius existimat.

Somnos, inquit, dabat umbra salubres,
Potem quoq; lubricus ammis.

Verum non ignorasse illos vinum, sed temperate vsos verius est. Non sine causa Noë vineam plantauit, & vinum bibit. Hac tamen in re Dei benignitas apparuit, quod aquam vitæ conseruatricem esse voluit, quod Medici docent, & plus proficerent, si plus fidei haberent. Si plures Hippolytos haberent, [h] *See In Hippo.*

Quos iuuat nudâ manu
Captasse fontem.

Basilus ex Musonio aquæ potum salubriorem docet, & [i] Clemens Alexandrinus accurate probat, [k] Athenæus quoque, [l] Cardanus, [m] Cælius, [n] Plinius.

Est enim potus naturæ aptus, sobrius, sitim facile sedat, calorem temperat, aliméta melius quam vinum elixat, deducit, digerit, capiti grauis non est, visum auget, corpus fouet. Et ne mireris: iam maxima pars Medicinæ est aqua, postquam vetera Pharmaca, & vtriusque Indiæ medicamenta cessere morbis, ad aquas venit, acidulæ propinantur, & cur morbis vnæ & solæ medeantur nondum causa constat, nisi quod Deus sobrie-

i Exhort.
ad gentes.
k l. 2.

l l. de a-
quis.

m l. 34.

n l. 34.
c. 14.

c. 12.

sobrietatem commendare voluit, & quæ vera sit panacea ostendere.

§ 3.

Atque hinc intemperantiæ à natura abhorrens, naturam interimens apparet turpitudine. Hinc

Ambitiosa fames (sitis) & laus gloria mensa.

*Ebrietas
contra
naturam.
o Orat.
16.*

Quicquid graditur, volat, natat, nostris ventribus sepelitur, vina peregrina precio ipso commendantur, voluptas vt canis rabidus (sic eum [o] Nazianzenus appellat) omnia virulento dente admordet, condimenta & sapores quarrit, non vitam. Rosomachæ pellem induti videntur homines bibacitatis, & voracitatis immensæ, cuius gloriam quidam cupiunt, quos heluones de potentia potandi sese iactantes opportune Aristippus refutauit, cum plus bibere mulum, nec inebriari diceret. Sane brutæ animantes non ultra famem & sitim pabulantur, potantve, nec superuacuo onere naturam premunt. Brutos homines, quibus ventrem præter, & ea, quæ sub ventre sunt, nihil curæ est, appellat [p] Clemens Alexandrinus. Justinus de vita Christiana, & Gregorius. Varro illis animam pro sale esse, quod de porcis Cicero dixit, affirmat. Græci *κειλιοδαίμονας ventridæmonas* vocant. Corpus illis pro voluptate est, animus oneri. [q] Aristippus eos sola voce à bestiis differre respondit, [r] Lactantius solis lineamentis esse homines, cætera belluas. [s] Cicero neminem pro homine habendum censet, qui diem vnum in voluptate esse velit, Basiliius negat tales sibi notos esse, corpus solum, hoc est beluâ cognoscere. Quomodo igitur illi magnates, & proceres, si infra homines, si comparati iumentis insipientibus? Quomodo constare talibus sanitas potest, qui de natura humana in suillam migrarunt? nec tamen illos pudet, famavilis est ebrio, laudem improbitatis ambit. Pudere illos constat, si non improbi prodigi; habeantur.

*p Pad.
l.2.*

*q Lactant.
l.3.c.8.
r l.5.c.11.
s l.2.de
finibus.*

C A P.

C A P. LVII.

Alia mala ebrietatis aulicæ, & procerum.

§ I.

AVLæ præcipue necessaria est prudentia, quam sobrietate Daniel accepit, industria, vigilantia. Temulenti autem, quod de Afello pisce dixit Aristoteles, cor in stomacho habent, cum bibunt, & cum loquuntur in lingua. Si illis in membris non locarunt, nullum habent. Vere [x] Oseas *Fornicatio, & vinum & ebrietas* auferunt cor. Vere enim Deus eorum venter est, & cum Deo core est, aut sane non meliore loco quam Deus: Quin [y] Basiliius idola gentium vocat, oculos enim habent, & non vident. Errant in voluptatibus, periculoso naufragio, merces amittunt, & mentem. Quare Seneca insaniam voluntariam vocat: & sane ebrius, nisi tempestiue satis prematur, vincendus est. Chysofomus dæmonem voluntarium vocauit. [z] Clemens Alexandrinus cor obrui vino, & nauem mati demonstrat, & describit temulentos. Augustinus puteum inferni dicit ebrietatem. Profunde enim mergit, salutis suæ immemores. Nec modo dum vino tanquam febrî æstuant, verum etiam dum paroxysmus exsæuit mentis inopes manent, senectam inualidam, & prudentiæ expertem ferunt. Dei illud decretum est. [a] *Luxuriosares, vinum, & tumultuosæ ebrietas: quicunq; hu deleatur, non erit sapiens.*

Quam vero sit in aula periculosa talis insipientia, non tacuit Salomon. [b] *Quando sederis vt comedas cum b principe, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam.*

Quare sancta est admonitio sapientissimi regis. [i] *Noli esse in conuiuio potatorum, nec in comestationibus eorum,*

*Ebrii im-
prudentes.*

x 6.4.11.

*y Hom de
ebriet.*

*z l.2.pad.
c.l.2.
strom.*

*a Prou.
20.1.*

*c 23.20.
proneb.*

rum,

d. Prom.
 23. 31. 32.
 rum, qui carnes ad vescendum conferunt. Nec præsentia duntaxat intuere: futura considerare iubet Spiritus sanctus. [d] Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blande, sed in nouissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.

¶ 2.

Græue peccatum ebrietas.
 e. 6. 5. 11.
 12. 13. 14.
 Periculosum est crimen ebrietas, non enim æstimatur grauitate sui, sed consuetudine, quæ in Germania & in Indiæ barbaria inualuit. Verum illam ipsam peccatricem consuetudinem minis Deus percellit, & pœnis adohruit. Maxime nobiles & principes. [e] *Va*, inquit, *Isaias qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsq; ad vesperam, ut vino æstuetis. Cithara, & lyra & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuio vestris: & opus Domini non respicitis, nec opus manuum eius consideratis. Propterea captiuus est ductus populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absq; vlllo termino: & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosq; eius, ad eum.*

Germania dat pœnas ebrietas.

Tot Germaniæ nobiles diuitesq; ad famem, ad incitas redacti sunt, causam in prædones, & bella non ante conferat quisquam, quam sese examinaret, quam multa ipse perebrietatem perdiderit, an pœnam ipse attraxerit? Ebrietas enim pœna iustissima in sacris literis describitur, inopia, fames, sitis, at raptores quoque comestationibus indulgent: Illi igitur te, illos alij spoliabunt. Nulli suus deerit carnifex, non in omnes eadem hora, eodemque loco lege acturus, nulli tamen parsurus.

Ebriorum contemptum.

Pittacus eum, qui per temulentiam delinquit, duplo puniendum celsiuit. Solon principem ebrium morte plecti voluit. Genus enim & officium dedecorant, contemptui obnoxij, adeo ut Antigono regi temulento quærenti, nunquid vellet? Zeno responderit:

Abi

Abi & vomere. nec enim cum puero, nec cum ebrio agi quicquam serio potest: nihil meminit, nihil sapit, spectatum est.

Grauiissimum porro in aula crimen est, mutua iniuriatio, & ad ebrietatem inductio, tam vsitata ut videatur corrigi non posse, tam perniciofa, ut inde omne malum oriri videatur. Consuetudo illa fuit Babylo- nis, ut testatur [f] Abacuc propheta. *Va, qui potum dat amico suo, mittens sel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem eius. repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoq; & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominie super gloriam tuam.* Calix dexteræ Domini vastatio, cædes omnium, & ut supra dixi mille procerum atque optimatum in conuiuio grandi Baltharis. Nunquam autem sine felle miscetur insanix poculum.

¶ 3.

Præcipuum temulentix probum est, furor, ira, iræ sanguinæ, & inter scyphos pugna, quæ non folius Thraciæ est, sed omnium, quos Bacchi insaniam delectat. Nihil ferocius ira quam temetum accendit, non modo, quia duplici flamma pectus uritur, sed quia ratio, quæ resistere vna debuit, & poruit, infirma est, aut sopita iacet, ut igitur pueri re minima subito excandescunt, sic & ebrij, & si potentes sint sæuiunt.

Mezentium tyrannorum vetustissimum, qui Rutulos contra Latinos adiuuit vinolentum fuisse Varro tradit, ut appareat vino sæuitiam efferari, & ne aliunde exempla petantur, Danielis bestia tertia pardus est regnum Græciæ, & Alexander Rex primus, vini inter mortales appetentissimus. [g] *Posthac*, inquit, *aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.*

Capita quatuor, præcipua regna quatuor, quæ non ut Persicum imperium à frugalitate inchoarunt, & paulatim in delicias corrupta sunt, sed ipsa sua initia

vino-

Alexander temulentus sanii.

vinolenta habuerunt, Pardum scribit Oppianus vini auidissimum esse, Alexandro nemo intemperantior, duas choas haurire solitus erat, in contiuuiis cruentus, compotationibus non minus quam præliis famosus, cum statuta sunt præmia plurimum potantibus, non pauci periere, ipse multos per furorem bacchatus, & fidelissimos occidit. Violentia Pardi tantæ feritatis est, vt si prædam vno alterove assultu non assequatur, in magistros & venatores vertat rabiem, itaq; ad manum agnos aut hædos habent, quos obiciant furentibus. Quis non plane videt prædonis Asiatici temulentiam, certamina potantium, cruentas mensas, amicorum sanguine vomituque pariter natantes designari? Monebat eum Androcydes, cum vinum biberet, meminisset se terræ sanguinem bibere; verum ille & sanguinem terræ bibebat, & hominum sanguinem fundebat, terræ sanguine ebrius, eam humano sanguine vicissim inebriabat, vt cum Hephæstionis manibus Cusæorum innoxæ gentis interneccione parentaret, quasi crudelitate felicem facturus amicum. Quas alias parenti inferias aut Libycus Leo, aut Hircana tigris mitteret? Breui ipse periit, sed quo erat conueniens potu, regnum lacerandum compotoribus reliquit aulicis suis, qui vt in aula pardi vino, ita bellis cruentis quasi sanguinolentis venationibus certabant. atq; hoc olim & nunc quoque obseruatum regna nulla sobria interisse, in summis calamitatibus, procerum conuiuia intemperatiora, cœnas temulentiores. Inter regna Pardi post regum marcidus saginas vltimo in prouinciam redactum est Ægyptium, non quia defendi non posset, sed quia Antonius ebriofus & vomens mancipatus scæminæ, totus in luxum soluebatur, cum Cleopatra sua epulabatur, & delicias suas vitam vocabant conuiuentium, deinde desperatis rebus agebant vitam commorientium, auctis conuiuiorum apparatusibus, luxuq; sic consilia, sic reigerendæ tempora peribant. Perpende regna in quibus calamitates, non mi-

Peruenit regno summus luxus.

calamitates non minuunt principum, procerumq; luxum, & breui peritura, aut transferenda crede. Vastus enim in cœlum oritur clamor dispare sono, subditorum, fame, siti, labore morientium, & aularum de illorum sanguine ebriarum, & per lasciuam iubilantium. Illa rerum facies in Romano imperio erat imperante Gallieno, capto Valeriano, cum bestia illa omnibus prouinciis per tyrannos & barbaros exhaustis, patre seruitutem seruente, tandem excoiato, vni saginæ intenta omnia negligeret, sola luxuriantis aulæ licentia magnitudinem suam ostentans: ideoque tanquam porcus in sagina maceratus est. Sic etiam [b] Fliolmus rex Gothorum militum suorum compotor in dolum præcipitatus periit, qui tamen & ipsi ob patricidiam perierunt. Merito sane à Deo permissum, vt qui se mutuo ad ebrietatis insaniam cogunt, etiam ad exitia impellant. Vna etiam ex causis est, cur tot Germaniæ comitia in cassum abierint, ebrietas consulentium: non infunditur illis gratiæ cœlestis adiutorium, qui rationem sopiunt, vt ne terrenis quidem consiliis intendere valeant. Sibitarum olim ingluuius probro erat, quibus prouerbio obiciebatur: ex illas Smindirides annos viginti, nec orientem solem, nec occidentem viderat, alius cum Spartanorum Phiditia, salubrem, frugalemque victus rationem spectasset, mori se malle, quam sic viuere propositus est. Apicius adhuc diues vitam abruptit, sine luxu arbitratus viuere se non posse. Hominis sensum, non modo regendi intelligentiam tollit ingluuius: & desperatione pulsat abiectos. Conarus Scotorum rex ob sumptus regno pulsus est, [i] Pericles, Callias, Nicias cum luxuriam pecunia deficeret, in conuiuio cicutam sibi propinarunt, vt vitio suo immorentur, stupore proflus profano: nam præstare putabant non esse, quam sobrium esse. Hæc est vinolentiæ insania, in quam Cleomenem incidisse Ælianus tradit, vt plane fureret, quod de Parthis quoq; fœda &

h. 10. a. 3.
magnus
l. 7. c. 17.

Stultitia
in imperantia.

i. Ælianus
l. 4.

barbara gente dicitur, potabant ad insaniam, & mirabantur eos legati Scytharum, quo plus biberent, plus sitire. Verum non modo potentes Scriptura potores damnat, sed eos quoque qui temperantiæ legem modice quidem, quotidie tamen excedunt. Quis ferat Ciceronis filium duos congios, Torquatium tres haurientem? Potoribus ipsis odio fuit, Diotimus Atheniensis, qui infundibulo apposito potabat, ex quo *χθρ* hominem vocabant. Quis non detestetur Paudum Actorum Culemum Scotorum principem præmia victori in commessatione largientem: aut Henicum Goritiæ comitem filiis dormientibus ne non sui similes haberet, vina ingerentem? Quis non merito interfectos fatetur, Nicoclem Cyprium, & Strationem Sidonium luxu certantes Beluinum certamen bene finitensis. Tartaris quidem ignoscimus, tanquam extreme barbaris, qui cum adest copia tantum vorant, potantque, vt triduum solidum consopiti iaceant, nam & Alexandrum biduum dormisse auctor est [k] Athenæus. [l] Sybaritæ eo dedecoris venerunt, vt matulas in conuiuium intulerint, vt idem recenset Athenæus, sed primos id fecisse, imitati sunt alij, vitia facile inueniunt sectatores.

Tales nemo, cui ratio vtcunq; constat, non abominatur, verum Christiano ita viuendum est, vt delicias etiam mundas, leues excessus, affluentiam euitet, aliquid potius subtrahat necessitati, quam indulgeat voluptati, ad cibum tanquam medicinam accedat. Cæ-

m 1. Pet.
5. 8.

terum omnibus dicitur, [m] *Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.*

* * *

C A P.

C A P. LVIII.

Castitas aulica, nobilium, diuitum.

¶ I.

Sobrietati coniungo castitatem, quæ voluptatis est *Sobrietas*
libidinosa temperantia: Sunt enim istæ affines con- *& castitas*
sanguineæq; virtutes. Sobrietas mater est, custosq; ca- *in cæz.*
stitatis, intemperantia ciborum scaturigo libidinum, a De E'ia, *Et c.*
ebrietas ardor cupidinum, æstus Asmodæi. Vere iudi- *Et c.*
cauit [a] Ambrosius, Ebrios ex hominibus effici equos *b Ephes.*
adhinnientes. Et monet Apostolus. [b] *Nolite inebriari* *5. 8.*
vino in quo est luxuria.

Daniel, etsi de stirpe Juda, & familia Dauid, cæ- *Danielis*
liber vitam egit, nulla de vxore, aut liberis eius me- *castitas.*
moria: Hebræi in illum inuicti sunt, cum eunuchum *c In Psal.*
vocat. [c] Augustinus, Epiphanius, Hieronymus, alij *1. 5.*
de cœlibatu eius testes sunt. Sane defensione casti- *d l. 1. contra*
tatis puer inclaruit, cum cast. simam matronam Su- *Ionian.*
sannam iniuste damnatam eripuit, & calumniaribus *e 13. 48.*
rationem retulit. [e] *Sic farui, clamat, filii Israel, non iudi-*
cantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam
Israel.

Et senes increpat. [f] *Inueterate dierum malorum nunc* *Ev. 52.*
venerunt peccata tua, quæ operaberis prius.

Et [g] *Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te &* *Ev 57.*
concupiscentia subuertit cor tuum.

Minatur astare angelum, qui medium scindat. Exe- *Babylon*
plum igitur castitatis Daniel, & vindex, & hoc in aula *meretrix,*
Babylonis, meretricis impudētissime, in lupanari Chal-
dæorū, in quo totus scortat⁹ est mundus in quo pari cū
diis loco erant meretrices, nam sacerdotes eorum teste
Baruch. [h] *Dant ex ipsa prostituta, & meretrices ornant: &* *h c. 6. 10.*
iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant Deos suos.

Tota ciuitas, adeoque suburbia erant prostibula.

C c 2 Fc-

foedam consuetudinem non tacuit Spiritus sanctus. *Mulieres, inquit, Baruch, circumdatae funibus in viis sedent, succedentes ossa oliuarum. cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transiente dormierit cum illo, proxima sua exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.*

Dan. 1.3.

In hac fornace non arsit Daniel, adolescens decorus forma, in quo nulla esset macula, in quo pulchritudo litem pudicitiae non mouit. Tristes quoque exitus libidinis in Balthasare docuit, cum ex vasis sacris regis vxores biberent, & concubinæ. Hoc quoque malum pereuntis Solymæ fuit, de quo in oratione testatur.

C. 5.29.

[k] *Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui iudicauerunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum: quale nunquam fuit sub omni caelo, secundum quod factum est in Ierusalem.*

k. 6.9.12.

Mali tanti causæ multæ, sed præcipua fornicatio, illa enim & aliarum causarum causa. Principium loquendi Domino in Ose. Et quid loquitur. [l] *Fornicabitur terra. Et [m] fornicati sunt, & non cessauerunt. Et [n] omnes adulterantes tanquam clibanus succensus à coquente. Hinc malum, quale non est visum sub sole, ut ait Daniel, & [o] Oseas, Et mittam ignem in ciuitates eius (Judæ) & deuorabit edes illius. Quæ omnia pluribus Ezechiel Danielis æqualis exposuit. Idcirco enim populus deserto Domino ad idola vertebatur, quia castum Dominus cultum, impudicitiam dæmones exigebant.*

1c. 1.3.

m. c. 4.10.

n. 18.

o. c. 7.4.

o. c. 8.14.

Reges Danielis plerique impuri, incestique morte cruenta periere. [p] *Xerxes & domus illa orto ob libidines furore mutua laniena grassata est. Vrsi Persici, & Ægyptij Pardi, matrum & sororum nuptias usurpabant. De Ptolemæis, Philopatre, Eupatore, & demum Cleopatra plena est historia, regnum enim Ægypti post Macedoniæ, Asiæ, & Syriæ interitum in adultera & meretrice defecit. Antichristo Daniel inter ingentia flagitia, etiam sceminarum amores obiecit. [p] Et erit in concupiscentiis seminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia ad-*

Beluarum

Danielis

libidines.

p. c. 11.2.

p. c. 11.37.

aduersum vniuersa consurget. Figura & anteambulo [q] Hier. in Antichristi Antiochus Epiphanes palam, spectante Daniele. populo scortis miscbatur: Eius pater Antiochus magnus à Romanis vidus est, dum sub sericis tabernaculis delectus virginum habet. Itaque Pardu in Syria atque Ægypto primum libidinibus fractus, in prædam deinde cessit beluæ fortiori, Romano imperio.

¶ 2.

[r] *Sicut ignis probat ferrum, sicut vinum corda arguit in ebrietate potatum, sic aulæ deliciae, ornatus, ocium licentia probat animum castum, qualis fuit Danielis, qualem Nicetam suum scripsit P. Jeremias Drexelius ingeniosa elegancia & pietate. Vixit supra centum annos caste integreque Daniel in palatio meretricis magnæ, quæ sua prostitutione orbem polluit, in monte nebuloso, monte pestifero, & à contagio incontaminatam mentem seruauit, quod non minus mirum videri debet, quam socios eius principes Babylonis in fornace æstantissima nec ardorem ignis sensisse, nec odorem quidem flammæ piceæ, resinosæ, naphthæ extulisse: Est enim ardor libidinis ut flammæ, qua licet mentis puræ integritas non aduratur, fuligines tamen imaginationum inuita patitur, & istu quodam appetentiæ reluctata percellitur. At in Daniele victoria absoluta, parum erat, non vinci, perfecte vicit. De libidinibus Babylonis multa Jeremias. Danielis tempore omnis pudor interierat, vxores & filias hospitibus prostituere, (quod etiam Heliopoli in usu fuit) benevolentia & vrbauitatis esse censebatur.*

Medi & Persæ lasciuiam frenarunt, principes adulosque gladio occiderunt, paruulos ad portas alliserunt. Continentiores tamen fuerunt rudes nequitiarum, laboribus attriti manus: vxores ad conuiuia licentiora non admittebant, ut [s] Herodotus [r] Justinus [u] Plutarchus. [x] Macrobius [y] & Brissonius docent. At quantulum erat, deteriorem partem Reip. esse castam, si viri per omnia fanda, & infanda voluerentur: si

Babylonis

pœna.

s. l. 5.

t. l. 41.

ul. 7. Sym.

x. l. 7. c. 1.

Saturn.

y. De Rep.

Persica.

Perf. ini-
tia casti.

21.3.6.3.

Volunt-
ria ca-
stitas.

omnibus locis infidiæ, verba obscæna, si tabellæ turpes & aspectum sauciarent, & amicos redderent impudicos: si pocula & mensæ instrumenta cælatas libidines oculis ingererent? Itaq; in corruptrice republica, animo adulteræ, non erant pudicæ corpore, nisi inuitæ. [z] vt Nazianzenus. Castitas enim bonum est volūtariū atq; ex virtute: vt Clemens Alexandrin⁹. Qua causa nec Athletarum, nec sacrificulorum in precio castitas erat, vitis, & demōibz, non Deo sacra. Quæ admodum minoris meriti sene otutis castitas, quæ et si non est naturæ luxuriantis impotentia, qualis in Tiberio, habet tamen facilem sine graui labore victoriam, nec enim illis vincere gloriosum est, sed vinci turpissimum. Ætas enim senilis eam passionem pene extirpat, quæ cum certat iuuentus. Victoria amoris non est perfecta nisi ex alio amore: amore Dei vincitur amor mulierum. Magno amore Constantiam Constantini magni filiam deperibat Gallicanus, in matrimonium regiam virginem perit, genus, & res gestæ dignum faciebant, duq; obstabant, quod & ipse a religione alienus viueret, & Constantia virginitatem Christo, meliori sponso vouisset.

Gallicani
castitas.Castita-
tis vis.

Promissum tamen, voti fore compotem, si Scythas qui tum occupatis Thraciis imperio formidabiles imminebāt, vicisset: Infausta fuere belli initia, Philippoli in Thracia ab hoste obsessus, Tribunis ac militib⁹ diffugientibus, frustra ipse quoq; exitum quæsiuit, tantis in angustiis a Joanne & Paulo Constantiæ ministris admonitus, victorē fore, si voueret se Christianum fore, vix preces ac vota nuncuparat cū adest procera statura, regioq; vultu iuuenis, humero crucem gestās, & vt accinctus ense se sequeretur adhortās, parenti magna armatorū multitudine ad imperia se promptā exhibet, atq; ita terribilis ad regē barbarorū vsq; penetravit, qui humi prostratus, vt cæde abstineret orauit, imperata se facturū, Thracias relictarum, tributra pensatarum promisit. Atq; hæc obrenta Virginis precibus, quæ timidis

midis terga vertentibus forti & crudeli hosti restiterunt. Gallicanus victor & baptizatus, audito sponsam suam Christo obstrictam, nec eam sollicitauit, nec promissam caufatus, ipse quoq; cœlibatum Deo vouit, non iam barbaricæ victoriæ cupidine, sed regni cœlestis religioso ambitu: simul delicias, & earum altrices diuitias abdicauit, quinque feruorum millia manu misit, libertis, fundos, domosq; dedit, vitam sanctissimā, castissimamq; Ostiæ egit, peregrinis ac pauperibus summus Romani imperij dux ministravit, dæmones expulit. Deus omnino castitatem viri venerabilem esse etiam gentibus voluit. Nam Juliano per tyrannidem imperante, exactores, qui villulas illius infestabant, a dæmone correpti sunt, qui in acta eius inquirebant, lepra deformabantur, tandem in Ægyptum secessit, vbi ob fidem gladio percussus ad cœleste Capitolium triumphum duxit. [a] Ado historiam recenlet,

a 25. Iunii.

¶ 3.

Seueris legibus Deus olim in lege veteri libidines coërcuit. Et quidē morte. Verat esse meretrices & scortatores. [b] Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel.

Libido le-
gibus coer-
cisa.

b Deut.

22.14.69

Grauiore lege sancita est Christianorum castitas. [c] seq. Audistis, inquit, quia dictum est antiquus non moechaberis, ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam iam moechatus est eam in corde suo.

c Matth.

5.27.

Diuinus Apostolus etiam nominari vetuit, in verbis enim amatoris mortiferū stabulat venenū. [d] Fornicatio autem, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.

d Eph. 5.3.

Romanæ quoq; leges vigorē suū in libidines strinxerunt, Paulus Juriscōf. l. 5. opere perfecto capite plectendos, tentato, in Insulam deportandos cēsuit, sed de his multa lex Julia de adulteriis, & in eam Jurisperiti. Ecclesia etiam graui censura flagitia impura perstringit, præsertim clericorum, scortatores enim non modo templis arceat, verum eorum sacrificijs interesse prohibet,

Castitas
Christiana
porum.

Castitas
genium.

Rara pœ-
nitentia
formica-
tionis.

qua de re editus est insignis liber ab Alphonso Tosta-
to, dignus quem omnes habeant præfules, & ex eius
præscripto sacerdotes regant. Secuti sunt pleriq; orien-
tales leges Judæorum, Arabes, Ægypti, Tenedii, Ro-
mani quoq; & Græci, Pisidæ equis insidentes ad con-
meliam circumducebant, tanta vexatione, vt viuere
non liberet. Hoc omnino huic vitio singulare est, vt
subito leto puniatur, vt rara sit pœnitentia vera libidi-
nis, adeo vt Hieronymus testetur facilius hic inueniri
innocentes, quam vere pœnitentes. Hinc abrupta
sententia damnantur, hinc eluua Noëtica, Sodomæ
incēdia, Sichimitarum, Beniamitarum excidia: Israē-
litarum ad Beelphegor mortes, Samsonis, Dauidis,
Ammonis supplicia, vel in hac vita tantum, vel in vtra-
que grauissima.

Germanis non sine admiratione castitatem tribuit
Tacitus, ignota illic adulteria, seras iuuenū voluptates,
seruarunt id diu Saxones, adulterā suspēdio necabāt,
deinde in rogum cum corruptore coniciebant. Cur
vero raro relipiscant, causa est, quod effectus ille be-
stialis, & proprie pudēdus, vt [e] Aristoteles docet ma-
xime mentem deicit, & quasi in cloaca detinet, & me-
moria malefactorum irritetur, quia est quasi clibanus
ardens, animus impudicus. [f] Deinde quia noxia vi-
tæ est Venus, vt, Hieronymus, & [g] Cyprianus demō-
strant. Cum igitur vitam ipsi abrumpant, & raro sit spes
resipiscendi, filium Deus ipse præcidit, ne cumulatiorēs
suppliciorum thesauros sibi thesaurizent, in diem iræ
& iusti iudicij Dei.

¶ 4.

Libido re-
gna perdit.

h l 7. De
gubern.
Dei.

Ad principes tamen, iudices, & eorum ministros
præcipue pertinet, vt cautio, inhibi io, ita negligē-
tiæ pœna. Quod non corrigunt, probare censentur,
Veniſſime hoc intellexit [h] Saluianus, Cum enim mulie-
brē habitum viri sumerent, & magis quam mulieres gradū fran-
gerēt; um iudicia sibi quædam monstruose impuriatatis innēde-
rent; & semineis tegminum illigamentis capita velarent, atq;

hoc

hoc publice in ciuitate Romana, vrbe illic summa & cele-
berrima: quid aliud, quam Imperii Romani dedecus erat, vt in
medio rei. sinu execrādisimum nefas liceret admitti? potestas
quippe magna & potentissima, qua inhibere scelus maximum
potest, quasi probat debere fieri, si sciens patitur perpetrari.

In Daniele ostendi interitus regnorum ex libidine,
Fata aliorum paria fuerunt, sic Spartani, sic Athenien-
ses periere. Miserrime periit Zeno Imperator, inuere-
cundus, vt instar Antiochi publice libidines expleret:
non illo melior Basiliscus impudicitiam fame, & nudi-
tate moriens luit. Heraclius VII. incestu infamis obi-
it, omnes illi cum imperij conuulsione: Zonara teste.
Philippicus adulter famosus, Copronymus, Nicepho-
rus pares, sed horribiles exitus habuerunt. Consule
Paulum Diaconum. Supergressus omnes est impu-
dentia Michaël Balbus, scortationem crimen negabat
esse. inter istas aularum delicias, immanemque luxu-
riem regnum omnium auaritiæ, & bellis mœrebat ob-
noxium. Donec Monomacho in lustris noctes, dies-
que agente, (aula eius splendidissimum lupanar erat)
Turcæ Orientem occuparunt, & porro propius Euro-
pam venerunt, regibus Christianorum scortantibus.
Andronicus, vt est auctor Choniates, homo mollis,
incestus, ferino incinctu, quasi Bacchus syluas, & loca
deserta, cum meretricibus pererrabat, in salibus ille
scortabatur, hostili igne campi. vrbes cædibus vasta-
bantur. Sub rege impuro nulla erat salus, aut requies
subiectis. Isacius deinde, Alexius Comnenus regni
in angustias redacti, exhaustique reliquias scortis lar-
giebantur, similes Andronicus Junior, (vt Gregoras
memorat) Murziflus, Cantacuzenus, libidinum por-
tenta, dedecora nominis Christiani. Quorum tur-
pes, miserabiles cum prouinciarum interitu exitus de-
scribere nihil attinet, quibus & tota Græciæ nobilitas
extincta est. Vitia omne genus libidinum & admi-
sit facta, & lege permisit, & breui Gothi interierunt,
vt [i] Jorn. Sceleratam legem veterum sustulit Theo-

Libidino
regna per-
eunt.

i l. 16. c.
21.

dofius. Cautum erat, vt sc̄minæ in scortationem lapsæ, scortari porro cogentur, ita scelere scelera puniebantur, nec mores tamen emendabantur. Theodosius finem peccatis, non initium quærebat. [k] Vide Socratem. Illi victoriam contulit cura castitatis, è contrario Cabades Rex Persarum de solio in carcerem detractus est, quod lege lata vxores communes esse sanxisset. Hispania nobilissima prouincia Roderici regis sui libidines luit, annos octingentos à Mauris infessa: nam Julianus dolore filix à rege constupratæ vindicta exitiosa iniuriam vltus est, Maurosque aduocauit, & ipse in prælio obiit, & patriæ seruitutem reliquit.

¶ 5.

Impudicitie stupor.

Impudicitix proprium malum est intelligentix caligo, quemadmodum aurum luto mersum nitorem amittit, ita amor animi cœnum est, eiusque lucem obruit, amor rationis est obliuio, peccatus seruum vitiis facit, hinc amor cœcus, credulus, brutus est, & sibi ipsi multa mentitur. Hinc facile labitur, offensæ nescius: Insignis stultitia M. Antonij & L. Flacci tribunorum plebis notata est, quod leges sumptuarias abrogari postulant, ne ciues cogentur esse frugi, licere sibi volebant ire se perditum. Illa est omnium cœcitas, quos amores vincunt, perire volunt, obsistentibus furenter irascuntur, riuatitas eos in ferrum agit. Stultitiam Salomon, & cœcitatē describit. [l] *Stultitiam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit, quod de periculo anima illius agitur.* Cœci sunt, amant vile scortum, aliquando dæmonem, vt ille, qui post scelus in equi putente corpore, qui que in alio cadauere se inuenit, de quo Delrio, Nicetas Drexelianus.

Alterum est, quod horrorem cogitationum sanctarum

rum iniicit, ad omnes admonitiones obsurdescit. *Non cedit* Causam habet Nazianzenus. Nam mens errabunda *admonitionibus.* circumfert typos operarum, & occupata magno affectu, non admittit sanas meditationes. Paulus Apostolus vocat incessabile delictum, quod etiam cum non est occasio operis, prauis tamen delectationibus sine intermissione peccetur, quod hoc in flagitio singulare est. nam crimen etiam nolentes delectat, dat mora vires, & malo suo gaudet. Hinc ab oratione profusus alieni sunt libidinosi, in templis aut oculos circumferunt, aut fabulis indulgent.

Alieni ab oratione.

Tertium est amor sui tantus, vt omnis caritatis obliuiscantur, sic inueterati Susannam amant, & oderunt. Sic Ægyptia coniux, sic Phædra. Clytemnestra filias ad necem poscit, Eurydice occidit, Fabia maritum.

Ingens amor sui.

*Sæuus amor docuit natorum sanguine matres
Commaculare manus.*

Eodem insanix fonte nascitur inconsiderata rerum arcanarum patefactio, incontinens pudoris, prodigus est secreti. Et vxor, & scortum Samsoni secreta extorsit, illa ad dampnum rei, hæc ad exitium vitæ. Demum *Desperatio, libidinosum.* mortis, & æternitatis timor inutilis, & desperatione plenus, qualem in Antiocho regum luxuriosissimo describit liber Maccabæorum. Fredericus Cilix comes acta in voluptatibus vita, cum nonagenarium delicia fugerent, & fractum corpus non nisi dolores caperet, sepulchro suo fatum inscribi iussit. *Hæc mihi via est ad inferos.* non ausus est sperare veniam, quam nonaginta annos contempfit. Plura eius generis legi possunt apud [m] Philippum Doultreman.

m Ped. Pars 1. c. 7.

C A P.

C A P. LIX.

*Ratio seruanda in aula, ac potentia opibusq;
castitatis.*

§ I.

MAGNUM præsidium sobrietas, & perpetua consideratio, quæ ex intemperantia nascuntur malorum. Verum inter tam multa, quæ sunt toto mundo remedia nullam præsentius est, præter Dei gratiam, quam secum expendere: nullo ex alio peccato plures condemnari: Est enim eius semper præsens occasio, cogitationis materia, & prauæ voluntati ipsa in carne non deest ansa peccandi. E mendatu difficilimum esse docet experientia, monet & [a] Toletus. Facem omnium vitiorum Cantipratanus appellat: ipse & Johannes Benedictinus assuetos illi vitio per annos triginta tres, non nisi singulari, & rara gratia reuocari posse. quod tamen non tam annorum numero, quam frequentia delinquentiæ, affectu, aliisque circumstantiis æstimandum arbitror, quo enim violentior est consuetudo, & natura corruptior, eo maiore opus est gratia, vt liberetur, atque redintegretur. Christina terribili visione totum mundum illo crimine obnoxium spectauit, Deumq; iram, & supplicia minantem, quibus auertendis multas ipsa preces fudit, & corporis cruciatus subiit: vt est in eius vita.

Deinde vero ad castitatem seruandam magnum momentum adfert, eam suadere, omniaque eo referre, vt eius in aliorum animis exciteretur amor. Hoc fecit S. Henricus Imperator, fecerunt alij, & inter alios Iulianus vir nobilis, qui Basilissæ Sponsæ persuasit, vt in matrimonio seruata castitate Deo seruirent: probauit institutum Deus in cubili geniali angeli cœlestes odores sparserunt, nuptiale carmen virginitati cecinerunt, Basi-

*Christi-
na.*

*Henricus.
Basilissa.
Iulianus.*

Basilissa non fudit quidem sanguinem, dux tamen & doctrix martyrum vocatur. Julianus princeps martyrum, receptor, & altor ad se confugientium Christianorum, nobili certamine coronatus est, vt [b] Beda, A- b 9. Ian- do, Vluardus Metaphrastes Surius. nuar.

Hoc in Theodoræ laudatur liberatione, quam in *Theodora.* lupanar ductam Didymus commutatis vestibus liberauit, cui pro aliena castitate vitam ponenti Martyrium Deus rependit, [c] Menologium, & in primis S. c 28. apr. Ambrosius.

In primis autem contra voluptates istas opus est proposito firmo, voluntate obfirmata, vt mori potius per omnia tristitia malit, quam vel mente flagitium admittere. Hoc ex adiutorio gratiæ datur, precibus obtinetur, & robur accipit, vt efficiat, quod cogitauit. Si enim Deus Leones, Dracones, ignes misit, qui virgines suas à lasciuia impiorum liberarent, si in scortatores dæmoni potestatem concessit, cur non adsit, quorum est serua non peccandi voluntas? Consideranda, quæ de Daria, aliisque tabulis Ecclesiasticis consignata, quotidie ad imitationem leguntur. In Potamicæna ille animus erat, quæ Domini sui libidines per flammam fugiebat, hoc vnum precata, vt lento igne moreretur. [d] Juliana Romanæ nobilitatis, Euilafij nuprias fugiens, per rogos, succensasque ollas & gladios virginitatis votum seruauit, Basilissa quoque regio genere & nomine ad eadem præmia peruenit. Dymna fuga euasit patrem meditantem incestos thalamos, & deinde vitam pro virginitate impendit. Vidua Antiochena cum duabus filiabus in flumen se præcipitauit, ne pudicitia tristiore naufragio mergerentur. Aliæ multæ mortem præoptarunt, quam violari corpus paterentur, quas Ambrosius, & Augustinus defendunt. Felicula sane in eculeo, immori tormentis suis maluit, quam Flacci principis toro contaminari. De Agnete, Agatha, & coniuge Diocletiani, nemo ignorat. Non augustæ, aut splendidæ nuptiæ illas allicere potuerunt, non

*Proposito
seru: opus
non pec-
candi.*

*Daria.
Potamicæ-
na.*

*d 16. Ian.
Metaph.
Lippom.
Iuliana.
Dymna.*

*Vidua An-
tiochena.*

non deterrere à proposito tormenta. Qui in animo statuit non peccare, facile crimen euitat, quod sola voluntate committitur. illa fuit Josephi, illa Susannæ voluntas. Josephus blanditiis longo tempore molestis adeo peccandi periculo caruit, vt adulteræ responderit. [e] *Quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum? Cur non poterat seruus rogante domina, & in flore iuuentutis? Non poterat, proposito castitatis inuictio. Lasciui dicunt se non posse abstinere, nimirum languida, & semisauicia voluntate vellent, sed nolunt caste agere. Non possunt, quia nolunt, qualis Antiochus, & Henricus Quartus, & [f] nequissimus mortalium Licinius, qui negabat in hominibus esse posse castimoniam, quam impuritatem putrescentibus, & verminantibus virilibus summo cruciatu emotiens ita luit, vt in omnem ætatem non expiet.*

Antiochus.

Henricus IV.
Licinius.
& Euseb.
l. 5. c. 45.

In Deo castus est, qui quisque castus est. Propositum animi firmum requiritur, sed firmum in Deo, non in homine. Qui stat, in Deo stat, qui in se stat, iam cecidit. omnes illi, & illæ quicquid potuerunt, in Deo potuerunt, & non in se. Ideo multi cadunt, quia sua industria, cautione, ingenio se stare arbitrantur. Donum Dei est castitas. Ea causa sine intermissione orandum, & vigilandum est, ne in extremum in tentationem. Sic fecit rex magnus, non idum perditus illecebris: [g] *Et scini quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det. & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis precordiis meis.*

g Sap. 8.
21.

Orandi pro castitate.

Non patitur orationem libido. Theodoricus cum lupanar, quo transibat, in propinquo esset, Psalmos recitare à Spiritu S. non permittebatur. orationes intensa sunt, quæ ad Dei thronum ab angelis deferuntur. libidines inephitis inferorum, quæ aromatum suauitati misceri non possunt.

[h] Ca-

[h] Catharina Senensis hominem impurum allo- h *Raimundus*
cuta tantam sensit ex illo barathro graueolentiam, vt *duo in vi-*
non nisi obturatis naribus absoluere colloquium va-
leret. Mortalibus enim castis intolerabilis ille fætor est. Euthymius forte obuius cuidam, qui impuras animo cogitationes versabat, tam tætrum sensit odorem, vt se à Dæmone obsideri existimaret, [i] vt refert Cy- *i In uita*
rillus. Huc pertinet meditatio de vita sanctorum, qui *Euth.*
in illa palæstra fortius pugnarunt, atque inuocatio, clientium imitationi studioq; præcipue fauent patroni, maxime mater virgo, vi: go virginum. Sic S. Brigida in *Brigida*
Scotia non modo castitatem, sed famam etiam castita- *Oratio.*
tis retinuit illæsam, cum tactu lignum altaris reuire-
scere fecit: & incontaminatum pudicitæ florem in *Chrysan-*
pectore germinantem assularum virore probauit. [k] *thum.*
Chrysanthum pater ob religionem carcere coercuit, k 25. *Oratio.*
sed cum aduersis animum adolescentis inuictum cer-
neret, domi inter puellas lasciuientes educari iussit, vt
illecebris molliret, quem frangere vi non poterat: ve-
rum oratione, & Dei auxilio, omnia superauit, donec
ad martyrum gloriam assumptus est.

Orantibus enim vicissim Deus respondet, & præmia castitatis exhibet. Amatori enim viro nobili cum *Amator.*
sponsæ virginitatem persuasisset, binæ coronæ, merces
pudicitæ ostensæ, quas vterq; paulo post assecutus est.
Nec sine oratione, nec absq; diuino responso, Pelagia *Pelagia.*
se ex alto præcipitavit, quam laudat Chrysostomus,
quin & aliæ spontaneam mortem elegerunt. Quid au-
tem Pelagia fugiebat? cur se in bouem æreum iniecit?
vt fugeret nuptias Diocletiani imperatoris, & quod o-
rauit, obtinuit, flammis absumpta.

¶ 3.

Jeiunia, vigiliæ, cilicia, niues spinæ, cætera que au-
steritas huc pertinet, omnium vsu ac consuetudine. *Corporis*
omnium hoc piorum exempla, & dicta comprobant, *afflictio.*
& ideo difficilior in aula castitas, quia in affluentia ci-
borum,

borum, & mollitie vestium plura retia tenduntur. S. Bernardinus petulantem fœminam de flagitio appellantem, nudam flagello excepit, tanto verberum cruciatu, vt multo se fletu reciperet, vnde pedem impudicum attulerat. Sed frustra ista adhibentur, nisi occasiones vitentur, sensu custodiantur, oculi duces amorum contineantur, ne animam despolient. Sunt oculi sæpe pleni adulterij, sunt paranymphj, & lenones, libidinum prorigæ, paciscendum cum illis fœdus, [l] ne cogites de virgine, quod facile conficietur, si formas illices animo non renuncient. Multo quæ magis vitandi tactus & oscula flagitiorum præludia. Raro etiam de fœminis bonis, & bene loquendum. Non magis regium, quam Christianum præceptum magnus Sforzia filio reliquit: Nunquam impudice aspicere fœminam. *Quod* ille mandabat, iam ante Balduinus Soly-morum Rex seruauit. Nunquam ille fœminam intuitus est, oculos pudicæ virginis instar humi figebat: nec aliter attollebat, quam humanitas necessaria postulabat. Ea consuetudo Hugonis etiam fuit, adeo, vt pro-cax mulier, vultu, & proteruia meretricia coram ipso verba faciens animaduersa non fuerit. Paulus in Ec-clesia tectas orare mulieres iubet. Et Basilius Christianorum filias non desponsas in publicum prodire negat. Sane Jacobus Episcopus Nisibenus, cum transiens fontem, vbi protervæ puellæ nec caput obnubebant, nec vestes alius succinctas dimittebant, inue-recundiam detestatus, exaretere fontem, ipsas canescere iussit, vtramque tamen pœnam precibus ex-oratus sustulit. Fuit veteris Ecclesiæ ille pudor, sacer-dotibus viui caput nudabant, fœminæ obtegebant: si opere occupatæ vestem succinxissent, in conspectu sacerdotis dimittebant, vt tales domi, quales in Eccle-sia apparerent. Admirabilior præcorum Ælamitarum verecundia, apud quos nudum conspici capitale fuit. m. l. c. 2. se tradit [m] Alexander ab Alexandro. Hinc Spartani, Massilienses, Romani, Florentini, mimos & histrio-

nes

neseiecerunt, vt recenset, [n] Plutarchus, [o] Cœ-lius, [p] Boëthius, [q] Sabell. Plane nuptiæ, tripudia, comœdiæ, nisi omnia sint castissima, fugienda sunt. Multa de his Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Arnobius, Laëtantius, & per ista hodie quoq; inuale-scit Asmodæus. Quæ si omnia vitari non possunt, hoc Chrysoft. teneatur. *Christianus saluis oculis fœminam videt, aduersus libidinem cæcus est.* Adiungo his occupationem seriam præsertim studiorum, quæ auctoritate vitæ ef-ficacior est, [r] Quare Daniel quoque visionibus illu-stratus, & æger faciebat opera regis. Maxime vero fre-quens Eucharistiæ, & confessionis vsurpatio animum roborat, si tamen digne sumantur sacramenta, alioqui signum est sacrilegij, corporis Christi participatio, & in assueto crimine perseverantia.

§ 4.

Omniū deniq; præceptum est, *Principiū obsta.* mirum ad alias cogitationes mentem auertendo. Quæ *standum.* præcipue duæ sunt, de Christo crucifixæ, & pœnis inferorum: vt non euanida meditatione illa recensens tibi sed efficace voluntate: vt cum primum animum pul-sauerit species intemperantiæ, de repente sub cruce te constituas, & ante pendentis Saluatoris pedes cogitata deponas. Nam si Deus hac ipsa hōra de vulneribus suis penderet, & te peccatum ipse derelictus adeo rogaret, ne filium Dei conculcates, ne sanguinem te-stamenti pollutum duceres, in quo sanctificatus est? ne spiritui gratiæ contumeliam faceres, qua fronte in eius, omniumq; angelorum aspectu facinus commit-teres? nec refert, quod te nondum viuo pro te ista pas-sus est, maior debetur gratia, quod nondum natum te demit: certe illo tempore te, omniaque acta vel sibi iterum crucifixuri in mente habuit. Quomodo igitur peccare in eius conspectu potes?

Alterum est, vt referas ad cruciatus inferorum ani-mum, & breuissimæ illecebræ opponas omne genus

Dd

ter-

tormentum, quod in natura potest esse atrocissimum, ab eo non sepatat nos nisi exigua corporis mora, paulum carnis, in qua mille nascuntur causæ moriendi. Et forte iam mors: forte tanta, quanta nunc adest gratia non dabitur. Sane iam morituro non lubet libidinari

[s] Magno animo iuuenis quæ scortum ad scelus prouocauit, digitos ordine adussit, vt probaret, an ignem æternum ferre posset, ille generoso factio libidinem non modo superauit, sed exussit, meretricis eadem nocte extincta est: quam victor ille precibus ad vitam sanctius transigendam reuocauit. Hæc si serio animo recondamus, facile ex mente blanditiæ cedent, seritiæq; cogitationes subibunt.

s Vit. pp.
l. 3. c. 107.

C A P. LX.

Honestas & verecundia verborum in aula, turpiloquium fugiendum.

¶ I.

PRæceptum Apostoli tenemus. [a] Fornicatio autē & omnis immunditia aut auaritia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos, aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. quin & grauissimis criminibus annumerat sermonem turpem, quando Collofenses ad castitatem hortatur. [b] nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Si enim verbum otiosum, si cogitatio otiosa ad Dei tribunal, conscribentibus angelis, & Dæmonibus accusantibus die dicta ad cognitoris sententiam examinabitur, quid de obscænis verbis statuendum sit facile ille iudicabit, qui geminum scurrilitatis obscænx detrimētum agnouerit, dicentis & audientis. Nam qui ista loquitur, ex abundantia cordis profert de thesauro suo scæda, putida, obscæna, contagiosa, sepulchrum patens est gut-

Vetit
turpilo-
quium.
a Eph. c. 5.
3.
b c. 3. 8.

tur eius, vnde cadaueris corrupti mephitis exhalat, nō enim cor mundum est, non pura cogitatio, vnde tanta spurcicies scaturit, quod dicitur iam cogitatum fuit, antequam diceretur, vt autē & alteri noceat, profertur ad alienas aures, vt & ille cogitet, q̄ letale est: & contagio pereat vicino, qui sanus vivebat. Daniel puer excitatus à Spiritu S. turpissimi criminis constitutus quæstitor, & adulterij vindex verecundia plane virginali verborum vitur. [c] Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore cc. 13. s. 4. videris eos colloquentes sibi. Atq; eadem ratione alterum d v. s. 8. aggreditur, [d] nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehēderis eos loquentes sibi. Obscæne senes dixerāt plane Osce, ab his enim dictā obscænitātē docet Priscianus. Verba scæda in necessitate non tacenda, vel horrenda monet Venenum est verbum turpe. Augustinus. Quæ tamē honeste dici & intelligi possunt non sunt turpibus exprimēda. Antiochi erat, Antichristi futura est illa turpitude verborum, quia fuit & rerū, Daniel inuerecundiam illius inter ingentia crimina nō tacuit. [e] Et post regnum eorum, cum circuerint iniquitates, cc. 8. 23. cōsurget rex impudens facie, & intelligens propositiōnes. Virus impurum, & vis septica omnia putrefaciens in visceribus resider, vnde tam pestilens aura expirat, qualis ex aspidum, basiliscorum, & bufonum sanie venenat incautos, & late loca proxima inficit.

¶ 2.

Diluuium illud est, quo mundus obruitur, quo flagitia discuntur, quō timidi animantur, vt patrent audacter, quæ publico plausu dicuntur. *Va mundo à scandali;* at hic petra scandali, hic colloquia praua corrumptentia bonos mores, comœdiæ lasciuæ, tragœdiæ vetera scelera renouantes; Hic iuuenum, hic viro- rum prostituta lingua, & nūquam in verborū obscænitare integer animus, neq; enim in polluta mens censerī debet, quæ alienas aures, animoq; contaminet. Virus non effunderet, nisi de pleno vase. Verba pudica testes innocentia, turpia pdiga fama. Quod in vultu est purpura cælorū pulcherrimus hoc est in verbis honestas,

Tabulæ pictorum vrbes nobis, prata, sylvas, faciem hominis effigiant. lingua mentem depingit, sermo speculum est animi, vox mentis est filia, nunquam pudicæ impudica. Bonæ spei locus est, quamdiu pudor est, cum sermo turpis ora polluit, fugit pudor: non enim ille loqui finit impudica. Verecundia autem tutiorem facit castitatem, impudentia venalem exponit. Quid hic suadeam? Impudicis quidem, vt desinant esse lenones dæmonum, aliis perire nolentibus, vt vitent consortia turpia proloquentium, etiam magnatum, etiam Principum, etiam parentum, suaderet illud [f] Ambrosius. Etiam sacerdotū, suaderet illud [f] Ambrosius. Etiam ioculatores, officio dimouent. Sæculares autem turpiloquos iniuriarum damnant leges ciuiles. Fugienda igitur consortia illa: nam Daniel & collegæ illius in Babylonico lupanari praua colloquia, & spurcicida vitauerunt. Imitatus est Danielem in aula Christiana, Ludouicus Gonzaga sanctæ adolescentiæ exemplar. Palatū inescatur condimentis, anima turpibus iocis, quos etiam [g] Philosophus Dei ignarus, vrbe eiiciendos censet. Quisq; in palatio ea sit fama virtutis, vt nemo eum dignū iudicet, quo præsentē turpe dictū proferat, cuius aures funestet. Nā qui aliis obscænitates ingerit, eos impudicos esse pronunciat, non enim scæda proferret nisi placendi studio, & cœnum suum nemo aperit, nisi porcis, luto amicis. Calanus Indus dogmata sua non nisi à mundis audiri voluit, illis solis & placitura, & fructuosa, improbis ingrata: Quos spurcicies sermonis delectat, immundi sunt, quos offendit casti. Bernardinus obscænos sermones adeo abominabatur, vt & pudore suffunderetur, & illo præsentē nemo nisi castis auribus digna loqueretur. Si forte indecora loquentibus improvisus adueniret, continuo silentium, & tacitus susurrus: *Tacete, Bernardinus adest.* Tanta erat veneratio pudicitæ, vt ad eius aspectum etiam impudentiam sui puderet. Hiero Syracusanus, omnium historiis & litteris laudatus, Epicharmo poëtæ, & ami-

fl. 1. of. 20

Ludouicus
Gonzaga.gl. 4.
Ethi. c. 7.Bernar-
dinus.

Hiero.

& amico grauem mulctam dixit, quod audiente vxore aliquid turpe dixisset. Serrorius ne in conuiuio quidē quæ infidelibus licentiora fuerant, quicquam dictū inhonestum ferre potuit, Archylas cum necessitas exigeret, vt absurdi aliquid proferret, parieti inscripsit, ne linguā contaminaret. Joannes Picus Mirandulanus comes, ingenio, memoria, scriptisq; celeberrimus, liberos amorum, quos carmine Hetrusco conscripsit, ignibus aboleuit. Maior ingenio fuit castitas, monumenta sua perire, quam per illa animas corrumpi maluit, cœnum esse iudicauit, quod euntes in urbem colutularet, scopulos, qui naues portum petentes frangerent. Vere iudicauit, etsi ipse de turpiloquio pœnitentiam ageret, non tamen ad felicitatem sibi aditum fore, nisi offensis è medio sublatis. Fugiendi igitur spurcicidi, ne à nobis Christum fugemus, adest ille, si abesse ab istis studebimus? Edmundus adhuc puer cum sodalium inhonesta colloquia vitabundus per campos inambularet solus, Christum socium habuit, qui sese illi blandum atq; affabilem exhibuit, & ne dubitaret in fronte titulum scriptum ostendit, *Jesus Nazarenus rex Judæorum.* Quantum crimen sit in prauis colloquiis Dominus ostendit, qui fugam eorum sua præsentia honorauit. Quod si viari non possint illa sodalitia quid agendum sit [b] Clemens Alexandrinus ostendit. Turpiloquio enim os obtuendum est, aspectu, si ætas aut dignitas ferat, seueriore, sermone honesto, auersione vultus, asperiore monitione, quamquam & iuuenum interdum admonitu inueterati dierum maiorum senes dantur in ruborem. Qui vero arisui, aut vultu sibi placere innaunt, perinde faciunt, atque illi, qui camerinam, putredinemque facientis animæ commouēt ventilantq;, vt tætro odore cœtum vniuersum corripiat. Nam hirci illi corde vpupæo, rostro suillo, cū cognatos suos excipere se animaduertunt, multa colloquia miscent, animantur audientium affectu. Scurræ, mimi, comædi spurci, Atellanarum actores, inte-

Picus Mi-
randula-
nus.

Edmundus.

h Poët.
2. c. 6.Non au-
dienda
turpia.

*Spurcidi-
ti quales.* stabilium poematum scriptores, turpium sermonum in aula satores, aliud non sunt, quam cimices de carie & putredine inueteratarum libidinum enati.

¶ 3.

*Peccatum
mortale
turpilo-
quium.*

Colloquia impura non sunt, vt multi arbitran-
tur, delicta leuia, & veniabilia, sed letifera, mors ani-
mæ. Nam cogitatio iam antecessit, & placuit, qui enim
illam detestatur, ad aliorum notitiam non defert.
Cum affectu igitur profertur, alteri cogitatio obscæna
tanquam serpens in sinu, tanquam dæmon in men-
tem iniicitur, quæ ne illi allubescat ne ad consensum
vsq; perducatur, periculum est. Ideoq; mortale crimen:
Eti enim virus antidoto, qui accipit, sanus euicit, ven-
enarius est tamen | scelere suo functus: & quamuis
scelus perdidit, pœnam tamen non effugiet. Quod in
verbis damnatur, in gestibus quoq; & risu, de quo su-
pra dixi, flagitiosum est. Dignum sua sanctitate, dignũ
vigore Episcopali factum. [i] Antonini fuit, qui mu-
lieres, quarum vestitus illecebrosus, aut gestus laci-
uior, tẽplo arcebat, serio grauiora minatus, nisi mores
cortigerent. Sane Aristot. Plutarchus, ad eum Euripides
Spartanorũ mores carpunt, negant vllã ibi fœminã cas-
tã esse posse. Verum de pœnis Veneræ linguæ dicere
cœperam. [k] Valericus Abbas hyberno cœlo de via
ad parochum diuertit, dum cum Sacerdote & Præto-
re ad focum confidet, & scurrilibus iocis, fœdisq; cer-
tantes frustra admonet, pertæsus nequitiarum vir san-
ctus excusso puluere pedum domo egreditur, & vigi-
lans in vltionem turpitudinis diuina iustitia, paro-
chum perpetua cœcitate, Prætorem horribili viulium
lue percussit, qua intra breue tempus tetro odore ma-
gno dolore contrahuit, nec quamuis abbatem sãpe ve-
niam, Deumq; precati à malis liberati sunt: perseue-
rante ad mortem in aliorum exemptum pœna. Tri-
stior etiam exitus ioculatoris, ac parasiti fuit, qui face-
tiis victum quærebat, de quo memorat [l] Gregorius
eum audisse Bonifacium Episcopum Ferentinum, &
præuiso iam fato lætantis, mortuum dixisse: mox in
exeun-

i Sur. t. 6.
Anoni-
mus.

k Sur. t. 2.
Waleri-
us Ab-
bas.

l Dial.
c. 9.

exeuntem ædibus de sublimi saxum cecidit, atque ob-
triuuit, vt altera die inter cruciabiles gemitus animam
efflaret. Ille salibus impudicis nõ petulantia lasciuien-
di, sed miserabili necessitate corrogandæ stipis, turpi
sermone abutebatur, quia tamen hoc ipsum moribus
corrumpendis seruebat, fontem pœna secuta est: quæ
docuit & ipsos mimos, & eorum auditores graui cul-
pæ patronos grauissimæ obnoxios esse. Tenenda igitur
Christianorum verborum verecundia, atq; honestas,
Deo carissima, pudicitia insignis, castitatis orna-
mentum, & propugnaculum, quæ & ipsa magnam ha-
bet à Deo remunerationem. Basilides Satelles ad sup-
plicium ducebat Potamiænam domini sui libidines
recusantem; turba lasciuia, turpibus, petulantibusque
dictis, quæ virgini & martyri grauiora ipsis tormentis
accidebant, per viam incessabat; eos Basilides repre-
hendit, & submouit, indignum ratus pudicas aures
meretriciis verbis onerari, & præmium recepit, rem
gestam ita recenset [m] Martyrologium Romanum, m 30. Iun.
Alexandrinum atque etiam [n] Eusebius, & [o] Nice-
phorus. *Alexandriæ passio S. Basilidis sub Seuero Imperatore: o l. 5. c. 7.*
*qui cum S. Potamiænam Virginem, quam ad supplicium duce-
bat, ab impudicorum hominum petulantia tutatus esset, reli-
giosi officii mercedem ab ea recepit: nam ipsa post triduum illi
apparens, & eius capiti coronam imponens, non solum eum con-
uertit ad Christum, sed etiam breui agone certantem, suis preci-
bus martyrem gloriosum effecit.*

*Basilides
licitor.*

n l. 6. c. 4.

C A P. LXI.

*Danielis modestia, eiusq; de superbia magnatum
& ambitione sententia.*

¶ I.

POSSUNT esse magnates aulicique valde humiles ac
modesti, possunt & pauperes sumere elati cornua, *Aula si-
perbia.* nõ tamen est par vtrorumq; in crimine eodẽ conditio.
In alto stantes, non altum alta mente sapere ipsis vir-

Dd 4 tuti-

tutibus admirabilius est. Vitium aulæ insitum natura corroboratum vsu est superbia. Ex aulicis moribus nomen illi indidere maiores, cum *Hoffe Art* / quasi indolemque geniumque aulæ vocarunt. Est enim excellentiæ, quæ contra rationem est, inordinatus affectus, vt S. Thomas [a] exponit, hic si vsipiam, in aula est ardentissimus, & rara modestia, quæ nihil sibi præter rationem tribui, nihil sibi extra Dei prouidentiam ac voluntatem postulat, laudari metuit, sperni amat. Hæc Danielis virtutes muniuit atque ornauit. Inter initia virtus illa sese exeruit. Seruitutis conditionem agnouit regius puer, nec nomen probrosum fugit, alius esse noluit, quam eum diuina ordinatio fecit. Abstinentiam suam humili obedientia Deo caram effecit. [b] *Tenta inquit, nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum.*

Ad nomen seruitutis etiam captiui ignobiles ingemiscunt. Daniel in sorte infima conditoris sui prouidentiam agnoscit, & veneratur. [c] Arrogantes in contemptu sui vim superbiæ sentiunt, magno enim mæore deiciuntur, Daniel vltro seruum se nominat, & contemptum contemnit. Collegæ Danielis ex captiuis facti principes Babylonis cum honore non mutarunt animum. Quam contra tyrannum fortes, tam erga Deum humiles. [d] *Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in secula, quia iustus es in omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & via tue recta, & omnia tua iudicia vera.* Quam sese agnoscant in periculo? [e] *Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis & hi qui colunt te.*

Omnia sibi deesse plorant, principem, ducem, Prophetam sacrificia, oblationes, holocausta, primitias, vt possint inuenire misericordiam, sed omnium loco substituant humilitatē. [f] *Sed in animo cōrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.* Deinde vno consensu ad laudandū Deum consurgunt, vt illi omnia, sibi nihil tribuant. Daniel

a 2. 2. 9.
161.Daniel
humilis.

be. 1. 12.

c Naz.
orat. 2.Socij Danielis
humilis.
d c. 3. 24.
25. 26. 27.

e P. 33.

ff. 39.

niel etiam demissior oratio, [g] prosternere se preces g c. 9. 18. dicit pro monte sancto Dei sui. Profus orationi necessaria est profunda submissio, vt cælos penetret, oratio mendicantis est, superbus mendicus irritat animos, liberalitatem nō prolicet. [h] Sed & in cilicio & cinere h c. 9. 3. iam centenarius Daniel, & orat. [i] *Tibi Domine iustitia: i c. 9. 7. 8. nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda & habitatoribus Ierusalem & omni Israel, his qui prope sunt, & his qui procul, in vniuersis terris ad quas eiecisti eos, propter iniquitatem eorum, in quibus peccauerunt in te.* [k] Eadē demissione cum angelis cōuersatur. memor angelos immensa k c. 10. 16. sua gloria nūquam extolli. Nec maioribus calamitatibus vnquam vermiculos illos quos homines dicimus, conterunt dæmones, quam cum eos inflant, eorumque mentes ab oratione abducant. Pauper enim, qui laborare non potest, præ fastu mendicare renuit, aut arrogante postulatione largitatem diuitum claudit, nihil superest, nisi mors ex fame. Multi orant, solos humiles Deus respicit. [l] *Ad quem autem respiciam nisi ad pauperem* 1 Isa. 66. 2. *Eum audit, qui dicere potest, [m] Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.* [n] *Respexit enim in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Humilia respicit, & alta à longe cognoscit.* Populum enim humilem facit saluum, cuius altam patriam, humilem fecit viam. Superbo resistit, etiam oranti. Sine humilitate virtutes sunt sparsus in ventum puluis. Quæ idcirco aulicis animo intimo recondenda sunt, de loci enim præstantia etiam aliquando in templo, inter sacra contendunt, & superbia irata à Deo veniam non petunt, sed vindictam contra proximum meditantur, nunquam malunt non adire Ecclesiam, quam cedere, quasi de altiore loco facilius audiendi. Ecce Daniel affligit animam suam. [o] *Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere.*

¶ 2.

Porro historia à Daniele perscripta eo tota pertinet,
Dd 5 ner,

net, vt ostendat, numen superbis resistere, inimicum esse elatis, ruinam semper comitem esse animorum sese exaltantium. [p] Vidit Daniel auream statuam cum argento suo, ære, ferro, luto, in puluerem redactam, vidit & eam, quæ ex solido auro fuerat, à piis contemptam. Sed præcipuum superbix exemplum Nabuchodonosor, qui Deo nil potestatis in regno suo esse credebat. arrogantiam suam edicto rex confessus est. [q] In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum & petito: donet cognoscant viuentes, quoniam Dominus excelsus in regno hominum, & cuiuscunq; voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

Causa tot mutationum, vt sciant, Deum regnare, non ambitionem. [r] Hac est interpretatio sententia Altissimi, qua peruenit super Dominum meum regem: Eiciet te ab hominibus, & cum bestis ferisq; erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes, & rore cœli infunderis: septem quoq; tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuiuscunq; voluerit, det illud. Euenisse narrat ipse Nabuchodonosor. [s] Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem: post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat. Responditq; rex, & ait: non hæc est Babylon magna, quam ego adificauit in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei. Et ab hominibus eiciet te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur excelsus in regno hominum & cuiuscunq; voluerit, det illud. Eadem hora sermo cõpletus est super Nabuchodonosor, & ex omnibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cœli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues eius quasi auium. Data est regi superbo locus pœnitentiæ, nam crimen agnouit, ad regnum rediit. [t] Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum leuaui, & sensus meus redditus est mihi: Et altissimo benedixi & viuentem in sempiternum laudavi, & glorificavi; quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generationem

& ge-

& generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cœli, quam in habitatoribus terræ: & non est, qui resistat manui eius; & dicat ei, quare fecisti: In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei doceremque perueni: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requæsierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem cœli: quia omnia opera eius vera, & via eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

Aurea plane sententia concludit: Gradientes in superbia potest humiliare, non modo potest, verum re ipsa semper humiliat, vel retinendo ne ascendant, vel cum ascenderint, deiiciendo. Et quidem viuentes sæpe ista vident, at nulla est in hoc mundo humiliatio, comparata cum vtilitate damnatorum. Nam vt exaltationis humilitas, ita humiliationis via est superbia. Nihil fulget in cœlo splendidius perfecta humilitate, nihil apud inferos turpius superbia, quæ in contumeliosissimo cruciatu durat, & pœnas adauget. Tanto Deo quisque vilior est, quanto sibi preciosior, cœlum occupari videmus ab humilibus, superbiam ruere quotidie, nec tamen animos Deo subicimus.

¶ 3.

Patri datum est spacium pœnitentiæ, filio Baltassari Baltassaris negatum: non enim patris exemplo monitisq; subici Deo voluit. Cincta erat Babylon à crudelissimis hostibus, tam periculose vt eadem nocte caperetur, ille Dei contemptu, & arrogantia conuiuia & comestationes agitaret, inter omnia illi Daniel superbiam præcipue exprobrat. [u] O rex Deus altissimus, regnum & magnificentiam, gloriam, & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, vniuersi

populi

Superbia
vilius, &
damnan-
dorum.

u c. 5. 18.
19. 20. 21.

populi, tribus & lingua, tremebant & metuebant eum: quos volebat interficere: & quos volebat percutiebat: & quos volebat exaltabat: & quos volebat humiliabat. Quando autem eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est: à filiis hominum eiectus est, sed & cor eius cum bestiis positum est, & cum onageris erat habitatio eius: fœnum quoque vt bos comedebat, & rore cœli corpus eius infectum est, donec cognosceret, quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum: & quemcunque voluerit, suscitabit super illud. Aliorum scelerum, conuiuij, idololatriæ, sacrilegij vna superbia causa fuit: [x] Idcirco ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est.

Idem exitus procerum, qui Dario Daniele detulerunt, inuidia in rabiem acti sunt, illâ superbia accendit: nolebât ferre superiorē: [y] Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnū: vnde principes & satrapæ quærebant occasionem, vt inuenirent Danieli ex latere regis: nullamq; causam & suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inueniretur in eo.

Finis superbiæ contritio. [z] nam iubente rege adducti sunt viri illi, qui accusauerant Daniele: & in lacum leonum missi sunt, ipsi & filii, & vxores eorum, & non perueniunt vsq; ad pavementum loci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

Superbi feruari nō possunt. a 6. 8. 7.

Superbus aries Darius ab omnibus relictus, à famulis vulneratus, inter vitam & mortem humi iacuit prostratus: [a] Cumq; misisset in terram conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius, nam mater, vxor, liberi captiuerant, Bessus & cognati regem vixerant: multis bellis actum erat vt Aries seruaretur, Orosius curam illam describit. In tanta malorum multitudine difficilima dictis fides, tribus præliis totidemq; annis, quinque decies centena millia peditum equitumq; consumpta sunt. Non iuuerunt tanta auxilia Deo superbissimæ genti terminos ponente: & ambitiosa vota moribus & seruitutibus castigante. Omnium quidem regum Persicorum magnus

magnus fastus, summus Xerxi, nec minor Dario Codomanno, qui Monarchiæ ruinam secum traxit, postquam steterat à Monarchia Cyri ducentos vndecim annos. Sed ista Daniel negligit. De Alexandro pluribus agit: nam ingens eius fuit superbia, misera vita, exitusque, victis & victoribus miserandus. [b] Sur- b.c. 11. 3. 4. giet, inquit, rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet, quod placuerit ei. Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuiderur in quatuor ventos cœli. Sed non in posterum eius, neque secundum potentiam illius, qua dominatus est, lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his.

Fortis omnino rex, in quem omnia congesta sunt, arma Græciæ, Persidos atque Asiæ opes. Fortis, temerarius, audax, quæ vitia superbia incitabantur; & credebatur inuisus. Justinus tantum ait militibus suis fiduciam fecisse, vt illo præsentente nullius hosti arma, nec inertes timerent, nunquam cum hoste congressum, quem non vicerit, nullam urbem obsidisse, quam non expugnatit, nullam gentem adierit, quam non calcarit: ita Justinus Danielis illam sententiam exponit, conculcauit eum. Nam reuera nulla conditione vniquam pacem fecit, nisi cum iacentibus, & calcatis. Dominatus est enim potestate multa, tota Græcia, Egypto, Asia, ad Indum, & Gangem vsque: nullo iure, sola imperandi libidine, Dominum mundi appellari se voluit, plures mundos esse doluit, diuinitatis opinionem per cædes amicorum affectauit: oracula dæmonum corruptiæ nemo plus illo habuit, nemo plura concupiuit, vt vni mundus vnus satis non esset: in illa ardentissima cupidine dominandi sitim mundus extinguere non potuit, adiectis prouinciis, quasi salsa maris aqua accendebatur. Cum Gangem transire exercitus recusaret, ira, doloreq; ardens, quasi victus rediit, biduo se abdit, annulos, calcaria, arma veris maiora spargit, à Macedonibus ad Persas migrat. Fecit quod placuit, Nimirum omnibus vitis turpissimus. A Deo se excitatum cognorat: nam speciem eius Jaddo Judo dæo-

c Ioseph.
l. 11.Infelicitas
Alexan-
dri.

c l. 13.

dæorum pontifice adoravit, dixitque [c] arbitrari se quia Deo mittente, exercitum collegerit, Darij victorem fore, Perfarum potetiam dissoluturum, & omnia, quæ in mente essent, prospere itura. Hæc superbia inflatum contriuit, cum steterit, inquit, Propheta, contretur. Annos duodecim laboratum est, cum iam pene ad metam ventum est, cum laborum & vulnerum capiendus fructus, mors indicitur, redit Babylonem, quasi Bacchus triumphans, potat venenum, præsentibus omnium gentium moritur legatis [c] Justinus extinctum in ipso ætatis, & victoriarum flore Alexandrum narrat. Plutarchus de fortuna Alexandri libellum scripsit, quo probat eum miserimum fuisse, cura labore, periculis, vulneribus, flagitiis, suorum odio. Cruenta fuit illius ambitio, in Africam discessurus fratres, & optimates qui obstare in Macedonia poterant, occidit, Aridæum secum duxit, laceratum est regnum mortui, nec ad posteros, sed amicos ab illo euectos peruenit, qui eius uxorem, filios, matrem, fratrem, totam familiam trucidarunt. Olympias mater monstri ipsa superbissima à Castandro obessa, hostis patriæ iudicata, & occisa. Aridæus particulam regni accepit ad hoc solum ne viueret. Roxane, & Barsine uxores, cum postumo vtraque filio Alexandri nulla culpa necantur, sed ne lacerantibus regnum obstarent. Diodorus, Justinus, Polybius, Plutarchus. Sic ambitio infanti iuuenis posterorum sanguine, & contumeliis est contrita.

¶ 4.

Superbia
cõmilito-
num Ale-
xandri.

Alexandri commilitones quos viuentis crudelitas non absumserat, mutua ambitio, & cupido regnandi perdidit. Omnia iura humanitatis violat regnandi dira cupido.

Gabriel breuiter, Lacerabitur regnum etiam in externos exceptis his. nimium quatuor regibus, Aridæo, Antigono, Seleuco, Ptolemæo, nam quo illi post bella multa non

non obtinuerunt, in barbaros est translatum. Justinus & Diodorus auctores sunt, mille Bactrianorum vrbes audita morte Alexandri defecisse, earum exemplo totius orientis populos, Ponticas, Scythicasque gentes, occisis præfectis iugum excussisse. Sic magna pars Alexandricæ aulæ periit. Cæterorum mutua cædes fuerunt, omnes intra annos sedecim excepto Seleuco, & Ptolemæo ceciderunt. Cassander, vt [d] Pausanias docet & [e] Diodorus, totam domum Alexandri excidit, Cassandrum Demetrius occidit, & Alexandri domui parentauit. Perdicas Meleagrum, hunc Ptolemæus, & Cleomenē, Polyperchontē Alceram. Deinde Philotas Phitonem, Antigonus Philotam, & Eumenem. Antigonus quoq; mox victus periit, vltimi sociorum Lysimachus, & Seleucus depugnauerunt, vt [f] Orofius. Itaque breui spacio triginta quatuor duces cum tota nobilitate, & familia necati sunt, præter innumerabilem multitudinem à barbaris trucidatam, ipsi argyraspides miseri, proditores, egeni peregrinis in montibus perierunt. Tantum superbiæ malum tanto in aulis sanguine defæuit.

¶ 5.

Nec horum progenies felicior. Seleucus Nicanor late regnauit, posterius eius, qui ad Tigranem vsque, sedecim regnarunt, superbia se mutuo perdidit, Antiochus Cyziceni filius à Lucullo constitutus per ludibrium rex, à Pompeio de solio detractus est. Inter Seleucidas omnium arrogantissimus fuit Antiochus Epiphanes. Vefaniam illius describit [g] Maccabæorum liber secundus. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari is qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus, ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in se-

Superbia
Epiphanis.g c. 9. 7. 8.
9. 19. II.
12. 13.

in se-

in semetipso contestans: ita vt de corpore impii vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius efflueret, odore etiam illius & fetore exercitus grauaretur, & qui paulo ante sidera cæli contigere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam factoris portare. Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. & cum nec ipse iam fetorem suum ferre posset, ita ait: iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus ad Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.

h c. 8. 25. Daniel paucis: [h] Et contra principē principum consurget: & sine manu coneretur. Ille anteambulo, & typus Antichristi superbiam illius figurauit. Nam et si Antichristus filius perditionis nullum non scelus admittitur sit, caput tamen criminum eius superbia censetur, dæmonis lapsus originem habuit, ex illo vitio: Ponam solium meum ad aquilonem, & similis ero altissimo. Initium quoque nostræ infelicitatis dederunt protoplasti, dum similes fieri diis concupiscunt. Hæc est enim rebellio contra Deum: quam inter homines maximam Antichristus concitabit, Deum honore spoliare adortus, & si posset cælo exturbare, atque interimere. Quid vero de illo Daniel? [i] Fuisse ait illi os loquens ingentia. Et quæ illa sint exponit: [k] Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi coneretur: & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manum eius vsque ad tempus, & tempora & dimidium temporis. Denique totam eius superbiam caterorum scelerum imperatitiam describit. [l] Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum: & aduersus Deum Deorum loquetur magna, & dirigitur: donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis familiarum, nec quenquam Deorum curabit: quia aduersum vniuersa consurget. Deus autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum, quem ignorauerunt patres eius, colet aure & argen-

Antichristus omnibus superbior.

i c. 7. 8.

k c. 7. 25.

l c. 11. 36.

37. 38. 39.

10, &

to, & lapide pretioso rebusq; pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognouit, multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet grauito.

Mundus cadere cœpit superbia, superbia interibit. Regna cum ad summum factum peruenerunt in se ruunt. Summis negatum stare diu, non quia summus Deus contemnit, cum summus ipse sit, sed quia superbis ruina debetur, non potest esse stabilis: omnes enim ex humili in altum consurtebant, etiam regna, & reges, Chaldæi multis seculis Assyriis seruiuerunt, Medi Scythi, Persæ Medis, Macedones fœdissimi gentium habiti sunt, Romani de alylo prodire, sola Dei magnitudo, & quæ ex ipso est humilitas æterna est. Vera inquam, non umbratilis.

C A P. LXII.

Magnis vera humilitas suadetur, & de vitanda superbia.

¶ I.

Magnatum plurimi genere, opibus, corporis, animique ornamentis illustres laborioso seruitio au- Error magnatum lam sectantur, vt honores gloriamque consequantur gloriam nec propositum dissimulent, altæ & generosæ mentis querentiū. esse arbitrantur Thyrsi laudis pulsari, Romanum esse iactant amore laudis ardua facere, aspera pati.

Vincit amor patriæ, laudumq; immensa cupido.

Philosophorum ista, non omnium sunt tamen, prudentiores tam gloriæ, quam voluptatis administram virtutem esse negant. Christiana virtus irritos labores pronunciat, quorum finis est gloria. [a] Amen dico vobis 1. Math. c. 6. 2. receperunt mercedem suam, non modo aulici, sed religiosi bonorum suorum in pauperes dispensatores, etiam

Et

ma-

martyres, si ita vanitatis amore tument, vt vitam velint pro laude pacisci. Magna vitia Romani gloriae cupiditate vicerunt, verum non virtute, sed alio vitio: morbo morbum pellunt, laude mollescunt pectora, vituperio franguntur, pari vtrinque periculo, qui laude & vituperatione mouetur, si recte faciet famae cupidine, idem scelus patrabit, vbi mala laudantur, virtutem fugiet, vbi illa vituperabitur. Virtus enim, quae laudibus ancillari didicit, etiam eodem praemio vitii seruiet, & ad bene facta erubescet, qui vultu superbo incedit. Plane quo maior quisque est, est eo submissior & fratribus suis benignior esse debet. Qui princeps est sui oppidi, si ad urbem ampliolem veniat, iam cedit potioribus, si ad aulam ducis iam inter ignobiles consistit, si ad comitatum Imperatoris nullo loco habetur, seruus seruorum vocabitur. Omnis enim dignitas non re ipsa, sed comparatione aestimatur. At qui tot hominibus subesse non putat contumeliosum, quid faciet, cum ad Deum accedit? lutum ad conditorem, vermis ad omnipotentem? Abraham in colloquio Dei cinerem se & lutum vocat: Et Isaias infelicem se vocat, quia pollutus sit labiis, Daniel in lacum leonum, cum prandium illi Deus misit, quam submisit: [b] recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te.

bc. 12. 3. 7

Omnia bona à Deo.

Alphon- sus.

Sostrates.

Christianus secum expendat, quantus sit comparatus viris sanctis Apostolis, angelis, Deo atque inferiorum se omnibus esse non dolebit, nec laborabit, vt se cognato cineri anteponat. Gloria enim nostra non est in mundi theatro, sed bonae conscientiae testimonio, laus est in cubilibus. Si quid boni Deus contulit, humilis cognoscit auctorem: Alphonius Deo gratias agebat, quod se hominem, regem, sed maxime quod Christianum fecisset. Bona nostra Dei dona sunt, quae nos saepe magni, alij minoris aestimant. Sed quo maiora sunt, eo rationes grauiiores redduntur, omnia enim vtiliter expendenda sunt. Imitantur ambitiosi Sostratem Dexiphane Gnidium, qui marmoribus, quae Pro-

lemæus

lemæus posuit, nomen illius leui tectorio inscribebat, suum vero ipsi saxo insculpebat, vt paulatim decedente cœmento artificis, non auctoris nomen appareret. Ridicula & misero perniciofa vanitas, sed tamen visitata, si quid præclare geritur totum est, à Deo, ille vitam, vires, gratiam, auxilium concursumque praestat, nos instrumenta sumus, & nostrum nomen tamen ambitiose gestis inscribimus, laudari nos æquum censemus, Dei vix tenuis mentio. Serra & securis, & malleus contra fabrum gloriamur, lutum contra figulum, quod arrogantissime [c] Pharaos fecit, cum diceret *fluuius iste meus est, & ego feci memetipsum*. Nemo credo hoc nunc dicit: At ita commendari volunt, quae si ipsi sint, quibus omnia debeantur.

c Ezech. 32. 2.

¶ 2.

[d] Daniel alio spiritu, sibi & populo, & regibus confusionem, Deo gloriam tribuit. Hanc ob causam in republica domi militiaeque; multa aduersa experiuntur reges & duces, quia non Deo, sed honori militant: & laudem inanibus auris. Respexit modestiam serui sui Deus in tanta sublimitate, eumque ante beatitudinem familiarissime cum beatissimis spiritibus viuere voluit, tanquam amico venturi mundi fara detexit. Cum à Baltassare improbo rege, qui à maiorum suorum etiam vitii plurimum degeneraret, negligenter, arcana sua Deus, regnorum mutationes, adeoque Baltassaris interitum, & finem Monarchiae saeuientis ostendit. Idque mox primo anno Baltassaris. Imperij secretis Danielem rex amouerat, & abditos regis sensus, ignotum consiliis casum Babylonis, mortem optimatum Deus aperuit. Iustus sed ab hominibus despectus princeps, angelorum familiaritate honoratur. In magna hominis dignatione est, cuius pietatem terrena potestas pressit. Infelix perituri, regis industria, caelare consilia suspecto conatur negotiis captiuum infidum arbitratur, censorem moribus suis grauem in Elymaidem remouet. Deus

Contem- petus à populo à Deo honoratus.

Ecce 2 illi,

illi, quam non sit curanda illa aula maiestas, nec dolendum si contemnantur ab illis, qui mox cadauera, terras, aurasque insecturi iacebunt. Superba pondere suo ruunt, humilia firmanur. bene consistat arbor agitata ventis fortius figunt radices, verminosæ ruuntur.

§ 3.

Honore
delectari
non est
sapientis.

Nomen honor blandum est, sed mala seruitus, æget exitus. Sapiens honore non gaudet, sed honorantium commodis studet, Deum imitatus, cui noster honor nihil conferre potest, honorantibus tantum profuturus. Quid ægro prodest, si medicus laudet, non sanet? Apud Christianos prima militia est honestatis: gloria in contemptu est, nec optanda, nisi ubi utilis est ad boni operis ministerium, alioquin causa est exitij. Quis enim non ridet Tartarorum stoliditatem, qui in omnium rerum ignoracione sordibusque, se solos homines arbitrantur, alios tanquam canes alloquio non dignantur. Stulticia est illa mentis induccio. Barbaris facile ignoscimus, nam omne barbaricum superbum est. Quid de Asclepiade medico iactata iudicabimus, qui se annis septuaginta ægrotasse agabat, & homine altiora agitabat, donec escalius lapsus animam inanem effudit, ut Plinius recitat. Chryssippus quidem neminem se doctiorem philosophum puerili iactantia alleuebat. Durat in mortem arcana scitities. Bonifacius in vincula coniectus à Sarra Columna contumeliæ dolore in furorem actus vitam finit. Vere Cato M. Octauio affirmabat in ipsa morte permanere dominandi cupidinem, quin & famæ sitis. Hieronymus Olgiatus ex interfectoib. Sfortiæ ducis Mediolanensis, cum animam ageret, omnium securus, de gloria secum agitabat. Collige, inquit, Hieronymus stabit vetus memoria facti: mors acerba, vitæ perpetua. Vilitissimus animus, cui præmium magnum videbantur sermones stultorum: à sapiente laus non appetitur.

titur, sed fugientem sequitur, non delectat dum offertur. In vita laudari hominem Deus vetat, laudabilem esse iubet. Cordate Pescennius Niger oratori in funebri oratione adulanti, *Lauda defunctum, ut imitemur.* viuentes laudare irrisio est. Themistocles, cui nulla vox illa dulcior, quam qua sua virtus laudaretur, sapiens non erat. Illa dulcissima est, qua Deus laudatur, virtus commendatur.

§ 4.

Quantuscunque te honorantium globus circumdat, quidquid in te titulorum principes ingerunt, si tumidum efficit vanitas, numini es inuisus. [e] *arrogantiam, inquit, & superbiam detestor.* Minatur [f] per Isaiam se arrogantiam humiliaturum: *nam omnem arrogantiam humiliat.* Rationem dat Salomon [g] *Abominatio Domini est omnis arrogantia.* [h] *magnates sane comprehenduntur in superbia sua.* [i] *Hinc obseruauit Salomon: contritionem solere precedere superbiam.* [k] *Odi-bilis coram Deo est & hominibus superbia, [l] sic perit Babylon in clyta in superbia Chaldaorum.* [m] *deiracta est, ad inferos.* [n] *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde.* Judas etiam translatus & superbia illius in putredinem soluta est. [o] *sicut lumbare prophetæ computruit, sic inquit, putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Ierusalem multam.* Daniel quando Joacimum, & nobiles ablatos recenset, ostendit de superbia Deum iudicasse: & eius æqualis, notusque; [p] *Ezechiel Et adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.* quin illud ipsum quod in templo gloriabantur, Deus abominatus est. [q] *polluam ego, inquit sanctuarium meum, superbiam Imperii vestri.* cur autem [r] *detestor ego superbiam Iacob.* Et deinde [s] *Iurauit Dominus in superbiam Iacob,* Hinc illæ clades, apud Nahum: *reddidisse Deus superbiam Iacob.* Sophonias exilia Moabitarum & Ammonitarum describit, & comparat Sodomæ & Gomorrhæ, & cōcludit

Superbos
Deus odit.
e Pro. 8. 13.
c. 13. 11.

g Pro. 16. 5.
h P. al. 58.
13.

i Pro. 16. 18
k Eccli.

10. 7.

l Isa. 13. 19.
m Isa.

n Isa. 4. 11.
o Isa. 6.

16. 6.

p Iere. 6.

13. 9.

q c. 7. 24.

r q. 2. 4. 21.

s Amos
c. 6. 8.

c. 1. 8.
c. 8. 7.

e. 2. 10.
u Ioel.
e. 2. 10.

x De doct.
Christ. l. 3.
c. 23.

dit minas [t] Hoc eis eueniet pro superbia sua. Hostib. quo-
que populi Domini Deus minatur. [u] Ascendet factor e-
ius. & ascendet putredo eius, quia superbe egit. Hoc est iudici-
um Dei, quo resistit superbis. Fugienda igitur arrogan-
tia, quæ hostem habet Deum. verum est, quod [x] Au-
gustinus docet, nullam esse in scriptura diuina paginã
quæ non docet Deum superbis resistere, humilibus
dare gratiam. Superbus capere non meretur quod cõ-
temnit. Indocilis est, qui doctus vult videri. Quare cum
arrogans sit indocilis, maxime fugienda est in sapien-
tiæ studiis superbia.

¶ 5.

Homines
oderunt.

Ingens malum est Deum habere inimicum, non ta-
men hoc veretur superbus: hominum laude delecta-
tur, amicos quærit, conscientiam secretam deserit, ru-
mori credit. non tamen hoc ipsum, quod affectat stu-
diose, consequitur. inter superbos sunt semper iurgia
confortem adit. Grauius onus non sustinet tellus, nec
ferunt baiuli, quam hominem superbum. Seruilius
Iauricus cum iudices monuisset, reum, cuius causa tũ
disceptabatur, sibi ambulanti de equo nõ descendisse,
effecit, vt damnaretur, tanto odio erat etiam apud su-
perbissimos superbia, vt ciuem superbum, non legum
æquitate, sed detestatione arrogantia obruerent. Certe
ex Angelis superbia dæmones fecit. Ne suis quidem

Sultanus.
Cotbus.

tolerabiles sunt. Sultanus primus à seruo, quod fami-
liam contemneret, trucidatus est. Corhus victor Tar-
tarorum ob fastum in itinere est interfectus, fructum
victoriae arrogantia in exitium verit. Eadem causa El-
pis à satellite, Benocaderus à domesticis veneno neca-
tur. Nec eos honor commendat, sed magis reddit inui-
sos. Virtutis præmia ambitio possidet, adeo vt impij
etiam ea de causa Dei prouidentiam illa permitten-
tem culpauerint, & mūdum negligere existimauerint.
Leoncladius in historia Moselmanica. Themur Cham
Baiazeti exprobrat. Ab India vsq; ad Siuestã me Deus
consti-

Elpis.
Benoca-
derus.

Themur
Cham.

constituit. Inde ad Vngaros te constituit. Si in pretio
illi mundus esset, bono & sancto non mihi claudo, tibi *Baiazetes.*
Manco dedisset. Ad eũ modũ Turcæ Mamelucas, ho-
mines teterrimos rebus præficiunt, quos pro arbitrio
deicere, & occidere pronum sit, cum non sit, in ma-
gnates eadem, aut sane non æque secuta potestas læ-
uendi.

¶ 6.

In Imperiis inclinantibus maior superbia, Joacimus, *Superbia*
Jechonias, Sedecias precario regnantes, pauperrimo *Pereuntiu.*
regno superbiam auxerunt. Balthassar, qua nocte periit
superbissime cõnauit, tanquam bestiaris in publico.
Dario victo Bessus & coniurati insidias regno struxe-
runt, regem occiderũt, etiam Alexandrum spreuerunt.
Pereunte Occidentali imperio plurimi tyranni. Bomil-
car obsessæ Carthaginis tyrannidem meditatus est, &
occisus. Nunc quoq; mutandorũ regnorũ non vana au-
guria, & inuisa numini prognostica sapientes obseruat
certiora omnino illis, quæ ex commentitia astrorum
efficientia aspectuq; fingunt Ephemeridum propolæ,
gentibus profanis deteriores. Nimium superbia quo-
tidie vestitu, famulatio, titulisq; in crescens. Cum super-
bissime Diocletianus ageret, & Jouiium se diceret, *Diocle-*
rianus. ladisq; filium, spiritus minuit viscerum omnium inflã-
matio, lingua vermibus erosa, liquefacta, & putredine
fluens carnis sanies. Similis Antiochi interitus, vt ex
Maccabæis ostendi.

¶ 7.

Genuina modestia est in æquabili mentis constitu-
tione, quæ cohibet, ne te esset dignitas, & humilita-
tis beatitudine excidas, ne mouearis contumelia vlla, *Omnia*
ne dedecore; si consideres omne probrũ, quod inferri *merori se*
possit veritate minus esse. Crimen impingitur fal-
so, honor debitus non desertur. Ingrederes conscientia
tuæ secretarium, inquire ablato velo proprij amoris:
an non merueris præcipitari in opprobrium sempit-

ternum. Tribue causam tibi, te accusa. Optime abbas
 y Doct. 7. pastor [y] apud Dorothæum, Qui sese accusauerit quicquid
 incommodi, damni, probri, ignominia vel alterius cuiuscumq;
 afflictionis incurrerit, omnia hilare suscipit, omnibus dignissi-
 mum se putat, neque vlllo modo turbari potest. Quid hoc homine
 quietius? Non modo quietem adfert illa contumelia
 z Doct. 21 patientia, sed delictorum veniam quoque obtinet, vt
 sapienter docet idem [z] Dorothæus. Qui debitor alicui
 fuerit, donec reddiderit debitum, quouis locorum abeat, de-
 bitior est, nec habet potestatem sedendi cum quiete. Quod si affi-
 ciatur ignominia ab hominibus, erubescit, tuncque debitum solu-
 it ac si liber sit. & cum fiducia & audacia potest in populo esse,
 & vbi cumque voluerit, sedere. Sic homo cum patienter tulerit
 iniurias, ignominias damna, ob peccata commissa, humilita-
 tem discit & laborem, & ita recedunt ab eo peccata, iuxta
 quod scriptum est. Vide humilitatem meam & laborem meum,
 & dimitte vniuersa delicta mea. Hoc ad proceres, ad reges
 pertinet, quos lex Diuina iubet esse clementes, ad ig-
 noscentiam faciles. Et si enim princeps est in terra, or-
 tus tamen est de terra. De puluere ascendit ad solum
 iturus in puluerem. Si nullum in calumnia suum cri-
 men agnoscit, merito se pati cogitet, quia impatienter
 illatas contumelias excipit, & animi tumore patienti-
 am excludit.

¶ 8.

Detestabilior superbiæ pars est, qua alios despi-
 ciunt in alto positi, qua eo deueniunt, vt aduersus
 Deum eriganur, vt ostendi in Monarchiis Danielis.
 Insigne exemplum adfert, quod vidisse se testatur. [a]
 a Doct. 2. Dorothæus Duo autem genera sunt humilitatis, vt item gene-
 ra duo superbiæ. Primum superbiæ genus est, cum quis fratrem
 suum contemnit eumq; quasi nullius estimat, seipsum vero can-
 didius excellentiorem habeat. Hic statim, nisi se reuocet & respi-
 ciat, sensim labitur in secundam superbiæ, ita vt in Deum et-
 iam incipiat insolere, & bona opera sibi ipsi ascribere,
 non Deo. Memini, fratres mei, vidisse me aliquando huiusmodi
 homi-

hominem, qui in hanc miserrimam seditionem incidisset. Et
 initio quidem si quis è fratribus locutus quippiam esset in alte-
 rius commendationem & laudem, statim illum spernebat, &
 quasi conspuebat, dicens: Quis est ille. Non est alius præter Zosi-
 miam, & qui cum eo sunt. Post cepit & illos contemnere, ac di-
 cere: neminem alicuius esse præter Macharium: & paulo post:
 Quis, ait, Macharius? nullus est præter Basilium & Gregorium.
 Atque etiam non multo post; hos quoq; cepit pariter spernere,
 & nullum vllius estimare, nisi Petrum & Paulum. Cui ego præ-
 dixi, quod euenit, fore, vt hos quoq; tempore contemneret. Quod
 sane factum est, nam eos spreuit, & nihil esse habendum præter
 Trinitatem asserere cepit. Statimq; in Deum quoq; factus est
 insolentior, exarsit, intumuit. Nobis igitur luctandum est cum
 prima, fratres, ne paulatim in secundam labamur superbiæ.
 Confectaria illa sunt Dei amicos, Dei dona, & in illis
 gratiam Spiritus sancti, & demum ipsum Deum con-
 temnere. Elati reges & Cæsares, cum omnes contem-
 nerent, diuinitatem affectarunt. Holofernes iustus
 est omnes Deos de terra tollere, vt solus Nabuchodo-
 nosor Deus haberetur. Hoc & statua aurea alterius
 Nabuchodonosoris requirebat: & Antichristus ma-
 chinabitur.

¶ 9.

Jucundissimam adfert tranquillitatem nolle pri-
 mas, obstaculum vitæ est cura honoris, vt optime di-
 sputat [b] Justinus. Reuera hanc ob causam orbis
 quotidie turbatur. Omnes homines in terra à iustitia
 longissime abesse disputabat apud Darium Heracli-
 tus, auaritiæ & vanæ gloriæ studio teneri, se fugere in-
 uidiosum splendorem, paucis contentum, solum Per-
 farum non attingere. Laboriosa res, & inquieta arro-
 gantia maiora viribus aggreditur. Taurus auis vocem
 bouis æmulatur, & boando rumpitur. Magna mo-
 ltuntur, parua possunt. Democrates iam senior atcem
 ascendens, cum crebro anhelitu pulsaretur, magnum
 spirare se dicebat, sed parum valere. Asthmata sunt, & tes-
 spiritus an. elo. um, quos angor & infirmitas prou-
 dit,

dit, non profundunt vires. Magnus animus semper humilis est. Hac vna re similis est caritati omnia sufferenti superbia: nam immania seruitia, contumelias, etiam tormenta perfert, vt gloriam consequatur. Calanus Indus rogum cunctis spectantibus ascendit, vt spectatissime moreretur. Empedocles in Æthnam insiliit, vt ad Deos isse crederetur, sed vanitatem eieci per æstum ferrei calcei prodiderunt, & Calanum dolentem turba spectatrix irrisit. Magna moliebatur Alexander, cum omnia mors interciperet. Classem mille longarum nauium tretimibus maiorū, qua Carthaginēses, & Hispanos domaret. Sex templa quindecim talentum millibus. Migrationes gentium ex Europa in Asiam. Hæc consilia [d] Diodorus apud Macedones lecta, sed neglecta scribit. Diuina enim prouidentia furorem victoris exercitus in sua viscera conuersum, ab aliorum infestatione cohibuit. Hæc in magnis molimina. Eadem est in paruis æmulatio tumentis animi. Labores suscipit, quos sustinere non potest. Hyarbita Maurus imitari Timagenem pertinax, inter pocula declamando crepuit: tanti erat stolide arroganti non cedere.

¶ 10.

Humilitas Africana.

Nobile fugiendi honoris exemplum nobis in schismate Africa exhibuit, in concilium de concordia Episcopi Catholici & Schismatici conuenerant, spes concordia salutaris ostendebatur, ad reditum proni erant aduersarij. Hoc vnum obtēdebat, in singulis fere vrbibus duos Episcopos esse, vni proinde cedendū. Tum omnes Catholici, duobus duntaxat exceptis cessuros se dignitatibus suis polliciti sunt, quin & duos illos, vt pluris redintegrationē facerent Ecclesie, quam honorem, perpulerunt, patuit ex modestia, contēptuq; prælaturæ apud eos veram fuisse Ecclesiā, qui pro Christi Maiestate, non suis commodis certarunt. Admirabile profus, & nostris moribus insuetū, dignitas amatur, & præ splendore viles sunt animæ pereuntiu ouium. Quis audiat Augustinum ex eadē regione in tonātem. Quoties

ties hominibus præesse desidero, toties Deo meo, præire, contendo. Hoc illi reuera facere non verentur, qui Dei iniussu, etiam per sanguinem ad celsa tēdunt. Quade causa Alexander Mammæ magistratus inuitis mādabat, virum bonum negabat, se ingerere periculosis laboribus. Nam profecto plurimi magnatum sunt religionis cōemptores, quæ requirit ipsam modestiam, sui despicientiam, non permittet quenquam, ne mancipium quidem contemni. Radbodus Frisiorum regulus iam baptismo admouendus, cum interrogasset, vbinam maiores sui principes populorum degere, responsumq; esset, cum infideles fuerint, damnatos, pedem retraxit, professus se cum magnatibus malle apud inferos degere, quā cum grege pauperū cælos obtinere. Immane malū superbia de regno deiecit, & cruciarium dæmonis effecit. Carantani olim religionē Christianā ea de causa spernebant, inuenit malo remedium Ingo dux dexteritate quadā ratus inueteratos errores tollendos: historiam recenset [e] Brunnerus. Dum hæc e l. 6. p. 21. apud Hunnos geruntur Christiana res in Carantanis, ducis industria egregia sumpsit incrementa. Ingo tunc genti præerat clarissim⁹ belli artibus, idemq; religiosissimus princeps: animaduertat hic, primores gentis fere à Christo abhorre. Opibus suis incubantes & immerfi deliciis aspernabātur Deū, qui natus in scæno, & in cruce mortuus diceretur, & quia legē illius male cōuenire cum moribus suis videbant, eam vt reticam, & beatæ inimicam vitæ iniquis sermonibus traducebant. ridebantur etiā, qui, de plebe, nostra sacra amplexi fuerant, quod inanes spes nimisq; remotas secuti, crucem tesseram felicitatis suæ, & precium cæli crederēt paupertatem. Ingo cum molestissime ferret sanctissimæ legi vilitatē obici, eamq; maculam natalium haberi, rationem ex ingenio reperit perniciosæ calumniæ abstergēdæ. Festo die epulum adornat sumptu cultuq; magnifico, eiq; non modo nobilitatem, sed ex infima plebe pannosissimū quemque, Christiana tamen professione nobi-

Religio huiusmodi requirit.

Ingo dux Carantanorum.

nobilem adhibet; & hos quidem sua dignatus mensa, accipit elegantissimè; vini florem in auto ministrat, & epularum delicias mira ipse comitate nouam gratiam aspergit: porro purpuratis longe infra hos mensa parca & sobria posita, fistilibus grauida, & cibario pane; cœna reliqua quotidiana, & sola fame condienda; cum interim iis insolentis indignitate spectaculi pene stomachus euerteretur. Macerabantur inuidia, & sicci ieiunij; humiles illos conuiuas indignantibus oculis deuorabant, quærebantq̃ inter se, quæ illa noua Saturnalia essent, in quibus tantum liceret seruis? vinum dominicum iis, vnaque deridendos dominos propinari: sibi velut terræ filiis terrestrem cœnam coctam, vappa diluendam. Ingo, vbi tempestiuum visum est, facti sui rationem reddidit, negauitq̃ in leges urbanitatis se peccatum; quemq; pro sua dignitate accubuisse; conuiuas non sanguine, sed moribus æstimatos; nam hos quidem, sub sordido palliolo, nitidissimos animos circumferre; illorum munditias omnes in veste, & cute esse; verum animas grauitè olere, vt pote illotas, neq; cœlesti fonte tinctas, veniam igitur sibi darent, si, quorum odore offenderetur, eos à sua mensa paulo longius submouisset. Ea oratio cum hoc facto coniuncta adeo superbos illos animos domuit, vt passim deinde nobilitas Christo nomen daret: Diuinæ legis interpretes ab Arnone Salisburgensi Episcopo, quemadmodum à Virgilio antehac, submissi, in tanta omnium conspiratione voluntatum, Ingone non modo piis studiis fouente, sed allaborante insuper, ingens operæ precium fecerunt. A fundamento virtutum facile sublimitas aulica abducit incautos, & ruinas struere docet. fortes esse & stationis suæ tenaces oportet, cui est curæ, ne loco dimoueatur. Maiores in illis vires postulat militia, qui signa regia, labarâq; ferunt, qui ventis agitantur. Nam reuera aula parentes in filios, hos in genitores armat, vt nimis multæ doceant historia. Inter priuatos minus sæuit sæuum &

Fortes cõtra superbiam aulici.

pro-

proprium dæmonis malum. Superbia porro iracundiæ fomentum est. omnis enim ira ex opinione contemptus nascitur. Quia vero potentes assueti sunt inter blanditias adulatorum, & indulgenter educati ad minimum signum contemptus inardescunt. Si ad iniusta imperia non festinet misera seruientium assentatio, flammæ, & ferrum poscunt.

¶ II.

Superbiæ proprium est, omnia, etiam virtutum opera perdere. aurea Hieronymi sententia: Quid prodest abstinentia, si animus tumescit superbia? S. Isidorus dæmonibus eos comparat, qui cibis abstinent, & male loquuntur, quod semper est superbiæ. ex qua inuidia & odium. Quapropter & Bernardus eos abstinere carnibus pecorum, vel ci humanis queritur. Ambitiosus tempore laboris mercedem comedit, nisi assidue laudetur, famet. Eadem in vngueto, & vnco mors est, in deliciis & ambitione: & mors non absque dolore. Qui linguam potatricem exterminet, idem disperdit magniloquam: quæ omni die vendit diem vnum, quæ omnia etiam misericordiæ opera vertit in crimen. Qui cæteroqui innocentes sunt, ambitio sola facit criminosos, ærugo mentis, venenum cogitationis, subtile malum, quod feruidos facit, si placeat, remissos si displiceant. Non prodesse, sed præesse querit. Inimicitias inter amicissimas ferit. E contrario humilitas cuncta conseruat, vt aromata cibus, ita sapores & fragrantiam virtutibus adiicit. Deo gratissima est, quæ de rebus vere iudicat, sese agnoscit, & æternæ altitudinis ponit fundamentum. Magis Deo placet humilitas in malefactis, quam superbia in claris facinoribus. Humiliat in damnatione Dominus, quos erectos videt in dominatione. Illos & sibi & mundo ostendet, similes armis auratis, sepulchris dealbatis, quorum interiora sunt apparentibus dissimilima. Principum infidelium vix vlla humilitas. Nam iustitiæ, temperantiæ, clementiæ cultorem forte inueneris, cum ad mode-

Humilitas Deo grata.

Principes humiles.

Radegundis.

modestiam ventum, omnes seruandæ dignitatis prætextu superbiunt. Etiam serui, vt Pallas, qui nõ nisi per libellos cum seruis agebat, ne confociaret sermonem. Christiani Imperatores, & reges humilimos numerant & reginas. Nolo congerere exempla, vna Radegundis sufficit, regina Franciæ, quæ pauperum necessitatibus labore suo seruibat, ægrorum putredines abluebat, nihil aulicorum suorum irrisus morata. De Cælestino, & præsertim Cuniberto, Wandregesilo, nobilibus & sanctis aulicis notæ sunt historiæ, quorum hic currum mœsti pauperis è luto extraxit, ille suis famulis calceos detrahare solebat. Tam munifice à Deo honorati, quæ infeliciter à Collegis irrisi. nemo humilè rideat, nemo laudet arrogantem, hoc est, nemo viles habeat gemmas miretur fumum, ascensu pereuntem. Sola humilitas prudens est, superbia facit amentes.

¶ 12.

Ad nos oratio mea tendit magnanimi proceres, vobis enim timeo, ne vitio sublimi, vitio subtili, quod à multis pro virtute habetur, beatitudine excidatis. De aula regū metuere prudentis est ex aula Dei per superbiam primi magnates in rogū deciderūt, etiam humanæ superbiæ destinati vindices. Nulla ruina grauior est, quam superbiorum, maxime cum ipsa elatio tendat in Dei iniuriam, vt nos docet aulicorū princeps [f] Ambrosius & discipulus Ambrosij, Augustinus, Humilitatem esse Christianorum virtutem, primam, secundam, tertiam, vt est apud Rhetores pronuntiatio. Eam Deus honorat, in corda humilium descendens, habitans. Illa semper meretur veniam, semper accipit, & deum arcet dæmones, in summis tormentis timorem retinentes. Nemo regnum cælorum nisi paruulus ingreditur, nemo, inquam, etiam regum maximorum. [g] Qui sine humilitate virtutes congregat, puluerem in ventum spargit, vt sentit Gregorius. Magni esse vultis? nullus est labor: parui estote. Magnum est esse paruum, quod nisi à Christo, qui magnus est disceremus, nemo crederet.

f l. to. de offic.

g In psal. 7 pœnit.

ret. Omnes credimus, vtinam opere discamus ab eo, qui mitis est, & humilis corde, qui proposito gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Cogita, inquit, [h] Dorotheus. h Doct. 21: Cogita autem attente crucifixum, quot contumelias, quot probra sustinuerit Dominus noster Christus, & posthac omnia demum crucem cõscenderit. Et ita scito neminem in requiem sanctam & perfectam posse peruenire, nisi primum Christo compatiatur, & ferat omnes passionis eius, iuxta Apostolū dicentem: Si cõpatiemur, & cõglorificabimur. Noli itaq; errare, noli seduci, quia nulla alia salutis via est, præter hanc. Dominus enim, qui in omnibus nobis opem fert, docet nos firma fundamenta domus nostræ iacere super petram, quæ Christus est.

Heraclius nisi posito ornatu corporis in montem Caluariæ crucem ferre non potuit. Spinis coronari eodem in loco voluit nõ dissimilis Christo esset, ne cultior Domino suo. Nemo vestrū existimet, se fastum cælo posse inferre. Sericum, & aurum & cætera mortis insignia, regia creatoris ignorat, cordis sublimitatem abominatur. Non magis tumens animus, quam putre cadauer in palatium illud admittitur.

C A P. LXIII.

De fama & honore, eorū vindicando.

¶ 1.

Non facile deserit causam suam studium gloriæ, Gloria, hoc speciosos prætextus inuenit. Optimum quemque esse gloriæ appetentissimum, pueritiam ipsam laudum stimulis ad honesta cogi.

Deniq; non paruas animo dat gloria vires,

Et facunda facit pectora laudis amor.

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,

Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Breue

Breue curriculum, sed gloriæ cursus sempiternus, trahimur omnes studio laudis. nec fama contemnenda est, quæ proximo, quæ posteritati debetur. Honor quoque in precio est, cuius delectatio proxime ad diuina accedit. Honor auctore [a] Aristotele bonorum externorum maximum est. Ille maxime quæritur à felicibus, opulentiis, aulicis: nam cui lucta est cum egestate, licet ambiat, non quærit.

Donec eram sospes, tituli tangebar amore,

Quærendiq; mihi nominis ardor erat.

Vbi non est honor virtuti, instabilis est ciuitas. Famam nobis Scriptura commendat. [b] *Fama bona impinguat ossa.* [c] *Melius est nomen bonum, quam diuitiæ multa.* Habenda itaque cura de bono nomine: hæc enim proximo debetur. Quare vt obseruat [d] Cyprianus diaboli studium est, vt nomen fidelium infamet gloriosum. Quin Augustinus quoq; non audiendos censet, qui dicunt: coniciendam sufficere. Cauendum etiam ne fama possit fingi probabiliter.

¶ 2.

Sunt ista plane vera: nec honoris, nec gloriæ, multo minus famæ studium est à superbia: sed, si non sit ex recta ratione. Honorem perit magnanimus, & ambitiosus. diuitias auarus & liberalis contrario affectu, atque effectut. Non tamen ex vitiiis oriuntur facta virtutum, sed aliquando obstacula aliorum vitiorum. Quare falsa subtilitas Cardani fuit. Ex ambitione oriuntur aliquando actiones magnificentiæ, atque magnanimitatis, ex temeritate opera fortitudinis. Confutat Cardanum [e] Scaliger. *Possent, inquit, virtutes defini per virtutes, & vicissim hæc per illa. Exempli gratia, Liberalitas est prodigalitas moderata. Et magnificentia est ambitio cum recta ratione.* Quomodo igitur ista accipienda sint, breuiter explicandum est, nusquam enim vitium virtuti similis est, quam in gloriæ & honoris materia.

Discrimina ambitiosi & magnanimi

1. Ambitiosus omni studio per cuncta obstantia ad gloriæ & honorem tendit, repulsa exanimatur, Alexandrum Achilles, Alexander Julium excitat. Magnanimus in vtramque sortem paratus, quo æterna sapientia libellam inclinavit, eo vergit. David à caulis ad aulam vocatur, inde ad pauculas oues redit. Oculi eius, & cor eius in manu Domini.

2. Magnanimus honorem admittit, sed contumelia magis gaudet, cuius ipse causa non est. Sic Moses ductor Ægypti, deinde eductor Israëlitarum, Perfectus aulicus. Fide, inquit, [f] *Paulus Moyses grandis factus negavit se filium esse filie Pharaonis. Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi, aspuebat enim in remunerationem.* Sic ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quod digni essent pro nomine Dei contumeliam pati.

3. Humili honor quæritur ex vero, superbo ex vano. Vera causa honoris & gloriæ vera, & vnica virtus est: & illa præsertim virtus, quæ est gloriæ cõtemprix. Verus honor, vera gloria non est, quæ non venit à vero iudicio, & amore, sed adulatio. vt [g] Bernardus admodum. Vere honorabat Abigail Davidem opportuna monitrix. Falso ornabat illum Saul, cum generum faceret. Dicebat enim, *Dabo eam illi vt sit illi in scandalum, & sit super eum manus Philistinorum.* Falsus honor in tyrannos collatus, quem timor expressit. Nunquam vera gloria est, quam per male facta improbi aucupantur. Fumus ille est sine flamma. Falsus & ille quem exigit morum asperitas. Nero eo arrogantia peruenerat, vt neminem salutando, resalutandoq; honoraret: idolum potius, quam homo.

4. Superbus laude delectatur, tanquam præmio virtutis, humilis ita tanquam instrumento vtitur. Honos alimentum virtutis non veræ, qui finem operum gloriæ prope sum habet à ianua aberrat, est enim honor testificatio virtutis, non præmium. Virtutem

a l. 4. Ethic.

b Prov.

15.

c Prov.

22.

d l. 4.

Ep. 1.

Honorem perire nõ malum.

Exerc.

31

Discrimen
Ambitiosi
& Magnanimi.

f Hebr. 11.
24. 25. 26.

Ex vero
honor.

g In Cans.

David.

Finis non
est.

sequi debet, nō honorē virtus. Alioqui virtus esse desinit, cui finis ille proponitur, vt superiore capite docui. Honor ille animos altos, non magnos facit: nec enim pumilio, si super Ossam, aut Olympum steter, magnus censebitur.

5. Ambitiosus ex omnibus, etiam malis nomen quaerit, magnanimus tantum ex consensu bonorum,

Non magni facies
sua honos.

6. Magnanimus non magni facit famam, gloriam honorem. Nouit nihil in terra magnum esse, cum sit ipsa punctum. Nouit agrum laudando non fieri meliorem, homines etiam insolentiores. Arrogantium est in honore finem vltimum constituere, & omnibus eum antepone: eum contra veritatem exigere & habere stimulum pœnarum. Quapropter animi pusilli sunt, prauiq; dum rem paruum magni aestimant. Quid est enim fama? Vetus, fumus, ymbra, fabulæ hominū, fama veris falsa miscens, & sua per mendacia. tumorū nutritrix maligna, mortuis nō prodest, viuus crescens nocet. Sollicitus es, quid posterī dicturi sint, cum nihil dicāt, qui ante vixerunt. Hæc igitur omnia contemne ad cœlum iturus, & regnum, & famam tenebis. Si ad inferos detraharis, cruciaberis vbi es, laudaberis, vbi non es: sed & à laudatoribus errorem corrigentibus contumelias sempiternas feres.

Quomodo optare honorem fas sit.

7. Humilium igitur caritati consentaneū est: Honorem gloriamq; ex virtute, de vero iudicio desiderare, ac petere, nō vt præmium laborum, sed ad Dei vnus sempiternam gloriam, animarumq; salutē: non vt in laude nostra sistamus, sed ea ad Deum laudandum vtamur. Eademq; de causa, & fama curāda est, quæ aliis prodest, h. l. 1. Ep. 3. non nos commendet. Eo sensu [h] Cassiodorus dixit, Regnātis facultas sit ditior, cū acquirat thesauros fama. Hanc ob causam licet & famam tueri, & honorem læsum defendere, cum sine Dei contumelia, & Ecclesiæ dedecore, infamia non potest permanere.

CAP. LXIV.

Humana vita miserias in proceribus spectabiles esse, & vnumquemque admone-
re modestia.

§ I.

Vita hominum miserrima est eademq; breuissima, in pueris breuitate, si ante vitia moriantur, felix: in adultis sola virtute, si perseuerent, beata. Quam speciosa stultis, tam fragilis omnibus. In flore suo cor-rumpitur. In aulis spectatissima est, sed aliis breuitatem suam impendit, raro sibi vacat. Sola diuina prouidentia stabilis est. Mundus in quo agitur, mare est: [a] talem enim Daniel vidit, in eo grandes bestię, & parua, fluctus mediocres, & decumani, pisces & pisciculi. Grandia cœte sibi mutuo sunt præda, minuti gobij omnibus: nullius vita diuturna. Si vero summa vita breuis est, stulti est spes inchoare longas, infanientis ob spem incertam efferrī, procella audaces, & arrogantes sternit, & ad humiles cogit preces. omnem diem supremum illuxisse, omnem esse horam vltimam quisquis considerat, facile fastum ponit.

Socrates rideri à diis homines dicebat, si se vturos dicerent, & nos ridemus in comœdia personatos Reges, sitanquam vera dignitate superbiunt. Omnia caduca esse docent nos ipsa imperia: Assyrium diuturnum, sed parricidiis funestum, Sennacheribus gentium victor trucidatis in exercitu fortissimis à filiis occiditur. Filius illius Asaraddon à Merodaco Babylonio victus misere periit. Ad Daniele veniamus. Reges Juda exilio, captiuitate, carceribus puniuntur. Nabuchodonosor magnus post grandes labores in bestiam mutatur. Balthasar de con-

uiuio superbo cum mille proceribus male sobriis ad necem & inferos rapitur. Aulæ latitia fienti, Deoque & Ecclesie insultanti, nunciatur improuiso capta Babylon. Subitum metum indicat Jeremias: [b]

b.c.5.1.
30.31.

Currens obuiam currenti veniet, & nuncius obuiam nuncianti vt annunciet regi Babylonis, quia capta est ciuitas eius à summo

Babylonis vsque ad summum interitum.

Felici securitati & exultanti superbæ interuenire gaudet vindicta, & timere iubet hoc ipso quod non timet. Babylon ruit, & deletur, quid stabile debilioribus? Ambitus eius stadiorum quadringentorum, [c] (Plinius sexaginta millia passuum habet) muri turesque altissimæ, mœnium latitudo sex curuum simul euntium capax, Scriptura vocat murum latissimum. Armatorum, præter ciues, centum millia, in annos viginti commeatus, hæc omnia nox vna perdidit, rex in statera positus inuentus est minus habens, ipse, optimates, bellatores occisi, allisi ad petram paruuli, regnum diuisum Medis & Persis. Calamitati pereuntium par erat vincientium triumphus, nulla toto orbe ciuitas maior, opulentior, arrogantior: anno tamen euoluto moritur Darius, & solatia præbet victis, nulla re, quam Danielis disciplina beatior, & fidei confessione. Cyro Darij genero vita longior, laboriosa & ab incunabulis facta periculis, infans beluis expositus à Deo seruatus est, liberator captiuæ Ecclesie, vindex impiorum regum & populorum, vrbium euersor, humanæ inconstantie exemplum miserabile, in recentis victorie læticia à Thomyri regina oppressus est, caput in virem plenum cruoris, cum exprobratione inhumanæ crudelitatis immisum.

Cyri progenies.

Infausta Cyri propago, filiorum scelere, Cambyfes fratrem occidit, sororem suam, & coniugem fraternæ morti illacrymantem, & gravidam exandescens interfecit, deinde post breue imperium, multa crimina, dum equum ascenderet lapsus è vagina gladio secundum femur ictus, ex vulnere moritur. atq; ita Cyri progenies macula periit. Imperium ad Eunuchos, deinde

inde ad Darium peruenit, cuius filius Xerxes ditatus est Darius. opibus maximis, vt ait Daniel, & concitauit omnes contra Xerxes. regnum Græcia: nam decies centena millia Graiis trucidanda obtulit, arrogantia plusquam humana, vt qui verbera ponto infixisset, compedes iniecerit, literas ad montes scripserit, quibus imperarit, vt operis suis se morigeros exhiberent. Thesuros Babylonios, Cyri, Darij habebat. Quid vero effectum? in summa potentia trepidus cæso exercitu scapha fugam capessit: magnus tamen in fuga, & manebat in Græcia Mardonius cum centum millibus militum, qui & ipsi concisi sunt, & dux lapide ictus occubuit. Xerxes adulterio & incestu pollutus, fratrem, cuius vxorem & filiam violarat, occidit, ab Artabano patruo statim ipse est occisus: cum delectu habito tot virorum millia videret, illacrymatus dicitur, quod post centum annos nemo ex illis superfluurus esset: nimis in longum ductæ lacrymæ, non meretur fletum in annum centesimum protracta mortalitas, vltra biennum decima pars sola superfuit, & ipsa mox est interfecta, & Xerxes qui centum annos, vt breues defleuerat, triennio post lacrymas interiiit, cum tanti exercitus funera partim audisset, partim oculis spectasset, & quamuis omni hora videret, quam nihili sint res humanæ, non tamen spiritus posuit, nisi cum vita exutus est, & ad tanti sanguinis effusi reddendam rationem citatus, ex medio ciuentarum libidinum æstu in barathrum præcipitatus.

¶ 2.

Nunquam vita stabili gradu consistit, mobilior in magnis. Quamuis ingens sphaera sit, & firma, leuissimo tamen impulsu mouetur, cum nulla sui parte, sed termino solum, punctoq; planitiem attingat, quod cum firmamento careat, minimo momento motus cie-
tur. Non alia est vitæ firmitas, quicquid est, quicquid

Vita instabilis.

possidet, speratq; de momento pendet. Quod abiit, esse desit, quod futurum est nondum esse cæpit. Quod actum est restitui non potest, quod impendat tam timendum, quam sperandum est. Si sperata se offerant, abitura sunt, aut relinquenda. Vnde igitur causam sumere superbia potest, de momento, de tenui filo pendula, vt sibi de suo periculo plaudens? omnis ecce mundi gloria finitur, exitu plerunq; tragico, quod in regibus Persicis satis Daniel ostendit, & legimus in illis, quos ipse præterit historicis. Artaxerxis Longimani fuit maior modestia, eum secutus est Darius Nothus affinis non filius, ita Xerxis quoque stirps in filio defecit, Darij autem filij Artaxerxes Mnemon Rex, & Cyrus acie configunt, Cyrus ambitione regnum affectabat, fratrem in acie vulnerauit, ipse occubuit, Artaxerxis domui perniciem attulit libido, & ambitio. Darij filium regem constituerat indulgens pater, mos erat vt filius, quæ illa die inaugurali peteret, pater negare non posset, petit ille Aspasiam ante Cyri, nunc Artaxerxis parentis pellicem, dedit rex, deinde amore victus eripuit, eam rem tam impotenter Darius tulit, vt Tiribazo adiutore in patris cubiculum irrumperet, parricidio incestos amores vlturus, Rex præmonitus sicarios trucidauit, filium ex sententia iudicum morte damnauit: nec dedecore tamen abstinuit Atossa filia in vxorem ducta, filius alter Ochus deinde incestam regiam sanguine miscuit, morte fratrum regnaturus. Arsamem occidit, alterum metu adegit, vt sibi mortem adferret. Ochum, & deinde filium eius Arsamen veneno Bagaoas interfecit, Darij Codomannum Armeniæ præsidem in regnum vocauit, cui quod in conuiuio pararat, venenum, ipse bibere coactus interiit: merita sane poenâ qui non spe regni, sed honoratoris obsequij, & gratiæ duos reges occidit, tercio insidiatus est. Darius ille aries Danielis est, quem Hircus caprum culcauit. Misera vita, miserrimus honor, diademata,

Regum
statu in
felix.

Reges Per-
sidas.

mata, sceptrâ, solium, satellitium, quid illis miseris, nisi instrumenta nequitiz, pompa funeris fuerunt? Mundus tota est, quæ amatores suos in sublime elatos conterit, vt molendinum quos euehit, mox aquis mergit. Desertum est orbis, beluis, quam hominibus aptior, quippe his exilium, illis patria, omnes pariter exagitat, reges regumque amicos infestius. [d] Fulget in regno d. *Dad.* aurum, argentum, æs, ferrum, sed luto iunguntur, vt o. 2. 25. mne corpus fragile sit, quicquid patitur mutabile est. Misera insania: Viuere non est in nostra potestate, & vitæ breuibus ornamentis, tanquam phaleris extollimur. Felicitas nostra semper nutat, nihil habet certi nisi mortem, quæ si mala est, omnia perierunt. Aduenæ sumus migrare compellimur, certum tempus esse noluit lutei tabernaculi elocator, nec præmonere, sed vigilantes signum expectare iussit, tribus digitis, vt nauigantes à morte absumus, & de vitæ fugientis crepundis gloriamur.

¶ 3.

Nec feliciora cornua Hirci, & Pardorum progenies apud [e] Danielelem. In illo regno cruentum ambitionis, & ærumnarum pelagus, vt de omnibus dici possit; homo calamitas. De sociis Alexandri supra dixi eos ambitio in mutuas cædes egit, quorum posterii regnauerunt, nihilo fors melior. Hi fuere Antigonus Seleucus, Ptolemæus. Antigonus post vitâ in castris actam, natus annos octoginta multis vulneribus in prælio concisus est. Seleucus annorum septuaginta septem contra Ptolamæum pugnans cecidit, cum septem ante menses Lysimachum annum quartum, & septuagesimum agentem acie vicisset, & occidisset. Antigono successit filius cognominis, sub quo paululum Macedonia respirauit, breui imperio Demetrii afflicta est, Brennus gentem ad Gangem vsq; victricem spoliavit, mox bello q; cum Romanis gessit Philippus exhausta

c. c. 8. §. 11.
Posteriores
regum Hir-
cinorum in-
felices.

Macedo-
nia claudis.Seleucida
periere.Antiochi
nepotum
meria.

est, & Asiaticæ reliquias prædæ amisit, iugo indignæ pacis pressa, quod excutere dum Perseus conatur in triumphum ductus est, regnum in formam provinciæ redactum, tum facta est Romanis seruentium vilissima pars, paulo ante gentium dominatrix. Et ne quid dedecori decisset, Persei filius, vt vitam toleraret, scriba factus est. Fortunam Philippus accusare non potuit, superbus, asper, crudelis. Multo minus etiam Perseus, qui fratrem Demetrio per calumniam delato, & iussu patris occiso, parricidium captiuitate luit. Hæc est vicissitudo ciuitatis terrenæ, quam fastus ædificat, qui in regno hæcorum regio sanguine solum imbut, ne Philippo quidem patri Alexandri pepercit, qui post triumphum latitiam, filæque nuptias in ipso theatro à Pausania trucidatus est. De Seleucidis supra ex Daniele dixi, qui eorum gesta vsq; ad Epiphaniem recitat. In huius quoq; familiæ posteris omnia fastuosa, breuia, incerta. Eupator illius filius cum regnum magno labore tenuisset biennio, occisus est à patre Demetrio. Hunc misere regnantem Alexander Bales mendacio in familiam Antiochi insitus interfecit: ille quoque fultus regum auxiliis, Ptolemæi foceris potentia securus, ab ipso focero priuatus regno & coniugio, exul in Arabia ceruice truncatur. Mox regnum adiit Demetrius Nicanor, quem frater Antiochus Sedetes auxilio Tryphonis expulit. Nec diu perstitit parricida, quem iualorem, & adiutorem scelera habuit, sensit vltorem, nam ab eodem Tryphone occisus est, & Tryphon cruentum triennio solum tenuit, atque à suis interfectus, duobus regibus parentauit. Manserunt tamen in posteris fratrum odia, Demetrii Nicanoris filius dictus Antiochus Gryphus, Antiochi Sedetes Antiochus Cyzicenus mutua clade attriti conciderunt, Gryphum Herodianus, Cyzicenu Gryphi filius occidit, cædes deinde omnium facta est, de nec Philippus à Gabinio captus, regnum Romanos, deinde Tigranè peruenit, & eo victo præcipuum

puum auaritiæ Romanæ irritamentum fuit. Hæc intra breuissima tempora regum, & aulicorum varietas fuit, euerfis in singulorum mortibus, nobilium familiis. cadente quercu ramos quiuis amputat. nam in bellis ciuilibus paucis parcit ira victoris. atque hæc est maledictionis series, cuius finem in Antichristi sæuitiem deducit Daniel. nam in hoc puncto se premunt, & necant homines, & quod fieri non potest, in paruo esse magni volunt: collidit vitam miseram in arctam coacta ambitio, flet victus, non est victor. Romanum imperium Daniel vidit fortius omnibus regnis, regnum ferreum, & scepra de Chalybum durata caminis, quia tamen pedes habet mistos luto, & ferro, coalescere non potest. Ferrum enim & lutum in vnam naturam commiseri nequeunt. Ferrum pingui aëreo plenum frigore duratur, soluitur calore, & fluit riuus, lutum igne durefcit, & in lapidem solidatur: vt autem duo misceantur, eadem causa liquefcere, & durari oportet. Hoc in imperio, hoc in corpore nostro agitur, partium pugna exercentur, & internæ mortium causæ sua bella peragunt: & membro læso in puluerem a stitæ aræ tota moles dissipatur. Anima inter hos conflictus non potest non angi.

¶ 4.

Vt corporum morbi, ita mala quoque reipublicæ effœta senecta augentur, omnia minoris momèti sunt, tendente ad finem mundo. Quo honor & gloria paucos annos victuro? Si nongenti supereffent tibi iam sexagenario forte vanitas prouida sibi videretur ad magna aspirans, at iam pauci anni, & languor orbis interituri, præcidere iubet omnia. [f] Origenes morbum ante finem mundo tribuit. [g] Gregorius magister mundi ætatem cum vita hominis comparat, in iuuenta viget corpus, senibus vita sua ægritudo est. Mundum initio ad propagandam sobolem fuisse robustum, salute corporum viridem, opulentiâ rerum

De mundi
senecta.

f Tract. 25.

in Matth.

Hom. 1.

in Euang.

pinguem, nunc senectute depressum, & quasi ad vicinam mortem molestiis crebrescentibus vrgeri. [b] Ambrosius quoq; deposuisse mundum robur iuuentutis suæ, marcescente vigore virium. [i] Cyprianus seniuisset mundum, nec iam esse in robore iuuentutis suæ. Si igitur mundus ipse canus, & anhelus rogam suum spectat, quid nos in illo opes, & gloriam æternam molimur? cur non animos ad cælos nouos ad terram nouam erigimus? de quibus [k] Petrus & [l] Discipulus, quem diligebat Iesus, prophetant? Mundum perdidisse primævas vires non vno modo accipio. Hominum ætatem defecisse sensim, & ex naturæ imbecillitate, ordine quodam non adducor vt credam. Antè diluuium superabant annos nongentos, nunc pauci decimam partem attingant. Post diluuium multorum ætas quadringentorum annorum, media inter nostram & antediluuiam. Tempore Abrahami adulti trecentos annos post diluuium, [m] centum anni senectam faciebant. cum Abrahamus esset centum annorum natus est Isaacus. Erat vero illa ætas iam effæta, vt constat ex Scriptura. [n] *Erant autem ambo senes, prouectaq; ætatis, & defierant Sara fieri muliebria. Querisit occulte dicens: post quã consenui, & Dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?* Hoc ipsum tempus Dauidis tempore decreuerat. [o] vt ex Psalmis manifestum est. *dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni*, ante diluuium non fuit tale decrementum, cum tamen annis mille sexcentis mundus, si naturale esset, pati aliquid debuerit, nam trecentis annis post diluuium ætas ad centum annos redacta est, celerrimo decremento, quod deinde cessauit, si enim eadem proportione breuioris vitæ & corporis homines nascerentur, iam parui omnes & vix decem annorum nascerentur. Ab Abrahamo ad Dauidem anni octingenti numerantur, & non multo minor ætas, nec statura; nam tum quoque gigantes erant. Non erant maiores hominum vires Alexandri tempore, nec ætas longior, adeoq; nec pecudum, nec fru-

h De bono
mortis.
i Ad De-
motium.

k 3. 23.
l Apoc.
20. 21.

Tempora
ætatium.

m Gen.
21. 5.

n Gen. 18.
11. 12.

o Psal.
89. 10.

Non defe-
cit semper
mundus.

fructuum terræ maior fecunditas. Quæ quamuis aliquando deficient, crebro tamen reparantur, nascuntur è fortibus imbecilles, & ex debilibus validi, ipsa tellus exsucca & arida, letamine & rigatu se ipsa melior efficitur. Deliciis tamen enertuantur delicati, & vitia corporum in posteros transfundunt. Inde quædam gentium senectæ, & mundus se ipso deterior. Romani Gallorum Insubrium, & circumpadanorum corpora grandia longosq; gladios horrebât, ipsi statura & viribus impares. Postea sub Cæsare Germani & Ariouistus timebantur. Denique Hunni, Alani, Wandali, Gothi, Longobardi, Nortmâni metum incussere: nam qui communibus cibis vescuntur, & exercentur validi redduntur. Itaque è locis incultis ac horridis gentium migrationes factæ, præsertim ex Scythia, mollitiem perditorum populorum castigarunt, & vires redintegrarunt, illis seruitutis laboribus, & sobrietate exercitis, ne paulatim deliciis interirerit, sic quoq; vrbes opuléntas coloni, ac inquilini è pagis restaurant. Sine illa agitatione, ac proinde summa rerum incertitudine mundus consistere potest. posse ista restitui docet [p] Delirius noster. *Humidum radicale restaurari, natiuã illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior suffici, cæteraque deperdita, & ad hanc commutationem requisita, superari ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari; cum & coruos candidos viuos multi tradiderint. Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam; Anno 1531. Tarenti fuisse Centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & situ atq; squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de senè iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castella quoq; Rioiã alteri cuidam viro similem obtigisse sortem, idq; vulgi fama notissimũ fuisse, & ab Ammira Castella sedulo exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hic se viuo scribit Valescus Tarentasius, fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernio, subito*

Vires resti-
tuz genti-
bus.

p Del. l. 2.
q. 23. pag.
cæ. pag. 178.
disq. mag.

men-

menstruū fluoribus renouatis, dentes renati, coma denigrata, ruga & sulci cutis adaequati, mamma pendule atque pannose ad instar virgunculae sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoq; corporis habitu iuuentulam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, praereverecundia, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanica historia recentiores scriptores, fidei probatissima, commemorant longa narratione & certam quendam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta spacio, iuuenta florem ter exaruisse, & ter restoruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quandam insulam reperiuntam testentur; Bonicam nomine, in qua fons scaturiat, cuius aqua, vino preciosior, pota senium cum iuuenta commutet, quamuis de simili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis situ salubriore non immerito coniciat Pet. Chiera 2. p. 2. hist. Peruu. cap. 41. verum siue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobique talis fons manat, facile video, quam haec incredibilia nonnullis videantur; sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus recte Philosophia ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere, singularis esse proteruita & imprudentia: qui vero quid vobique gestum fuerit vel non fuerit; id de sua duntaxat opinione aut assensione decernunt; insania assidere.

¶ 5.

Mundus naturaliter non potest esse aeternus ut iam est permanente.

An vero mundus eo modo, quo iam res eunt consistere possit? Crediderunt veteres, fides nostra abnegat aeternum futurum. Quia ita factus est, vt sine summo miraculo esse perpetuus non possit. Non quod res ipsae reparari non possint, sed quod longo saeculorum fluxu aqua terra subeat, ideoq; reddatur angustior, mare terminos suos sensim dilatat. Hinc plurimae eluiones in locis maritimis, irreparabili oppidorum & agrorum iactura, in Belgio monumenta tristitia visuntur, & luclatur ipsa tellus cum elemento veterem stationem repente. Terramotu aliquando nouae insulae emicuerunt, sed paucissimae, minimaeque, plurimae mersae sunt. Spacia terrarum quotidie minuuntur, maria crescunt. pluuiarum, niues, riuus, amnes, flumi-

flumina de montibus lutum deuehunt, ripas atterunt, & cauant, turbido gurgite in Oceanum humum inferunt, grauias semper decidunt, non attolluntur, montibus ac collibus semper aliquid decrescit, aquarum limpidi sunt fontes, flumina lutulenta. Non obseruant illud incolae breuis aui, quia de magno exigua deciduntur, de magno aceruo pauca grana.

Experientia tamen hoc ipsum ostendit: quorundam fluminum aluei limo & arenis opplentur, vt multo, quam ante annos sexcentos altiores sint. Portas veteres vrbs Moguntinae notauit, quarum summos forniceas Rhenus altior pene attingit. Vidi puteos fodi, & urnas, in quibus cineres veterum reconditi seruabantur, sex ipsos sub aqua pedes. Vidi aquam iam ipsa ruderata attingisse. non fuerunt tam depressae portae, nec ossa sub aqua defossa, sed Rhenus sensim vndas extulit, & loca altiora occupauit. Cum igitur videamus amnes & flumina praesertim tumentia lutum deuehere ingenti copia, apparet ab aeterno hoc fieri non potuisse, omnem terram enim absumpisset, nec posse durare aeternum. Ideoq; omnia ruere natura, & nos ipsos. Nec obstat, quod non aduertimus, contingit quod illis, qui [q] cicutam biberunt, aut aliud saporiferum virus, non sentiunt se mori, nos mundi bonis elati, non sentimus nos citius, illum tardius ad interitum tendere.

¶ 6.

Imbecillitas nostra maxime cognoscitur, angelis comparata, [r] ne amicos quidem angelos sine trepidatione cernit vir desideriorum. Fortissimi spectris terrentur, comae rigescent, corpus mortuo miserabilius est. Multis ipse metus ad mortem sufficit, non opus est catapultis, fluctibus, & montium ruina, guttula veneni idem potest, quod terramotus, cataclysmi & fulmina tormentorum. Cum illis versari nos putemus, cum principe Persarum Graecorum, Hebraeorumq;

Terra naturaliter mari obrueretur, si mundum diu consideres.

Scalig. de subt. Exerc. 152.

Facile est mori.

rumq; angelo. Illi nobiscum ambulant, & nos honorant vero caritatis obsequio, acta nostra vident, & qua sunt sagacitate etiam cogitationes. Si corpora spectamus ab omnibus superamur, velocitatem aquilæ, arma leonis, elephantis robur miramur, ne tamen ponimus animos, cum vires exiguæ datæ sint: none enim dedit illas Deus quas capere promptum esset, sed quæ ferociam frangerent. Idcirco tot inopinas mortes cernimus, vt fiduciam superbiamq; vitæ corrigamus. Braccius audito Sforciam in amne Amiterno submersum, gaudium de morte inimici pressit, sibi quoque instare fata haud falso prædixit: nam post menses quinque periit: Ex alieno incommodo suum æstimabat. Quanta miserorum ambitio? Rutilius leuiter æger, renunciata fratris repulsa exspirauit. Quæuis causa fatis est morti, Fabius Senator in hauustu laetis pilo strangulatus est. Anacreon acino, alius fumo extinctæ lucernæ. Etiam gaudia lethalia fuere, vt Chiloni, Sophocli. Signum infirmitatis, moriendi facilitas, ac celeritas, quæ sensum sæpe præcipit. Verum nihil adeo potens est ad retundendam arrogantiam quam reddendæ cura rationis. Et quia ignoramus qua in statione locandi sumus. Nam si magnus & potens es, nõ sunt electi multi potentes. Quilibet itaq; sæpe secum verba

s 6.12.2. Danielis perpendat. [5] *Et multi de his, qui dormiunt in terra puluere: euigilabunt: alii in vitam aternam, & alii in opprobrium, vt videant semper. Meminerintq; fragilitatē iustorum esse felicem, quæ omnem spem in resurrectionis gloriam nos transferre cogat.*

C A P. LXV.

Magnatum ac aulæ felicitas vera, falsa, eius æstimatio, moderatio.

§ I.

a 1, 5 6-37. **F**elicitas omnium in votis est, priscis dea, & cum fortuna sacrificio culta, vt testatur [a] Augustinus. Verum

rum donum Dei est, non ipsa dea. omnium bonorum cumulo, sine mali admistione constat. Summa sine dolore voluptas, in hac vita nõ est nisi in virtutis veræ cõstãtia. Populi iudicio in palatio summa est, quia ibi humanorum bonorũ sunt fastigia. At vero Augustini iudicio reges Christiani nõ ideo felices sunt, quia opibus & successibus valēt, sed quia seruiūt summo regi: nam infelix est, quisquis Deum nescit, aut cognito nõ paret, etsi omnia norit, & multa mundorum millia possideat. Deus enim gaudiũ piorum est, omnibus & singulis in solidum. Huius itaq; felicitas vitæ in bene viuendo cõsistit, vt monet Aristoteles. Augustinus significatius, in altitudine sapientiæ, suauitate consciētiae, sublimitate virtutum. Daniel nunquam felicitatem viuentium nisi ad cœlestia bona respectu definit. [b] *Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus & lingua ipsi seruient: potestas eius potestas aterna, qua non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur.* Speciem regni angelus vnus exhibuit, magisq; Danielẽ terruit atq; in admirationẽ adduxit, quã vniuersa Chaldeorum gloria. [c] *Et tenuit, inquit, oculos meos, & vidi: & ecce vir vnus vestitus linei, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quasi Chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsq; ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum eius, vt vox multitudinis.* Hanc speciem Prophetæ Deus ostendit, vt intelligeret omnem regum magnificentiam de luto esse, omne gaudium interpolatũ mistura doloris. omnia dulcia terminari acerbis, manere nos purã in alio mundo beatitudinem. Ea causã omnium bestiarũ corpora exusta, & in cinerem redacta toties inculcat, & regum horribiles exitus. Experti sunt illud ipsi terrenæ felicitatis amatores, quos in falsa opinione beatitudinis exitium deprehendit. Indicarum hoc à priscis Italiæ incolis, qui Latinarum feriis quadrigarum certamine victoriam consecuto, quod summum decus habebatur, inter præmia absinthiten propinabant.

§ 2.

Externa
non faci-
unt felici-
tatem.

Non igitur felicem faciunt hominem, quæ extra animum sunt, vti nec onera camelum, nec asinum clitellæ, nec equum frena aurea, aut phalera. Seruitutis sunt illa testimonia, & miseriarum instrumenta. Non iuuat ægrum sponda aurea, lassat anhelum tam pondus auri quam laterum. Viuere beati omnes desiderant, & ea quærunt, quibus miseri fiant. Beata vita non est, nisi in bono certissimo. Illud in Deo est, & Deus est, pro illa vita hæc bene impenditur. Alie illud animo imprefferat Cerealis vir Illustrissimus, aulicus Cæsaris, sed magis Christi. cui cum Licinius consularis suaderet, vt idola coleret, sapiusq; rogaret, *vs viuere?* Respondit: *Si non vellem viuere, Christum non colerem, non confiterer.* Hanc vitam non putabat vitam, in qua meliora præcedunt, deteriora sequuntur, vt in vase, quod sincerum est, primum hauritur, sæculenta ad extremum subsidunt: sed illam in qua non vnus æui turba sumus, nec vnus ætatis ad finem properantis, sed alumni æternitatis.

Hic etsi omnia ex animo cedant, non tamen lætandum est, sapius miser est, cuius voluntas impletur. In hac vita bonus animus ad felicitatem omnia potest. Gaudenti carcer latus est, palatium mœrenti angustum, Daniel gaudet in lacu Leonum, Baltassar in conuiuio futura morte pallet. Felicitas huius vitæ tumet, plena vento, idcirco nihil recipit, illa plena Deo nil maius accipere potest. Hortamur itaque, vt hanc ad illam referat, qui per hanc ad illam eundum esse dicit.

*Ætate frueri, mobili cursu fugit,
Vita optimos dies effluere prohibe.*

Vita curanda.

Solus fruitor, qui virtuti ætatem impendit. nam lætus fructum exspectat. Effluere sinit, qui delicta iuuentutis, aut senectæ, aut inferis luenda transcribit. His vita supplicium est, non felicitas, breue supplicium, sed

sed quod morte inchoatur, non enim malis lethum est d. Sen. de portus, sed procella. Quare cum festinatione perenda breuitate sunt æterna, quia [d] temporalia sunt breuissima. Ca- visa & de uendum ne nos sæculi ruina opprimat, intentos & at- consul. ad tonitos inanibus. Excelis multo facilius calus nocet. Polyb. Plut. ad Leoni rugienti Apollo.

Placet in vulnus maxima ceruix.

Et Deus permittit. Nam vt in morborum doloribus incontinentes, ita in prosperitate stulti sunt incurabiles. Segetem nimia perdit fertilitas, vt humi procumbat, immoderata felicitas lassat, deinde sternit animos imbecilles. Magnis ventis similis est fortuna maxima, nunquam non abest. Magno toboe opus est vt obstitat turbini, maiore animo, qui felicitatem vincat.

§ 3.

Cum igitur felicitatem non faciant opes, non vestis Nihil in Tyriæ fulgor, non vina, non dapes, non quicquid in aula felix. la blanditur illecebris, vel amplitudine percellit: alia quærenda via est. Nabuchodonosor Chaldæus quicquid optarunt alij, possedit, auream statuam fecit, quam nunc reges omnes simul non possunt. Rex regum erat & dicebatur, quod etiam Persæ imitati sunt el. 12. [e] teste Justino. [f] Brissono. Regnavit ab India ad fl. i. damo Æthiopiam vsque, imo vsq; ad Hispaniam, vt Eusebius Persarum g De præp. ex Berofo, Megasthene, Abydeno probat. Quod quæ Euang. l. 9. uis nonnulli de iberia Asiaica intelligant, tamen veteres auctores de occidentali Iberia sunt accipiendi. quod an vetum sit dubito, nam Hispanias occupare sine Italiæ metu, motuq; aut etiam damno non potuit, de quo tamè apud Romanos scriptores nulla est mentio. Verum de aulæ felicitate certum est, pleriq; etiam Salomoni nocuisse. Maxime Antiocho, & Antichristo Felicitas infesta. vt Daniel restatur, [h] Secundum voluntatem suam nocet. & dirigitur dolus in manu eius; & cor suum magnificabit, & h. 6. 8. 25. in copia rerum omnium occidet plurimos; & conit. Principem

Principum consurget, & sine manu coneretur. Bona pecunia Deus dat percipientibus, & seruandis, his quia mala non sunt, illis quia magna non sunt. Et ne appetantur ab electis. Ea causa magni animi reges non modo eam felicitatem spreuerunt, sed etiam abdicarunt, opes in pauperes & Ecclesias contulerunt, seq; ipsi pietati totos addixerunt. Guntramus rex Franciæ, Bamba Hispaniæ, Veremundus Castellæ, Ranamirus Aragoniæ, Siberus, Egelolphus, Egebertus Nortumbriæ, Chenerodes, & Edelredus Merciæ, Offa & Ina Angliæ, Henricus Daniæ, Carlomannus Germaniæ. Verum de felicitate humana ex contratio facile sumi iudicium poterit.

Reges ser-
uam fe-
licitatem
abdicant.

C A P. LXVI.

Nobilium virorum animos ad tristitia durandos, omniumq; qui ad Remp. accedunt.

§ I.

AD incerta omnes etiam reges nascuntur, regumq; ministri, viri nobiles, & felicitatis aulicæ sectatores. Primæ vocis augurium ad luctum nos vocari docet, ploratus: nulli ex regibus aliud initium. Zoroastre excipiunt, sed fabulæ. Siue nascens fleuerit, siue riserit, certum est, vel maxime oportuisse flere, utpote in magisterium magiæ, & dæmonomaniæ natum, cui melius fuerat non nasci, quam in æterna supplicia proficisci. Habent & gaudia lachrymas suas, verum nascentium ploratus de vero dolore venit. Dolendi nascimur, parentibus fit gratulatio, non natis: vagabundi viuimus & instabiles, per lubricum iter est, stolidissimi mortalium Thraces singulis diebus vitæ calculum in vnam conicebant, die fausto album, sinistro nigrum, post mortem, si numerus candidus superaret, felicem, si alter

Omnibus
aduersa
parata
sunt.

si alter, miserum prædicabant. stolide inquam, neq; enim de felicitate vitæ fugientis breuitas, sed æternitas iudicat. Deinde in ipsa ætimatione felicitatis errabāt. Si dies in morbo, dolore, labore, contumelia, longus fuisset, atro calculo notabant: Si in conuiuio, luxu, iniusta victoria, candore honorabant, at vero dies illi nefasti erāt, & aterrimi, origines ærumnarum. Tanto dies illi infausti magis, quanto infelicius est esse scelestum, quam mœstum. [a] Daniel vir desideriorum Deo gratissimus, [b] Noacho, & Jobo comparatus à Spiritu sancto, in exilium, in seruitutem, in odia impiorum, & insidias natus est, ad flendas Babylonicæ captiuitatis ærumnas. Nec felicem fecit aulæ potestas & honos, sed dignitatis contemptus. Totus liber Danielis nullum nominat, aut per signa describit, non aduersis exagitatum. Socij illius in fornacem coniciuntur, passi, quicquid ferre animo destinarent. Sapientes Babyloniis quærentur ad mortem, Nabuchodonosor cum bestiis stabulatur: Baltasar cum aula trucidatur, reges mutuis cadunt cædibus. Susanna ad mortem ducitur, & quod morte grauius tanquam adultera.

Thracum
error.

a Daniel. i.
b Ezech.
14. 14-

§ 2.

Nemo plane ita aberrer, ut statuat: Eos qui aduersis conflantur Deo gratos non esse. Sancti in prosperis pauent: non enim testis innocentiae est prosperitas, sed mentem à timore diuino soluit. Nec ærumnæ, calamitates, contumeliæ reprobationis indicia sunt, sed probatio virtutis. Nemo plura passus quam apostoli, & inter eos plura Paulus, quem præter cætera etiam Deus naufragiis probauit, quæiebantur latera generaria, steterit nauis mentis inuicta. Quicquid bonis mali obicitur est vsq; ad tempus, [c] Antiochus cogitationes machinatur, contra munitiones, sed vsq; ad tempus.

c 7. 12.

Bestiæ sæuierunt in sanctos, & dati sunt illis in prædam, non q; à Deo derelicti sint, ut bene puer heroici animi disputabat. [d] Noli frustra errare, nos enim propter

d 2. Macc.
7. 18.

nos metipfos hac patimur, peccantes in Deum nostrum: & digna admiratione facta sunt in nobis: Et Daniel [e] Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vita & confitura essent eis vsque ad tempus & tempus. [f] & cum tempus aduenit regnum datum est sanctis. Nunc quidem contra sanctos Altissimi præualer impietas, Diuinæ prouidentiae permissu atque ordinatione. [g] & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora & dimidium temporis.

Hæc enim omnia complebuntur, & singulatim commendatum est Danieli vt intelligeret. Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur. Et signâter addit: [h] Dixitq; mihi: ego ostendam tibi, quæ futura sunt in nouissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

Quorsum toties de aduersitatibus loquitur Daniel, nisi vt ad eas ferendas vocari se iusti & Electi norint, ne animum despondeant, definit tempus, & ex toto tempore promittit regnum, Consideranda sunt quæ de persecutionibus scribit. [i] Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum obtinebit & faciet. Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum. Cumq; corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditjs ruent, vt consentur, & eligantur, & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet iuxta voluntatem suam Rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum & aduersus Deû Deorû loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.

Ne vero sine redemptione se fore putent, post tribulationem de regno loquitur. Nam oblata potestate bestiarû ostenditur bestialium reprobatio, & patientium assumptio. [k] Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebant regnum vsq; in sæculum, & sæculum seculorum.

Non sunt ista de tetquis, congerie lapidum, per quâ vrbium nidores ascendunt, nec de vligine paludum accipienda: sed de regno altissimi, de quo dicit Prophe-

ta. [l] Regnum autem & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei, & obedient.

Itaque in Daniele pati aduersa est electorum, ideo autem breue tempus ponitur, quia ostenditur retributio. Sic Daniel post summam tribulationem, quæ tempore Antichristi futura est, salutem Electorum collocat. [m] In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus, quale non fuit ab eo ex quo gentes esse caperunt vsq; ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro.

Salutem autem non temporariam, aut quæ sit luti congestu, corporumve pastu, sed plane splendidam. [n] Et docti fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas aternitates.

Breue igitur tempus est summæ tribulationis. Daniel explicat: [o] Et audiui virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum eleuasset dextram & sinistram suam in cælum & iurasset per viuicem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidiu temporis, & cum cõpleta fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa hæc.

Joannes in Apocalypsi addit, non fore tempus amplius. vt certo constet pijs liberatio, non facta est angelo dicere, iusiurandum solenne præstat. Paucis diebus definit abominationem desolationis. [p] Et à tempore cum ablatus fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. At qui eam vicerit, beatum prædicat. [q] Beatus qui expectat, & peruenit vsq; ad dies mille trecentos triginta quinque, omnia vero idcirco fieri asserit, vt [r] Eligantur & dealbentur, quasi ignis probentur multi: & impie agent impii, neq; intelligant omnes impii, porro docti intelligent.

Omnes quos orbis infima cloaca continet, quam terram dicimus, boni & mali ad præmia proficiscimur.

Plane similitis est militari expeditioni, qua itur ad triumphum, ad militiæ præmia. Eunt vna victi & victores, hi opibus, & gloria inclyti, illi mœsti catenis trahuntur, his æternus honos, illis mors non finienda.

§ 3.

Iusti probantur. Hæc etiam reliquæ Scripturæ comprobant. Nam & Jobum clades morbiq; fidum Deo monstrarunt, & Tobia dicitur: [s] *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.*

Eccli. Monet quoq; Salomon [t] *vasa figuli probat fornax & homines iustos tentatio tribulationis.*

Plane in fornace vritur palea, purgatur aurum. Amarae virtutes miscuntur felicitatibus, acria sunt condimenta suauium. Sensus eorum, quibus sola dulcia placent, puerilis est. Infelicissimum genus est infortunij semper fuisse felicem. nunquam enim probatus est. Et miser, qui nunquam miser, ad lanienam enim alitur & saginatur. De talibus male iudicasse Deos Democritus putabat. Dominus quoque noster, venire nos in mundum pronúciat, vt crucem feramus, nec se dignos esse, qui non tollunt crucem, & sequuntur crucifixum: vitæ igitur rationes conturbant, qui ad hoc se natos arbitrantur, vt in ocio cum dignitate, sine ærumnis viuant: Si nihil in aula aduersi sibi ominati sunt, non modo cœlestis prouidentia sunt ignari, sed vitæ quoq; communis, quæ etiam cum facillime transigitur, & quasi aqua delabitur in mare mortuum, non potest esse sine vexatione. Flumini enim vita similis, quod curuo tramite decurrens, nunc scopulis suis illiditur & spumat, nunc in ripas impingit, nunc ex alto præcipitatur, in illud sordes vndiq; ingeruntur, nauibus scinditur, in riuos ducitur, molibus arctatur. Vitam nostrâ nunc hostes impetunt, nunc æmuli frangunt, ægritudines ad finem impellunt, potentes premunt mundus contaminat, senectus constringit. Nemo tam stultus nauigat, qui non præsumpserit tempestatem: Tu in aulam ingressus nihil mali euenturû cogitasti? Si euenturû pu-

Bohum est aduersarij.

Vita flumen.

tastij

tasti, præfens perfer, turpe est ante pericula ferocem, in ipsis pauidum esse, nauem ingressus, de iactatione non queritur, nec malis quæ elegit sponte, succumbit. Qui ista non meditatus incurrit, ad primum congressum vincitur, & miseriam male ferendo geminat. Justinus *In 6.* Junior capto Circesio in furorem actus, nec sani quicquam agere, nec cogitare potuit. Cosroës rex Persarum *Cosroës.* in carcere obiit mœrore, ad prospera fruenda institutus erat, aduersis impar. Vix Christianus est, qui cum incommodo aliquo pulsatur, dolori, aut iræ immittit habenas, meminerint medios inter fluctus se deprehensos à tempestate: sub periculo durandum. Melius per sentes & aspreta itur ad gloriam, quam per amœnitates ad exitium. Omnia præsentis vitæ mala cum corpore moriuntur, at peccata morte reuiuiscunt, ad quæ vitanda & corrigenda dum à Domino corripimur, spem concipimus, cum hoc mundo non damnandos.

§ 4.

Dum clades ingruunt, dum tristibus flagellamur, mansuescere discimus, humanitatem amissam reddit aduersitas. [u] Leæna Danielis dum alis super omnia euehitur, in omnes sæuit, euulsis alis cor hominis datum est: Discit imbecillitatem, & mores belluinos exurit. Chaldæus Monarcha, vt homo fieret, in bestiam mutatus est. Dum omnia feliciter eueniunt, adulatur illis sanitas falsa & decipit, inertis tranquillitate torpescunt: ingenium felicitate corumpitur, vt quiete stagnantes aquæ. Vitium non apparet, nisi moueantur, concussa graueolentiam exhalant. Alexander bello nobilis Maximiano occulta vitia exprobat, & aperta, quæ felicitate occæcatus, non videbat, Tu habes, inquit, *Alexander* *Mar. y.* *Insanabile malum actus tuos.* Ex illis inhumana crudelitas. Nec in aula ferociores facile inuenias illis, quos in deliciis viuentes fiducia sui deludit, sine metu deterioris fortunæ. Humanissimi fere sunt tribuni, ceteriones, milites veterani, quos vi giliæ, castra, vulnera, fames & plurimorum mortes contemnerè humana docuerunt. Plus in sago, & galea,

inter arma & cædes humanitatis discitur, quam inter fallaces aulæ blanditiâs: nimirum mala nos nobis aperiant: Nabuchodonosor inter bestias humanitatem didicit. Felicitas superbæ mater, huius iniuria proles est.

Religio crescit aduersis.
 Mæror & quæ pulsant mala cordis humani sunt vincula, quæ ventis agitantur arbores altius figunt radices. Nostra persecutionibus creuit religio, in pace deteriores facti sunt Christiani: vt inter alios [x] Nazianzenus probat. Hoc etiam [y] Bozius ex fida Ecclesiæ historia demonstrat, iniquissimis temporibus latissime fidem propagatam. Hyems lenior est arborum, vt Plinius docet. Prosperitas est Ecclesiæ perniciosa. Vbi nihil asperum atq; aduersum occurrit, profectus non est solidus, In agro Syraculano si lapides auferas, sterilescunt fruges. Dura fidem firmat, vbi solidum

z b. 2. p. 26
 fundamentum non est, labunt ædes. [z] Arnobius sane aduersis crescere religionem docuit. *Nonne vel hac salutem fidem vobis faciunt argumenta credendi, quod iam per omnes terras in tam breui tempore & paruo, immensi huius sacramenta diffusa sunt? quod nulla iam natio est tam barbari moris, & mansuetudinem nesciens, qua non eius amore versa molliuerit asperitatem suam, & in placidos sensus assumpta tranquillitate migrauerit? quod tam magnis ingenii pradii Oratores, Grammatici, Rhetores, Consultiuuris, Medici, Philosophia etiam secreta rimantes, Magisteria hac expetunt, speretis quibus paulo ante fidebant: quod ab Dominis se serui cruciatibus affici, quibus statuerunt, malunt, solui coniuges matrimonii, exheredari à parentibus liberi, quam fidem rumpere Christianam & salutaris militie sacramenta deponere? quod cum generarum tanta sint à nobis proposita religionis huius sequentibus leges, augeatur res magis, & contra omnes minas atq; interdum formidinum animosius populus obnitatur, & ad credendum prohibitionis ipsius stimulis excitetur.*

¶ 5.

Prospera atque aduersa non æstimare, vnicum inuidiæ remedium est, quæ in aula fere principatum exercet.

cet. Chaldæi liuore & maleuolentia [a] Danielis collegas accusant. *Sunt ergo viri Iudei, quos construxisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex decretum tuum, Deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant.* Sub Dario Medo alij homines, mores etiam peiores: non suo periculo, non innocentia Danielis mouentur, vt parcant, plane tartareum illud vitium est. Quare & illi, & vxores, liberiq; pereunt. Non inuidebant sapientiæ, non innocentia, sed futuræ dignitati, quia magni illam æstimabant, dæmon cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum, præ omnibus inuidet saluti. Illi inuidiæ similima fuit prima hominis ex qua mors fraterna secuta est, Dei enim beneuolentiam Cainus inuidebat Abeli. Omne genus hominum illa pestis infestat, interdum afflat & sanctos. aulam instar spectri, aut Bacchantis Empusæ funestat. Causa est quædam paritas, & rerum animorumq; simultas; nam figulus figulo, & medicus medico inuidet. gratissimus regi quisque esse desiderat, si ille in alium est pronior, liuore mox tabescit, & vt vultur cadaveri, ita malis illius imminet, atque inhiat. Gladiatorum odere pares, in arenam conclusi, ferro & igne in pugnam adacti inuident; mors aduersarij cuique victoria est. vnde tantum mali? Socios oderunt, & magna perunt quæ petuntur. Pœna inuidiæ est aliena felicitas, solatium aduersitas, errore magno. Nam aduersa profunt, prospera dissolunt, nemo inuidet Martyri in rogo, vel eulo sudanti, inuident afoto luxurianti. Pusilli enim animi est inuidia, res paruas magni æstimat, filia superbæ, genimen viperinum, matris interfecitrix. Rheda transit, & tonitru putat, tubus est Astronomicus, qui ex minimis facit ingentia. Semper redit in auctorem, comes fortunæ est. Vere [b] Statius

*Quisnam impacata consanguinitate ligauit,
 Fortunam inuidiamq; Deus? quis iussit iniquas
 Æternum pugnare deas? nullamne notabit*

Inuidia ex rerum fluxarum inuidia estimatione.

Peruersa inuidens.

b l. 5. Syl.

*Ille domum, toruo quam non hac lumine figat?
Protinus, & seu perturbet gaudia dextra?*

Fortuna comes invidia. *In aula est incitator, quoniam maiora bona videntur, qua magis torquent, inuidia est alta petere.*

*Invidia quoniam seu fulmina summa vaporant,
Plerumq; & qua sunt alia magis edita cunq;*

Nec considerat liuor pericula celsorum, quod nulla celsa tuta, quod oculos turbant despectu, non quod quicquid in altum fortuna tulit, ruitura leuat. Sic Diophon socio crucem altiore inuidebat: de cruciati gaudebat. Fœditatis vilissimæ vitium est, dæmoni proprium, Deo repugnat: nam dedisse eum aliis bona indignatur, & ringitur, cognouit hoc Pindarus. [c] Non oportet, inquit, cum Deo contendere, qui nunc his, nunc illis grande decus largitur. Verum in eo errant, quod grande decus non vere æstiment, & fere in nugis aut ludicris ponunt: maiora prætereunt. Hircum caprarum in tanta gloria vrebat, vt [d] Ælianus testatur inuidia. Perdicæ inuidebat, quod bellica fortitudine: Lyfimacho, quod peritia præstaret. Seleuci magnanimitate cruciabatur, Attali regia quadam dignitate. Ptolemæum æmulabatur, quod cuncta illi succedere prospere cerneret. Suis ipse ducibus, & illis ipsis ornamentis, per quæ vincebat, malignus inuidebat, Caligula Homero, Virgilio, Liuiο: famam enim magni æstimabat. Tiberius architectum liuore interfecit, [e] vt Cælius refert.

¶ 6.

Invidia malum. Si vere alienum bonum, ex sententia omnipotentis æstimarent, nõ hominum errore; nunquam collegis inuiderent, sed pauperes, afflictosq; colerent, magnatum felicitatem horrerent. Vitium suum maxime detestarentur. Nam vt prudenter aduertit Nyssenus; *Inuidia calamitas, non est proprium malum, sed alienum bonum; prosperitas è diuerso non proprium bonum, sed proximi malum.* Proxius dæmonum est, non suo bono, sed

maio

malo alieno gaudere. *Ærugo & tabes animi est, cui hoc vel præcipuum malum inest, quod obsequio effertur inuidus.* Laudatores alienæ virtutis sunt tortores inuidorum, qui lippis similes longinqua non vident: Digni qui vbique oculos habeant, vt vbique torqueantur, vt qui tam alieno bono quam suo malo crucientur, ideoque mæsti viuunt, non quia male ipsis, sed quia aliis bene est. Hanc fortunatis aduersariam parauit improbitas, innascitur vt cantharides tritico luxurianti, ita liuor de fortuna pingui. Tacite sed inimice irascitur, nec vocem edit, cum venena figit. Turbas concitat, amicis insidiatur. Oculos fallit, quibus bona maiora, mala minora apparent. Muscæ ad vlcera, porci ad cœnum aduolant, animalia quæ eodem pabulo vtuntur, bella inter se gerunt, fœnum, & lutum, & volutabrum sibi inuident, nec enim meliorum illis sensus est. Quam detestabilis sit liuor, vel hoc ipsum docet, quod solertissime regitur gloriæ studium, opum cupiditates, iras, odia, amores multi sæpe fatentur, inuidiam etiam cum bonis alienis ingemiscunt sibi esse negant, Scilicet nullius criminis maior est pudor.

C A P. LXVII.

Nobilitatis æstimatio.

¶ 1.

Fvlgens palatij vestibulum nobilitas, & longo ordine proauorum censi magnates, nusquam maior contentio, quam de stemmate, ingens indignatio, si quid possit ignobilis, hinc ira, inuidiaq; vilis animi venenum. Omnia facilius ferunt, quam si nota stemmati inuratur, gladio vindicatur minima de nobilitate controuersia. Et profecto generi deferendum est. Iussit honorari captiuam nobilitatem rex Chaldaus, qui regi

Nobilitas æstimanda.

a Dan. 3. regitamen Jechonix non aperuit carcerem. [a] Et ait
3. rex *Asphenez* proposito Eunuchorum, vt introduceret de filiis
Israël, & de semine regio & tyrannorum.

b Eccl. 1. Danieli & focii crescendi initium generis claritu-
10. 17. do dedit. Virtutem barbarus non videbat. Nec alia
 mens Salomonis. [b] *Beata terra, cuius rex nobilis, & cuius
 principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad
 luxuriam.*

c 1. 2. 6. Eleazarus sane heros fortissimus nobilitatis cogita-
23. tione, se ad virtutem excitat, vt testatur historia [c]
*Maccab. At ille cogitare capit at atis ac senectutis sua eminenti-
 am dignam, & ingenita nobilitatis canitiem, atq; à puero o-
 ptima conuersationis actus.*

d 2. Mac- Razias quoq; nobilitatis & natalium memor, mori
cab. 14. quam indigne tractari ab hostibus maluit. [d] *Razias,*
37. & inquit, Scriptura, quidam de senioribus ab Ierosolymis dela-
sq. tus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro
Razias affectu pater Iudeorum appellabatur. Hic multis temporibus
nobilitati continentia propositum tenuit in Iudaismo, corpus & animam
consentia tradere contentus pro perseuerantia. volens autem Nicanor ma-
na agit. nifestare odium, quod habebat in Iudeos, misit milites quin-
 gentos, vt eum comprehenderent. Putabat enim, si illum dece-
 pisset se cladem Iudeis maximam illaturum. Turbis autem ir-
 ruere in domum eius, & ianuam dirumpere, atq; ignem admo-
 uere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit.
 Eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus
 & contra natales suos indignis iniuriis agi. Sed cum per festina-
 tionem non certo ictu plagam dedisset, & turba intra ostia ir-
 rumperent, recurrens audacter ad murum, precipitavit semet-
 ipsum viriliter in turbas: quibus velociter locum dantibus ca-
 sui eius, venit per mediam ceruicem: & cum adhuc spiraret,
 accensus animo, surrexit & cum sanguis eius magno fluxu de-
 flueret, & grauisimis vulneribus esset saucius, cursu turbam
 pertransiit. & stans supra quandam petram præruptam, &
 iam exanguis effectus, complexus intestina sua, vtriusq; manibus
 proiecit super turbas, inuocans dominatorem vite & spiritus,
 vt hæc illi iterum redderet: atq; ita vita defunctus est.

Scio

Scio factum Razia à nonnullis reprehendi, quod
 negant vilius sui occidendi datum esse, verum cum
 tot Martyrum natalitia celebremus, qui in ignem,
 & in flumen se ex alto præcipitarunt, specialissimo S.
 Spiritus instinctu, non est causa, cur Razia diem dica-
 mus, qui eadem duce nobiliter mori elegit. [e] Sera-
 rius præceptor meus eum defendit Augustino accu-
 sante, quamuis ille, contra circumcelliones disputans,
 quod ex communi norma, non quod speciali Spiritus
 sancti afflatu liceat, definit. [f] Samson columnam
 deiicit, & moritur anima eius cum Philistiim [g] ex E-
 pistola tamen ad Hebræos sanctum esse docemur. To-
 bias etiam genus ex comite filij sui quærit, & cum in-
 telligit esse Azariam Anania filium ex magno genere
 esse affirmat. [h] Balaam quoque nobiles, deinde no-
 biliores ad Balacum mittit legatos. [i] Sur erat nobi-
 lissimus, erat princeps Moabitarum, nulla tamen re a-
 lia quam lenocinio filia notus.

§ 2.

Nemo quamuis promptum habeat in assentatio-
 nes ingenium potentibus aduleretur, nemo nobilibus. *Pares o-*
 omnes nascimur pares. Hoc ius gentium est, de eodem *mnos na-*
 luto pauper est, & reges. Licet hos aurum, illos de ce- *simur.*
 spite culmen tegat, quæ & ipsa de luto sunt. Plus in
 auro splendoris, plus in cespice sicutus. Quare stulti
 sunt, qui aliena bona iactant, vt propria nulla habe-
 ant. Iustum est piis gaudere parentibus, qui benedi-
 ctionem Dei posteritati relinquunt, at nunc, qui gene-
 rentur, magnos iactant, non bonos, non pudet
 improborum progenitorum, sed pauperum, qui error
 in regia cœlesti damnatur: atque in angelorum concilio
 perinde rideretur, ac si quispiam de parentibus crû-
 ciariis, bestiariis, bustuariis sese extolleret. Vere ad Im-
 peratorem suum Agapetus: Maiorum nobilitate ne quis
 delitietur: limum enim habent omnes generis auctorum, & rem.
 qui purpura byssoq; turgent, & qui paupertate & aduersa vale-
 tudine

e Comm.
in Macc.f Indicum
6. 29. 30.
g 2. 11.h 12. 25.
i Num. 15.
25. 15.Ad Iusti-
nianum
Imperato-

rudine affliguntur, tam qui diademate redimiti sunt, quam qui per cubacula excubant: ne igitur lutulentum iactemus genus, sed morum integritate gloriemur. Scito ô pietatis diuinitus fabricatum specimen, quia quanto maioribus dignus habitus es tribuente Deo muneribus, tanto maius ipsi nomen es. ergo redde benefactori debitum gratitudinis, accepti debitu[m] vt meritum, & beneficio beneficium rependenti: ipse enim semper & beneficium prior promeretur, & vt debitum beneficia repensat. gratitudinem autem exigit à nobis, non qua verborum blandorum prolatione, sed qua rerum piarum oblatione peragitur.

Nobilitas itaq; nulla est, aut laus exigua Christiani, si Hieronymo credimus: Ex vno omnes nascimur, ex vno renascimur, non vilescere peccatis, vera est generositas, non seruire dæmoni vera libertas.

§ 3.

Virtutis igitur totum est, quod nobilitat. Bene docuit Democritus nobilitatem pecorum in valido corpore, hominum in virtute censerî: tribuendus illi honor cum adsunt mores, & dotes animorum: quas natura inchoat, institutio perficit. [k] Annus producit, inquit Eurip. non ager, educatio mores, non genus. Suffocari se clamabat Epicharmus, cum de genere se iactarent ignobiles. Quid enim cæco cum speculo? Degenerem dedecorat prosapia. Aristippus filios ignauos, & improbos spernebat, nec magis curandos iudicabat, quod ex se nati essent, quam pediculos, aut pulices. Nimis hoc asperum, nec paternum illud Stilponis, cum diceret: *Filia me non dedecorat, nec illam ego decoro.* Demetria degenerem occidit. Huniades quoq; Henrico imaginibus glorianti occinebat,

Non maioribus tuis, sed tibi me comparo.

Non nascitur è milite miles, nec ex luctatore luctator. non est nobilitas, quam sola ostentant insignia, nobilis est, quem vita sancta commendat, quem gratia honestat, ne degeneret, quæ dedignatur seruire vitis, quæ probitatem morum fucio, & tumulis opponit, hæc est

est superna, sanguis virtutum, de sanguine Christi ornatum trahens, non à malis, non à sepulchris, non illa quæ sæpe ex malis, sæpe ob flagitia, sæpius venditur [l] ^{1 Isid. l. 2. Epist. 291.} ab Eunuchis & regis gratiæ institutoribus. Miser est, cui sola maiorum virtus est, miserior, qui auorum criminibus clarus est, miserima est superba nobilitas, quæ cælo ignobilis est. Non est tuum, quod fortuna fecit, tuum non est tuum, quod maiores abstulerunt, & tumulo condiderunt, nihil tuum est, nisi opera tua. Genus cum loco virtutis ponitur, res publica interit. Nobilitas debet imponere tibi necessitatem non degenerandi, ne illud audias: Heroum filij noxæ. Hanc ignobilitatem senibus Daniel exprobrat. [m] *Semen Chanaan & non Iuda.* Virtutum semen ille æstimat damnat vitiorum plebeitatem: Vere [n] Nazianz. *Si vero perfectius & latius postulatis, tale erit: Hic ex optimis optimus, & ex nobilibus nobilissimus. Nobilitatem autem dico, non quam pleriq; existimant: absit. Non enim nostrum est, nec philosophicum, eam admirari, qua à fabulis & sepulchris, ac supercilio iam pridem putrefacto manat: nec eam, qua ex sanguinibus & literis oritur, quam noctes largiuntur, ac regum, ignobilium quoq; fortasse, manus, nobilitatem, velut quiddam aliud, iuventium: sed quam pietas & mores notant atq; indicant, & ad primum illud bonum, ex quo originem traximus, ascensio.* Huius nobilitatis hoc vnum argumentum est. Non enim Martyr duntaxat ipse est, sed etiam ex Martyribus. Itaq; virtutis exemplum ipse domi habuit. Virtute Christi, non natiuitate gratia, regnumque acquiritur, fidei puritas, virtutis integritas. Vna vera est nobilitas, ipsa pietas, vt sciamus, vnde progressi sumus, quo ituri. Illa quæ legibus cutiæ sancitur, sine pietate euanida est.

Audite viri nobiles Nazianzenum nobilem genere, nobiliorem eruditione, & Patriarchatu, sanctitate nobilissimum. Veram nobilitatem hunc in modum describit. *Nobili loco natus est? Probitatem morum generis splendori opponet, atq; ex aduerso spectandâ producet. Ita, duplici nomine clarus erit, nempe & maiorum imaginibus, & propria virtute.*

Triplex nobilitas.

virtu-

Nobilitas in virtute.

k In Hebraica.

Degeneres.

virtute, ac priuatim inspectus. Obscuro & ignobili genere ortus est, quantum ad statuum & lutum attinet? (si quid tamen magni inter lutum ac lutum interest) at spiritualement nobilitatem illius loco afferet & qua sese quibz, vel in melius, vel in deterius effingit: reliquas autem nobilitates, quæ vel seruntur, vel principum diplomatibus comparantur, vt viles & adulterinas, nulloq; in pretio habendas procul submouebit. Est enim triplex genus. Vnum, quod superne originem traxit: quod quidem si consideremus, omnes perequæ nobiles sumus, quippe ad imaginem Dei creati. Alterum, quod à sanguine proficiscitur: cuius ratione haud quidem scio, an quisquam nobilis dici possit, cum corruptione constet. Tertium à virtute aut vitio agnoscitur, cuius vel vberius, vel exilius participes effeimus, prout, opinor, diuinam imaginem vel integram seruauerimus, vel corruperimus. Atque hanc demum nobilitatem amplectetur, quicumque verè sapiens ac Philosophus fuerit. Nam quartum illud nobilitatis genus, quod in principum diplomatibus & edictis consistit, tum villo loco ac pretio habeo, cum pietam quoq; pulchritudinem laudandam duxero, simiamq; ob id venerari cæpero, quod leo esse iusta sit.

Nobilitas
imago
Dei.

o Matth.
11.49.
30.

Nobilitas igitur Christiani est imago Dei, ad quam es creatus, ea integra, atque ad Archetypum assimilata. si conseruetur, aut vbi vitium fecit, reparetur. Quid moratis mortalia, & de maioribus gloriaris, à Deo animus factus est, & ad creatoris similitudinem, quæ inclusa temporario vasculo, sed luteo, de carcere, aut carceris sui conditoribus laudem nō nisi inanissimam captare potest. Hanc Christiani hominis nobilitatem, dignitatemque luculentissime Macarius exposuit. Nam in solo homine Deo complacuit, eum super omnia, etiam angelos extulit, ipse Christus Dei filius Deus, homo factus est, non angelus, amicos, fratres, consanguineos nos suos fecit: Dominus fratrem se profitetur. [o] Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea, etiam fratres mei. Quicumq; enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

At

At vero improbis nulla est nobilitas vera. De his elogium Domini habemus. [p] Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. & Elymam [q] Paulus filium diaboli nominat. O plene omni dolo. & omni fallacia fili Diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis subuertere vias Domini rectas.

P. Ioan.
8.44.
q. 47.
13.10.

Et Joannes [r] In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

r. I. Ioan. 3.
8.9.10.

Hæc ergo est nobilitas nostra, iusti sunt filii Dei, non est maius stēma, cælo fixum est. Impij filij sunt diaboli, non est maior contumelia, sceditasq; terræ intolerabilis, sub terram condenda, inferis vrenda. Vbi plurima est mundi nobilitas, vbi potentes torquentur potentius. Non enim multi nobiles, non multi potentes sunt à Deo electi, vt testatur, qui in tertio cælo audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Paucitatem tamen nobilium & potentium cælo inferendorum putauit illicitū tacere. Imo hoc Spiritus sanctus reuelauit, ne quispiam se ex eorū numero esse gloriaretur, quorum pauci electi, multi sunt reprobi. Nobilitas si cælo gratior, quam plebs esset, appetenda foret. Si priuilegia Cæsarum, titulorū series, & signa in cancellaria æternitatis. in libro vitæ rata essent, iure oprimo ceræ attiorum ostentarentur: Nūc quia pauperum, initium, lugentium, persecutionem patientium est regnum cælorum, non multorum nobilium, non multorum potentium, pauca, qui in illo stant ordine, quorum multi pereunt, pauci saluantur.

Pauci nobiles saluantur.

¶ 4.

Cur vero pauci nobiles electi, cur cum insignibus, & funerum pompa subeunt barathrum, æternum arsurum? Perpetuum malum nobilitatis quo pereunt, est superbia, Deo inimica: quod olim fuisse Salustius aliiq;

H h tra-

s. l. 1.

Mamas
e Syrius in
eius vita.Rufina
Secunda.

tradiderūt. Alterum malū, q̄ maiores suos in suam glo-
riā vixisse suspicentur, ocio se dedant, & luxui, [s] Phil-
lip. Comminētus nobiles suā ætatis, nihil scire ait, quasi
ad ludū iocumq; nati sint, aliis negocia cōmittere. Nō
ita Mamas martyr admirandus, qui licet ob nobilitatē
tormentis exciperetur, sibi tamen mortē pro Christo
potiorem quouis honore profiteretur. Non Rufina nobi-
lissīma Romanarū: cum enim Archelāus religionē
Christianam nobilitate indignā assereret, illa cum so-
rore Secunda, impropriū Christi solam nobilitatem
esse pronunciat, & hoc testatā nobilissime moriuntur
ambæ. Romanus etiam martyr apud Prudētium aliud
nobilitatis, & plebis dīscrimen esse pernegat.

Generosa Christi secta nobilitat viros.

Si prima nostrū, qua sic incunabulis

Origo textu stemmatis recenset.

Dei parentis esse ab ore cœpimus.

Cui quisq; seruit, ille vere est nobilis.

Parti rebellis inuenitur degener.

Nobilitas
ante dilu-
uium.

Qui igitur, se meliores aliis, qui ab eodem conditoris
ore esse & viuere cœperunt, vani arbitrantur, merito à
Deo repelluntur. Sane annis ante diluuium 1600. ne-
mo de nobilitate se iactare poterat. Annis namq; non-
gentis triginta, quibus ille vixit, omnium parens auus,
atauufq; monstrabatur. Ad Cataclysmū vsq; viuēbant
multi filij, & filia, quos Adamus genuerat, iam senior,
& si nobiles, qui nunc ad Agamemnonē, & Troianos
genus referre amant, maiores suos viderent forte plu-
res, quorum puderet, q̄ quos gloriæ sibi esse crederent
viderent. Jactantia. n. nobilitatis est de vitæ breuitate,
non probitate. Si auus sancte, integre, vixit, nō censetur
filius nobilis. Si per fas, & nefas ad honores euectus
est, & nunc sub ignib; detestatur diē natiuitatis suæ, de
parentis instabilis damnatu, de radice peccati sobo-
lescit nobilitas posterorum. Miratus sum & illud, q̄ in
[u] actis Apostol. legitur. Paulo reddidisse mulieres nobi-
les nō paucas, grande miraculū, q̄ indicare Spiritus
voluit, & obseruari: magna. n. opus gratia, vt celsa fasti-
gia humilitati Christianæ inclinari se permittant. Sed
cur nihil de viris? non multi nobiles, non multi poten-
tes, plures pereundi occasiones viris, quam fœminis.

u. c. 17. 4.

¶ 5. Nobilitas in Scriptura magis à virtute, & dotib; *Nobiles*
laudatis, quā genere accipitur. [x] Moses cōstituit du- *f. 115.*
ces & tribunos, nobiles, seu notos, Πρωκλήτες, qui no- *x Num. 1.*
minatim vocabātur. Et deinde: [y] Non valeo solus nego- *9. 16.*
tia vestra sustinere. & pondus ac iurgia. Date ex vobis viros sapi- *y Dent. 1.*
entes & gnaros, & quorū cōuersatio sit probata in tribubus ve- *13. 14. 15.*
stris, vt ponā eos vobis principes. Tunc respondistis mihi: Bona res
est, quā vobis facere. Tullius, de tribubus vestris viros sapiētes, & no-
biles, & constituit eos principes tribunos. & ceterationes, & quin-
quagenarios ac decarios, qui docerent vos singula. [z] Et Samuel *z 1. Reg;*
vocat vir nobilis, ἐνδοξος, Hebræis honorat⁹ graui⁹. [a] Tales *6. 9.*
erant cū Danide fortes factis nobiles. [b] Talis maritus fœmine *a 2. Reg.*
sapiētis. [c] Alexander quoq; pueris nobilibus, h. e. bellatorib; for- *23. 10. 23.*
tissimis diuisit regnū. Nobiliū cū ab honesto discesserūt precipua *b Pron. 31.*
pœna. [d] Reges improbi alligātur in cōpedib; & nobiles eorū in *23.*
manicu ferris. [e] Turbat a rep. insurgit egnobilit contra nobilitē *c 2. Macc,*
ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος ἐκλυθῶν, In honoris contra honoratū. Nobilium *d Psal. 17.*
cædes facta in clade Judaica. [f] Propterea captiuus ductus *1. 9. 8.*
est populus meus quia non habuit scientiā, & nobiles eius inter *e 11ai. 3. 5.*
ierunt fame & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit *f 11ai. 5. 13.*
infernus animā suam, & aperuit suum absq; vllō termino, & *74.*
descendit fortes eius, & populus eius, & sublimes, gloriosiq; eius, *Nobilium*
ad eum. Nabuchodonosor cū Sedecæ filios, in patris a- *paena.*
spectu occidit, ipsum exoculauit, plebi pepercit, nobi-
litem deleuit. [g] Et occidit rex Babylonis filios Sedecæ in *g Jerem.*
Reblatā, in oculis eius: Et omnes nobiles Iuda occidit rex Baby- *c. 39. 6.*
lonis. Quo hoc ostenditur q̄ supra monui, paucos nobi-
les saluari, delinquētes acerbis puniri. Terribimus re- *Ignobilis*
gū, asperrimus tyrānorū, Ecclesie persecutor radix pec- *initium.*
cati, figura est Antichristi Antioch⁹, qui appellatus est *h 2. Macc,*
[h] nobilis. Nemo excepta ipsa bestia à Daniele scelera- *2. 21.*
rior describitur. Monarchiarū initia non modo parua,
sed etiam vilia, & pudēda fuerunt. Chaldæi mancipia
Assyriorum, Peræ Medorum, Macedones fœdissima
gens, Romæ cōditor ne legitime quidē natus, & in A-
tylo fœces Italiæ, qui patrē nominare possent patricia
dignitate non tam inignes erant, quam aliorum spu-
rium genus arguebant. Regia tribus erat Judæ, de in-
cestu tamen auctoris. ex ea Christus nasci voluit, nec

Ignobiles
à Deo e-
lecti.

adulteram in serie nobilitatis omittit, ut vanitatem eorum, qui in carne & sanguine gloriantur, elogio suo tolleret. Non respicit ortum Deus, Saulem ab asinis Dauidem ab ouibus, Justinum ab hara, Cyrum à sylua Leonem Thracem à casa, Maximinum à bobus, Macrinum, & Pertinacem à seruitute, à pala & cophino ad solium vocauit: aut illis diadema permisit, inter eos maxime celebratum Maximini obscurum genus, confcios enim natalium suorū occidit, qua crudelitate maxime vulgauit infamiam. Quare omnis nobilitas vana est, nisi cum est incitamentum virtutum. Aut si vera est, à piis, & cælo fruētibus tantum est. Nam de illis gloriari, quos Deus dæmoni torquendos tradidit, non modo vanum est, sed etiam impium. Damnatio enim non solum acerba est, sed etiam pudenda. Cum enim sint miserissimi, atq; abrectissimi, nemo tamen eorum miseretur, omnes insultant, & ex merito patilantur.

Qua de causa nobili, & potenti magna causa formidandi, nulla gloriandi est. Pauci enim ex illis electi. Ope sæpe iniuste congerunt, & si iustas habent, auare possident. Castra fere criminum infamia laborant. Olim dictum est,

Nulla fides pietasq; viris, qui castra sequuntur.

Habent tamen Christiana castra milites timentes Deum, habent cætiones, qui ex animo orant, & confitentur non esse se dignos quorum sub tectum Christus subeat, quorum fidei non inueniatur similis in Israël, habent suos Cornelios, sed oppido paucos. Magnates, Tribuni, quæstores, centuriones, cum festa adueniunt quibus ad mysteria Christiani inuitantur, si ex futuro pœlio, aut vrbs oppugnatione mortis periculum immineat, miles gregarius facile ad delictorum pœnitentiam & exomologesin adducitur, remoras non habent. Magnates vel sortis adherent, vel subditorum prædas habent, vel militum stipendia detinent, quare cū iniuste ablata restituere nolint, vel prorsus mysteriis absti-

abstinent, vel sacrilego ludibrio illa sumendo cõtaminant. atq; ita aliquando integri exercitus vix vltos magnates habent, quibus non sit decreta iam olim gehenna: quia ad pœnitentiam illis viam spolia iniqua obstruunt.

CA P. LXVIII.

De aula vestitu, externis cerimoniis, atq; errore nobilitatis, ac diuitum.

¶ I.

Vestiendi vanitas ab aula fere in ciues populosque manat. Varius est vestitus & mutatur in horas. Ornatu eius maxime cupitus vilibus ingeniis. Sceleris nostri velum est, in paradiso angustior erat, ac venerabilior nuditas. natiua puritate resurgens: in cœlesti patria vestiemus gloria, non inferentur in eam maiestatem aut vellera arborum, aut bestiarum exuuia: nulla ibi aëris iniuriæ, nec indecora nuditas, cum corpus mortale induerit immortalitatem, cõformatum corpori Christi. Dum iter facimus in illam patriam peccati opprobrium in ambitionem vertimus, & ignominia insignibus superbire lubitum est. Omnibus sumus animantibus stultiores, qui nec pilorum, nec plumarum picta varietate delectantur. Capuanum quendam refert Plinius e imagine signasse, qua sculpsit erat pater eius singulari certamine à Scipione occisus, nos quoq; dum vestes ostentamus, parentum dedecus, mortemq; nobis ad ludibriosam gloriam circumferimus. Porro vestitus non vna ratio est. Grauis est, leuis, splendidus, mediocris, sordidus, insanus.

¶ 2.

Grauis vestitus erat & splendidus, quo induti collegæ Danielis. [a] Et confestim viri illi vincti, cum bracciis suis, a c. 3. 21. & iaris, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medicum fornacis ignis ardentis.

Chaldaei
cum vestibus
111.

Tres illi vici Babylonice Monarchie principes, morte aliorum magnatum splendide induci erant. Vestes eorum nominantur, vt tutor regis ostenderetur in pœnam festinatæ, apud Romanos quos flagellaturi erant vestibus spoliabant, non exuendo, sed eas dilacerando tum vt plus terroris adferrent, tum ne mora magistratum offenderent. Hic cum veste preciosa in ignem coniciunt, ita regis obsequentes. Primum vestimenti genus Braccæ, Hieronymus Græcos ait verrisse *Ανακλειδας*, quas quidam dici volunt ab *ανακλειδας*, quod sursum trahendo induantur. Chaldæus textus vocat Sarbel, hinc veteres auctores retento nomine Sarabellæ vocant alij Sarabara, vt [b] Tertullianus. sic habet & Romana editio, sed Complutensis *ουγκλαβας*, Hieronymus docet legendum Saraballa, quod cum Chaldæo textu conuenit. Sarbel ait idem crura hominum significare, ac deinde tegumenta eorum seu tibi alia, verum Elias Thisbi Sarbelin vocat, quibus crura induuntur. Interpres Græcus olim *μύρια*, Latinus Ridicula, longe à sententia Danielis digressi. Cur vocet Munsterus amicola, Caluiniani, & Lutherani Chlamydas non video causam. Nam & Hebræi vocant tegumenta crurum, & Græci & Latini ita vertunt. Theodoretus vocat *ακνημιδας*, tibialia quod tibias circumdant. Tibialia tamen quæ tota crura & pudêda quoq; velent, quales sunt tibialia quorundam caligis annexa. Sic Eustathius in 2. Iliad. appellat. Erat habitus ille Assyrius, Chaldæus Persicus [e] Cyrus habuit braccas ianthinas. In precio is color fuit, vt cõstat ex Ezechiele: *Et vestisti te discoloribus, & calceauisti te ianthino: & cinxisti te bysso. & induisti te subtilibus*. Eustathius quoq; vocat *βερβηνα*, interpretatur, Suidas *βερβηνα*, vocat vestem Persicam. [e] Persius braccatos Persas vocat, sic & [f] Ouid. Iliodorus l. 19. originũ & Curtius vocat velamenta. In precio fuisse tradit [g] Xenoph. vbi thoracas pretiosos habuisse, & variegatos anaxyridas seu braccas recêset. Quin & [h] Strabo triplices principum braccas fuisse docet.

Alterum vestimenti genus est Tiara, quod Chaldæis dicitur Petasch, quod Hieronymus genus pilei Persici

De orat.
Sarbel.

Saraballa.

Braccæ.

Xenoph.
l. 8.
d. 16. 10.De orat.
l. 5. irish.
& Curtius.
Elog. 11.
g. l. 1. ana.
bas.
hl. 15.

& Chaldæi appellat. [i] Pollux Carbasian, & Cidarin, [k] Dionysius *ἀμνίας* apices [l] Herodotus Pileum. Et il. 8. c. 13. Anacreon. Et *Parthicas cohortes cognouit etiara*. [m] Martialis Parthos vocat Pileatos. Deniq; Petasch addita Latina terminatione Petasus est, erant autem etiam in Græcis & Latinis comœdiis Persæ Petasati. Quare nescio quid in mentem venerit illis, qui femoralia vocat. Mirantur illi inter iniiciendum non abreptum, aut decussum pileum, ne in terram quidem cecidisse. Sed admirationem [n] Strabo tollit. Vocat ille tiaram pileum turritum, alium principibus alium plebi tribuit. Principum ac magorum malas mentumque tegebant, cum elati essent vittis ligabantur, illis in præliis utebantur, & aliquando ad humeros alligabant, meminit eorum [o] Marcellinus, aliiq; historici.

Tertium vestimentum est Carbel Chaldæis, quod alij paludamentum, alij pileum, Hieronymus calceamenta vocat, Septuaginta *ακνημιδας*, nimirum calcei erant, sed vt more ocrearum tegerent, & tibiarum partem. In initio quidem calceamenta vilissima vestium pars fuit, at ornatus additus est, vt Stephanus de vrbibus, Eustathius, Suidas: Sane [p] Clemens Alexandrinus, vetat auratos, gematosq; calceos, & factos inani artificio, & cothurnos Persicos ac Tyrrenicos. Persæ autê Medorum, Chaldæorumq; factum celerrime secuti, vt & Alexander magnus Persicos habitus, quare Macedonas suos adhuc rusticulos offendit.

His adiunguntur & vestes alię, nimirum, toga aut stola, & chlamys, & causa cur non exuerint, redditur, quia iussio regis vrgebat. Primo nominat femoralia quæ exui non poterant, nisi aliis detractis, deinde Tiaram vittis tæniisq; illigatam, tertio calceos, demum alias vestes oblongas, vt erant apud illos quam stolam Medicã posteriori dixerunt. ne hanc quidem detraxerunt. Vestes omnes graues & splendidæ fuerunt, credo & varicolores nam tales amabat Oriens. Josepho Jacob fecit tunicã polymitam, seu vt Hebræus, *particularũ*, non consutata, sed intextarum. Et Solymis Deus obicit indutos

q̄. 16. 10. à se varietati, vt Ezechiel habet. [q] *Et vestiui te discolori- bus, & calceauit te ianthino; & cinxi te bysso, & indui te subtilibus, & ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum. Et dedi in aurem super os tuum & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo &c.*

[r] Ezechiel etiam Assyrios producit vestitos hyacintho, & veste varia, quod in Hebræo est, perfectionibus, seu inueteritate. Septuaginta vocant *εὐνοία*, bene subtexta. Persis hæc vestes fuerunt, luxum & superbiam imitatis Chaldaam. Ammianus describit, & [s] Ælianus pauonē ait superare Medorum vestes, & Persarum versicoloria [t] Curtius facit purpura distinctas. Meminerunt [u] Halicarnasseus, [x] Propertius [y] Xenophon, & Seneca in morte Claudij. *Pictaq; Medij, terga fugatis.* Habitam in precio, & aspectu iucundam varietatem, ex eo constat, quod ornatus ille causa fuerit, cur * Oola Samaria, & Ooliba Ierosolyma insanierint libidine in Assyrios, & trucidata sint. Salomonis fuisse exquisitum ornatum Dominus noster indicat, cum negat in omni sua gloria cooperitum fuisse sicut vnum ē liliis. [z] Regina Saba inter alia quoq; mirata est vestes ministrorum, non regis ipsius: Eum Iosephus describit, & adolescentum cinninos auri tamentis spatiosos ad solem relucere solitos narrat.

§ 3.

Aula ornatus probandus. Graui igitur vestitu & splendido vsos sanctissimos illos Babylonis principes, & Dei martyres, ipsumq; Daniele in confesso est; nec obstat pietati ornatus, si iusta causa sumatur, Deus illis in signe magistratus, & vestem decoram seruauit à flammis intactam. [a] *Et congregati satrapa, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorū, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sababala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.*

Possunt igitur reges diademate, auro, gemmisq; ornari, possunt stare reginæ in vestitu deaurato, circum

data

data varietate. Et ad modum regium, aut vltra etiam, si ita regibus visum fuerit, splendere magnates. Exempla habent innumera, & hoc loco socios Danielis, quos vestis Assyria non profanauit, sub textu Babylo- nio mansit semen Israël, & fortitudo Judæ, nec causa erat, cur peregrina veste Satrapas in se irritarent, cum honor captiuus delatus nimium inuidiæ traheret.

Ratio quædam aulae peculiaris est, quæ in priuatos non conuenit. Reges enim principesq; cum Dei vices in terris agant, maiestatem numinis quadam magnificentiâ exhibent. Quemadmodum etiam angeli, quorum in luce & candore diuina puritas figuratur. [b] *Et ecce, inquit, vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quasi Chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species aris candentis, &c.*

Sacerdotibus quoq; & Pontificibus Deum aduentibus preciosa vestes circumdantur, purpura, hyacintho, auro, gemmisq;: ad Deum enim animo optimo accedendum est, quod vestium indicat cultura.

Cæterum Iustinus Satrapis Persarum purpuream, alij variam, tribuit. Illa quoq; apud Grecos laudem tenit, vt [c] Ælianus, [d] Strabo, [e] Athenæus testantur. Origo autem Medici, Persiciq; ornatus Chaldaea, [f] vt Diodorus Siculus, & Iustinus testantur.

§ 4.

Vestis igitur preciosa, sed grauis finis est, Dei cultus. Hebræi legem auditori iubentur venire munda veste. Populus festo suo concolor esse debet, Martyres Japonici die festo ornantur, & maxime quo pro Christi Martyrium subituri sunt. Vt templa ornantur, ita & corpora, sed Deo, cuius homo est imago, quæ ipsa ad archetypum esse picta debet. Nam si in veste sit ornatus, in moribus turpitudine, reete idolorum templis comparabitur, quod facit [g] Clemens Alexandrinus: g

Hh 5 in

Angeli or-
nati appar-
rent.
b c. 19. 5. 6.

c l. 12.
d Strabo
l. 1.
e l. 12.
f l. 2.

Vestis pra-
ciosa sit
grauis.

g Pad. 3.
c. 2.

in illis omnia bysso, auro & argento fulgent, sed Deus est, vitulus, aut aries, etiam felis, serpens, cœpa, allium. Ordo rerum inuertitur, cum ornatus est aulæ regiæ, sed vitia haram redolent.

Quæ causa in vestitu. Deinde videndum ne ornatus superet statum, aut sumptum: ne subditis sit fraudi: ne multorum atterantur manus, vt vnus luceat articulus.

Vestis peregrina. Sit cultus patrius, qui peregrinum habitum inducit, patriæ contemptor est, & legum, malus ciuis. Grauius hoc crimen est, quam pleriq; existiment. Per Sophoniam Dominus pœnam minatur illis exterorum vitiorum æmulis. [h] *Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui indui sunt veste peregrina. Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini sui iniquitate & dolo.*

h. c. 1. 8. 9. Principes & filij regum hostiæ cædentur iræ cœlestis, & omnes omnino, qui indulti sunt veste peregrina.

il. 3. pad. 6. 11. Ante omnia cauendus vestitus leuis, qui inconcinna habeat varietates colorum, squamas similes serpentinis, qualis est histriôn, de quo Clemens [i] Alexandrinus. Leuitatem voco non modo cum indecens est, sed etiam cum personæ non cõuenit, alia decet militem, alia senatorem, quam ornat adolescentem, tam deturpat senem, quia bis puerum demonstrat.

Vestis leuis. Insanum habitum voco qualis est, qui spectatur in trossulis, & stultis. Amentibus enim qui principum curis gaudia interponunt, vestitus dari solet, ex quo cognoscas facile sapientiã abesse. Plane similis est, quæ ex peregrinationibus referunt iuuenes in Germaniam, qui tâto labore expêsisq; nihil sapere didicerunt. Illum vestitum dico quem ex præsentis sæculi vano stupore Almodicum libri, & picturæ appellant, nulli probatum, sed modo vsurpatum. Quem insuper insanissimum faciunt, varia capilli tonsura, tortura, hortore, sordibus, monstris.

Vestium

¶ 5.

Vestium grauium & preciosarum duo fines sunt mali, formæ, & opum ostentatio. Fallunt tamen: nam forma bona non indiget fuce. & sæpe spectatissime vestiuntur, qui in superbia sua famem patiuntur vt canes. Leuis habitus & insanus eodem tendunt, sed minus propositum tenent: nam hic amentia, ille impudicitia professionem continet. Almodicus etiam *Almodo.* militarem terrorem spirat, sed frustra, nemo illa metuit, quæ pueri rident, impexus est, horridusque pilus, & furiam imitatur, sed quia desunt faces & hydri, inermis iactantia ludibrio est. Sed fines illos expendamus. Peccant, qui alienis oculis ornantur, & laqueum animis ponunt. Formæ lis est cum pudicitia, & vere dixit Nazianzenus: [k] Paucos amabilissimos esse castifimos. Ornare se vt forma placeat fornicum est. [l] *Talis erat inueterata dierum malorum venefica, de qua historia Regum narrat.*

Porro Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum, & respexit per fenestram.

Et ne de impudicitia dubites, exprobrat eam Joram Jehu. [m] *Quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia eius multa vigent.*

9. 22. Quis porro finis formosæ meretricis & ornata? forma fama fucus, caput sanguine mistû, & equorû vngulis cõculcatum. Ita sacra historia. [n] *At ille dixit eis: precipitate eam deorsum, & precipitauerunt eam, aspersusq; est sanguine paries, & equorum vngula conculcauerunt eam.*

Hunc etiam in tribu Juda Deus exitio puniuit vt inatus est per Jeremiam. [o] *Tu autem vastata, quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra conponeris, cõtemserunt se amatores tui, animam tuam quarent.*

06. 4. 30. Non est forma non virilis, decus: sed fœda, si absit virtus, de glorioso capillo pendet Absolon, & Galeazius Secun- *Forma bonum frangit.*

Secundus principum pulcherrimus crudeliter podagra doloribus cruciatus moritur. In sola superficie forma est, colore & concinnitate membrorum, senectæ & morborum ludibrium, ut [p] Nazianzenus docet:

Non forma aeterna est, nec cuiquam fortuna perennis.

Corpus perit, & manere formam putas? Quercus pulchra partum porcis, vitis lignum abiectum potum regibus præbet. Cura formæ muliebrium ingeniorum est. Quod nascitur Dei est, quod pingitur dæmonis. Effigie mentiri non minus turpe est, quam lingua. Philippus quendam è numero iudicum expunxit, quod capillum tingeret: non putabat in tribunali sincerum, qui capillo fucam faceret. Forma virtutis est index, quædam pulchra, sed tamen stultitiæ lineamenta præfert: ianua animi vultus, crebro tamen fallit. Dignitas viri non in solo vultu, sed in ipsa statura, proportionem, compositione, magnitudine, & norma partium cernitur: quæ ut non est contemnenda, utque illa decet, sic eius cura virum dedecet, stolidi Æthiopes ex formæ priuilegio regem creabant. Strabo quosdam gætes post duos menses explorasse pueros, deformes occidisse tradit. Sophiæ non alebant, nisi quibus honesta forma Lycurgi lege exponebatur, inhumana crudelitate formam maxime deturpat habitus insanus, quem almodicum appellant, leuis prostituit, grauis ornat. Viro nobili

Nimia forma cura.

Forma nobilis.

[q] *Talis inest habitus, qualem nec dicere mæstum
Nec fluidum, læta sed tetricitate seuerum,
Possumus, ingenitæ stat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna suis natalibus ora.*

¶ 6.

Corporis compositio. Concil. Carth. 4. Adiungam & nonnulla de familiaritate, colloquio, moribus externis. Nam flos formæ vox est, vestium ornamenta gestuum decora flexio. [r] Hæc si incomposita sint, mentis inæqualitatem indicant. Incessus modo

modo citus, modo tardus machinationes inexplicabiles. oculi vagi impudentiam, deiecti mœstiam, in alium ducti superbiam, ad hirquos versi nequitiam signant. Incessus grauis, & moderatus modestiam, oculi naturali situ politi animi æquitatem. Pedum sit, dum statur, moderata diductio. Verba pauca, pro re nata, nam minimum loqui, ubi vberior sermo decet, suspicacis est, aut contemnentis. Ne nimium facilis esto: sic auctoritas perditur, opinione adulationis. Multo minus difficilis: morosi patria est solitudo. Morositas offendit, ut virum austerum, delicatum est genus iracundiæ, ut etiam nimium placendi studium, molestum est. In colloquio manibus pedibusq; gesticulari indecorum.

Gesticulationes externa.
Gestus almodici.

Verum nihil in moribus æque molestum seueris, æque ridiculum facietis, quam exoticarum gesticulationum affectatio. Insipientium furor, qui patrios mores exosos habent. Geminus error, multiplices ineptiæ. Error est velle placere Germanis de peregrinis gesticulationibus, plerumq; ineptis. Grandior est error, existimare, mimesin, & histrioniam à se decenter in scena exhiberi. Hinc quotidianæ ad fastidium ineptiæ, scio illos, qui peregrinitatem induerunt, mihi non credere, iudicem dabo de Gallia, ex illo enim regno imprudentiores redeunt, qui parum cauti fuerunt ingressi, & multo tempore alieni moris peruerfa ridiculaq; imitatione populares delectant. [s] Igitur nulli ignotus 9 De icono Euphormio ad Christianissimum regem Ludouicum anim. par. XIII. hunc in modum scribit. Nullis mortalibus indoles ad speciem virilis elegantia magis facta. Oris intrepidi habitus, motusq; atq; gestus, qui totum corpus decet. Et hic decor virtutem ingentium virorum adornat; exiguis autem animis rus profuso est; ac veluti naturali munimento, quo suam humilitatem abscondant, aut mitigent. Sic venuste compositi qualemcumq; vestitum de sua mutationis infinita serie, tanquam de inexhausta penu depromserint, quocumq; salutationis officio corpus inflectant, putes nihil magis illa institutione conuenire.

nire.

nire. Vicina autem gentes ridiculo errore deceptæ, ad illorum quoque mores, per eorundem vestium ac motuum variam imitationem putant accedere; ignaræ, leporis & gratiæ virtute in nonnullis hominibus vno genio cuncta placere; in aliis autem, in quibus natura ad hos mutabiles habitus propitia non est, eiusdem venustatis imitationem & curam, ingrata ac ludicram esse. Nam virtutes & vitia, & quicumque alij motus ipsis animi recessibus inherere, possunt à nobis non multum operosa simulatione effingi; quia adeo ingentibus latebris reconduntur nostri sensus, ut vix vllus deprehendat, veris, an extemporaneis affectibus deducamur. Sic facile humilitatem simulabimus, sic odium, amorem, pietatem. At vero que non magis imperio animi, quam usu, & externo corporis obsequio perficiuntur, eorum imaginem in te transferre, reluctante natura, non poteris; ut est aptitudo corporis prompto habiliq; decore idonea, ut hilaris iocandi facilitas, & omnino eloquentia non in precordiis, sed summo ore nata. Hæc autem cum in Gallica consuetudine emineant, egerime te ad illius similitudinem transferes, nisi te tuus genius huic indolis sponte admouerit.

Tu ista decere arbitraris? at ille negat. Animis exiguis ait esse pro fucō. Imitatores Gallorum ridiculos ait, ignaros gratiæ. Negat exteris naturam ad tam mutabilis habitus propitiam: vtinam vero Germanis ad sinceritatem & constantiam instituta patria perseueret. Ait curam imitandi ingratham ac ludicram: addo etiam principum vultu, atque irrisu sociorum castigandam. Fatetur à Gallis ista fingi, ut deprehendi vix possit, veris ac extemporaneis affectibus deducantur. Quid igitur aliud agit nobilis Germaniæ, mimus de Gallia, quam ut gestu moneat, ne credamus affectus tegenti? Simulare per ista poteris, non tamen fallere, iam nos scriptor ille docuit, hæc esse simulationis artificia, quæ prodita non fallunt, sed odio sunt. At recte, inquires, mimum ago. Si vera naras, genius igitur tuus, iudicio Euphormionis illi te indoli admouet: hoc est, ut supra dixerat ad motus mutabiles. Mores adolescentiæ Gallicæ, si ad regem

Mores
externi in
Germanis
fucus.

Fallacia.

ille vere scribit, imitari te nolim: [f] Adolescentia, inquit, ac iuuentus, insano incautoq; impetu vt plurimum feruet. Vana in eiusmodi atate libertas, nunciocandi, nunci-
gnotos pariter notosque laceffendi, & vbique titulos nimia se-
curitatis affectans: leues animi, & rumoribus rapti, iam im-
patientes ocij, moxque tumultus. Ostentatio libidinis supra
natura desiderium inepta; tum inconsulti risus, neminiq; par-
centes; vis etiam intra se irrequieta, per varium ac multipli-
cem tumultum erumpens. Quidam tamen in omnium exor-
diis rerum induunt non veram, & ideo maiori specie suborna-
tam prudentiam: Veluti matura sapientia compositi, verba
tarde euntia deducunt, lento vultu, & astum cum humanita-
te fingenti. Ex re quoque factum nomen, vt appellent frigidita-
tem. Sed & virtutis simulatio tunc est ingrata; nec diu
tam scenica persona impatientem omnis veli leuitatem abs-
condit.

Iuuentus
Gallicana
Euphor-
mionis.

At humanitatis plenæ sunt illæ actiones. Credo in illis, in quibus natiæ sunt: nam ficta humanitas geminata fraus est. Humanitatem docet etiam Germania de Gallis non iudico, noui plures & humanitate, & fide constantiaque insignes: Euphormio tamen eos notat, nec timet regi suo ista scribere. [u] Soli Gal-
li quocunque in peregrino solo confederint, præsertim si mis-
ri, & ad opem alienam conuersi, seuisima emulatione decer-
tant. Tum occulta ludibria, liuorque deformis, tum profes-
sa odia, & rixarum etiam ad peregrina tribunalia conciuēs
vocantium derisa improbitas. Sic inter se certantes nescio
qua infamia apud imperitos inundant suam gentem, quasi in
inuidiam nata sit, exorsq; quietis, ac amoris, quo vnus patria
ciues arcana vi natura coniunxit.

p. 86.
Galli sibi
in sensa.

Si te illis moribus ostentes, vide ne suspicionem moueas, vt te quoque aliena se statum, à ciuibus tuis alienum iudicent.

Et tamen, inquis, mores illi politi sunt, & humani. Audi Euphormionē. [x] Adhuc autē sedius in Galliarum
visceribus peccant, qui passim tanquam gladiatores ad arenam
damna-

p. 87.

damnati, subitis odiis, armisq; priuatis, ad vltima discrimina committuntur. Rem immanem, & ad istius seculi probrum, leue iurgium, solasq; altercantium ambitione increfciens, aut reuera innocens iocus, plerumq; autem turbulenti ingenii precipitatio ad famam sepe ad tristissimas cades, & familiarum orbitatem, lymphatam iuuentutem propellit.

Deliciae sermonum, gestuum fracta, & humilitati, amori, suauitati assimilata concinnitas tantam atrocitatem sub imitamentis ciuilitatis reconditam habet. An & hoc timendum in trosculis Alemannis externo more lymphatis? Sane vestes & gestus, si videat non sanus Orestes, insanos iudicaret. Inter propinquos & illa bella: Euphormio. [y] Et vero nihil iam ad amentiam, aut impietatem residuum in propinquos amicosq; seuientibus.

z P. 91. Cur vero ista? [z] Ineptissimo desiderio, inquit Euphormio, fama: vt iactentur magno vite contemptu in arenam processisse, id est, truculentissimum facinus ausi esse barbara ignoratione virtutis. Quisquis igitur exteros prae se mores fert, & popularibus obrudit, nunquam exteriorum vitiorum suspicione carebit: affectatae beneuolentiae simulatione inuisus.

C A P. LXIX.

Conscientiae cura, & innocentia commendata ante omnia magnatibus.

§ 1.

Daniel conscientiam commendat. a c. 1. 5. b c. 4. c c. 5. d c. 6. 22.

[a] Danieli sociisque barbaram aulam ingressis prima cura fuit, ne contaminarentur. [b] Monuit etiam regem, ac conscientiam illius mouet, iubet peccata eleemosynis redimere. [c] Grauius etiam Baltasarem de conscientia admonet, ipse innocentia sua ruitus est. [d] Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum

Leonum. & non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

Deus enim innocentiae ubiq; vindex est & patronus quod edicto suo Darius ostendit. [e] ipse liberator, atq; saluator, faciens signa, & mirabilia in caelo & in terra, qui liberauit Danielelem de lacu leonum. c c. 6. 27.

Ipse enim Deus innocens & sanctus sola conscientiae puritate delectatur, homini vultus formositas Deo mentis pulchritudo placita est. [f] Antiquum dierum vidit, vestimentum eius sicut nix candidum, & capilli capitis eius quasi lana munda. Haec enim purissimae diuinitatis symbola integritatem nobis quoq; commendant. Nam quae patimur aduersa, quaeq; possunt in nos aduersarij, causam primam habent ex nobis, meremur enim poenas. Hoc quoq; Daniel praedixit in Ecclesia futurum, quod nunc quoque nimium experimur. Cornu paruulum deiecit ait de fortitudine, & de stellis & conculcasse illas, hoc de viis bonis, magnis, fortibus. Causa autem subiungitur. [g] Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet. & prosperabitur. c c. 8. 12.

Et [h] deinde surrexisset regem fortem, seu impudentem facie, cum creuerint iniquitates, & roborandam eius fortitudinem, non in viribus suis, sed peccatis credentium. Quod toto capite nono exponit. Finem autem omnium Gabriel Danieli proponit innocentiam [i] Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, vt consumatur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus sanctorum. c c. 6. 24.

Sola curanda est conscientiae puritas, & innocentia, haec omnia potest, quia Deum habet Salvatorem. Haec Danielelem in lacu leonum, haec Susannam inter iniqua iudicia seruauit. [k] Nam seruatus est sanguis innocuus in illa die. k c. 13. 62.

Denique conscientiam vnice curandam Daniel nos

docet, Iudicium sedit, & libri aperti sunt. [m] Conscientia Codex est, in quo quotidiana peccata scribuntur. Conscientia, inquit [n] Hieronymus, & opera singulorum, in vitamque partem, ut bona vel mala omnibus reuelentur. Bonus liber ille est, quem saepe legimus viventium. malus liber, qui in accusatoris tenetur manu, qui est inimicus & vindex. de quo in Apocalypsi legimus accusator fratrum nostrorum. Liber ille terrenus est, de quo & Propheta dicit. In terra scribentur. Non dubium quin hic liber ille de quo Apocalypsis. [o] Et vidi mortuos magnos & pupillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vita, & iudicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libro, secundum opera ipsorum.

Alterutrum horum librorum quotidie describimus quicquid agimus, dicimus, cogitamus in acta referitur. Etiam inania & ociosa, non tantum criminosa plectentur.

§ 2.

Conscientia igitur praeter omnibus curanda est, illam nemo decipit, & qui supprimit, poenam, qui purgat, gaudium sentit. Si illa accusat, nemo liber est. Si non accusat, nullius lingua implicat. Quem de libro Dei non delet conscientia, non potest delere ignorantia, vel malitia aliena. Deus iudex iustus est, conscientia testis verax. Quae si bona est, nihil illa dulcius, nihil quietius, quotidie virescit, paradus est, diuinis fluminibus irrigata, si radix sana est, frondes, & flores latantur, conscientia integra in vultum exit, superat conscientia, quicquid mali lingua finxerit. [p] Ad conscientiam autem diligentiam & custodiam differentia sunt plurima. Rationem enim habemus conscientia, ad Deum, ad proximum, & ad res. Ad Deum, ne quis scilicet eius praecepta contemnat, etiam in iis, in quibus eum mortalium nemo videt, nemo repetit, nemo iudicat. Custodiat ipse conscientiam Deo in abscondito, ut exempli gratia: Neglexit orationem, ascendit prava cogitatio in cor eius, nec lauit, nec repressit seipsum, sed oblectationi obsecutus est. Vidit proximum quippiam

Conscientia liberata.

p Doroth. doctri. 3.

vel

vel agentem vel dicentem, statimque cum suspitione illum iudicauit, & ut concludam breuiter, ad omnia diligentia opus est, vel quae sunt à nobis in abditis perpetrata, vel quae nullus omnium, nisi Deus & conscientia nostra conspexit. Erga autem proximum conscientia habetur, si nemo quippiam omnino faciat, quod intelligat, quamuis minimam molestiam & afflictionem proximo intuitu asferre. Non re, non verbo, non animo, non signo, non aspectu. Sunt enim signa quaedam, ut saepe dixi, quibus proximum laedamus, sunt aspectus, quibus eundem affligamus, & molestia non parua afficiamus Et ut breuiter edicam, quibuscumque senserit homo molestiam sese proximo asferre, ab iis omnibus iubet abstinere conscientia. Quod si contra faciat, commaculatur & rea est, non ignara ea à se studiose agi, ut noceat, ut affligat. Et hoc est, quod dicimus erga proximum conscientiam custodire. Ad res autem habere conscientiam, est, re nulla abuti omnino, ut scilicet non sinat foedari rem vel proici, sed cum viderit quippiam proiecitur, non negligat, etiam si vile sit sed corripiat potius, & in locum suum statim reponat. Ne quis item propriis vestimentis abutatur, est enim quis exempli gratia, qui tunicam suam queat vnam duasve etiam hebdomadas ferre, & abiens illam ante id temporis abluit & conterit, ita ut cum per menses alios quinque atque amplius utilis esse posset, crebra lotione eam reddat inutilem: Contra conscientiam fit hoc. Contrarium in conscientiae emundatione peragitur. Lotione crebra, non modo mundior, sed fortior, durabilior, securior efficitur, etiam amabilior, loti cordis os florescit. Bias rogatus quid esset sine metu, respondit: Bona conscientia. Cum illa munda est, omnia mala contemnantur. Chryostomus tantam eius vim esse affirmat: ut sicut scintilla in mari, ita mala omnia bona conscientia extinguantur. Haec seruos Dei semper contra omnium aduersa firmavit. Mala conscientia timidum facit, radit, ut fluiui ripas, ita animum, semperque vulnerat, ille aeger tactum refugit, ut fumus oculos, ita ista animum mordet, illa unicuique tempestas est sua, caetera transeunt, haec perseverat in aeternum, opera enim sequuntur in vitam alteram.

Conscientia cura.

¶ 3.

Innocentia
studii.

Tanto igitur studio incumbendum est, ut crescat cum annis ætas virtutum, ut omne tempus quo meliorem te non sentis, perdidisse te credas. Non enim vita longa optima, sed innocentissima. Nihil sancta maiestas à nobis requirit præter innocentiam, quam facit amor iustitiæ, Est autem illa triumphus gratiæ cum non peccatur, vbi facultas est, cum abstinetur iniuria cum nec nocetur inimicis: cum bene iudicatur de omnibus, cum in omnibus esse fides creditur, nisi vbi manifesta perfidia excusationem non tollit. Altare Deo est, in quo requiescit, quod sacrosanctum Deus esse voluit, nec violari potest pernicie accusatoris. Hæc inter improbos, ut vno in luto splendidior est. hæc inter pericula secura est. Alphonfus mirantibus illius securitatem sine satellite ambulantis, respondit, securum esse se innocentia. Innocentiæ omnia elementa famulantur, ignis, aqua, terra, & lux ipsa, quia conscientia lux est, Vto securum inuentus in sylua, Goar pallium ad solis radios suspendit. Hac pace gestit, in tormentis fruitur iustus. Semper illa emicat, ut sidera, facilius esse virem inflatum mergi, quam virum bonum regi docebat Zeno. [q] Innocentiæ trium principum ne fuligo quidem adhæsit, ne odor quidem ignis, picei aut corpori, aut vesti narium bonum dempsit. Nulli hominum sunt ad perendum illum vires, quem Deus defendit. Semper eius causa ad illud tribunal agitur, vbi opprimi non potest, in quo omnis controuersia deciditur.

¶ 6.3. Dan

Armin.

r 24. Aug.
mart Rom.
ad Vsuard.
Pontius
Picanus.
trecenti
martyres
massa can-
dida.

Arminij symbolum erat, *malo mori quam sedari*. Hoc ille ad speciem innocentia, reuera præstiterunt [r] trecenti illi martyres Carthagine sub Valeriano & Gallieno, quorum multis machinis oppugnata est innocentia, illi vero inter cruciatus aduersum omnia tanquam scuto innocentia vterentur, tandem, cum præses fornacem calcariam accendi iussisset: *Eligite è duobus vnum, aut thura super his carbonibus offerre Ioui, aut in calcem demergimini, fide armati, Christum Dei Filium confitentem, ictu rapidissimo se in-*

rece-

icerunt in ignem, & inter vapores calcis in puluerem sunt redacti. Massa candida magis innocentia luce, quam nitore calcis ardentis. Felicissima tum est innocentia cum à persecutoribus opprimitur. Non enim lugendi sunt qui moriuntur, sed qui peccant. Si aliquando Deus illam miraculo tuetur, non tamen felicior est quem persecutio declinat, quam ille, quem sternit. Quod & Daniel monuit. [s] *Et de eruditis cadent, (persecutionis violentia consumpti, & occisi) ut consententur, & eligantur, & dealbentur vsq; ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.*

Felicitissima
est innocen-
tia que op-
primitur.

s c. 11. 25.

Feliciores illi cadendo, quam alij quos dicit subleuandos auxilio paruulo. [t] *Cumq; corruerint, subleuantur auxilio paruulo.* Optimi illi de quibus prophetat. [u] *Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & rapina dierum.*

t c. 11. 34.

u c. 11. 33.

Joannes Damascenus calumnia manum amisit, felix contumelia, & dolore, restituta est precanti, non ut martyris gloria maior esset, sed ut barbaris diuina potentia patefceret. Hoc ergo studeamus, mundi esse. [x] *x Ashau.* Mundus est, qui nullius mali tibi conscius est. Qui *l. 7. 63.* mundam habet mentem, toto corpore mundus est.

Damascenus.

¶ 4.

Conscientia puritas gemina est. Abstinerere peccatis, & factorum pœnitere. Prius paucorum est, alterum eorum quos gratia liberat, Rati, qualis Pudens senator Romanus, S. Pudentia patens, qui [y] ab Apostolo Christi in baptismo vestitus innocentem tunicam vique ad vitæ coronam immaculate custodiuit, sed cuiusq; nobis incerta est innocentia, etiam cuius nulla apparet culpa, Danielis innocentia testimonium dat Ezechiel. [z] *Si fuerint tres viri isti in medio, Noe, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas sua.* Et supra demonstrati ui primam illi curam fuisse, ne contaminaretur cibariis lege vetitis: Deinde vixisse eo modo, ut iniustitia coram Deo non sit inuenta: Sic Christiano Aulico eadē est animi voluntas, & proposito firmitudo, facile vitaret exē-

y Mart.
Rom. 19.
Mat. me-
nalog. Vsu-
ard. Ado.

z c. 14. 14.
Pœnitentia.

plo Danielis, ne passim contēpto Deo, pœnas sibi peccando attraheret: est in singulis dictamen diuinū conscientia, quæ nunquā perit, quod officium nobis semper in memoriā reuocat, quod tamen ab improbis spernitur, & conculcatur, vt Dorotheus explicat. Hinc malum pessimum consequitur mentis excoecatio. Vt mala sua nō intelligat, nec meditatur in res alias intentus. Quod enim oculis tenebræ, hoc menti est peccatum, vt res ipsas non videat, & si quid interlucet, discrimina tamen rerum non cognoscat. Verbum quidem Dei audit, verum vt surdaster confusum susurrum auribus accipit, & sonitu contentus, vocum distinctionem, & subiectum sensum ignorat. Deus limen habitans inaccessible, intuens abyssos, omnia intuetur. Magna pars peccatorū tollitur, si peccanti testis assistat, at vero non facile in palatij frequentia sine teste peccatur, etsi desit cognitor, in cōspectu tamen Dei, & coram multorum millium Angelorum, summam maiestatem offendit. Quantumuis terrenos successus habeant, peccato tamen perpetrando in dæmonis naturam degenerant, quod peccati, haudquaquam naturæ nomen est: vitia naturam peruertunt: Ille quos ad crimen inducit, sibi similes reddit, non potestate cogendi, sed astu suadendi: Eoq; facilius, quod quisq; sponte fit malus, nec habet ad peccandum magistrum.

¶ 5.

Accedunt in auxilium cupiditatum feruentium, & dæmonis ignem gladio tentationum fodientis, etiam sociorum hortamenta, vt pietas in acie semper periclitatur, inter sacrum, & saxum ingemiscat. pugnando autem ingentem à Dæmone vtilitatem consequi possunt vt Chrysostomus docet, sanctis enim diabolus coronas plectis, improbis laqueos, Casus aliorum retrahere non debent, à lapsu, non impellere, Landohino inferos angelis ostendit, summum à peccatis auocamentum, sed malis; qui enim metu iustus est, nondum ad caritatem peruenit: si quemadmodum in sanctorum conspectu

Homo
semper in
conspectu
angelorū.

sunt

sunt tormenta impiorum. Sicut scriptum est, [a] *Et hic a Spec. biber de vino ira Dei, quod mistum est mero in calice ira ipsius, 14. 10. 11. & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni, & fumus tormentorum eorum ascendet in sacula seculorū: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerant bestiam & imaginē eius, & si quis accepit Characterē nominis eius. Si inquam ista viderent forte nouissima sua considerarent, & malorum vitarent causas: Forte dico: dubitare enim me cogit eorum peruicacia omnium contemptrix, qui cum certissimo ista credant, non tamen fide excitantur ad vitanda mala, quæ credunt euentura. Fidei autem certitudo, quam oculorum maior est. Visus fallitur per sæpe, propheterico sermone nunquam subesse falsum potest. Quotidie carceres, flagella, cruces, rogos, mortes repentinas videmus, & tamen inter tot instrumenta pœnarum regnant peccandi libidines. Non cessat culpa, Ericius semper in spinis est, peccator perpetes criminum aculeos sentit. Vbi semel impliciti atq; irretiti tenentur, secum onera sua trahunt; vt Isaias prædixit. [b] *Va qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plausri peccatum. Liberari possunt, sed nolunt moneri, nolunt intelligere: [c] Ecce non est, inquit, Isaias, abbreviat a manus Domini vt saluare nequeat, nec aggravata est auris eius, vt non exaudiat. Sed iniquitates vestra diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret.**

bc. 5. 10.

cc. 5. 9. 1. 1.

In aulicis casus pronior est, quia per abruptum ascenditur: Cautela debet esse circumspicior. Nusquam enim facilius vitia virtutum specie se ingerunt. Qui manifestè peccat, duplex facit malum, peccat & docet, quod in aula est frequēs ex mutuo conuictu ac consuetudine. Mutuo vitia excusare malunt, quam excutere. Serpunt illa, & contactu nocent, in aulios trāseunt, alij alios trudent, nemo retrahit, multitudine impellit, dant animos sociis gloria peccato datur & accipitur. Nec tam sancta est vlla societas, in qua non

Occasio
culpa in
aula.

sint peccatores. Nullum malum punicum tam integræ sanitatis est, vt non aliquod granum sit putridum. Facile vulnus, lōga medicina nō vna monitio. Hinc qualescunq; sunt opinione mundi erratis, à Deo reiciuntur, cui odio est impius, & impietas eius. Hinc deinde fons omnium miseriarum. [d] Propter hoc, inquit Isaias elongatum est iudicium à nobis, & non apprehendet nos iustitia: expectauimus lucē, & ecce tenebræ; splendorem & in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus, impingimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. Rugimus quasi visi omnes, & quasi columbe meditantēs gememus, expectauimus iudiciū, & nō est, salutem, & elongata est à nobis. [e] Iustitia enim eleuat gentē, miseros autem facit populos peccatum: vt sententia Salomonis nemo peccator sit non miser. In concertatione autem malitiæ est inferior, qui vincit: quia plus ex certamine peccati habet.

de 5.9.
9.10.11.e Prou.
14.34.

C A P. LXX.

Magnatibus, Palatinis, magistratibus seria, & grauis pœnitentia conuenit.

§ I.

Non vereor ne verba mea repudient: multienim delicta cognoscunt. Ne tamen se obdurent contra flagellantem surdo verberare conscientiam: ne de se male, de regno dæmonis bene mereantur, iustus metus est. Aulam latitiæ esse regiam, & gloriæ gymnasium, non pœnitentiæ carcerem obiectant. Esse ipsis perpetuas nuptias, vbi sponsus sit rex ipse, ad cuius vocē lugere nefas sit. Non ignoro in regno voluptatis ieiunio cilicio, & asperitati plorantium delicta sua non esse locum designatum: sunt triclinia conuiuī, atria, choreis, theatra spectaculis, circi ludis, horti deliciis, vituaria syluæ in modum venatoribus: extra septa palatii, vt carceres, & latuminiæ, ita pœnitentium ergastula.

Pœnitentia aliena
ab aula.

stula. Mardocheus scissis vestibus, indutus sacco, sparsus cinere caput, voce magna ibat per mediam ciuitatem clamans. [a] Et hoc euulatu vsque ad fores palatii ^a Esther gradiens. non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. ^{4.3.}

Regiam Mardocheo ingredi licuit, seruatori regis, Mardocheus vetabar. Quare Esther consternata misit vestem, ^{chans non} vt ablato sacco induerent eum, quam accipere noluit. Atque ^{ingressus} ita per internuncios cum regina locutus est, non enim ^{aulam.} nisi mollibus vestiti in domibus regum esse solebant. Schema pœnitentiæ, habitus miserabilis, in exultante palatio importunus apparatus, & vt musica luctibus, ita luctus gaudiis intempestiuus. Damascenus in historia Josephati, & Barlaami narrat procul aula, oculisque regum arceri solitos, qui malis humani generis, quæ omnibus timenda sunt, premerentur, mendicos, ægros, leprosos, cæcos, claudos, aliisque miseris obfatos.

Ab aula
repelluntur miseri.

Verum illa sunt in aula regum impiorum, atq; infidelium. Quamuis in illis quoq; inueniantur Josephi, Daniele, Nehemiæ, & Estheres.

§ 2.

Daniel insigni pœnitentiæ exemplo, dum legumini- ^{Danielis} ne, & aqua contentus viuit, omnibus præiuit. Deinde ^{pœnitentiam} senior pœnitentiam egisse se testatur. [b] Et posui ^{faciam} faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ^{11a.} ^b c.9.3.4. ieiuniis, sacco, & cinere, & oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodiens mandata tua.

Pœnitentiam agebat, & confitebatur peccata sua, corporalis enim exercitatio absq; interna animi contritione ad modicum valet, pietas ad omnia utilis est. [c] Cumq; inquit, adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israël, & prosternerem ^c V.20. preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei. Eandem

dem quoque rationem post tres annos repetit, panem desiderabilem non comedit. [d] In diebus illis, inquit, ego Daniel lugebam trium hebdomadarum dies. panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed neq; unguento unctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies. Oratio vero tota pœnitentis est, præsertim illa pars. [e] Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui & preces eius: & ostende faciem tuam super sanctuariū tuum, quod desertum est, propter te metipsum. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem, super quam inuocatum est nomen tuum: neq; enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multas. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter te metipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum. Talis & martyrum in camino. [f] Peccauimus enim & inique egimus recedentes a te: & deliquimus in omnibus, & præcepta tua non audiuiimus, nec obseruauimus, nec fecimus, sicut præceperas nobis, vt bene nobis esset. Erubescunt in Dei conspectu. [g] Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, & his, qui colunt te, orant vt in sola anima contrita, & spiritu humilitatis accipiantur. [h] Enunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & querimus faciem tuam.

Tales animos requirit aula Dauidica, aula Danielis, aula Christiana, vbi etsi sit innocentia, confiteantur tamen & sua peccata, qui etsi non sint criminosi, sunt tamen peccatores, septies in die cadit iustus, impius semper iacet, resurgere enim negligit. Magistratibus atq; illis, qui in dignitate versantur, totius populi salus commendata est, neque enim idcirco regnantibus proximi sunt, vt prouincialium sanguine ditefcant, & ad cultum dæmonis saginentur, sed vt pro subiectis vigilent, laborent, orent, pœnitentiā agant, ita Samuel, Dauid, Daniel, cæteri reges DEVM timentes. Cunctis, qui delinquant, agenda est pœnitentia,

tentia, maxime aulicis, qui & rationem pro aliis reddere cogentur. Omnibus necessaria est, hac in vita, sera est apud inferos, qui nolunt, inquit, Augustinus medicinalem, habebunt pœnalem.

¶ 3.

Est quidem vita aulica, vt P. [i] Caussin docet, pa- i *De vita læstra pœnitentiæ, ob multiplicem patiendi occasio-* aulica.
nem. Sed plerunq; pœnæ accumulatur, non pœnitentia, non enim resipiscunt, sed propriis vitiorum pœnis anguntur. Ambitio sollicitat, auaritia cruciat, inuidia suffocat, iræ furor exurit, intemperantia delicias tormentis pensat. Extra hominem nihil est, nisi dolor, si intus est peccatum, abest omnis consolatio, & similis vita damnatorum doloribus, Dolor flagelli semper adest, nec temperatur, nisi vbi culpa agnoscitur. [k] k *Ser. in Birgitta regæ stirpis, & aulicæ sanctitatis specimen, si eius vita,*
qui cum ea ageret, qui letali crimine obstrictus esset, aut simulate & fraudulenter loqueretur, tanto fœtore cruciatur, vt ferendo non esset, se auertere, & abrumperere colloquium cogere. Hanc animi sui Me- *Pœnitentia natu-*
phitini, si illi, qui tanquam auernus exhalant, & Angelorum naribus inhalant, sentire possent, continuo igne *ralis.*
& ferro putredinem refecant. Crebro tamen fœtor ille se animo ingerit, & totam Camerinam inquet, vt sibi mens ipsa sit intolerabilis, qualē in Tiberio describit Suetonius. *Conscientia apud quam non moritur omne, quod gerimus, qua nos in factis nostris accusat & iudicat; qua cum non habeat loquēdi vsum, nescit tamen tenere silentiū. Potest cōscius morte subduci, potest tibi ad tempus prodesse testis cōsciētia. Nec rectū superest, & sine te nō est, haeret pectori, nec vnquā te deserit, & velut quadā pedissequa, nullo abs te temporis interuallo discedit, tenet te reum, & in sua semper ditione captiuum.* Etsi talis mortuus sit, & cadauer, nā à Deo cecidit, *Pœnitentia seria.*
vt demonstrat [d] Augustin, quiescere tamen nō sinitur, quemadmodū Imperatricis Eudoxiæ corpus aliquot *l. T. 5. 193.*
annos in tumulto concutiebat. Lapsus es, resurge, *ef.*
pecca-

Magna-
tibus ne-
cessaria
pœnitentia.

peccasti? quiesce, optima pœnitentia non reuerti ad pristina peccata. Renascentia enim est, & noua vita morti repugnans. Ex laboribus sanitas, ex sudore salus, ex pœnitentia vita est. affligimur delictis, seruamur per pœnitentiam. In longum multi consultant, & craftinum non habent: Quot millia pœnitentiam differendum aduenus Christi anteuertit? Eam cladem Frederico Cæsari Papa prædixit.

*Fata volunt, Scriptura docet, tua facta loquuntur,
Quod tibi vita breuis, pœna perennis erit.*

Hæc fere vita est impœnitentium: alia eorum quos Deus elegit, & prædestinauit conformes fieri imagini filij sui. [m] Dorotheus rogatus ab amico, sibi parceret, ne perpetuum bellum cum corpore gereret? seuerè respondit: *Quare me illud occidere conatur, mors enim certa non pœnitenti, molliter uiuenti.* Lachrymæ, cui pœnitentiæ defuerunt, stitidore dentium in tenebris exterioribus conterentur. Tribunal iudicis nec innocens, nec pœnitens veretur. Nec longæ sunt in lamentatione contritiones, lachrymas cito manus diuina abstergit, gratæ sunt cælo, vinum Angelorum, quo mentes illæ exhilarantur. Rigant sementem pietatis. oratio Deum lenit, lachrymæ cogunt, hæc vngit, illæ pungunt. Nihil tamen profunt lamenta, si iterentur peccata. Pœnitentiæ est delere peccata, quorum est dolor, facta plangere, plangenda non facere,

¶ 4.

Pœnitentiæ nobis exemplum Daniel exhibet regem Chaldæum, [n] pessimum ultra omnes homines tyrannum. Dum in delicto hæsit, bestia fuit, dum pœnitet, redit in naturam humanam. [o] *Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi. & Altissimo benedixi, & uiuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui: quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generationem & generationem.*

Impœnitentis exemplum Balthassar, quem Domini ad-

ni aduentus anteuertit, Darius pœnitentiam egit, credo & Cyrus: sed hic iterum plangenda commisit. Cæteri reges Danielici sine pœnitentia periire. Luculentissimam pœnitentiam egit Manasses, & quidam reges Juda, nemo Regum Iherosolymitanorum, non admittunt facile humiles lachrymas celsa fastigia. Ex tot imperatoribus Philippus religionem persecutis, atque Ethnicis solum [p] Philippum pœnitentem habemus, ut refert Eusebius. Tot præfides periire, pauci pœnitentia sanati sunt. Eleutherius consulari genere ex persecutore martyr factus est. Arianus ut [q] Menologium Græcorum, Metaphrastes, [r] Vsuardus testantur præfidum erat crudentissimus, periculator immanis, sed tandem credidit, &mersum cum sociis mari, delphini in litus retulerunt. Gordianus quoque vicarius urbis post ista crimina Ecclesiæ additus est. Inter ipsa scelera conuersiones & pœnitentiam Deus operatur. Genesius Romanus in theatro, hoc est scelestissimo orbis terræ ædificio ad pœnitentiam vocatus, ut testatur [s] Martyrologium Romanum, [t] Surtius. *Item Roma, aiunt fasti, sancti Genesij Martyris, qui primum sub gentilitate natus, cum in theatro spectante Diocletiano Imperatore, mysterijs Christianorum illuderet. à Deo inspiratus, repente conuersus ad fidem, & baptizatus est. Mox Imperator. iussu fustibus crudelissime casus, deinde in equuleo suspensus, & vngularum diutissima laceratione vexatus, lampadibus etiam inflammatas, cum in fide Christi persisteret, dicens: non est rex præter Christum, pro quo si millies occidar, ipsum mihi de ore, ipsum mihi de corde auferre non poteritis: martyrij palmam capitis obruncatione promeruit.*

Quæ eadem gratia data & Porphyrio, testibus tabulis sanctorum. [u] *Item, sancti Porphyrij mimi, qui coram Iuliano apostata per iocum baptismum suscipiens, Dei virtute derepente mutatus, Christianam se esse professus est, ac mox, iubente eo, securi percussus, martyrio coronatur. Maximos sanctorum labi Deus permisit, ut cæteris & spes veniæ, & resipiscendi darentur exempla. Adamum,*

Patriar-

m Soc.
l. 6. c. 29.

Rarave-
gum pœ-
nitentia.
n. c. 3. 23.
o. c. 4. 31.

r 8. Maij.
& Rom.
Mart.
Lipom.
r. 6.
Sur. t. 2.
Persecuto-
res pœni-
tentes.
s Die 25.
Aug.

t. 5.

u Die 15.

Patriarchas Jacobi filios, Moſen, Aaronem, Gedeonem, Sampſonem, Dauidem, Ezechiam, Apoſtolos, grauius Petrum. Viſtanem, Jacobum interciſum, Hoſium, Conſtantinum, Theodoſium Magnos. Vterque maior Carolus Magnus certis ſibi, inquit Brunnerus, dies ſumebat, quibus genium ipſe ſuum deſraudans maligne famem extingueret; cum publice more Chriſtiano ſupplicaretur, ex palatio ſuo ad D. uſque Emmerammi excalceatus crucem ſequeretur, nihil imminui de maiestate ſua ratus, quam Deo ſubſtrauiſſet.

C A P. LXXI.

Iudicii diuini in aulis & nobilitate ac magiſtratibus conſideratio ex Daniele.

§ I.

*Athei-
mus ma-
gna: um.*

Quam longe lateq; patet mundus, tam vaſto imperio regnat Atheiſmus, ymnis contemptor, qui temporariæ mortis meditationem horret pauido metu, ac refugit, quaſi ad eam non niſi conſiderando iretur, profanus minas ridet æternæ. Stoicorum & Epicureorum delirio imbuti, nuſquam eum eſſe putant, qui mortuus eſt. Mortem pronunciant inimicam corpori, nec animæ parcere, hanc quoque vt pecudum formas emori. Seneca animam euaneſcere diſputat.

*Vt calidis fumus ab ignibus,
Vanescit ſpaciū per breue ſordidus,
Vt nubes grauidas, quas modo vidimus
Arctoi Boreæ diſiicit impetus,
Sic hic, quo regimur ſpiritus effluet,
Queris quo iaceas poſt obitum loco?
Quo non nata iacent,
Poſt mortem nihil eſt, ipſaq; mors nihil.*

Hæc

Hæc Epicuri, Stoiciq; vt teſtatur [a] Plutarchus, & Laërtius in vitis eorū crebro. Animæ tamen immortalitatem aſſerūt [b] Plato, quiq; eum ſecuti ſunt, Pherecydes, Thales Mileſius, [e] Hippoc. Pythagoras, aliiq; Teſte [d] Laërtio & Cicerone. Galenus dubitauit. Teſtantur id multi quoq; alij apud [e] Clementem Alexandrinum, vt Epicharmus, qui pietatem colentibus poſt obitum felicitatem promittit, eosque cælo aſſerit, impiis cruciatus apud inferos decernit. vt etiam Sophocles apud Juſtinum. Mortem eſſe certiffimam, horam incertiſſimam, vbique illam inſidiari viuentibus, non eſt opus docere. Fatentur & illi, qui inter quotidiana funera non cogitant ſe morituros. Facilis verò eſſet mortis contemptus, ſi morte inciperent eſſe nihil, qui ante vitam nihil fuerūt. Verum mors tranſitus eſt, non ab eſſe ad nō eſſe, ſed à vita fragili, in vitam aliam, in vitam aut mortem æternam, diuino iudicio cuique pro meritis conſtitutam, mors iter eſt in obſcuro, in momento longum, ex quo omnia pendent. Miſerriſſimus eſt, qui non nouit recte mori, qui notus nimis omnibus, ignotus moritur ſibi. Mortis cauſæ multæ, terminus vnus ad tribunal iudicis profeſſio. Non igitur mors, ſed quod eam ſequitur metuendum eſt: graue, quod ſuper eſt mortuo. Hic quiſque ſolus eſt, & agnoſcit non ſe natum aliis, ſed ſibi, moritur ſibi quiſque, & onus ſuum portat. Dies vnus de alio iudicat, de antecedente ſubſequens, ſupremus de omnibus, ille præmia diſponit, & pœnas infert, nec in ſcelere fuiſſe felicitatem, nec in virtute miſeriam demonſtrat. Quicquid in mundo fuit, fumum & vanitatem probat. Vt Sabinus tertia mortis ſuæ die in vitam reductus omnibus perſuadere conatus eſt. Homines infideles in morte finem pœnarum, vt voluptatum arbitrantur, in DEI iudicio, rum omnium eſt principium, vt Nyſſenus diſputat. Tota igitur vita noſtra præparatio eſt ad illam iuridicalem diſceputationem, & bonam ſpem præbet, ſi recte traducatur, ſi male, exiguum.

Et ni-

f' Doctri-
na 6.Iudicium
Dei.

Et nihil in ea magnum, nisi si quæ signa sunt prædestinationis, & status ille, in quo Deo placere possis; nam ex apparatu ad iudicium subeundum coniecere possumus, de euentu. Prouidentia diuinæ admirabile documentum recenset [f] Dorotheus. *Nauem scilicet seruatorum, ad quam nescio urbem applicuisse, in qua sane urbe esset virgo sanctissima, salutis suæ admodum diligens & studiosa, hoc cum accepisset, lata facta est, optabat enim sibi ancillulam ex his mercari, quam suo arbitrato aleret & enutrirer in Dei cultu, nec vlla labe mundialis malitia sineret contaminari. Accersiri ergo iubet nauis gubernatorem, quam statim comperit, tenere penes se puellas duas eius ætatis, quam optabat. Quibus visis ex his alteram sibi dato pretio accepit. Vbi vero abiit mercator, haud longe digressus à virgine illa, obuiam habuit scenicam & prostibulam quandam, cui poscenti puellam alteram pretio dedit. Contemplamini, obsecro, mysterium Dei, contemplamini iudicium. Quis potest de re hac sanam asserere rationem. Suscipit virgo sanctissima puellam primam, eamq; in timore Domini nutrit, instituit, informat, in omne opus bonum. Docet omnem monasticam conuersationem, ostendit suauitatem Angelorum, & mandatorum Dei. Suscipit & prostibulam eodem pretio secundam, & eam (breuiter dicam) diabolicis operibus omnino addicit. Quid enim aliud habeat furia illa, quod eam doceret, quam animæ suæ interitum & ruinam? Quid autem dicemus de horribili iudicio hoc? Ambæ parua erant, ambæ venundata, ambæ ignarae quo proficiscerentur, qui sese manerent exitus, & ecce in Dei manus altera, altera in manus diaboli incidit. Pari coniectura de se quisq; sua æterna fata auguretur: si pie caste, iuste vitam transigit, in Deo speret perleuerantiam, & locum in latere iustorum. Sin aliter viuít, non mirum si sursum ad cælos non ascendat, qui toto vitæ cursu ad inferos præceps ruit.*

¶ 2.

Daniel
toto libro
iudicium
D. i. pra-
dicat.

Danielicæ prophetiæ vnicus scopus est, facta memoratio futura prædicædo, omnes homines, imprimis Monarchas reges, magnates, potestate motos, sine satellite

tellite ad terrificum tribunal sistere: certisque prouidentia documentis Atheismum excludere, populares suos in fide & religione confirmare. Danielis enim liber quamuis idololatriam destruat, primum tamen finem habet, vt ostendat, regna à Deo dari, & auferri, sceleribus pœnas positas. Qua in re hoc considerandum venit: Judæorum diuersos fuisse affectus ante & post transmirationem Babylonicam, ante enim fu- renter in cultum dæmonum prolabebantur, ab exitu ex Aegypto, vsque ad urbis & templi euerisionem: A- deoque post citheres patriæ, & constat ex Exodo, libris Iudicum & regum, Jeremia. Postquam ab exilio re- diere, publice nunquam ad idololatriam deflexerunt, legem tamen haudquaquam seruauerunt, multi in sce- lera varia, imo in Atheismum prolapsi sunt, cuius iu- Daniel A-
diciã sunt in Aggæo, Esdræ libris, & Machabæis. Cui ^{theismum}
rei occasionem dederunt posteri Persarum & Græci, ^{refellit.}
quotum principes ac sapientes ita diuim erant con- temptores, vt Deum verum ignorarent, mundi guber- nationem fato aut sorti adscriberent: vtraque opinio- ne Athei. Contra illos, & qui eos secuti sunt, atque ad finem vsque sæculorum sequentur, Prophetiam Da- nielis dictauit Spiritus Dei. Cum enim regum ortus, bella & interitus describit, tanto ante, quam fierent, diuinam prouidentiam ostendit, vt iam supra sæpius explicui. Verum nunc animus est, declarare, Daniele in pœna temporaria non sistere, nec eas sic proponere, vt in illis sit finis supplicij mors & tormenta corporum quæ admouentur impiis, vmbrae sunt, & omnia flam- mantis gehennæ, veri cruciatus æternitatis seruandæ. Joacimus captiuus ducitur, occiditur, in sepulchro abli- citur, non est illa par pœna delictis, plurimos ipse opa- pressit, trucidarat, didicerat homines comedere, vi- duas facere, & factus est leo, aspera tulit, at multi in- nocentes asperiora. Rex Chaldaus Balthassar vix so- brius cum mille magnatibus occiditur. Non tamen v- na morte tot scelera expiare potuit. Alexander Asia ^{ra}

K k

præ-

Daniel nõ
sistit in pœ-
na compo-

prædo gentium interfecto, vir sanguinum, diuinitatis affectator, vini & veneni violentia decidit in lectum, & cognouit se mori, non illi, quam Jaddo Pontifici Judæorum grandius malum accidit. Regum Danielicorū multi subito interfecti leniorem quam in fontes mortem habuerunt. Antiochus acerba, & probrosa morte extinctus est, sed multos ipse præsens, & spectator immaniorib⁹ supplicii occiderat. Nemo superbia, nemo crudelitate, Antichristū superauit, nemo æquauit, Ille sine manu conteretur. Julius Cæsar extra bella ciuilia vndecies cetera millia interfecit, plures in seruitutem vendidit, plerosq; innocentes, vrbes diripuit, non sunt tot mortibus luendis satis viginti tria vulnera. Achab venditus, vt faceret malū, vnō vulnere defungitur. Jezabel ebria de sanguine prophetarum præcipitio eliditur, vix vllum illa prophetam lenius occidit. Humana tantum modo spectatibus mors subita & improuisa videri maxime *ἐκ βαρυτα* potuit, quam Julius optabat. Et constat quosdā impios, & crudeles inopinato occisos, Pompeius in naui iugulatur, Cleopatra aspide brachio admota in soporem soluta mortem somno succedentem non sensit. Dionysius Tyrannus sui temporis crudelissimus lætitia nimia obiit. Artila sæuior Siculo primæ nuptiarum nocte, in thoro geniali sanguinis profluuio celeriter nemine sentiente obiit. Cornelius Gallus homo impurus & Athereus eques Romanus in ipsis flagitiis luxuriæ suæ animus posuere. Giachettus in mortuæ puellæ anaplexu mortuus inuentus est. Ardeburus Anglorum rex dum craterem ingentem hausit, subito anima submersa obrigit. M. Opilius Hilarius etiā inter potandum derepente concidit. Mortes illæ impiis optabiles, piis hortibilis videntur: Quare quotidie in Ecclesia sonant illæ preces, *à subitanea & improuisa morte libera nos Domine*. ita tamen viuendum est, ne sit improuisa. Ante annos omnino quindecim, cum vir magnus subito functus esset, aderat mihi alius magnæ dignitatis & prouectæ ætatis, metuensque similem mortem

Morte nō
expantur
scelera.

Moriendi
lenitas.

ora-

orare se quotidie dicebat, ne à Deo derepente obrueretur, cui alius: Deus neminē præuenit, neminem obruit improuiso, iam te quoque per annos sexaginta monet quotidie, & monere pergit, vt in omnem horam sis paratus: Ille, quam paratus nescio, certe anno 1629. in sella confidens expirauit. Hunc quidem furoris diuini effectum Daniel agnoscit, iramque tristem, & prædixit regibus, regumque ministris, sed hunc in finem, vt experientia docti euenisse, quæ per tot sæculorum seriem vaticinatus est, etiam credamus illa, quæ in alio mundo futura prædixit, & Christi iudicium supremo mundi die. Vbi merces iustis, impiis pœna decerneretur: his gehenna, illis regnum.

¶ 3.

Verum in Daniele iudicium Dei perpendamus [g] g. vidit Nabuchodonosor statuam magnam, terribilem, sublimem, *aid e naba* vocat, Symmachus statuam virem. [h] Huius statuæ magnitudo figurabat humana imperia, caput aureum Babyloniam Monarchiam, & ipsum regem de se somniantem, pectus & brachia de argento (recte Josephus etiam humeros addit) Persicum & Medicum significat imperium, quæ iuncta Babylonio velut brachia pectori, in vnum coaluere. Tertia Monarchia ex ære, venter & femora, vbi femoribus male lumbos, aut latera substituunt nouitij interpretes. Nam Hebræū Jerech, & Jarca Chaldeum, cum de homine mētū est, semper *μυγδς* femora significat. Hoc Græcorum est regnum, cuius veteris Asia, Ægyptus & Macedonia, femora, Tibia ferrea, pedesq; partim lutei, partim ferrei, seu ferri impuri, cui adhuc admixtæ sunt portiones terræ. Romanum imperiū est, *Romanū imperiū diuisum.* natura sua semper geminū, semper diuisum. Initio reges habuit, verum senatus elector erat regum, & regum ipse potēs. Primum regem ob asperius ingeniū dicerpfit, & in cælū esse profectū mentitus est. Eiectis regibus duos consules habuit regis potestatis. Cum ad Cæsa-

Romanū
imperium
diuisum.

res rediit, mansit Aristocrata tenatus in speciem, & inter senatum & Cæsares perpetuæ suspiciones ac lanienæ, collidit crura & pedes diceret, & tamen mansit consulatus in fastis magis quam curiæ potentia. eo deinde contempto, & Byzantium ornante Constantino, duplex etiam senatus, & consulum alter in oriente, alter Romæ. Deniq; imperiū Orientale & occidentale. Postquam in Franciam, deinde Germaniam Monarchia migravit, manet verus temperatura ex Monarchico & Aristocratico regno. Nusquam in mūdo, quam in Germania maior principū libertas, maior potestas, & quædam quasi paritas, qualis est crurum & pedum, excepta prærogatiua honoris, quæ dextro pedi defertur. Quare stulti sunt, qui hūc ordinem inuerrere conati sunt, aut ius Imperatoris minuere, aut principum auctoritatem opprimere aggressi, non possunt duæ tibie in vnum cōflari, non possunt non eo modo res ire; monstrum est homo vnipes, quod Deus constituit, quod Daniel prædixit, futurum est: non valent contra consilium Altissimi machinæ. Si conflare humana temeritas in vnum crura ferrea tentaret, mox alio modo diuideretur in plures. *Regnum partim firmū, partim fragile, & contritum, & tamen, quod in eo luteum est, de plantatio ferri est: etiam sic forte est, & ad mundi finem, seu Antichristum perseuerabit.* Infirmum est, quia ex statuū diuersitate & legibus eius continua orta quondam certamina, rebelliones, secessiones, Principum, Cæsariumq; mutuarum cedes, quales in nulla vnquam alia monarchia, quæ u aut quot sæculis minora præcis fuerūt, non hoc debetur tibis aut pedibus ferri luteis, sed Christianæ religioni, & Germanicæ nationis grauitati, ac fidelitati. Hæc sunt imperia. Iudicium Dei potro Daniel ostendit. [1] *videbam ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis & fictilibus & comminuit eos: Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ aræ, quæ rapta sunt vento: nullusq; locus inuentus est eis: lapis autem,*

ic. 2. 34.
35.
Iudicium
Dei in
Imperio
Romano.

tem, qui percussit statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. Regna interitura prædicit, & nouum regnum erigendum, lapis de monte regnū Christi est pusillus grex, augendus fidelitate populorum, & in celo regnaturus. Non enim agitur de sola euerfione regnorū temporali. nā illæ factæ sunt per lapides cōtērentes, sed nō sine manibus, nā regna de gente in gentē translata sunt, propter iniustitiam, sed armis & vulneribus gentium, & in manus fortissimas deuenerunt. At Christi regnum sine manibus & opera hominum, de monte, hoc est, de hoc mundo abscissum est. De æterno itaq; regno sermo est, quod etiam indicat Daniel, quando lapide iacto dicit contrita aurum, argentū, æs, ferrum. [k] *Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argē- k.c. 2. 35.
tum, & aurū, & redacta quasi in fauillam æstiuæ aræ, quæ rapta sunt vento, &c.* At aurum, argentum, & si iam ante defierant. verum est. Sed in vera regnorum contritione reuocabuntur, & qui iam olim se mutuo peremerunt, noua contritione conterentur æternæ damnationis, vt non aliquid sint, quam fauilla inferorum, semper ardens nunquam deficiens. [l] lapis autem, inquit, Daniel, [l. 35.] *qui percussit statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram.* Regnum enim Christi obtinebit omnia, totum mundum cælum & terram: nam & im- *De æterno
iudicio a-
gientur.*
piorum rex erit, sed vltor, erunt illi pars populi, sed captiui, & serui pœnæ. Et quamuis sit innumerabilis multitudo, non tamen in regno æstimatur, quia in vnā lacunam centri compacta, minimam mundi partem occupabit, ad regnum Christi reliquum comparata, tanquam minimus fauillæ atomus in proportionē celsarum, ac patularum arborum. Significantissime Propheta sic ob oculos ponit extremam vilitatem, & contemptum reproborum, quam humana intelligentia percipere non potest, sicut neq; gloriam electorum. Arenarum minima corpuscula vtcunq; oculus deprehendit, fauilla minoribus constat, quæ cognosci non possunt. Regnum Christi & fidelium est, æternum, pari *Damnato-
rū vilitas.*
gra.

gradu comitatur hostium seruitus, & sub pedibus victoris iacentium infelicitas. [m] In diebus illis, inquit Daniel, regnorum illorum, suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum secundum quod vidistis quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuet testam, & ferrum, & as, & argentum, & aurum. Deus magnus ostendit regi, quæ futura sunt postea. Hoc regnum institutum est tempore Tiberij cum tibix maxime inter se collideretur, & Roma esset carnificina senatus. Cum Filio suo à mortuis suscitato dedit omnē potestatem in cœlo & in terra. Hoc stabit æternum & alteri populo non dabitur. Tantummodo populo, quem elegit Dominus, qui sunt filij Abrahamæ secundum spiritum, quorum libertas & regnum nunc incipit, post iudicium florebit, cum absterferit Deus omnē lachrymam ab oculis eorū. Cætera regna ad gentes diuersas peruenerunt. Nullum magis quam Romanum variavit, quod primo in Romanis familiis fuit, ad Afros deinde, Græcos, Francos, Germanos trās-latum. Deinde in maxime diuersis familiis perseuerauit, haud in vna admodū longo tempore. Regnū Christi constabit ex omni populo, & natione, & lingua, & quemadmodum regni huius non erit finis; ita hostes quoque, socij dæmoniorum, in camino ferreo semper habitabunt, cum igne deuorante, cum ardoribus sempiternis.

¶ 2

Aternitas regni Christi. Pœnas huius vitæ temporarias socij Danielis agnoscunt, & populi exilium in flamma æstuante deplorat. De æternitate tamen securi intrepide respondent: Deos tuos non colimus, & statuam, quam erexisti, non adoramus [n] iudicia, inquit, vera fecisti iuxta omnia que induxisti super nos, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate & in iudicio, induxisti omnia hæc propter peccata nostra. Deinde in laudes diuinas effusi, quasi iam cœlos habitarent, æternitatis in singulis versibus mentio-

tionem faciunt, tricies septies nomen Domini benedictum & laudabile in sæcula, regnumq; gloriosum pronunciant. [o] Excitant ad laudandum Deum omnes creaturas, Angelos, animas iustorum. Et demum concludunt: in omnia sæcula misericordia eius. Ipse rex impius ultra omnem terram cõfiteatur Deum esse regem æternum. [p] Signa eius, quia magna sunt: & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnum sempiternum, & potestas eius in generationem & generationem. Ipse inter bestias habitans laudat viuentem in sæcula sæculorū, quia ante se ipse laudauit, Aliud regnum, illi Deus reuelauit, regnū vigilum, regnum spirituum, quorum est perpes actio, nulla quies, nulla fatigatio. [q] Vidit in consilio vigilū contra se decretum, vt regno excideret, sermonem sanctorum & interrogationem. Docuitq; morales cum cæci furore, & amentia ad scelera rapiuntur, ad illos agere in conspectu vigilum, hoc est exercitus Angelorum, vbi omnia in acta referunt, & dies præscribitur finiendis criminibus, inchoando supplicio. Hoc est enim verum iudicium, & iustum. Nam in hoc mundo quamuis ingentibus calamitatibus mali plestantur, patiuntur tamen & iusti & crebro fors impiorum est felicior.

¶ 5.

Plenum terroris iudicium, non corporum tantum, sed animarum quoque excidio horrendum supra modum Balthassar extimuit. Nondum mortis elogium audierat, & magna voce clamat, vt adducantur, qui interpretentur. Deos laudabat suos & à laudatis, tam præmium, quam pœnam expectare fas erat, sed polluta mens, & scelerum conscia, non nisi malum ominari poterat. [r] Tunc facies regis commutata est: & cogitationes eius conturbabant eum: & compages regnum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicem collidiebantur.

Ecce quomodo nondum nota sententia rex pallet,

tremit, collidatur genua, vox cadit. Omnium hoc animis sedeat, cum lætitiæ & Baccho litant, dum sese extollunt, dum fœdis oblectantur, adesse manū, quæ non in regis pariete, sed styli ferreo, & celte chalybea scribat in silice illud: Mane, Teckel, Phares, siue ut est in Chaldæo *Mene, Mene, numerauit*, hoc est; numerauit Deum regnum tuum, & compleuit illud, numerauit vitæ annos, dies, omnia delicta, ad minimæ culpæ minimam vsq; cogitationem, & cogitationis omissionem, & omnium horum fontem ac radicem. Iussit iam esse finem vitæ, statuit dare præmia: in annos viginti cōmeatus erat vrbi, sed deserendus est, abeundum, moriendū est. *Teckel*, in statera appensus es, ponderatus es, sed inuentus es minus habens, deficiens. Non fuit illa, quam Deus postulauit operum bonorum grauitas: non pondera virtutum. Phares, ita secundo loco habet Chaldæus textus, primo Pharsin diuidentes. Diuisum est regnum datum Medis & Persis. Datum qui aurū, & argentum nō quærant, sed sagittis paruulos interficiant. Sceleratissimus hominū erat Balthasar, illa nocte interfectus est, at nō tam citē mortis erat illud supplicium. Cum optimates, ciuesq;, qui minora peccauerant, & paruuli in opes trucidati sunt. Maius igitur malum regi prædixit Daniel [s] Jeremias clades illæ exposuit insigni hypotyposi de timore Balthasaris singularium refert: *Audiuit rex Babylonis famam eorum, & dissoluta sunt manus eius: Augusta apprehendit eum, dolor quasi parturientem. Cum vero dicit: [r] Quoniam peruenit vsque ad celos iudicium eius, & eleuatum est vsq; ad nubes. Summam pœnam significat, quæ nec morte finitur [u] minatur fore ut ponat montem pestiferum in montem combustionis. [x] non tollent, inquit, de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus. Non de crudelitate Medorum, qua Babylon cecidit, sed de pœna inferorum, ad quam raptus est rex Babylonis, minas accipiendas esse docet [y] Isaias. Infernus subter conturbatus est in occursum aduentus sui. Suscitauit tibi gigantes. O-*

Balthasar
damnatus

¶ 6. 50. 43.

¶ 6. 51. 9.

¶ 6. 51. 26.

¶ 6. 14. 9.
¶ 6. 19.

tes. Omnes principes terra surrexerunt de foliis suis, omnes principes nationum, Vniuersi respondebunt, & dicent tibi: Es tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es. *Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te fernetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de celo lucifer, qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: In celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sededo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum lacu: qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq; prospicient: numquid iste est vir, qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit, vincus eius non aperuit carcerem? Omnes reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cum hu, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta lacu, quasi cadauer putridum. Non habebis consortium, neq; cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum. Multis exponit, dæmonum ac damnatorum acerbissimos sarcasmos, quibus Babylonium regem ad inferos venientem excipiunt. Non est illa poetica profopopœia, sed vera omnino scelerum exprobatio, & ardentis in ignium vorticibus irrisio & insultatio, quod grauius, quam cæteri regum torqueretur. Utinam omnibus peccare volentibus adlisteret illa manus, & scriberet, videret tot millies millena millia Angelorum acta notantium, tot dæmonum ad pœnas exigendas inhiantium, tot damnatorum insultantium.*

¶ 6.

Porro iudicium illud Daniel luculentius, quam vilius Prophetarum descripsit. Nam postquam beluas immanes regnasse, ablatas & exutas se vidisse affirmavit, iudicium confedisse testatur. [z] *Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum eius*

Iudicium de vita æterna statum est.

¶ 6. 7. 8. 10.

Kk 5

can-

candidum quasi vix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammæ ignis: rota eius ignis accensus. Fluvius igneus, rapidus, egrediebatur à facie eius. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assidebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt. Non modo Deum in tribunali, sed filium etiam hominis oblatum illi in nubibus intuitus est, nam pater omne iudicium dedit filio.

a c. 7. 13. 14. [a] Afficiebam igitur in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum pervenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi tribus & lingua ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur. Terribilem porro fuisse illius visionis aspectum, figura iudicij nos docet. [b] Horrui spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt me. Iudicium illud non fuit de morte & pœna bestiarum, & bestialium temporaria, iam enim ablatæ erant, & exultæ. Verum de æternis pœnis, aut præmiis, ad hoc enim iudicium post mortem omnium agitur, vt ex iure vnicuique sua statio tribuatur, quod indicant illa verba. [c] Et iudicium sedebit, aut auferatur potentia, & conteratur, & dissipereat vsque in finem. Agi autem de summa rerum, hoc est, de statu humani generis, imo totius creaturæ rationalis, non temporario, sed immutabili ac sempiterno,

b v. 15. Angelus Danieli doctor oppositus asseuerat. [d] Suscipient autem regnum sancti Dei Altissimi: & obtinebunt regnum vsq; in seculum, & seculum seculorum. Quin etiam ex eo colligitur de animis cognitionem institui, quia libri aperti sunt. Alludit ad morè tribunalium, ac iudicum, quibus æquitas cordi, qui obsolescat controuersias iudicatur, vetera librorum, & diplomatum testimonia, & tabulas publicas exquirunt, iudicanda erant antiquissima peccatorum, à parricidio Cain, vsq; ad Eliæ, & Enochii cædem, libri igitur de mortuis scripti proferruntur, tabularia conscientiarum excutuntur, & mundi totius bibliotheca, & res gestæ cogitatæque ad pu-

d v. 18. rum

rum descriptæ leguntur. Joannes Euangelista, nouæ legis Daniel hæc eadem explicat. Iudicem enim filium hominis aspexit. [e] Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis, & verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat. Oculi autem eius sicut flammæ ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen eius, verbum Dei. Et exercitus, qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipso percutiat gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex regum & Dominus dominantium. Plures throni ponuntur, quia multi sunt iudicaturi, vestis cædida puritatem sententiæ indicat. æternum esse supplicium idem Joannes ostendit. [f] Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna: si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius, & acceperit Characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hinc bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum agni: & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam, & imaginem eius, & si quis acceperit Characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu. Totam rationem deinde exponit Danielis Prophetæ explicator. [g] Et descendit ignis à Deo de cælo, & deuorauit eos: & diabolus, qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia, & pseudopropheta cruciabitur die ac nocte in secula seculorum. Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vita: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum: & dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mor-

c Apoc.

c. 19. 11.

12. 13. 14.

15. 16.

Iudicij de omnibus.

f. c. 14. 9.

10. 11. 12.

g s. 20. 9.

10. 11. 12.

13. 14. 15.

mortuos suos, qui in ipsis erant: & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hac est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro vite scriptus, missus est in stagnum ignis. De æterno autem præmio, de Jerusalem cælesti & regno sanctorum pluribus tractat, & quod Daniel breuissime dixit. [b] Et multi de his, qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper. Joannes integris paginis oculis spectandum obiicit. Qua ex re apparet Danielem, dum futuri mundi furorem, bella, regum cædes, aularum interitus, familiarum interneciones prædicit, ita illas clades proponere, vt tamen demonstret per hæc mala ad supremum malum, æternam damnationem, populis comitantibus proficisci reges, quibus quantum in deliciis fuerunt, & se glorificauerunt, tantum tormentum rependatur, fore vt semper sint miseri, nec vlli miserabiles.

i Ps. 2. 2. [i] Astiterunt reges terra, & principes conuenerunt in vnum, aduersum Dominum, & aduersus Christum eius. [k] Sed Dominus irridebit eos, & habitans in cælis subsannabit eos. Irridebunt eos cælestes, iridebunt inferi. Quo loco potentes apud inferos sint futuri Isaias iam ostendit. [l]

C A P. LXXII.

Omniū rerum, quæ in mundo sunt, aspectu iudicij extremi memoriam ingeri.

§ I.

IN amœna cogitatio delicatis, mœsta diuitibus, necessaria iudicandis. Qui in vinculis ad cognitionem & quæstionē detinetur, totus in eo est, vt meditetur, quid iudici respōdeat, cæterorū rerum incurius: verū homines hoc quod solum agere oportuit, solum omittunt.

In vi-

In vita obliuiscuntur Dei iudicis, in morte sui, tristitiam recordationem fugiunt, ipsa mala non effugiunt. et si multa vitare datur, hoc vnum sustinendum est. Multa accuracione libris regalibus inscribitur, quod magna leuitate geritur, crescit in hominum pœnas ira Dei, quia crescit quotidie, quod puniatur. Pœna semper est, seu occulta, seu aperta, grauissima est, cum nulla sentitur, talibus enim thesaurizatur ira in die iræ, & iusti iudicij Dei. Rarissimos esse Augustinus arbitratur, quibus hac in vita non repræsentatur pœna, omen futuri supplicij. Et hoc ipsum reges aulæ Danielis ostendunt. Verum patiuntur & boni. Nunc in vna domo sumus omnes pari sorte, ait [a] Cyprianus, donec ad aternitatis a Ad De-hospitia diuidamur. Magnatum erit disparitas, quanta metrianiū. inter illum, qui ardet in rogo, & qui regnans sedet in solio, & eiulanti insultat. Figura diuersitatis admirandæ in Daniele præcessit. Daniel & Joacimus eadem iudicium ex patria, in eandem captiuitatem, sed Joacimus ex Dei facie sublimiore fastigio trahitur, Joacimus post contumelias & ludibria captiuus. [b] In regnum restituitur, b 2. Para. post violatam fidem, [c] fœda morte defungitur. [d] 36. 3. Sepultura asini tumulatur. [e] Daniel eadem in vrbe c 4. Reg. captiuus honoratur, victoribus imperat. Sed exigua d 24. illa omnia, & transeuntia, nunc verum discrimen ha- 30. bent, Daniel lucet vt stella in perpetuas æternitates, c Deuter. Joacimus ardet vt fauilla inter prunas. Quanto minor olim Joacimo, quo cum captiuus ductus est Daniel, tanto nunc maior. Pœna Danieli fuit probatio, Joacimo supplicium, punire pietas fuit, nam falsa mansuetudo est crudelitas, & non est crudelis, qui occidit crudelem: Hodie eadem res agitur, non eisdem personis. Errant Concionatores, qui metu iudicij percellere auditores verentur, molestiam recordationis amaræ depellere conantur, & parcendo occidunt, auferendo leue malum, graue damnū inferunt. Vt si iudicium mansuetum Dominum dormientem fidus custos ser- semper in- uabat, eius in fronte muscam pabulantem intuitus, tantū audū.

tanquam

tanquam Domini sui hostem excussissima alapa obtriuuit, ignarus eodem ictu Domini caput frangendum. Par eorum ignorantia, qui mortis metum, sollicitudinem de iudicio, voluptatibus, lucro, honore, vino obruere conantur, & dum muscam auferunt, elephanto se obruunt. Plane crudeliter occidunt, dum curam salutis demunt, qua vna re tot hominum millia pereunt.

¶ 2.

Cœli signa habent iudicij. Diuina prouidentia postquam hominem ad æternam vitam fruendam creasset, & ad illius hanc vniuersi machinam, tanquam regi palatium extruxisset; omnibus in rebus iudicij sui, & salutis nostræ signa, vt omnia nos admonerent, imposuit, ipsa adeo nos a cœta mortalium, sermonesque hortantur, vt ad supremum nos diem paremus. Cœlum intuētibus occurrit illo in templo angelos peccasse, & celeri exito deiectos. [f] **f 2. Epist.** Si enim, inquit Petrus, Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reseruari. Hoc ædificium cum principatu amiserunt, vt monet etiam Judas: [g] **g 7.6.** Angelos vero, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reseruauit. Inculcat illa Petrus. [h] **h Epist.** Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Solem admiraris vel aurora surgentē vel crepusculo occumbentem, aut cum medio altissimus orbe est, & lunam chorosque siderum? Veniat in mentem illius diei, quem Dominus prædixit, teste Matthæo. [i] **i c. 24. 29.** Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stelle cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur: & tunc parebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientē in nubibus cœli cum virtute multa, & maiestate. [k] **k Luc. c. 21. 25.** Erunt enim signa in sole & luna & in ter-

ris pressura gentium. Minatus illa olim est Isaias: [l] **l Eccl. c. 13. 9.** dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & ira furorūque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores conterendos de ea. Quoniam Stella cœli & splendor earum, non expandent lumen suum: obtenebratus est Sol in ortu suo, & Luna non splendet in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium & arrogantiam fortium humiliabo. Et quod Ægyptio vaticinatus est Ezechiel ad omnes improbos pertinet, quorum typus est Ægyptus & Sodoma & Babylon. [m] **m c. 32.** Et operiam, cum extinctus fueris, cœlum, & nigrescere faciam stellas eius, solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum. Omnia luminaria cœli morere faciam super te: & dabo tenebras tui in medio terra. Joël sane omnib. minatur: [n] **n c. 2. 10.** Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Nubes suo conspectu nos admonēt eius, qui veniet in nube cum potestate, & maiestate. Consideret nubium solutis cararhaëtis diluuium inductum [o] **o Isai. 6.** scēdere Dominum super nubem leuem. [p] **p 19. 1.** Venit in nubibus cœli filius hominis, vt vidit Daniel. Super nubē quoque [q] **q Apoc. c. 7. 13.** Joannes vidit Christum, falcem metētē terras: [r] **r 14. 14. 15.** Et quædam vidi, & ecce in nubem candidam: & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terra. & misit, qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Quin & liquentis ætæis regio iudicantis nos admonet. Christum venientē excipient in aère electi. [s] **s 1. Thess. c. 4. 16.** Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. Tunc dominari in puro illo elemento desinet Satanas. quem Paulus appellat [t] **t Apoc. c. 4. 2.** principem potestatis huius aëris. Infectus ille est de puteo abyssi & obscuratus. [u] **u Apoc. c. 9. 2.** Et aperuit, inquit Joannes, puteum abyssi: & ascendit fumus putetis, sicut fumus fornacis magna: & obscuratus est sol & aër de fumo putei.

Tonitru. Angelus quoque septimus Phialam Dei effudit in
 u *Apoc.* aëra & audita est vox de throno & templo: [u] factum
 19.17. est. Tonitru cælum remugit, [x] Formident Domi-
 x 1. *Reg.* num aduersarii eius; quia semper ipsos in cælis tonabit.
 2.10. **Grando.** Quid autem vox tonitru nisi figura illius vocis, quæ
Grando. orbem damnabit? Fulgura discurrent, & fulmina
 verberant! Huc similis aduentus filij hominis, [y] sic-
 y *Matth.* ut de throno Dei procedunt fulgura & voces. Pluuiæ & rores,
 24.27. cælestis patriæ abundantiam significant. Iudex tamen
 cognita causa, [z] pluit super Sodomam. [a] Et pluit su-
 2 *Gen.* per peccatores laqueos, ignis & sulphur pars calicis eorum. Sic
 6.9.14. iudicabit Deus Gog & Magog. [b] Et iudicabo, inquit
 a *Psal.* per Ezechielem, eum peste, & sanguine, & imbre vehemen-
 10.9. ti, & lapidibus immensis: ignem & sulphur pluam super eum,
 b 6.30. & super exercitum eius, & super populos multos, qui sunt cum
 22. eo. [c] Ignis etiam, grandis, nix, glacies pars calicis impiorum.
 c *Psal.* [d] Grando & carbones. [e] Ecce validus, apud Isaiam,
 148.8. & fortis Dominus, sicut impetus grandinis, turbo confringens,
 d *Pf.* sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum
 13. super terram spatiosam. Sic ad vindictam veniet, &
 e 6.18.2. omnia conculcabit. In Apocalypsi: [f] Et primus An-
 f 6.8.7. gelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus igne ardens mis-
 sus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis. Alia
 g *Apoc.* deinde maior grandis: [g] Et grandis magna sicut talen-
 tum descendit de cælo in homines: & blasphemauerunt Deum
 homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est
 vehementer.

Terra quam calcamus, ex qua alimur, in qua reuer-
 temur, illa in sinu suo inferos abscondit, illa nunc mo-
 uet, nunc variis locis ignes euomit, vt ex Æthna, He-
 cla: nunc calidas aquas scaturit, ne miremur aterni-
 tatem ignium. Illa hominum sceleribus polluitur, &
 cadaueribus putrescit, in illa quotidiana flagitia com-
 mittuntur, & puniuntur, aspice quam late patet, & re-
 h 2. *Epist.* miniscere Prophetiæ Petri: [h] Terra autem, & quæ in
 i 13. ipsa sunt opera, exurentur. [i] Nouam autem terram & no-
 uos cælos creabit Dominus. Cum Joanne vide tertiam, &
 dic

dic, va habitantibus in terra. [k] Et va terra, & mari, quia k *Apoc.*
 descendit Diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod 12.12.
 modicum tempus habet. Timete Deum à cuius conspectu
 fugit cælum & angusta est terra, in illa pressura gen-
 tium est, quæ metu arefcit: Omnes impij scribentur in
 terra. Lætos aspicias pampinis colles, quod mediteris, *Mon.*
 suppeditant. Vineæ Domini est omnis vir iuda, expectant, *Colles.*
 vt faceret vvas fecit autem labruscas. Cultores vineæ mini-
 stros, qui filium patris familias occiderunt: [l] Veniet l *Marc.*
 Dominus & perdet colonos. Montium immanes sco- 12.9.
 puli in mñas pendēt, nec in die iudicij teget eos, qui
 dicent illis, cadite super nos, & collibus operite nos à facie se-
 dentis in throno, & à facie ira agni. Jacentes valles, & eun-
 tia per alueos flumina, quid aliud quam præcipitia in-
 ferorum, & piceos torrentes indicant. Vallem Josa- *Valles.*
 phat in mentem reuoca, in quam vocabuntur omnes
 gentes, vbi disceptabit cum illis, qui creauit illos. Ar- *Ligna.*
 bores metuunt secures, quæ iam ad radicem positæ
 sunt, & omnis arbor quæ non facit fructum bonum excida-
 tur & in ignem mittatur. Ligna quotidie cæduntur igni,
 præsertim lignum vitis. Segetes sua habent zizania, *Segetes.*
 quæ in fasciculos colligatæ comburuntur igni inex-
 tinguibili, spicæ paleas habent, & grana, pauca de ma-
 gno agro in horrea Domini referuntur. Terra specta-
 tissimo vitore herbescit, & floribus pingitur, sed fœ- *Fœnum.*
 num, quod hodie sic vestitur, cras in clibanum mitti-
 tur, omnis caro fœnum est, flos veris est, decidit, dum *Flos.*
 superbit, & arefcit. Lapidibus quoque iudicium illud si- *Lapides.*
 gnant: [n] Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem n *1ob.* 28.
 ipse considerat, lapidem quoq; caliginis, & vmbra mortis. [o] o *1er.* 26.
 Omnes vrbes erunt in aceruum lapidum sicut Jêtula- *18.*
 lem, [p] non relinquētur lapis super lapidem. Melius p *11.1.*
 est, vt lapis molaris ad collum alligatus redeferat in *13.2.*
 profundum maris, quam scandalum des vni ex mini-
 mis, qui in Christum credunt. Ipse Dominus positus
 est in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël,
 positus à Deo, qui potest de lapidibus suscitare filios

q Rom. 9.32. Abrahæ. [q] Dominum exercituum, inquit Isaias, ipsum sanctificat: ipse pavor vester & ipse terror vester. [r] Plurimi offendunt in lapides offensionis, teste Paulo. Et Petrus:

s 1. Epist. 2.2.7. [s] Vobis igitur honor credentibus. non credentibus autem lapus, quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo nec credunt in quo & positi sunt. Metalla ferri, auri, argenti, ab inferis per ergastularios eruuntur venena terræ, de venenis nata, in mortes hominum, in multas ferrum, in plures aurum. vtraque diuini iudicij sunt carnifices. Meminerit

t c.41.18. Christianus cum suo hoste sibi esse certamen: [t] qui reputat quasi paleas ferrum, quæ Job sensit grauissimam, & vicit. [u] Christus rege gètes in virga ferrea, & quasi vas figuli confringeret eas. [x] In plaustris ferreis trituratur Galaad vt vidit Propheta vellicans Sycamoros. Mare ipsum olim mundum totum, nunc partes obruit, & quotidie homines sorbet, ipsis fluctibus & sonitu iudicij minatur extremum. Ipsi populi mare vocantur, [y]: *impij autem*, inquit Isaias quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum.

z Thre. 6. 2.13. a c.11.45. [z] Itaque magna erit sicut mare contritio eorum, vt Jeremias lamentatur. [a] Ipse Antichristus inter duo maria positus peribit, vt Daniel præuidit. Ad terrorem iudicij concurret sæuities maris. [b] Et erunt, vt est in Luca, signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum. [c] Iacobus impium ait sua. *illegitimi fluctui maris*. [d] Judas fluctus feri maris, despumantes suas confusiones. Si nauem ingressus, duobus digitis à morte abesse te cognoueris, illud memora, forte & inter illos mortuos, quos mare reddet ad iudicium, ego sum. [e] de quibus Joannes: Flumina nos admonent torrentium piceorum, & fluminum igneorum de throno procedentium. Ita Daniel: [f] *Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius*. Flumen amœnum umbra est illius, quod Joanni Angelus ostendit. [g] *Et ostendit mihi fluuium aque vite splendidum tanquam Crystallum, procedentem de sede Dei & agni*. Pisces in mari, & cetera grandia, perpetuo laniatu uiuen-

uiuentes, inferis vicini magis iudicium Dei indicant, Job sane inde parabolam in doloribus assumit, [h] & h. c. 40. in Leuiathan nobis dæmonum principem describit, cuius vires & pœnam considerare fas est. [i] *Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius, vt palpebra diluculi*. De ore eius lampades procedunt, sicut teda ignis accense. De naribus eius procedit fumus, sicut olla succensa atq; feruens. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egestas. Membra carnis eius coherentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Cum sublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur. cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neq; hasta, neq; thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Quasi stipulam aestimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Feruescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cum unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita, aestimabit abyssum, quasi senescentem. Non est super terram potestas, quæ comparatur ei, qui factus est vt nullum timeret. Omne sublime ridet, ipse est rex super vniuersos filios superbia. Denique in nobis ipsis, quantus est pavor spectrorum, contra quæ tamen fide, oratione, innocentia munimur. An non ingens ille metus nos quotidie admonet, vt ita viuamus, ne eorum crudelitati in æternum torquendi tradamur.

¶ 3.

Quod animal non ingerit nobis memoriam diuini iudicij? [k] volucres cæli, ipsi adeo passeruli dæmones designant, qui sementem de cordibus auferunt, ne credentes salui fiant. Non tot in cælo volucres insidiantur aut sibi, aut aliis, quot principes & potestates æris huius. Omnia plena laqueis vidit Antonius, experiantur peccatores. Leo signat leonem rugientem, circumstantem, & quærentem, quæ deuoret. Oues & hædi iudicij formam ostendunt. Animalia munda & immunda

electos & reprobos. Volucres inuitantur ad carnes principum, & aulicorum. Vt Joannes territus audiuit. [l] Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auiibus, quæ volabant per medium cæli: Venite & congregamini ad cœnam magnam Dei: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruatorum, & pusillorum, & magnorum. Sensit illam vindictam Hella Rex Angliæ, Regnerum regem Daniæ excruciatum trucidauerat, tres ille filios reliquit, audita patris calamitate, Siuardus ira fremens telo pedem læsit, Biornus aleas, (aleis enim ludebat) tanta pressit vi, vt sanguinem de manu exprimeret. Iuarus iram adeo pressit, vt ex spectaculo vetaret discedere, Hella iram professam duorum contemnens, Iuarum ultorem fore dixit, nec fefellit augurium, victum captumq; Iuarus circumduxit, vulturem dorso, qui illud roderet, apposuit, Tyrij pœnam in hoste imitatus. [m] Ita Crantzius, Daniel quoq; omnes bestias vidit exultas. Serpentes & reptilia occurrunt? cogita serpentem antiquum, diabololum, serpentem, vectem. Vermes calcas? illum signant vermem, qui non moritur in igne, qui non extinguitur. Serpens hominis præcipue hostis est: alibi ramen ad solatium bonorum, vindictam malorum. Ad Anatoliam virginem missus à Marso serpens eam innoxiam seruauit, mane magistrum suum lealibus spiris amplexus necare cœperat, cum illum Martyr depellit. Charitonem quoq; captum & professum, non sacrificare, etsi millies moriendum sit, aspis de vino latronum absentium bibens, & veneno reliquum inficiens, liberauit. Latrones enim an heli redeuntes medicatum à vipera porum haurientes, sopiti sunt morte. Chariton opes pauperibus diuidit, speluncam vertit in Ecclesiam. Illa iudicia diuinitatis, aliaque innumera Symbola æternorum nunquam animo deponenda sunt, quia nunquam ad illa proficisci intermittimus.

1c.19.
17.18.

Regnerus.

ml.4.c.10.

Serpentes.

Anatolia.

Chariton.

C A P. LXXIII.

Omnibus hominum conatibus ac gestis extremi iudicii signaturam à Deo impressam.

¶ I.

Heronymus salubri timore, ne lasciuiet, carnem suam congebat: siue ederet, siue biberet, semper insonantem illâ suis auribus tubam audiebat: Surgite mortui, venite ad iudiciû. Nam reuera in cunctis actionibus est causa moriendi, & ad tribunal illud accedendi, & à Deo metus incussus, & exempla morientium. Conuiuium Balsaris cæde omnium finitur. Extremus etiam dies inueniet conuiuantes. Jam Dominus apud Matthæum protestatur. [a] Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim in diebus erant ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsq; ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur. Nabal in conuiuio contumeliosus, altera die obrigit, Holofernes mori se non sensit, apud inferos de crapula euigilauit. Andeburus rex Angliæ in ipsa comestatione suffocatus est. Alexander ebrietate & veneno, duplici malo. Sed in ipso cibo mors exprouiso. Augustum ficus, Torquatum placenta, Claudium boletus, Saufeium oui sorbitio. Anacreontem acinus vuæ, Tarquiniû Priscum spina piscis strangulauit. Durius Valla medicus multæ porione, Amurathes Turcus dum craterem ingerere se prouit, derepente concidit. Ipse complures noui, qui post lautam comotationem ad causam de æternitate dicendam citati sunt. Quare Christus cum moneret de illa hora inopinato ad omnes ventura, se uere vœtuit ne grauarentur corda crapula, & ebrietate. Nihil igitur tutum, dum corpus

In omnia
Hic iudicium.In cibo, &
poin.Subita
mortes.

I. I. restau.

re tauratur, euertitur. Medicina ipsa temperaturæ correptrix, expultrix morborū quotidie catapotis mortē peragit. Adriani dictum memorabile, *Turba medicorum Imperatorem perdidit*. Perdidit Imperatorem Maximilianum I Julium 3. Pontificem.

Miserabilifato Carolum Nauarræ regem. Laborabat articulari morbo, additus erat dolori torpor, frigus, & imbecillitas, medicorum iussu linteo, quod aqua vitæ, aqua ardente madebat, insutus est. Sartor filium, quo regem insuerat candelæ flamma præciciens, linteum incendit, nulla arte succurri potuit, rex viuus tostus, exustusque est. Multos ex balneo mortuos, multos ex Medicorum curis, Plinius recenset. Quam multos Iudi absumperunt? Apud Fidenas Theatrū concidit, & sexaginta millia oppressit. Thales in theatro siti & calore exaruit. Philistæi cum theatro conciderunt, funestum lēssum ludente Sampsonē. [b] ut est in libro Judicum. Luciz sorori Aurelij cum filio lufitanti acu in corde fixa casus mortem attulit. Baldi Jurisconsulti indigna plane mors, sed ad exemplum vtilis, catellus ludentis labium momordit, inde rabiosus, & aquæ metuens fugitansq; misere interiit. Quoties armis iocose pugnantes inopinate læduntur? nulla non ciuitas exempla præbet. Gallia etiam regia Henricus vndecimus dum hasti ludio exercetur, lanceæ fragimine casu in oculum retorto periit. Ludouicus dum spectat ludentes repente extinctus est. Ludocus primus dux Bauariæ à sicario occisus est. Carolus vndecimus Galliz rex, dum laruatus discurrit, tunica picea Fauni aut furiz instar indutus, occurrit ignotus fratri, dumq; incaute custodiuntur faces, duos proximos ignis corripuit, & tunica molesta exussit, regiz ægerrime subuentum est.

¶ 2.

Venatores. Lusus principum & magnatum vsitatus, venatio. Multæ regum mortes in syluis. Est vero venatio figura illius,

illius, quam dæmones exercent, capturæ, illi omnium immemores animas captant. [c] Exultat itaq; Dauid c *Psal. 90.* liberatus de laqueo venantium. Dominus certe per Ieremiam minatur se piscatores, & venatores missurum: [d] *Ecce ego mittam piscatores multos dicit Dominus, & piscabuntur eos: & posthas mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum. Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt abscondite a facie mea, & non fuit occulta iniquitas eorum ab oculis meis.* Cum ad venationem egrederis, hoc ipsum meditate, quod scripsit Michæas: [e] *perit sanctus de terra, & reclusus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.* [f] *Venatio leonis of nager in sylua: & pascua diuitum sunt pauperes, & prada diuitem diuites, & cibus eorum electus.* Equitatio te delectat? non culpo. Interim respice sursum, & vide equitem in cælo, qualem Joannes. [g] *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis, & verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat.* illum inde sequaris, exercitū enim habet. [h] *Et exercitus, qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.* cum ludibundus veheris, & placet quadrupes simul in mentē veniat equitū Apocalypticorū albi, rufi, nigri, pallidi, de quo Joānes. [i] *Ecce equus palidus: & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.* Multos in equis mors inuenit. Henricus Austriæ Marchio in glacie, Philippus Ludouici Galliz regis filius equo prolapsus exspirauit. Ipsa multos lætitia exanimauit, de matribus Romanis notum est, cum præter spem filios reductes complecterentur. Philistion poëta risu crepuit. Philæmon etiam leui causa, quod asinus ficus conuiuis apparatus comederet. Cato, quod carduos, & suo acuminē delectatus est, quod dixisset, similes habent *labra lactucas*. Sophocli & Zeuxi risus leti causa fuit, huic picta vetula, quam intuitus risu exspirauit.

fui itaq; amore perit. Itaque non modo tristitia, qua Heli corruit, & eius nurus, & Thamar contabuit, sed ipsa hilaritas nimium præcordia dilatans vitam abrum-
 pit, Sophocles, Dionysius Tyrannus, Philippides nunciata victoria, gaudij magnitudine mortui sunt. Diagoras & Chilon in filiorum Olympionicarum complexu exultanti lætitiæ succubuere. Paulus Æmylius Macedonico triumpho filios extulit. Bibulus in ipso curru superbæ regula percussus interiit, honor ipse ac leo mortis armatur, & de sella curuli ad iudicem vocat. In curia Romana de cernitur triumphus, in cælesti dies dicitur. Nuptialia conuiuia celebras? gaudes ad vocem sponsi & sponsæ? Hoc ante diluuium faciebant nubentes, & nuptui tradentes, donec venit diluuium & tulit onnes. Septem sponfos Sare nuptiali nocte Asmodæus suffocatos tribunali diuino stritit. Attila in geniali toro sanguine effuso, nullo aduertente de regio thalamo ad rogos inferorū descendit. Et ne minora nomina taceam Eupolis, Cornelius Gallus, Ladislaus Neopolitanus. Multi alij in vxorum, aut meretricum complexu animas dederunt. Quoties virgines ad lenonem ductas violaturi morte lasciuiam lueiunt, certe qui ad Seraphi iam venerant tota nocte dissolutis neruis, alienaris sensibus iacuerunt, quos illa tamen in conspectu iudicis sanauit. At multorum incestos amores longa Deus patientia tolerat? Plane ita est, Dei clementia, quos emédare debuit, in crimine facit obstinatos. Quærebat ex Acatio Bibianus, cur Christus, si potest, non punit Imperatores hostes suos? respondet ille, vt suam ostendat bonitatem. Si enim vindictam celeraret, non fore locum pœnitentiæ. Sed Christus iam ante responderat peccatoribus omnibus, facta enim mentione octodecim virorum, quos turris Siloe oppressit, & quorum sanguinem Pilatus cum sacrificiis miscuerat, seuerè admonuit. [k] Putatis quod hi Galilæi pro omnibus Galilæi peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico vobis, sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem

k c. 13. 2.
3. 4. 5

decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem. Non dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. Aliquos hic punit, vt nemo fere securus sit, aliquos hic præterit, vt alibi sciant esse iudicium. Alta palatia moliris, Turris Siloë suos oppressit, Babylonia linguas diuisit, Jezabel ex alto præcipitata parietem sanguine cruentauit, equorum vngulis obtrita est, at ego euasi, non euasisti, dilatus es ad maius in futuro supplicium. Latro quidam ad murum dormiēs à Serapi sibi visus est moneri, fugeret, ruitura mœnia, vix in tutum peruenerat, cum grandi sonitu murus sternitur. Ille gloriatus Diis esse gratos improbos & homicidas, capitur, & post cruciatus ad crucis totius supplicium rapitur, inde ad summa tartari tormenta detrahitur. Securitas ante periculum, in ipso discrimine facit desperationem. Qualis erat in Laucate Orot, qui futuri desperans, cum moreretur dicebat, Qui plus potest, plus rapiat.

¶ 3.

Vestis ipsa, qua vani homines gloriantur, nostri iudicij nos admonet, vulnera tegit, & pudendam de peccato nuditatem, Pœna est egere veste, supplicium est vestiri. Si vos vestis cruciaret, vt tunica molesta, vt pilei, quos Turcorum legatis Draçula Trasylianus; & Tartaris Basilios Moscorum dux clauis affigi capitibus iussit, non esset in dolore fastus, nunc vero rem & famam veste perdunt imprudentes, ignari vestem iudicis nostri a persam sanguine. Vtinam animo perpenderent, ne vnquam [l] sine veste nuptiali in conspectu
 agni apparerent. Ne induantur pudore. & operiantur. si-
 cut diploide confusione sua. Veniat in mentem, qui de
 bombice gloriaris: [m] Derracta est ad inferos superbia tua
 concidit cadauer tuum: subter te sternetur rinea, & operimen-
 tum tuum erunt vermes. [n] Iob sane operuit cinere carnem suam. n c. 16. 16.
 [o] Impios vermes operient. Quorsum pulchra vesti-
 o c. 21. 26.

L I 5 men-

5 P/al. 77-57. **menta** si [p] opertus es iniquitate? sane vestis maledictionis initium & finis. Dauid de impiis Judæ sociis propheta. [q] *Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: & sicut Zona, qua semper praeingitur.* Operit eos ignominia & tenebræ. **Victoria.** Victoria lætus palmata ornaris? cogita victorem, qui iuit vincens, vt vinceret. Victores cogita morte victos Nabuchodonosorem Cytum, Alexandrum, Æthanicum, alios. Christianus solam illam æstimat, [r] qua mors absorbetur, vt inclamare possit, *vbi est mors victoriatua?* Verum adeo multa sunt, quæ Deus repente punit, vt omnia facta iudicij diem augurentur. Quot spoliatores quotidie pereunt? Milites Leuini sacellum expilantes cœcitate, mox æternis tenebris obruuntur. Leodegarij interfectores à Dæmone arreptus, & in igne coniectus est. Nemefio orante consulem Dæmon inuasit, torfitque vt exclamaret, Maximus me incendit. Marcianus prædones occulta vi ne progredi possent detinuit. Spolia Elphegi Archiepiscopi incendio Deus vltus est. Rhadagaisus religionem extinguere conatus capitur, supplicio afficitur, exercitus eius qui cædem fugit, gregatim aureo venditus est. Dum Torpes martyr Nerone præsentem cruciatur, columna casu suo, impium iudicem, cum quinquaginta astantibus elisit. Antiochus dum Agapitum exquisitis tormētis lacerrari imperat, de tribunali suo lapsus ad Dei tribunal tractus est. Florentius homo improbus, vt S. Benedictum sociosq; libidinoso spectaculo, vel affligeret vel irretiret, septem puellas nudas vicino in horto collocavit, vt canerent, saltarentque, sed porticus Florentium obruit, & de flagitioso spectaculo ad iudicem suum vocauit. Quam multi quotidie alienæ mortis auctores, è vita auocantur. Dodo innoxium S. Lamberti sanguinem fudit, mox viscera sua per os eiicit, cadaver Mosa mergitur. Lapidabant persecutores Achatij, & retorta saxa iacientium ora reuerberabant. Sigismundum occidit Clo-

Clodomirus, statim accitus abbas oraculum pronunciat, breui morte luiturum, & fidem probauit euentus. Danis occurrit S. Elphegus capitur & iniuriose habetur prædones diro viscerum dolore corripiuntur, duo milia eo cruciatu pereunt, ceteri accepto pane benedicto liberantur. Sanati liberatorem iterum vinculis stringunt & torquent, pecuniam exquirunt, & à quo vitam acceperunt, occidunt, mox omnibus inuisi, fugiunt omnes, classis eorum centum sexaginta nauium perit, qui fluctibus emerferunt, ab incolis occisi, & ad iudicem missi sunt. Opprimuntur iusti, & in potestatem impiorum veniunt, sæuientibus parantur iudicia. Judex qui Metrodoram, & Nymphodoram occiderat, & fornaci corpora iniecerat, obambulans cum suis fulmine in fauillas redigitur, ad pœnas æternas olim redintegrandus. Presbyter Sidonium Episcopum templo prohibere aggressus, Arii morte consumptus est. Nantinus comes sub rege Childerico in Episcopum Hermelinem iniuiosus, rapax, homicida, postquam præful fato cessit, ab eo citari se dixit, & continuo cum horribili clamore expirauit, at pœnæ genus in corpore Deus signari voluit, carbonis instar atrum apparuit, vt [s] Turonensis refert. Multa similia exempla habemus, quæ adferre nihil est necesse, cum peccatores quotidie ad iudicium vocentur. Joannes vidit animas interfectorum sub altari, vltionem exposcentium. [r] *Et vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant.* Clamauit sanguis Abel de terra, clamat quotidie innocentium sanguis, clamat in prædonum, & raptorum ærariis pecunia vindictâ. quam nunquam aspicere possunt, quin simul cogitent, propter has ardebo. citissima ac proinde facilima mors, quæ ictu trifulci fulminis infertur, sensum enim præuenit velocitate, in ictu oculi occidit. Adeo, vt qui dormientes fulminantur apertis oculis, qui vigilantes, clausis esse dicantur, quod illi ictu euigilent & ante moriantur, quam clau-

s. l. s. c. 35.

r. Apoc.

6. 9.

Vindicta varia.

claudere possint, hi territi claudant, nec vita extorta aperire valeant. Mors igitur Frontonis, id iudici nomen erat, celeritate mitis, euentu horribilis fuit, nam velut summi iudicis apparitor ac satelles fulmen momento ad tribunal in ipso crimine deprehensum abripuit, tam citato cursu, quam fulmen fertur. Omnia illa ad iudicem vocant. Ferdinandus IV. cum duos maiestatis damnatos è turri præcipitasset, ab illis ad trigessimum diem citatus ad causam dicendam, eodem die abiit, & sine priuilegio principatus causam dixit, sententia nobis in vltimo die nota erit. Nunc vero si quis iudicia tribunalium, lictores, carnifices, carceres, instrumenta cruciatuum, legum executiones videat, nonne expressa signa, & typos magni iudicij animo concipit? Pingitur ad memoriam vbiq; supremi diei iudicium, sed efficacius animos percellunt illa, quæ peraguntur. Ignis ipse, fornaces, foci, faces, candelæ, scintillæ, nos ignis illius admonet, qui nunquam extinguetur. Sale quotidie vtimur, [u] *omnis enim, in igne salietur, & omnis victima sale salietur*, futurum, ait Dominus, vt quemadmodum salis acrimonia carnes penetrat, nec solam superficiem imbuit, introrsum rapitur, & naturam ipsius conseruat, ita inferorum scimus bustuarios torquendos non leui flamma cuticulam lambente, sed foris intusq; totos igniet, & velut saliet, dum intima quæq; vrit, & cruciabilem immortalitatem ad miseriam tribuit. Concludo cum Salomone,

x c.12.13. [x] *finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo: & cuncta quæ sunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.* Et cum Daniele, qui vsu sapientia superauit Salomonem, [y] *iudicium sedit & libri aperti sunt.* [z] *Et multi de his qui dormiant in terra puluere euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium, vt videant semper.* Atque his valedico cunctis hæc lecturis, non in longum tempus, breui enim videbimus nos ante Dei tribunal, vt recipiat vnusquisque prout ges-

fit in

fit in corpore siue bonum, siue malum. Hoc omnibus opto ex animo, omnibus votis, vt dealbentur, & eligantur, vt scribantur in libro vitæ. Audiant à Deo, quod Daniel: [a] *Tu autem vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.* a c.12.13.

F I N I S.

u Marc.
c.9.4.8.

x c.12.13.
14.

y c.7.10.
z c.12.2.